

วารสารสังคมศาสตร์และ มานุษยวิทยาเชิงพุทธ Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology

P-ISSN : 2651-1630 ปีที่ 6 ฉบับที่ 6 (มิถุนายน 2564)

E-ISSN : 2672-9040 Vol.6 No.6 (June 2021)

❁ วัตถุประสงค์

วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ เป็นวารสารวิชาการของ วัดวังตะวันตก อำเภอเมืองจังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และ นักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยสงฆ์รวมถึงคณะสงฆ์ ไทย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความทั้ง ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอก วัด ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือ บทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตาม หลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียน บทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของ กองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ มีกำหนดออกเผยแพร่ปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน)*

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์ ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

✿ เจ้าของ

วัดวังตะวันตก

1343/5 ถนนราชดำเนิน ตำบลคลัง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทร. 061-5262919 โทรสาร. 075-340-042 E-mail : suriya.sur@mcu.ac.th

✿ ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต, ศ., ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระเทพวัชรบัณฑิต, ศ., ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระเทพปัญญาสุธี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

พระครูพรหมเขตคณารักษ์, ดร.

เจ้าอาวาสวัดวังตะวันตก โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง

✿ บรรณาธิการบริหาร

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย(คงคาไหว), ดร.

วัดวังตะวันตก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

✿ หัวหน้ากองบรรณาธิการ

นางสาวปุณญาดา จงละเอียด

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

🌸 กองบรรณาธิการ

พระครูอรุณสุตาลังการ, รศ., ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

พระครูสิริธรรมาภีรต, ผศ., ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

ศาสตราจารย์ ดร. ครองชัย หัตถา

มหาวิทยาลัยทักษิณ

รองศาสตราจารย์ ดร. ประเวศ อินทองปาน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร. สืบพงษ์ ธรรมชาติ

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

รองศาสตราจารย์ ดร. กันตภณ หนูทองแก้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

รองศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ บุญโท

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

รองศาสตราจารย์ พัน ดอกบัว

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วาสนา แก้วหล้า

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณิชภาพรรณ คูวิเศษแสง

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธนิศร ยืนยง

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พอใจ สิงหนตร

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

ดร. มะลิวัลย์ โยธารักษ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ดร. อีระพงษ์ สมเขาใหญ่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ดร. สิทธิโชค ปาณะศรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ดร. พีระศิลป์ บุญทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ดร. มุกตาวรรณ พลเดช

วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้

ดร. จิตติมา ดำรงวัฒนะ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ดร.ประนอม การชนันท์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ดร. อุทัย เอกสะพัง

มหาวิทยาลัยทักษิณ

❁ ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

พระมหาอนุชิต อนนตเมธี

วัดหน้าพระบรมธาตุ

พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี

วัดศาลามีชัย

นายศักดิ์ดา หารเทศ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

นายอภิรักษ์ คำหารพล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

นายธีรวัฒน์ ทองบุญชู

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

❁ ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระสาโรจน์ ธมมสโร

วัดสนธิ์ (นาสน)

พระบุญญฤทธิ์ ภาทพจารย์

วัดสนธิ์ (นาสน)

นางสาวทิพย์วรรณ จันทรา

❁ ฝ่ายกฎหมาย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ฉัตรมาศ วิเศษสินธุ์

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

❁ ออกแบบปก

นายวินัย ธีระพิบูลย์วัฒนา

❁ จัดรูปเล่ม

พระณัฐพงษ์ สิริสุวณโณ

วัดสนธิ์ (นาสน)

❁ พิมพ์ที่

หจก. กรีนโซน อินเตอร์ 2001

155/2 ถนนปากนคร ตำบลท่าซัก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทรศัพท์. 075-466-031, Fax : 075-446-676

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็นฉบับที่ 6 ประจำปีพุทธศักราช 2564 บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ เนื้อหาสาระของบทความยังคงเนื้อหาสาระที่หลากหลายเช่นเคย จำนวนบทความทั้งหมด จำนวน 32 เรื่อง ซึ่งประกอบด้วย บทความวิชาการ จำนวน 1 เรื่อง และบทความวิจัย จำนวน 31 เรื่อง ปัจจุบันวารสารก้าวเข้าสู่ปีที่ 6 ของการปรับปรุงรูปแบบและประเด็นหลักเพื่อเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพวารสารในฐานข้อมูล TCI เพื่อรองรับการประเมินจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) และเพื่อให้คุณภาพของบทความเป็นไปตามเงื่อนไข และกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัยและนักศึกษาระดับบัณฑิต ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

กองบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย(คงคาไหว), ดร.

บรรณาธิการ

บรรณาธิการ

(ก)

บทบรรณาธิการ

(จ)

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการฆ่าตัวตายในชุมชนแห่งหนึ่งของจังหวัดทางภาคเหนือ
ตอนบน 1

FACTORS RELATED TO SUICIDE IN A COMMUNE OF THE UPPER
NORTH PROVINCE

สมิตรพร จอมจันทร์, ชัมภูา ลอมศรี, อรทัย เจียมคำรัส, สุรินทร์ อิวป่า และ
อริสา หาญเตชะ

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของ
พระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี 18

THE MODEL OF CAPACITY DEVELOPMENT FOR INTEGRATED BUDDHIST
PRACTICES OF PHRAVINAYADHIKARA IN PATHUMTHANI PROVINCE

พระมหานพพร ปุณฺณชโย, พระราชปริยัติกวี (สมจินต์ สมมาปญฺโญ) และ
พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส

การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวัด ทุนทางสังคม ความสามารถ
เชิงพลวัต คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ และความได้เปรียบทางการ
แข่งขันในธุรกิจ 33

DEVELOP A MEASUREMENT TOOL OF SOCIAL CAPITAL, DYNAMIC
CAPABILITY, ENTREPRENEURSHIP ORIENTATION, AND COMPETITIVE
ADVANTAGE

วรรณรณ นามวงศ์, ประภัสสร วรรณสถิต, กัญญพัสวีย์ กล่อมจงเจริญ และ
ชัยวัฒน์ ไบไม้

การพัฒนาวิทยาการความเป็นจริงเสมือน เพื่อเป็นสื่อใหม่ในการเรียนรู้
พระพุทธศาสนา 48

THE DEVELOPMENT OF VIRTUAL REALITY AS A NEW BUDDHISM
LEARNING MEDIUM

โกเมศ กาญจนพ่ายัพ และอดิเทพ แจ้ดนาลาว

สารบัญ (ต่อ)

ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบบูรณาการเน้นกระบวนการกลุ่ม ที่มีต่อความสามารถในการสื่อสารทางคณิตศาสตร์และพฤติกรรมการทำงาน กลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)	65
EFFECTS OF PROVIDING INTEGRATED LEARNING APPROACH EMPHASIZING ON GROUP PROCESS ON MATHEMATICAL COMMUNICATION ABILITIES AND GROUP WORKING BEHAVIOR OF MATHAYOMSUKSA FOUR STUDENTS AT SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY PRASARNMIT DEMONSTRATION SCHOOL (SECONDARY)	
ไพรัช เจริญตรีเพชร	
ความต้องการของตลาดและศักยภาพการรองรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของ จังหวัดนครศรีธรรมราช	77
MARKET DEMAND AND CAPACITY OF WELLNESS TOURISM IN NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE	
ณัฐวรดี คณิตินสุทธิทอง และจินตนา เลิศสกุล	
การถอดบทเรียนการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวต้นแบบ: กรณีศึกษา ชุมชนบ้าน ปูเต้อย่า ตำบลแม่กุ อำเภอสอด จังหวัดตาก	94
THE STUDY OF LESSON DISTILLED FROM COMMUNITY-BASED TOURISM MANAGEMENT TO DEVELOPING COMMUNITY TOURISM PROTOTYPE: A CASE STUDY OF BAN POO TER COMMUNITY, MAE KU SUBDISTRICT, MAE SOT DISTRICT, TAK PROVINCE	
ทิพย์วิมล ประเสริฐศรี, นพพร แพทย์รัตน์, ทรัพย์สิริ เสนิงวงศ์ ณ อยุธยา และสร้อย ฤทธิธรรณศักดิ์	
ทักษะการเรียนรู้รายวิชาการกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่นโดยใช้ กิจกรรมห้องปฏิบัติการทางสังคมในศูนย์การเรียนรู้คุ้มตาหนุ่ย	109
LEARNING SKILLS COURSES PROCESS FOR LOCAL COMMUNITY STRATEGIC PLANNING PROCESS BY USING SOCIAL LAB ACTIVITIES IN THE KHUM TA NUI LEARNING CENTER	
จิตติมา ดำรงวัฒนะ	

สารบัญ (ต่อ)

- การศึกษาผลการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างทุนทางจิตวิทยาของนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 39 จังหวัดนราธิวาส 122**
THE STUDY THE EFFECTS OF INTEGRATIVE GROUP COUNSELING FOR ENHANCING PSYCHOLOGICAL CAPITAL OF STUDENTS RAJAPRAJANUGROH 39 NARATHIWAT PROVINCE
ปิยะฉัตร สมบูรณ์, กาญจนวัลย์ ปรีชาสุชาติ และวัลลยา ธรรมอภิบาล อินทนิล
- ยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประเทศไทย 139**
STRATEGY FOR HEALTH PROMOTION OF THE ELDERLY OF THE LOCAL GOVERNMENT ORGANIZATION IN UPPER NORTH EASTERN OF THAILAND
สุวิทย์ ขาวสวน, กฤตติกา แสนโกชน์ และประจัญ กิ่งมิ่งแฮ
- การศึกษาปรากฏการณ์การถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตกรุงเทพมหานคร 156**
THE STUDY OF THE PHENOMENON DURING A TRANSFER OF THE CREATIVITY FROM LOCAL WISDOM IN BANGKOK METROPOLIS
อรยา แจ่มใจ, พนิดา ศกุนตนาค และอิทธิพัทธ์ สுவทันพรกุล
- การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างความรู้ความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของผู้เรียนตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 175**
THE CURRICULUM DEVELOPMENT TO ENHANCE KNOWLEDGE AND ABILITY OF TEACHER ON INSTRUCTIONAL FOR DEVELOP LEARNERS' LEARNING AND INNOVATION SKILLS BASED ON PROFESSIONAL LEARNING COMMUNITY IN THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 23
ประทีนทิพย์ พรไชยยา, สำราญ กำจัดภัย และพจมาน ชำนาญกิจ

สารบัญ (ต่อ)

แนวคิดศาสตร์พระราชานวนิยายยอดเยี่ยมสมัยรัชกาลที่ 9	190
THE KING'S PHILOSOPHY IN KING RAMA IX'S BEST NOVELS	
จิตตภา สารพัฒน์ก ไชยปัญญา, ชนิกานต์ กุ้เกียรติ, กันต์รพี สมจิตร, ศรีธัญญา ขวัญทอง และจุฑามาศ ศรีระชา	
ยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ระดับหัวหน้าแผนงาน	204
สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	
THE STRATEGY DEVELOPMENT FOR LEADERSHIP SKILLS IN THE 21st CENTURY AT THE DEPARTMENT LEVEL UNDER THE MINISTRY OF EDUCATION AND SPORTS LAO PEOPLE'S DEMOCRATIC REPUBLIC	
สุดอนอม พินสวัสดิ์, ธนภฤต ทวีสุทธิ และบุษกร สุขแสน	
ชุมชนต้นแบบในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ป่าชุมชน	222
บ้านสวนพลู - พุด่อ ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี	
PROTOTYPE COMMUNITY IN SUSTAINABLE NATURAL RESOURCE MANAGEMENT: CASE STUDY ON THE COMMUNITY FOREST IN BAN SUAN PLU - PLU TOR TAMBOL TAP LUANG AMPHUR BAN RAI UTHAITHANI PROVINCE	
หทัยชนก คะตะสมบูรณ์	
การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวทางการเรียนรู้	238
รับใช้สังคมและการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี	
DEVELOPMENT OF ENRICHMENT CURRICULUM TO ENHANCE PUBLIC MIND BASED ON SERVICE LEARNING AND COMMUNITY BASED LEARNING FOR UNDERGRADUATE STUDENTS	
ศตวรรษ มละแซม, สำราญ กำจัดภัย และอุษา ปราบหงส์	
การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพ เรื่อง การออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับ	255
กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลโพรงอากาศ	
THE DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL TRAINING ON PACKAGING DESIGN FOR COMMUNITY ENTERPRISE GROUPS PHRONG AKAT SUB DISTRICT	
ธนพนธ์ ครองสรระน้อย และสุทธิพร บุญส่ง	

สารบัญ (ต่อ)

**ภาพอนาคตการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีกับสถานประกอบการ
ต่างประเทศของวิทยาลัยสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาใน
สามจังหวัดชายแดนใต้** 268

THE SCENARIO OF DUAL VOCATIONAL EDUCATION WITH WORKPLACES IN
ABROAD FOR COLLEGES UNDER THE OFFICE OF VOCATIONAL
EDUCATION COMMISSION IN THREE SOUTHERN BORDER PROVINCES

นิพิรดาวส์ นิและ และชวลิต เกิดทิพย์

**การพัฒนาหลักสูตรฝึกอาชีพด้านสมุนไพรสำหรับนักศึกษา สังกัดศูนย์การศึกษา
นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดพะเยา** 280

THE CAREER DEVELOPMENT OF HERBAL FOR STUDENTS UNDER THE
CENTER FOR NON-FORMAL EDUCATION AND INFORMAL EDUCATION,
PHAYAO PROVINCE

ลำไย สีหามาตย์, ขนิษฐา อคทะสีคะ และสุพรรณ สันทราย

**แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของ
กลุ่มเกษตรกรตำบลไร่หลักทอง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี** 298

FARMERS PLAN TO RESOLVE THE DEBT ACCORDING TO THE
SUFFICIENCY OF FARMERS RAI LAK THONG PHANATNIKHOM IN
CHONBURI

ัญญพัทธ์ วัฒนจิรพันธุ์ และจงจิต ลีอ่อนรัมย์

**การพัฒนาหน้ากากอนามัยผ้ามีสลิมจีวรโดยใช้วัสดุตัวกระชับใบหน้า
ที่เหมาะสมสำหรับผู้ปฏิบัติศาสนกิจ** 313

DEVELOPMENT OF A MUSLIN ROBE MASK USING SUITABLE MATERIALS
FITTING FACE FOR RELIGIOUS PEOPLE

สันต์ทัศน์ สันสมบัติ, จีระเดช โพธิ์ทอง และปัญญา นามสง่า

**การพัฒนารูปแบบการสอนลีลาศแบบผสมรูปแบบสำหรับนักศึกษาระดับปริญญา
ตรีในรายวิชาหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล** 327

DEVELOPMENT OF INTEGRATION IN A DANCE INSTRUCTION FOR
UNDERGRADUATE STUDENTS IN GENERAL EDUCATION AT RAJAMANGALA
UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

สังวร จันทกร, สาธิน ประจันบาน และภาณุ กุศลวงศ์

สารบัญ (ต่อ)

สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ	344
THE STATE OF PROBLEMS AND GUIDELINES FOR THE DEVELOPMENT OF BUDDHIST SCHOOL PROJECTS	
พระศรีธรรมภาณี, พระมหาณรงค์ราช ครองเชื้อ, พระมหานพดล ธมมานนโท และนิรุต ป้องสีดา	
การพัฒนายุทธศาสตร์สุขภาพภาคประชาชน จังหวัดราชบุรี	358
A DEVELOPING OF PRIMARY HEALTH CARE STRATEGY, RATCHABURI PROVINCE	
ศรีสุรางค์ เอี่ยมสะอาด, พัฒนา พรหมณี, มาโนชญ์ ชายครอง และ จิรนาถ บวรธรรมรัตน์	
การพัฒนากิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงอนาคตสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา	373
DEVELOPMENT OF CO-CURRICULAR ACTIVITIES IN SOCIAL STUDIES TO PROMOTE FUTURISTIC THINKING SKILLS FOR SECONDARY SCHOOL STUDENTS	
มนฤดี ชาวคำเขตต์, ชรินทร์ มั่งคั่ง และเชษฐภูมิ วรรณไพศาล	
กลยุทธ์การบริหารมหาวิทยาลัยตามแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	387
UNIVERSITY MANAGEMENT STRATEGIES ACCORDING TO THE CONCEPT OF EDUCATION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT	
โสภณ วุฒิประเสริฐกุล และประทุมทอง ไตรรัตน์	
รูปแบบการจัดการลดอุบัติเหตุจากการขนส่งสินค้าทางถนน	404
MANAGEMENT MODEL FOR REDUCING ACCIDENTS FROM ROAD FREIGHT	
ยุทธจักร อดตเจริญ	

สารบัญ (ต่อ)

ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารและครูกับ ประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประจวบคีรีขันธ์ เขต 1	418
THE RELATIONSHIP BETWEEN PARTICIPATORY ADMINISTRATION OF ADMINISTRATORS AND TEACHERS AND THE EFFECTIVENESS OF THE ACADEMIC ADMINISTRATION IN SCHOOLS UNDER THE PRAJUBKIRIKHAN PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1	
สุรชาติพย์ ท้วจบ	
การยกระดับศักยภาพความเข้มแข็งของชุมชนด้วยวิจัยและนวัตกรรม	435
ENHANCING POTENTIAL OF COMMUNITY STRENGTHENING BY RESEARCH AND INNOVATION	
ชญาดา เข้มเพชร	
คุณลักษณะภูมิคุ้มกันทางจิตในการป้องกันการติดเกมในวัยรุ่น	450
CHARACTERISTICS OF PSYCHOLOGICAL PROTECTION SKILLS TO GAME ADDICTION AMONG ADOLESCENTS	
กัณฐรัตน์ เหลืองอ่อน, อรพินท์ ชูชม และนฤมล พระใหญ่	
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กับการปฏิรูป กระบวนการยุติธรรมทางอาญา	464
THE CONSTITUTION OF THE KINGDOM OF THAILAND 2017 AND THE CRIMINAL JUSTICE REFORM	
พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย(คงคาไหว) และวิเชษฐ์ สิ้นประสิทธิ์กุล	
รูปแบบการส่งเสริมจิตสาธารณะเชิงพุทธของบุคลากรมหาวิทยาลัย ในกำกับของรัฐ	478
MODEL OF BUDDHIST BASED PUBLIC MIND PROMOTION OF PERSONNEL IN NATIONAL UNIVERSITIES	
รวีวรรณ วงศ์เดชานันท์, บุญเชิด ชำนิศาสตร์, สมศักดิ์ บุญปุ้, พระสุริยา สุริโย (คงคาไหว) และศักดิ์ดา หารเทศ	
คำแนะนำสำหรับผู้เขียน	512

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการฆ่าตัวตายในชุมชนแห่งหนึ่ง
ของจังหวัดภาคเหนือตอนบน*
FACTORS RELATED TO SUICIDE IN A COMMUNE
OF THE UPPER NORTH PROVINCE

สุมิตรพร จอมจันทร์

Sumitporn Chomchan

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่

Boromarajonani College of Nursing Chiang Mai, Thailand

ชัญญา ลอมศรี

Chutchada Lomsri

อรัทัย เจียมคำรัส

Orathai Chiamdamrat

สุรินทร์ อิวปา

Surintorn iupa

อริสา หาญเตชะ

Arisa Harntecha

ศูนย์สุขภาพจิตที่ 1

Mental Health Center 1, Thailand

E-mail: sumitporn@bcnc.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการฆ่าตัวตายในชุมชนแห่งหนึ่ง ของจังหวัดภาคเหนือตอนบน เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือคือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม สำหรับการตอบคำถามแบบปลายเปิด (Open - End) ในผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วยบุคลากรสาธารณสุข 5 คน แกนนำชุมชนในพื้นที่ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ผู้ดูแลช่วยเหลือผู้ป่วยโรคเรื้อรัง แกนนำผู้สูงอายุ 15 คน และผู้ที่เคยพยายามฆ่าตัวตาย 5 คน ผลการศึกษา พบว่า ผู้ที่พยายามฆ่าตัวตายอยู่ในกลุ่มวัยทำงานมากที่สุด รองลงมาเป็นกลุ่มวัยผู้สูงอายุ เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ส่วนใหญ่มีโรคประจำตัวเป็นโรคเรื้อรัง เช่น เบาหวาน ความดันโลหิตสูง วิธีการที่ใช้อย่างที่สุด คือ วิธีการผูกคอ รองลงมาคือวิธีการกินยาฆ่าแมลง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการฆ่าตัวตาย ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านความสัมพันธ์เชิง

* Received 15 November 2020; Revised 19 May 2021; Accepted 25 May 2021

สังคม ทั้งในครอบครัวและบุคคลใกล้ชิด เช่น สามี ภรรยา ลูก คนรัก เพื่อน และบางรายพบว่า บุคคลในครอบครัวเป็นปัจจัยกระตุ้นให้กระทำการฆ่าตัวตาย 2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เช่น มีหนี้สิน ตกงาน 3) ปัจจัยด้านสุขภาพจิตและการใช้สารเสพติด เช่น ซึมเศร้า ติดสุรา 4) ปัจจัยด้านสุขภาพกาย เช่น โรคติดเชื้อ โรคเรื้อรัง ผู้พยายามฆ่าตัวตาย 1 รายสามารถมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้หลายปัจจัยร่วมกัน หากมีอาการมีแนวโน้มร่วมด้วยจะทำให้เกิดอารมณ์หงุดหงิดและตัดสินใจทำร้ายตนเองได้ง่ายขึ้น ผู้ที่พยายามฆ่าตัวตายมักมีสัญญาณเตือนต่อการฆ่าตัวตาย แต่ชุมชนยังขาดความรู้และความตระหนักต่อสัญญาณเตือนก่อนการฆ่าตัวตาย จึงให้ความสำคัญน้อยมาก

คำสำคัญ: ปัจจัย, การฆ่าตัวตาย, ภาคเหนือตอนบน

Abstract

The objective of this qualitative research was to examine factors related to suicide of community in the upper north province. The data was collected by in-depth interviews and group discussions about factors related to suicide in the community. Participants were 5 public health care providers, 15 community leaders and 5 those who attempted suicide living in the community in upper north province. The data was analyzed using content analysis. The results of this study revealed that those who attempted suicide were more males than females. Most of them were working age, use hangd followed by take insecticide. Factors related community suicide were: 1) interpersonal relationship factors 2) economic factors; unemployment 3) mental health - psychological and addictive substance factors, 4) Physical health factors; Infectious disease, chronic disease. One suicide attempt had a number of factors that could be involved.

Keywords: Factor, Suicide, Upper North Province

บทนำ

ปัจจุบันปัญหาการฆ่าตัวตายเป็นปัญหาสำคัญระดับโลก และมีแนวโน้มเพิ่มความเสี่ยงขึ้น ในแต่ละปีทั่วโลกมีผู้เสียชีวิตจากการฆ่าตัวตายปีละ 8 แสนคน โดยทุกๆ 40 วินาที จะมีผู้เสียชีวิตจากการฆ่าตัวตาย ซึ่งมากกว่าการเสียชีวิตด้วยโรคมาลาเรีย มะเร็งเต้านม หรือจากภัยสงคราม นอกจากนี้พบว่าร้อยละ 79 เกิดในประเทศที่มีรายได้ต่ำและปานกลาง ในปี 2559 การฆ่าตัวตายถือเป็นสาเหตุการเสียชีวิตอันดับที่ 18 คิดเป็นร้อยละ 1.4 ของการเสียชีวิตทั้งหมดทั่วโลก (World Health Organization, 2559)

สำหรับในประเทศไทยอัตราการฆ่าตัวตายมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน จากข้อมูลรายงานอัตราการฆ่าตัวตายของประเทศไทย ในช่วงปี พ.ศ. 2557 - 2561 อัตราการฆ่าตัวตายเท่ากับ 6.07, 6.47, 6.4, 6.03 และ 6.32 ต่อประชากรแสนคน ตามลำดับ (ศูนย์ป้องกันการฆ่าตัวตายระดับชาติ, 2561) เมื่อพิจารณาแยกรายจังหวัด พบว่า จังหวัดที่มีการฆ่าตัวตายสูงที่สุด 10 อันดับ ในประเทศคือ แม่ฮ่องสอน แพร่ น่าน เชียงราย พัทลุง ลำปาง เชียงใหม่ สระแก้ว อุตรดิตถ์ และตาก ตามลำดับ (กรมสุขภาพจิต, 2561) จากข้อมูลพบว่าเป็นจังหวัดในเขตภาคเหนือตอนบนถึง จำนวน 6 จังหวัด โดยพบว่าผู้ที่ฆ่าตัวตายสำเร็จส่วนใหญ่เป็นวัยทำงานอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 44 ปี และเพศชายมีอัตราการฆ่าตัวตายสำเร็จมากกว่าเพศหญิง ประมาณ 4 เท่า (อัตราการฆ่าตัวตาย ชาย : หญิง 10.38 : 2.42) (ศูนย์ป้องกันการฆ่าตัวตายระดับชาติ, 2561) จากการศึกษาข้อมูลย้อนหลัง 5 ปี พ.ศ. 2557 - 2561 ในเขตสุขภาพที่ 1 พบอัตราการฆ่าตัวตายคือ 12.64, 13.01, 12.67, 11.35, และ 10.93 ต่อแสนประชากรโดยในปี 2557 และ 2558 จังหวัดลำพูน มีอัตราการฆ่าตัวตายสูงสุดเป็นอันดับ 1 ของเขตสุขภาพที่ 1 และ ปี 2559 เป็นอันดับ 4 ของประเทศ (ศูนย์ป้องกันการฆ่าตัวตายระดับชาติ, 2561) และในปี 2561 พบว่าอำเภอเมืองลำพูน เป็นอำเภอที่มีการฆ่าตัวตายสำเร็จมากที่สุดของจังหวัดลำพูน (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำพูน, 2561) จากรายงานการตรวจราชการระดับจังหวัดลำพูน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 ของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำพูน พบว่า เป็นเพศชายมากถึงร้อยละ 63.63 เพศหญิงร้อยละ 36.37 กลุ่มอายุที่พบคือวัยทำงาน สาเหตุและปัจจัยที่กระตุ้นให้ฆ่าตัวตายสำเร็จ คือปัญหาด้านความสัมพันธ์ ได้แก่ น้อยใจ ถูกดูถูก ถูกตำหนิ ร้อยละ 63.64 ติดสุรา/ใช้ยาเสพติด ร้อยละ 38.64 ปัญหาโรคทางจิตเวช (ซึมเศร้า/จิตเภท) ร้อยละ 22.73 ทุกข์ทรมานจากโรคเรื้อรังทางกายและไม่มีผู้ดูแล ร้อยละ 20.45 และมีอาการซึมเศร้าขณะฆ่าตัวตายอีกร้อยละ 18.18 (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำพูน, 2562)

จากการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการฆ่าตัวตายพบว่ายังเกี่ยวข้องกับมิติด้านบุคคล ครอบครัว ชุมชนและสังคม โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่สังคมออนไลน์กำลังมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และการลอกเลียนแบบการฆ่าตัวตาย (Copycat Suicide) รวมถึงวิถีชีวิตที่เป็นไปด้วยความรีบเร่ง โครงสร้างครอบครัว ปรปักษ์เป็นครอบครัวเดี่ยว และความสัมพันธ์ในครอบครัวลดน้อยลง ทำให้ประเทศไทยก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มตัว มีผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ป่วยระยะสุดท้ายที่สุขภาพไม่ดี นอนติดเตียงต้องพึ่งผู้ดูแล และมีแนวโน้มผู้สูงอายุอยู่ตามลำพังไม่มีคนดูแล (อรพิน ยอดกลาง และคณะ, 2563) นอกจากนั้นการป้องกันปัญหาการฆ่าตัวตาย กรมสุขภาพจิต ได้ส่งเสริมการเข้าถึงบริการโรคซึมเศร้าให้เพิ่มมากขึ้นในแต่ละจังหวัด สร้างระบบการดูแลช่วยเหลือผู้ที่มีปัญหาซึมเศร้าและการฆ่าตัวตาย ให้ได้รับการวินิจฉัยและรักษาอย่างถูกต้อง รวมถึงการทำงานร่วมกับชุมชนในการส่งเสริมสุขภาพจิตและป้องกันปัญหาสุขภาพจิตของประชาชน เน้นการค้นหา และคัดกรอง เฝ้าระวังกลุ่มเสี่ยงที่มีปัญหาสุขภาพจิต ให้ได้รับการดูแลรักษาจากระบบบริการ จังหวัดลำพูนจึงมีมาตรการป้องกันปัญหา

การฆ่าตัวตาย หลายแนวทาง ได้แก่ 1) การจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานสุขภาพจิตระดับจังหวัด และจัดให้มีผู้รับผิดชอบงานป้องกันและแก้ไขปัญหาการฆ่าตัวตายระดับจังหวัด 2) พัฒนาระบบข้อมูลจัดเก็บข้อมูลการฆ่าตัวตายที่มีจากแหล่งเดียวกันทั้งจังหวัด คือเก็บข้อมูลจากแบบฟอร์ม รง.506 DS และเก็บข้อมูลจากใบ มบ.1 และ 3) การสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาการฆ่าตัวตาย โดยการอบรมผู้นำชุมชน/อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ในการป้องกันปัญหาการฆ่าตัวตาย (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำพูน, 2562) แต่ปัญหาการฆ่าตัวตายของจังหวัดลำพูนยังคงสูงอย่างต่อเนื่อง

จากปัญหาอัตราการฆ่าตัวตายที่สูงในชุมชนแห่งหนึ่งของจังหวัดลำพูนอย่างต่อเนื่อง ทำให้คณะวิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการฆ่าตัวตายของคนในชุมชนดังกล่าว เพื่อนำข้อมูลปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการฆ่าตัวตายที่ได้มาใช้ในการวางแผนแก้ไขปัญหาลดข้อขัดข้องกับบริบทของพื้นที่จังหวัดลำพูนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการฆ่าตัวตายในชุมชนแห่งหนึ่งของจังหวัดทางภาคเหนือตอนบน

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ บุคลากรสาธารณสุข แกนนำชุมชน ผู้ที่เคยพยายามฆ่าตัวตาย ในพื้นที่แห่งหนึ่งของจังหวัดลำพูน จำนวน 25 คน คือบุคลากรสาธารณสุข 5 คน แกนนำชุมชนในพื้นที่ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อสม. ผู้ดูแลช่วยเหลือผู้ป่วยโรคเรื้อรัง แกนนำผู้สูงอายุ 15 คน และผู้ที่เคยพยายามฆ่าตัวตาย ที่พร้อมจะให้ข้อมูลจำนวน 5 คน โดยเป็นการคัดเลือก สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กับบุคลากรสาธารณสุข ได้แก่ บุคลากรสาธารณสุขจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โรงพยาบาลทั่วไป สำนักงานสาธารณสุขอำเภอเมือง และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำพูน จำนวน 5 คน ทั้งนี้เป็นผู้ที่รับผิดชอบงานด้านสุขภาพจิต สำหรับแกนนำชุมชนในพื้นที่จำนวน 15 คน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ดูแลช่วยเหลือผู้ป่วยโรคเรื้อรัง แกนนำผู้สูงอายุ และอสม.ที่ทำหน้าที่เป็น อสม.สุขภาพจิตในแต่ละหมู่บ้าน และผู้ที่เคยมีประวัติพยายามฆ่าตัวตาย ที่พร้อมจะให้ข้อมูลจำนวน 5 คน

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

โครงการวิจัยนี้ ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคนโรงพยาบาลสวนปรุง เลขที่ 29/2562 ลงวันที่ 16 ธันวาคม 2562 คณะผู้วิจัยได้พิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง โดยชี้แจง รายละเอียดของโครงการวิจัย ประชากรลงนามยินยอมเข้าร่วมโครงการด้วยความสมัครใจ และสามารถปฏิเสธการเข้าร่วมหรือจะยุติการเข้าร่วมโครงการเมื่อไรก็ได้

ระยะเวลาการดำเนินการวิจัย ระหว่าง เดือนมกราคม - กรกฎาคม พ.ศ. 2563

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยจะป้อนคำถามตามแนวคำถามที่ได้กำหนดไว้ เพื่อเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่ภายใต้ บรรยายการของการมีปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ให้ข้อมูลและผู้วิจัย และการจัดสนทนากลุ่ม (Focus group) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยจะป้อนคำถามให้แก่ที่ประชุมกลุ่มผู้ให้ ข้อมูล เพื่อให้ที่ประชุมได้ร่วมกันให้ข้อมูล ข้อคิดเห็นและร่วมกันอภิปรายในประเด็นสำคัญที่ นักวิจัยได้ป้อนเข้าสู่ที่ประชุมซึ่งแบ่งหัวข้อการสัมภาษณ์และสนทนาออกเป็น 5 ส่วนดังนี้ 1) ช่วงอายุ/ช่วงวัยที่พบการฆ่าตัวตายในพื้นที่ 2) เพศที่พบการฆ่าตัวตายในพื้นที่ 3) โรคประจำตัวที่พบบ่อยในผู้ที่พยายามฆ่าตัวตาย 4) วิธีการที่ใช้ในการฆ่าตัวตาย 5) สาเหตุ/ ปัจจัยที่ทำให้ฆ่าตัวตาย แบ่งเป็น 5.1) ปัจจัยด้านสัมพันธภาพเชิงสังคม 5.2) ปัจจัยด้าน เศรษฐกิจ 5.3) ปัจจัยด้านสุขภาพจิตและสารเสพติด 5.4 ปัจจัยด้านสุขภาพร่างกาย

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ก่อนทำการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มผู้วิจัยทำการส่งคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์และ สนทนาให้ที่ปรึกษา ตรวจสอบและทำการแก้ไขตามคำแนะนำให้สมบูรณ์ก่อนการสัมภาษณ์ และสนทนาจริง และเมื่อเก็บข้อมูล เรียบร้อยแล้วได้ทำการตรวจสอบโดยใช้การตรวจสอบ ข้อมูลจาก แหล่งที่มาต่าง ๆ กัน ได้แก่จากการวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและ สนทนา ข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่ออธิบายสภาพการณ์หลาย ๆ ช่วงเวลาและมิติที่ต่างกัน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมโดยใช้เครื่องมือคือ แบบสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม สำหรับการตอบ คำถามแบบปลายเปิด (Open - End) ในการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่ม โดยมีกลุ่ม ตัวอย่างจำนวน 25 คนคือบุคลากรสาธารณสุข 5 คน แกนนำชุมชนในพื้นที่ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขผู้ดูแลช่วยเหลือผู้ป่วยโรคเรื้อรัง แกนนำผู้สูงอายุ 15 คนและผู้ที่เคยพยายามฆ่าตัวตาย ที่พร้อมจะให้ข้อมูลจำนวน 5 คน โดย

1. ติดต่อประสานงานกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สาธารณสุขอำเภอ โรงพยาบาล และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น แกนนำหมู่บ้าน และ ผู้ที่เคยพยายามฆ่าตัวตาย ในการเข้าไปสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม โดยนัดตารางเวลาเข้าไปเก็บ รวบรวมข้อมูล

2. เข้าไปสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม กับกลุ่มตัวอย่างตามเวลานัด

3. สรุปผลการศึกษาจากข้อมูลสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม นำเสนอข้อมูลที่ได้ จากการศึกษ

การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มทั้งหมด แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลตาม วัตถุประสงค์ของการวิจัยที่วางไว้ โดยเครื่องมือที่ใช้มีการสร้างกรอบในการวิเคราะห์เนื้อหาจากทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างประเด็นคำถามสำหรับการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัย

การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนาแบบกลุ่ม แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 คือ บุคลากรสาธารณสุข กลุ่มที่ 2 คือแกนนำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) และสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มที่ 3 คือ ผู้ที่เคยพยายามฆ่าตัวตาย

ข้อมูลกลุ่มที่ 1 ของบุคลากรสาธารณสุข พบว่า ตำบลที่มีอัตราการฆ่าตัวตายสูงสุด คือ ตำบลประตูป่า และตำบลมะเขือแจ้ และกลุ่มวัยที่มีการฆ่าตัวตายสูงสุดคือ วัยทำงาน รองลงมา คือ วัยสูงอายุ ซึ่งในวัยผู้สูงอายุมีแนวโน้มสูงขึ้น ในปี 2561 คิดเป็นร้อยละ 51 ของจำนวนผู้พยายามฆ่าตัวตายทั้งหมด เพศชายมากกว่าเพศหญิง ส่วนใหญ่มีโรคประจำตัวเป็นโรคเรื้อรัง เช่น เบาหวาน ความดันโลหิตสูง ติดเชื้อเอช ไอ วี ซึมเศร้า วิธีการที่ใช้มากที่สุดได้แก่ การผูกคอ รองลงมาคือกินยาฆ่าแมลง/กินสารเคมี และใช้อาวุธปืน สาเหตุการฆ่าตัวตายได้แก่ หุนหันพลันแล่นเนื่องจากการใช้สารเสพติด/สุรา โรคซึมเศร้า มีปัญหาด้านสัมพันธภาพระหว่าง บุคคลอื่น ทั้งนี้พบว่าสาเหตุในแต่ละรายมิได้เกิดจากสาเหตุเดียว

ข้อมูลกลุ่มที่ 2 แกนนำชุมชน อสม. สรุปดังนี้

1. อายุ พบว่า ร้อยละ 75 อายุอยู่ระหว่าง 20 - 59 ปี และอายุ 60 ปีขึ้นไป ร้อยละ 25
2. เพศ พบว่า ผู้พยายามฆ่าตัวตายเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง
3. โรคประจำตัวที่พบบ่อยในผู้ที่เคยพยายามฆ่าตัวตาย คือ เบาหวาน ความดันโลหิตสูง และ โรคเกาต์
4. วิธีการที่พบบ่อยใช้วิธีการผูกคอ รองลงมาคือ กินยาฆ่าแมลง ยิงปืนและเผาตัวเอง

5. สาเหตุ ได้แก่

5.1 ปัจจัยด้านสัมพันธภาพเชิงสังคม

5.1.1 ทะเลาะกับสามี/ภรรยา/ลูก

ตัวอย่างข้อมูล:

แกนนำชุมชน คนที่ 8 เล่าว่า “ผู้พยายามฆ่าตัวตายเป็นผู้หญิง ใช้วิธีการแขวนคอ ทะเลาะกับสามี น่าจะประชดสามี โดยปกติสามีจะไปกินเหล้าแล้วกลับบ้านดึก ผู้ตายจะอยู่บ้านคนเดียว กลางวันก็ไปทำงานปกติ ในวันเกิดเหตุ ทั้งคู่ออกไปกินเหล้าด้วยกัน แล้วกลับมาบ้าน

ด้วยกันทั้งคู่ จากนั้นทะเลาะกัน และสามีออกไปนอกบ้านอีก ผู้ตายจึงแขวนคอตาย สาเหตุ น่าจะเกิดจากความน้อยใจ เครียด” (แกนนำชุมชนคนที่ 8, 2563)

5.1.2 น้อยใจลูกไม่ดูแล

ตัวอย่างข้อมูล:

แกนนำชุมชน คนที่ 5 เล่าว่า “ผู้ตายเป็นชายอายุ 85 ปี มีโรคประจำตัวคือ โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง สาเหตุเกิดจากความเครียดลูกไม่ค่อยดูแล ไม่ค่อยเอาใจ ลูกไม่ค่อยไม่ส่งไปโรงพยาบาล ประวัติเคยเป็นกำนัน เป็นคนมีฐานะ อยู่กัน 2 คนตายาย ลักษณะของผู้ตายเป็นคนหัวแข็ง” นอกจากนั้น “ได้ยินที่เขาพูดกันในงานศพ เพราะลูกมีงานเยอะไม่ค่อยมีเวลา เวลาแกไปโรงพยาบาลก็ไปกับเมีย เป็นคนมีฐานะ อยู่กับเมีย 2 คน” (แกนนำชุมชนคนที่ 5, 2563)

5.1.3 ้วยรุ่น ้วยเรียน ถูกล้อเลียนจากเพื่อน

ตัวอย่างข้อมูล:

แกนนำชุมชน คนที่ 1 เล่าว่า “ได้ยินคนแถวบ้านเล่าให้ฟังว่าสาเหตุน่าจะน้อยใจเพื่อน ถูกเพื่อนล้อเลียน ผู้ตายเป็นคนหน้าตาซีเหร่ ไปจีบสาวแล้วจีบไม่ติด ถูกเพื่อนล้อเลียน กลายเป็นคนซึมเศร้า ไม่ติดยานะ ญาติไม่รู้มาก่อน คนนี้ อสม. ไม่ได้เข้าไปช่วยเหลือ” (แกนนำชุมชนคนที่ 1, 2563)

5.2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

ตัวอย่างข้อมูล:

แกนนำชุมชน คนที่ 11 เล่าว่า “กรณีนี้เป็นคนฆ่าตัวตายสำเร็จ ผู้ตายเป็นชายอายุ ประมาณ 30 - 40 ปี วิธีการคือ กินยาตาย ไม่มีโรคประจำตัว ประวัติเดิมเคยทำงานนิคมอุตสาหกรรม และถูกให้ออกจากงาน ได้เงินชดเชยมา และติดพนันบอล ลักษณะเป็นคนนิ่งเงียบ ไม่ค่อยพูด ลักษณะครอบครัวแตกแยก พ่อแม่ตายหมดแล้ว ญาติพี่น้องก็แยกกันอยู่ ผู้ตายโสดไม่มีครอบครัว อยู่คนเดียว ก่อนตายไม่รู้ไม่มีสัญญาณเตือนใด ๆ เพราะลักษณะเขาเป็นคนนิ่งเงียบ ญาติก็ไม่เห็นสัญญาณเตือนใด ๆ เท่าที่เห็นพี่น้องพูดจากันดี คนที่อยู่ละแวกบ้านก็พูดจากันดี เลิกงานมาผู้ตายก็อยู่กับบ้าน ไม่ค่อยออกไปไหน นอนติดเตียงเป็นปกติ เพราะเล่นบอล” (แกนนำชุมชนคนที่ 11, 2563)

5.3 ปัจจัยด้านสุขภาพจิตและสารเสพติด

ตัวอย่างข้อมูล:

แกนนำชุมชนคนที่ 3 เล่าว่า “เขาตายเพราะเหล้า” “ไปตายที่ป่าช้าสาเหตุเพราะเขาติดเหล้าแล้วโดนด่าว่า ซ้ำเติมจึงทำให้น้อยใจ” (แกนนำชุมชนคนที่ 3, 2563)

แกนนำชุมชนคนที่ 9 เล่าว่า “คนตายเป็นชายอายุประมาณ 40 ปี โดยวิธีการยิงปืน คนนี้ก็ติดเหล้า แล้วถูกด่าว่า ซ้ำเติม จึงน้อยใจเช่นกันติดสารเสพติด คนนี้มีอาการทางจิตจากการใช้ยาคิดว่าจะมีคนมาฆ่า” (แกนนำชุมชนคนที่ 9, 2563)

แกนนำชุมชนคนที่ 14 เล่าว่า “รายล่าสุดเป็นผู้ชายอายุประมาณ 30 กว่าปี ติดยาเสพติด” แกนนำชุมชนตั้งข้อสังเกตว่า “เขาน่าจะคลั่งยา และมีการพยายามทำมาหลายครั้งแล้วแต่ไม่สำเร็จ” (แกนนำชุมชนคนที่ 14, 2563)

5.4 ปัจจัยด้านสุขภาพร่างกาย

ตัวอย่างข้อมูล:

แกนนำชุมชนคนที่ 2 เล่าว่า “รายแรก เป็นชายอายุ 60 กว่าปี กินยาแลนเน็ต ไม่มีโรคประจำตัว ครอบครัวแตกแยก ผู้ตายก็เลยกลายเป็นคนที่เที่ยวไปเรื่อย ๆ แล้วก็ติดเชื้อ HIV พอรู้ว่าตัวเองเป็นเอดส์เริ่มมีอาการเซซึมเศร้า ไม่มีที่ปรึกษา กลัวเป็นภาระของคนอื่นเลยกินยาตายก่อนตาย 2 - 3 วันซักรถเครื่องไปมา และไปกินยาในวัด แต่ไม่มีใครสังเกต ไม่มีใครนึกถึงว่านี่อาจเป็นสัญญาณเตือน” (แกนนำชุมชนคนที่ 2, 2563)

แกนนำชุมชนคนที่ 10 เล่าว่า “รายนี้ อยู่หมู่ 14 ผู้ตายเป็นหญิงอายุ 47 ปี โดยวิธีการแขวนคอ อาศัยอยู่กับสามีใหม่ สามีใหม่เป็นพม่า อาศัยอยู่ในสวนมะม่วง ติดยาเสพติด ก่อนตายไม่มีลงบอกเหตุ มีโรคประจำตัวคือเบาหวาน เก๊าท์ ทำให้เดินไม่ได้จึงแขวนคอตายวันเกิดเหตุใช้สามีไปซื้อครก พอสามีไปผู้ตายก็แขวนคอ” (แกนนำชุมชนคนที่ 10, 2563)

ทั้งนี้แกนนำชุมชนต่างมีความเห็นว่า คนในชุมชนยังขาดความตระหนักและให้ความสำคัญกับสัญญาณเตือนก่อนการฆ่าตัวตาย รวมถึงไม่ทราบว่ามีลักษณะบางประการ เช่น เหม่อลอย การทำพฤติกรรมที่ไม่เคยทำ เป็นสัญญาณเตือนก่อนการฆ่าตัวตาย และพบว่า พฤติกรรมการพยายามฆ่าตัวตายซ้ำบางรายเกิดจากบุคคลในครอบครัวเป็นตัวกระตุ้นให้กระทำซ้ำ

ตัวอย่างข้อมูล:

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกทำกลุ่มสนทนาพบว่า ผู้ตายส่วนใหญ่มีสัญญาณเตือนก่อนหน้า ไม่มีใครสังเกตหรือรับรู้เรื่องสัญญาณเตือนที่ผู้ตายได้ส่งสัญญาณให้ หรือแม้จะรู้แต่ก็ไม่ได้สนใจในการเฝ้าระวัง ข้างบางรายครอบครัวยังเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้ตายฆ่าตัวตาย เช่น

แกนนำชุมชนคนที่ 7 “กินเหล้าแล้วเป็นโรคประสาท ก่อนตายไปบอกคนนั้นคนนี้ว่าจะมีคนมาฆ่า แต่ไม่มีใครเชื่อเพราะคิดว่าเขาเป็นบ้า จึงไม่ได้สนใจ แต่พอเข้ามา ก็พบว่าเขาตายแล้ว” (แกนนำชุมชนคนที่ 7, 2563)

แกนนำชุมชนคนที่ 10 “ก่อนตายไม่มีลางบอกเหตุ วันเกิดเหตุใช้สามไม้ไปซื้อครก พอสามไม้ไปผู้ตายก็แขวนคอ” (แกนนำชุมชนคนที่ 10, 2563)

แกนนำชุมชนคนที่ 13 “ในวันเกิดเหตุ ใช้ให้ภรรยาไปซื้อของที่ตลาด พอกลับมาบอกว่าไม่ถูกใจให้ออกไปซื้อใหม่ ภรรยาออกไปได้ 20 นาที จึงกลับมาพบว่าผู้ตายแขวนคอตายแล้ว” (แกนนำชุมชนคนที่ 13, 2563)

แกนนำชุมชนคนที่ 2 “ก่อนตาย 2 - 3 วันซื้อเครื่องไปมา และไปกินยาในวัด แต่ไม่มีใครสังเกต ไม่มีใครนึกถึงว่านี่อาจเป็นสัญญาณเตือน” (แกนนำชุมชนคนที่ 2, 2563)

แกนนำชุมชนคนที่ 6 “ไม่มีสัญญาณเตือน ดูไม่ออก บางวันเห็นผู้ตายมักจะมานั่งเหม่อมองถนน เวลาอยู่คนเดียววันเกิดเหตุทะเลาะกับลูก และด่าว่าลูก ลูกรำคาญจึงบอกว่า “ตายจ้างเถอะ” และลูกออกจากบ้านไป พอกลับมา ก็พบผู้ตายผูกคอตาย” (แกนนำชุมชนคนที่ 6, 2563)

แกนนำชุมชนยังมีความเห็นอีกว่า ปัจจัยกระตุ้นที่ทำให้เกิดการฆ่าตัวตาย เกิดจากปัจจัยด้านสัมพันธภาพเชิงสังคม เช่น การทะเลาะกับคนใกล้ชิด ได้แก่ ลูก สามี ภรรยาญาติพี่น้องภายในบ้าน และ เพื่อน ซึ่งทำให้ผู้ฆ่าตัวตายเกิดอารมณ์น้อยใจ โกรธ หุนหันพลันแล่น นอกจากนี้ หากในขณะนั้นผู้ที่คิดฆ่าตัวตายดื่มสุราร่วมด้วยจะทำให้เกิดการตัดสินใจ ฆ่าตัวตายได้ง่ายขึ้น

ตัวอย่างข้อมูล:

แกนนำชุมชนคนที่ 3 เล่าว่า “เขาตายเพราะเหล้า ผู้ตายติดเหล้าถูกต่อว่า ข้ำเดิมทำให้น้อยใจ” (แกนนำชุมชนคนที่ 3, 2563)

แกนนำชุมชนคนที่ 9 เล่าว่า “ผู้ตายติดสุรา และมีอาการทางจิตจากการดื่มสุรา มีหวาดระแวงบอกว่าจะมีคนมาฆ่า” (แกนนำชุมชนคนที่ 9, 2563)

แกนนำชุมชนคนที่ 12 เล่าว่า “ผู้ตายมีภรรยาหลายคน มีบุตรกับภรรยาคนแรก จากนั้นมีภรรยาใหม่ แต่ว่าแยกกันอยู่ มีคนบอกว่าผู้ตายติดยาเสพติด” (แกนนำชุมชนคนที่ 12, 2563)

แกนนำชุมชนคนที่ 8 เล่าว่า “มักจะทะเลาะกับสามี สามีดื่มเหล้า วันเกิดเหตุไปดื่มเหล้าด้วยกัน พอกลับมาทะเลาะกัน สามีออกจากบ้านไป ภรรยาจึงฆ่าตัวตาย” (แกนนำชุมชนคนที่ 8, 2563)

ข้อมูลกลุ่มที่ 3 จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เคยพยายามฆ่าตัวตาย สรุปได้ดังนี้

1. ผู้ที่เคยพยายามฆ่าตัวตาย ทั้ง 5 คน อายุอยู่ระหว่าง 25 - 60 ปี
2. เพศ พบว่า ผู้พยายามฆ่าตัวตายเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง
3. โรคประจำตัวในผู้ที่เคยพยายามฆ่าตัวตาย คือ เบาหวาน ความดันโลหิตสูง และซึมเศร้า
4. วิธีการที่ใช้ คือ วิธีการผูกคอ รองลงมาคือ กินยาฆ่าแมลง และพบว่า ผู้พยายามฆ่าตัวตายบางท่านเคยมีประวัติพยายามฆ่าตัวตายมาแล้วหลายครั้ง
5. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการฆ่าตัวตาย มีทั้งปัจจัยด้านสัมพันธภาพเชิงสังคม ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสุขภาพจิตและสารเสพติด ตลอดจนปัจจัยด้านสุขภาพกาย อย่างไรก็ตามพบว่า ใน 1 รายสามารถมีสาเหตุได้จากหลายปัจจัยร่วมกัน และถ้าดื่มสุราร่วมด้วยทำให้เกิดอารมณ์หุนหันพลันแล่นและตัดสินใจทำร้ายตนเองได้ง่ายขึ้น

ตัวอย่างข้อมูล:

ผู้ที่เคยพยายามฆ่าตัวตาย คนที่ 1 “ผมเป็นโรคซึมเศร้า มีความคิดฆ่าตัวตาย ไม่อยากกินยาช่วงนั้น เบื่อไปหมด ดื่มเหล้าก็ลืมความทุกข์ได้บ้าง แต่พอล้างเมาเรื่องเครียดเข้ามาใหม่ก็เลยตัดสินใจทำมันลงไปครับ” (ผู้ที่เคยพยายามฆ่าตัวตาย คนที่ 1, 2563)

ผู้ที่เคยพยายามฆ่าตัวตาย คนที่ 2 “ช่วงนั้นผมตกงาน ไม่มีอาชีพ ไม่มีรายได้ เลยไปกู้เงินร้อยละ 20 มาเอาเงินไปลงเล่นการพนันแล้วใช้เงินเขาไม่ทัน มีปัญหา คิดไม่ออก ความคิดนี้มันแวบเข้ามา คิดถึงแต่กินยาฆ่าตัวตาย ออกไปดื่มเหล้าข่มใจและผมก็ตัดสินใจ ปัจจุบันทนความท้อใจ” (ผู้ที่เคยพยายามฆ่าตัวตาย คนที่ 2, 2563)

ผู้ที่เคยพยายามฆ่าตัวตาย คนที่ 3 “วันเกิดเหตุฉันทะเลาะกับลูก ไม่ได้ก็เลยคิดว่า ลูกไปเยอะ ลูกบอกราคาญ ลูกก็ต่อว่าฉันกลับ และบอกว่า “ตายจ้างเถอะ” แล้วลูกออกจากบ้านไป มันมีทั้งความน้อยใจ เสียใจ โกรธ ฉันก็เลยผูกคอต” (ผู้ที่เคยพยายามฆ่าตัวตาย คนที่ 3, 2563)

ผู้ที่เคยพยายามฆ่าตัวตาย คนที่ 4 “ผมกลับมาจากต่างประเทศ สาเหตุที่กลับมา เนื่องจากไม่ประสบความสำเร็จด้านการงานตามที่มุ่งหวัง จึงกลับมาตั้งตัวและอยู่ระหว่างการรอรงาน ปัญหาคือ พบใครใคร่ถามว่าทำงานอะไร เห็นว่ามาจากเมืองนอกเมืองนา ผมก็ต้องตอบไปว่า “ตอนนี้รอรงานอยู่ ไม่รู้จะได้เมื่อไหร่” จนผมเบื่อ และความคิดอยากทำร้ายตนเองมันก็เข้ามา” (ผู้ที่เคยพยายามฆ่าตัวตาย คนที่ 4, 2563)

นอกจากนั้นในผู้ที่เคยพยายามฆ่าตัวตายยังบอกถึง บุคลิกภาพลักษณะของตน คือเป็นคนบุคลิกภาพแบบเก็บตัว พุดน้อย มักเก็บปัญหาทุกอย่างไว้คนเดียว ไม่รู้จะปรึกษากับใคร

ตัวอย่างข้อมูล:

ผู้ที่เคยพยายามฆ่าตัวตาย คนที่ 5 “ผมเป็นคน ไม่ชอบค่อยพูด พ่อแม่ตายหมดแล้วญาติพี่น้องก็แยกกันอยู่ ผมโสดไม่มีครอบครัว อยู่คนเดียว” (ผู้ที่เคยพยายามฆ่าตัวตาย คนที่ 5, 2563)

ผู้ที่เคยพยายามฆ่าตัวตาย คนที่ 3 “ฉันเป็นคนพุดน้อย เวลาโกรธจะคุมตนเองไม่ค่อยได้” (ผู้ที่เคยพยายามฆ่าตัวตาย คนที่ 3, 2563)

อภิปรายผล

จากการศึกษาสถานการณ์การฆ่าตัวตายของจังหวัดลำพูนพบว่า มีอัตราการฆ่าตัวตายที่สูงกว่าเกณฑ์ที่องค์การอนามัยโลกกำหนดไว้ คืออัตราไม่เกิน 6.3 ต่อแสนประชากร และจากข้อมูลย้อนหลัง 5 ปี (พ.ศ. 2557 - พ.ศ. 2561) พบว่าอัตราการฆ่าตัวตายของจังหวัดลำพูนมีแนวโน้มลดลง แต่ก็ยังเกินเกณฑ์ที่องค์การอนามัยโลกกำหนดไว้ และกลับเพิ่มสูงขึ้นในปี 2562 โดยอำเภอที่มีอัตราการฆ่าตัวตายสูงกว่า 6.3 ต่อแสนประชากร ในทุกปี ได้แก่ อำเภอเมืองลำพูน อำเภอลี้ อำเภอบ้านโฮ่ง อำเภอเวียงหนองล่อง อำเภอทุ่งหัวช้าง และ อำเภอป่าซาง โดยจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม พบว่า ผู้ที่พยายามฆ่าตัวตายเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง และกลุ่มอายุที่พบว่ามี การฆ่าตัวตายสำเร็จมากที่สุดคือ กลุ่มวัยทำงาน วิธีการที่พบบ่อยใช้วิธีการผูกคอต รongลงมาคือ กินยาฆ่าแมลง ซึ่งข้อมูลมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ หทัยทิพย์ เจริญศรี และจิราพร เขียนอยู่ ที่พบว่า อัตรา

การฆ่าตัวตายในเพศชายมากกว่าเพศหญิง (หทัยทิพย์ เจริญศรี และจิราพร เขียวอยู่, 2560) รวมทั้งสอดคล้องกับการศึกษาเรื่องปัจจัยเสี่ยงและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการฆ่าตัวตายในวัยรุ่น: การทบทวนวรรณกรรมเชิงลึก ที่พบว่า เพศชายมีการฆ่าตัวตายสำเร็จมากกว่าเพศหญิง ทั้งนี้ได้อธิบายความแตกต่างของการฆ่าตัวตายตามเพศภาวะ โดยพบว่าเพศชายจะมีพฤติกรรมก้าวร้าว และกล้าใช้ความรุนแรง มีความหุนหันพลันแล่นมากกว่าเพศหญิง ซึ่งจะนำไปสู่การฆ่าตัวตายสำเร็จได้ เช่น การแขวนคอ การใช้สารพิษ การใช้ปืน ส่วนผู้หญิงจะใช้วิธีการกินสารพิษ ซึ่งมีผลในการถึงแก่ชีวิตต่ำ (สุพัตรา สุขาวห และสุวรรณา อรุณพงศ์ไพศาล, 2560)

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการฆ่าตัวตาย ได้แก่ปัจจัยด้านความสัมพันธ์เชิงสังคม ทั้งในครอบครัวและบุคคลใกล้ชิด เช่น คนรัก เพื่อน นอกจากนั้นเกิดจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสุขภาพกาย ปัจจัยด้านสุขภาพจิตและการใช้สารเสพติด อย่างไรก็ตามพบว่า ใน 1 รายสามารถมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้หลายปัจจัยร่วมกัน และถ้าตีตราร่วมด้วยทำให้เกิดอารมณ์หุนหันพลันแล่นและตัดสินใจทำร้ายตนเองได้ง่ายขึ้นสอดคล้องกับการศึกษาของ สอดคล้องกับการศึกษาของ หทัยทิพย์ เจริญศรี และจิราพร เขียวอยู่ ซึ่งศึกษาความชุกของความเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตายและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตายของประชากร อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก โดยพบว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตายคือ ความเครียด การดื่มแอลกอฮอล์ และภาวะซึมเศร้า โดยการศึกษาความเครียดเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตายถึง 22.2 เท่าของการที่ไม่มีความเครียด การดื่มแอลกอฮอล์เสี่ยงต่อการฆ่าตัวตาย 12.7 เท่าของการไม่ดื่ม และ การมีภาวะซึมเศร้าเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตาย 5.2 เท่าของการไม่มีภาวะซึมเศร้า (หทัยทิพย์ เจริญศรี และจิราพร เขียวอยู่, 2560) นอกจากนี้จากศึกษาระบาดวิทยาการฆ่าตัวตายของโรงพยาบาลพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการฆ่าตัวตายได้แก่การเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังรักษาไม่หาย ได้แก่ โรคจิตเวช มะเร็ง และโรคเอดส์ รวมถึงปัญหาด้านความสัมพันธ์ การทะเลาะกับคนใกล้ชิด น้อยใจ และมีพฤติกรรมการใช้สารเสพติดโดยเหตุการณ์กระตุ้นส่วนใหญ่ น้อยใจและมีพฤติกรรมการดื่มสุราและใช้สารเสพติดทำให้ขาดความยับยั้งชั่งใจ เกิดอารมณ์ชั่ววูบและเลือกใช้วิธีการที่รุนแรงคือการผูกคอตาย ซึ่งส่งผลให้การฆ่าตัวตายสำเร็จสูง (นุชณี เอี่ยมสะอาด และปัทมา ทวีเศษ, 2557) และจากการศึกษาปัจจัยเสี่ยงของนักจิตวิทยา พบว่า ภาวะหุนหันพลันแล่นเป็นภาวะที่พบได้บ่อยในผู้พยายามฆ่าตัวตาย โดยผู้ที่ฆ่าตัวตายไม่ได้มีการวางแผนไว้ก่อน แต่เกิดภาวะถูกกดดันทางอารมณ์ และเขาจะทนต่อภาวะบีบคั้นนั้นไม่ได้ และอยากไปให้พ้นจากสภาวะนั้น ซึ่งมักนำไปสู่การฆ่าตัวตาย นอกจากนี้การคิดแบบสุดขั้ว และการคิดติดกรอบ ไม่ยืดหยุ่น มักเป็นปัจจัยเสี่ยงทางจิตวิทยาที่นำไปสู่การฆ่าตัวตาย เนื่องจากเมื่อบุคคลเกิดปัญหาในชีวิตหรือไม่พึงพอใจในชีวิต และเขาไม่สามารถปรับมุมมองความคิดของเขาในแง่บวกที่ดีได้ หรือมีมุมมองเดิม ๆ ต่อปัญหา แก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยวิธีเดิม ๆ หากเกิดปัญหาในชีวิต ถูกความกดดันและหาทางออกไม่ได้ อาจนำไปสู่การฆ่าตัวตาย (นพวรรณ บัวทอง, 2557) รวมถึงการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการฆ่าตัวตายจากข้อมูล

506DS ของโรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่นพบว่าเกี่ยวข้องกับมิติด้านบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยเฉพาะยุคสังคมออนไลน์กำลังมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และการลอกเลียนแบบซึ่งส่งผลต่อการลอกเลียนแบบการฆ่าตัวตายด้วย และวิถีชีวิตที่รีบเร่งและเปลี่ยนแปลงเป็นครอบครัวเดี่ยว ทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวลดน้อยลง สังคมไทยก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุ มีผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ป่วยติดเตียง และแนวโน้มผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งให้อยู่เพียงลำพังไม่มีคนดูแล นอกจากนี้ยังรวมถึงพฤติกรรมการดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนไทยซึ่งพบว่ามีความชุกของผู้บริโภคเพิ่มมากขึ้น รวมถึงมีนักดื่มหน้าใหม่เพิ่มขึ้นด้วยสิ่งเหล่านี้สอดคล้องไปกับปัจจัยที่พบในรายละเอียดของผู้ที่ฆ่าตัวตายสำเร็จ (อรพิน ยอดกลาง และคณะ, 2563)

ผู้ที่พยายามฆ่าตัวตายมักมีสัญญาณเตือนต่อการฆ่าตัวตาย แต่พบว่า คนในชุมชนยังขาดการตระหนักและให้ความสำคัญเรื่องดังกล่าวน้อยมาก รวมถึงขาดความรู้เรื่องสัญญาณเตือนก่อนการฆ่าตัวตาย และพบว่าบางราย บุคคลในครอบครัวเป็นปัจจัยกระตุ้นให้กระทำการฆ่าตัวตาย ซึ่งสอดคล้องกับการวิเคราะห์ข้อมูลการฆ่าตัวตายจาก 506DS ในปี 2563 ซึ่งพบว่าการฆ่าตัวตาย ผู้ตายได้ส่งสัญญาณเตือนถึงร้อยละ 25.30 และไม่ทราบว่าผู้ตายได้ส่งสัญญาณเตือนหรือไม่ ร้อยละ 16.64 โดยสัญญาณเตือนที่ผู้ตายได้ส่งสัญญาณ ได้แก่ การพูดบ่นเกี่ยวกับเรื่องความตาย บ่นน้อยใจไม่ยอมมีชีวิตอยู่ บอกให้คนใกล้ชิดไปงานศพตัวเอง เป็นต้น ทั้งนี้การส่งสัญญาณเตือนมีทั้งการพูดกับคนใกล้ชิดและการโพสต์ข้อความในเฟซบุ๊ก (ศูนย์ป้องกันการฆ่าตัวตายระดับชาติ, 2563) อีกทั้งสอดคล้องกับ นายแพทย์เกียรติภูมิ วงศ์รจิตอธิบดีกรมสุขภาพจิต ได้เปิดเผยถึงสถานการณ์การฆ่าตัวตายเนื่องในวันป้องกันการฆ่าตัวตายโลก วันที่ 10 กันยายน 2563 ถึงความกังวลต่อสัญญาณเตือนการฆ่าตัวตายต่าง ๆ ในโลกโซเชียล เช่น ข้อความส่งเสีย ข้อความบอกลา ข้อความการวางแผนทำร้ายตนเองซึ่งกลุ่มคนที่โพสต์ข้อความต่าง ๆ เหล่านี้คือกลุ่มที่ต้องได้รับการช่วยเหลือด้านสุขภาพจิตอย่างเร่งด่วน ซึ่งบางครั้งไม่สามารถติดต่อให้เข้าสู่ระบบบริการได้ หรือไม่สามารถหาช่องทางติดต่อกลับไปยังบุคคลเหล่านั้นได้ (เกียรติภูมิ วงศ์รจิต, 2563)

ดังนั้น มาตรการที่จะนำไปสู่การป้องกันปัญหาการฆ่าตัวตายในพื้นที่จึงจำเป็นอย่างยิ่งอันหมายถึงปัจจัยปกป้องในชุมชน ได้แก่ ความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว ชุมชนเข้มแข็ง ได้แก่ การทำกิจกรรมอย่างมีส่วนร่วมในชุมชน และการแบ่งพื้นที่ดูแลผู้ป่วยในชุมชนของ อสม. และการกำจัดจุดอ่อนหรือปัญหาที่อาจเกิดขึ้น ซึ่งชุมชนได้นำเสนอมาตรการในการป้องกันปัญหาการฆ่าตัวตายในพื้นที่ ได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว การให้ความรู้ และสร้างความตระหนักเรื่องสัญญาณเตือนก่อนการฆ่าตัวตายแก่ครอบครัวและชุมชน การเฝ้าระวังกลุ่มเสี่ยงฆ่าตัวตายโดยครอบครัวและชุมชน การปรับทัศนคติของคนในชุมชนเรื่องการฆ่าตัวตาย สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันปัญหาการฆ่าตัวตายร่วมกันทั้งหน่วยงานของรัฐและชุมชน การพัฒนาความรู้ แก่แกนนำชุมชน/อสม. เรื่องโรคทางสุขภาพจิต และการฝึก

ทักษะเรื่องวิธีการสื่อสารทางบวกกับผู้ที่มีปัญหาทางสุขภาพจิต การเข้าหาผู้ที่คิดฆ่าตัวตาย หรือ พยายามฆ่าตัวตาย การดูแลผู้ที่มีภาวะซึมเศร้า/ผู้พยายามฆ่าตัวตาย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่า จังหวัดลำพูน มีอัตราการฆ่าตัวตายที่สูงกว่าเกณฑ์ที่องค์การอนามัยโลกกำหนดไว้ คืออัตราไม่เกิน 6.3 ต่อแสนประชากร และจากข้อมูลย้อนหลัง 5 ปี (พ.ศ. 2557 - พ.ศ. 2561) พบว่าอัตราการฆ่าตัวตายของจังหวัดลำพูนมีแนวโน้มลดลง แต่ก็ยังเกินเกณฑ์ที่องค์การอนามัยโลกกำหนดไว้ และกลับเพิ่มสูงขึ้นในปี 2562 โดยอำเภอที่มีอัตราการฆ่าตัวตายสูงกว่า 6.3 ต่อแสนประชากร ในทุกปี ได้แก่ อำเภอเมืองลำพูน อำเภอลี้ อำเภอบ้านโฮ่ง อำเภอเวียงหนองล่อง อำเภอทุ่งหัวช้าง และ อำเภอป่าซาง จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม พบว่า ผู้ที่พยายามฆ่าตัวตายเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง และกลุ่มอายุที่พบว่ามี การฆ่าตัวตายสำเร็จมากที่สุดคือ กลุ่มวัยทำงาน วิธีการที่พบบ่อยใช้วิธีการผูกคอ รองลงมาคือ กินยาฆ่าแมลง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการฆ่าตัวตาย ได้แก่ ปัจจัยด้านความสัมพันธ์เชิงสังคม ทั้งในครอบครัวและบุคคลใกล้ชิด เช่น คนรัก เพื่อน นอกจากนั้นเกิดจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสุขภาพกาย ปัจจัยด้านสุขภาพจิตและการใช้สารเสพติด อย่างไรก็ตามพบว่า ใน 1 รายสามารถมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้หลายปัจจัยร่วมกัน และถ้าตีแผ่เรื่องราวร่วมด้วยทำให้เกิดอารมณ์หุนหันพลันแล่นและตัดสินใจทำร้ายตนเองได้ง่ายขึ้น ผู้ที่พยายามฆ่าตัวตายมักมีสัญญาณเตือนต่อการฆ่าตัวตาย แต่พบว่า คนในชุมชนยังขาดการตระหนักและให้ความสำคัญเรื่องดังกล่าวนี้มากนัก รวมถึงขาดความรู้เรื่องสัญญาณเตือนก่อนการฆ่าตัวตาย และพบว่าบางราย บุคคลในครอบครัวเป็นปัจจัยกระตุ้นให้กระทำการฆ่าตัวตายจากข้อมูลข้างต้นถือเป็นข้อมูลการประเมินชุมชนที่สามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาการฆ่าตัวตายที่มีประสิทธิภาพได้ ในทั้งมิติของ การส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง การป้องกันการฆ่าตัวตาย การดูแลผู้ที่เป็นกลุ่มเสี่ยงฟื้นฟูสภาพจิตใจของผู้ที่เคยพยายามฆ่าตัวตาย ตลอดจนสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการฆ่าตัวตายร่วมกันทั้งหน่วยงานของรัฐและชุมชน การพัฒนาความรู้ แก่แกนนำชุมชน/อสม. เหล่านี้เป็นต้น จากการศึกษาครั้งนี้มีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าต่อไป ดังนี้ 1) การศึกษาข้อมูลเชิงลึกในกลุ่มผู้ที่พยายามฆ่าตัวตายเพื่อหาจุดแข็งของการป้องกันปัญหาการฆ่าตัวตาย 2) การพัฒนารูปแบบการป้องกันปัญหาการฆ่าตัวตายในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

กรมสุขภาพจิต. (2561). คู่มือความรู้สำหรับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเชิงวิชาการ สาขาสุขภาพจิต ชุมชน. อุดรธานี: ศักดิ์ศรีอักษรการพิมพ์.

- เกียรติภูมิ วงศ์รจิต. (2563). หนังสือพิมพ์ออนไลน์ The standard สถานการณ์การฆ่าตัวตาย. เรียกใช้เมื่อ 28 พฤศจิกายน 2563 จาก <https://thestandard.co/departement-of-mental-health-unveil-suicidal-rate/>
- แกนนำชุมชนคนที่ 1. (16 มกราคม 2563). ปัจจัยที่ทำให้ฆ่าตัวตายด้านสัมพันธภาพเชิงสังคม. (สุมิตรพร จอมจันทร์, ผู้สัมภาษณ์)
- แกนนำชุมชนคนที่ 10. (16 มกราคม 2563). ปัจจัยที่ทำให้ฆ่าตัวตายด้านสุขภาพร่างกาย. (ชัมภูา ลอมศรี, ผู้สัมภาษณ์)
- แกนนำชุมชนคนที่ 10. (16 มกราคม 2563). สัญญาณเตือนก่อนการฆ่าตัวตาย. (ชัมภูา ลอมศรี, ผู้สัมภาษณ์)
- แกนนำชุมชนคนที่ 11. (16 มกราคม 2563). ปัจจัยที่ทำให้ฆ่าตัวตายด้านเศรษฐกิจ. (อรัญญิ์ เจียมคำรัส, ผู้สัมภาษณ์)
- แกนนำชุมชนคนที่ 12. (16 มกราคม 2563). ปัจจัยกระตุ้นที่ทำให้เกิดการฆ่าตัวตาย. (อรัญญิ์ เจียมคำรัส, ผู้สัมภาษณ์)
- แกนนำชุมชนคนที่ 13. (16 มกราคม 2563). สัญญาณเตือนก่อนการฆ่าตัวตาย. (อรัญญิ์ เจียมคำรัส, ผู้สัมภาษณ์)
- แกนนำชุมชนคนที่ 14. (16 มกราคม 2563). ปัจจัยที่ทำให้ฆ่าตัวตายด้านสุขภาพจิตและสารเสพติด. (อรัญญิ์ เจียมคำรัส, ผู้สัมภาษณ์)
- แกนนำชุมชนคนที่ 2. (16 มกราคม 2563). ปัจจัยที่ทำให้ฆ่าตัวตายด้านสุขภาพร่างกาย. (สุมิตรพร จอมจันทร์, ผู้สัมภาษณ์)
- แกนนำชุมชนคนที่ 2. (16 มกราคม 2563). สัญญาณเตือนก่อนการฆ่าตัวตาย. (สุมิตรพร จอมจันทร์, ผู้สัมภาษณ์)
- แกนนำชุมชนคนที่ 3. (16 มกราคม 2563). ปัจจัยกระตุ้นที่ทำให้เกิดการฆ่าตัวตาย. (สุมิตรพร จอมจันทร์, ผู้สัมภาษณ์)
- แกนนำชุมชนคนที่ 3. (16 มกราคม 2563). ปัจจัยที่ทำให้ฆ่าตัวตายด้านสุขภาพจิตและสารเสพติด. (สุมิตรพร จอมจันทร์, ผู้สัมภาษณ์)
- แกนนำชุมชนคนที่ 5. (16 มกราคม 2563). ปัจจัยที่ทำให้ฆ่าตัวตายด้านสัมพันธภาพเชิงสังคม. (สุมิตรพร จอมจันทร์, ผู้สัมภาษณ์)
- แกนนำชุมชนคนที่ 6. (16 มกราคม 2563). สัญญาณเตือนก่อนการฆ่าตัวตาย. (ชัมภูา ลอมศรี, ผู้สัมภาษณ์)
- แกนนำชุมชนคนที่ 7. (16 มกราคม 2563). สัญญาณเตือนก่อนการฆ่าตัวตาย. (ชัมภูา ลอมศรี, ผู้สัมภาษณ์)
- แกนนำชุมชนคนที่ 8. (16 มกราคม 2563). ปัจจัยกระตุ้นที่ทำให้เกิดการฆ่าตัวตาย. (ชัมภูา ลอมศรี, ผู้สัมภาษณ์)

- แกนนำชุมชนคนที่ 8. (16 มกราคม 2563). ปัจจัยที่ทำให้ฆ่าตัวตายด้านสัมพันธภาพเชิงสังคม. (ชัชฎา ลอมศรี, ผู้สัมภาษณ์)
- แกนนำชุมชนคนที่ 9. (16 มกราคม 2563). ปัจจัยกระตุ้นที่ทำให้เกิดการฆ่าตัวตาย. (ชัชฎา ลอมศรี, ผู้สัมภาษณ์)
- แกนนำชุมชนคนที่ 9. (16 มกราคม 2563). ปัจจัยที่ทำให้ฆ่าตัวตายด้านสุขภาพจิตและสารเสพติด. (ชัชฎา ลอมศรี, ผู้สัมภาษณ์)
- นพวรรณ บัวทอง. (2557). คู่มือป้องกันการฆ่าตัวตาย. กรุงเทพมหานคร: ทัณทสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์.
- นุชณี เอี่ยมสะอาด และปพิชญา ทวีเศษ. (2557). การศึกษาระบาดวิทยาการฆ่าตัวตายของโรงพยาบาลพระพุทธบาทจังหวัดสระบุรี. วารสารวิชาการกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, 16(3), 23-30.
- ผู้ที่เคยพยายามฆ่าตัวตาย คนที่ 1. (23 มกราคม 2563). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการฆ่าตัวตาย. (สมิตรพร จอมจันทร์, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ที่เคยพยายามฆ่าตัวตาย คนที่ 2. (23 มกราคม 2563). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการฆ่าตัวตาย. (ชัชฎา ลอมศรี, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ที่เคยพยายามฆ่าตัวตาย คนที่ 3. (23 มกราคม 2563). บุคลิกภาพของผู้ที่เคยพยายามฆ่าตัวตาย. (อรัญญ์ เจียมคำรัส, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ที่เคยพยายามฆ่าตัวตาย คนที่ 3. (23 มกราคม 2563). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการฆ่าตัวตาย. (อรัญญ์ เจียมคำรัส, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ที่เคยพยายามฆ่าตัวตาย คนที่ 4. (23 มกราคม 2563). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการฆ่าตัวตาย. (ชัชฎา ลอมศรี, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ที่เคยพยายามฆ่าตัวตาย คนที่ 5. (23 มกราคม 2563). บุคลิกภาพของผู้ที่เคยพยายามฆ่าตัวตาย. (สมิตรพร จอมจันทร์, ผู้สัมภาษณ์)
- ศูนย์ป้องกันการฆ่าตัวตายระดับชาติ. (2561). รายงานสถิติการฆ่าตัวตาย. เรียกใช้เมื่อ 24 พฤศจิกายน 2563 จาก www.suicidethai.com
- ศูนย์ป้องกันการฆ่าตัวตายระดับชาติ. (2563). รายงานสถิติการฆ่าตัวตาย. เรียกใช้เมื่อ 25 พฤศจิกายน 2563 จาก www.suicidethai.com
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำพูน. (2561). รายงานกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหาการฆ่าตัวตายจังหวัดลำพูน ภายใต้โครงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดลำพูน. ลำพูน: สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำพูน.
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำพูน. (2562). บทวิเคราะห์รายงานปัญหาการฆ่าตัวตาย. ลำพูน: สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำพูน.

- สุพัตรา สุขาวห และสุวรรณา อรุณพงศ์ไพศาล. (2560). ปัจจัยเสี่ยงและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการฆ่าตัวตายในวัยรุ่น: การทบทวนวรรณกรรมเชิงลึก. วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย, 62(4), 359-378.
- หทัยทิพย์ เจริญศรี และจิราพร เขียวอยู่. (2560). ความชุกของความเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตายและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตายของประชากร อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ฉบับบัณฑิตศึกษา), 17(3), 77-93.
- อรพิน ยอดกลาง และคณะ. (2563). โครงการป้องกันและลดปัญหาการฆ่าตัวตายในประเทศไทย (Suicide Prevention and reduce Self harm in Thailand). ขอนแก่น: โรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่น กรมสุขภาพจิต.
- World Health Organization. (2559). ข้อมูลการฆ่าตัวตาย. เรียกใช้เมื่อ 28 พฤศจิกายน 2563 จาก <https://www.who.int/teams/mental-health-and-substance-use/suicide-data>

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการ
ของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี*

THE MODEL OF CAPACITY DEVELOPMENT FOR INTEGRATED
BUDDHIST PRACTICES OF PHRAVINAYADHIKARA
IN PATHUMTHANI PROVINCE

พระมหานพพร ปุณฺณชโย

Phramaha Nobborn Puññajayo

พระราชปริยัติกวี (สมจินต์ สมมาปญฺโญ)

Phrarajpariyattikavi (Somjin Sammapanyo)

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส

Phramaha Hansa Dhammhaso

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: nop.boonya@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพบริบทและปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการในจังหวัดปทุมธานี 2) ศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพของพระวินยาธิการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท 3) พัฒนาและนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี โดยใช้วิธีวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา หรือ (R and D) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ กลุ่มพระวินยาธิการในจังหวัดปทุมธานี ที่ได้รับแต่งตั้ง 7 อำเภอ รวม 60 รูป 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง 23 รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า 1) พระวินยาธิการส่วนใหญ่เป็นพระสังฆาธิการโดยตำแหน่ง แต่ยังขาดความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ เช่น ทักษะคดี ทักษะการสื่อสาร ความรู้ด้านกฎหมาย และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 2) รูปแบบการพัฒนาได้นำองค์ความรู้ตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทคือไตรสิกขาและวิทยาการร่วมสมัยมาบูรณาการร่วมกัน ทดสอบรูปแบบจนเกิดประสิทธิภาพสูงสุคนำรูปแบบไปพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ 3) จากการนำรูปแบบที่พัฒนาไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง พบว่ามีระดับทักษะเมื่อผ่านการทดลองแล้วสูงกว่าก่อนการทดลอง ภาพรวมมีทักษะอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 78.33 ทั้งพบว่ายังสามารถลดระยะเวลาการพัฒนาศักยภาพลงได้อีกด้วยการเรียบเรียงเฉพาะแนวปฏิบัติที่ดี หรือ

* Received 19 December 2020; Revised 17 May 2021; Accepted 24 May 2021

Best Practice รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สอดคล้องกับแผนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านการปกครอง พ.ศ. 2560 - 2564 ของมหาเถรสมาคม ตรงตามความต้องการของคณะกรรมการพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี สามารถนำไปพัฒนาต่อยอดและนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่อื่น ๆ ได้ต่อไป

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพ, พุทธบูรณาการ, พระวินยาธิการ, ปทุมธานี, ตำรวจพระ

Abstract

The objectives of this research article were; 1) to study the context and problems of the practices of Phravinayadhikara in Pathumthani province 2) to explore the model of capacity development of Phravinayadhikara according to Theravada Buddhism, and 3) to develop and present the model of capacity development of Phravinayadhikara based on Integrated Buddhism by using the research methodology of Research and Development or (R and D). The research participants were divided into two groups; 1) 60 key informants, including Phravinayadhikara in Pathumthani province who had been appointed in 7 districts, 2) 23 secondary informants. The study found that 1) most Phravinayadhikara were being as a Buddhist ecclesiastical official monk. However, they still lacked crucial knowledge and skills to conduct their roles, including thinking skills, communication skills, legal knowledge, and information technology skills. 2) The model of development was integrated with applying explicit knowledge in line with Theravada Buddhism, which refers to three studies, morality, concentration and wisdom, and modern science's theoretical framework. Also, the model was tested until its most effective as a model for developing the potential of the practices of Phravinayadhikara. 3) The results of employing this model to the target group found that their skill level was higher than before getting an experiment. The total score of evaluating skills was at a high percentage of 78.33. Moreover, this model could reduce the period of capacity developing by composing only best practices. The model of the capacity development of integrated Buddhist Practices of Phravinayadhikara, Pathumthani province, is new explicit knowledge in line with the Sangha administration's reform 2017 - 2021. It is a tool that can significantly develop the capabilities of Phravinayadhikara under

the requirement of the Phravinayadhikara committees, Pathumthani province, and further develop and apply this model to suit other contextual areas.

Keywords: Capacity Development, Buddhist Practices, Phravinayadhikara, Pathumthani, Police Monk

บทนำ

ในปัจจุบันปรากฏข้อมูลข่าวสารการนำเสนอกรณีพระภิกษุสงฆ์กระทำความผิดพระธรรมวินัย หรือบุคคลที่แสดงตนเป็นพระภิกษุแล้วประพฤติตนไม่เหมาะสม ละเมิดกฎหมาย สร้างความเสียหายให้เกิดขึ้นแก่ภาพลักษณ์ของคณะสงฆ์โดยรวม (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551) พระวินยาธิการมีหน้าที่ในการป้องปราม สอดส่อง ดูแลความประพฤติที่ไม่เหมาะสมกับสมณสาธูปและดำเนินการตามหลักพระวินัย ชี้แจงข้อบัญญัติพระวินัยที่พระสงฆ์ควรประพฤติให้เหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน เพื่อลดการกระทำความผิดให้น้อยลง (พระมหาเจริญ จันทร์จรัส, 2542) แต่ด้วยสภาพสังคมปัจจุบันทำให้รูปแบบการกระทำความผิดทวีความซับซ้อนมากขึ้นกว่าเดิม เช่น การกระทำความผิดทางอินเทอร์เน็ต นอกจากนี้พระวินยาธิการส่วนมากขาดความรู้ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ เช่น ทศนคติ ทักษะการสื่อสาร ความรู้ด้านกฎหมาย และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต้องพัฒนาศักยภาพของพระวินยาธิการให้เหมาะสมกับการปฏิบัติหน้าที่ ดังนั้นในการประชุมครั้งที่ 9/2562 มหาเถรสมาคมได้มีมติที่ 179/2562 ให้ประกาศใช้ ระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการ พ.ศ. 2562 เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการปัจจุบันยังไม่มีบทบัญญัติรองรับที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม เพราะตำแหน่งนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดูแลความเรียบร้อยของคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนา (พิชิตล พันธ์วัฒนา, 2561) ดังนั้นเพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการเกิดความเรียบร้อยดังตามเจตนารมณ์แห่งการรักษาหลักพระธรรมวินัยและกฎหมายจึงจำเป็นต้องออกระเบียบนี้ (สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2562)

“พระวินยาธิการ” คือพระภิกษุที่ได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าคณะจังหวัดซึ่งเป็นเจ้าคณะผู้ปกครองสูงสุดในจังหวัดนั้น ๆ เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือสนับสนุนการปกครองของเจ้าอาวาสและเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ทุกระดับ ช่วยตรวจตรา ดูแล ชี้แจง แนะนำพระภิกษุสามเณรให้ประพฤติปฏิบัติชอบตามหลักพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช และคำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตนเพื่อการปกป้องคุ้มครองและจรรโลงพระพุทธศาสนาให้มีความยั่งยืนสืบไป (สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2562) ครั้นเมื่อระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการ พ.ศ. 2562 ได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2562 พระธรรมรัตนารักษ์ เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี จึงได้ออกคำสั่งเจ้าคณะจังหวัดปทุมธานีที่ 10/2562

เรื่อง การแต่งตั้งคณะกรรมการพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี และออกคำสั่งเจ้าคณะจังหวัดปทุมธานีที่ 11/2562 แต่งตั้งพระวินยาธิการประจำจังหวัดปทุมธานีทั้ง 7 อำเภอ 31 ตำบล โดยกำหนดให้ทุกตำบลในเขตปกครองมีพระวินยาธิการประจำตำบล ๆ ละ 2 รูป รวมทั้งสิ้น 62 รูป ดังนั้นเพื่อให้พระวินยาธิการมีขีดความสามารถที่เหมาะสมต่อการปฏิบัติหน้าที่ตามที่คณะสงฆ์กำหนดไว้ และสอดคล้องกับแผนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านการปกครอง พ.ศ. 2560 - 2564 ของมหาเถรสมาคม จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพบริบทและปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการในจังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพของพระวินยาธิการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้จัดทำในรูปแบบ Research and Development หรือ (R and D) โดยมุ่งศึกษาสภาพทั่วไปและบริบทการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการในระดับ ตำบล อำเภอ จังหวัด แบบสุ่มโดยวิธีเจาะจงในเขตจังหวัดปทุมธานี ในประเด็นสภาพทั่วไปและบริบทการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ และสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) พระเถระในองค์กรสงฆ์ ผู้บริหารในองค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้ทรงคุณวุฒิ/นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ในประเด็นปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ แนวทางการพัฒนาศักยภาพพระวินยาธิการที่เหมาะสมกับปัญหาสังคมในปัจจุบัน ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

- 1) ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) จากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา และวรรณกรรมพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน และศึกษาในส่วนที่เป็นแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพ การพัฒนาศักยภาพ และรูปแบบการพัฒนา ผู้วิจัยจะใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารโดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือพระไตรปิฎก และเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) คือส่วนที่เป็นอรรถกถาฎีกาพร้อมทั้งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) ศึกษาสภาพทั่วไปและบริบทการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการเป็นอย่างไร มีสาเหตุจากอะไร มีปัญหาอุปสรรคหรือไม่อย่างไร ศึกษาแนวคิดเพื่อหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ

ที่เหมาะสมกับปัญหาสังคมสงฆ์ในปัจจุบัน จากนั้นสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้นำมาบูรณาการร่วมกันทั้งหลักพระพุทธศาสนา เถรวาทและวิทยาการร่วมสมัยนำมาออกแบบร่างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาศึกษาจังหวัดปทุมธานี

ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Primary Key Informants) ได้แก่ กลุ่มพระวินยาศึกษาใน จ.ปทุมธานี ที่ได้รับแต่งตั้ง 7 อำเภอ รวม 60 รูป ประกอบไปด้วยพระวินยาศึกษาใหม่ซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นครั้งแรก และพระวินยาศึกษาที่มีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจและทัศนคติในการปฏิบัติหน้าที่ไม่มากนัก ทั้งนี้จะได้รับการพิจารณาจากหัวหน้าพระวินยาศึกษาประจำอำเภอให้มาเป็นผู้ให้ข้อมูล 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง (Secondary Key Informants) 23 รูป/คน ได้แก่ ก. กลุ่มพระสังฆาธิการในเขตปกครอง 11 รูป ข. กลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง 6 คน ค. กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ/นักวิชาการศาสนา 6 รูป/คน

ผลการวิจัย

1. จากการศึกษาสภาพบริบทและปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาศึกษาในจังหวัดปทุมธานีและรูปแบบการพัฒนาศักยภาพตามหลักวิทยาการร่วมสมัย พบว่ามีวัดจำนวน 195 วัด แบ่งเป็นวัดในสังกัดมหานิกาย 169 วัด สังกัดธรรมยุติกนิกาย 26 วัด มีพระภิกษุสามเณรประมาณ 5,000 รูป เจ้าคณะจังหวัดเอาใจใส่ดูแลพระสังฆาธิการในปกครองอย่างใกล้ชิดดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ควบคู่ไปกับยุทธศาสตร์ บ้าน วัด โรงเรียน/ราชการ อย่างสม่ำเสมอพระวินยาศึกษาของจังหวัดปทุมธานี ปัจจุบันมีครบทุกตำบล ๆ ละ 2 รูป รวมทั้งสิ้น 62 รูป ส่วนมากขาดการเสริมทักษะความรู้ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ เช่น ทัศนคติ ทักษะการสื่อสาร ความรู้ด้านกฎหมาย และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เนื่องจากปทุมธานีเป็นจังหวัดที่เชื่อมต่อระหว่างกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด จึงมีความหลากหลายของประชาชนในพื้นที่ มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ใกล้เคียงกรุงเทพฯ ความเจริญทางสังคมและชุมชนสูง การเดินทาง คมนาคมขนส่งสะดวก จึงเป็นแหล่งเป้าหมายของผู้กระทำความผิดที่จะเข้ามาแฝงตัวอยู่ โดยมากพบคนปลอมบวชจากจังหวัดอื่นเข้ามากระทำความผิดในจังหวัดปทุมธานี

2. จากการศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพของพระวินยาศึกษาตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่าแนวทางการดูแลสถาบันสงฆ์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งเริ่มตั้งแต่กำหนดขั้นตอน กฎเกณฑ์การคัดบุคลากรเข้ามาในหมู่สงฆ์ การมอบความเป็นใหญ่ให้คณะสงฆ์ได้มีส่วนร่วมพิจารณารับสมัครบุคลากรเข้ามาในศาสนา การสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นในหมู่สงฆ์ด้วยการมีพระบรมพุทธานุญาตให้มีการเข้าพรรษาและปวารณาเมื่อออกพรรษา การบัญญัติพระวินัยขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือในการขัดเกลา อบรมกายวาจาของพระภิกษุให้เรียบร้อย การบัญญัติลักษณะการประชุมสงฆ์ 4 ประเภทในการขอมติเรื่องต่าง ๆ จากสงฆ์ การสร้างกิจกรรมเพื่อหล่อหลอมสงฆ์ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันด้วยการกระทำอุโบสถเพื่อ

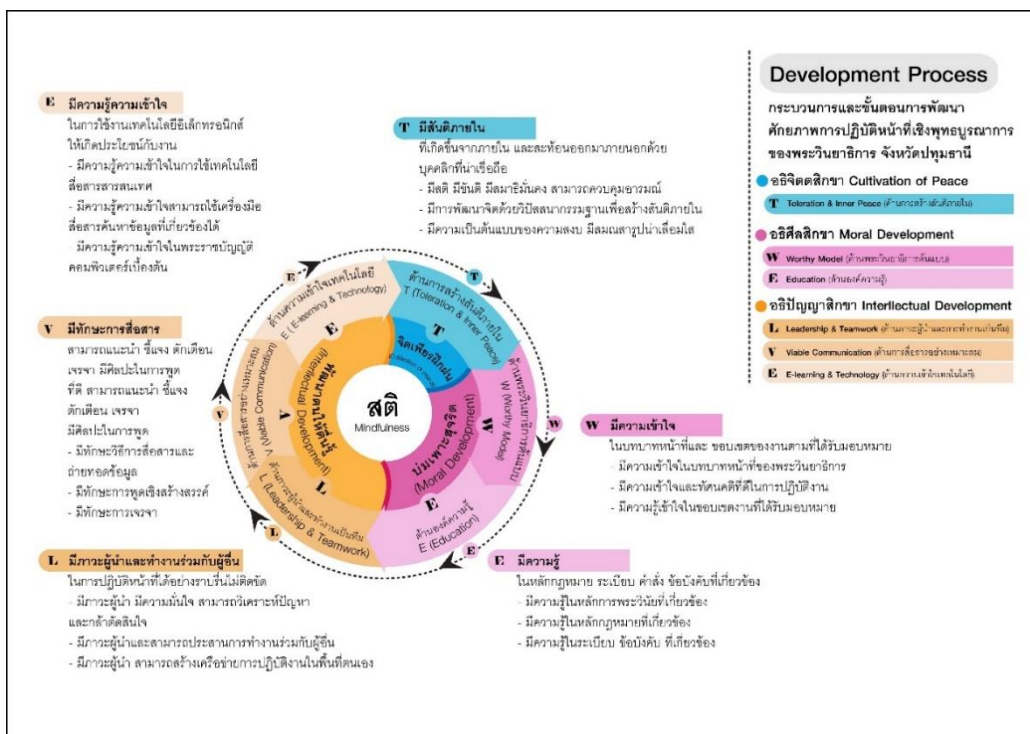

กระตุ้นเตือนจิตสำนึกของพระภิกษุในทุกปี และการปวารณาเพื่อเปิดโอกาสให้พระภิกษุได้แนะนำตักเตือนซึ่งกันและกันเพื่อการปรับปรุงแก้ไขตนเองให้ดียิ่งขึ้น

3. ส่วนการพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์และบูรณาการองค์ความรู้พระพุทธศาสนาเถรวาทและวิทยาการร่วมสมัยเข้าด้วยกันแล้วจึงได้ร่างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี ซึ่งมีพื้นฐาน (Fundamental) คือสติ (Mindfulness) มีหลักไตรสิกขา (Three Studies) อันประกอบด้วย อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา เป็นกรอบแนวคิดหลัก (Framework) โดยมีกระบวนการพัฒนา (Development Process) ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 ด้าน คือ 1) T (Toleration & Inner Peace) ด้านการสร้างสันติภายใน พระวินยาธิการต้องมีสติ มีขันติ มีสมาธิมั่นคง สามารถควบคุมอารมณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระวินยาธิการ มีการพัฒนาจิตด้วยวิปัสสนากรรมฐานเพื่อสร้างสันติภายใน 2) W (Worthy Model) ด้านพระวินยาธิการต้นแบบ พระวินยาธิการต้องมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ และมีทัศนคติที่ดีในการปฏิบัติงาน ซึ่งทัศนคติ (Mindset) เป็นวิธีคิดในการนำไปสู่พฤติกรรมบวกหรือลบของพระวินยาธิการ แบ่งออกได้ 2 ประการ คือ 1) ทัศนคติปิด (Fixed Mindset) เป็นลักษณะพฤติกรรมที่กลัวความผิดพลาด มีความอดทนต่ำ ท้อแท้ง่าย ล้มเลิกเร็ว มีวิทยากร 2) ทัศนคติเปิด (Growth Mindset) เป็นลักษณะพฤติกรรมที่มีการเรียนรู้ มีความเข้าใจในขอบเขตงานที่ได้รับมอบหมาย เข้าใจในหลักการของพระวินยาธิการ 3) E (Education) ด้านองค์ความรู้ พระวินยาธิการต้องมีความรู้ในหลักการพระวินัยที่เกี่ยวข้อง มีความรู้ในหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง อาทิ กฎหมายคณะสงฆ์ กฎหมายอาญา มีความรู้ในระเบียบ ข้อบังคับ กฎ มติ ประกาศ คำสั่ง มหาเถรสมาคม ที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ เคารพในความแตกต่าง มีความเข้าใจบริบทปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ 4) L (Leadership & Teamwork) ด้านภาวะผู้นำและการทำงาน เป็นทีม พระวินยาธิการต้องมีภาวะผู้นำ มั่นใจในการออกปฏิบัติหน้าที่ มีวิสัยทัศน์ สามารถวิเคราะห์ตัดสินใจ มองภาพรวมทั้งหมดและปฏิบัติงานได้ สามารถวางวัตถุประสงค์เป้าหมาย และแผนที่ชัดเจน จัดแผนงาน แผนคน ให้เข้ากัน กระจายและมอบหมายงานเป็น ตลอดจนการรับและควบคุมนโยบายต่าง ๆ หรือดำเนินแผนงานไปด้วยความเรียบร้อยจนบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ มีความมั่นใจสามารถวิเคราะห์ปัญหาและกล้าตัดสินใจ มีภาวะผู้นำและสามารถประสานการทำงานร่วมกับผู้อื่น สร้างความร่วมมือในการปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย สามารถสร้างเครือข่ายการปฏิบัติงานในพื้นที่ตนเองได้ 5) V (Viable - Communication) ด้านการสื่อสารอย่างเหมาะสม พระวินยาธิการต้องมีทักษะวิธีการสื่อสาร และถ่ายทอดข้อมูล เข้าใจรูปแบบการสื่อสาร การเลือกเนื้อหาของสาร และช่องทางการสื่อสาร รูปแบบการถ่ายทอด สามารถการชักนำ แนะนำ ชี้แจง ประสาน สร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นได้ มีทักษะการสร้างมนุษยสัมพันธ์ ด้วยการพูดจา วิเคราะห์ผู้ฟัง สามารถโน้มน้าวสร้าง

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้ มีทักษะการพูดเชิงสร้างสรรค์ และการแก้ปัญหาด้วยการพูดเชิงสันติวิธีที่ตอบสนองต่อบทบาทหน้าที่ของพระวินยการอย่างมีประสิทธิภาพ 6) E (E-Learning & Technology) ด้านความเข้าใจเทคโนโลยีสารสนเทศ พระวินยการต้องมีความรู้ความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีสื่อสารสารสนเทศ หรือ Digital literacy หมายถึง ทักษะในการนำเครื่องมือ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีอยู่ในปัจจุบัน อาทิ คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และสื่อออนไลน์ มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในการสื่อสาร การปฏิบัติงาน และการทำงานร่วมกัน หรือใช้เพื่อพัฒนากระบวนการทำงานหรือระบบงานในองค์กรให้มีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพ เป็นทักษะด้านดิจิทัลพื้นฐานที่จะเป็นตัวช่วยสำคัญในการปฏิบัติงาน สำหรับพระวินยการจะเน้นไปใน 2 มิติ คือ การใช้ (Use) และ เข้าใจ (Understand)

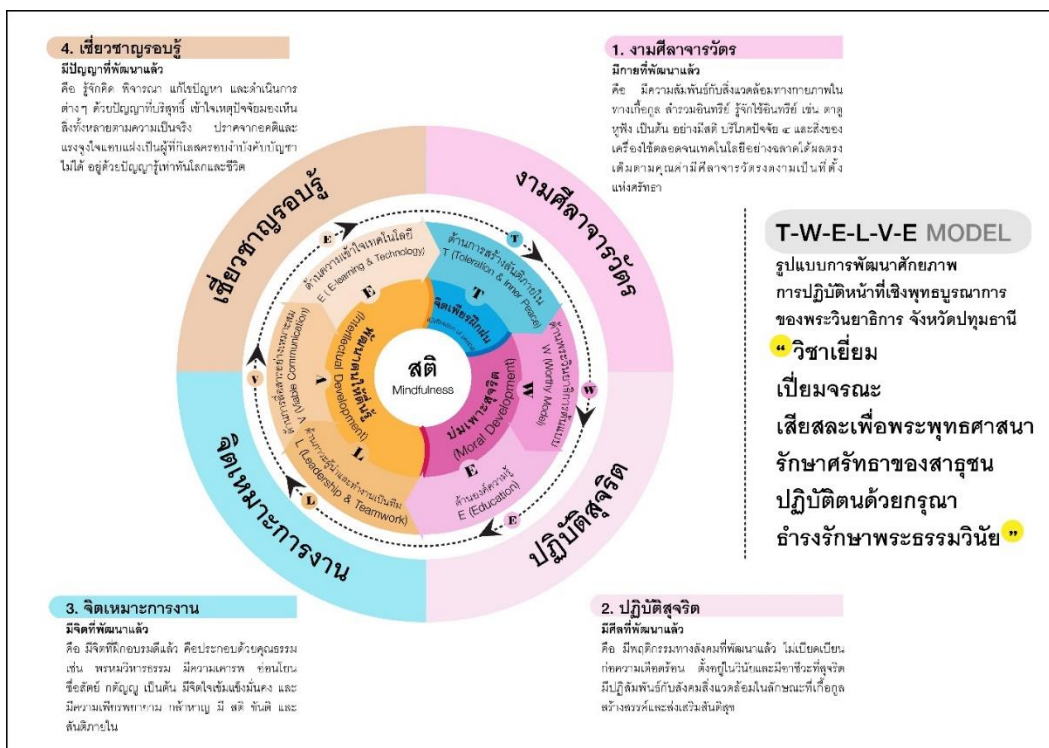

ภาพที่ 1 กระบวนการและขั้นตอนการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธธรรมาการ
ของพระวินยการ จ.ปทุมธานี

โดยพระวินยการที่ผ่านการพัฒนาตาม“กระบวนการ”หรือ “กฎเกณฑ์การปฏิบัติ”
ตามที่ได้ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นเรียกว่า “T - W - E - L - V - E MODEL” นั้นจะปรากฏผลลัพธ์เป็น
คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม 4 ประการตามแนวทางของ ภาวิต 4 ได้แก่ 1) งามศีลาจารวัตร
(ภาวิตกาย) คือ มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพในลักษณะที่เกื้อกูล สรรวมอินทรีย์รู้จัก
ใช้อินทรีย์ เช่น ตาหู ใจ เป็นต้น อย่างมีสติ บริโภคปัจจัย 4 และสิ่งของเครื่องใช้ตลอดจน

เทคโนโลยีอย่างฉลาด ได้ผล ตรงเต็มตามคุณค่า มีศีลาจารวัตรตรงตามเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธา 2) ปฏิบัติสุจริต (ภาวดีศีล) คือ มีพฤติกรรมทางสังคมที่พัฒนาแล้ว ไม่เบียดเบียนก่อความเดือดร้อน ตั้งอยู่ในวินัยและมีอาชีพที่สุจริต มีปฏิสัมพันธ์กับสังคมและสิ่งแวดล้อมในลักษณะที่เกื้อกูล สร้างสรรค์และส่งเสริมสันติสุข 3) จิตเหมาะการทำงาน (ภาวดีจิต) คือ มีจิตที่ฝึกอบรมดีแล้ว ประกอบด้วยคุณธรรม เช่น พรหมวิหารธรรม มีความเคารพ อ่อนโยน ซื่อสัตย์ กตัญญู เป็นต้น มีจิตใจเข้มแข็งมั่นคง และมีความเพียรพยายามกล้าหาญ มีสติ ขันติ และสันติภายใน 4) เชี่ยวชาญรอบรู้ (ภาวดีปัญญา) คือ รู้จักคิด พิจารณา แก้ไขปัญหา และดำเนินการต่าง ๆ ด้วยปัญญาที่บริสุทธิ์ เข้าใจเหตุปัจจัย มองเห็นสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ปราศจากอคติและแรงจูงใจแอบแฝง

ภาพที่ 2 รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการ จ.ปทุมธานี

ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบ (ร่าง) รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการด้วยการทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างคือพระวินยาธิการ จังหวัดปทุมธานี จำนวน 60 รูป โดยใช้กระบวนการพัฒนาทั้ง 6 ด้านดังกล่าว ซึ่งผู้วิจัยได้ให้ผู้เข้าอบรมทำแบบประเมินผลทั้งก่อนและหลังเข้ารับการอบรม เพื่อนำผลที่ได้มาประเมินความรู้ความ

เข้าใจและการเปลี่ยนแปลง และได้สรุปผลการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการไว้ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงระดับทักษะของพระวินยาธิการก่อนการอบรม รายด้าน (n = 60)

รายการ	$\bar{X}$	S.D.
ด้านการสร้างสันติภายใน	5.16	1.77
ด้านพระวินยาธิการต้นแบบ	6.25	1.11
ด้านองค์ความรู้	4.03	1.40
ด้านภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม	4.93	1.35
ด้านการสื่อสารอย่างเหมาะสม	4.51	1.74
ด้านความเข้าใจเทคโนโลยีสารสนเทศ	4.51	1.56
รวม	4.90	1.49

ตารางที่ 2 แสดงภาพรวมระดับทักษะของพระวินยาธิการก่อนการอบรม (n = 60)

ช่วงคะแนน	จำนวน (n = 60)	ร้อยละ	แปลผล
0 - 25 คะแนน	9	15.00	มีทักษะระดับต่ำที่สุด
26 - 30 คะแนน	29	48.33	มีทักษะระดับต่ำ
31 - 40 คะแนน	22	36.66	มีทักษะระดับปานกลาง
41 - 50 คะแนน	0	0.00	มีทักษะระดับสูง
51 - 60 คะแนน	0	0.00	มีทักษะระดับสูงที่สุด
รวม	60	100.00	

ระดับทักษะของพระวินยาธิการก่อนการอบรม พบว่า ภาพรวมทักษะด้านพระวินยาธิการต้นแบบอยู่ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 6.25$, S.D. = 1.11) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับ คือ ด้านพระวินยาธิการต้นแบบ ($\bar{X} = 6.25$, S.D. = 1.11) รองลงมา คือ ด้านการสร้างสันติภายใน ($\bar{X} = 5.16$, S.D. = 1.77) และด้านภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = 4.93$, S.D. = 1.35) พระวินยาธิการมีระดับทักษะก่อนการอบรม อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 36.66 มีทักษะอยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ 48.33 และมีทักษะอยู่ในระดับต่ำที่สุด ร้อยละ 15.00

ตารางที่ 3 แสดงระดับทักษะของพระวินยาธิการเมื่อผ่านการอบรมแล้ว รายด้าน (n = 60)

รายการ	$\bar{X}$	S.D.
ด้านการสร้างสันติภายใน	7.03	1.04
ด้านพระวินยาธิการต้นแบบ	7.17	0.96
ด้านองค์ความรู้	7.30	0.99
ด้านภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม	7.28	0.95
ด้านการสื่อสารอย่างเหมาะสม	7.26	0.95
ด้านความเข้าใจเทคโนโลยีสารสนเทศ	6.75	0.95
รวม	7.17	1.04

ตารางที่ 4 แสดงภาพรวมระดับทักษะของพระวินยาธิการเมื่อผ่านการอบรมแล้ว (n = 60)

ช่วงคะแนน	จำนวน (n = 60)	ร้อยละ	แปลผล
0 - 25 คะแนน	0	0.00	มีทักษะระดับต่ำที่สุด
26 - 30 คะแนน	0	0.00	มีทักษะระดับต่ำ
31 - 40 คะแนน	13	21.66	มีทักษะระดับปานกลาง
41 - 50 คะแนน	47	78.33	มีทักษะระดับสูง
51 - 60 คะแนน	0	0.00	มีทักษะระดับสูงที่สุด
รวม	60	100.00	

ระดับทักษะของพระวินยาธิการเมื่อผ่านการอบรมแล้ว พบว่า ภาพรวมทักษะด้านองค์ความรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 7.30$, S.D. = 0.99) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับ คือ ด้านองค์ความรู้ ($\bar{X} = 7.30$, S.D. = 0.99) รองลงมา คือ ด้านภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = 7.28$, S.D. = 0.95) และด้านการสื่อสารอย่างเหมาะสม ($\bar{X} = 7.26$, S.D. = 0.95) พระวินยาธิการมีระดับทักษะเมื่อผ่านการอบรมแล้ว อยู่ในระดับสูง ร้อยละ 78.33 มีทักษะอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 21.66

ตารางที่ 5 แสดงระดับความพึงพอใจของพระวินยาธิการต่อการอบรม เป็นรายด้าน (n = 60)

รายการ	$\bar{X}$	S.D.
ด้านวิทยากร (S)	4.41	0.39
ด้านเนื้อหา (M)	4.34	0.53
ด้านสื่อ อุปกรณ์/ช่องทางการสื่อสาร (C)	4.32	0.48
ด้านผู้เข้ารับการฝึกอบรม (R)	4.32	0.46
รวม	4.34	0.46

ผู้วิจัยทำการประเมินระดับความพึงพอใจของพระวินยาธิการต่อการฝึกอบรมในมิติ 4 ด้าน ตามทฤษฎีการสื่อสาร SMCR ของ เดวิด เค. เบร์โล (David K. Berlo) พบว่า ภาพรวมความพึงพอใจด้านวิทยากร (S) อยู่ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 0.39) พิจารณารายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านวิทยากร (S) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 0.39) รองลงมาคือด้านเนื้อหา (M) ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.53) และอีกสองด้านมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ ด้านสื่อ อุปกรณ์/ช่องทางการสื่อสาร (C) ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.48) และด้านผู้เข้ารับการฝึกอบรม (S) ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.46)

ตารางที่ 6 แสดงระดับความพึงพอใจของพระวินยาธิการเมื่อผ่านการอบรม (n = 60)

ช่วงคะแนน	จำนวน (n = 60)	ร้อยละ	แปลผล
1.00 - 1.80 คะแนน	0	0.00	มีความพึงพอใจน้อยมาก
1.81 - 2.60 คะแนน	0	0.00	มีความพึงพอใจน้อย
2.61 - 3.40 คะแนน	0	0.00	มีความพึงพอใจปานกลาง

ช่วงคะแนน	จำนวน (n = 60)	ร้อยละ	แปลผล
3.41 - 4.20 คะแนน	18	30.00	มีความพึงพอใจมาก
4.21 - 5.00 คะแนน	42	70.0	มีความพึงพอใจมากที่สุด
รวม	60	100	

พระวินยาธิการมีระดับความพึงพอใจส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 70.00 รองลงมาคือมีความพึงพอใจมากร้อยละ 30.00

อภิปรายผล

ในการพัฒนารูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานีนั้น ผู้วิจัยได้อภิปรายผลโดยสรุปประเด็นตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. สภาพบริบทและปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการในจังหวัดปทุมธานี มีวัดจำนวน 195 วัด มีพระภิกษุสามเณรประมาณ 5,000 รูป (ฉัตรชัย ชูเชื้อ, 2563) เป็นพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ใกล้เคียงกรุงเทพฯ ความเจริญทางสังคมและชุมชนสูง การเดินทาง คมนาคม ขนส่ง สะดวก จึงเป็นแหล่งเป้าหมายของผู้กระทำความผิดที่จะเข้ามาแฝงตัวอยู่ (ชยุต มารยาทธร, 2563) โดยมากพบคนปลอมบวชจากจังหวัดอื่นเข้ามากระทำความผิดในจังหวัดปทุมธานี (พระธรรมรัตนกรณ (สมศักดิ์ โชติธโร), 2563) พระวินยาธิการส่วนใหญ่เป็นพระสังฆาธิการโดยตำแหน่ง แต่ยังขาดความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ เช่น ทศนคติ ทักษะการสื่อสาร ความรู้ด้านกฎหมาย และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (พระมหาถาวร ถาวรจิตโต, 2563)

2. รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของพระวินยาธิการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท ผู้วิจัยได้ศึกษาพบว่า การได้มาซึ่งคุณลักษณะดังที่กล่าวมานี้สามารถทำให้เกิดขึ้นได้โดยใช้เครื่องมือในการพัฒนาได้แก่ หลักไตรสิกขา ประกอบด้วย อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสังฆรักษ์ปัญญาพล ปณญาพล ที่กล่าวว่าควรพัฒนาขีดความสามารถของพระวินยาธิการตามหลักไตรสิกขา และส่งเสริมให้พระวินยาธิการมีศิลาจารวัตรเรียบร้อยเป็นแบบอย่างที่ดี (พระครูสังฆรักษ์ปัญญาพล ปณญาพล, 2561) โดยมีผลลัพธ์ซึ่งแสดงออกในรูปของภาวิต 4 คือรูปธรรมที่เป็นคุณบทของบุคคล (ผู้ได้เจริญกาย ศีล จิต และปัญญาแล้ว) (พระธรรมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2546) ซึ่งแบ่งออกเป็น การพัฒนาภายนอก 2 ประการ คือ ภาวิตกาย และภาวิตศีล โดยมีรากฐานมาจากพระวินัยซึ่งเป็นรากแก้วแนวทางที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงวางแบบแผนไว้ สอดคล้องกับ แสวง อุดมศรี ที่กล่าวว่าพระวินัยเป็นเครื่องมือในการขัดเกลา อบรมกายวาจาของพระภิกษุให้เรียบร้อย การสร้างกิจกรรมเพื่อหล่อหลอมสงฆ์ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันด้วยการกระทำอุโบสถเพื่อกระตุ้นเตือนจิตสำนึกของพระภิกษุในทุกปีภักซ์ และการปวารณาเพื่อเปิด

โอกาสให้พระภิกษุได้แนะนำตักเตือนซึ่งกันและกันเพื่อการปรับปรุงแก้ไขตนเองให้ดียิ่งขึ้น การบัญญัติพระวินัยและสิกขาบทเพื่อประโยชน์สุขของสังคมสงฆ์โดยรวม และที่สำคัญทรงวางหลักเกณฑ์สำหรับระงับเรื่องราวคืออภิรณทั้ง 4 อย่างที่เกิดขึ้นในหมู่สงฆ์ เรียกว่า อภิรณสมณะ (แสง อุดมศรี, 2530) และการพัฒนาภายใน 2 ประการ คือ ภาวจิต และภาวตปัญญา ทั้งนี้ต้องมีรูปแบบการพัฒนาที่เหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูพินิจปริยัติกิจ ที่กล่าวว่า ควรจัดอบรมถวายความรู้พระวินยาธิการ เพิ่มอำนาจหน้าที่ให้พระวินยาธิการในชั้นปฏิบัติการ ได้แก่ ควรจัดหลักสูตรถวายความรู้พระวินยาธิการ (พระครูพินิจปริยัติกิจ (สมบัติวรธมโม), 2561) ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสังฆรักษ์ปัญญาพล ปญญาพล ที่กล่าวว่าพระวินยาธิการต้องแสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา ต้องมั่นพระธรรมวินัยและกฎหมาย (พระครูสังฆรักษ์ปัญญาพล ปญญาพล, 2561)

3. ผู้วิจัยได้นำเสนอรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี โดยมีกระบวนการพัฒนาศักยภาพ (Development Process) 6 ด้าน ก่อนการทดลองรูปแบบพบว่ารายด้านทักษะด้านพระวินยาธิการต้นแบบอยู่ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 6.25$, S.D. = 1.11) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับ คือ ด้านพระวินยาธิการต้นแบบ ($\bar{X} = 6.25$, S.D. = 1.11) รองลงมา คือ ด้านการสร้างสันติภายใน ($\bar{X} = 5.16$, S.D. = 1.77) และด้านภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = 4.93$, S.D. = 1.35) ดังตารางที่ 1 ภาพรวมระดับทักษะอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 36.66 มีทักษะอยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ 48.33 และมีทักษะอยู่ในระดับต่ำที่สุด ร้อยละ 15.0 ดังตารางที่ 2 หลังจากนำรูปแบบไปทดลองแล้วพบว่ารายด้านทักษะด้านองค์ความรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 7.30$, S.D. = 0.99) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับ คือ ด้านองค์ความรู้ ($\bar{X} = 7.30$, S.D. = 0.99) รองลงมา คือ ด้านภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = 7.28$, S.D. = 0.95) และด้านการสื่อสารอย่างเหมาะสม ($\bar{X} = 7.26$, S.D. = 0.95) ดังตารางที่ 3 และภาพรวมพระวินยาธิการมีระดับทักษะเมื่อผ่านการอบรมแล้ว อยู่ในระดับสูง ร้อยละ 78.33 มีทักษะอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 21.66 ดังตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นปรากฏผลดีอย่างมีนัยยะสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของพระวินยาธิการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสุรศักดิ์ สุวรรณา ที่กล่าวว่า ควรมีการจัดหลักสูตรอบรมเสริมความรู้ให้พระวินยาธิการมีทักษะที่เหมาะสมกับการปฏิบัติหน้าที่ (พระมหาสุรศักดิ์ สุวรรณา, 2557) และรูปแบบที่พัฒนาขึ้นยังผ่านการเห็นชอบจากที่ประชุมคณะกรรมการพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานีแล้วว่าถูกต้องตรงตามความต้องการ (พระธรรมรัตนารักษ์ (สมศักดิ์ โชติณฺธโร), 2563) แต่หากจะลงรายละเอียดในแต่ละเนื้อหาต้องใช้ระยะเวลาการอบรมพัฒนามาก ซึ่งพระวินยาธิการส่วนใหญ่นั้นเป็นพระสังฆาธิการโดยตำแหน่ง มีภารกิจงานมาก และพื้นฐานการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการที่ไม่เท่ากันส่งผลต่อการซึมซับองค์ความรู้อีกด้วย (พระมหาจุมพล จิตตพโล, 2563) ทั้งนี้ผู้วิจัยค้นพบวิธีที่สามารถย่นระยะเวลาการอบรมพัฒนาพระวินยาธิการลงและเพิ่มประสิทธิภาพการซึมซับองค์ความรู้ให้

มากขึ้นได้ หากมีการใช้เวลารวบรวมกรณีศึกษา (Case Study) การปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการซึ่งมีเป็นจำนวนมากมาคัดและเรียบเรียงเฉพาะ แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ซึ่งพรธิดา วิเชียรปัญญา ได้กล่าวว่าแนวปฏิบัติที่ดี คือวิธีปฏิบัติหรือขั้นตอนการปฏิบัติที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จหรือนำไปสู่ความเป็นเลิศตามเป้าหมาย อันเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการหรือวิชาชีพนั้น ๆ และมีหลักฐานของความสำเร็จปรากฏชัดเจน (พรธิดา วิเชียรปัญญา, 2547) โดยมีการสรุปวิธีปฏิบัติหรือขั้นตอนการปฏิบัติ ตลอดจนความรู้และประสบการณ์ที่ได้บันทึกเป็นเอกสารและเผยแพร่ให้พระวินยาธิการหรือคณะสงฆ์โดยทั่วไปสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ อีกทั้งยังเป็นการสร้างมาตรฐานการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการให้มีแนวทางเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งสังฆมณฑล ซึ่งสอดคล้องกับ วิจารณ์ พานิช ที่ให้ทรงสนะว่า Best Practice เป็นวิธีการทำงานที่ดีที่สุดในแต่ละเรื่องซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกหน่วยงานจากหลายช่องทาง ทั้งตัวผู้นำ ผู้ร่วมงาน หรือภาวะปัญหาและการริเริ่มสร้างสรรค์การพัฒนาที่มีขั้นตอน เมื่อมีวิธีการทำงานที่ดีต้องผ่านการเล่าเรื่องที่เป็นการทำงานของตนเองออกมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ Best Practice ที่ได้ควรมีการบันทึกเขียนรายงานเพื่อการศึกษาพัฒนาและเผยแพร่ได้จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง (วิจารณ์ พานิช, 2555)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้บูรณาการองค์ความรู้พระพุทธศาสนาเถรวาทและวิทยาการร่วมสมัยแล้วนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สอดคล้องกับแผนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ด้านการปกครอง พ.ศ. 2560 – 2564 ของมหาเถรสมาคม เป็นเครื่องมือที่พัฒนาขีดความสามารถของพระวินยาธิการได้จริง ตรงตามความต้องการของคณะกรรมการพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี สามารถนำไปพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่อื่นได้ พร้อมกันนี้ได้รวบรวมข้อเสนอแนะไว้ 4 ประเด็นคือ 1) ควรมีนโยบายการพัฒนาศักยภาพของพระวินยาธิการทั่วประเทศ หรือจัดตั้งโรงเรียนพระวินยาธิการ เพื่อให้เป็นหน่วยงานรับผิดชอบการฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพของพระวินยาธิการอย่างเป็นรูปธรรม มีมาตรฐานเป็นหนึ่งเดียวกันทั่วประเทศ 2) ควรมีการพัฒนาเครือข่ายและกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนภารกิจของพระวินยาธิการอย่างเป็นรูปธรรม อาทิ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมการปกครอง องค์กรปกครองท้องถิ่น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและขีดความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ 3) ควรมีการเชื่อมโยงฐานข้อมูลและให้สิทธิพระสังฆาธิการในการเข้าถึงข้อมูลที่เป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ เช่น ฐานข้อมูลทะเบียนราษฎรของกรมการปกครอง ฐานข้อมูลอาชญากรของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับพระวินยาธิการในการติดตามตรวจสอบประวัติบุคคล

4) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรมีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการให้สอดคล้องตรงกับความป็นจริง

เอกสารอ้างอิง

- ฉัตรชัย ชูเชื้อ. (14 กรกฎาคม 2563). รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี. (พระมหานพพร ปุณฺณชโย, ผู้สัมภาษณ์)
- ชยุต มารยาทตร์. (20 กรกฎาคม 2563). รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี. (พระมหานพพร ปุณฺณชโย, ผู้สัมภาษณ์)
- พรธิดา วิเชียรปัญญา. (2547). การจัดการความรู้ : พื้นฐานและการประยุกต์ใช้. กรุงเทพมหานคร : เอ็กซ์เปอร์เนท.
- พระครูพินิจปริยัติกิจ (สมบัติ วรรณโม). (2561). รูปแบบการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาการติดยาเสพติดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสังฆรักษ์ปัญญาพล ปญฺญาพล. (2561). กลไกการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมคุณากรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2546). หลักแม่บทของการพัฒนาตน. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมรัตนากรณ์ (สมศักดิ์ โชติธโร). (22 กรกฎาคม 2563). รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี. (พระมหานพพร ปุณฺณชโย, ผู้สัมภาษณ์)
- พระมหาจุมพล จิตตพล. (22 กรกฎาคม 2563). รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี. (พระมหานพพร ปุณฺณชโย, ผู้สัมภาษณ์)
- พระมหาเจริญ จันทร์จริง. (2542). บทบาทของพระวินยาธิการ ในการรักษาพระวินัยของพระสงฆ์ไทย ศึกษาเฉพาะกรณี กรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พระมหาถาวร ถาวรจิตโต. (22 กรกฎาคม 2563). รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี. (พระมหานพพร ปุณฺณชโย, ผู้สัมภาษณ์)

- พระมหาสุรศักดิ์ สุวรรณ. (2557). การศึกษาบทบาทพระวินยาธิการกับการลดปัญหาคณะสงฆ์ กรณีศึกษาเฉพาะ ในเขตพญาไทและเขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนศึกษา. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พิชศาล พันธุ์วัฒนา. (2561). พระวินยาธิการ: ตำรวจพระ. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 8 (2), 187-196.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2551). การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี - สฤษดิ์วงศ์.
- สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2562). คู่มือพระวินยาธิการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- แสง อุดมศรี. (2530). การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวัด ทูมทางสังคม
ความสามารถเชิงพลวัต คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ
และความได้เปรียบทางการแข่งขันในธุรกิจ*

DEVELOP A MEASUREMENT TOOL OF SOCIAL CAPITAL,
DYNAMIC CAPABILITY, ENTREPRENEURSHIP ORIENTATION,
AND COMPETITIVE ADVANTAGE

วรมรรณ นามวงศ์

Waraman Namwong

ประภัสสร วรรณสถิตย์

Prapassorn Vannasathid

กัญญพัสรี กล่อมธงเจริญ

Kunpatsawee Klomthongjareon

ชัยวัฒน์ ไบไม

Chaiwat Baimai

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Maejo University, Thailand

E-mail: woottipong9@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาเครื่องมือวัดปัจจัยแฝง 2) ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวัดปัจจัยแฝง ทูมทางสังคม ความสามารถเชิงพลวัต คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ และความได้เปรียบทางการแข่งขันในทางธุรกิจ ในกลุ่มธุรกิจนวัตกรรมและวิสาหกิจเริ่มต้นในประเทศไทย เริ่มต้นใช้การตรวจสอบด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติอนุมาน ในปัจจัยแฝง 4 ด้าน 15 ปัจจัยสังเกต ตามกรอบทฤษฎีฐานทรัพยากร (Resource - Based View) มีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 370 ตัวอย่าง จำนวนคำถามทั้งหมด 69 ข้อ ในการวิเคราะห์ได้ผลดังนี้ 1) ดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ที่มีผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 6 ท่านสรุปผลการวิจัยได้ว่าดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาทั้งฉบับเท่ากับ 0.96 สรุปความเที่ยงเชิงเนื้อหาอยู่ในเกณฑ์ดี 2) ความเที่ยงเชิงโครงสร้าง ปัจจัยแฝง 4 ด้าน มีน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง 0.62 - 0.96 ที่ค่าสัดส่วนของความน่าจะเป็น (Probability value) $p = 0.054$ มีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างในเกณฑ์ยอมรับได้ถึงเกณฑ์ดี 3) ความเที่ยงเชิงสภาพ ปัจจัยชี้วัด

* Received 1 October 2020; Revised 14 May 2021; Accepted 24 May 2021

15 ตัวมี 2 ปัจจัยชี้วัดมีค่า 0.45 - 0.57 อยู่ในเกณฑ์ปานกลางและมีปัจจัยชี้วัด 13 ปัจจัยมีค่า 0.62 - 0.96 อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างสูงถึงสูง ที่นัยสำคัญทางสถิติ 0.01 องศาอิสระเท่ากับ 52 4) อำนาจจำแนกมีความสัมพันธ์ร่วมระหว่าง 0.57 - 0.89 มีอำนาจจำแนกอยู่ในเกณฑ์ดีถึงดีมาก 5) ความเชื่อมั่นได้ค่า Cronbach's Alpha อยู่ระหว่าง 0.96 - 0.97 และทั้งฉบับได้ค่า 0.96 แสดงว่าคำตอบกับคำถามสอดคล้องกันอย่างมาก และในการพัฒนาเครื่องมือวัดทำโดยการนำข้อมูลจากการวิเคราะห์เครื่องมือวัด มาพิจารณาในการแก้ไขข้อคำถามหรือใช้ในการตัดคำถามบางข้อที่ไม่สอดคล้องเชิงประจักษ์ออกจากแบบสอบถาม

คำสำคัญ: คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ, ทักษะทางสังคม, ความสามารถเชิงพลวัต, ความได้เปรียบทางการแข่งขัน, เครื่องมือวัด

Abstract

The objectives of this research article were to: 1) develop latent factor measurement tool 2) quality examination of latent factor measurement tool social capital, dynamic capability. Entrepreneurship features and a competitive advantage in business in innovation business and start-up enterprises in Thailand Investigations with descriptive and inferential statistics were used in 4 latent factors, 15 observable factors according to the resource base theory framework. (Resource-based View) has a sample of 370 samples, total 69 questions in the analysis, the results are as follows. 1) Index of Content Accuracy With 6 experts, it was concluded that the whole textual accuracy index was 0.96, and the content validity was good. 2) Structural stability, the 4 latent factors had element weight between 0.62 - 0.96 at the value Probability value (Probability value) $p = 0.054$ There was a good structural correlation in the acceptable criteria. 3) Conditional reliability, 15 indicators, 2 indicators, 0.45 - 0.57 moderate level. And there are 13 indicators with a value of 0.62 - 0.96, in the low to high threshold. The statistical significance was 0.01 degrees of freedom equal to 52. 4) Classification power had a common correlation between 0.57 - 0.89, and the classification power was good to very good. 5) Confidence Cronbach's Alpha is between 0.96 - 0.97 and the whole issue is 0.96, indicating that the answer and the question are highly consistent and in the development of measuring instruments by taking data from the analysis of measuring instruments Consider modifying questions or eliminating empirical inconsistencies from the questionnaire.

Keywords: Entrepreneurial Orientation, Social Capital, Dynamic Capability, Competitive Advantage, Measurement Tool

บทนำ

การพัฒนาและส่งเสริมธุรกิจสตาร์ทอัพ (Startup) และธุรกิจนวัตกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมของไทยให้เกิดความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพมากในระหว่างปี พ.ศ. 2549 - 2563 มีนโยบายจากกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จัดตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนการส่งเสริมและพัฒนาผู้ประกอบการวิสาหกิจเริ่มต้น (Start - up) ด้วยวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรม โดยรัฐมนตรีกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมอบหมายให้สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) เป็นประธานคณะทำงานโครงการฯ ภายใต้ชื่อคณะกรรมการวิสาหกิจเริ่มต้นแห่งชาติ และได้นิยาม “สตาร์ทอัพ (Start - up) คือธุรกิจเกิดใหม่ที่มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือบริการ ซึ่งมีนวัตกรรมในรูปแบบธุรกิจ (Business model innovation) ที่สามารถทำซ้ำ (Repeatable) และขยายตลาด (Scalable) เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและเติบโตอย่างก้าวกระโดด (Exponential Growth)” ธุรกิจนวัตกรรม SMEs หมายถึงวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในกิจการผลิตสินค้า กิจการให้บริการ และกิจการค้าส่งและค้าปลีก การจะช่วยให้ทั้งสองกลุ่มเป็นการสนับสนุนระบบเศรษฐกิจนวัตกรรม แต่ระบบนิเวศสำหรับสตาร์ทอัพวิสาหกิจเริ่มต้นและธุรกิจนวัตกรรมไทยยังขาดปัจจัยหลายด้าน การสร้างระบบนิเวศที่เหมาะสมจึงช่วยเคลื่อนให้ความสามารถในการแข่งขันทางธุรกิจของธุรกิจสตาร์ทอัพและธุรกิจSMEs นวัตกรรมให้มากขึ้น (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ องค์การมหาชน, 2560)

ปัจจัยทุนทางสังคม ความสามารถเชิงพลวัต ความได้เปรียบทางการแข่งขันที่ยั่งยืน และคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการเป็นองค์ประกอบในระบบนิเวศทางธุรกิจที่สำคัญ แนวคิดทุนทางสังคม (Social Capital) เป็นคำอธิบาย “ทุน” ในลักษณะใหม่ที่ลักษณะเป็นผลประโยชน์หรือต้นทุนส่วนรวมที่มาจากการช่วยเหลือและความร่วมมือกันระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่มต่างๆในสังคม มีตัวชี้วัดได้แก่ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) ความไว้วางใจ (Trust) การแบ่งปันทางวัฒนธรรม (Shared Culture) ความเต็มใจ (Density) บรรทัดฐานที่ใช้ร่วมกัน (Shared Norms) (Putnam, R. D., 2000) ทฤษฎีความสามารถเชิงพลวัต (Dynamic Capability Theory) เป็นการดำเนินกลยุทธ์ขององค์กรที่มุ่งเน้นความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงเชิงพลวัตและการเรียนรู้ขององค์กร อันประกอบไปด้วยตัวแปรแฝงดังนี้ 1) ความสามารถด้านการปรับตัว (Adaptive Capability) 2) ความสามารถด้านการดูดซับองค์ความรู้ (Absorptive Capability) และ 3) ความสามารถด้านนวัตกรรม (Innovative Capability) ตามแนวคิด (Teece, D. J., 2007) แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของการเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Orientation) ให้นิยามว่าผู้ประกอบการเป็นผู้สร้างบทบาท 5 คุณลักษณะ อันประกอบไปด้วย 1) ความมีนวัตกรรม

(Innovativeness) 2) การทำงานเชิงรุก (Proactiveness) 3) ความเป็นอิสระในการบริหาร (Autonomy) 4) การยอมรับความเสี่ยง (Risk Taking) และ 5) ความก้าวร้าวในการแข่งขัน (Competitive Aggressiveness) ตามแนวคิด (Lumpkin, G. T. & Dess, G. G., 1996) ทฤษฎีความได้เปรียบทางการแข่งขัน โดยความหมายคือความสามารถในผลิตสินค้าหรือบริการที่ลูกค้าต้องการด้วยประสิทธิภาพที่เหนือกว่าคู่แข่งความได้เปรียบทางการแข่งขันนั้นประกอบด้วย การมีความได้เปรียบทางด้านประสิทธิภาพต้นทุนผลิตภัณฑ์ (Product Cost Efficiency) การสร้างและการตอบสนองต่อตลาดตามแนวคิดของ (Market Responsiveness) (Chen, X. & Siau, K., 2012) Schenkel, M. T. & Garrison, G. กล่าวว่า ทูทางสังคมในรูปแบบของทุนความสัมพันธ์ ทุนความรู้ความเข้าใจและคุณลักษณะการผู้ประกอบการในการวิจัยมีความสัมพันธ์ทางตรงต่อกันเป็นตัวบ่งชี้ที่มีนัยสำคัญ นอกจากนี้ยังส่งผลต่อการมีประสิทธิผลของทีมเป็นตัวทำนายเชิงบวก (Schenkel, M. T. & Garrison, G., 2009) และ Mahmood, R. & Hanafi, N. มีข้อค้นพบจากการศึกษายืนยันได้ว่าทิศทางการคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการมีผลดีต่อการสร้างความสามารถทางการแข่งขันประสิทธิภาพของธุรกิจ SMEs ที่มีเป็นเจ้าของเป็นผู้หญิงในประเทศมาเลเซีย (Mahmood, R. & Hanafi, N., 2013) และ Griffith, D. A. et al. พบว่าการที่องค์กรมีองค์ประกอบต่างๆของสามารถเชิงพลวัตเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดขีดความสามารถในการแข่งขันเพิ่มสูงขึ้นและส่งผลไปยังความสำเร็จทางธุรกิจของกิจการ บริษัทที่มีทักษะและความรู้ความสามารถของคนในองค์กร และมีทุนมนุษย์ที่สูงขึ้นและมีโอกาสสร้างความรู้ให้มากขึ้น โดยมีมิติโครงสร้างภายในที่สามารถเชื่อมต่อกับความรู้ระหว่างบุคคลและกลุ่มบุคคล (Griffith, D. A. et al., 2006) รวมถึงเป็นโครงสร้างที่เอื้อต่อมิติการรับรู้ของหน่วยย่อยภายในองค์กรธุรกิจ จะมีอิทธิพลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันโดยเฉพาะการตัดสินใจที่ถูกต้องและมีนวัตกรรมที่ดีขึ้นในด้านเทคโนโลยีและการแข่งขันที่ได้เปรียบ (Hitt, M. A. et al., 2001)

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ ผู้วิจัยตรวจสอบแล้วไม่พบว่ามีการศึกษาในประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ทุนทางสังคม ความสามารถเชิงพลวัต ความได้เปรียบทางการแข่งขัน และคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ ในงานวิจัยเดียวกันมาก่อนซึ่งตัวแปรนี้มีความสำคัญและผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันในธุรกิจ ประโยชน์หากมีการสร้างเครื่องมือวัดตัวแปรทั้งสี่ด้านจะทำให้ทราบถึงศักยภาพของผู้ประกอบการที่มีอยู่ในปัจจุบันว่ามีหรือไม่มีศักยภาพด้านใดเพื่อจะนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงการบริหารจัดการทางธุรกิจได้อย่างเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาเครื่องมือวัดตัวแปรแฝงด้าน ทุนทางสังคม ความสามารถเชิงพลวัต คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ และความได้เปรียบทางการแข่งขันในทางธุรกิจ

2. เพื่อตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวัดปัจจัยชี้วัด ทูทางสังคม ความสามารถเชิงพลวัต คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ และความได้เปรียบทางการแข่งขันในทางธุรกิจ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยรูปแบบเชิงปริมาณและได้มีการกำหนดขอบเขตการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ด้านขอบเขต

1.1 ประชากร (Population) คือ ผู้ประกอบการกลุ่มธุรกิจนวัตกรรม (Smart SMEs) และวิสาหกิจเริ่มต้น (Startup) ที่ลงทะเบียนเข้ารับคำปรึกษาพัฒนานวัตกรรมจากสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) จำนวน 1,755 ราย (โครงการ) (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ องค์การมหาชน, 2560) กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ประกอบด้วย ทั้งหมดจำนวน 400 คน โดยกำหนดให้สัดส่วนของ ประชากรเท่ากับ 0.30 ต้องการระดับความเชื่อมั่น 95% (Yamane, T., 1973)

1.2 เนื้อหา ได้แก่ การพัฒนาเครื่องมือวัด ทูทางสังคม ความสามารถเชิงพลวัต คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ และความได้เปรียบทางการแข่งขันในทางธุรกิจ

1.3 สถานที่ คือ ผู้ประกอบการกลุ่มธุรกิจนวัตกรรม (Smart SMEs) และวิสาหกิจเริ่มต้น (Start - up) ที่ลงทะเบียนเข้ารับคำปรึกษากับสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) ประเทศไทย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถาม การพัฒนาแบบสอบถามด้วยวิธีแปลย้อนกลับแบบทดสอบกับผู้รู้สองภาษา (Back - Translation With Bilingual) ขั้นตอนหนึ่งคือแปลแบบสอบถามต้นฉบับภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยโดยผู้ทรงคุณวุฒิชุดที่ 1 ขั้นตอนที่สองทำการแปลแบบสอบถามภาษาไทยกลับเป็นภาษาอังกฤษผู้ทรงคุณวุฒิชุดที่ 2 ขั้นตอนที่สามให้ผู้ทรงคุณวุฒิชุดที่ 3 ทำการตรวจสอบเนื้อหาเทียบเคียงความหมายระหว่างชุดข้อคำถามที่ทำการแปลขึ้นทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แล้วทำการปรับแก้เนื้อความให้มีความเหมาะสมกับบริบททางด้านภาษาไทยและบริบทในทางด้านการบริหารจัดการธุรกิจ เป็นการพัฒนารูปแบบแบบสอบถามในข้างต้น การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยวิธี Content Validity Item ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาผู้ประกอบการและการบริหารธุรกิจจำนวน 6 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหา แล้วนำไปหาค่าความเที่ยงตรงโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง แล้วนำมาจัดทำเป็นแบบสอบถามที่ใช้มาตรวัดแบบ Likert scale เพื่อนำไปเก็บข้อมูลและวิเคราะห์สถิติ เพื่อหาค่าทางสถิติ Polits และคณะให้ข้อเสนอกรณีมีจำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ 6-8 ท่าน หากการประมาณค่า I - CVI ข้อคำถามที่ได้อยู่ในเกณฑ์ 0.8 ขึ้นไปอยู่บนเกณฑ์ขั้นต่ำที่ยอมรับได้ (Polit, D. F. et al., 2007) และข้อที่มีค่าต่ำกว่าเกณฑ์นี้ควรพิจารณาปรับแก้หรือตัดข้อคำถาม

3. การเก็บข้อมูล คือผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ประกอบการกลุ่มธุรกิจนวัตกรรม (Smart SMEs) และวิสาหกิจเริ่มต้น (Start - up) ในของประเทศไทย ในกรุงเทพ ฯ และปริมณฑล ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก และภาคใต้ ที่ลงทะเบียนเข้ารับคำปรึกษากับสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ(องค์การมหาชน) โดยส่งแบบสอบถามวัดระดับความคิดเห็นทางอีเมลและตอบกลับคำถามกลับทางอีเมล Woottipomg9@hotmail.com กับผู้บริหารหรือผู้จัดการระดับสูงขององค์กร

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุดและสูงสุด ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อตรวจสอบเงื่อนไขข้อมูลขั้นต้น แล้วทำการวิเคราะห์เชิงปริมาณ 1) ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา รายตัวแปร CVI ด้วยการวัดระดับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 6 ท่านนำมาหาค่าเฉลี่ยสัดส่วนความเห็นรายข้อและรายด้าน ดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหามีระดับดี เมื่อมีค่า 0.8 ขึ้นไป และดีเยี่ยมเมื่อมีค่าเท่ากับ 1.0 2) วิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง ใช้การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเซตของตัวแปรสังเกตได้กับตัวแปรแฝง พิจารณาค่าน้ำหนักปัจจัยในรูปมาตรฐานขององค์ประกอบ (Factor Loading) (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2556) ค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่ยอมรับได้ แอร์และคณะฯ ได้เสนอค่าความสัมพันธ์ในค่า loading ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ต่อ จำนวนตัวอย่าง 350 ตัวอย่าง คือ ± 0.50 ขึ้นไปเป็นเกณฑ์ที่ยอมรับได้ และมีค่ามากกว่า ± 0.8 ขึ้นไปอยู่ในเกณฑ์ที่ดี (รวีวรรณ เล็กศรีสกุล และคณะ, 2013) 3) วิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงเชิงสภาพ (Concurrent Validity) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์ R_{xy} เปรียบเทียบความสัมพันธ์กันของชุดข้อมูล ที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ Pearson's Correlation Coefficient มีค่า 0.81 ขึ้นไปสัมพันธ์กันในระดับสูง, ค่าระหว่าง 0.61 - 0.80 สัมพันธ์กันในระดับค่อนข้างสูง, ค่าอยู่ระหว่าง 0.41 - 0.60 สัมพันธ์กันปานกลาง (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540) 4) หาค่าอำนาจจำแนกของเครื่องมือวัดใช้แบบ (Discrimination power) ด้วยวิธีหาค่า Corrected Item-Total Correlation หาค่าความสอดคล้องของข้อคำถามรายข้อใด ๆ กับภาพรวมกับข้อคำถามที่เหลือว่ามีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ โดยเกณฑ์ 0.00 - 0.09 หมายถึงอำนาจจำแนกต่ำมากต้องปรับปรุง, 0.10 - 0.19 ค่อนข้างต่ำควรปรับปรุง, 0.20 - 0.39 พอใช้, 0.40 - 0.59 ดี, และ มีค่า 0.60 - 1.00 อำนาจจำแนกคำถามข้อนั้น ดีมาก (บุญธรรม จิตตอนันต์, 2540) 5) วิเคราะห์ความเชื่อมั่นของเครื่องมือวัด โดยหาค่า Cronbach's Alpha วัดความสอดคล้องภายในตรวจสอบคำตอบหลาย ๆ ข้อในเรื่องเดียวกัน เป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่โดยค่าความเชื่อถือว่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.90 มีความสอดคล้องกันอย่างมาก, มีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.80 มีความสอดคล้องกันในระดับมาก, มีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.70 มีความสอดคล้องกัน (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2556)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัยที่ระบุไว้และสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามคือผู้ประกอบการกลุ่มธุรกิจนวัตกรรม (Smart SMEs) และวิสาหกิจเริ่มต้น (Startup) ที่ลงทะเบียนเข้ารับคำปรึกษาพัฒนานวัตกรรมจากสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มธุรกิจนวัตกรรมร้อยละ 66.7 และเป็นกลุ่มวิสาหกิจเริ่มต้นร้อยละ 33.30 เป็นเพศชายร้อยละ 88.80 โดยเป็นผู้ประกอบการธุรกิจนวัตกรรมส่วนใหญ่เป็นเพศชายร้อยละ 83.33 และกลุ่มผู้ประกอบการวิสาหกิจเริ่มต้นส่วนใหญ่เป็นเพศชายร้อยละ 100 มีอายุสูงสุด 62 ปี ต่ำสุด 22 ปีอายุเฉลี่ย 33.50 ปี ส่วนใหญ่ยื่นจดทะเบียนพาณิชย์แบบบริษัทจำกัดร้อยละ 76.60 มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีร้อยละ 65.00 และสูงกว่าปริญญาตรีร้อยละ 31.66 อายุการกิจการอยู่ระหว่าง 3 - 4 ปีร้อยละ 65.80 และ 5 ปีขึ้นไป ร้อยละ 15.80 จำนวนพนักงานส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 10 - 49 คนร้อยละ 71.60 และ 50 คนขึ้นไปร้อยละ 15.40

1. จำนวนข้อคำถามในแบบสอบถามเครื่องมือวัด แยกตามตัวแปรแฝง (Latent variable)

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนข้อคำถามในแต่ละด้านของเครื่องมือวัด

ตัวแปร	จำนวนข้อ
1. ความสามารถเชิงพลวัต (Dynamic Capability)	22
2. ความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Competitive Advantage)	7
3. คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Orientation)	22
4. ทุนทางสังคม (Social Capital)	18
รวมทั้งฉบับ	69

จากตารางที่ 1 เมื่อแยกจำนวนตัวแปรสังเกตได้ออกจากจำนวนตัวแปรแฝง โดยระบุจำนวนข้อคำถามตามตัวแปรแฝงที่ได้ทำการค้นคว้าจากทฤษฎีตามกรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework) มีรายละเอียดดังนี้ 1) ตัวแปรแฝงความสามารถเชิงพลวัต (Dynamic Capability) มี 3 ตัวแปรสังเกต 22 ข้อคำถาม 2) ตัวแปรแฝงความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Competitive Advantage) มี 2 ตัวแปรสังเกต 7 ข้อคำถาม 3) ตัวแปรแฝงคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Orientation) มี 5 ตัวแปรสังเกต 22 ข้อคำถาม และ 4) ตัวแปรแฝงทุนทางสังคม (Social Capital) มี 5 ตัวแปรสังเกต 18 ข้อคำถามรวมทั้งฉบับ 69 ข้อคำถาม

2. ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยตัวแปร Content Validity index: CVI ของเครื่องมือวัดต้นทุนทางสังคม ความสามารถเชิงพลวัต คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและ

ความได้เปรียบทางการแข่งขันทางธุรกิจของผู้ประกอบการธุรกิจนวัตกรรม และวิสาหกิจเริ่มต้น
ในบริบทของประเทศไทย

ตารางที่ 2 แสดงค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา รายตัวแปร Content Validity index: CVI

ตัวแปร	I - CVI	S - CVI
1) ความสามารถเชิงพลวัต (Dynamic Capability)	0.833 - 1.00	0.960
2) ความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Competitive Advantage)	0.875 - 1.00	0.946
3) คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Orientation)	0.875 - 1.00	0.973
4) ทุนทางสังคม (Social Capital)	0.875 - 1.00	0.962
รวมทั้งฉบับ (Content Validity for Scale: S - CVI)		0.964

จากตารางที่ 2 พบว่าผลการประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา รายตัวแปร Item Content Validity index: I - CVI มีค่าระหว่าง 0.833 - 1.00 จึงสรุปได้ว่าข้อคำถามทุกข้อมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาที่ยอมรับได้

3. ความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของเครื่องมือวัด ต้นทุนทางสังคม ความสามารถเชิงพลวัต คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบทางการแข่งขันทางธุรกิจ

ตารางที่ 3 แสดงค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของเครื่องมือวัด

ตัวแปร	Factor Loading
1. ความสามารถเชิงพลวัต (Dynamic Capability)	
1.1 ความสามารถด้านการปรับตัว (Adaptive Capability)	0.804
1.2 ความสามารถด้านการดูดซับองค์ความรู้ (Absorptive Capability)	0.963
1.3 ความสามารถด้านนวัตกรรม (Innovative Capability)	0.790
2. ความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Competitive Advantage)	
2.1 ประโยชน์ที่แตกต่างกัน (Differentiated Advantage)	0.830
2.2 ผลิตภัณฑ์มีคุณลักษณะพิเศษ (Product offers unique benefits)	0.871
3. คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Orientation)	
3.1 ความมีนวัตกรรม (Innovativeness)	0.869
3.2 การทำงานเชิงรุก (Proactiveness)	0.870
3.3 ความเป็นอิสระในการบริหาร (Autonomy)	0.863
3.4 การยอมรับความเสี่ยง (Risk Taking)	0.811
3.5 ความก้าวร้าวในการแข่งขัน (Competitive aggressiveness)	0.823
4. ทุนทางสังคม (Social Capital)	
4.1 ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social interaction)	0.785
4.2 ไว้วางใจ (Trust)	0.904
4.3 การแบ่งปันทางวัฒนธรรม (Shared culture)	0.761
4.4 ความเต็มใจ (Density)	0.623
4.5 บรรทัดฐานที่ร่วมกัน (Shared norms)	0.849
รวมทั้งฉบับ	0.623 - 0.963

*Kaiser - Meyer - Olkin: KMO = 0.887

จากตารางที่ 3 พบว่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของเครื่องมือวัด ค่าโคสแควร์ = 7569.696 องศาอิสระ = 105 ค่าความน่าจะเป็น = 0.054 มีค่าน้ำหนักปัจจัยในรูปมาตรฐานขององค์ประกอบ (Factor Loading: Unstandardized Estimate) อยู่ระหว่าง 0.623 - 0.963 มีความเหมาะสมที่จะนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันได้ และผลการวิเคราะห์ค่า Kaiser - Meyer - Olkin: KMO เท่ากับ 0.887 แสดงว่าตัวแปรสังเกตได้ทุกตัวในข้อมูลชุดนี้มีความสัมพันธ์กัน

4. ค่าความเที่ยงตรงเชิงสภาพ (Concurrent Validity) ของเครื่องมือ วัดต้นทุนทางสังคม ความสามารถเชิงพลวัต คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบทางการแข่งขันทางธุรกิจ

ตารางที่ 4 แสดงค่าความเที่ยงตรงเชิงสภาพ (Concurrent Validity) ของเครื่องมือวัด

ตัวแปร	Pearson's Correlation Coefficient
1. ความสามารถเชิงพลวัต (Dynamic Capability)	
1.1 ความสามารถด้านการปรับตัว (Adaptive Capability)	0.625**
1.2 ความสามารถด้านการดูดซับองค์ความรู้ (Absorptive Capability)	0.727**
1.3 ความสามารถด้านนวัตกรรม (Innovative Capability)	0.965**
2. ความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Competitive Advantage)	
2.1 ประโยชน์ที่แตกต่างกัน (Differentiated Advantage)	0.755**
2.2 ผลิตภัณฑ์มีคุณลักษณะพิเศษ (Product offers unique benefits)	0.698**
3. คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Orientation)	
3.1 ความมีนวัตกรรม (Innovativeness)	0.767**
3.2 การทำงานเชิงรุก (Proactiveness)	0.801**
3.3 ความเป็นอิสระในการบริหาร (Autonomy)	0.577**
3.4 การยอมรับความเสี่ยง (Risk Taking)	0.644**
3.5 ความก้าวร้าวในการแข่งขัน (Competitive aggressiveness)	0.668**
4. ทุนทางสังคม (Social Capital)	
4.1 ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social interaction)	0.619**
4.2 ไว้วางใจ (Trust)	0.629**
4.3 การแบ่งปันทางวัฒนธรรม (Shared culture)	0.543**
4.4 ความเต็มที (Density)	0.455**
4.5 บรรทัดฐานที่ใช้ร่วมกัน (Shared norms)	0.725**
รวมทั้งหมด	0.45 - 0.96**

**มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4 พบว่าผลการประเมินความเที่ยงตรงเชิงสภาพ (Concurrent Validity) ของเครื่องมือวัด ด้วยวิธีคำนวณค่าสัมประสิทธิ์ R_{xy} เปรียบเทียบความสัมพันธ์กันกับระหว่าง 2 ชุดข้อมูล ที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ Pearson's

Correlation Coefficient มีค่าอยู่ระหว่าง 0.45 - 0.96** มีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ผลคือมีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลางถึงสูง

5. อำนาจจำแนกของเครื่องมือวัดแบบ (Discrimination Power) ต้นทุนทางสังคม ความสามารถเชิงพลวัต คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบทางการแข่งขันทางธุรกิจ

ตารางที่ 5 แสดงค่าอำนาจจำแนกของเครื่องมือวัด (Discrimination Power) ด้วยค่า Item - Total Correlation

ตัวแปร	Item - Total Correlation
1. ความสามารถเชิงพลวัต (Dynamic Capability)	
1.1 ความสามารถด้านการปรับตัว (Adaptive Capability)	0.792
1.2 ความสามารถด้านการดูดซับองค์ความรู้ (Absorptive Capability)	0.890
1.3 ความสามารถด้านนวัตกรรม (Innovative Capability)	0.869
2. ความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Competitive Advantage)	
2.1 ประโยชน์ที่แตกต่างกัน (Differentiated Advantage)	0.762
2.2 ผลิตภัณฑ์มีคุณลักษณะพิเศษ (Product offers unique benefits)	0.841
3. คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Orientation)	
3.1 ความมีนวัตกรรม (Innovativeness)	0.864
3.2 การทำงานเชิงรุก (Proactiveness)	0.835
3.3 ความเป็นอิสระในการบริหาร (Autonomy)	0.828
3.4 การยอมรับความเสี่ยง (Risk Taking)	0.823
3.5 ความก้าวร้าวในการแข่งขัน (Competitive aggressiveness)	0.800
4. ต้นทุนทางสังคม (Social Capital)	
4.1 ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social interaction)	0.764
4.2 ไว้วางใจ (Trust)	0.830
4.3 การแบ่งปันทางวัฒนธรรม (Shared culture)	0.718
4.4 ความเต็มที่มี (Density)	0.574
4.5 บรรทัดฐานที่ใช้ร่วมกัน (Shared norms)	0.866
รวมทั้งฉบับ	0.574 - 0.890

จากตารางที่ 5 พบว่าผลการประเมินค่าอำนาจจำแนกคือสามารถแยกผู้ที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับคำถามแต่ละข้อออกจากกันได้ค่าทั้งหมดอยู่ระหว่าง 0.574 - 0.890 หมายถึงคำถามทั้งฉบับอยู่ในเกณฑ์ดีถึงดีมาก

6. ความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือวัด ต้นทุนทางสังคม ความสามารถเชิงพลวัต คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบทางการแข่งขันทางธุรกิจ

ตารางที่ 6 แสดงค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือวัด

ตัวแปร	Cronbach's Alpha
1. ความสามารถเชิงพลวัต (Dynamic Capability)	
1.1 ความสามารถในการปรับตัว (Adaptive Capability)	0.966
1.2 ความสามารถในการดูดซับองค์ความรู้ (Absorptive Capability)	0.964
1.3 ความสามารถด้านนวัตกรรม (Innovative Capability)	0.964
2. ความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Competitive Advantage)	
2.1 ประโยชน์ที่แตกต่างกัน (Differentiated Advantage)	0.966
2.2 ผลิตภัณฑ์มีคุณลักษณะพิเศษ (Product offers unique benefits)	0.966
3. คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Orientation)	
3.1 ความมีนวัตกรรม (Innovativeness)	0.964
3.2 การทำงานเชิงรุก (Proactiveness)	0.965
3.3 ความเป็นอิสระในการบริหาร (Autonomy)	0.965
3.4 การยอมรับความเสี่ยง (Risk Taking)	0.965
3.5 ความก้าวร้าวในการแข่งขัน (Competitive aggressiveness)	0.965
4. ทูทางสังคม (Social Capital)	
4.1 ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social interaction)	0.966
4.2 ไว้วางใจ (Trust)	0.965
4.3 การแบ่งปันทางวัฒนธรรม (Shared culture)	0.967
4.4 ความเต็มทึ่ (Density)	0.969
4.5 บรรทัดฐานที่ใช้ร่วมกัน (Shared norms)	0.964
รวมทั้งฉบับ	0.967

จากตารางที่ 6 พบว่าผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นที่ได้ค่า Cronbach's Alpha อยู่ระหว่าง 0.964 - 0.969 และ ทั้งฉบับเท่ากับ 0.967 สรุปได้ว่าคำตอบในชุดข้อคำถามมีความสอดคล้องกันอย่างมากการ

อภิปรายผล

1. การประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยวิธี Content Validity Item เป็นการนำข้อคำถามซึ่งอยู่ภายใต้ตัวแปรสังเกตได้มาวัดถึงความชัดเจน (Clarity) ว่าผู้อ่านมีความเข้าใจข้อคำถามและวัดถึงความตรงทางทฤษฎีที่ข้อคำถามนั้นสามารถนำคำตอบมาใช้งานได้ถูกต้องตามทฤษฎีที่ผู้วิจัยทำการริ้วมาได้อย่างสอดคล้อง (Relevance) ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาที่ยอมรับได้ในกรณีมีผู้ทรงคุณวุฒิ 6 - 8 ท่าน หากการประมาณค่า I - CVI ข้อคำถามที่ได้อยู่ในเกณฑ์ 0.80 ขึ้นไปข้อคำถามนั้นอยู่บนเกณฑ์ขั้นต่ำที่ยอมรับได้ และข้อที่มีค่าต่ำกว่าเกณฑ์นี้ผู้พัฒนาเครื่องมือควรพิจารณาปรับแก้หรือตัดข้อคำถาม (Polit, D. F. et al.,

2007) เห็นได้ว่าการเลือกจำนวนผู้ทรงคุณวุฒิเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ค่า I - CVI สูงขึ้นหรือลดลงได้ แต่ในบางกรณีเมื่อหาจำนวนผู้ทรงคุณวุฒิน้อยรายในศาสตร์ด้านนั้นการปรับค่าเกณฑ์ขั้นต่ำที่ยอมรับได้ต้องมีการพิจารณาอย่างรอบคอบ

2. ความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของเครื่องมือวัด การใช้การวิเคราะห์ยืนยันองค์ประกอบ (CFA) การใช้การวิเคราะห์ยืนยันองค์ประกอบ เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเซตของตัวแปรสังเกตได้ (Observed Variable) กับตัวแปรแฝง (Latent Variable) หรือปัจจัยแฝง (Latent Factor) เพื่อวัดปัจจัยแต่ละด้านของตัวแปรสังเกตได้หลายตัว (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2556) พิจารณาจากค่าน้ำหนักปัจจัยในรูปมาตรฐานขององค์ประกอบ (factor loading) อยู่ระหว่าง 0.623 - 0.963 โดยพิจารณาจากค่าไค-สแควร์ มีค่าเท่ากับ 7569.696 df เท่ากับ 105 และ p เท่ากับ 0.054 แตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ค่าน้ำหนักปัจจัยในรูปมาตรฐานมีความกลมกลืนผ่านเกณฑ์อยู่ในระดับที่ดีทุกตัว แสดงว่าโครงสร้างของเครื่องมือวัดสอดคล้องกับข้อมูลจริงที่ได้ทำการเก็บมาวัด

3. ค่าความเที่ยงตรงเชิงสภาพ (Concurrent Validity) ของเครื่องมือวัดด้วยวิธีคำนวณค่าสัมประสิทธิ์ R_{xy} เปรียบเทียบความสัมพันธ์กันกับระหว่าง 2 ชุดข้อมูล ที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม โดยใช้การคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ Pearson's Correlation Coefficient ซึ่งได้ค่าอยู่ระหว่าง 0.455 - 0.965 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าอยู่ระหว่าง 0.41 - 0.60 มีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง มีจำนวน 3 ตัวแปรสังเกต และมีค่าอยู่ระหว่าง 0.61 - 0.80 มีความสัมพันธ์กันในระดับค่อนข้างสูงมีจำนวน 10 ตัวแปรสังเกต, มีค่า 0.81 ขึ้นไป มีความสัมพันธ์กันในระดับสูงมีจำนวน 2 ตัวแปรสังเกต (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540) ทำให้สามารถสรุปได้ว่าเมื่อนำเครื่องมือวัดไปทำการสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มที่มีความแตกต่างกันแล้วนำผลของคำตอบที่ได้มาหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ที่แบบสอบถามทั้ง 2 ชุดมีต่อกันผลคือกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มมีทิศทางในการตอบข้อคำถามไปในทางเดียวกัน แสดงว่าเครื่องมือมีความเที่ยงตรงเชิงสภาพ

4. การหาค่าอำนาจจำแนกของเครื่องมือวัดในการทำการวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบ (Discrimination Power) ด้วยวิธีหาค่า Corrected Item - Total Correlation เพื่อแยกผู้ที่ไม่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับคำถามแต่ละข้อออกจากกัน ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงความหมายของข้อคำถาม และสามารถประเมินตัวเองก่อนที่จะทำการเลือกคำตอบข้อใดได้ได้อย่างชัดเจน เกณฑ์ค่าอำนาจจำแนกโดย บุญธรรม จิตตอนันต์ ระหว่าง 0.00 - 0.09 หมายถึงข้อคำถามข้อนั้นต่ำมากต้องปรับปรุง ค่าระหว่าง 0.10 - 0.19 หมายถึงคำถามข้อนั้นค่อนข้างต่ำควรปรับปรุง ค่าระหว่าง 0.20 - 0.39 หมายถึงคำถามข้อนั้นพอใช้ ค่าระหว่าง 0.40 - 0.59 หมายถึงคำถามข้อนั้นดี และมีค่าระหว่าง 0.60 - 1.00 หมายถึงคำถามข้อนั้น ดีมาก (บุญธรรม จิตตอนันต์, 2540)

5. ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือวัด ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามจากผู้ประกอบการกลุ่มธุรกิจนวัตกรรม (Smart SMEs) และวิสาหกิจเริ่มต้น (Startup) โดยผู้ตอบคือผู้บริหารหรือผู้จัดการระดับสูงขององค์กร ทั้งหมดจำนวน 40 ตัวอย่าง ทำการคัดแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์ออกไปแล้วเหลือจำนวนแบบสอบถามทั้งสิ้น 30 ตัวอย่าง ความเชื่อมั่นของเครื่องมือวัดครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ค่า Cronbach's Alpha เป็นสถิติที่ใช้วัดความสอดคล้องภายใน เพื่อตรวจสอบว่าผู้ตอบคำถามหลายๆคำถามในเรื่องเดียวกันมีความสอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ โดยผลการประเมินความเชื่อมั่นอยู่ระหว่าง 0.964 - 0.969 และทั้งฉบับเท่ากับ 0.967 มีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.80 แสดงว่าคำตอบมีความสอดคล้องกันในระดับมาก (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2542)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

พัฒนาเครื่องมือวัดปัจจัยแฝงด้าน ทักษะสังคม ความสามารถเชิงพลวัต คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ และความได้เปรียบทางการแข่งขันในทางธุรกิจ ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยใช้กระบวนการแปลย้อนกลับแบบทดสอบกับผู้ใช้สองภาษา (Back - Translation With Bilingual) แปลแบบสอบถามต้นฉบับเป็นการพัฒนาเครื่องมือในข้างต้น แล้วทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยตัวแปรด้วยวิธี Content Validity Item สรุปผลการวิจัยพบว่า เที่ยงตรงเชิงเนื้อหาอยู่ในเกณฑ์ดี การตรวจสอบคุณภาพด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) และสถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ในปัจจัยแฝง 4 ด้าน 15 ปัจจัยสังเกตมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 370 ราย จำนวนคำถามทั้งหมด 69 ข้อ ในการวิเคราะห์ได้ผลดังนี้ 1) การวิเคราะห์ดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 6 ท่าน สรุปได้ว่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาอยู่ในเกณฑ์ดี 2) การวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง ในปัจจัยแฝง 4 ด้าน มีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างอยู่ในเกณฑ์ยอมรับได้ถึงอยู่ในเกณฑ์ดี 3) การวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงสภาพ ในปัจจัยชี้วัด 15 ตัวมี 2 ปัจจัยชี้วัดอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง มีปัจจัยชี้วัด 12 ปัจจัยอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างสูงและ 1 ปัจจัยอยู่ในเกณฑ์สูง 4) การวิเคราะห์อำนาจจำแนกมีความสัมพันธ์ร่วมอยู่ในเกณฑ์ดีถึงดีมาก 5) การวิเคราะห์ความเชื่อมั่นเครื่องมือวัดได้ผลว่าคำตอบของชุดข้อคำถามมีความสอดคล้องกันอย่างมาก ในส่วนข้อเสนอแนะด้านประโยชน์ของเครื่องมือวัด อาจต้องมีการปรับบริบทหรือปรับปรุงข้อคำถามให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างที่จะนำไปเก็บข้อมูลเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยประสงค์จะนำเครื่องมือวัดนี้ไปใช้เป็นกลุ่มที่มีคุณลักษณะเฉพาะข้อคำถามจึงควรมุ่งเน้นให้มีความเข้าใจมากกว่าตอบเป็นการทั่วไป ในบางคำถามการใช้ภาษาอังกฤษแบบทับศัพท์ผู้อ่านเข้าใจมากกว่าใช้คำศัพท์ภาษาไทย ควรพิจารณาการใช้หลักภาษาให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง และในส่วนข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในครั้งต่อไปการทำวิจัย เพื่อพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวัดในแต่ละครั้งมีบริบทและข้อจำกัดที่แตกต่างกันผู้ทำวิจัย อาจเลือกใช้เครื่องมือในการพัฒนาที่เป็นแบบผสมผสาน

เช่น มีการเริ่มทำวิจัยในเชิงคุณภาพก่อนเพื่อสังเคราะห์ประเด็นข้อคำถามแล้วจึงนำมาจัดทำ การวิเคราะห์ EFA และ CFA ต่อไป เพื่อทำการยืนยันในทางทฤษฎีโดยไม่มองข้ามบริบทในแง่ ของพื้นที่การวิจัยและกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งมักจะเกิดขึ้นในการทำการวิจัยทางด้านมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา วาณิชยปัญญา. (2542). การวิเคราะห์สถิติ: สถิติเพื่อการตัดสินใจ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์วิทยาลัย.
- กัลยา วาณิชยปัญญา. (2556). การวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (SEM) ด้วย AMOS. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา.
- บุญธรรม จิตต์อนันต์. (2540). การวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคม. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รวิวรรณ เล็กศรีสกุล และคณะ. (2013). การพัฒนาเครื่องมือวัด คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของ ผู้จัดการร้านสะดวกซื้อในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่. วารสาร ปัญญาวิวัฒน์, 4(2013), 23-34.
- สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ องค์การมหาชน. (2560). รายงานประจำปี. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- Chen, X. & Siau, K. (2012). Effect of business intelligence and IT infrastructure flexibility on organizational agility. In Proceedings of the the 33rd International Conference on Information Systems. Orlando, FL. AIS.
- Griffith, D. A. et al. (2006). The performance implications of entrepreneurial proclivity: A dynamic capabilities approach. Journal of Retailing, 82(1), 51-62.
- Hitt, M. A. et al. (2001). Direct and moderating effects of human capital on strategy and performance in professional service firms: A resource-based perspective. Academy of Management journal, 44(1), 13-28.
- Lumpkin, G. T. & Dess, G. G. (1996). Clarifying the entrepreneurial orientation construct and linking it to performance. Academy of management review, 21(1), 135-172.

- Mahmood, R. & Hanafi, N. (2013). Entrepreneurial orientation and business performance of women- owned small and medium enterprises in Malaysia: Competitive advantage as a mediator. *International Journal of Business and Social Science (IJBSS)*, 4(1), 82-90.
- Polit, D. F. et al. (2007). Is the CVI an acceptable indicator of content validity Appraisal and recommendations. *Research in Nursing & Health*, 30(4), 459-467.
- Putnam, R. D. (2000). Bowling alone: America's declining social capital. In *Culture and politics*. Springer.
- Schenkel, M. T. & Garrison, G. (2009). Exploring the roles of social capital and team-efficacy in virtual entrepreneurial team performance. *Management Research News*, 32(6), 525-538.
- Teece, D. J. (2007). Explicating dynamic capabilities: the nature and microfoundations of (sustainable) enterprise performance. *Strategic management journal*, 28(13), 1319-1350.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introduction analysis*. New York: Harper and Row Publications.

การพัฒนาวิทยาการความเป็นจริงเสมือน
เพื่อเป็นสื่อใหม่ในการเรียนรู้พระพุทธศาสนา*
THE DEVELOPMENT OF VIRTUAL REALITY AS
A NEW BUDDHISM LEARNING MEDIUM

โกเมศ กาญจนพ่าย

Gomesh Karnchanapayap

อติเทพ แจ่มนาลา

Atitthep Chaetnalao

มหาวิทยาลัยศิลปากร

Silpakorn University, Thailand

Email: gomesh1977@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาและวิเคราะห์ทฤษฎีการเรียนรู้ ทฤษฎีการเล่าเรื่อง การมีปฏิสัมพันธ์ในงานศิลปะ การสร้างสรรค์งานศิลปะนิมิตเดียอาร์ตและวิทยาการความเป็นจริงเสมือน 2) สังเคราะห์กระบวนการทัศนในการสร้างสรรค์และนำเสนองานนิมิตเดียอาร์ตการตรัสรู้ด้วยวิทยาการความเป็นจริงเสมือน และ 3) ศึกษาผลของกระบวนการทัศนในการสร้างสรรค์และนำเสนองานนิมิตเดียอาร์ตการตรัสรู้ด้วยวิทยาการความเป็นจริงเสมือน งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมผสาน ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลักในพัฒนา ร่วมกับการวิจัยเชิงปริมาณในการวัดผล กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ เป็นผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณเป็นผู้เข้าชมนงานจำนวน 107 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามและแบบสังเกตพฤติกรรม วิเคราะห์ด้วยสถิติอนุมาน ผลการวิจัยพบว่า 1) วิทยาการความเป็นจริงเสมือนสามารถนำมาพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพได้ เพราะใช้ประสาทการมองเห็นและการรับฟังในการถ่ายทอดซึ่งเป็นช่องทางการรับรู้หลักของมนุษย์ และถูกจัดให้เป็นสื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเพราะเป็นการจำลองเหตุการณ์ให้ผู้ชมในมุมมองบุคคลที่หนึ่ง 2) ผู้วิจัยได้สังเคราะห์กระบวนการทัศนและสร้างนิมิตเดียอาร์ตการตรัสรู้ และ 3) ผลของกระบวนการทัศนในการสร้างสรรค์และนำเสนองานนิมิตเดียอาร์ตการตรัสรู้ด้วยวิทยาการความเป็นจริงเสมือน เชิงคุณภาพผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าเหมาะสมเนื่องจากเป็นสื่อที่ผู้ชมสามารถเรียนรู้ด้วยการมีปฏิสัมพันธ์ เชิงปริมาณผู้ชม

* Received 13 November 2020; Revised 18 May 2021; Accepted 25 May 2021

ประเมินว่าเป็นสื่อการเรียนรู้พระพุทธประวัติที่ทำให้เข้าใจเนื้อหาได้ดีมากและมีความน่าสนใจมาก จึงเป็นสื่อที่เหมาะสมในการสืบสานศรัทธาในพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: การพัฒนาวิทยาการความเป็นจริงเสมือน, เครื่องมือพัฒนาสื่อใหม่, การเรียนรู้พระพุทธศาสนา

Abstract

The objectives of this research article were to: 1) study and analyze perception theory, learning theory, narratology, and levels of user interaction in Virtual Reality, 2) develop a paradigm to develop learning tools and create Virtual Reality new media art as Buddhist learning tools, and 3) study the efficiency of the virtual reality learning tools. This research is mixed-method research. Qualitative research methodology was used to develop the virtual reality Buddhist learning tools. Quantitative research methodology was employed to validate the results. A total of 10 experts in related fields were consulted. Quantitative samples were collected and analyzed from 107 exhibition visitors. The data analysis used mean and standard deviation. The findings of the research showed that 1) Virtual Reality is a suitable learning medium as it uses sight and hearing which are the two of the most important perception methods for humans. It's also able to tell the story in first-person mode which is highly effective. 2) The researchers developed a paradigm of creation and created Virtual Reality learning tools on the subject of Enlightenment, and 3) Qualitative analysis shows that the experts are in concord regarding the effectiveness of VR as a Buddhist learning tool. Quantitative analysis reveals that Virtual Reality is an effective learning tool that enables users to gain knowledge through user engagements. This research reaffirms that Virtual Reality is an efficient medium to create Virtual Reality Buddhist learning tools and pass on the faith of Buddhism.

Keywords: The Development of Virtual Reality, Tool for New Media, Learning Buddhism

บทนำ

งานศิลปะจัดเป็นเรื่องของความงาม ทางพุทธศาสนาเรียกสิ่งนี้ว่า “ราคะ” ซึ่งทำให้เกิดความชอบและอยากที่จะครอบครอง แต่ศิลปะก็สามารถใช้เป็นสื่อให้เข้าถึงความดีและความจริง

ได้ โดยเป็นจุดใจให้มนุษย์เกิดศรัทธาในผลงานศิลปะ นอกจากนี้การสร้างสรรค์งานศิลปะถือเป็นการฝึกฝนตนเองอีกด้วย กระบวนการสร้างงานศิลปะจึงเป็นเครื่องมือในการฝึกจิต ดังนั้นการทำงานศิลปะก็เปรียบเสมือนการปฏิบัติธรรม พระพุทธศาสนากับงานศิลปะมีความเกี่ยวข้องกันมาแต่ช้านาน (พระไพศาล วิสาโล, 2553) แรกเริ่มเดิมทีงานทัศนศิลป์เกี่ยวกับพระพุทธประวัติ นั้นมักถูกถอดความจากพระไตรปิฎก ถ่ายทอดออกมาในรูปแบบ จิตรกรรมฝาผนัง งานจิตรกรรม และงานประติมากรรม เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนไป รูปแบบการรับชม อีกทั้งวิวัฒนาการของเทคโนโลยี ได้ให้กำเนิดรูปแบบงานพุทธศิลป์ในรูปแบบใหม่ เช่น คอมมิค ภาพยนตร์ ละคร แอนิเมชัน ทั้งแบบสองมิติและสามมิติ และงานศิลปะประเภทนิวมิเดียอาร์ตซึ่งเป็นการใช้เทคโนโลยีในงานศิลปะ หนึ่งในวิทยาการที่เกิดขึ้นใหม่และสามารถนำมาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานนิวมิเดียอาร์ตคือเทคโนโลยีความเป็นจริงเสมือน (Virtual reality: VR)

วิทยาการความเป็นจริงเสมือนเป็นวิทยาการที่สามารถสร้างบรรยากาศและวัตถุจำลอง โดยผู้ใช้งานจะรู้สึกว่าได้เข้าไปอยู่ในโลกความจริงเสมือน ทั้ง ๆ ที่สิ่งเหล่านั้นไม่ได้มีอยู่จริง แต่เกิดจากการสร้างขึ้นโดยอาศัยเทคโนโลยีฮาร์ดแวร์ ที่ป้อนหลักประสาทการรับรู้ของมนุษย์ ผู้ใช้จะเกิดการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสการมองเห็น การได้ยิน ถึงแม้วิทยาการความเป็นจริงเสมือนจะถูกคิดค้นมาตั้งแต่ราวปี พ.ศ. 2500 โดยช่วงภาพขาวอเมริกัน Morton Heilig (Payatagool, C, 2008) เนื่องจากความมีต้นทุนการผลิตสูงจึงไม่ได้รับความนิยม ในปี พ.ศ. 2559 บริษัท Oculus ได้เริ่มจำหน่ายแว่นวิทยาการความเป็นจริงเสมือนในราคา 399 เหรียญสหรัฐหรือราว 12,500 บาท ด้วยราคาที่ไม่สูงจึงทำให้วิทยาการได้รับความนิยมและแพร่หลายมากขึ้น (Harris, B. J., 2020)

ในบทความ “ประเด็นชวนคิด: 6 Mega trends กับเศรษฐกิจไทย” หนึ่งในความสำคัญของบริบทโลกในอนาคต (Mega trend) คือ นวัตกรรมเทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น วิทยาการความเป็นจริงเสมือน (Virtual reality: VR) อินเทอร์เน็ตในทุกสิ่ง (Internet of Things: IoT) ที่จะมีบทบาทต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์มากขึ้น นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงพฤติกรรมของคนในแต่ละยุคที่จะมีผลกระทบต่อสังคมและเศรษฐกิจ ในอนาคต 10 ปี Gen Y จะมีบทบาทมากขึ้น ทั้งด้านกำลังแรงงานและกำลังการบริโภค โดยเป็นยุคของคนที่เกิดมาพร้อมกับเทคโนโลยีและใช้เทคโนโลยีเป็นส่วนหนึ่งในการดำรงชีวิต (จิรัฐ เจนพิงพร และคณะ, 2560)

จากข้อมูลข้างต้น สามารถอนุมานได้ว่าในอนาคตอันใกล้วิทยาการความเป็นจริงเสมือนจะกลายเป็นอีกหนึ่งเครื่องมือสำหรับคนยุคหน้า ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าการใช้วิทยาการความเป็นจริงเสมือนเพื่อพัฒนาเป็นนิวมิเดียอาร์ตเพื่อการเรียนรู้พระพุทธศาสนาจะเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่น่าสนใจและเหมาะกับคนรุ่นใหม่ อีกทั้งยังเป็นแนวทางใหม่ของการสืบสานศรัทธาในพุทธศาสนาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาและวิเคราะห์ทฤษฎีการเรียนรู้ ทฤษฎีการเล่าเรื่อง การมีปฏิสัมพันธ์ในงานศิลปะ การสร้างสรรค์งานศิลปะนิพนธ์มีเดียอาร์ตและวิทยาการความเป็นจริงเสมือน
2. สังเคราะห์กระบวนการทัศนในการสร้างสรรค์และนำเสนองานนิพนธ์มีเดียอาร์ตการตรัสรู้ด้วยวิทยาการความเป็นจริงเสมือน
3. ศึกษาผลของกระบวนการทัศนในการสร้างสรรค์และนำเสนองานนิพนธ์มีเดียอาร์ตการตรัสรู้ด้วยวิทยาการความเป็นจริงเสมือน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยพัฒนาและประเมินผลการใช้งานวิทยาการความเป็นจริงเสมือนเพื่อเป็นสื่อการเรียนรู้พระพุทธศาสนาช่วงการตรัสรู้ โดยเป็นงานวิจัยแบบผสมผสาน ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลักในการสังเคราะห์กระบวนการทัศนในการสร้างสรรค์ผลงาน ร่วมกับการวิจัยเชิงปริมาณในการวัดผล

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ

1.1 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์ที่เกี่ยวข้องจำนวน 10 คน คัดเลือกโดยพิจารณาตามเกณฑ์และคุณสมบัติเป็นผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับการยอมรับในระดับชาติหรือนานาชาติโดยใช้หลักการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์และโบราณคดี
อินเดีย จำนวน 2 คน

ผู้เชี่ยวชาญด้านการนำพระพุทธประวัติมาใช้ในการสอน จำนวน
3 คน

ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะและการออกแบบ จำนวน 3 คน

ผู้เชี่ยวชาญด้านวิทยาการความเป็นจริงเสมือน จำนวน 2 คน

1.2 วิธีการวิจัย

1.2.1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาวิเคราะห์สังเคราะห์เป็นองค์ประกอบและขั้นตอนของรูปแบบการเรียนรู้ผ่านวิทยาการความเป็นจริงเสมือน

1.2.2 นำข้อมูลจากการศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์องค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง มาออกแบบเป็นร่างรูปแบบการเรียนการสอนพระพุทธประวัติช่วงการตรัสรู้ผ่านวิทยาการความเป็นจริงเสมือน แล้วนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา รับข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแก้ไข

1.2.3 สร้างแบบประเมินความเหมาะสม และนำร่างรูปแบบให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน พิจารณาความเหมาะสมของร่างรูปแบบฯ โดยใช้สูตรค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruence: IOC) และปรับปรุงแก้ไขร่างรูปแบบตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

1.2.4 สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน เกี่ยวกับรูปแบบและองค์ประกอบในการสร้างสื่อเรียนรู้พระพุทธประวัติด้วยวิทยาการความเป็นจริงเสมือนโดยใช้คำถามปลายเปิด จากนั้นผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยเรียงเรียงสรุปเป็นประเด็นข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญเพื่อนำไปสร้างผลงาน

1.2.5 สร้างผลงานนิมิตเดียอาร์ทการตรัสรู้ด้วยวิทยาการความเป็นจริงเสมือน จำนวน 4 ผลงาน ดังนี้ สกุนชาติสุบินนิมิต ห้องตรัสรู้ มงกุฎแห่งต้นมหา และอุณาโลม

1.3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

1.4. การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

1.4.1 ผู้วิจัยได้นำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ดำเนินการประสานงานผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา ศิลปะ การออกแบบและวิทยาการความเป็นจริงเสมือน เพื่อขอเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสอบถามและแนวทางการพัฒนาศิลปะนิมิตเดียอาร์ทเป็นสื่อการเรียนรู้พระพุทธประวัติช่วงการตรัสรู้ด้วยวิทยาการความเป็นจริงเสมือน

1.4.2 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลรวมถึงข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิจารณารูปแบบและแนวทางในการพัฒนา

1.4.3 ผู้วิจัยนำสื่อการเรียนรู้พระพุทธประวัติช่วงการตรัสรู้ด้วยวิทยาการความเป็นจริงเสมือนให้ผู้เชี่ยวชาญทดสอบ เพื่อเก็บข้อมูล

1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจะนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้มาสรุปประเด็นโดยวิเคราะห์สาระ (Content Analysis) ทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ด้านพระพุทธประวัติช่วงการตรัสรู้ 2) ด้านการนำเสนอผ่านสื่อร่วมสมัย 3) ด้านคุณค่าทางความงานเชิงทัศนศิลป์และการออกแบบ 4) ด้านการนำวิทยาการความเป็นจริงเสมือนมาใช้ในการสื่อการเรียนรู้พุทธศาสนา รวมถึงข้อเสนอแนะต่าง ๆ แล้วนำเสนอเชิงบรรยายประกอบการอภิปรายผล

2. การวิจัยเชิงปริมาณ

2.1 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง ผู้รับชมผลงานนิวมี่เดียอาร์ตด้วยวิทยาการความเป็นจริงเสมือน หัวข้อการตรัสรู้ จำนวนทั้งสิ้น 107 คน โดยใช้หลักการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling)

2.2 วิธีการวิจัย

การศึกษาผลการรับชมงานศิลปะนิวมี่เดียอาร์ตการตรัสรู้ด้วยวิทยาการความเป็นจริงเสมือน เป็นขั้นตอนการดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้

2.2.1 ดำเนินการทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 107 คน ผ่านนิทรรศการศิลปะนิวมี่เดียอาร์ต “Matrix : Enlightenment” โดยใช้ระยะเวลา 15 วัน

2.2.2 ใช้แบบสังเกตพฤติกรรมในการเก็บข้อมูลที่ผู้ชมแสดงออกมาระหว่างการรับชม

2.2.3 ให้กลุ่มตัวอย่างทำสอบถามความคิดเห็นต่อรูปแบบการเรียนรู้พระพุทธประวัติผ่านวิทยาการความเป็นจริงเสมือน

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

2.3.1 แบบสอบถามการเข้าร่วมชมผลงานศิลปะนิวมี่เดียอาร์ตการตรัสรู้ ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นลักษณะการตอบแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ตอนที่ 2 แบบประเมินการรับชมผลงานนิวมี่เดียอาร์ตการตรัสรู้ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีตัวเลือก 5 ระดับ มีเกณฑ์ให้คะแนนประกอบด้วย ระดับ 5 หมายถึง มากที่สุด ระดับ 4 หมายถึง มาก ระดับ 3 หมายถึง ปานกลาง ระดับ 2 หมายถึง น้อย ระดับ 1 หมายถึง น้อยที่สุด

2.3.2 แบบสังเกตพฤติกรรมการรับชมผลงานนิวมี่เดียอาร์ตการตรัสรู้ด้วยวิทยาการความเป็นจริงเสมือน เป็น แบบสังเกตลักษณะทางกายภาพของผู้รับชมผลงานนิวมี่เดียอาร์ตการตรัสรู้

การหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย 1) การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา เพื่อประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา IOC (Index of Congruence) 2) ทดลองใช้เครื่องมือเพื่อหาความเชื่อมั่นของ Cronbach (Cronbach, L. J., 1990) ของแบบสอบถามจากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญคุณภาพเครื่องมือวิจัยอยู่ที่ 0.93 ผลคะแนนหมายความว่าแบบสอบถามมีประสิทธิภาพวัดได้ตรงจุดประสงค์

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมจากแบบสอบถามและแบบสังเกตพฤติกรรม ของผู้รับชมผลงานศิลปะนิเวศศิลป์เดี่ยวอาร์ตการตรัสรู้ วิเคราะห์ข้อมูลหลังเสร็จสิ้นกิจกรรม และทำการวิเคราะห์หาค่าสถิติ ประสิทธิภาพของสื่อการเรียนรู้พระพุทธรูปประวัติด้วยวิทยาการความเป็นจริงเสมือน

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ผู้วิจัยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ซึ่งใช้ค่าสถิติ ดังนี้

2.5.1 ค่าเฉลี่ย (Mean) นำข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 2 มาหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เพื่อหาค่าตัวกลาง

2.5.2 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) นำค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{X}$) แต่ละข้อมาวัดการกระจายของคะแนน และแนวโน้มการเข้าสู่ส่วนกลาง โดยหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของแต่ละข้อ

2.5.3 เปรียบเทียบโดยใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

การรับรองจริยธรรมวิจัย

งานวิจัยนี้ได้ผ่านการวิจัยจากคณะกรรมการการทํารวจวิจัยในมนุษย์มหาวิทยาลัยศิลปากร ใบรับรองเลขที่ COE 63.0316 - 022

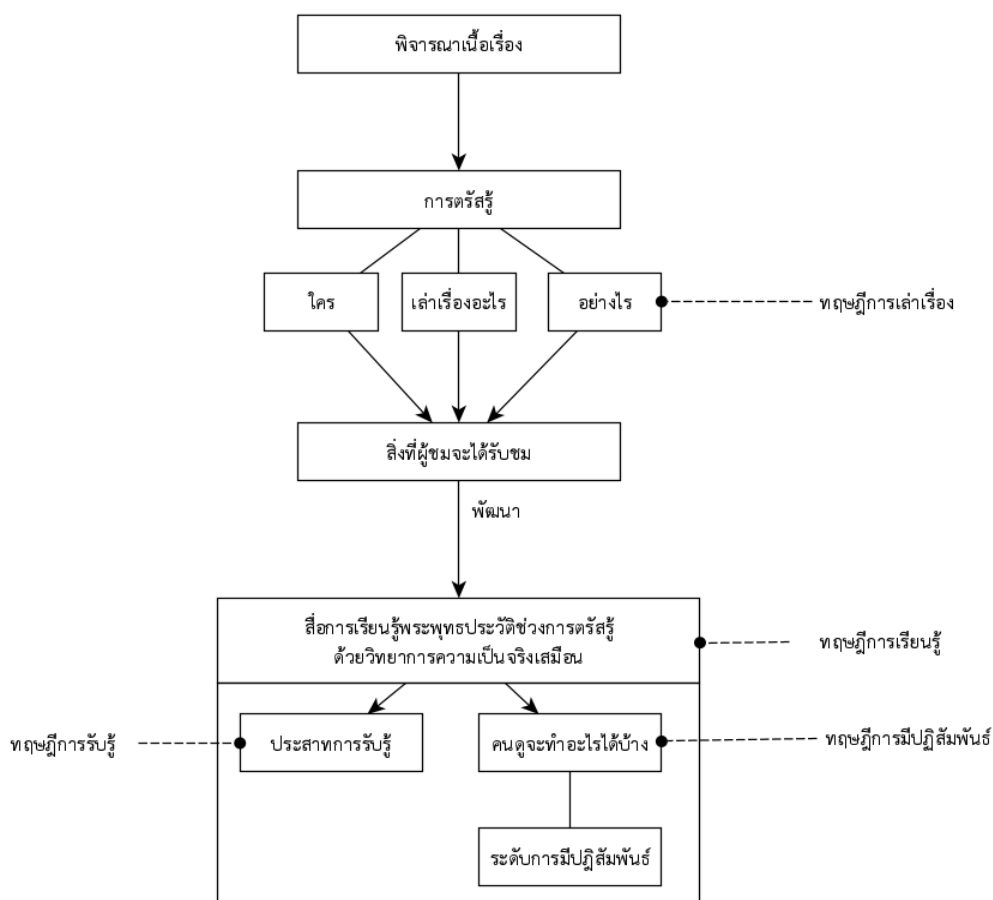
ผลการวิจัย

1. จากการศึกษาและวิเคราะห์ทฤษฎีการเรียนรู้ ทฤษฎีการเล่าเรื่อง การมีปฏิสัมพันธ์ในงานศิลปะ การสร้างสรรค์งานศิลปะนิเวศศิลป์เดี่ยวอาร์ตและวิทยาการโลกเสมือน พบว่าวิทยาการความเป็นจริงเสมือนสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้พระพุทธรูปประวัติที่มีประสิทธิภาพได้ เนื่องจากวิทยานี้ใช้ประสาทการมองเห็นและการรับฟังในการถ่ายทอดซึ่งเป็นช่องทางการรับรู้หลักของมนุษย์ และถูกจัดให้เป็นสื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเพราะเป็นการจำลองเหตุการณ์ให้ผู้ชม เห็นในมุมมองบุคคลที่ 1 ตามทฤษฎีการเล่าเรื่อง ตัวผลงานที่นำเสนอสามารถออกแบบให้ผู้ชมสามารถมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับชิ้นงานได้ซึ่งทำให้ผลงานน่าสนใจและสร้างความเข้าใจในเนื้อหาที่รับชมมากขึ้น

2. ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์กระบวนการขั้นตอนในการสร้างสรรค์และนำเสนองานนิเวศศิลป์เดี่ยวอาร์ตการตรัสรู้ด้วยวิทยาการความเป็นจริงเสมือน เป็นลำดับขั้นตอนโดยเริ่มจากการพิจารณาเนื้อเรื่องว่าใครเป็นผู้เล่า เล่าเรื่องอะไรและเล่าอย่างไรเพื่อออกแบบสิ่งที่จะให้ผู้ชมได้รับชมตามทฤษฎีการเล่าเรื่อง กำหนดว่าผู้ชมต้องใช้ประสาทการรับรู้อะไรบ้างตามทฤษฎีการรับรู้ ออกแบบให้ผู้ชมสามารถทำอะไรกับชิ้นงานตามทฤษฎีการมีปฏิสัมพันธ์ และพัฒนาเป็นสื่อ

การเรียนรู้พระพุทธประวัติช่วงการตรัสรู้ด้วยวิทยาการความเป็นจริงเสมือนตามทฤษฎีการเรียนรู้

ภาพที่ 1 กระบวนการพัฒนาสื่อการเรียนรู้พระพุทธประวัติช่วงการตรัสรู้ด้วยวิทยาการความเป็นจริงเสมือน

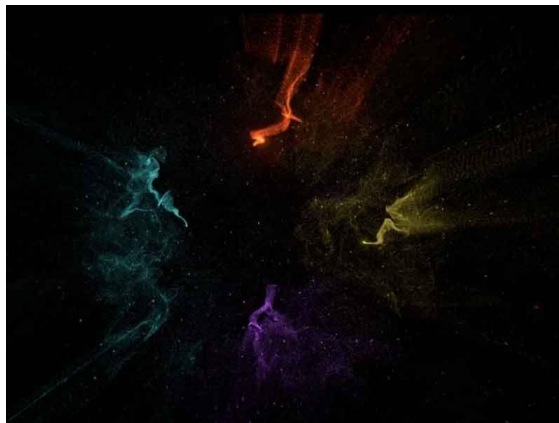
ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการที่สังเคราะห์ขึ้นในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้พระพุทธประวัติช่วงการตรัสรู้ด้วยวิทยาการความเป็นจริงเสมือนจำนวน 4 ผลงานดังนี้

2.1 สกุนชาติสุบินนิมิต

พระพุทธประวัติช่วงสกุนชาติสุบินนิมิตมีใจความว่า พระบรมโพธิสัตว์ทรงสุบินถึงนกสีเหล่านีที่มีสีต่าง ๆ กัน บินมาจากทิศทั้งสี่ และหยุดลงตรงเท้าของพระองค์ โดยนกเหล่านั้นล้วนเปลี่ยนเป็นสีขาว พระองค์ทรงทำนายว่าสุบินนี้เป็นนิมิตหมายความถึงชาวโลกทุกชั้นทุกวรรณะ ไม่ว่าจะเป็น กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ และศูทร เมื่อมาสู่พระพุทธศาสนาแล้วจะมีสิทธิ์รู้ธรรมเท่าเทียมกัน ผู้วิจัยได้พัฒนาผลงานชิ้นนี้อาศัยทฤษฎีการเล่าเรื่องกำหนดให้ผู้ชมกำลังอยู่ในความฝัน ในรูปแบบภาพเคลื่อนไหวแบบประมวลผล

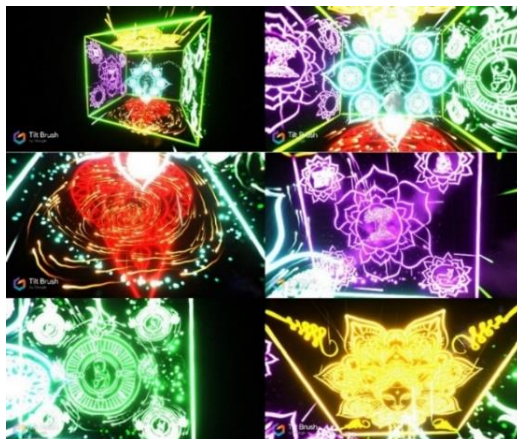
ทันทีในสไตล์ศิลปะนามธรรม (Abstract Art) ที่สื่อความหมายด้วย สี และละออง โดยละอองสีที่ลอยล่องสู่สายตาของผู้ชมมี 4 สี แทนค่าวรรณะ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ และศูทร เมื่อละอองลอยเข้ามาใกล้ตัวผู้ชมมากขึ้น ละอองสีดังกล่าวก็จะเริ่มลอยระดับที่ต่ำลงและเปลี่ยนเป็นสีขาว ใช้ประสาทการมองเห็นและการได้ยินในการรับชม มีปฏิสัมพันธ์ได้เพียงการดูและการได้ยินเสียงบรรยาย

ภาพที่ 2 ผลงาน “สกุณชาติสุบินนิมิต”

2.2 ห้องตรัสรู้

ตามพระพุทธประวัติ พระบรมโพธิสัตว์ทรงประทับใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ และพิจารณาความจริง โดยพระองค์สามารถระลึกอดีตชาติย้อนหลังที่พระองค์ทรงเคยบังเกิดมาแล้วได้ทั้งสิ้น ต่อมาจึงสามารถยังเห็นการเวียนว่ายตายเกิดของสรรพสัตว์ พบอริยสัจ 4 และตรัสรู้บรรลุพระอรหันต์ เป็นองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้วิจัยได้พัฒนาผลงานชิ้นนี้อาศัยทฤษฎีการเล่าเรื่องกำหนดให้ผู้ชมเห็นเหตุการณ์การตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าโดยนำเสนอเป็นห้องจำลองเหตุการณ์การตรัสรู้ที่วาดผนังห้องของโลกเสมือนจริง ตรงกลางเป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้าในปางสมาธิ ผนังฝั่งซ้ายมีอธิบายด้วยสีม่วงที่ให้ความหมายสากลถึงการโหยหาอดีต นำเสนอการเสวยพระชาติต่าง ๆ ผนังฝั่งขวามีอธิบายด้วยสีเขียวนำเสนอการเวียนว่ายตายเกิดของสรรพชีวิต และเพดานบนนำเสนอการค้นพบอริยสัจ 4 ด้วยสีเหลืองที่ให้ความหมายสากลถึงความรู้ ระหว่างการรับชมมีเสียงบรรยายประกอบเพื่อความสมบูรณ์ด้านเนื้อหา ประสาทรับรู้ที่ใช้ประกอบด้วยประสาทการมองเห็นและการได้ยิน นอกจากการดูและฟังแล้วผู้ชมยังสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับผลงานได้ด้วยการเดินในผลงาน

ภาพที่ 3 ผลงาน “ห้องตรัสรู้”

2.3 มงกุฎแห่งตัณหา

ผลงานชิ้นนี้นำเสนอเหตุการณ์ช่วงสัปดาห์ที่ 5 หลังจากທີ່พระองค์ทรงตรัสรู้ เป็นช่วงที่พระพุทธเจ้าทรงประทับ ณ ต้นอชลาณีโครธ (ต้นไทร) และได้เผชิญกับ 3 อิตามาร ซึ่งพระองค์สามารถแยก ความจริงออกจากอุปลักษณ์ที่อิตามารพยายามล่อหลอกพระองค์ โดยการจำแลงเป็นหญิงงามในลักษณะต่าง ๆ ผู้วิจัยได้พัฒนาผลงานชิ้นนี้อาศัยทฤษฎีการเล่าเรื่องกำหนดให้ผู้ชมอยู่ในเหตุการณ์ ผู้ชมจะเห็นรูปทรงกะโหลกสวมมงกุฎที่มีรายละเอียดเป็นหญิงสาวในท่าต่าง ๆ เพื่อนำเสนอแนวคิดการเผชิญ 3 อิตามาร ผู้วิจัยใช้สีโทนร้อนในการนำเสนอถึงความจริงของอันตรายอันเกิดจากการลุ่มหลงในตัณหาและกามคุณ ระหว่างการรับชมมีเสียงบรรยายประกอบเพื่อความสมบูรณ์ด้านเนื้อหา ประสาทรับรู้ที่ใช้ประกอบด้วยประสาทการมองเห็นและการได้ยิน ผู้ชมสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับผลงานได้ด้วยการเดินรอบผลงาน

ภาพที่ 4 ผลงาน “มงกุฎแห่งตัณหา”

2.4 อุณาโลม

อุณาโลมมักเป็นสัญลักษณ์ที่ถูกใช้เป็นตัวแทนของการตรัสรู้ ความหมายดั้งเดิมคือมขนระหว่างคิ้วของพระพุทธเจ้าตามลักษณะที่ปรากฏอยู่ในตำรามหาบุรุษลักษณะผู้วิจยได้พัฒนาผลงานชิ้นนี้อาศัยทฤษฎีการเล่าเรื่องโดยเล่าความหมายของสัญลักษณ์อุณาโลมให้ผู้ชมฟัง ด้วยภาพและเสียง นอกจากการดูและฟังแล้วผู้ชมแล้ว ผู้ชมสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับผลงานได้แบบการร่วมคิดร่วมสร้าง ภายในผลงานมีระบบการสอนวิธีสร้างผลงานด้วยวิทยาการความเป็นจริงเสมือน โดยการใช้ controllers หรืออุปกรณ์นำข้อมูลเข้าในการวาดสัญลักษณ์อุณาโลม

ภาพที่ 5 ผลงาน “อุณาโลม”

3. ผลของกระบวนการทัศนในการสร้างสรรค์และนำเสนองานนิมิตเดียอาร์ทการตรัสรู้ด้วยวิทยาการความเป็นจริงเสมือน

3.1 ผลการประเมินเชิงคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ

ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาได้กล่าวว่า วิทยาการความเป็นจริงเสมือนเป็นนวัตกรรมใหม่ที่สามารถนำผู้ชมเข้าสู่โลกเสมือนจริงโดยการรับชมผ่านจอแสดงผลแบบสวมศีรษะ ซึ่งถือว่าเป็นสื่อในการเรียนรู้รูปแบบใหม่ ทั้งนี้รูปแบบสื่อในการศึกษาพระพุทธประวัติก็มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอด เช่นการใช้การ์ตูน แอนิเมชันหรือภาพยนตร์ในการเล่าเรื่องราวพระพุทธประวัติ ดังนั้นวิทยาการความเป็นจริงเสมือนจึงเป็นอีกหนึ่งสื่อที่สามารถใช้ในการเรียนรู้พระพุทธศาสนาได้ ผู้เชี่ยวชาญด้านการนำเสนอพระพุทธประวัติในรูปแบบการ์ตูนคอมพิวเตอร์กล่าวว่า การที่ยุคสมัยเปลี่ยนไป ผู้คนก็มีความนิยมในการเสพสื่อแตกต่างออกไปด้วย สื่อที่ผลิตด้วยวิทยาการความเป็นจริงเสมือน เป็นสื่อที่เกิดมาใหม่และคนรุ่นใหม่ก็มีแนวโน้มที่จะยอมรับและบริโภคสื่อนี้ เหมือนอย่างเช่นในยุคนี้ที่การ์ตูนคอมพิวเตอร์หรือแอนิเมชันเป็นที่นิยมและสามารถนำมาใช้ในการถ่ายทอดพระพุทธประวัติได้ ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะและการออกแบบให้ข้อคิดว่าการใช้วิทยาการความเป็นจริงเสมือนในการสร้างสื่อการเรียนรู้พระพุทธศาสนานั้นมีแตกต่างจากสื่อประเภทอื่นเพราะนอกจากจะทำให้

ผู้ชมเหมือนได้เข้าไปอยู่ในอีกมิติแล้ว ยังสามารถมีปฏิสัมพันธ์ได้อีกด้วย ส่วนผู้เชี่ยวชาญด้านวิทยาการความเป็นจริงเสมือนกล่าวว่าวิทยาการนี้จะมีการพัฒนาขึ้นไปเรื่อย ๆ และเป็นที่ยอมรับมากขึ้น โดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 10 คนเห็นว่าเป็นสื่อที่เหมาะสมและน่าสนใจในการพัฒนาเป็นสื่อการเรียนรู้พระพุทธประวัติ

3.2 ผลการประเมินเชิงปริมาณโดยผู้รับชมผลงาน

ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เข้าชมงานนิทรรศการศิลปะ จำนวน 107 คน รับชมผลงานทั้ง 4 ผลงาน โดยทำการประเมินความเข้าใจในเนื้อหาที่น่าสนใจและความน่าสนใจของรูปแบบการนำเสนอ

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความเข้าใจเนื้อหาการตรัสรู้ด้วยวิทยาการความเป็นจริงเสมือน

ผลงาน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
สกุณชาติสุบินนิมิต	4.12	0.60	มาก
ห้องตรัสรู้	4.85	0.38	มาก
มงกุฎแห่งตัณหา	4.36	0.70	มาก
อุณาโลม	4.21	0.58	มาก

จากการประเมินโดยผู้รับชมผลงานนิมิตเดียวอาร์ตวิทยาการความเป็นจริงเสมือนการตรัสรู้ทั้งสิ้น ผู้รับชมเห็นว่าได้เรียนรู้และมีความเข้าใจเนื้อหาช่วงการตรัสรู้มาก โดยงานสกุณชาติสุบินนิมิตมีค่า ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.6) งานห้องตรัสรู้มีค่า ($\bar{X} = 4.85$, S.D. = 0.38) งานมงกุฎแห่งตัณหา ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.70) และในงานอุณาโลมมีค่า ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.58)

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความน่าสนใจในการนำเสนอการตรัสรู้ด้วยวิทยาการความเป็นจริงเสมือน

ผลงาน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
สกุณชาติสุบินนิมิต	4.44	0.53	มาก
ห้องตรัสรู้	4.81	0.43	มาก
มงกุฎแห่งตัณหา	4.45	0.55	มาก
อุณาโลม	4.38	0.57	มาก

การใช้วิทยาการความเป็นจริงเสมือนในการพัฒนาเป็นสื่อการเรียนรู้พระพุทธศาสนาช่วงการตรัสรู้เป็นการทำให้ผู้ชมสนใจมากขึ้น โดยผลงานในนิทรรศการทั้งสิ้นได้รับผลประเมินด้านความน่าสนใจสูงมาก โดยงานสกุณชาติสุบินนิมิตมีค่า ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.53) งานห้องตรัสรู้มีค่า ($\bar{X} = 4.81$, S.D. = 0.43) งานมงกุฎแห่งตัณหา ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.55) และในงานอุณาโลมมีค่า ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.57)

ตารางที่ 3 ผลการสังเกตพฤติกรรมระหว่างการรับชมวิทยาการความเป็นจริงเสมือน

ผลงาน	พฤติกรรมที่ผู้ชมแสดงออกระหว่างการรับชมผลงาน			
	ขยับศีรษะ	จับต้องวัตถุ	ปฏิสัมพันธ์เชิงพื้นที่	ร่วมสร้างผลงาน
สฤณชาติสุบินนิมิต	●			
ห้องตรัสรู้	●	●	●	
มงกุฎแห่งตัณหา	●	●	●	
อุณาโลม	●	●	●	●

นอกจากนี้ยังได้บันทึกพฤติกรรมผู้ชมระหว่างการรับชมผลงานพบว่าในงานสฤณชาติสุบินนิมิต ผู้ชมมีการแสดงออกโดยการขยับศีรษะไปมาเพื่อมองผลงานวิทยาการความเป็นจริงเสมือน และในผลงานห้องตรัสรู้และมงกุฎแห่งตัณหา ผู้ชมนอกจากจะขยับศีรษะแล้วยังพยายามจับต้องวัตถุในมิติความเป็นจริงเสมือนและมีปฏิสัมพันธ์เชิงพื้นที่กับผลงานโดยการเดินสำรวจภายในผลงานศิลปะ และในผลงานอุณาโลมผู้ชมนอกจากจะสามารถทำทุกอย่างที่กล่าวมาข้างต้นแล้วยังสามารถมีส่วนร่วมในการวาดและสร้างผลงานศิลปะด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีที่ศึกษาและกระบวนการทัศนในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้พระพุทธประวัติช่วงการตรัสรู้ด้วยวิทยาการความเป็นจริงเสมือน

อภิปรายผล

1. ศึกษาและวิเคราะห์ทฤษฎีการเรียนรู้ ทฤษฎีการเล่าเรื่อง การมีปฏิสัมพันธ์ในงานศิลปะ การสร้างสรรค์งานศิลปะนิมิตเดียอาร์ตและวิทยาการความเป็นจริงเสมือน

1.1 ทฤษฎีการรับรู้กับวิทยาการความเป็นจริงเสมือน

การรับรู้ทางกายภาพเป็นพื้นฐานการเรียนรู้ที่สำคัญของมนุษย์ มนุษย์สามารถรับรู้ได้ ผ่านเครื่องรับประเภทต่าง ๆ คือ ตา หู จมูก ลิ้น และผิวหนัง ซึ่งจะกลายเป็น การรับรู้แบบต่าง ๆ คือ การมองเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การรับรส และการสัมผัส จากงานวิจัยทางวิทยาศาสตร์ พบว่าสมองส่วน Cerebral Cortex ของมนุษย์มีเซลล์ประสาทสมอง (neuron) เพื่อรับและแปลงสัญญาณประสาทต่าง ๆ โดยกว่า 40 เปอร์เซ็นต์เป็นส่วนของการรับรู้ด้วยการมองเห็น 8 เปอร์เซ็นต์ สำหรับการสัมผัส 3 เปอร์เซ็นต์สำหรับการได้ยิน และน้อยกว่า 1 เปอร์เซ็นต์ สำหรับการรับกลิ่น (Kandel, E. R. et al, 2000) ซึ่งมีความสอดคล้องกับข้อมูลจาก เดิมศักดิ์ คทวนิช ที่ได้รายงานว่าการรับรู้ของคนเกิดจากการเห็น 75% จากการได้ยิน 13% จากการสัมผัส 6% จากกลิ่น 3% และจากรส 3% จากผลการวิจัยและทดลองทั้งสองสามารถสรุปได้ว่า ประสาทสัมผัสทางการมองเห็นจึงเป็นประสาทสัมผัสที่มีความสำคัญต่อการรับรู้มากที่สุด รองลงมาคือประสาทการได้ยิน โดยในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิทยาการความเป็นจริงเสมือนในการนำเสนอ ซึ่งผู้ชมจะได้ใช้ประสาทการมองเห็นและการได้ยินระหว่างการรับชมรวมกันเป็น 88% ของความสามารถในการรับรู้ (เดิมศักดิ์ คทวนิช, 2546)

1.2 ทฤษฎีการเรียนรู้กับวิทยาการความเป็นจริงเสมือน

ผู้วิจัยได้ทำการพัฒนารูปแบบการนำเสนอผลงานนิมิตเดียอาร์ตโดยอาศัยหลักทฤษฎีกรวยการเรียนรู้ (Cone of Learning) ซึ่งพัฒนาโดย Edgar Dale ในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 ทฤษฎีนี้เป็นแนวคิดแสดงการเชื่อมโยงนามธรรมกับรูปธรรมโดยใช้สื่อทัศนูปกรณ์ประเภทต่าง ๆ เป็นสื่อการเรียนรู้ ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นความแตกต่างของการเรียนรู้และการจำจากรูปไปหามากตามลำดับความแตกต่างของกิจกรรม (Lee, S. J. & Reeves, T. C., 2007) และการที่ผู้รับข้อมูลมีส่วนร่วมในกิจกรรมมากกว่าแค่ การอ่าน การฟัง หรือการมอง จะทำให้สามารถเข้าใจและจดจำสิ่งนั้น ๆ ได้ดียิ่งขึ้น (Wagner, R., 1970) วิทยาการความเป็นจริงเสมือนยังได้ถูกรับรองว่าเป็นสื่อที่ได้ผลดีที่สุดในการเรียนรู้ โดยในทฤษฎี A Proposed Multimedia Cone of Abstraction: Updating a Classic Instructional Design Theory (Baukal, C. et al., 2013) ได้ประยุกต์ทฤษฎีกรวยการเรียนรู้กับค่าความเป็นนามธรรมในสื่อมัลติมีเดียประเภทต่าง ๆ และมีข้อสรุปว่าสื่อมัลติมีเดียในรูปแบบความจริงเสมือนมีความชัดเจนเป็นรูปธรรมและให้ประสิทธิภาพในการเรียนรู้มากที่สุด รองลงมาตามลำดับเป็นสื่อประเภทภาพเคลื่อนไหว ภาพนิ่ง เสียง เสียงบรรยาย ตัวอักษร และสัญลักษณ์ โดยประสิทธิภาพของการรับชม อาจเป็นในรูปแบบการใส่ใจและการให้เวลาในการรับชมสื่อนั้น ๆ นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ชมสามารถจดจำข้อมูลและเรื่องราวที่นำเสนอได้ดีที่สุดเมื่อรับชมผ่านวิทยาการความเป็นจริงเสมือน ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวคิดการใช้วิทยาการความเป็นจริงเสมือนเป็นสื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในงานประชุมวิชาการระดับนานาชาติ IEEE VR 2019 ณ เมืองโอซากา ประเทศญี่ปุ่น หัวข้อ “VR Animation: The New Transformation of Storytelling” (Karnchanapayapayap, G. , 2019)

1.3 ทฤษฎีการเล่าเรื่องกับวิทยาการความเป็นจริงเสมือน

จากทฤษฎีการเล่าเรื่องไม่ว่าเนื้อเรื่องจะซับซ้อนมากเท่าไรก็สามารถแปลงเป็นคำถามได้สั้น ๆ คือ “ใคร เล่าเรื่องอะไร อย่างไร?” (Jahn, M., 2017) วิทยาการความเป็นจริงเสมือนสามารถนำเสนอโดยให้ผู้ชมสวมจอแสดงผลแบบสวมศีรษะและเล่าเรื่องในมุมมองบุคคลที่ 1 เสมือนเหตุการณ์ที่เล่ากำลังดำเนินอยู่ต่อหน้าผู้ชม

1.4 ทฤษฎีระดับการมีปฏิสัมพันธ์กับวิทยาการความเป็นจริงเสมือน

ระดับการมีปฏิสัมพันธ์ของผู้ชมต่อผลงานสามารถจำแนกออกเป็น 3 ระดับ

1) Real - time animation หรือภาพเคลื่อนไหวแบบประมวลผลทันที 2) Interactive simulation หรือระบบจำลองที่ได้ตอบกับผู้ชม และ 3) On - line modelization หรือระบบที่สามารถให้ผู้ชมมีส่วนร่วมในการสร้างผลงาน สำหรับการรับชมผลงานนิมิตเดียอาร์ตผ่านวิทยาการความเป็นจริงเสมือน ผู้ชมจะต้องสวมแว่นหรือ a Virtual Reality head - mounted display โดยเนื้อหาในการนำเสนอจะถูกฉายผ่านเลนส์ของแว่นสู่การรับรู้ของผู้ชม ผู้ชมสามารถสามารถรับชมผ่าน 3 สื่อกลางคือ 1) Senses หรือการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัส

2) Action หรือการมีปฏิริยาโต้ตอบทางกายภาพ และ 3) Mind หรือการมีส่วนร่วมคิดร่วมสร้าง โดยในงานวิจัยนี้ ผลงาน “สกุลชาติสุบินนิมิต” ใช้ระดับการมีปฏิสัมพันธ์แบบ Real - time animation ผลงาน “ห้องตรัสรู้” และ “มงกุฎแห่งตณหา” ใช้ระดับการมีปฏิสัมพันธ์แบบ Interactive simulation และผลงาน “อุณาโลม” ใช้ระดับการมีปฏิสัมพันธ์แบบ On - line modelization ในตารางที่ 3 จะเห็นได้ว่าผู้ชมมีการแสดงออกทางกายภาพในรูปแบบต่าง ๆ สอดคล้องกับระดับการมีปฏิสัมพันธ์ที่ผู้วิจัยได้ออกแบบไว้

2. สังเคราะห์กระบวนการทัศนในการสร้างสรรค์และนำเสนองานนิเวศเดียวอาร์ตด้วยวิทยาการความเป็นจริงเสมือน

เมื่อนำหลักทฤษฎีการรับรู้ ทฤษฎีการเรียนรู้ ทฤษฎีการเล่าเรื่อง และทฤษฎีการมีปฏิสัมพันธ์มาสังเคราะห์เป็นกระบวนการทัศนในการออกแบบแล้ว ผู้วิจัยสามารถสร้างสื่อการเรียนรู้พระพุทธประวัติด้วยวิทยาการความเป็นจริงเสมือนได้อย่างเป็นระบบด้วยการวิเคราะห์เทียบกับแต่ละทฤษฎี แล้วนำมาพัฒนาเป็นผลงาน ผู้วิจัยได้นำสื่อการเรียนรู้พระพุทธประวัติช่วงการตรัสรู้ด้วยวิทยาการความเป็นจริงเสมือนทั้ง 4 ไปจัดแสดงเป็นนิทรรศการนิเวศเดียวอาร์ตที่ Sathorn 11 Art Space ระหว่างวันที่ 7 - 21 ธันวาคม 2562 ทำการจัดลำดับการเข้าชมเรียงตามลำดับระดับการมีปฏิสัมพันธ์ โดยนำเสนอผลงาน “สกุลชาติสุบินนิมิต” เป็นชิ้นแรก ตามด้วย “ห้องตรัสรู้” “มงกุฎแห่งตณหา” และ “อุณาโลม” เพื่อให้ผู้ชมเริ่มคุ้นชินกับการใช้งานวิทยาการความเป็นจริงเสมือน ระหว่างระยะเวลาในการจัดนิทรรศการ 15 วัน โดยผู้วิจัยได้มอบหมายให้เจ้าหน้าที่อยู่ประจำทุกผลงานเพื่ออธิบายการใช้งานรวมถึงทำหน้าที่เก็บข้อมูลระหว่างการเข้าชม

3. ผลของกระบวนการทัศนในการสร้างสรรค์และนำเสนองานนิเวศเดียวอาร์ตการตรัสรู้ด้วยวิทยาการความเป็นจริงเสมือน

ผู้เข้าชมประเมินหลังการเข้าชมผลงานสื่อการเรียนรู้พระพุทธประวัติช่วงการตรัสรู้ด้วยวิทยาการความเป็นจริงเสมือนทั้ง 4 ชิ้นว่า มีความสนใจ ได้เรียนรู้และมีความเข้าใจเนื้อหาที่นำเสนอในผลงานมาก อันเป็นผลมาจากการออกแบบให้การเล่าเรื่องง่ายแก่การเข้าใจและชัดเจนตามทฤษฎีการเล่าเรื่อง ผู้ชมจะใช้ประสาทการรับรู้หลักของมนุษย์คือการดูและการรับฟังในการดูผลงาน นอกจากนี้ผู้ชมยังมีความสนใจในการเข้าชมด้วยการแสดงออกทางกายภาพตามระดับการมีปฏิสัมพันธ์ที่ออกแบบ ในผลงาน “สกุลชาติสุบินนิมิต” ที่ผู้วิจัยได้ออกแบบให้มีระดับการมีปฏิสัมพันธ์ต่ำที่สุดแต่ผู้ชมทุกคนก็ยังแสดงความสนใจระหว่างเข้าชมโดยมีการขยับศีรษะเพื่อดูเหตุการณ์ที่เล่าในมุมต่าง ๆ ในผลงาน “ห้องตรัสรู้” และ “มงกุฎแห่งตณหา” ที่ผู้วิจัยได้ออกแบบให้มีปฏิสัมพันธ์มากขึ้นโดยสามารถเดินรับชมผลงานได้อย่างอิสระจะเห็นได้ว่าผู้ชมแสดงความสนใจระหว่างเข้าชมโดยพยายามหยิบจับวัตถุที่มองเห็นผ่านจอแสดงผลแบบสวมศีรษะเสมือนวัตถุนั้น ๆ มีอยู่จริง และในผลงาน “อุณาโลม” ที่ผู้ชมสามารถสามารถขยับร่างกายได้อย่างอิสระ และใช้ controllers หรืออุปกรณ์นำข้อมูลเข้า

แสดงผลแบบสวมศีระะในการสร้างสรรค์ผลงานในมิติเสมือนจริง ผลงานทั้ง 4 จึงเป็นข้อพิสูจน์ได้ว่า หากผู้ชมรับชมสื่อการเรียนรู้ด้วยวิทยาการความเป็นจริงเสมือนที่เล่าเรื่องได้อย่างชัดเจน สู่ประสาทการรับรู้ของมนุษย์ที่เหมาะสม และผู้ชมสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับผลงานได้ ผู้ชมจะมีความสนใจในการรับชมมากทำให้เป็นสื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

ผลงานชุดนี้ได้ถูกส่งไปประกวดผลงานศิลปะด้วยวิทยาการความเป็นจริงเสมือนระดับนานาชาติ Virtually Tilted An Exhibition of Tilt Brush Artistry ซึ่งจัดโดยมหาวิทยาลัย STOUT แห่งรัฐวิสคอนซิน ประเทศสหรัฐอเมริกา และได้รับรางวัลที่ 1 Best of Show Award Winner (Tharp, K., 2019) ในการใช้วิทยาการความเป็นจริงเสมือนในการสร้างผลงานศิลปะนิวมัลติมีเดียอาร์ต

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาสื่อการเรียนรู้พระพุทธประวัติช่วงการตรัสรู้ด้วยวิทยาการความเป็นจริงเสมือนในงานวิจัยนี้อาศัยทฤษฎีการเรียนรู้ ทฤษฎีการเรียนรู้ ทฤษฎีการเล่าเรื่องและทฤษฎีการมีปฏิสัมพันธ์ สังเคราะห์เป็นกระบวนการขั้นตอนในการพัฒนา ผู้ชมใช้แสดงผลวิทยาการความเป็นจริงเสมือนแบบสวมศีระะในการรับชมเรื่องราว ด้วยประสาทการมองเห็นและการได้ยินในมุมมองบุคคลที่ 1 เสมือนเหตุการณ์นั้นกำลังเกิดขึ้นต่อหน้า การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ชมกับผลงานจะทำให้ผู้ชมมีส่วนร่วมซึ่งเป็นการเพิ่มระดับความสนใจ ทำให้ผู้ชมสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อนำมาใช้เล่าพระพุทธประวัติจึงเป็นสื่อใหม่ในการเรียนรู้พระพุทธศาสนาที่สามารถช่วยสืบสานศรัทธาในพระพุทธศาสนาต่อไป ข้อเสนอแนะในการพัฒนาในครั้งต่อไป 1) ควรออกแบบให้สามารถแสดงผลสิ่งที่ปรากฏในแสดงผลแบบสวมศีระะบนจอแสดงผลอื่นเพื่อให้ผู้ชมท่านอื่นสามารถรับชมได้พร้อม ๆ กัน 2) ควรจัดเตรียมพื้นที่เฉพาะสำหรับผู้ชมที่สวมจอแสดงผลแบบสวมศีระะ เพื่อป้องกันมิให้เกิดอุบัติเหตุเดินชนผู้ชมท่านอื่น ๆ 3) ควรมีการเตรียมจอแสดงผลแบบสวมศีระะสำรองหลายชุด ให้เหมาะสมกับจำนวนผู้เข้าชมนิทรรศการ เพื่อลดปัญหาการต้องรอคิวรับชมและปัญหาแบตเตอรี่ของจอแสดงผลแบบสวมศีระะอ่อนหรือหมด 4) สามารถนำไปขยายผลเพื่อสร้างสรรค์สื่อการเรียนรู้พระพุทธศาสนาตอนอื่น ๆ ได้ 5) ควรนำรูปแบบการเรียนรู้พระพุทธประวัติด้วยวิทยาการความเป็นจริงเสมือนไปประยุกต์ร่วมกับสื่อการสอนประเภทอื่น เพื่อส่งเสริมให้ผู้ชมมีความสนใจในการศึกษาพระพุทธศาสนาและต้องการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุฎฐิณีพนธ์ เรื่อง “กระบวนการทัศน์ใหม่ในงานนิวมัลติมีเดียอาร์ตการตรัสรู้ผ่านวิทยาการความเป็นจริงเสมือน” หลักสูตรการออกแบบ คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยมี อาจารย์ ผศ.ดร. อติเทพ แจ่มนาลาว เป็นที่ปรึกษา

เอกสารอ้างอิง

- จิรัฐ เจนพิงพร และคณะ. (2560). ธนาคารแห่งประเทศไทย: ประเด็นชวนคิด 6 Mega trends กับเศรษฐกิจไทย. เรียกใช้เมื่อ 11 กันยายน 2562 จาก https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/DocLib_/Article_14Sep2017.pdf
- เต็มศักดิ์ คทวนิช. (2546). จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- พระไพศาล วิสาโล. (2553). ศิลปะกับพุทธศาสนา. เรียกใช้เมื่อ 14 กรกฎาคม 2561 จาก <https://www.visalo.org/article/PosttoDay255308.html>
- Baukal, C. et al. (2013). A Proposed Multimedia Cone of Abstraction: Updating a Classic Instructional Design Theory. *i-manager's Journal of Educational Technology*, 9(4), 15-24.
- Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing* (5th ed.). New York: Harper Collins Publishers.
- Harris, B. J. (2020). *The history of the future Oculus Facebook and the revolution that swept virtual reality*. New York: Dey Street.
- Jahn, M. (2017). *Narratology: A Guide to the Theory of Narrative*. In English Department. University of Cologne.
- Kandel, E. R. et al. (2000). *Principles of neural science*. New York: Elsevier.
- Karnchanapayapayap, G. . (2019). *VR Animation: The New Transformation of Storytelling*. Osaka: Japan.
- Lee, S. J. & Reeves, T. C. (2007). Edgar Dale: A significant contributor to the field of educational technology. *Educational Technology*, 47(6), 56-5.
- Payatagool, C. (2008). *Theory and Research in HCI: Morton Heilig, Pioneer in Virtual Reality Research*. Retrieved January 29 , 2563, from http://www.telepresenceoptions.com/2008/09/theory_and_research_in_hci_mor/
- Tharp, K. (2019). *Virtually Tilted: An Exhibition of Tilt Brush Artistry*. Retrieved October 13, 2563, from <http://virtuallytilted.kevinwtharp.com/>
- Wagner, R. (1970). Edgar Dale: Professional. *Theory Into Practice*, 9(2), 89-95.

ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบบูรณาการ
เน้นกระบวนการกลุ่มที่มีต่อความสามารถในการสื่อสารทางคณิตศาสตร์
และพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)*
EFFECTS OF PROVIDING INTEGRATED LEARNING APPROACH
EMPHASIZING ON GROUP PROCESS ON MATHEMATICAL
COMMUNICATION ABILITIES AND GROUP WORKING
BEHAVIOR OF MATHAYOMSUKSA FOUR STUDENTS
AT SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY PRASARNMIT
DEMONSTRATION SCHOOL (SECONDARY)

ไพรัช เจริญตรีเพชร

Phairat Jaroentreepet

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)

Srinakharinwirot University Prasarnmit Demonstration School (Secondary), Thailand

E-mail: golfphairat@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความสามารถในการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร(ฝ่ายมัธยม) เรื่อง จำนวนจริง ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบบูรณาการเน้นกระบวนการกลุ่มกับเกณฑ์ร้อยละ 60 2) ศึกษาพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบบูรณาการเน้นกระบวนการกลุ่ม การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองมีประชากรกลุ่มตัวอย่างจากการสุ่มแบบกลุ่ม คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 วิชาเอกคณิตศาสตร์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) จำนวน 33 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง จำนวนจริง โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบบูรณาการเน้นกระบวนการกลุ่ม แบบทดสอบวัดความสามารถในการสื่อสาร

* Received 27 January 2021; Revised 17 May 2021; Accepted 25 May 2021

ทางคณิตศาสตร์และแบบประเมินพฤติกรรมในการทำงานกลุ่ม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบบูรณาการเน้นกระบวนการกลุ่ม และทำแบบทดสอบหลังเรียน การประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{X}$) ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการทดสอบค่าที (t - test) ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ความสามารถในการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ เรื่อง จำนวนจริง ของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 82.72 พฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมอยู่ในเกณฑ์ระดับดี

คำสำคัญ: กิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบบูรณาการ, กระบวนการกลุ่ม, การสื่อสารทางคณิตศาสตร์, พฤติกรรมการทำงานกลุ่ม

Abstract

The objectives of this research article were to: 1) study the mathematical communication ability of Mathayomsuksa 4 students at Srinakharinwirot university Prasarnmit demonstration school (secondary) on the real number of integrated mathematics learning activities focused on group processes with a 60% criterion. 2) study to behavior of Mathayomsuksa 4 students at Srinakharinwirot university Prasarnmit demonstration school (secondary) who participated an integrated mathematics learning activity focusing on group process. This research was an experimental research. The subjects were 33 Mathayomsuksa 4 students in mathematics major, Srinakharinwirot University Prasarnmit Demonstration School (Secondary). Research instruments consist of learning management plans, mathematical communication test and group work behavioral evaluation form. The data was collected by organizing an integrated mathematics learning activity focusing on group processes. Furthermore the subject took post-test examination of group behavioral assessment. The statistics used to analyze the data were arithmetic mean ($\bar{X}$), percentage, standard deviation (S.D.) and t - test. The results of the research showed that the mathematical communication ability on the actual number of students participating activities above the threshold 60 percent. It is statistically significant at the .05 level with an average score of 20.68 points (82.72 percent). The group work behavior of the students who participating the activity is at a good level.

Keywords: Integrated Mathematics Study Activities, Group Process, Mathematical Communication, Group Work Behavior

บทนำ

วิชาคณิตศาสตร์เป็นวิชาที่มีการพัฒนาตามยุคสมัยและยังคงมีความสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์มาจนถึงปัจจุบันและสืบต่อไปในอนาคต คณิตศาสตร์นั้นเป็นพื้นฐานของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคุณภาพคนและขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ดังที่ ยุพิน พิพิธกุล ได้กล่าวไว้ว่า คณิตศาสตร์เป็นรากฐานของวิทยาการหลายสาขา ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ ฯลฯ ล้วนแต่อาศัยคณิตศาสตร์ทั้งสิ้น (ยุพิน พิพิธกุล, 2523) แม้ว่าคณิตศาสตร์จะมีความสำคัญดังที่ได้กล่าวในข้างต้น แต่การจัดการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์ในประเทศไทยก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ดังจะเห็นได้จากผลการทดสอบโครงการประเมินผลผู้เรียนนานาชาติหรือ PISA ที่สะท้อนให้เห็น คะแนนเฉลี่ยคณิตศาสตร์ของนักเรียนไทย คือ 415 คะแนน อยู่ในช่วงลำดับที่ 49 - 55 จากประเทศที่เข้าร่วมประเมินผล PISA ทั้งหมด 72 ประเทศ โดยประเทศในเอเชียที่ร่วมการประเมินและมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าไทยมีเพียงอินโดนีเซีย (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2559) ซึ่งสอดคล้องกับรายงานผลการประเมินของสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้น พื้นฐาน (O-NET) และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 จนถึงปี พ.ศ. 2561 ซึ่งมีผลคะแนนเฉลี่ย ต่ำกว่าร้อยละ 50 ในทุก ๆ ปี โดยในปีการศึกษา 2560 สาระจำนวนและพีชคณิตมีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับสาระการเรียนรู้อื่น ๆ (สำนักทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2561) สาเหตุที่นักเรียนไทยมีผลการประเมินในรายวิชาคณิตศาสตร์ต่ำ เนื่องมาจากสาเหตุหลาย ๆ ประการ ดังเช่น ขมนาด เชื้อสุวรรณทวี พบว่า วิธีการจัดการเรียนการสอนยังขาดความเหมาะสมต่อเนื้อหาที่สอน ขาดการเน้นและพัฒนาทางด้านการคิด การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ผู้สอนเป็นเพียงผู้อธิบาย (ขมนาด เชื้อสุวรรณทวี, 2542) นอกจากนี้ยังมีสาเหตุที่ผู้เรียนขาดโอกาสที่จะเรียนรู้ร่วมกัน ร่วมกันคิด ร่วมกันแก้ปัญหา ครูต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทำงานร่วมกัน รู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม การทำงานให้ประสบผลสำเร็จจะต้องมีทักษะกระบวนการกลุ่ม กระบวนการกลุ่มจะเปิดโอกาสให้สมาชิกในกลุ่มได้มีโอกาสในการแสดงออกทางด้านความคิดในด้านต่าง ๆ รวมไปถึงโอกาสที่จะได้แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน รวมทั้งกลุ่มจะเป็นแรงจูงใจให้กันและกันอันจะส่งผลให้การทำงานประสบความสำเร็จสูงสุด (ชัยศักดิ์ สิลางรสกุล , 2543)

กรมวิชาการ ได้สรุปไว้ว่า กระบวนการในการทำงานกลุ่มมีความสำคัญมากเพราะเป็นกระบวนการวิธีสอนที่ช่วยในการพัฒนาการเรียนการสอนตลอดจนแก้ปัญหาการเรียนการสอนตามที่หลักสูตรต้องการ โดยมุ่งเน้นการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยเปิดโอกาสให้นักเรียนมีโอกาสปรึกษาหารือเข้าร่วมในกิจกรรม (กรมวิชาการ, 2543) และพิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ ได้สรุปไว้ว่า การเรียนการสอนแบบบูรณาการ คือ การเชื่อมโยงองค์ประกอบการเรียนรู้ทุกอย่างให้เข้ามาเกี่ยวข้องกันอีกทั้งสอดแทรกเนื้อหาทักษะกระบวนการ ทักษะปฏิบัติของ

สาระการเรียนรู้ต่าง ๆ กับหัวเรื่องที่ต้องการสอนอย่างเหมาะสมเพื่อให้เกิดความรู้แบบองค์รวม เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พิมพ์นธ์ เดชะคุปต์, 2551) ซึ่งการสอนแบบบูรณามีประโยชน์หลากหลาย กล่าวคือ การสอนแบบบูรณาการทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมกระบวนการคิด การจัดการ การประยุกต์ความรู้ รวมทั้งการนำทักษะต่าง ๆ มาใช้เพื่อการแก้ปัญหาทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาที่เป็นองค์รวม มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาวิชา ทำให้นักเรียนระลึกถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว เป็นการเพิ่มศักยภาพของผู้เรียนได้อย่างเต็มที่ (ทิตินา แคมมณี, 2546) นอกจากนี้ อัมพร ม้าคะนอง การสื่อสารทางคณิตศาสตร์ยังมีความสำคัญ เนื่องด้วยการสื่อสารช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจทางคณิตศาสตร์เพิ่มมากขึ้น จากการแสดงแนวคิด การอภิปราย และการรับฟังผู้อื่น จะช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจทางคณิตศาสตร์เชิงลึกอีกทั้งช่วยให้นักเรียนเห็นแนวทางในการแก้ปัญหา ด้วยเหตุข้างต้น (อัมพร ม้าคะนอง, 2547)

จากการตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง จำนวนจริง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ในปีการศึกษา 2560 มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 54.5 ซึ่งต่ำกว่าร้อยละ 60 ตามเกณฑ์มาตรฐานที่สถานศึกษาตั้งไว้ โดยมีสาเหตุมาจากการจัดการเรียนการสอนในปีการศึกษา 2560 ที่ผ่านมา ครูผู้สอนเน้นเฉพาะให้ผู้เรียนได้ฝึกทำโจทย์แบบฝึกหัดรายบุคคล ทำให้ผู้เรียนไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนและครู รวมถึงขาดการสื่อสารระหว่างผู้เรียนด้วยกัน การเรียนรู้และการแก้ปัญหาร่วมกัน ทำให้นักเรียนขาดความสามารถในการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนจริง ไม่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ออกมาได้ จึงทำให้ไม่สามารถแก้โจทย์ปัญหาได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงคิดว่าควรศึกษาความสามารถในการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ เรื่อง จำนวนจริง ของนักเรียน โดยหากครูได้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีโอกาสร่วมกัน ได้ทำงานเป็นกลุ่ม จะก่อให้เกิดผลสำเร็จผู้เรียนจะมีทักษะกระบวนการกลุ่ม และมีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ

ผู้วิจัยจึงสนใจการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบบูรณาการเน้นกระบวนการกลุ่มที่มีต่อความสามารถในการสื่อสารทางคณิตศาสตร์และพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสามารถในการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร(ฝ่ายมัธยม) เรื่อง จำนวนจริง ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบบูรณาการเน้นกระบวนการกลุ่มกับเกณฑ์ร้อยละ 60

2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร(ฝ่ายมัธยม) ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบบูรณาการเน้นกระบวนการกลุ่ม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ซึ่งมีรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 วิชาเอกวิทยาศาสตร์และวิชาเอกคณิตศาสตร์ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 จากจำนวน 3 ห้องเรียน จำนวน 120 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 วิชาเอกคณิตศาสตร์ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวนนักเรียน 33 คน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง จำนวนจริง โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบบูรณาการเน้นกระบวนการกลุ่ม โดยทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่สร้างขึ้นด้วยการให้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจสอบความเหมาะสม 2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ เรื่อง จำนวนจริง โดยทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้วยการนำเสนอแบบทดสอบต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบทดสอบ (Index of Item Objective Congruence: IOC) แล้วนำแบบทดสอบมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และ 3) แบบประเมินพฤติกรรมในการทำงานกลุ่ม โดยทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้วยการนำเสนอแบบประเมินต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบทดสอบ (Index of Item Objective Congruence: IOC) แล้วนำแบบประเมินมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เริ่มจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบบูรณาการเน้นกระบวนการกลุ่ม จำนวน 14 คาบ และให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดความสามารถในการสื่อสารทางคณิตศาสตร์หลังเรียน ตรวจให้คะแนนแล้วนำผลไปวิเคราะห์ข้อมูลครูทำแบบประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่มระหว่างทำกิจกรรมกลุ่ม

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิเคราะห์คะแนนความสามารถในการสื่อสารทางคณิตศาสตร์เทียบกับเกณฑ์ โดยใช้สถิติวิเคราะห์แบบ t-test for one sample และวิเคราะห์คะแนนพฤติกรรมการทำงานกลุ่มเทียบกับเกณฑ์ โดยใช้การหาค่าเฉลี่ยจากผู้ประเมินทั้ง 3 ฝ่าย

สมมติฐานของการวิจัย

1. นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบบูรณาการเน้นกระบวนการกลุ่ม มีคะแนนความสามารถในการสื่อสารทางคณิตศาสตร์สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60
2. นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบบูรณาการเน้นกระบวนการกลุ่ม มีคะแนนพฤติกรรมในการทำงานกลุ่ม อยู่ในเกณฑ์ดี ขึ้นไป

ผลการวิจัย

1. ความสามารถในการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร(ฝ่ายมัธยม) เรื่อง จำนวนจริง ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบบูรณาการเน้นกระบวนการกลุ่มกับเกณฑ์ร้อยละ 60 จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการทดสอบผ่านแบบทดสอบวัดความสามารถในการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ เรื่อง จำนวนจริง ได้ผลของข้อมูลเป็นดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงความสามารถในการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร(ฝ่ายมัธยม) เรื่อง จำนวนจริง ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบบูรณาการเน้นกระบวนการกลุ่มกับเกณฑ์ร้อยละ 60

กลุ่มตัวอย่าง	n	$\bar{x}$	s	μ_0 (60%)	t
หลังการทดลอง	33	20.68	4.11	15	7.94

จากตารางที่ 1 พบว่า ความสามารถในการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ เรื่อง จำนวนจริง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบบูรณาการเน้นกระบวนการกลุ่ม สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีคะแนนเฉลี่ย 20.68 คะแนน จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 82.72

2. พฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบบูรณาการเน้นกระบวนการกลุ่ม ประเมินในหัวข้อ การแบ่งหน้าที่ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ด้านกระบวนการระหว่างการทำงาน การส่งงาน และความร่วมมือในการทำงาน โดยประเมินจากครูผู้สอน ได้ผลของข้อมูลเป็นดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบบูรณาการเน้นกระบวนการกลุ่ม

หัวข้อในการประเมิน	นักเรียน	สมาชิกในกลุ่ม	ผู้สอน	$\bar{X}$	แปลความ
1. การแบ่งหน้าที่	3.82	3.95	4.00	3.92	ดีมาก
2. การส่งงาน	3.82	3.75	3.70	3.76	ดีมาก
3. ความรับผิดชอบต่อหน้าที่	3.91	3.76	3.58	3.75	ดีมาก
4. ความร่วมมือในการทำงาน	3.74	3.74	3.42	3.70	ดีมาก
5. กระบวนการระหว่างการทำงาน	3.85	3.75	3.27	3.62	ดีมาก
รวม	19.14	18.95	17.97	18.75	ดีมาก

จากตารางที่ 2 พบว่า พฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบบูรณาการเน้นกระบวนการกลุ่ม อยู่ในเกณฑ์ระดับดีผลการตอบแบบประเมินพฤติกรรมในการทำงานกลุ่มเฉลี่ย จากตัวนักเรียน สมาชิกในกลุ่ม และผู้สอน พบว่า ทุกหัวข้อในการประเมินมีพฤติกรรมในการทำงานกลุ่มดีมากทั้งหมด โดยที่การแบ่งหน้าที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ 3.92 ซึ่งการส่งงาน และความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ค่าเฉลี่ยรองลงมา คือ 3.76 และ 3.75 ตามลำดับ สุดท้ายกระบวนการระหว่างการทำงาน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ 3.62

อภิปรายผล

ความสามารถในการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ เรื่อง จำนวนจริง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบบูรณาการเน้นกระบวนการกลุ่ม สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีคะแนนเฉลี่ย 20.68 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 82.72 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รุจิอร รักใหม่ ได้ศึกษาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์เรื่องลำดับและอนุกรมโดยใช้เทคนิค KWDL ซึ่งมีจำนวนนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค KWDL ที่มีความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์เรื่องลำดับและอนุกรมผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 มีจำนวนมากกว่าร้อยละ 70 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด รวมทั้งค่าดัชนีประสิทธิผลมีค่าเท่ากับ 0.748 (รุจิอร รักใหม่, 2557)

พฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบบูรณาการเน้นกระบวนการกลุ่ม อยู่ในเกณฑ์ระดับดีผลการตอบ แบบประเมินพฤติกรรมในการทำงานกลุ่มเฉลี่ย จากตัวนักเรียน สมาชิกในกลุ่ม และผู้สอน พบว่า ทุกหัวข้อในการประเมินมีพฤติกรรมในการทำงานกลุ่มดีมากทั้งหมด สอดคล้อง

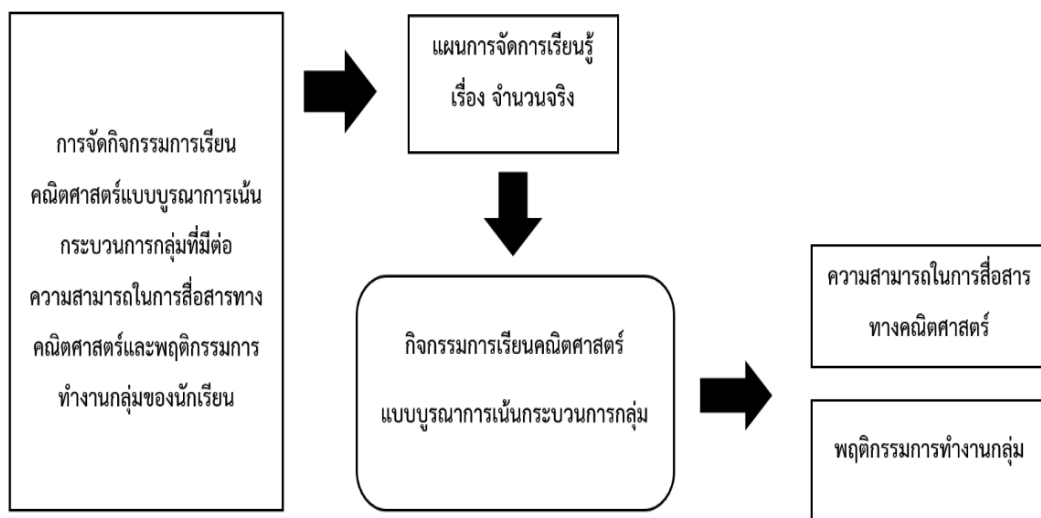
กับงานวิจัยของ ปทุมรัตน์ กมลชาวไพร และคณะ ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง การคูณ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือกัน (LT) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลเมืองกำแพงเพชร(บ้านนครชุม) พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีคะแนนพฤติกรรมในการทำงานกลุ่มหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบ บูรณาการเน้นกระบวนการกลุ่มอยู่ในเกณฑ์ดีมาก (ปทุมรัตน์ กมลชาวไพร และคณะ, 2560) และงานวิจัยของ พรภัทร สินดี ที่ได้ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเชิงวิธีการที่เน้น กระบวนการกลุ่มที่มีต่อ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ความสามารถในการสื่อสาร ทางคณิตศาสตร์และพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม เรื่องลำดับและอนุกรม ของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเชิงวิธีการที่เน้นกระบวนการกลุ่ม เรื่องลำดับและ อนุกรม มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ดี (พรภัทร สินดี, 2557) วิจัยของ อารยา ปันจะมาวัด ได้ศึกษาการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการทำงานเป็นทีมโดยใช้การจัดการ เรียนรู้แบบร่วมมือตามรูปแบบ LT (Learning Together) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนดอนเมืองทหารอากาศบำรุงในรายวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยี พบว่า การประเมินกิจกรรมการทำงานเป็นกลุ่มของนักเรียนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับกลุ่มมาก การสังเกต พฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียน โดยนักเรียนมีความร่วมมือในการทำงานเป็นกลุ่มมี ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด การประเมินคุณภาพผลงานของนักเรียนมีคุณภาพในระดับมาก ที่สุดเกือบทุกด้าน และการสะท้อนการเรียนรู้จากการเรียนรู้ร่วมมือตามรูปแบบ LT (Learning Together) ทำให้นักเรียนเกิดความสามัคคีในการทำงาน งานประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ที่วางไว้ มีการทำงานอย่างเป็นขั้นตอนและเป็นระบบ นักเรียนเห็นแก่ประโยชน์ของกลุ่มมากกว่า ของตนเอง นักเรียนเกิดปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้น (อารยา ปันจะมาวัด, 2559) และงานวิจัยของ ภัทรวดี ทองจินดา ได้ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค LT ร่วมกับการทำโครงงาน ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะกระบวนการกลุ่มของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มสาระ การเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี พบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยการจัดการเรียนรู้ แบบร่วมมือเทคนิค LT ร่วมกับการทำโครงงาน นักเรียนมีทักษะกระบวนการกลุ่มหลังการจัดการ เรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค LT ร่วมกับการทำโครงงาน อยู่ในระดับดี (ภัทรวดี ทองจินดา, 2556)

จากการวิจัยจะเห็นได้ว่าสมมติฐานที่กล่าวว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ คณิตศาสตร์แบบบูรณาการเน้นกระบวนการกลุ่ม มีคะแนนความสามารถในการสื่อสารทาง คณิตศาสตร์สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 และนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ แบบบูรณาการเน้นกระบวนการกลุ่ม มีคะแนนพฤติกรรมในการทำงานกลุ่มอยู่ในเกณฑ์ดีขึ้นไป ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบบูรณาการเน้น กระบวนการกลุ่ม มีคะแนนความสามารถในการสื่อสารทางคณิตศาสตร์สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีคะแนนเฉลี่ย 20.68 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 82.72

และนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบบูรณาการเน้นกระบวนการกลุ่ม มีคะแนนพฤติกรรมในการทำงานกลุ่มทุกหัวข้อดีมากทั้งหมด

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 สรุปองค์ความรู้กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบบูรณาการเน้นกระบวนการกลุ่มที่มีต่อผลความสามารถในการสื่อสารทางคณิตศาสตร์และพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม

จากองค์ความรู้สรุปได้ว่า การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบบูรณาการ วิธีการสอนทางคณิตศาสตร์ การเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิค KWDL กระบวนการในการทำงานกลุ่ม และการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง จำนวนจริง ซึ่งพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบบูรณาการเน้นกระบวนการกลุ่มที่มีผลต่อความสามารถในการสื่อสารทางคณิตศาสตร์และพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) สามารถพัฒนาความสามารถในการสื่อสารทางคณิตศาสตร์และมีพฤติกรรมในการทำงานกลุ่มที่ดีขึ้นทั้งการแบ่งหน้าที่ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่กระบวนการระหว่างการทำงาน การส่งงานและความร่วมมือในการทำงานตามเกณฑ์ที่กำหนด

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบบูรณาการเน้นกระบวนการกลุ่มที่มีต่อความสามารถในการสื่อสารทางคณิตศาสตร์และพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของ

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) พบว่า 1) ความสามารถในการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ เรื่อง จำนวนจริง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบบูรณาการเน้นกระบวนการกลุ่ม สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีคะแนนเฉลี่ย 20.68 คะแนน จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 82.72 2) พฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบบูรณาการเน้นกระบวนการกลุ่ม อยู่ในเกณฑ์ระดับดีผลการตอบแบบประเมินพฤติกรรมในการทำงานกลุ่มเฉลี่ย จากตัวนักเรียน สมาชิกในกลุ่ม และผู้สอน พบว่า ทุกหัวข้อในการประเมินมีพฤติกรรมในการทำงานกลุ่มดีมากทั้งหมด ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ มีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ครูผู้สอนคณิตศาสตร์ เรื่อง “จำนวนจริง” ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 สามารถนำการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบบูรณาการเน้นกระบวนการกลุ่มที่มีต่อความสามารถในการสื่อสารทางคณิตศาสตร์และพฤติกรรมการทำงานกลุ่มไปปรับใช้ได้ เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบบูรณาการเน้นกระบวนการกลุ่ม ทำให้นักเรียนมีความสามารถในการสื่อสารทางคณิตศาสตร์สูงกว่าเกณฑ์ 60% และมีคะแนนพฤติกรรมการทำงานกลุ่มอยู่ในเกณฑ์ดีมาก 2) ครูผู้สอนควรพยายามกระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม เพื่อฝึกกระบวนการกลุ่ม 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในบางคาบมีนักเรียนบางส่วนไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่วางไว้ ครูผู้สอนควรให้เวลากับนักเรียนมากขึ้น ไม่เร่งการสอนเพื่อให้จบตามแผนการเรียนรู้ที่วางไว้ แล้วนำส่วนที่ไม่ได้สอนในคาบนี้ไปสอนคาบถัดไปแทน และ 4) ครูผู้สอนควรนำสื่อการเรียนรู้และเทคโนโลยีมาใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้การสอนให้มากยิ่งขึ้นเพื่อเพิ่มความน่าสนใจในการเรียน ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรมีการศึกษาความสามารถในการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ในเนื้อหาคณิตศาสตร์อื่น ๆ ที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบบูรณาการเน้นกระบวนการกลุ่ม 2) ควรมีศึกษาพฤติกรรมการทำงานกลุ่มที่เป็นผลจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบบูรณาการเน้นกระบวนการกลุ่ม ในเนื้อหาอื่น ๆ หรือระดับชั้นอื่น ๆ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากเงินงบประมาณ เงินรายได้โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ประจำปีงบประมาณ 2561

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. (2543). การประเมินผลจากสภาพจริง (Authentic Assessment). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและครุภัณฑ์.

- ชมนาด เชื้อสุวรรณทวี. (2542). การสอนคณิตศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชัยศักดิ์ ลีลาจรัสกุล. (2543). หลักสูตรและการสอนคณิตศาสตร์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทิตนา แคมมณี. (2546). 14 วิธีสอนสำหรับครูมืออาชีพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปทุมรัตน์ กมลขาวไพร และคณะ. (2560). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง การคูณ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือกัน (LT) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลเมืองกำแพงเพชร (บ้านนครชุม). ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาคณิตศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- พรภัทร สินดี. (2557). ผลการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเชิงวิธีการที่เน้นกระบวนการกลุ่มที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ความสามารถในการสื่อสารทางคณิตศาสตร์และพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม เรื่องลำดับและอนุกรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการมัธยมศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พิมพ์นธ์ เดชะคุปต์. (2551). การสอนคิดด้วยโครงงาน: การเรียนการสอนแบบบูรณาการ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภัทรวดี ทองจินดา. (2556). ผลการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค LT ร่วมกับการทำโครงงานต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะกระบวนการทำงานและกระบวนการกลุ่มของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ยุพิน พิพิธกุล. (2523). การเรียนการสอนคณิตศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์.
- รุจิอร รักใหม่. (2557). การศึกษาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องลำดับและอนุกรม โดยใช้เทคนิค KWDL สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสตรีพัทลุง จังหวัดพัทลุง. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาคณิตศาสตร์ศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2559). การแถลงข่าวผลการประเมินในโครงการ PISA 2015. เรียกใช้เมื่อ 7 กรกฎาคม 2561 จาก <https://pisathailand.ipst.ac.th/news-8/>
- สำนักทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ. (2561). สถิติ O-NET ย้อนหลัง. เรียกใช้เมื่อ 7 กรกฎาคม 2561 จาก <https://www.niets.or.th>

อัมพร ม้าคนอง. (2547). การพัฒนาทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์.

อารยา ปันจะมาวัด. (2559). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการทำงานเป็นทีมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือตามรูปแบบ LT (Learning Together) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนดอนเมืองทหารอากาศบำรุง. ใน รายงานการวิจัย . มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

**ความต้องการของตลาดและศักยภาพการรองรับ
การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดนครศรีธรรมราช***
**MARKET DEMAND AND CAPACITY OF WELLNESS TOURISM IN
NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE**

ณัฐวรรดี คณิตินสุทธิทอง

Nutworadee Kanittinsuttitong

จินตนา เลิศสกุล

Jintana Lerdsakul

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

Rajamangala University of Technology Srivijaya, Thailand

E-mail: nutworadee.k@rmutsv.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช 2) ศึกษาศักยภาพการรองรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดนครศรีธรรมราช และ 3) ศึกษาคลัสเตอร์ธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดนครศรีธรรมราช ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในคลัสเตอร์ธุรกิจ 30 คน และเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากนักท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช 400 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้ค่าสถิติความถี่ ร้อยละ t - test และ F - test วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจังหวัดนครศรีธรรมราชส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยรุ่นและวัยทำงานตอนต้น เดินทางท่องเที่ยวพร้อมครอบครัวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจและสัมผัสธรรมชาติ เป็นวัตถุประสงค์หลัก และเลือกใช้บริการด้านสุขภาพระหว่างการท่องเที่ยว (Wellness Tourist) มีความต้องการการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพด้านการดูแลร่างกายและด้านการดูแลสุขภาพจิตอยู่ในระดับปานกลาง แต่มีความต้องการด้านการดูแลสุขภาพจิตในระดับมาก บริการที่นักท่องเที่ยวต้องการได้รับมากที่สุดคือ อาหารสุขภาพ 2) ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสูงในด้านการให้บริการสุขภาพด้านสปา นวดไทย พิเศษ อาหารสุขภาพ และ แพทย์แผนไทย แต่ยังมีศักยภาพต่ำในด้านการให้บริการกีฬาและการแข่งขัน 3) คลัสเตอร์ธุรกิจการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพจังหวัดนครศรีธรรมราช แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม

* Received 12 January 2021; Revised 20 May 2021; Accepted 26 May 2021

ได้แก่ 1) กลุ่มอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว 2) กลุ่มอุตสาหกรรมสนับสนุน 3) กลุ่มหน่วยงานราชการ/สมาคม และ 4) กลุ่มอุตสาหกรรมด้านบริการสุขภาพ โดยที่ 3 กลุ่มแรกเป็นกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพสูงและมีการร่วมมือทางธุรกิจอย่างเป็นทางการ แต่กลุ่มอุตสาหกรรมด้านบริการสุขภาพยังเป็นกลุ่มที่ศักยภาพในระดับปานกลางและยังไม่มี การร่วมมือทางธุรกิจอย่างเป็นทางการ

คำสำคัญ: ความต้องการของตลาด, ศักยภาพการรองรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ, คลัสเตอร์ธุรกิจ, จังหวัดนครศรีธรรมราช

Abstract

The objectives of this research article were to 1) Study the need of wellness tourist in Nakhon Si Thammarat Province 2) Evaluate the potential of wellness tourism in Nakhon Si Thammarat Province. and 3) Explore wellness tourism business cluster in Nakhon Si Thammarat Province. Mixed Methodology were applied in this study. The researcher collected qualitative data from 30 stakeholders in the business cluster and quantified data from 400 tourists in Nakhon Si Thammarat Province. The quantitative data was analyzed using frequency, percentage, standard deviation, t - test and F - test. The qualitative data were analyzed with content analysis. The results show that 1) most of the tourists traveling to Nakhon Si Thammarat were teenagers and early working age groups. They travel with their families for recreation and nature as their primary objective and use wellness services along the way. Travelers have moderate need toward healthcare service and spiritual-care service, but high need toward mind - care service. The service that tourists want to receive the most is healthy food. 2) Nakhon Si Thammarat Province has high potential in spa, Thai massage, fitness, health food, and traditional Thai medicine, while has low potential in sports and advantage activities services. 3) Nakhon Si Thammarat wellness tourism cluster divided into 4 groups: 1) tourism industry, 2) supported industry, 3) government agencies/association and 4) health-service industry. The first three groups are industrial groups with high potential and effective business cooperation. However, the healthcare industry has such moderate potential and no formal business cooperation.

Keywords: Market Demand, Capacity of Wellness Tourism in Nakhon Si Thammarat, Business Cluster, Nakhon Si Thammarat

บทนำ

การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ (Wellness Tourism) คือ เดินทางที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหา การบำรุงรักษา หรือการเสริมสร้างสุขภาพที่ดีแก่บุคคล มีขอบเขตครอบคลุมถึงการบริการทั้งหมดที่เป็นการดูแลและปรับปรุงสุขภาพในเชิงป้องกันแบบองค์รวม ซึ่งเป็นทางเลือกและความสนใจของผู้ใช้บริการที่จะเลือกใช้บริการส่งเสริมสุขภาพระหว่างการเดินทางไปยังต่างประเทศ (The Global Wellness Institute, 2017) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เป็นภาคธุรกิจหนึ่งที่ได้รับคามนิยมและขยายตัวอย่างรวดเร็วในระยะเวลาที่ผ่านมา โดยในปี ค.ศ. 2017 ธุรกิจท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพทั่วโลกมีมูลค่าโดยรวมสูงถึง 4.5 ล้านล้านเหรียญสหรัฐอเมริกา ซึ่งประเทศไทยอยู่ในอันดับต้นของประเทศเป้าหมายที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ และสร้างรายได้ให้กับประเทศมากกว่า 12,000 ล้านเหรียญสหรัฐอเมริกา (The Global Wellness Institute, 2018) ซึ่งนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ คือ นักท่องเที่ยวที่ใช้บริการที่เกี่ยวข้องกับส่งเสริมสุขภาพในระหว่างการเดินทาง ด้วยวัตถุประสงค์ ความสนใจ ขอบเขต รูปแบบ และบริบทที่แตกต่างกัน (The Global Spa Summit & SRI International, 2010) จากข้อมูลในปี พ.ศ. 2560 พบว่าประเทศไทยมีอัตราส่วนแบ่งการตลาดของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประมาณ 38% เมื่อเปรียบเทียบกับมูลค่าของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในทวีปเอเชีย (คมสิทธิ์ เกียนวัฒนา และคณะ, 2561)

ความต้องการของตลาดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ นักท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพเลือกใช้ บริการส่งเสริมสุขภาพต่าง ๆ หลากหลายรูปแบบ ในหลากหลายมุมมอง โดยสามารถแยกออกได้เป็น บริการส่งเสริมสุขภาพทางร่างกาย เช่น ฟิตเนส อาหารสุขภาพ สปาและเสริมความงาม บริการส่งเสริมสุขภาพด้านจิตใจ เช่น โยคะ ไทชี บริการส่งเสริมสุขภาพด้านจิตวิญญาณ เช่น สมาธิบำบัด บริการส่งเสริมสุขภาพด้านสังคม เช่น เครือข่ายสังคมฟิตเนส บริการส่งเสริมสุขภาพด้านอารมณ์ เช่น บำบัดอารมณ์ กำจัดความเครียด และบริการส่งเสริมสุขภาพด้านสิ่งแวดล้อม เช่น บำบัดด้วยป่าไม้ (The Global Wellness Institute, 2014) นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางมาใช้บริการทางสุขภาพในประเทศไทย สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก กลุ่มแรกคือ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเพื่อเข้ารับการรักษาโรค/ศัลยกรรมเป็นวัตถุประสงค์หลัก (Medical Tourists) และใช้เวลาที่เหลือในการท่องเที่ยวและพักผ่อน กลุ่มที่สองคือ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเพื่อท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจเป็นวัตถุประสงค์หลัก และเลือกใช้ บริการด้านสุขภาพระหว่างการท่องเที่ยว (Wellness Tourists) (ราณี อีสัยกุล, 2560); (Csapó, J. & Marton, G., 2017) นอกจากนี้ โดยบริการที่ลูกค้ากลุ่มที่สองต้องการได้รับมากที่สุดคืออนวดแผนไทย รองลงมาคืออนวดฝ่าเท้า/นวดกดจุดสะท้อนเท้า และการรับประทาน อาหารเพื่อสุขภาพ (คมสิทธิ์ เกียนวัฒนา และคณะ, 2561) และให้ความสนใจใช้บริการหรือเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับอาหารและเครื่องดื่มสุขภาพ เช่น การหัดทำอาหาร/เครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ (นัทธิพัย เกาตระกูล และภัทรพรณ วรณลักษณ์, 2563)

งานวิจัยที่ผ่านมา พบว่านักท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพภาคเหนือตอนบนส่วนใหญ่อยู่ในช่วงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนฟื้นฟูร่างกายและจิตใจ และชื่นชมธรรมชาติ สนใจการนวด การทานอาหารพื้นเมืองอาหารสุขภาพ สปา และอาบน้ำแร่ (คันสนีย์ กระจำโนม และกรวรรณ สังขร, 2563) ส่วนนักท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพในภาคกลาง ต้องการพักผ่อนร่างกาย ใจ และสัมผัสกับวัฒนธรรมพื้นบ้านในแต่ละท้องถิ่น นักท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพในภาคอีสาน เฉพาะจังหวัดขอนแก่น ต้องการบริการสปาและการนวดผ่อนคลายมากที่สุด รองลงมาคือการฝึกจิต สมาธิ และเสริมสุขภาพ ความงาม ให้ความสำคัญกับเส้นทางการเดินทาง แหล่งท่องเที่ยว และสถานที่พัก หาข้อมูลจากญาติ/เพื่อน รองลงมา คือ โทรศัพท์/วิทยุ และป้ายโฆษณา/แผ่นพับ (สิทธา กองสาสนะ, 2552) และนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่เดินทางมาภาคใต้ส่วนใหญ่เลือกใช้บริการส่งเสริมสุขภาพที่เป็นลักษณะ Active Activity เช่น มวยไทย ออกกำลังกาย โยคะ เป็นต้น ส่วนนักท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพในจังหวัดกรุงเทพมหานคร เน้นวิถีชีวิตที่เร่งรีบ การดูแลสุขภาพเป็นไปตามกระแสของ สังคม เช่น สปา โยคะ ฟิตเนส เป็นต้น

ศักยภาพการรองรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประเทศไทย ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่เอื้อต่อการพัฒนา การปรับปรุงหรือการทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง รวมถึง ความน่าสนใจของท้องถิ่นนั้นว่ามีเพียงพอที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ตัดสินใจเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้นหรือไม่ ในขณะที่การประเมินศักยภาพ หมายถึง ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยพิจารณาตามลักษณะ ทางกายภาพ การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจและสังคม ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านธรรมชาติ ด้านการเกษตรและด้านการบริหารจัดการ (ไบเฟิร์น วงษ์บัวงาม และมุขสุดา พูลสวัสดิ์, 2556) ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ช่องว่างทางธุรกิจท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพในภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และกรุงเทพมหานคร (ศิริพงษ์ ศรีใสไพร และคณะ, 2560) พบว่าแต่ละภูมิภาคมีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่แตกต่างกัน โดยในด้านการดูแลร่างกายนั้นทั้ง 4 ภูมิภาคมีศักยภาพในการให้บริการสปาทั่วไป (Day Spa) บริการสปาในโรงแรม (Hotel Spa) รีสอร์ทสปา (Resort Spa) โยคะบำบัด (Yoga Retreat) ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพ (Wellness Center) บริการเสริมสวย (Beauty Salon) โรงยิม/ฟิตเนส (Gym/Fitness Center) การดูแลสุขภาพแบบองค์รวม (Holistic Care) การล้างพิษ (Detox) และ อายุรเวช (Ayurveda) สำหรับภาคเหนือมีศักยภาพเด่นในด้านการให้บริการดูแลจิตใจและจิตวิญญาณ เช่น สมาธิบำบัด ดนตรีบำบัด บริการดูแลสุขภาพในชีวิตประจำวัน ได้แก่ สปา ฟิตเนส โยคะ และบ่อน้ำร้อนและน้ำพุร้อนและวารีบำบัด ส่วนภาคกลางมีศักยภาพเด่นในด้านที่พัก/โฮมสเตย์เพื่อสุขภาพ ฟาร์มเกษตรอินทรีย์ แพทย์แผนไทยและสมุนไพรบำบัด ภาคใต้มีศักยภาพเด่นในด้านบริการสปา โดยมีผู้ประกอบการสปาที่มีชื่อเสียงจำนวนมาก กีฬาและการแข่งขัน ได้แก่ มวยไทย วังมาราธอน ปั่นจักรยาน เพาะกาย ฟิตเนส ไตรกีฬา บ่อน้ำร้อนและน้ำพุร้อน และวารีบำบัด ส่วนจังหวัด

กรุงเทพมหานคร มีศักยภาพเด่นในด้านการดูแลสุขภาพแบบคนเมือง เช่น โยคะ สปา ฟิตเนส และบริการเสริมความงามและพัฒนาบุคลิกภาพ

คลัสเตอร์ธุรกิจ (Business Cluster) ศาสตราจารย์ไมเคิล พอร์ตเตอร์ (Porter, M. E.) ได้นำเสนอแนวคิดคลัสเตอร์ธุรกิจ ว่าหมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบริษัทกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจที่อยู่ในพื้นที่เดียวกันในการสร้างความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ โดยได้กล่าวว่าการแข่งขันทางธุรกิจปัจจุบันนั้น แม้ว่าปัจจัยด้านศักยภาพภายในองค์กรจะมีความสำคัญต่อความสำเร็จของธุรกิจ แต่ศักยภาพภายนอกองค์กรก็เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญเช่นกัน (Porter, M. E., 1998) ดังนั้นการให้ความสำคัญกับพื้นที่และความสัมพันธ์กับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจะสามารถเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันให้แก่ธุรกิจได้มากขึ้น โดยขอบเขตของคลัสเตอร์ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีความสำคัญต่อธุรกิจ โดยที่ความสัมพันธ์นั้นมีทั้งในเชิงการแข่งขัน ซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนาของศักยภาพทางธุรกิจ และความสัมพันธ์เชิงความร่วมมือระหว่างบริษัท และองค์กรต่าง ๆ ที่อยู่ในธุรกิจ โดยมักจะ เป็นความสัมพันธ์ในแนวดิ่ง เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันให้แก่ธุรกิจ โดยการรวมตัวกันเป็นกลุ่มคลัสเตอร์ จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตให้แก่บริษัท เพิ่มศักยภาพในการสร้างนวัตกรรม และยังสามารถสร้างธุรกิจใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นได้อีกด้วย

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่านักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมีความต้องการที่หลากหลายแตกต่างกันออกไปตามความสนใจของแต่ละคนและบริบทการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ ซึ่งแต่ละพื้นที่ของประเทศไทยมีศักยภาพในการให้บริการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่แตกต่างกัน โดยที่ส่วนใหญ่ยังไม่ได้มีการพัฒนาศักยภาพของพื้นที่ในภาพรวมทั้งคลัสเตอร์เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ดังนั้นการผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง “ความต้องการของตลาดและศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดนครศรีธรรมราช” ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่ มีความเจริญทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา และการให้บริการในด้านต่าง ๆ อีกทั้งยังมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงาม และการให้บริการในด้านของสุขภาพทั้งที่เป็นแบบแพทย์แผนปัจจุบันและแพทย์ทางเลือก โดยผลที่ได้จากการวิจัยจะเป็นแนวทางในการพัฒนาในจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างรายได้ให้แก่ผู้ประกอบการหรือผู้ที่ให้บริการเชิงสุขภาพและธุรกิจต่าง ๆ สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาธุรกิจต่อไปงานวิจัยนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาความต้องการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช
2. ศึกษาศักยภาพการรองรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดนครศรีธรรมราช
3. ศึกษาคลัสเตอร์ธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาเฉพาะเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ

การวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากร คือ ผู้เชี่ยวชาญและผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากร ผู้วิจัยจึงกำหนดกลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้เชี่ยวชาญและผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสังเกตการณ์ และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เก็บข้อมูลโดย 1) ลงพื้นที่สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ในแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดนครศรีธรรมราช และ 2) สัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญและผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางมาจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งข้อมูลจากสำนักงานสถิติจังหวัดนครศรีธรรมราช ระบุว่าในปี 2562 มีจำนวนประมาณ 3,911,063 คน เนื่องจากทราบจำนวนประชากรจึงคำนวณขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาร์โรว์ ยามาเน่ ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถาม เก็บข้อมูลโดยการสำรวจจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา นำเสนอข้อมูลเชิงปริมาณในรูปของค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และใช้สถิติเชิงอนุมานในการหาความสัมพันธ์ของข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติ F - test และ t - test

ผลการวิจัย

1. ความต้องการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 400 ตัวอย่าง ได้ผลการวิจัยดังนี้

ตารางที่ 1 คุณลักษณะของนักท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพในจังหวัดนครศรีธรรมราช

จำนวน			ร้อยละ				
รายการ		จำนวน	ร้อยละ	รายการ		จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	175	43.8	สถานภาพ	โสด	126	31.4
	หญิง	225	56.2	สมรส	หม้าย/หย่า	47	11.8
อายุ	ต่ำกว่า 25 ปี	87	21.8		สมรส	227	56.8
	25 - 30 ปี	73	18.2	ระดับ	ต่ำกว่า	172	43.0
	31 - 35 ปี	82	20.5		การศึกษา	ปริญญาตรี/	169

รายการ		จำนวน	ร้อยละ	รายการ		จำนวน	ร้อยละ
	36 - 40 ปี	52	13.0	ปริญญาโท		38	9.4
	41 - 45 ปี	40	10.0	ปริญญาเอก		21	5.3
	46 ปีขึ้นไป	66	16.5				
ผู้ร่วม เดินทาง	คนเดียว	55	13.8	อาชีพ	นักเรียน/นักศึกษา	84	21.0
	คู่รัก	56	14.0		ข้าราชการ	61	15.2
	ครอบครัว	162	40.5		พนักงานรัฐวิสาหกิจ	37	9.2
	เพื่อนสนิท	45	11.3		พนักงานบริษัท	43	10.8
	กลุ่มเพื่อน	59	14.8		ธุรกิจส่วนตัว	64	16.0
	กรุ๊ปทัวร์	23	5.8		รับจ้างทั่วไป	68	17.0
					อื่น ๆ	43	10.8
รายได้ต่อ เดือน	ต่ำกว่า 15,000 บ.	181	45.2		45,001 - 60,000	14	3.5
	15,000 - 30,000	126	31.5		60,001 - 100,000	18	4.5
	30,001 - 45,000	59	14.8		100,001 บ. ขึ้นไป	2	0.5

จากตารางที่ 1 พบว่า นักท่องเที่ยวจำนวน 400 คน พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 56.2) อายุ ต่ำกว่า 25 ปี (ร้อยละ 21.8) และอายุอยู่ระหว่าง 31 - 35 ปี (ร้อยละ 20) สถานภาพ สมรส (ร้อยละ 56.8) ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี (ร้อยละ 43.0) และระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 42.3) ส่วนใหญ่เป็นนักเรียน/นักศึกษา (ร้อยละ 21.0) และอาชีพรับจ้างทั่วไป (ร้อยละ 17.0) มีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาท (ร้อยละ 45.2) และรายได้ระหว่าง 15,000 - 30,000 (ร้อยละ 31.5) เดินทางมากับครอบครัว (ร้อยละ 40.5) จากนั้นในส่วนที่สองของแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้สอบถามถึงรูปแบบการท่องเที่ยวที่ชื่นชอบ และกิจกรรมนันทนาการที่ชื่นชอบ โดยกลุ่มตัวอย่างสามารถเลือกได้มากกว่าคำตอบ เนื่องจากขณะที่เดินทางมาเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช นักท่องเที่ยวสามารถเลือกรูปแบบการท่องเที่ยวและกิจกรรมนันทนาการที่ชื่นชอบได้มากกว่า 1 รูปแบบ/กิจกรรม ทำให้ยอดรวมของคำตอบมีค่ามากกว่า 100%

ตารางที่ 2 พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพในจังหวัดนครศรีธรรมราช

รายการ	จำนวน	ร้อยละ	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนการเดินทางท่องเที่ยวใน 1 ปี			ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครั้ง (บาท)		
1 - 3 ครั้ง	160	40	ต่ำกว่า 10,000 บาท	249	62.2
4 - 5 ครั้ง	100	25	10,001 - 30,000 บาท	120	30
6 - 8 ครั้ง	47	11.8	30,001 - 50,000 บาท	31	7.8
9 - 10 ครั้ง	29	7.2	กิจกรรมนันทนาการที่ชื่นชอบ		
มากกว่า 10 ครั้ง	64	16	เดินทางท่องเที่ยว	91	22.8

รายการ	จำนวน	ร้อยละ	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
รูปแบบการท่องเที่ยวที่ชื่นชอบ			อ่านหนังสือ	77	19.2
เที่ยวชมธรรมชาติ ป่าไม้ ทะเล ภูเขา น้ำตก	294	73.5	ชมภาพยนตร์	33	8.2
ท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน	182	45.5	ช้อปปิ้ง	56	14
ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ	181	45.2	ดูหนัง/ฟังเพลง	69	17.2
ท่องเที่ยวเชิงเกษตร โฮมสเตย์	142	35.5	เที่ยวผับ/บาร์	8	2
ท่องเที่ยวเชิงผจญภัย ปีนผา ตั้งแคมป์	127	31.8	นวด/สปา	35	8.8
ท่องเที่ยวแนวเทรนดี้ กิน ช้อป โรงแรมเก๋ ไนต์ไลฟ์	199	49.8	รับประทานอาหารนอก	31	7.8
ท่องเที่ยวเชิงสันทนาการสวนสนุก โกคาร์ด			..		
บ้านจี้	198	49.5			

จากตารางที่ 2 พบว่า นักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบในการเดินทางท่องเที่ยวในเวลารว่างมากที่สุด คือ (ร้อยละ 22.8) โดยเดินทางท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ 1 - 3 ครั้งในรอบ 1 ปี (ร้อยละ 40) มีรายจ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวเฉลี่ยต่อครั้ง ต่ำกว่า 10,000 บาท (62.2) ส่วนใหญ่ชอบเที่ยวชมธรรมชาติ ป่าไม้ ทะเล ภูเขา น้ำตก และกิจกรรมนันทนาการที่ชอบ คือ การเดินทางท่องเที่ยว อ่านหนังสือ และดูหนัง/ฟังเพลง (กลุ่มตัวอย่างสามารถเลือกรูปแบบการท่องเที่ยวและกิจกรรมนันทนาการที่ชื่นชอบได้มากกว่าคนละ 1 ข้อ)

ตารางที่ 3 ความต้องการของนักท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ความต้องการด้านการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ด้านการดูแลสุขภาพ			
บริการสปาทั่วไป (Day Spa)	3.57	1.21	มาก
บริการสปาในโรงแรม (Hotel Spa)	3.22	1.22	ปานกลาง
รีสอร์ทสปา (Resort Spa)	3.13	1.17	ปานกลาง
โยคะบำบัด (Yoga Retreat)	3.07	1.26	ปานกลาง
การบำบัดด้วยบ่อน้ำร้อน (Thermal Baths)	3.22	1.20	ปานกลาง
รีสอร์ทสุขภาพ (Health Resorts)	3.21	1.18	ปานกลาง
ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพ (Wellness Center)	3.53	1.05	มาก
โรงแรมเพื่อสุขภาพ (Healthy Hotel)	3.48	1.17	ปานกลาง
โรงยิม/ฟิตเนส (Gym/Fitness Center)	3.64	1.26	มาก
การดูแลสุขภาพแบบองค์รวม (Holistic Care)	3.48	1.15	ปานกลาง
การล้างพิษ (Detox)	3.45	1.25	ปานกลาง
อายุรเวช (Ayurveda)	3.39	1.28	ปานกลาง
ฟาร์มสเตย์ออร์แกนิก (Organic Farm - Stay)	3.27	1.25	ปานกลาง
อาหารเพื่อสุขภาพ (Healthy Food)	3.80	1.22	มาก
รวม	3.16	1.12	ปานกลาง

ความต้องการด้านการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ด้านการดูแลสุขภาพจิตใจ			
ดนตรีบำบัด (Music Therapy)	3.76	1.25	มาก
การล้างพิษอารมณ์ (Emotional Detox)	3.42	1.21	ปานกลาง
ผ่อนคลายความเครียด (Stress Release)	3.71	1.15	มาก
การบำบัดด้วยการวาดภาพ (Painting Therapy)	3.33	1.25	ปานกลาง
รวม	3.55	0.94	มาก
ด้านการดูแลสุขภาพจิตวิญญาณ			
สมาธิบำบัด (Meditation Retreat)	3.51	1.25	มาก
การบำบัดทางจิตวิญญาณ (Spiritual Retreat)	3.28	1.27	ปานกลาง
รวม	3.39	1.16	ปานกลาง
รวมทั้งหมด	3.37	1.08	ปานกลาง

จากตารางที่ 3 พบว่า ในภาพรวมนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความต้องการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักท่องเที่ยวมีความต้องการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพด้านการดูแลสุขภาพร่างกายในระดับปานกลาง โดยมีความต้องการระดับมากในบริการสปาทั่วไป (Day Spa) ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพ (Wellness Center) โรงยิม/ฟิตเนส (Gym/Fitness Center) และอาหารเพื่อสุขภาพ (Healthy Food) นักท่องเที่ยวมีความต้องการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพด้านการดูแลสุขภาพจิตใจในระดับมาก โดยเฉพาะดนตรีบำบัด (Music Therapy) และผ่อนคลายความเครียด (Stress Release) และมีความต้องการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพด้านการดูแลสุขภาพจิตวิญญาณในระดับปานกลาง โดยมีความต้องการในระดับมากเฉพาะสมาธิบำบัด (Meditation Retreat)

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบความแตกต่างของความต้องการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ

คุณลักษณะนักท่องเที่ยว	ค่าสถิติ	การดูแลสุขภาพ		
		ร่างกาย	จิตใจ	จิตวิญญาณ
เพศ	t	0.614	0.399	-3.169
	Sig.	0.540	0.690	0.002*
อายุ	F	7.939	8.688	3.714
	Sig.	0.000*	0.000*	0.003*
สถานภาพ	F	0.701	2.677	1.744
	Sig.	0.497	0.070	0.176
ระดับการศึกษา	F	1.084	1.024	0.303
	Sig.	0.356	0.382	0.824
อาชีพ	F	3.317	3.660	1.974
	Sig.	0.003*	0.002*	0.068

คุณลักษณะนักท่องเที่ยว	ค่าสถิติ	การดูแลด้าน		
		ร่างกาย	จิตใจ	จิตวิญญาณ
รายได้ต่อเดือน	F	2.905	3.738	0.888
	Sig.	0.014	0.003*	0.489
ผู้ร่วมเดินทาง	F	1.036	0.767	1.794
	Sig.	0.396	0.574	0.113

จากตารางที่ 4 พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีสถานภาพ ระดับการศึกษา ผู้ร่วมเดินทางที่แตกต่างกัน มีความต้องการด้านการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพไม่แตกต่างกัน ในขณะที่นักท่องเที่ยวที่มีเพศ อายุ อาชีพ และรายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีความต้องการด้านการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพแตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทาง 0.05 โดยนักท่องเที่ยวที่มีเพศต่างกันมีความต้องการแตกต่างกันในด้านการดูแลจิตวิญญาณ ในขณะที่นักท่องเที่ยวที่มีอายุต่างกันมีความต้องการที่แตกต่างกันทั้งด้านดูแลร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ นักท่องเที่ยวที่มีอาชีพต่างกันมีความต้องการที่แตกต่างกันในด้านการดูแลร่างกาย และจิตใจ และนักท่องเที่ยวที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกันมีความต้องการที่แตกต่างกันในด้านการดูแลจิตใจ

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจังหวัดนครศรีธรรมราชส่วนใหญ่เป็นชาวไทย มักเดินทางมาท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ เคารพสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น และเริ่มมีนักท่องเที่ยวกลุ่มที่มาเพื่อสูดอากาศบริสุทธิ์ และผ่อนคลายความเครียด ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมากขึ้น อีกทั้งนักท่องเที่ยวกลุ่มหลักก็มีความสนใจที่จะใช้บริการเพื่อสุขภาพในระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว เช่น นวด สปา อาหารสุขภาพ อาบป่า ชมหมอก และกิจกรรมอื่น ๆ มากขึ้น

2. ศักยภาพการรองรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดนครศรีธรรมราช

ผลการวิจัยพบว่า สถานการณ์ธุรกิจท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราชมีการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง แต่การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพยังไม่มีพัฒนาการมากนัก ทั้งด้านผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวที่ยังไม่ตื่นตัวและยังไม่ให้ความสำคัญต่อการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพมากนัก ส่วนใหญ่ยังมองการท่องเที่ยวเชิงพักผ่อนหย่อนใจ โดยไม่ได้ศึกษาวิเคราะห์ถึงความต้องการที่แท้จริงของนักท่องเที่ยว และยังไม่แยกการให้บริการการท่องเที่ยวออกเป็นรูปแบบต่าง ๆ

ตารางที่ 5 จำนวนผู้ให้บริการด้านสุขภาพแก่นักท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช

อำเภอ	สปา-นวดไทย	ฟิตเนส	อาหารสุขภาพ	แพทย์แผนไทย	นวดไทยโบราณ	ศูนย์ปฏิบัติธรรม	โยคะ	มวยไทย	อบสมุนไพร	สปาปลา	Dance Studio	บ่อน้ำร้อน	อบป่า	สปาไฟ	อควีรียม	ศิลปะบำบัด	ฟาร์มสเตย์	สปาโคลน	ล้างพิษ	อื่นๆ	รวม
เมือง	42	15	8	6	5	4	4	3	0	0	3	0	0	1	0	0	0	0	0	1	92
ทุ่งสง	8	5	1	3	0	0	1	2	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	21
ขนอม	8	1	2	1	1	0	1	1	0	5	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	21
ลานสกา	2	0	3	1	0	1	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	1	10
ท่าศาลา	1	3	1	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	8
ปากพนัง	3	0	1	1	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8
สิชล	3	0	1	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8
ฉวาง	0	0	1	1	1	2	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7
นบพิตำ	0	0	1	0	0	0	0	0	2	0	0	1	1	0	0	0	0	0	1	0	6
พระพรหม	2	0	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6
ทุ่งใหญ่	2	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	5
ร่อนพิบูลย์	3	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5
พรหมคีรี	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	2
เชียรใหญ่	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	2
หัวไทร	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
ชะอวด	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
นาบอน	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
ช้างกลาง	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
บางขัน	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
รวม	77	27	23	18	12	10	6	7	5	5	3	2	2	3	1	1	2	1	1	2	208

จากตารางที่ 5 พบว่า ศักยภาพในเชิงปริมาณการรองรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ พบว่ามีผู้ประกอบการที่ให้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประมาณ 208 ราย โดยห้าอันดับธุรกิจที่ผู้ประกอบการที่ให้บริการด้านสุขภาพแก่นักท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แก่ สปา และนวดไทย จำนวน 77 ราย (ร้อยละ 37) รองลงมาคือฟิตเนส จำนวน 27 ราย (ร้อยละ 13) อาหารสุขภาพ จำนวน 23 ราย (ร้อยละ 11.1) แพทย์แผนไทย จำนวน 18 ราย (ร้อยละ 8.7) และนวดไทยโบราณ จำนวน 12 ราย (ร้อยละ 5.8) โดยตั้งอยู่ในอำเภอเมืองมากที่สุด จำนวน 92 ราย (ร้อยละ 44.2) อำเภอทุ่งสง และอำเภอขนอม

อำเภอละ 21 ราย (ร้อยละ 10.1) อำเภอลานสกา จำนวน 10 ราย (ร้อยละ 4.8) ตามลำดับ
ดังแสดงในตารางที่ 5 จำนวนผู้ให้บริการด้านสุขภาพแก่นักท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

การลงพื้นที่สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมพบว่า สามารถแบ่งประเภทผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้เป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้ประกอบการที่มุ่งเน้นธุรกิจท่องเที่ยวและให้บริการด้านสุขภาพเพิ่มเติม ได้แก่ ผู้ประกอบการโรงแรมที่ให้บริการฟิตเนสและสปาเพิ่มเติม ผู้ประกอบการรีสอร์ทที่ให้บริการ สปาและนวดไทยเพิ่มเติม ผู้ประกอบการโฮมสเตย์ที่ให้บริการอาหารเพื่อสุขภาพเพิ่มเติม ผู้ประกอบการธุรกิจทัวร์ที่มีการนำนักท่องเที่ยวไปใช้บริการหรือทำกิจกรรมเพื่อสุขภาพเพิ่มเติม และ 2) กลุ่มผู้ประกอบการที่มุ่งเน้นธุรกิจด้านสุขภาพและมีการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวเพิ่มเติม ได้แก่ ผู้ประกอบการธุรกิจแพทย์แผนไทย ผู้ประกอบการธุรกิจสปาและนวดไทย ผู้ประกอบการธุรกิจอาหารเพื่อสุขภาพ ผู้ประกอบการธุรกิจดูแลสุขภาพแบบองค์รวม ผู้ประกอบการธุรกิจล้างพิษ ผู้ประกอบการธุรกิจสปาปลา ผู้ประกอบการธุรกิจบ่อน้ำร้อน ผู้ประกอบการธุรกิจล่องแก่งที่เปิดให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

3. คลัสเตอร์ธุรกิจท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพในจังหวัดนครศรีธรรมราช (Nakornsithammarat Wellness Tourism Business Cluster)

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพในจังหวัดนครศรีธรรมราช ยังไม่มีการสร้างความร่วมมืออย่างเป็นทางการระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างชัดเจน โดยสามารถแบ่งคลัสเตอร์ธุรกิจท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพใน จ.นครศรีธรรมราช ออกได้เป็น 4 ภาคส่วนหลัก ๆ ได้แก่

3.1 อุตสาหกรรมด้านสุขภาพ (Healthcare Industry) ได้แก่ ธุรกิจสปา นวดไทย ธุรกิจการแพทย์แผนไทย ธุรกิจบริการดูแลสุขภาพองค์รวม ธุรกิจบ่อน้ำร้อน ธุรกิจอาหารเพื่อสุขภาพ ธุรกิจล้างพิษ ธุรกิจสปาปลา ธุรกิจฟิตเนส และธุรกิจบริการที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพอื่น ๆ ซึ่งภาคส่วนนี้ยังไม่มีโดดเด่น ไม่ได้ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั่วไป และยังไม่มีการรวมตัวทางธุรกิจทั้งในระดับตำบล อำเภอ หรือจังหวัด

3.2 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (Tourism Industry) ได้แก่ ธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจโรงแรม รีสอร์ท ฟาร์มสเตย์และโฮมสเตย์ แหล่งท่องเที่ยว สถานบันเทิง แหล่งจำหน่ายของที่ระลึก และธุรกิจที่ให้บริการกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวอื่น ๆ เป็นภาคส่วนที่มีความโดดเด่นและมีศักยภาพสูง ไม่ว่าจะเป็นศักยภาพด้านการตลาด การดำเนินงานภายในการเงิน/แหล่งทุน และมีการรวมกลุ่มอย่างชัดเจน มีการร่วมมือและช่วยเหลือหลักด้านอุตสาหกรรมร่วมกันทั้งรูปแบบทางการและไม่เป็นทางการ

3.3 อุตสาหกรรมสนับสนุน (Supported Industry) ได้แก่ ธุรกิจร้านอาหาร ธุรกิจสายการบิน ธุรกิจขนส่งสาธารณะ ธุรกิจธนาคาร ธุรกิจแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ธุรกิจค้าปลีก ธุรกิจสื่อสารและโทรคมนาคม และธุรกิจอื่น ๆ ที่มีส่วนสนับสนุน เป็นภาคส่วนที่มีความโดดเด่นและมีศักยภาพค่อนข้างสูง และกำลังพัฒนาขึ้นเป็นลำดับ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งและต่างประเทศ

3.4 หน่วยงานราชการ/สมาคม (Government/Association) ได้แก่ สำนักงานท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงสาธารณสุข และสมาคมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นภาคส่วนที่มีความเข้มแข็งและมีการดำเนินงานเชิงรุกเป็นอย่างมาก เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนธุรกิจท่องเที่ยวของจังหวัดนครศรีธรรมราช

อภิปรายผล

1. ประเด็นความต้องการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ผลการวิจัยพบว่านักท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพในจังหวัดนครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงวัยรุ่นและผู้ใหญ่ตอนต้น เดินทางท่องเที่ยวพร้อมครอบครัวเพื่อพักผ่อนและสัมผัสธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของคันสนีย์ กระจำนัง และกรวรรณ สังขกร โดยนักท่องเที่ยวมีความต้องการการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพด้านการดูแลร่างกายในระดับปานกลาง แต่มีความต้องการด้านการดูแลจิตใจในระดับมาก แสดงให้เห็นว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเพื่อท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจเป็นวัตถุประสงค์หลัก และเลือกใช้บริการด้านสุขภาพระหว่างการท่องเที่ยว (Wellness Tourist) โดยมีนักท่องเที่ยวบางกลุ่มที่เดินทางมาเพื่อเข้ารับการรักษาโรค/ศัลยกรรมเป็นวัตถุประสงค์หลักและใช้เวลาที่เหลือในการท่องเที่ยวและพักผ่อน (Medical Tourists) (คันสนีย์ กระจำนัง และกรวรรณ สังขกร, 2563) ตามที่ ราณี อธิชัยกุล และ Csapó, J. & Marton, G. และได้ระบุไว้ (ราณี อธิชัยกุล, 2560); (Csapó, J. & Marton, G., 2017) นอกจากนี้ ยังพบว่าบริการที่นักท่องเที่ยวต้องการได้รับมากที่สุดคือ อาหารสุขภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ นัทธิหทัย และคณะ และคมสิทธิ และคณะ (นัทธิหทัย ฤทธะกุล และภัทรพรรณ วรรณลักษณ์, 2563); (คมสิทธิ เกียนวัฒนา และคณะ, 2561)

2. ประเด็นศักยภาพการรองรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดนครศรีธรรมราช

ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสูงในด้านการให้บริการสุขภาพด้านสปา นวดไทย ฟิตเนส อาหารสุขภาพ และ แพทย์แผนไทย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริพงษ์ ศรีไสไพโร และคณะ ที่พบว่าภาคใต้มีศักยภาพเด่นในด้านบริการสปา แต่ยังมีศักยภาพต่ำในด้านการให้บริการกีฬาและการแข่งขัน ได้แก่ มวยไทย วังमारathon ปั่นจักรยาน ไตรกีฬา บ่อน้ำ

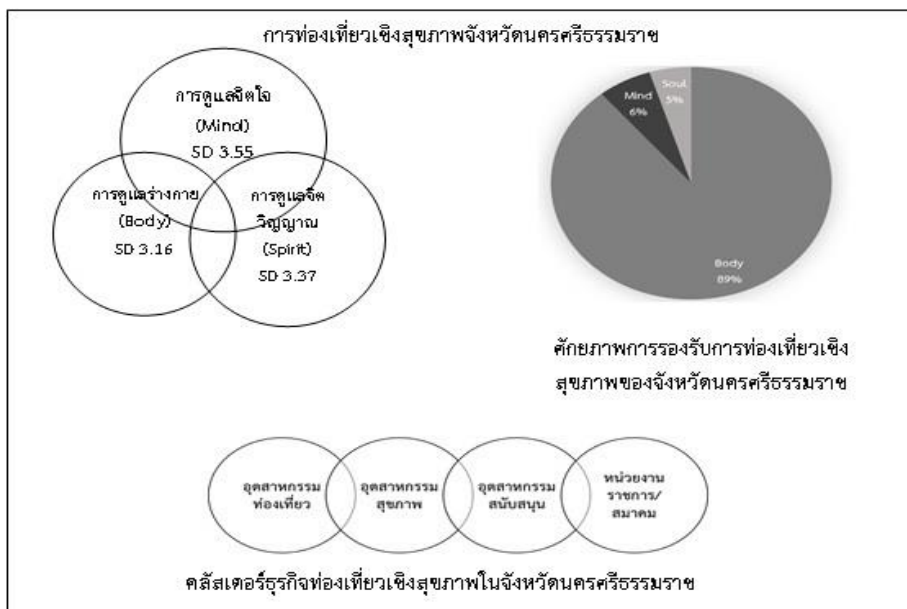
ร้อน น้ำพุร้อน และวารีบำบัด ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จังหวัดท่องเที่ยวอื่น ๆ ในภาคใต้เช่น ภูเก็ต กระบี่ สุราษฎร์ธานี มีศักยภาพค่อนข้างสูงในด้านนี้ (ศิริพงษ์ ศรีใสไพร และคณะ, 2560)

3. ประเด็นคลัสเตอร์ธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ผลการวิจัยพบว่า ยังไม่มีการร่วมมือในการทำงานเพื่อขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของแพรวดา พุพานิชย์พฤกษ์ ที่พบว่าคลัสเตอร์ท่องเที่ยวกลุ่ม Active Beach ยังมีการดำเนินงานระหว่างหน่วยงานที่ไม่เป็นเอกภาพ การบูรณาการโครงการและความร่วมมือระหว่างหน่วยงานยังคงน้อย โดยผลการวิจัยนี้พบว่าคลัสเตอร์ธุรกิจการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพจังหวัดนครศรีธรรมราช แบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่มอุตสาหกรรม 3 ใน 4 กลุ่มอุตสาหกรรม ได้แก่ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (Tourism Industry) อุตสาหกรรมสนับสนุน (Supported Industry) และ หน่วยงานราชการ/สมาคม (Government/Association) เป็นกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพสูง มีการรวมตัวและร่วมมือในการขับเคลื่อนธุรกิจอย่างเป็นทางการ ทำให้มีข้อได้เปรียบทางการแข่งขันเป็นอย่างมาก ในขณะที่กลุ่มอุตสาหกรรมด้านสุขภาพ (Healthcare Industry) ยังไม่ได้รับการพัฒนามากนัก อีกทั้งยังไม่มี การรวมตัวกันอย่างเป็นทางการอีกด้วย (แพรวดา พุพานิชย์พฤกษ์, 2561)

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยในครั้งนี้ทำให้ค้นพบกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพของผู้ประกอบการในจังหวัดนครศรีธรรมราชที่ค่อนข้างใหม่และน่าสนใจได้แก่ กิจกรรมอาบหมอก กิจกรรมอาบป่า สปาปลา สปาโคลน นวดศรีษะ และมวยไทยโบราณ ซึ่งเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังพบว่านักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีความต้องการด้านการดูแลสุขภาพมากกว่าร่างกาย โดยเฉพาะดนตรีบำบัด (Music Therapy) และผ่อนคลายความเครียด (Stress Release) ซึ่งเป็นประเด็นความต้องการที่ค่อนข้างใหม่และน่าสนใจสำหรับผู้ประกอบการที่จะนำไปพิจารณาในการจัดหากิจกรรมท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการนี้ได้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ความต้องการของตลาดและศักยภาพการรองรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดนครศรีธรรมราช

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพส่วนใหญ่เดินทางมายังจังหวัดนครศรีธรรมราชเพื่อสัมผัสธรรมชาติและผ่อนคลายความเครียด มีความต้องการที่ดูแลสุขภาพด้วยการรับประทานอาหารสุขภาพ ออกกำลังกายในฟิตเนส และใช้บริการสปา-นวดไทย มีความต้องการที่ดูแลสุขภาพจิตด้วยดนตรีบำบัดและกิจกรรมคลายความเครียด มีความต้องการที่ดูแลสุขภาพจิตวิญญาณด้วยสมาธิบำบัด ซึ่งในปัจจุบันผู้ประกอบการที่อยู่ในคลัสเตอร์ธุรกิจท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพที่อยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมท่องเที่ยว กลุ่มอุตสาหกรรมสนับสนุน และหน่วยงานภาครัฐ มีศักยภาพสูงในการให้บริการ แต่กลุ่มอุตสาหกรรมด้านสุขภาพยังมีความพร้อมและศักยภาพที่ไม่สูงนัก นอกจากนี้ยังไม่มี การร่วมมือหรือรวมตัวอย่างเป็นทางการแล้ว ยังไม่มีผู้ประกอบการหรือผู้ให้บริการด้านสุขภาพที่เป็นที่ต้องการอีกหลายอย่าง เช่น รีสอร์ทเพื่อสุขภาพ โรงแรมเพื่อสุขภาพ อายุรเวช ฟาร์มสเตย์อร์แกนิก ดนตรีบำบัด การล้างพิษอารมณ์ และการบำบัดทางจิตวิญญาณ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย/เชิงปฏิบัติ ควรมีการสร้างความร่วมมือของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในคลัสเตอร์ธุรกิจเพื่อร่วมกันขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเฉพาะการให้การสนับสนุนจากภาครัฐฯ และพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการท่องเที่ยวและผู้ให้บริการด้านสุขภาพให้สามารถรองรับและตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรมีศึกษา

เพิ่มเติมถึงความพึงพอใจที่นักท่องเที่ยวได้รับ ตลอดจนการขับเคลื่อนห่วงโซ่คุณค่าหรือ คลัสเตอร์ธุรกิจการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพจังหวัดนครศรีธรรมราช

เอกสารอ้างอิง

- คมสิทธิ์ เกียนวัฒนา และคณะ. (2561). สถานการณ์ความต้องการและแนวโน้มของรูปแบบ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในประเทศไทย. วารสารวิชาการสถาบันการพลศึกษา, 10(1), 167-177.
- นัทธ์หทัย เกาตระกุล และภัทรพรรณ วรรณลักษณ์. (2563). การตัดสินใจท่องเที่ยวของ นักท่องเที่ยวชาวไทยในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดเชียงใหม่. วารสาร มหาวิทยาลัยคริสเตียน, 26(2), 72-83.
- ไบเฟิร์น วงษ์บัวงาม และमुखसुदा พูลสวัสดิ์. (2556). การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิง เกษตร โครงการที่ได้รับรางวัลจากการประกวดผลงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงภาคการเกษตร ในเขตกรุงเทพและปริมณฑล. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- แพรวดา พุฒนิชัยพฤกษ์. (2561). การศึกษาการดำเนินนโยบายท่องเที่ยวตามแผนพัฒนาการ ท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ.2555-2559 ของคลัสเตอร์ท่องเที่ยวกลุ่ม Active Beach. วารสารรัฐประศาสนศาสตร์, 14(1), 45-63.
- ราณี อิลิชัยกุล. (2560). การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ. การจัดการการท่องเที่ยวเฉพาะทาง (Niche tourism management). (pp 17-20). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ศันสนีย์ กระจำโนม และกรวรรณ สังขกร. (2563). พฤติกรรมและความต้องการของ นักท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพชาวไทยและชาวต่างชาติในภาคเหนือตอนบน. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 40(1), 57-76.
- ศิริพงษ์ ศรีไสไพโร และคณะ. (2560). ความต้องการของตลาดและศักยภาพในการรองรับการ ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประเทศไทย. ใน รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการ ระดับชาติครั้งที่ 12 เรื่อง Health and Wellness: สุขภาพและความสุขสบาย วันที่ 3 มีนาคม 2560. 591-605. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ลลิตา กองสาสนะ. (2552). การศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดขอนแก่น. วารสาร วิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 4(2), 35-58.
- Csapó, J. & Marton, G. (2017). The Role and Importance of Spa and Wellness Tourism in Hungary's Tourism Industry. Czech Journal of Tourism, 6(1), 55-68.

- Porter, M. E. (1998). Clusters and the new economics of competition. *Harvard Business Review*, 76(6), 77–90.
- The Global Spa Summit & SRI International. (2010). The Wellness Consumer. Global Spa Summit, Spas and the Global Wellness Market: Synergies and Opportunities. In prepared by SRI International, May 2010 (pp. 25-32). Florida: GSS.
- The Global Wellness Institute. (2014). Types of Wellness Tourism. The Global Wellness Tourism Economy Report 2013 & 2014. In *Global Spa & Wellness Economy Monitor* (pp. 39-40). Miami: GWI.
- . (2017). What is included in wellness tourism? In *Global Wellness Economy Monitor January 2017* (pp. 18-19). Miami: GWI.
- . (2018). Executive Summary. In *The Global Wellness Economy. Global Wellness Economy Monitor October 2018* (pp. 3-10). Miami: GWI.

การถอดบทเรียนการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวต้นแบบ:
กรณีศึกษา ชุมชนบ้านปูเต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก*
THE STUDY OF LESSON DISTILLED FROM COMMUNITY-BASED
TOURISM MANAGEMENT TO DEVELOPING COMMUNITY TOURISM
PROTOTYPE: A CASE STUDY OF BAN POO TER COMMUNITY,
MAE KU SUBDISTRICT, MAE SOT DISTRICT, TAK PROVINCE

ทิพย์วิมล ประเสริฐศรี

Tipvimon Prasertsri

นพพร แพทย์รัตน์

Nopporn Peatrat

ทรัพย์สิริ เสนิงวงศ์ ณ ออยุธยา

Subsiri Seniwong Na Ayudhaya

สรรัฐ ฤทธิรัตนศักดิ์

Sarat Ritronasak

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

Suan Dusit University, Thailand

E-mail: aj.tipvimonpra@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์บริบทศักยภาพและความพร้อมของชุมชนเพื่อเตรียมความพร้อมไปสู่การพัฒนาท่องเที่ยวชุมชนต้นแบบ 2) สร้างความรู้ความเข้าใจและถอดองค์ความรู้ของกระบวนการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อเตรียมความพร้อมให้พัฒนาไปสู่การเป็นชุมชนท่องเที่ยวต้นแบบ และ 3) สรุปบทเรียนการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาท่องเที่ยวชุมชนต้นแบบ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการถอดบทเรียนแบบชุมชนมีส่วนร่วม ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 30 คน และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 57 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสังเกต แบบบันทึกข้อมูล และแบบประเมิน เมื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลมาแล้ว จะทำการสังเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอข้อมูล โดยการอธิบายการวิเคราะห์แบบพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) ชุมชนบ้านปูเต๋อเป็นชุมชนที่มีเสน่ห์ในเรื่องของความผูกพันระหว่างคนกับช้าง การส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวชุมชนจึงควรเน้นให้เห็นถึงภูมิปัญญา

* Received 15 March 2021; Revised 19 May 2021; Accepted 24 May 2021

การเลี้ยงช้างของคนในชุมชนซึ่ง แตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวอื่น 2) หน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานร่วมกันและมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในทุกระดับ สร้างกระบวนการขับเคลื่อนในการพัฒนาการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนในมิติต่าง ๆ อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งความสำเร็จคือรากฐานและทุนทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง และ 3) คุณค่าที่เกิดขึ้นกับชุมชนและพื้นที่มี 4 มิติ ได้แก่ มิติสังคมวัฒนธรรมชุมชน มิติสิ่งแวดล้อมชุมชน มิติเศรษฐกิจชุมชน และมิติองค์ความรู้ในชุมชน นอกจากนี้สามารถกำหนดแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีชุมชนอัตลักษณ์ (วิถีแห่งความสุข)

คำสำคัญ: การถอดบทเรียนการพัฒนาชุมชน, การพัฒนาท่องเที่ยวต้นแบบ, ชุมชนบ้านปูเต๋อ

Abstract

The objectives of this research article were to: 1) analyze a community through the context of capability and readiness to advance into a model community in community - based tourism 2) create knowledge and comprehension while distilling the body of knowledge regarding the management process so that they are well-prepared before becoming the model community, and 3) summarize the lessons concerning community-based tourism management in the hope to adapt to the development of the model community. This research is a qualitative study that utilizes lessons learned from participatory action research. The population and target groups are 30 distinguished scholars and 57 experts. Research instruments include in-depth interview, observation, record and evaluation. The accumulated data had been synthesized and presented as descriptive analysis. The results revealed that 1) Ban Pu Ter community is appealing due to the close connection between local people and elephants. Thus, elephant husbandry intellect should be encouraged to distinguish them from other communities; 2) all involved parties must have a mutual understanding of teamwork while fully participating in every step of the process. The development of tourism and locality must be practical and proceed in all aspects to build a solid foundation and competent cultural capital; 3) the value of the community and the area are concluded through four dimensions: societal culture, communal environment, community - based economic, and knowledge in the community. In addition, it can determine the guidelines for the tourism development of the community to be cultural tourism and local identity (the way of happiness).

Keywords: A Lesson Distilled Community Development, Tourism Development Model, Ban Poo Ter Community

บทนำ

เนื่องจากประเทศไทยได้ใช้การท่องเที่ยวนำเศรษฐกิจของประเทศมาอย่างยาวนาน โดยตั้งแต่ปี 2502 ได้มีการจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวขึ้นอย่างเป็นทางการ (สุภัทธานู, 2551) และในปี พ.ศ. 2520 นับเป็นครั้งแรกที่รัฐบาลได้บรรจุแผนพัฒนาการท่องเที่ยวไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (ระหว่างปีพ.ศ. 2520 - 2524) นำมาซึ่งความต้องการที่จะต้องปรับตัวอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งสำหรับดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ที่ยังไม่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวประเทศไทยมาก่อนให้สามารถตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวได้ในที่สุด และรวมไปถึงนักท่องเที่ยวที่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวแล้วจะได้มีสิ่งจูงใจใหม่เพื่อให้อยากมาท่องเที่ยวซ้ำ (อังศรีสา แสงจำนงค์, 2559)

อย่างไรก็ตาม พบว่าการส่งเสริมการท่องเที่ยวในยุคปัจจุบันต้องมีการศึกษาสถานการณ์และแนวโน้มที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่หยุดยั้งในทุกมิติ เพื่อทำความเข้าใจความเปลี่ยนแปลงและสิ่งที่มากำหนดพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไปเพื่อใช้ประกอบการพิจารณากำหนดแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยว (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2559) ซึ่งพบว่าแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศได้ถูกออกแบบให้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่ยุทธศาสตร์ด้านที่ 2 ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ด้วยการพัฒนาสมรรถนะทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมการค้า การลงทุน พัฒนาสู่ชาติดีการค้า การพัฒนาภาคผลิตและบริการ เสริมสร้างฐานการผลิตเข้มแข็งยั่งยืน และส่งเสริมเกษตรกรรายย่อยสู่เกษตรยั่งยืนเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาผู้ประกอบการและเศรษฐกิจชุมชน พัฒนาทักษะผู้ประกอบการยกระดับผลิตภาพแรงงานและพัฒนา SMEs สู่สากล และถ่ายทอดยุทธศาสตร์ที่ได้ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563) นำไปสู่การปฏิบัติเชื่อมโยงไปยังแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ที่มุ่งเน้นการสร้างความเป็นธรรมลดความเหลื่อมล้ำในสังคม การเสริมสร้างศักยภาพชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และการสร้างความเข้มแข็งการเงินฐานรากตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีสิทธิในการจัดการทุน ที่ดิน และทรัพยากรภายในชุมชน การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน ที่ได้มีการเสริมสร้างและพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการผลิตและบริการเป็นสำคัญ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559)

จากแนวนโยบายดังกล่าวนำมาสู่การปฏิบัติในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการท่องเที่ยวก็เช่นกัน การศึกษารุ่นนี้ได้ทำการศึกษาชุมชนภาคเหนือเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เน้น

การพัฒนาชุมชนบนฐานเศรษฐกิจสร้างเสริมมูลค่าสูงเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพและความยั่งยืน โดยชุมชนบ้านปูเต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอสอด จังหวัดตาก เป็นหนึ่งในชุมชนที่ได้เข้าร่วมในการทำการถอดบทเรียนการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นท่องเที่ยวชุมชนต้นแบบให้แก่ชุมชนอื่น ๆ ต่อไป โดยชุมชนปูเต๋อ เป็นกลุ่มชนเผ่ากะเหรี่ยงปกากะญอ ที่มีภูมิปัญญาด้านการเลี้ยงช้าง และได้มีการตั้งศูนย์อนุรักษ์ช้างขึ้นที่นี่เพื่อให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจได้เข้ามาเยี่ยมชม ด้วยเสน่ห์แห่งอัตลักษณ์ของชนเผ่าปกากะญอบ้านปูเต๋อ การสืบทอดประเพณี พิธีกรรม ภาษาพูด การแต่งกาย กฎข้อห้ามของปกากะญอและวิถีชีวิตการดำเนินชีวิตชุมชนที่มีรากฐานและทุนทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง โดยเฉพาะภูมิปัญญาระหว่างคนกับช้างของคนในชุมชน รวมถึงวัฒนธรรมของปกากะญอที่มีความเชื่อและพิธีกรรมอันเป็นกุศโลบายเพื่อให้คนในชุมชนเกิดความสามัคคี และใช้ชีวิตที่อนุรักษ์ธรรมชาติและความเชื่อต่าง ๆ ที่คงอยู่จากอดีตถึงปัจจุบัน โดยความพยายามของ ดร.สุวิธาน พัฒนาไพรวัลย์ ผู้มีความภาคภูมิใจและสำนึกในความเป็นชนเผ่าและชาติพันธุ์ของตนเอง จึงพยายามผลักดันโดยเริ่มจุดประกายด้านการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อให้เป็นจุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยวชุมชนบ้านปูเต๋อที่มีความเข้มแข็งเอกลักษณ์อันโดดเด่นด้านประเพณีผูกข้อมือช้าง รวมถึงวิถีชีวิตและเสน่ห์แห่งภูมิปัญญาที่ผูกโยงระหว่างคนกับช้างจึงเป็นที่มาของการท่องเที่ยวชุมชนบ้านปูเต๋อ (วิรัตน์ ตรีตรรรชนี, 2560)

จากความเข้มแข็งของชุมชนบ้านปูเต๋อในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนถือเป็นบทเรียนที่มีคุณค่ายิ่งสำหรับชุมชนท่องเที่ยวในประเทศไทยที่มีบริบทหรือองค์ประกอบ การท่องเที่ยวที่สอดคล้องกัน ในอีกทางหนึ่งการวิจัยนี้จะดำเนินการถอดบทเรียนการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อนำมาสู่การแสวงหาแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนปูเต๋อต่อไป เพื่อประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการวิจัยอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

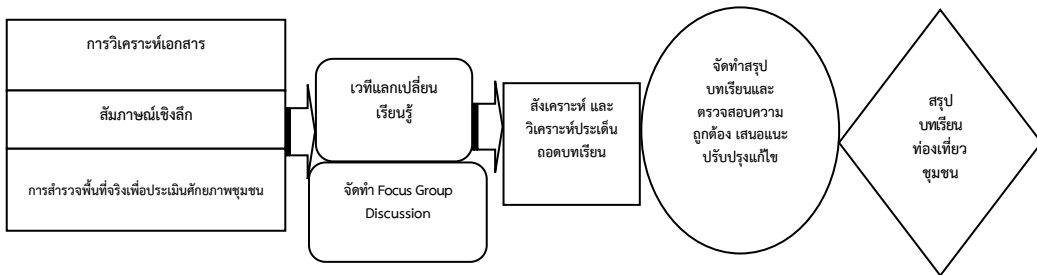
1. เพื่อวิเคราะห์บริบทศักยภาพและความพร้อมของชุมชนเพื่อเตรียมความพร้อมไปสู่การพัฒนาท่องเที่ยวชุมชนต้นแบบ
2. เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและถอดองค์ความรู้กระบวนการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อเตรียมความพร้อมและพัฒนาไปสู่การเป็นชุมชนท่องเที่ยวต้นแบบ
3. เพื่อนำเสนอสรุปบทเรียนการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาท่องเที่ยวชุมชนต้นแบบ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยกระบวนการถอดบทเรียนแบบชุมชนมีส่วนร่วม (Lesson Learn Participation Action Research) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีความสมบูรณ์ถูกต้องและมีความน่าเชื่อถือด้วยกระบวนการการทบทวนระหว่างปฏิบัติ (After Action Review Technique) 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวางแผน (plan) 2) การปฏิบัติและ

สังเกตการณ์ (Act & Observe) และ การสะท้อนผลลัพธ์ (Reflect) และทำการทบทวนผลลัพธ์ ระหว่างการทำกิจกรรม (After Action Review Techniques = AAR) ด้วยคำถามสำคัญ 3 ข้อ คือ 1) ได้ดำเนินการตามคาดหวังไว้หรือไม่ 2) สิ่งที่ยังไม่ได้ดำเนินการตามคาดหวัง 3) เทคนิคที่ดีและวิธีการที่ล้มเหลวคืออะไร โดยมีกรอบการสังเคราะห์และวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงกรอบการสังเคราะห์และวิเคราะห์ข้อมูล

โดยมีประชากรและกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นนักวิชาการทางด้านการท่องเที่ยวชุมชน จากสถาบันการศึกษา สมาคมการท่องเที่ยว สมาพันธ์การท่องเที่ยว สภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และหน่วยงานภาครัฐ ส่วนราชการต่าง ๆ ทั้งหน่วยงานราชการส่วนกลาง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ในการพัฒนาท่องเที่ยวในชุมชน และ กลุ่มที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 57 คน ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจในกลุ่มต่าง ๆ และสมาชิกในชุมชน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน คณะกรรมการและ สมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ราษฎรชาวบ้าน มัคคุเทศก์น้อย เยาวชนในพื้นที่ เมื่อทำการเก็บ รวบรวมข้อมูลมาแล้ว จะทำการสังเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอข้อมูล โดยการอธิบายการ วิเคราะห์แบบพรรณนา ซึ่งมีรายละเอียดของกระบวนการศึกษาเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Plan) โดยการวิเคราะห์เอกสาร ศึกษาวิเคราะห์ ข้อมูลพื้นฐาน (Documentary Data) ค้นคว้ารวบรวมข้อมูลเอกสารหลักฐานขั้นต้นทั้งจากสื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ พระราชบัญญัติ บทความ วารสาร หนังสือและ สิ่งพิมพ์อื่น ๆ เกี่ยวข้อง ซึ่งเรียบเรียงข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อเป็นฐานข้อมูลสำหรับการวิจัย และนำเสนอในการจัดประชุมกลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการดำเนินกิจกรรมในทุก ขั้นตอนของการวิจัย รวมถึงการสำรวจพื้นที่จริงเพื่อประเมินศักยภาพความพร้อมของชุมชน

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์บริบทชุมชน ศักยภาพและความพร้อม รวมทั้งวิเคราะห์เครื่องมือทฤษฎีด้านการจัดการชุมชนในมิติต่าง ๆ จากนั้นทำการสังเคราะห์ ข้อมูลและนำเสนอข้อมูล โดยการอธิบายการวิเคราะห์แบบพรรณนา

ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติและสังเกตการณ์ (Act & Observe) โดยทำการศึกษา

2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 คน ประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากกลุ่มที่ 1 จำนวน 5 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากกลุ่มที่ 2 จำนวน 7 คน

ระยะที่ 2 การเก็บข้อมูลโดยวิธีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถอดองค์ความรู้ จำนวน 3 ครั้ง จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 50 คน ประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากกลุ่มที่ 1 จำนวน 15 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากกลุ่มที่ 2 จำนวน 35 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ที่มา จุดเริ่มต้นและแนวทางของการพัฒนาท่องเที่ยวชุมชน ประกอบด้วย ที่มา และจุดเริ่มต้นของการพัฒนาท่องเที่ยว ศักยภาพและความพร้อม ปัญหาและความต้องการของชุมชน การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของชุมชน (SWOT Analysis) และแนวทางการพัฒนาท่องเที่ยวของชุมชน จากนั้นทำการสังเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอข้อมูล โดยการอธิบายการวิเคราะห์แบบพรรณนา

ขั้นตอนที่ 3 การสะท้อนผลลัพธ์ (Reflect) ในขั้นตอนนี้เป็นการสังเคราะห์และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปบทเรียนที่ได้จากกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยเริ่มจากการสังเคราะห์และวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารการสำรวจพื้นที่จริง ศึกษากรณีตัวอย่างทั้งในและต่างประเทศ การสัมภาษณ์เชิงลึก เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประมวลข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาจัดทำรายงานผลการถอดบทเรียน แล้วนำเสนอผลในเวที Focus Group เพื่อยืนยัน จัดทำสรุปบทเรียนและตรวจสอบความถูกต้อง เสนอแนะปรับปรุงแก้ไขข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อความสมบูรณ์ของงาน โดยสัมภาษณ์กลุ่ม Focus Group (สนทนากลุ่ม Focus Group Discussion) เพื่อยืนยันและตรวจสอบความถูกต้อง เสนอแนะปรับปรุงแก้ไขข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อความสมบูรณ์ของงาน จำนวน 3 ครั้ง ครอบคลุมผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 2 กลุ่ม จำนวน 25 คน ประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากกลุ่มที่ 1 โดยทำการคัดเลือกจากผู้มีคุณสมบัติเป็นนักวิชาการ มีประสบการณ์ในทางสายงานอย่างน้อย 5 ปี จำนวน 10 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากกลุ่มที่ 2 โดยทำการคัดเลือกจากผู้มีคุณสมบัติเป็นผู้เชี่ยวชาญ มีประสบการณ์ในทางสายงานอย่างน้อย 5 ปี จำนวน 15 คน

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 หัวข้อใหญ่และแต่ละหัวข้อแบ่งเป็นหัวข้อย่อย ๆ ดังนี้

1. บริบทศักยภาพและความพร้อมของชุมชนกับการเตรียมเพื่อพัฒนาสู่ท่องเที่ยวชุมชนต้นแบบ ชุมชนบ้านปูเต๋เป็นชุมชนที่มีเสน่ห์ในเรื่องของความผูกพันระหว่างคนกับช้างตามภูมิปัญญาการเลี้ยงช้างชาว ปกาเกอญอ บ้านปูเต๋ ที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นมากกว่า 200 ปี

การส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวชุมชนจึงควรเน้นให้เห็นถึงภูมิปัญญาการเลี้ยงช้างของคนในชุมชนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นจุดขายที่แตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวอื่น โดยสามารถนำมาออกแบบเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของชุมชนในการเตรียมความพร้อมของชุมชนเพื่อเป็นชุมชนท่องเที่ยวต้นแบบมีความจำเป็นต้องวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกชุมชนเพื่อให้ทราบถึงจุดแข็งที่สามารถพัฒนาต่อยอดและจุดอ่อนที่จะต้องพัฒนาและแก้ไข และทราบถึงสภาพแวดล้อมภายนอกเพื่อให้รู้ถึงโอกาสและความเป็นไปได้ของชุมชนที่จะพัฒนาและทราบถึงอุปสรรคต่าง ๆ ที่จะต้องเผชิญและจัดการ ซึ่งจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในของชุมชนโดยภาพรวมพิจารณาจากโครงสร้างชุมชน วัฒนธรรมชุมชน ความเข้มแข็งของชุมชน การประกอบอาชีพ เป็นต้น พบว่า ชุมชนมีจุดแข็ง (Strength) ในหลายประเด็น อาทิ ชุมชนมีรากฐานทุนทางสังคม วัฒนธรรมที่เข้มแข็ง รากเหง้าวิถีของชุมชนปกากะญอที่ผูกพันกันระหว่างคนกับช้างที่เป็นอัตลักษณ์และมีเสน่ห์ที่สามารถนำไปต่อยอดทางการท่องเที่ยว มีอัตลักษณ์วัฒนธรรมความเชื่อต่าง ๆ ที่คงอยู่จากอดีตถึงปัจจุบัน และเสน่ห์แห่งวิถีชีวิตของชาวปกากะญอบ้านปูเต๋อที่ใช้ชีวิตที่เรียบง่ายผูกพันกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีผู้นำที่เข้าใจถึงบริบทของชุมชน รวมไปถึงความเข้มแข็งของชุมชน และการรวมกลุ่มของสมาชิกต่าง ๆ ภายในชุมชน เพื่อสืบสานประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน อาทิ กลุ่มทอผ้า กลุ่มเยาวชน มีสถาบันการศึกษาในพื้นที่ร่วมสนับสนุนและเข้าถึงชุมชน ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมและผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชุมชนที่มีอัตลักษณ์

ด้วยเสน่ห์แห่งอัตลักษณ์ของชนเผ่าปกากะญอบ้านปูเต๋อ การสืบทอดประเพณีพิธีกรรม ภาษาพูด การแต่งกาย กฎข้อห้ามของปกากะญอและวิถีชีวิตการดำเนินชีวิตชุมชนที่มีรากฐานและทุนทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง โดยเฉพาะภูมิปัญญาระหว่างคนกับช้างของคนในชุมชน รวมถึงวัฒนธรรมของปกากะญอที่มีความเชื่อและพิธีกรรมอันเป็นกุศโลบายเพื่อให้คนในชุมชนเกิดความสามัคคี และใช้ชีวิตที่อนุรักษ์ธรรมชาติและเชื่อต่าง ๆ ที่คงอยู่จากอดีตถึงปัจจุบัน ดร.สุวิธาน พัฒนาไพรวัลย์ อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสังกัดวิทยาลัยโพธิวิชชาลัย อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ด้วยความภาคภูมิใจและสำนึกในความเป็นชนเผ่าและชาติพันธุ์ของตนเอง ซึ่ง ดร.สุวิธานได้จัดทำโครงการวิจัยท้องถิ่นเพื่อฟื้นฟูความเป็นอยู่ของชุมชนบ้านปูเต๋อ โดยนำเครือข่ายนักวิจัยท้องถิ่นชุมชนจัดกิจกรรมโครงการวิจัยที่ศูนย์การเรียนรู้การเลี้ยงช้างปกากะญอ บ้านปูเต๋อ เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนและการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน จึงได้นำเครือข่ายคนรักช้างทั่วประเทศ นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติร่วมสัมผัสวิถีของควาญและช้าง

2. สร้างความรู้ความเข้าใจและถอดองค์ความรู้ของกระบวนการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อเตรียมความพร้อมให้พัฒนาไปสู่การเป็นชุมชนท่องเที่ยวต้นแบบ โดยสามารถแสดงขั้นตอนและรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนตามลำดับ ดังภาพที่ 2

บทบาทหน้าที่และการบริหารจัดการโดยชุมชน	การจัดทำคณะกรรมการหมู่บ้านและการบูรณาการกลุ่มต่าง ๆ ให้มีบทบาทในการสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชน
การพัฒนาสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์วิถีชีวิต	การพัฒนาสิ่งแวดล้อมความสะอาด ระบบสาธารณสุขโดยยังคงวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน
รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว	การจัดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยให้ชุมชนและนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมของบ้านปูเต๋อ
เส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชน	การจัดเส้นทางท่องเที่ยวภายในชุมชนโดยเริ่มจากสถานที่สำคัญทางความเชื่อ การประกอบอาชีพ และศูนย์ฝึกช่างบ้านปูเต๋อ

ภาพที่ 2 ขั้นตอนและการจัดการท่องเที่ยวชุมชน

การดำเนินเป็นรูปแบบการจัดทำคณะกรรมการหมู่บ้านและการบูรณาการกลุ่มต่าง ๆ ให้มีบทบาทในการสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชน ชุมชนมีบทบาทหน้าที่ในการเป็นเจ้าบ้านที่ดี และมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านปูเต๋อ เริ่มต้นจากกลุ่มผู้ที่มีความสนใจร่วมกันทั้งผู้นำและคนในชุมชนตลอดจนเยาวชน โดยได้ร่วมกันดำเนินด้านการท่องเที่ยวจากจุดเริ่มต้นของกลุ่มคนเล็ก ๆ ระดับครอบครัวและกลุ่มคนที่มีความสนใจในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน และขยายต่อโดยการขับเคลื่อนของกลุ่มคณะทำงานทั้งตัวแทนจากชุมชน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สังกัดวิทยาลัยโพธิวิชชาลัย และหน่วยงานภาครัฐ ส่งการพัฒนาชุมชนด้านการท่องเที่ยวโดยมุ่งเน้นเสน่ห์แห่งอัตลักษณ์ของชนเผ่าปกากะญอบ้านปูเต๋อ ซึ่งทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานร่วมกันและมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในทุกระดับตั้งแต่การกำหนดเป้าหมาย การจัดทำแผนงานโครงการ การมีส่วนร่วมในการนำไปสู่การปฏิบัติร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม การติดตามประเมินผลการดำเนินงาน การประเมินผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับชุมชนทั้งผลกระทบทางบวกและผลกระทบเชิงลบ รวมทั้งกระบวนการบริหารจัดการที่เป็นระบบเพื่อให้การดำเนินงานสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ ส่วนจุดเด่นในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านปูเต๋อ เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนสถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐทั้งส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น ภาคเอกชนองค์กรเครือข่ายต่าง ๆ รวมทั้งสมาชิกในชุมชนทุกระดับตั้งแต่ผู้นำกลุ่มต่าง ๆ เยาวชน ผู้สูงอายุ และคนในชุมชน และจุดเด่นที่สำคัญการใช้กลุ่มเยาวชนเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อน เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มเยาวชนบ้านปูเต๋อที่ร่วมกันขับเคลื่อนงานด้านการท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมที่หลากหลายและมีความต่อเนื่อง และจุดเด่นที่สำคัญคือเสน่ห์แห่งอัตลักษณ์ของชนเผ่าปกากะญอบ้านปูเต๋อ ที่มีการสืบทอดประเพณี พิธีกรรม ภาษาพูด การแต่งกาย ที่ยังคงอัตลักษณ์ที่ชัดเจนที่สามารถพัฒนาต่อยอดและเชื่อมโยงการท่องเที่ยวของชุมชนที่สร้างความแตกต่างและเสน่ห์ทางการท่องเที่ยว รวมทั้งจุดเด่นที่เป็นวิถีชีวิต การดำเนินชีวิตของชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะและต่างจากเผ่าปกากะญอในพื้นที่อื่นคือ วิถีของ

การอยู่รวมของคนกับช้างซึ่งเป็นจุดเด่นที่มีความแตกต่างและเป็นจุดขาย และปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จ จากการศึกษาพบว่า การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านปูเต๋ที่ผ่านมาถือว่าประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งมีการพัฒนาชุมชนในมิติต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องและมีกระบวนการขับเคลื่อนในการพัฒนาการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนในมิติต่าง ๆ อย่างเป็นรูปธรรม มีการจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ ของชุมชน เช่น กลุ่มทอผ้า กลุ่มเยาวชนปูเต๋ มีการรวมกลุ่มกันของสมาชิกภายในหมู่บ้าน โดยการรวมกลุ่มดังกล่าวมีการบริหารจัดการแบบไม่เป็นทางการ แต่มีผู้นำที่คอยกำกับดูแล สั่งการและประสานงานกับหน่วยงานภายนอก เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้กับกระบวนการบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชนและสมาชิกในกลุ่มมีความสามัคคีและมีส่วนร่วมในการดำเนินการต่าง ๆ ตามภารกิจของกลุ่มเพื่อส่งผลการพัฒนาในภาพรวมของชุมชน ซึ่งกระบวนการดังกล่าวถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จของการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของชุมชน และอีกปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จคือรากฐานและทุนทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง โดยเฉพาะภูมิปัญญาระหว่างคนกับช้างของคนในชุมชน รวมถึงวัฒนธรรมของปกาเกอญอที่มีความเชื่อและพิธีกรรมอันเป็นกุศโลบาย เพื่อให้คนในชุมชนเกิดความสามัคคีและใช้ชีวิตที่อนุรักษ์ธรรมชาติและเชื่อต่าง ๆ ที่คงอยู่จากอดีตถึงปัจจุบัน รวมถึงในชุมชน การรวมกลุ่มในชุมชนปูเต๋ เช่น กลุ่มทอผ้า กลุ่มเยาวชน ปูเต๋ เป็นต้น

3. สรุปบทเรียนการจัดการท่องเที่ยวชุมชนและรูปแบบการพัฒนาเพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวชุมชนต้นแบบ ในการศึกษาวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบในการนำเสนอออกเป็น 3 ประเด็นคือ การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของชุมชนทำให้คุณค่าที่เกิดขึ้นกับชุมชนและพื้นที่เป็นอย่างไร และมีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของชุมชนอย่างไร รวมทั้งรูปแบบการพัฒนาเพื่อนำไปสู่ท่องเที่ยวชุมชนต้นแบบ ควรเป็นอย่างไร จากการศึกษา พบว่า คุณค่าที่เกิดขึ้นกับชุมชนและพื้นที่ ในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวส่งผลคุณค่าที่เกิดขึ้นกับชุมชนและพื้นที่ใน 4 มิติ ประกอบด้วย มิติสังคมวัฒนธรรมชุมชน มิติสิ่งแวดล้อมชุมชน มิติเศรษฐกิจชุมชน และมีต้องค้ำความรู้ในชุมชน มิติสังคมวัฒนธรรมชุมชน และผลสำเร็จในการดำเนินงานของชุมชน พบว่า การดำเนินงานทางด้านการท่องเที่ยวที่ผ่านมาของชุมชนบ้านปูเต๋ ให้ความสำคัญกับการดำเนินงานที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนในทุกกลุ่มโดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนถือเป็นกลุ่มขับเคลื่อนที่สำคัญ และการบริหารจัดการยังมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการดึงวิถีชีวิตความเชื่อ พิธีกรรม ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนรวมทั้งการจัดการอัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรมของชุมชนมาเชื่อมโยงและพัฒนาต่อยอดเพื่อการท่องเที่ยวของชุมชน ดังนั้น การท่องเที่ยวชุมชนบ้านปูเต๋ คือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีชุมชนอัตลักษณ์ เสน่ห์แห่งวิถีชีวิตปกาเกอญอและวิถีแห่งการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับช้าง ผ่านเสน่ห์แห่งอัตลักษณ์ของชนเผ่าปกาเกอญอบ้านปูเต๋ การสืบทอดประเพณี พิธีกรรม ภาษาพูด การแต่งกาย กฎข้อห้ามของปกาเกอญอและวิถีชีวิตการดำเนิน

ชีวิตชุมชนที่มีรากฐานและทุนทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง ซึ่งถือเป็นความสำเร็จในเบื้องต้นของการจัดการท่องเที่ยวชุมชนที่สามารถกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาที่มีความชัดเจน รูปแบบการพัฒนาเพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวชุมชนต้นแบบ

จากการศึกษาทุกขั้นตอนตั้งแต่การวิเคราะห์บริบท ศักยภาพ ปัญหาความต้องการและถอดบทเรียนการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนนำไปสู่การเป็นท่องเที่ยวชุมชนต้นแบบและได้ข้อสรุปจากการศึกษาโดยกำหนดแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านปูเต๋อเป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีชุมชนอัตลักษณ์ การท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสเสน่ห์แห่งวิถีชีวิตปกากะญอ และวิถีแห่งการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับช้าง เพื่อบรรลุวิสัยทัศน์ที่วางไว้และนำไปสู่การเป็นชุมชนท่องเที่ยวต้นแบบ โดยด้านสมาชิกของชุมชนจะต้องพัฒนาศักยภาพของสมาชิกในชุมชนให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับท่องเที่ยวชุมชน และพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน รวมทั้งการสร้างความรู้สึกร่วมในการเป็นเจ้าของร่วมในการบริหารจัดการและเป็นเจ้าบ้านที่ดี ด้านสภาพแวดล้อมของชุมชน จะต้องพัฒนาศักยภาพความพร้อมของชุมชนในทุกมิติเพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่จะนำไปสู่การท่องเที่ยวชุมชนที่ สมดุลและยั่งยืน ทั้งสภาพแวดล้อมทางสังคม สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัย กิจกรรมทางการท่องเที่ยว การบริการ ที่พัก อาหาร และสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน ด้านองค์ความรู้ และทุนทางสังคมวัฒนธรรมของชุมชน จะต้องสร้างมูลค่าเพิ่มจากทุนทางสังคม วัฒนธรรมของชุมชน ต่อยอดองค์ความรู้ และค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชนเพื่อพัฒนาบริการและสินค้าทางการท่องเที่ยวเชิงอัตลักษณ์เพื่อสร้างแบรนด์อัตลักษณ์ชุมชนที่โดดเด่น ด้านการบริหารจัดการ พัฒนาระบบการบริหารจัดการจัดการ การท่องเที่ยวชุมชนโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมเริ่มตั้งแต่การจัดทำข้อตกลงร่วมกันในการบริหารจัดการ การบริหารคน ผลประโยชน์ระบบฐานข้อมูล การประชาสัมพันธ์ การตลาด และรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนในการบริหารจัดการ โดยมีเป้าประสงค์ในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากยกระดับคุณภาพชีวิตและสร้างอาชีพเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มจากทุนทางสังคม และวัฒนธรรม สร้างเสน่ห์ทางการท่องเที่ยวและต่อยอดพัฒนาสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อพัฒนากิจกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยวของชุมชน เชื่อมโยงเส้นทางทางการท่องเที่ยวของชุมชนกับพื้นที่อื่น และพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยการถอดบทเรียนการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวต้นแบบ: กรณีศึกษาชุมชนบ้านปูเต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอสอด จังหวัดตาก เพื่อพัฒนาเป็นท่องเที่ยวชุมชนต้นแบบ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบในการสรุปบทเรียนการจัดการท่องเที่ยวชุมชนใน 3 ประเด็น ประกอบด้วย ประเด็นคุณค่าที่เกิดขึ้นกับชุมชนและพื้นที่ในมิติต่าง ๆ มิติสังคมวัฒนธรรมชุมชน

มิติสิ่งแวดล้อมชุมชน มิติเศรษฐกิจชุมชน มิติองค์ความรู้ในชุมชน และผลสำเร็จที่เกิดขึ้นกับชุมชน รวมทั้งรูปแบบการพัฒนาเพื่อนำไปสู่ท้องที่ชุมชนต้นแบบ ซึ่งจากผลการวิจัยอภิปรายผล ดังนี้

คุณค่าที่เกิดขึ้นกับชุมชนและพื้นที่ ในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวส่งผลคุณค่าที่เกิดขึ้นกับชุมชนและพื้นที่ใน 4 มิติ ดังนี้ 1) มิติสังคมวัฒนธรรมชุมชน พบว่า ชุมชนบ้านปูเต๋อมีรากแห่งวิถีของชุมชนปกากะญอที่ผูกพันกันระหว่างคนกับช้าง ซึ่งสามารถนำมาพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน เส้นแห่งวิถีชีวิตรวมถึงการดำเนินชีวิตของชุมชนที่มีรากฐานและทุนทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง ดังนั้น การนำทุนทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตมาเชื่อมโยงการพัฒนาการท่องเที่ยวนำไปสู่การสืบสานและการดำรงอยู่ของรากฐานและทุนทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง ซึ่งเป็นคุณค่าที่เกิดขึ้นในมิติทางวัฒนธรรม 2) มิติสิ่งแวดล้อมชุมชน พบว่า ชาวปกากะญอบ้านปูเต๋อมีการใช้ชีวิตที่เรียบง่ายผูกพันกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ปัญหาที่พบในปัจจุบันคือการทำลายป่า ซึ่งเป็นที่อยู่ของช้างเพื่อใช้ในการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ดังนั้น การส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับธรรมชาติกับสิ่งแวดล้อมนอกจากจะทำให้ชุมชนมีค่าตอบแทนเพิ่มขึ้นส่งผลให้ชุมชนร่วมกันอนุรักษ์ แทนการทำลายป่าซึ่งเป็นที่อยู่ของช้างเพื่อใช้ในการปลูกพืชเชิงเดี่ยว 3) มิติเศรษฐกิจชุมชน พบว่า คนในชุมชนบ้านปูเต๋อมีอาชีพหลักคือการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ได้แก่ ข้าวโพด อ้อย และมันสำปะหลัง อาชีพเสริมมาจากการทอผ้า เช่น ถุงย่าม หมอนรองคอ กระเป๋า เสื้อผ้าประจำ ชนเผ่า งานจักสานต่าง ๆ ผลิตภัณฑ์แปรรูปด้านอาหาร เช่น น้ำพริกปกากะญอของชุมชน และ 4) มิติองค์ความรู้ในชุมชน พบว่า องค์ความรู้และภูมิปัญญาที่มีในชุมชน ประกอบด้วย ด้านการเลี้ยงและฝึกช้างสำหรับการใช้งานลากซุงและใช้เป็นพาหนะ ด้านการทอผ้าเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านอาหาร ประกอบอาหารอย่างหลากหลายโดยใช้วัตถุดิบที่หาได้ในท้องถิ่น และด้านการจักสานเพื่อนำมาเป็นของอุปกรณ์และเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ตามที่ ศิรินทิพย์ ธิติพงศ์วิณิช กล่าวถึงภูมิปัญญาว่าเป็นผลของการใช้สติปัญญาปรับตัวตามสภาวะในพื้นที่ที่กลุ่มชนตั้งถิ่นฐานและได้แลกเปลี่ยนสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมกับกลุ่มชนอื่น มีการติดต่อสัมพันธ์กัน รับและปรับเปลี่ยนเพื่อใช้ประโยชน์หรือแก้ไขปัญหาในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้น ภูมิปัญญาอันเกิดจากประสบการณ์ในพื้นที่ ที่มาจากภายนอกและที่ผลิตใหม่หรือผลิตซ้ำเพื่อการแก้ไขปัญหาและการปรับตัวให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง (ศิรินทิพย์ ธิติพงศ์วิณิช, 2552) อีกทั้ง วิรัตน์ ตราตรรรชนี กล่าวถึงชุมชนปกากะญอที่ยังคงวิถีการเลี้ยงช้างแบบภูมิปัญญาดั้งเดิมโดยมีประเพณีมัดมือช้างเรียกขวัญช้างเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างคนกับช้าง อีกทั้งมีภูมิปัญญาในการฝึกช้าง ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดจากบรรพบุรุษที่เชื่อว่าการเลี้ยงช้างเป็นการดูแลป่าไม่ให้ถูกทำลาย และเพื่อสืบสานมรดกวัฒนธรรมที่สืบเนื่องกับช้างของชุมชนปกากะญออย่างยั่งยืน (วิรัตน์ ตราตรรรชนี, 2560)

ผลสำเร็จในการดำเนินงานของชุมชน พบว่า ชุมชนบ้านปูเต๋อ การท่องเที่ยวที่เกิดจากรากฐานและทุนทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง โดยเฉพาะภูมิปัญญาระหว่างคนกับช้างของคนในชุมชน รวมถึงวัฒนธรรมของปกาเกอะญอ ที่มีความเชื่อและพิธีกรรมอันเป็นกุศโลบาย เพื่อให้คนในชุมชนเกิดความสามัคคีและใช้ชีวิตที่อนุรักษ์ธรรมชาติและความเชื่อต่าง ๆ ที่คงอยู่จากอดีตถึงปัจจุบัน รวมถึงในชุมชนมีการรวมกลุ่มกันของสมาชิกภายในหมู่บ้าน โดยการรวมกลุ่มดังกล่าวมีการบริหารจัดการแบบไม่เป็นทางการ แต่มีผู้นำที่คอยกำกับดูแล สังการและประสานงานกับหน่วยงานภายนอก และสมาชิกในกลุ่มมีความสามัคคีและมีส่วนร่วมในการดำเนินการต่าง ๆ ตามภารกิจของกลุ่ม ในการดำเนินตามบทบาทหน้าที่ในการเป็นเจ้าบ้านที่ดี และมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านปูเต๋อ เริ่มต้นจากกลุ่มผู้ที่มีความสนใจร่วมกันทั้งผู้นำและคนในชุมชนตลอดจนเยาวชน โดยได้ร่วมกันดำเนินด้านการท่องเที่ยวจากจุดเริ่มต้นของกลุ่มคนเล็ก ๆ ระดับครอบครัวและกลุ่มคนที่มีความสนใจในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน และขยายต่อโดยการขับเคลื่อนของกลุ่มคณะทำงานทั้งตัวแทนจากชุมชน และรูปแบบการพัฒนาเพื่อนำไปสู่ท่องเที่ยวชุมชนต้นแบบ จากการศึกษาได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบ้าน ปูเต๋อเป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วิถีชุมชนอัตลักษณ์ การท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสเสน่ห์แห่งวิถีชีวิตปกาเกอะญอ และวิถีแห่งการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับช้าง

ดังนั้น การท่องเที่ยวชุมชนบ้านปูเต๋อ คือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีชุมชนอัตลักษณ์ (วิถีแห่งความสุข) เสน่ห์แห่งวิถีชีวิตปกาเกอะญอและวิถีแห่งการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับช้างผ่านเสน่ห์แห่งอัตลักษณ์ของชนเผ่า ปกาเกอะญอ บ้านปูเต๋อ การสืบทอดประเพณี พิธีกรรม ภาษาพูด การแต่งกาย กฎข้อห้ามของปกาเกอะญอและ วิถีชีวิตการดำเนินชีวิตชุมชนที่มีรากฐานและทุนทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง ตามที่ วารุณี พงษ์ภิญโญ กล่าวถึงภูมิปัญญาชาวบ้านแบบดั้งเดิมผสมผสานกับประสบการณ์ ประยุกต์เข้ากับแนวคิดใหม่ที่ค้นพบมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เพื่อเพิ่มผลผลิตให้มากขึ้น มีรายได้มากขึ้น ทำให้สมาชิกในครอบครัวสามารถพึ่งพาตนเองได้ ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีคุณค่าและมีความสำคัญยิ่ง รวมทั้งยังได้นำภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมมาใช้ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสภาพสังคมในชุมชน (วารุณี พงษ์ภิญโญ, 2548) อีกทั้งสายัณห์ ภัทรเกียรติทิวิ กล่าวว่า การสร้างจิตสำนึกในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนเป็นการสร้างการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชนและสร้างจิตสำนึกนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในการสร้างจิตสำนึกให้ดีขึ้น (สายัณห์ ภัทรเกียรติทิวิ, 2561) นอกจากนี้ ปฐม หงส์สุวรรณ และนิมนวล จันทบุญ กล่าวว่า การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งแต่ละแหล่งแสดงให้เห็นวิถีชีวิตวัฒนธรรม ศิลปะและประเพณีของแต่ละพื้นที่นั้น ๆ ได้อย่างเด่นชัด รวมทั้งยังแสดงให้เห็นการสร้างสรรคมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในชุมชนท้องถิ่นได้เช่นกัน ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งแต่ละชุมชนควรได้รับการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนา

ให้มีศักยภาพเพื่อรองรับการท่องเที่ยวให้มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของชุมชน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการและพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น โดยแนวคิดดังกล่าวได้สร้างจิตสำนึกร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน (ปฐม หงส์สุวรรณ และนิมนวล จันทฤทธิ์, 2560)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่าความเข้มแข็งของชุมชนบ้านปูเต๋อเป็นบทเรียนที่มีคุณค่าอย่างยิ่งสำหรับชุมชนท่องเที่ยวในประเทศไทย ซึ่งสามารถแสดงเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 3 แสดงองค์ความรู้จากการวิจัย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาด้านบริบทศักยภาพและความพร้อมของชุมชนเพื่อเตรียมความพร้อมไปสู่การพัฒนาท่องเที่ยวชุมชนต้นแบบ พบว่า ชุมชนบ้านปูเต๋อเป็นชุมชนที่มีเสน่ห์ในเรื่องของความผูกพันระหว่างคนกับช้าง ดังนั้น ผู้นำชุมชนและหน่วยงานของภาครัฐควรร่วมกันออกแบบ

บูรณาการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านปูเต้อยู่ โดยเน้นการนำเสนอ ภูมิปัญญาการเลี้ยงช้างของคนในชุมชนที่มีความแตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวอื่น จากการศึกษา ด้านสร้างความรู้ความเข้าใจและถอดองค์ความรู้ของกระบวนการจัดการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อเตรียมความพร้อมให้พัฒนาไปสู่การเป็นชุมชนท่องเที่ยวต้นแบบ ซึ่งหน่วยงานทุกภาคส่วน ที่เกี่ยวข้องจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานร่วมกันและมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ในทุกระดับอย่างเป็นรูปธรรม ประเมินผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับชุมชนทั้งเชิงบวกและเชิงลบ รวมทั้งกระบวนการบริหารจัดการที่เป็นระบบเพื่อให้การดำเนินงานสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ และจากการศึกษาบทเรียนการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาท่องเที่ยว ชุมชนต้นแบบ พบว่า เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีชุมชนอัตลักษณ์ (วิถีแห่งความสุข) ดังนั้น ควรมีการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทุนทางสังคมและวัฒนธรรมโดยต่อยอดและบริการทางการท่องเที่ยวที่จะ เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป โดยจะต้องได้รับความ ร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องในทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ทิศทางการพัฒนา การกำหนดยุทธศาสตร์ การนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งการมีส่วนร่วม ในการติดตามประเมินผลการดำเนินทั้งระบบ ซึ่งจะทำให้เกิดประโยชน์และสามารถที่จะนำไป ประยุกต์ใช้และเชื่อมโยงกับการพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวในภาพรวมของประเทศได้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2559). แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยว. เรียกใช้เมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2564 จาก <https://www.mots.go.th/>
- ปฐม หงส์สุวรรณ และนิมนวล จันทรุญ. (2560). การจัดการหมู่บ้านทอผ้าอีสานเพื่อพัฒนา เส้นทางท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมเชื่อมโยงระหว่างจังหวัดขอนแก่นและจังหวัด มหาสารคาม. ใน รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วารุณี พงษ์ภิญโญ. (2548). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้อองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน เกษตรกรรม เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจชุมชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่าง ของประเทศไทย. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต, 4(2), 188-199.
- วิรัตน์ ตราดรรชนี. (2560). รักสามเส้า คน-ช้าง-ป่า. เรียกใช้เมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2564 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/744755>
- ศิรินทิพย์ อิตพิงศ์วิช. (2552). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นใน การจัด การศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพชรบุรี เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา . มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.

- สายัณห์ ภัทรเกียรติทวี. (2561). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนบ้านปู่เต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอสอด จังหวัดตาก. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภูมิวัฒนธรรม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564). เรียกใช้เมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2564 จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_w3c/ewt_news.php?nid=5958&filename=
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2563). ยุทธศาสตร์ชาติ. เรียกใช้เมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2564 จาก http://nscr.nesdb.go.th/wp-content/uploads/2020/10/Oct20_full.pdf
- สุภัทธา สุขชู. (2551). ททท. บนทางแพร่งระหว่างสร้างสรรค์กับทำลาย. เรียกใช้เมื่อ 6 กุมภาพันธ์ 2564 จาก <http://info.gotomanager.com/news/printnews.aspx?id=71829>
- อังค์ริสา แสงจำนงค์. (2559). ความท้าทายของชุมชนเชิงมรดกทางวัฒนธรรมต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. วารสารกระแสวัฒนธรรม, 9(16), 81-91.

ทักษะการเรียนรู้รายวิชากระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น
โดยใช้กิจกรรมห้องปฏิบัติการทางสังคมในศูนย์การเรียนรู้คุ้มตาหนุ่ย*
LEARNING SKILLS COURSES PROCESS FOR LOCAL COMMUNITY
STRATEGIC PLANNING PROCESS BY USING SOCIAL LAB ACTIVITIES
IN THE KHUM TA NUI LEARNING CENTER

จิตติมา ดำรงวัฒนะ

Jittima Damrongwattana

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand

E-mail: jittima_dam@nstru.acth

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาปัจจัย และแนวทางการส่งเสริมทักษะ การเรียนรู้รายวิชากระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยใช้กิจกรรมห้องปฏิบัติการทางสังคมในศูนย์การเรียนรู้คุ้มตาหนุ่ย ดำเนินการศึกษาแบบผสมผสาน ทั้งเชิงปริมาณและ เชิงคุณภาพ โดยเชิงปริมาณมีประชากร คือ นักศึกษา จำนวน 132 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ คณะกรรมการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ จำนวน 22 คน แล้ววิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอข้อค้นพบ เชิงพรรณนา พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้รายวิชากระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่นโดยใช้กิจกรรมห้องปฏิบัติการทางสังคม โดยรวมทุกด้าน อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.04$, $\sigma = 0.80$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ได้แก่ ทักษะจากการสัมผัสความจริงโดย การทำงานและกิจกรรมกลุ่ม อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.21$, $\sigma = 0.78$) ทักษะจากการสัมผัสความจริงจากธรรมชาติสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.12$, $\sigma = 0.78$) ทักษะจากการสัมผัสความจริงฐานวัฒนธรรมชุมชน อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.09$, $\sigma = 0.76$) ทักษะจากการสัมผัสความจริงจากสุนทรียภาพ อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.08$, $\sigma = 0.76$) และทักษะจากการสัมผัสความจริงจากข้อมูลข่าวสาร อยู่ในระดับมาก ($\mu = -3.70$, $\sigma = 0.94$) ตามลำดับ สำหรับแนวทางการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมห้องปฏิบัติการทางสังคมที่มีความพร้อมต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังต่อไปนี้ 1) กิจกรรมที่มีพัฒนาการจากเศรษฐกิจแบบยังชีพ 2) กิจกรรมที่พึงพาองค์ความรู้ดั้งเดิมภายในชุมชน 3) กิจกรรมที่มีแนวคิดในการพัฒนาชุมชนนำไปสู่การพึ่งพาตนเองถ่ายทอดผ่านกิจกรรมที่ผสมผสานองค์ความรู้

* Received 19 January 2021; Revised 14 May 2021; Accepted 25 May 2021

คำสำคัญ: ทักษะการเรียนรู้, การจัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น, ห้องปฏิบัติการทางสังคม

Abstract

The objectives of this research article were to find out the factors and guidelines to enhance learning skills of Local Community Strategic Planning course by using Social Laboratory activities in Khum Ta Nui Learning Center. The study was a combination of quantitative research methods and qualitative research methods. The qualitative data was the specific population which in this study are 132 students. The quantitative data was collected by questionnaire tools. The analyzed data by statistical packages was mean and standard deviation, in addition to qualitative data, there were significant participants as follows : the chairman and the committee of the Learning Center which are 22 participants from the Khum Ta Nui Learning Center Committee. The data was analyzed and the result revealed that the factors to enhance learning skills of Local Community Strategic Planning course by using Social Laboratory activities in Khum Ta Nui Learning Center was overall at a high level ($\mu = 4.04$, $\sigma = 0.80$). In each individual aspect the results ranking in the order of mean from high to low was as follows : the skill of reality approach by working in group and group activities was in high levels ($\mu = 4.21$, $\sigma = 0.78$), the skill of reality approach from natural environment was in high levels ($\mu = 4.12$, $\sigma = 0.76$), the skill of reality approach to community culture base was in high levels ($\mu = 4.09$, $\sigma = 0.74$), the skill of reality approach from aesthetics was in high levels ($\mu = 4.08$, $\sigma = 0.76$) and the skill of reality approach from news and information was in high level ($\mu = 3.70$, $\sigma = 0.94$). Regarding guidelines to enhance learning skills of Local Community Strategic Planning course by using Social Laboratory activities in Khum Ta Nui Learning Center are as follows: 1) Activities which develop from the subsistence economy. 2) Activities that carry on the traditional careers of the communities. 3) Activities with the concept of community development towards self-reliance by traditional community culture.

Keywords: Learning Skills, Local Community Strategic Planning, Social Lab

บทนำ

การเรียนรู้เป็นกระบวนการศึกษาตลอดชีวิตที่บุคคลได้รับการสะสมความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติ จากประสบการณ์ในชีวิต ซึ่งสามารถจัดระเบียบความคิดและพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน อันเป็นการเรียนรู้ที่มีขอบเขตครอบคลุมความหมายสำคัญ 2 ประการ คือ การเรียนรู้ในความหมายของ “กระบวนการเรียนรู้” (Learning Process) ซึ่งหมายถึงการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนหรือการใช้วิธีการที่จะช่วยให้บุคคล

เกิดการเรียนรู้ในอีกความหมายหนึ่ง คือ “ผลการเรียนรู้” (Learning Outcome) ซึ่งได้แก่ความรู้ ความเข้าใจในความสามารถจากการกระทำ การใช้ทักษะกระบวนการ รวมทั้งความรู้สึกรู้สึกนึกคิดหรือ เจตคติ อันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้หรือการใช้วิธีการเรียนรู้แบบลักษณะเป็นทั้ง กระบวนการ หรือวิธีการที่จะนำไปสู่เป้าหมาย (Mean) และผลลัพธ์อันเป็นเป้าหมายปลายทาง (Ends) ซึ่งลักษณะทั้งสองประการนี้เป็นองค์ประกอบที่สัมพันธ์กันและส่งผลกระทบต่อกัน ถ้าหาก บุคคลใดมีกระบวนการและวิธีการแสวงหาความรู้ที่ดี มีประสิทธิภาพ และเหมาะสมกับบุคคลนั้นก็ ย่อมมีโอกาสที่จะเกิดความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาสาระความรู้ได้อย่างกระจ่างถ่องแท้และลึกซึ้ง เกิด ความรู้สึกรู้สึกหรือเจตคติไปในทิศทางที่เหมาะสมและเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านการกระทำหรือเกิด พฤติกรรมที่พึงประสงค์ (กรมวิชาการ, 2550)

กิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความสมบูรณ์จึงต้องใช้ศูนย์การเรียนรู้เป็นเครื่องมือในการสร้างฐาน การเรียนรู้ที่จัดขึ้นให้ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้ได้ด้วยตนเองจากสื่อการสอนหลายรูปแบบ หลาย ชนิด และหลายประเภท ได้แก่ กิจกรรมแนะแนวการศึกษาการอาชีพ กิจกรรมการเรียนรู้ทางวิชาการ และวิชาชีพจากสื่อ กิจกรรมสนทนา รวมทั้งยังเป็นแหล่งในการทำหน้าที่ประสาน แหล่งวิทยาการ ความรู้ข่าวสารข้อมูล เพราะฉะนั้นศูนย์การเรียนรู้ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนมีลักษณะของประชาชนที่ มีคุณภาพ 5 ประการ คือ 1) กล้าและรู้จักแสดงความคิดเห็น 2) ตัดสินใจด้วยตนเอง 3) ทำงาน ด้วยกันเป็นหมู่อย่างมีประสิทธิภาพ 4) แสวงหาความรู้ด้วยตนเองอยู่เป็นนิจ และ 5) มีความ รับผิดชอบและปฏิบัติงานด้วยคุณธรรม อันดั่งมา ซึ่งเป็นการเสริมสร้างประสิทธิภาพในตัวผู้เรียนอย่าง แท้จริง (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2550)

พระเวสสิ ได้เสนอยุทธศาสตร์ปฏิรูปการเรียนรู้ในสถาบันการศึกษาไว้ดังนี้กระบวนการ เรียนรู้ควรปฏิรูปการเรียนรู้ที่จะพัฒนามิติทางกาย สังคม จิต และปัญญาให้เข้มแข็งครบทุกด้านพร้อม กันไป วิธีการเรียนรู้ปรับมาจากวิธีการที่พระพุทธเจ้าสอน คือ สุตมยปัญญา (ปัญญาที่เกิดจากการฟัง = การรับรู้) จินตามยปัญญา (ปัญญาที่เกิดจากการคิด) และ ภวานามยปัญญา (ปัญญาที่เกิดจากการ ภavana) มาเป็นการศึกษาจากการที่ตีจึงควรให้ความสำคัญ กับประเด็นสำคัญคือ การสัมผัสความจริง การศึกษาจากการคิด (พระเวสสิ, 2541) การศึกษาจากการเจริญสติการเรียนรู้ควรใช้ทั้ง 3 วิธี ผนวกกันซึ่งขยายความพอเป็นสังเขป ดังนี้ 1) การศึกษาจากการสัมผัสความจริงทางธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมรอบตัว ดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้ และความหลากหลายทางธรรมชาติ จะทำให้รัก รักษา และใช้ ประโยชน์จากธรรมชาติ 2) การศึกษาจากการสัมผัสความจริงทางสังคมวัฒนธรรม โดยเฉพาะจาก ชุมชนทั้งในชนบทและในเมือง ทำให้รู้ความจริงทางสังคมและวัฒนธรรม 3) การศึกษาจากการสัมผัส ความจริงโดยการทำงานและกิจกรรม โดยเลือกสิ่งที่ชอบ อาจเป็นอาชีพ หรือการเป็นอาสาสมัครเพื่อ สังคม เป็นการนำเอาการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจสังคมเข้าหากัน 4) การศึกษาจากการสัมผัสความจริงที่ เป็นสุนทรีย์ทั้งที่เป็นความงามทางธรรมชาติและทางศิลปะ เพื่อความสุขและ ความละเอียดอ่อนทาง จิตใจและ 5) การศึกษาจากการสัมผัสความจริงทางข้อมูล ข่าวสาร ข้อมูลข่าวสารมีทั้งที่เป็นจริงและไม่ จริง ซึ่งสามารถนำมาเลือกใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541)

ศูนย์การเรียนรู้คุ่มตาหนุ่ย ตำบลกรูชิง อำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช เริ่มจัดตั้ง เมื่อปี พ.ศ. 2549 แรงแบบตาลใจของสมาชิกในชุมชน ได้ร่วมกันในการจัดตั้งศูนย์โดยได้รับความ ร่วมมือจากกลุ่มองค์กรภายในชุมชน เพื่อเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ในการทำงานในชุมชนจัดการศึกษา

หาความรู้และเปลี่ยนแนวคิดวัฒนธรรม นวัตกรรมใหม่ ๆ และจัดการชุมชนเพื่อให้การเชื่อมโยงกลุ่มในการนำเสนอจากทฤษฎีสู่ภาคปฏิบัติและสามารถพึ่งพาตนเองได้สามารถประสานงานในการศึกษาดูงานให้กับกลุ่มผู้สนใจ ในเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม กลุ่มองค์กรและศึกษาธรรมชาติในอ่าวกรุงชิง เช่น น้ำตกกรุงชิง ถ้ำหงส์ บ่อน้ำพุร้อน ทะเลหมอก สายธารน้ำลอด จึงเป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การแพทย์แผนไทย การทำปุ๋ยหมัก การทำน้ายาทดแทนชีวิตคนกับผึ้ง และด้านวัฒนธรรม ภายในปี 2551 เป็นต้นมาภายในชุมชนเกิดกระบวนการกลุ่มเพื่อค้นหาศักยภาพกลุ่มภายในชุมชน เช่น กลุ่มสืบสานวัฒนธรรมพื้นบ้าน กลุ่มแพทย์แผนไทย กลุ่มท่องเที่ยวบ่อน้ำร้อน กลุ่มอาหาร เพื่อสุขภาพ กลุ่มกล้วยกรุงชิง กลุ่มอนุรักษ์ผิกรุงชิง มองเห็นถึงวิถีชีวิตภายในชุมชน เป็นต้น

การจัดทำแผนพัฒนากลุ่มอาชีพภายในศูนย์การเรียนรู้คุ่มตาหนู ริเริ่มจากความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนส่งผลต่อการผลิตภาคเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน กอปรกับการเข้าถึงในข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชนส่งผลต่ออำนาจแห่งการต่อรองแห่งสิทธิในการทำกินของคนบริเวณเทือกเขา โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมจัดการจัดการตนเองของชุมชนมีพลังแห่งการขับเคลื่อนแผนกิจกรรมพัฒนากลุ่มอาชีพท้องถิ่น จึงมีความเหมาะสมในการศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้รายวิชาการกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยใช้กิจกรรมห้องปฏิบัติการทางสังคมในศูนย์การเรียนรู้คุ่มตาหนู กอปรด้วยการจัดการทรัพยากรชุมชนยังคงสืบสานแบบแผนวิถีการผลิตที่พึ่งพาอาศัยธรรมชาติแบบดั้งเดิมตามวิถีเกษตรกรรมแบบยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้รายวิชาการกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยใช้กิจกรรมห้องปฏิบัติการทางสังคมในศูนย์การเรียนรู้คุ่มตาหนู
2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้รายวิชาการกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่นโดยใช้กิจกรรมห้องปฏิบัติการทางสังคมในศูนย์การเรียนรู้คุ่มตาหนู

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน ทั้งเชิงเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ (Mixed Method) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลที่ง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน และการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมข้อมูลที่ละเอียดจากข้อมูลเชิงลึกในพื้นที่ศึกษา

การวิจัยเชิงปริมาณ ศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้รายวิชาการกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยใช้กิจกรรมห้องปฏิบัติการทางสังคมในศูนย์การเรียนรู้คุ่มตาหนู ศูนย์การเรียนรู้คุ่มตาหนู ตำบลกรุงชิง อำเภออบพิดำ จังหวัดนครศรีธรรมราช รายละเอียดดังนี้

1. ประชากร คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 2 - 3 (ภาคปกติ) ปีการศึกษา 2/2562 สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช รวมจำนวน 132 คน (รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนนักศึกษาชั้นปีที่ 2 - 3 สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน

ชั้นปีที่	จำนวนนักศึกษา (คน)		รวม (คน)
	เพศชาย	เพศหญิง	
2	28	32	60
3	34	38	72
รวมทั้งสิ้น			132

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้รายวิชาการกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ประกอบด้วย 1) ทักษะจากการสัมผัสความจริงโดยการทำงานและกิจกรรมกลุ่ม 2) ทักษะจากการสัมผัสความจริงจากธรรมชาติสิ่งแวดล้อม 3) ทักษะจากการสัมผัสความจริงฐานวัฒนธรรมชุมชน 4) ทักษะจากการสัมผัสความจริงจากสุนทรียภาพ 5) ทักษะจากการสัมผัสความจริงจากข้อมูลข่าวสาร โดยผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลและการแปลความหมาย โดยใช้ค่าเฉลี่ย เพื่อจัดกลุ่มแล้วนำคะแนนที่ได้จากแบบสอบถามมาจัดกลุ่ม แบ่งระดับเป็น 5 ระดับ (สงศรี ชมภูวงศ์, 2554) ได้แก่

คะแนนเฉลี่ย	4.51 - 5.00	หมายถึง ปัจจัยที่มีผลในระดับมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย	3.51 - 4.50	หมายถึง ปัจจัยที่มีผลในระดับมาก
คะแนนเฉลี่ย	2.51 - 3.50	หมายถึง ปัจจัยที่มีผลในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	1.51 - 2.50	หมายถึง ปัจจัยที่มีผลในระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ย	1.00 - 1.50	หมายถึง ปัจจัยที่มีผลในระดับน้อยที่สุด

3. การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนของการวิจัยในชั้นเรียนมี 4 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผนหลังจากที่วิเคราะห์ และกำหนดประเด็นปัญหาที่ต้องการแก้ไข 2) การปฏิบัติตามแผนที่กำหนด 3) การสังเกตผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ 4) การสะท้อนผลหลังจากการปฏิบัติงานให้ผู้ที่มีส่วนร่วมได้วิพากษ์วิจารณ์ (สุวิมล ร่องวาณิช, 2557)

โดยการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำทั้ง 4 ขั้นตอนมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนในรายวิชาการกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยใช้กิจกรรมห้องปฏิบัติการทางสังคมในศูนย์การเรียนรู้คุ้มตาหนุ่ย ตำบลกรุงชิง อำเภอหนองปีตา จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีส่วนร่วมในการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้รายวิชาการกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยใช้กิจกรรมห้องปฏิบัติการทางสังคมในศูนย์การเรียนรู้คุ้มตาหนุ่ย 4 ขั้นตอน คือ 1) ร่วมกันศึกษาสภาพปัญหา ร่วมกันศึกษาวิธีการแก้ไขปัญหาชุมชน และร่วมกันศึกษาวางแผนชุมชน 2) วางแผนการสำรวจพื้นที่ และผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล 3) นำข้อมูลจากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ และสรุปผลแบบสอบถามที่ได้ลงพื้นที่มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและ 4) การเปิดเวทีแสดงความคิดเห็นการสะท้อนผล และหาแนวทางการแก้ไขปัญหาอย่างมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาแนวทางการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้รายวิชาการกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยใช้กิจกรรมห้องปฏิบัติการทางสังคมในศูนย์การเรียนรู้คุ้มตาหนุ่ย รายละเอียดดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมจำนวนทั้งสิ้น 22 คน คือ ประธาน และคณะกรรมการกลุ่มอาชีพ โดยเลือกแบบเจาะจงบุคคลที่เข้ามาดำเนินงานบริหารจัดการกลุ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา และมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชนแบบพึ่งตนเองอย่างต่อเนื่อง และยินดีให้ข้อมูล

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้รายวิชากระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยใช้กิจกรรมห้องปฏิบัติการทางสังคมในศูนย์การเรียนรู้คัมตาทนุ่ย ประกอบด้วย 1) การจัดเวทีประชุมชาวบ้านพูดคุย 2) การศึกษาศักยภาพชุมชน และสภาพปัญหาภายในชุมชน 3) การลำดับความสำคัญของปัญหา 4) การจัดทำแผนงานโครงการ และแผนกิจกรรม 5) การนำเสนอแผนชุมชน และ 6) การนำเสนอผลการปฏิบัติการชุมชน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) การสำรวจพื้นที่เพื่อทราบข้อมูลพื้นฐานของศูนย์การเรียนรู้คัมตาทนุ่ย ตำบลกรุงชิง อำเภอหนองพิกัด จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อให้ข้อมูลที่ได้อามีความละเอียดครอบคลุมประเด็นที่ต้องการจะศึกษา 2) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแบบสัมภาษณ์ที่จัดเตรียมไว้ 3) นำข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์มาเตรียมวิเคราะห์ และสรุปผล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เพื่อการสนับสนุนข้อมูลปรากฏการณ์เชิงพื้นที่มาประกอบกับการทบทวนวรรณกรรม นำมาทำการประมวล วิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอข้อค้นพบเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ปัจจัยที่ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้รายวิชากระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยใช้กิจกรรมห้องปฏิบัติการทางสังคมในศูนย์การเรียนรู้คัมตาทนุ่ย ผลการวิจัยพบว่า

1.1 ทักษะโดยรวมทุกด้าน อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.04$, $\sigma = 0.80$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ทักษะจากการสัมผัสความจริงโดยการทำงานและกิจกรรมกลุ่ม อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.21$, $\sigma = 0.78$) รองลงมา คือ ทักษะจากการสัมผัสความจริงจากธรรมชาติสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.12$, $\sigma = 0.78$) ทักษะจากการสัมผัสความจริงฐานวัฒนธรรมชุมชน อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.09$, $\sigma = 0.76$) ทักษะจากการสัมผัสความจริงจากสุนทรียภาพ อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.08$, $\sigma = 0.76$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ทักษะจากการสัมผัสความจริงจากข้อมูลข่าวสาร อยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.70$, $\sigma = 0.94$) ตามลำดับ

1.2 ทักษะจากการสัมผัสความจริงโดยการทำงานและกิจกรรมกลุ่ม อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.21$, $\sigma = 0.78$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ กิจกรรมการสืบค้นสภาพปัญหาชุมชน อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.29$, $\sigma = 0.65$) รองลงมา คือ กิจกรรมการแสวงหาศักยภาพด้านอาชีพ อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.04$, $\sigma = 0.61$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ กิจกรรมเรียงลำดับความสำคัญสภาพปัญหาชุมชนอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.62$, $\sigma = 0.68$) ตามลำดับ

1.3 ทักษะจากการสัมผัสความจริงจากธรรมชาติสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.12$, $\sigma = 0.78$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ กิจกรรมธรรมชาติสิ่งแวดล้อมเพื่อการดำรงชีวิต อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.15$, $\sigma = 0.76$) รองลงมา คือ กิจกรรมธรรมชาติ

สิ่งแวดล้อมเพื่อที่อยู่อาศัย อยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.98$, $\sigma = 0.71$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ กิจกรรมธรรมชาติสิ่งแวดล้อมเพื่อคนรุ่นหลัง อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.15$, $\sigma = 0.76$) รองลงมา คือ กิจกรรมธรรมชาติสิ่งแวดล้อมเพื่อที่อยู่อาศัย อยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.66$, $\sigma = 0.80$) ตามลำดับ

1.4 ทักษะจากการสัมผัสความจริงฐานวัฒนธรรมชุมชน อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.09$, $\sigma = 0.76$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ กิจกรรมการรวบรวมวัฒนธรรมชุมชน อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.29$, $\sigma = 0.65$) รองลงมา คือ กิจกรรมการศึกษาวิถีชีวิตชุมชน อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.21$, $\sigma = 0.68$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ กิจกรรมการศึกษาสภาพปัญหาวัฒนธรรมชุมชน อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.04$, $\sigma = 0.80$) ตามลำดับ

1.5 ทักษะจากการสัมผัสความจริงจากสุนทรียภาพ อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.08$, $\sigma = 0.76$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ กิจกรรมการศึกษาแหล่งศิลปกรรมชุมชน อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.15$, $\sigma = 0.76$) รองลงมา คือ กิจกรรมศึกษาศิลปะพื้นบ้าน อยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.98$, $\sigma = 0.71$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ กิจกรรมศึกษาการเล่นพื้นบ้าน อยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.66$, $\sigma = 0.65$) ตามลำดับ

1.6 ทักษะจากการสัมผัสความจริงจากข้อมูลข่าวสาร อยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.70$, $\sigma = 0.94$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ กิจกรรมข้อมูลข่าวสารจากการพบปะพูดคุย อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.06$, $\sigma = 0.75$) รองลงมา คือ กิจกรรมข้อมูลข่าวสารจากการเวทีการประชุมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.04$, $\sigma = 0.73$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ กิจกรรมข้อมูลข่าวสารจากการเอกสารเผยแพร่ อยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.89$, $\sigma = 0.66$) ตามลำดับ

2. แนวทางการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้รายวิชากระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยใช้กิจกรรมห้องปฏิบัติการทางสังคมในศูนย์การเรียนรู้คัมภีร์ตานุญ ผลการวิจัยพบว่า

2.1 กิจกรรมที่มีพัฒนาการจากเศรษฐกิจแบบยังชีพ และมีพัฒนาการไปสู่เศรษฐกิจสมัยใหม่ ในปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงบางส่วนของกิจกรรมที่เน้นการพึ่งพาตนเอง มีลักษณะที่ใกล้เคียงกับเศรษฐกิจแบบพอเพียง ได้แก่ วิชาทกกิจชุมชนกลุ่มกล้วยกรุงชิง กลุ่มผ้ามัดย้อมพอวอด กลุ่มที่กลุ่มผู้นำชุมชนตำบลกรุงชิง วิชาทกกิจกลุ่มกล้วยกรุงชิง วิชาทกกิจการท่องเที่ยวเชิงเกษตรผสมผสาน กลุ่มโฮมสเตย์กรุงชิง เนเจอร์ ศูนย์การเรียนรู้คัมภีร์ตานุญ ศูนย์เรียนรู้ผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติพอวอด หน้าไพรวัลย์ กลุ่มบ่อน้ำพุร้อนกรุงชิง กลุ่มทะเลหมอก กลุ่มล่องแก่งกรุงชิง เป็นต้น ซึ่งมีการพึ่งพาทรัพยากรจากภายนอกชุมชนมากขึ้น และด้วยกรรมวิธีการผลิตสมัยใหม่ทำให้เกิดความสูญเสียกับทรัพยากรภายในชุมชน บนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเองให้ได้ โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง

2.2 กิจกรรมที่พึ่งพาองค์ความรู้ดั้งเดิมภายในชุมชน โดยเฉพาะกิจการที่มีขนาดเล็กสามารถประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านบางส่วนมาใช้ในการดำเนินกิจกรรม ได้แก่ การทำสวนผลไม้ และการทำสวนยางพาราจะเห็นได้ชัดเจนในเรื่องของการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านแทนการใช้สารเคมี การใช้เทคโนโลยีอย่างง่าย ๆ เช่น การปลูกพืชสมุนไพรไว้ใช้ฆ่าแมลง การใช้ลูกเหม็นขับไล่แมลง เป็นต้น เพื่อตอบสนองต่อการดำรงชีพโดยเริ่มจากชาวบ้านเริ่มปลูกพืชผักสวนครัวไว้บริโภคเองในครัวเรือน เป็นต้น ซึ่งมีการพึ่งพาโดยอาศัยวัตถุดิบ เทคโนโลยีจากภายนอกเกือบทุกปัจจัยการผลิตแทบทุกอย่าง

คือ แรงงานที่ใช้ในการผลิตซึ่งเป็นแรงงานจากภายในชุมชนเองในโดยจะเป็นไปในสัดส่วนที่น้อยกว่าระบบการผลิตขนาดใหญ่โดยเฉพาะกิจการทำสวนผลไม้ที่มีพื้นที่ขนาดเล็กประมาณไม่เกิน 10 ไร่ นั้นมีแนวโน้มที่สามารถพึ่งพาทรัพยากรภายในชุมชนได้มาก ซึ่งเป็นการสอดคล้องกับการดำรงชีพแบบเศรษฐกิจพอเพียง

2.3 กิจกรรมที่มีแนวคิดในการพัฒนาชุมชนไปสู่การพึ่งพาตนเอง โดยเริ่มจากปัญหาพื้นฐานของชุมชน และมีการพัฒนาการไปสู่การพึ่งพาตนเองมากขึ้น โดยมีการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนโดยชุมชนเองทั้งนี้โดยเริ่มจากปัญหาการเงิน หนี้สินของสมาชิกในชุมชน จนกระทั่งมีการแก้ไขจากสมาชิกจนกระทั่งมีกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เกิดขึ้นเพื่อสนอง ความต้องการทางการเงิน คือ กลุ่มกิจกรรมทางด้านอาชีพที่เกิดภายหลังจากการรวมกลุ่ม นำสู่การประชุมประจำเดือนของวางแผนการดำเนินกิจกรรม การถ่ายทอดข่าวสารภายในกลุ่ม เกิดการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาชาวบ้าน แนวทางดังกล่าวข้างต้น เมื่อนำมาวิเคราะห์โดยจำแนกตามกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การผลิต การบริโภค การแลกเปลี่ยน และการจัดสรรผลผลิต

อภิปรายผล

1. ปัจจัยที่ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้รายวิชาการกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยใช้กิจกรรมห้องปฏิบัติการทางสังคมในศูนย์การเรียนรู้คัมภีร์ตาคัญ ผลการวิจัยพบว่า ทักษะโดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.04$, $\sigma = 0.80$) อาจสืบเนื่องจากผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ดีในห้องปฏิบัติการทางสังคม ซึ่งเป็นการเสริมทักษะในการเรียนรู้ที่บูรณาการกับการทำงานจริงได้เป็นอย่างดี ตามแนวคิดการจัดการหลักสูตรท้องถิ่น เป็นหลักสูตรที่สถานศึกษาที่ครูหรือผู้เรียนร่วมกันพัฒนาขึ้นเพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้นำไปใช้ในชีวิตจริงเกิดการเรียนรู้ สามารถนำไปใช้อย่างมีคุณภาพและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมอย่างมีความสุข (อุดม เขยกิจวงศ์, 2545) รวมถึงวิธีการใช้แหล่งความรู้ในชุมชนในการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (วิชาสังคมศึกษา) ในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น (พวงรัตน์ วิทย์ตมาภรณ์, 2541) ผลการศึกษา พบว่า ครูผู้สอนมีความเห็นว่าการนำแหล่งความรู้ในชุมชนมาใช้ในการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพที่สุดต่อการสอนวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (วิชาสังคมศึกษา) ด้านผู้เรียน จากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้เรียนมีความสนใจและกระตือรือร้นในการเรียนโดยใช้แหล่งความรู้จากชุมชนต้องการให้ครูนำความรู้จากชุมชนมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนมากกว่าแบบปกติเพราะเป็นวิธีการสอนอีกรูปแบบหนึ่งที่ผู้เรียนไปสัมผัสกับสถานที่จริงเพื่อการเรียนเฉพาะในห้องเรียน

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทักษะจากการสัมผัสความจริงโดยการทำงานและกิจกรรมกลุ่ม อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.21$, $\sigma = 0.78$) อาจสืบเนื่องจากการเรียนรู้เป็นไปในลักษณะคล้ายการทำงานจริงในชุมชน ทำให้ผู้เรียนมีความสุขกับกิจกรรมการเรียนรู้และการทำงานเป็นกลุ่ม จากข้อค้นพบตรงกับหลักการวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาไทย พบว่า การรวมกลุ่มกันสามารถนำเอาองค์ความรู้ที่ได้รับไปเป็นวิทยากร การศึกษานอกระบบ ถ่ายทอดให้กับชุมชนอื่นที่สนใจ เป็นการแบ่งปันระหว่าง ชุมชน และสร้างเครือข่ายเพื่อความยั่งยืนต่อไป (อมรรัตน์ อนันต์วรพจน์, 2560)

ในขณะที่ทักษะจากการสัมผัสความจริงจากธรรมชาติสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.12$, $\sigma = 0.78$) อาจสืบเนื่องจากการเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เพื่อการดำรงชีวิต ที่อยู่อาศัย รวมถึงเป็นกิจกรรมธรรมชาติสิ่งแวดล้อมเพื่อคนรุ่นหลังให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยาวนาน ซึ่งเกี่ยวข้องกับศึกษาเรื่อง รูปแบบและกระบวนการพัฒนาหลักสูตร พบว่าการบูรณาการองค์ประกอบที่สำคัญและสอดคล้องกันนำไปปฏิบัติได้จริงในสภาพแวดล้อมเพื่อให้จัดการศึกษาสอดคล้องกับปัญหา ความเปลี่ยนแปลงของสังคม และความเจริญก้าวหน้าของวิชาการ เทคโนโลยี ตลอดจนสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนเกี่ยวกับการวิเคราะห์สถานการณ์จากสภาพในอดีต สภาพปัจจุบันและสภาพที่ควรเป็นในอนาคต และแนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (อำนาจ จันทรแป้น, 2542)

ทักษะจากการสัมผัสความจริงฐานวัฒนธรรมชุมชน อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.09$, $\sigma = 0.76$) อาจสืบเนื่องจากการเป็นกิจกรรมที่มีการรวบรวมวัฒนธรรมชุมชน การศึกษาวิถีชีวิตชุมชน และกิจกรรมการศึกษาสภาพปัญหาวัฒนธรรมชุมชนที่ผู้เรียนสามารถรับรู้และทำความเข้าใจได้ดี เนื่องจากเป็นวิถีชีวิตที่คุ้นเคย กับการวิจัยเรื่อง รูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนหลายวัยในศูนย์คุ้มโฮมลูกหลาน บ้านเหล่าลิง ตำบลบ้านคู้ อำเภอบางบาล จังหวัดร้อยเอ็ด (มานิตย์ ชาญชัย, 2555) ผลการวิจัยพบว่า ความสำคัญในการเรียนรู้วัฒนธรรม การปลูกฝังในงานและอาชีพในระดับท้องถิ่น ทำให้ได้ในรูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนหลายวัย การพัฒนาต่อยอดความรู้ให้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การปลูกฝังการเรียนรู้พื้นฐานวิถีชุมชน ทำให้กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มผู้ปกครอง กลุ่มเด็กและเยาวชน เกิดความรู้ความถนัด และการปลูกฝังรากฐานวิถีชีวิตในชุมชน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ที่จะพัฒนาความยั่งยืนในชุมชนต่อไป

ทักษะจากการสัมผัสความจริงจากสุนทรียภาพ อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.08$, $\sigma = 0.76$) อาจสืบเนื่องจากการกิจกรรมการศึกษาแหล่งศิลปกรรมชุมชน กิจกรรมศึกษาศิลปะพื้นบ้าน และการละเล่นพื้นบ้านที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิต รวมถึงการสัมผัสจริงผ่านการทำงานและการสร้างความสุขท่ามกลางวิถีชีวิต ข้อค้นพบตรงกับผลการศึกษาเรื่อง การรับรู้คุณค่าสุนทรียภาพทางศิลปะ และการตระหนักถึงความสำคัญของชุมชนริมน้ำจันทบุรี ผ่านประสบการณ์การรับรู้ของคนในชุมชน และนักท่องเที่ยว ในฐานะแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดจันทบุรี (ธนวัฒน์ กันภัย, 2563) พบว่าเอกลักษณ์ของชุมชนเพื่อให้เกิดเป็นจุดเด่นที่ เน้นวิถีชีวิตของคนในชุมชนกับการสร้างแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติมจากพื้นที่เดิมให้มีระบบ รวมถึงจัดทำแผนที่ชุมชนที่ครอบคลุม ในรูปแบบที่เข้าใจง่ายและน่าสนใจ มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายในชุมชนให้เกิดสุนทรียภาพ

รวมทั้งทักษะจากการสัมผัสความจริงจากข้อมูลข่าวสาร อยู่ในระดับมาก ($\mu = -3.70$, $\sigma = 0.94$) อาจสืบเนื่องจากการกิจกรรมข้อมูลข่าวสารที่เกิดจากการพบปะพูดคุย ข่าวสารจากการจัดเวทีการประชุม หรือแม้แต่กิจกรรมข้อมูลข่าวสารจากการเอกสารเผยแพร่ ทำให้เกิด การเรียนรู้ที่ทันต่อเหตุการณ์ และสามารถบูรณาการกับการทำงานชุมชนได้ ตรงกับผลการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนนาจอมเทียนเพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ ผ่านกิจกรรม/โครงการที่ดำเนินการในศูนย์ฯ ตอบสนองต่อความต้องการและส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามศักยภาพของแต่ละบุคคลให้ได้รับทักษะความรู้/ข้อมูลข่าวสารที่ตรงกับความต้องการของตนเอง

ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น และมีทางเลือกในการประกอบอาชีพมากขึ้น (นันทวัน เรื่องอร่าม, 2554)

2. แนวทางการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้รายวิชากระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยใช้กิจกรรมห้องปฏิบัติการทางสังคมในศูนย์การเรียนรู้คัมภีร์คัมตาทนุ้ย ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมที่มีพัฒนาการจากเศรษฐกิจแบบยังชีพโดยบริการความรู้จากกิจกรรมฐานทักษะ การเรียนรู้ห้องปฏิบัติการทางสังคม อาจสืบเนื่องจากทักษะการเรียนรู้แบบยังชีพสู่การเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้รับรู้ ทำความเข้าใจ และบูรณาการกับการเรียนการสอนได้จนสามารถนำเสนอความคิด และแนวทางปฏิบัติให้กับชุมชนได้อย่างแท้จริง สัมผัสกับศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบลบ้านเดื่อ อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ (อมรพันธุ์ เปล่งงูเหลือม, 2559) ผลการศึกษาพบว่า เมื่อชุมชนมีการนำเศรษฐกิจแบบยังชีพมาใช้แล้ว มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพเสริม การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่ไปกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ มีการสอนเกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อแลกเปลี่ยนแนวคิดระหว่างผู้นำกับชุมชนและการพัฒนาควบคู่ไปกับการสร้างศีลธรรมกลายเป็นกิจกรรมฐานทักษะการเรียนรู้ห้องปฏิบัติการทางสังคมที่สำคัญ

ในขณะที่กิจกรรมกิจกรรมที่พึงพาองค์ความรู้ดั้งเดิมภายในชุมชนบนพื้นฐานการค้นหาคำความเชี่ยวชาญจากกิจกรรมอาชีพในชุมชน อาจสืบเนื่องจากชุมชนมีองค์ความรู้ที่สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในลักษณะห้องปฏิบัติการทางสังคมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน ข้อค้นพบตรงกับ การวิจัยเรื่อง พัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต มีการจัดกิจกรรมในกระบวนการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต เติบโตการดำเนินชีวิตสอดคล้องกับบริบทของชุมชน เป็นการเสริมฐานคิดให้มีความมั่นคง และยังประโยชน์ต่อการศึกษาจะทำให้ชีวิตมีความหมายในการศึกษาอย่างแท้จริง (พจนีย์ สวัสดิ์รัตน์, 2550)

อีกทั้งกิจกรรมที่มีแนวคิดในการพัฒนาชุมชนไปสู่การพึ่งพาตนเอง ด้วยวิธีการทบทวนองค์ความรู้ จัดระบบองค์ความรู้ และสะสมองค์ความรู้พื้นฐานวิถีชุมชนวัฒนธรรมชุมชนดั้งเดิม เพื่อพัฒนาชุมชนตามความต้องการอย่างแท้จริง อาจสืบเนื่องจากผู้เรียนรู้สามารถพัฒนาความรู้ความสามารถพื้นฐานในการดำรงชีวิต การเลี้ยงชีพ การใช้เทคโนโลยี ทักษะในการจัดการ และการแก้ปัญหาสภาพแวดล้อมและทรัพยากรของชุมชนได้ ข้อค้นพบตรงกับการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาส: กลุ่มเกษตรกร (ประภาส ปันตบแต่ง และคณะ, 2546) พบว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อชีวิตของชุมชน รวมทั้งพัฒนาสติปัญญาของบุคคลในด้านการคิด การจำ จินตนาการ และการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ ให้มีสำนึกทางจริยธรรมเข้าใจคุณค่าของชีวิต ธรรมชาติและสติปัญญาซึ่งความรู้ ความสามารถและคุณธรรมของปัจเจกบุคคลที่ได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้องและสอดคล้องกับชุมชน จะมีผลที่ส่งกลับมาพัฒนาชีวิต สภาพแวดล้อมและทรัพยากรของชุมชน ทำให้ชุมชนมีสมาชิกที่มีคุณภาพ ต่อความสัมพันธ์เชิงสังคม

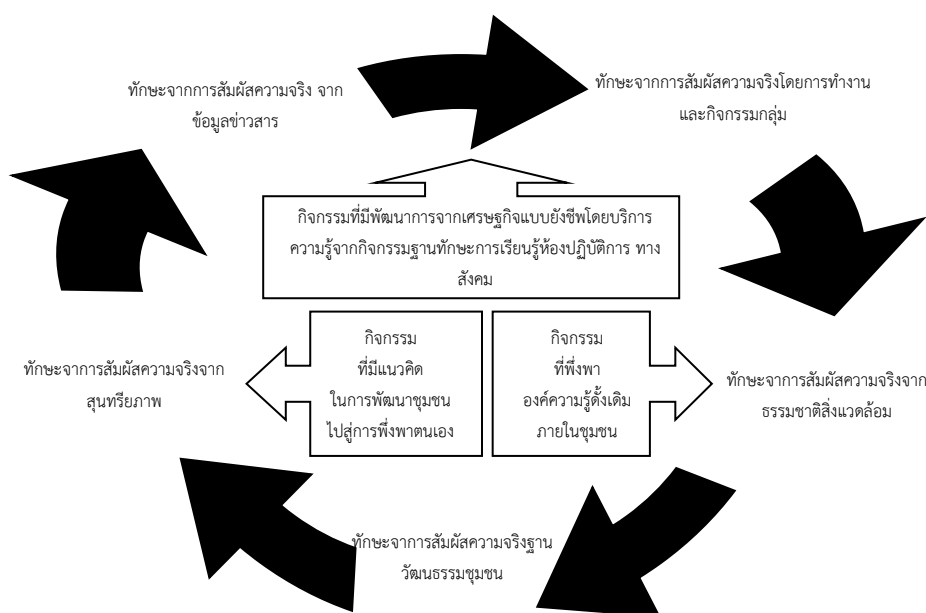
ผู้วิจัยจึงสรุปผลการศึกษาทักษะการเรียนรู้รายวิชากระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่นโดยใช้กิจกรรมห้องปฏิบัติการทางสังคมในศูนย์การเรียนรู้คัมภีร์คัมตาทนุ้ย สภาพ การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ในสถานประกอบการเพื่อพัฒนาระบบศูนย์การเรียนรู้ในสถานประกอบการ เพื่อศึกษา ผลลัพธ์ ปัญหาอุปสรรค และรูปแบบในการดำเนินงานที่เกิดจากการนำระบบการจัดการศูนย์

การเรียนรู้ไปใช้ในสถานประกอบการ และเพื่อสรุปนำระบบศูนย์การเรียนรู้ และแนวทางการขยายผลต่อกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน และแผนพัฒนาอาชีพ จากกิจกรรมที่ทำให้เกิดกระบวนการเรียนในกลุ่มอาชีพผ่านการจดบันทึกผลการเรียนรู้ การเก็บรวบรวมข้อมูล มีการสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และร่วมกันจัดเวทีบ้าน เพื่อศึกษาความต้องการที่แท้จริงก่อนการจัดกิจกรรมที่เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาเรื่อง ทักษะการเรียนรู้รายวิชากระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยใช้กิจกรรมห้องปฏิบัติการทางสังคมในศูนย์การเรียนรู้คุ้มตาหนุ่ย สามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่ได้ ดังแผนภูมิ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 สรุปองค์ความรู้ใหม่ทักษะการเรียนรู้รายวิชากระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยใช้กิจกรรมห้องปฏิบัติการทางสังคมในศูนย์การเรียนรู้คุ้มตาหนุ่ย

จากภาพที่ 1 สามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่ คือ ปัจจัยที่ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้รายวิชากระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยใช้กิจกรรมห้องปฏิบัติการทางสังคม ในศูนย์การเรียนรู้คุ้มตาหนุ่ย ได้แก่ ประกอบด้วย 1) ทักษะจากการสัมผัสความจริงโดยการทำงานและกิจกรรมกลุ่ม 2) ทักษะจากการสัมผัสความจริงจากธรรมชาติสิ่งแวดล้อม 3) ทักษะจากการสัมผัสความจริงฐานวัฒนธรรมชุมชน 4) ทักษะจากการสัมผัสความจริงจากสุนทรียภาพ 5) ทักษะจากการสัมผัสความจริงจากข้อมูลข่าวสาร บนฐานกิจกรรมการเรียนรู้ ดังต่อไปนี้ 1) กิจกรรมที่มีพัฒนาการจากเศรษฐกิจแบบยังชีพโดยบริการความรู้จากกิจกรรมฐานทักษะการเรียนรู้ห้องปฏิบัติการทางสังคม 2) กิจกรรมที่พึ่งพาองค์ความรู้ดั้งเดิมภายในชุมชน และ 3) กิจกรรมที่มีแนวคิดในการพัฒนาชุมชนไปสู่การพึ่งพาตนเอง เป็นต้น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1) ผลสรุปจากการศึกษาด้านปัจจัยที่ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้รายวิชากระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยใช้กิจกรรมห้องปฏิบัติการทางสังคมในศูนย์การเรียนรู้ คุ่มตาคัญ โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.04$, $\sigma = 0.80$) เมื่อพิจารณาถึงความพร้อมต่อการส่งเสริมให้เกิดการรวมตัวในทุกสาขาอาชีพ มีความสามารถในการจัดการความรู้ท้องถิ่น การบริหารจัดการตลาด ด้านอุตสาหกรรมแปรรูปการผลิตทางด้านการเกษตร เป็นการจัด การเรียนรู้โดยชุมชนอย่างแท้จริง ตามความต้องการของชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องภายใต้ระบบการจัดการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้มีความพร้อมต่อการสร้างบรรยากาศภายในศูนย์การเรียนรู้ที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาในระบบ นอกกรอบ และตามอัธยาศัย 2) ผลสรุปด้านแนวทางการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้รายวิชากระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่นโดยใช้กิจกรรมห้องปฏิบัติการทางสังคมในศูนย์ การเรียนรู้คุ่มตาคัญ ส่งเสริมฐานการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมในกระบวนการเรียนรู้ ที่เกี่ยวพันกับวิถีชีวิต เติบโตการดำเนินชีวิตสอดคล้องกับบริบทของชุมชน เป็นการเสริมฐานคิดให้มีความมั่นคง และยังประโยชน์ต่อการศึกษา การเรียนรู้โดยการปรับแนวคิด สาธิตให้ดู เรียนรู้ชุมชนอื่น นำมาปฏิบัติพัฒนาต่อยอด การค้นหาความถนัด โดยการเรียนรู้สิ่งเดิม เสริมสร้างสิ่งใหม่สู่การสร้างเครือข่าย (Network) การพัฒนาต่อยอดความรู้ให้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งการปลูกฝัง (Grown) การเรียนรู้พื้นฐานวิถีชุมชนส่งเสริมให้ประชาชนทุกกลุ่มในชุมชนมีความรู้เท่าทันตามความเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งในด้านการพัฒนาอาชีพ ด้านกฎหมาย สังคมและการเมือง โดยดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้การจากระบบการสื่อสารในชุมชน จัดเวทีประชาคมส่งเสริมให้มีการพบปะพูดคุยในชุมชน เพื่อถ่ายทอดประสบการณ์ด้านต่าง ๆ หรือสอดแทรกผ่านกิจกรรมวัฒนธรรมประเพณี ดำเนินการพัฒนาแหล่งแสวงหาความรู้ เพื่อพัฒนาแนวคิดของประชาชน ให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมในการดำรงชีวิต 3) ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย ควรมีการเรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับกระบวนการ และวิธีการสืบค้นข้อมูลในชุมชน เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่สามารถนำไปบูรณาการการเรียนการสอนและการทำงานได้ในอนาคต และควรศึกษาด้านการกำหนดนโยบายศึกษาวิจัยในการปรับปรุงและคิดค้นหลักสูตรท้องถิ่นที่เหมาะสมกับอาชีพวิถีชีวิต และสังคมวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรม โดยสอดคล้องกับกระบวนการจัดการศึกษา ในระบบ นอกกรอบ และตามอัธยาศัยอย่างต่อเนื่อง ควรมีการศึกษาวิจัยในเรื่อง การพัฒนารูปแบบเครือข่ายการเรียนรู้ที่เอื้อต่อกระบวนการจัดการศึกษาในชุมชนวิเคราะห์เชิงนโยบายของหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องต่อการเสนอแนวทางการจัดสวัสดิการการศึกษาในชุมชน และการประเมินผลการจัดการชุดความรู้หลักสูตรท้องถิ่นในศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2550). แนวการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กรมวิชาการ. (2550). คู่มือพัฒนาสื่อการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2541). กรมการศึกษานอกโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- ธนวัฒน์ กันภัย. (2563). การรับรู้คุณค่าสุนทรียภาพทางศิลปะและการตระหนักถึงความสำคัญของชุมชนริมน้ำจันทบุรี ผ่านประสบการณ์การรับรู้ของคนในชุมชน และนักท่องเที่ยว ในฐานะแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดจันทบุรี. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม, 10(2), 74-81.
- นันทวัน เรืองอร่าม. (2554). การพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนนาจอมเทียน. ใน ดุษฎีนิพนธ์ การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ประภาส ปันตบแต่ง และคณะ. (2546). การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาส: กลุ่มเกษตรกร. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเวศ วะสี. (2541). ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และศีลธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกศลทอง.
- พจนีย์ สวัสดิ์รัตน์. (2550). การพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต. กำแพงเพชร: ศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียนจังหวัดกำแพงเพชร.
- พวงรัตน์ วิทย์ตมาภรณ์. (2541). การศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้จากชุมชนในการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (สังคมศึกษา) ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- มานิตย์ ชาชีโย. (2555). รูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนหลายวัยในศูนย์คุ้มโฮมลูกหลานบ้านเหล้าลิง. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สงศรี ชมภูวงศ์. (2554). ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2557). การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรพันธุ์ เปล่งภูเหล็ก. (2559). ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบลบ้านเตื่อ อำเภอกะเปอร์สมุทรสาคร จังหวัดชัยภูมิ. วารสารนวัตกรรมและการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 1(1), 74-85.
- อมรรัตน์ อนันต์วราพงษ์. (2560). หลักการวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อำนาจ จันทร์แป้น. (2542). รูปแบบและกระบวนการพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อุดม เขียววงศ์. (2545). หลักสูตรท้องถิ่น : ยุทธศาสตร์การเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ.

การศึกษาผลการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้าง
ทุนทางจิตวิทยาของนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 39
จังหวัดนราธิวาส*

THE STUDY THE EFFECTS OF INTEGRATIVE GROUP COUNSELING
FOR ENHANCING PSYCHOLOGICAL CAPITAL OF STUDENTS
RAJAPRAJANUGROH 39 NARATHIWAT PROVINCE

ปิยะฉัตร สมบูรณ์

Piyachat Somboon

กาญจนวนิชย์ ปรีชาสุชาติ

Kanjanawan Preechasuchat

วัลลยา ธรรมอภิบาล อินทนิล

Wanlaya Thamaphiban Inthanin

มหาวิทยาลัยทักษิณ

Thaksin University, Thailand

E-mail: piyachatsomboon@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ และกิจกรรมกลุ่มของนักเรียนในระยะก่อนและหลังการทดลอง เปรียบเทียบผลการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ และกิจกรรมกลุ่ม และกลุ่มควบคุมในระยะหลังการทดลอง และเปรียบเทียบผลการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ และกิจกรรมกลุ่มของนักเรียน และกลุ่มควบคุมในระยะหลังการทดลองกับระยะติดตามผล เป็นวิจัยเชิงทดลองแบบ Multi group Pretest - Posttest, Follow - Up Design กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีคะแนนทุนทางจิตวิทยาตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา จำนวน 30 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ได้รับโปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ กลุ่มที่ 2 ได้รับโปรแกรมกิจกรรมกลุ่ม และกลุ่มที่ 3 กลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับกิจกรรมใด ๆ เครื่องมือการวิจัยคือ แบบวัดทุนทางจิตวิทยา โปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ และโปรแกรมกิจกรรมกลุ่ม และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติทดสอบสมมติฐานโดยใช้ Wilcoxon Signed Ranks Test และ One - Way Analysis of

* Received 24 January 2021; Revised 11 May 2021; Accepted 26 May 2021

Variance ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 หลังการทดลองมีระดับทุนทางจิตวิทยาสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งหลังการทดลองกลุ่มที่ 1 มีระดับทุนทางจิตวิทยาสูงกว่ากลุ่มที่ 2 และ กลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และกลุ่มที่ 1 กลุ่มที่ 2 และกลุ่มควบคุม มีระดับทุนทางจิตวิทยาในระยะหลังการทดลองกับระยะติดตามผลไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: ทุนทางจิตวิทยา, การให้คำปรึกษากลุ่ม, กิจกรรมกลุ่ม

Abstract

The objective of this research were to compare-related Integrative Group Counseling and group activity in the pre - trial period and the post - trial period, compare-related Integrative Group Counseling group activity and Control group in the post - trial period and compare - related Integrative Group Counseling group activity and Control group in the follow - up period. The research design was experimental research, Using Multi group pretest - posttest, and Follow - up design. The samples were Students 7th graders which a Psychological Capital score of 25th percentile and lower, the sample included 30 divided into 3 groups: Group 1 with integrative group counseling program, Group 2 with group activity program, and controlled group did not receive any activities. The instruments used consisted of Psychological Capital Scale, Integrative Group Counseling and group activity. The statistics used for data analysis were Mean, Standard Deviation and Wilcoxon Signed Ranks Test and One - Way Analysis of Variance. The research findings revealed that: the students in group 1 and group 2 had higher level of Psychological Capital in the post - trial period than the pre - trial period significantly of statistical significance of .01, the post - trial period, the sample students group 1 had higher level of Psychological Capital than group 2 and the controlled group significantly at .001 and students group 1 group 2 and the controlled group the psychological capital level in the post - trial period and the follow - up period was not differential the statistical significance of .01

Keywords: Psychological Capital, Group Counseling, Group Activity

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยประสบปัญหาด้านคุณภาพ โดยเฉพาะคุณภาพคนด้านความรู้ ทักษะ ทศนคติ ด้านคุณธรรม และจริยธรรม ซึ่งประเทศต้องเร่งพัฒนาปัจจัยพื้นฐานในทุกด้าน

เน้นการพัฒนาทุนมนุษย์จากการยกระดับคุณภาพการศึกษา การเรียนรู้ และการพัฒนาทักษะ เป็นต้น จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง มีการจัดทำแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2564 เน้นการพัฒนาเด็กและเยาวชนทุกกลุ่มให้มีความแข็งแรง สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) จากปัญหาด้านคุณภาพของประชากรและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ จำเป็นต้องพัฒนาเด็กและเยาวชนทุกกลุ่มให้เป็นผู้มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาที่เหมาะสมตามช่วงวัย ทุนทางจิตวิทยาเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีผลต่อการพัฒนาเด็ก และเยาวชนในด้านจิตใจและอารมณ์ ซึ่งเป็นความสามารถทางด้านจิตวิทยาเชิงบวกในการพัฒนาบุคคล ถ้าบุคคลมีทุนทางจิตวิทยา จะมีความเชื่อมั่นในความพยายามที่จะทำหน้าที่ที่ท้าทายให้ประสบความสำเร็จ มีการมองโลกในแง่ดีเกี่ยวกับการประสบความสำเร็จในปัจจุบันและอนาคต มีความหวังแม้บางครั้งจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงเส้นทางสู่เป้าหมายเพื่อที่จะประสบความสำเร็จ เมื่อประสบกับความผิดหวังหรือเผชิญกับปัญหาก็มีความยืดหยุ่นตัวสามารถเผชิญและฟื้นตัวมาอีกครั้งเพื่อให้บรรลุความสำเร็จ (Luthans, F. et al., 2007) ดังนั้นทุนทางจิตวิทยาจะช่วยให้กระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจและสร้างแรงบันดาลใจให้กว้างขึ้นและอาจสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้ดีขึ้น ในทางตรงกันข้ามผู้ที่ไม่มีทุนทางจิตวิทยาในระดับต่ำจะมีความเครียดในการเรียนหรือการทำงานสูง (กาญจนา สุทธิเนียม, 2561); (Abbas, M. & Raja, U., 2015) ซึ่งองค์ประกอบของทุนทางจิตวิทยาแบ่งออกเป็น 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ความเชื่อในความสามารถของตนเอง (Self - Efficacy) ความหวัง (Hope) การมองโลกในแง่ดี (Optimism) และความยืดหยุ่นตัว (Resiliency) (Luthans, F. et al., 2007)

ในการจะเสริมสร้างทุนทางจิตวิทยาในนักเรียนมีหลายวิธีเช่น การอบรมเกี่ยวกับทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก การจัดกิจกรรมเสริมสร้างทุนทางจิตวิทยา การให้คำปรึกษารายบุคคล และการให้คำปรึกษากลุ่ม เป็นต้น แต่ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสนใจให้การให้คำปรึกษากลุ่ม เนื่องจากนักเรียนอยู่ในช่วงวัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนเพราะเพื่อนสำคัญที่สุด เมื่อนักเรียนเข้ากลุ่มและได้มีโอกาสช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดทักษะในการแก้ปัญหาจากของนักเรียนคนอื่น ๆ ด้วย จะนำไปสู่แนวทางการแก้ไขปัญหาของตนเองต่อไปได้ (ประทุม แป้นสุวรรณ, 2549) ผู้วิจัยจึงเลือกใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษา 5 ทฤษฎีดังนี้ ทฤษฎีแรกเป็นการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง เน้นลดความทุกข์ทางอารมณ์ และความรู้สึก เพื่อจะได้ใช้เหตุผลในการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ โดยจัดสภาพการณ์ที่อบอุ่น เต็มไปด้วยการยอมรับให้สมาชิกได้ระบายความรู้สึก เพื่อช่วยให้สำรวจ และค้นพบตนเองได้ในที่สุด ทฤษฎีที่สองเป็นการให้คำปรึกษาแบบพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม ตามแนวคิดที่ว่าอารมณ์ เหตุผล และพฤติกรรมของบุคคลมีความสัมพันธ์กัน โดยที่ความคิดและการรับรู้ต่อสภาพการณ์ต่าง ๆ เป็นตัวก่อให้เกิดอารมณ์ซึ่งส่งผลต่อการกระทำของบุคคล คือทฤษฎีนี้เน้นความสัมพันธ์

ระหว่าง ความคิด อารมณ์ และพฤติกรรมมนุษย์ (วัชร ทรัพย์มี, 2556) ทฤษฎีที่สามเป็นการให้คำปรึกษาแบบเกสตัลท์ ซึ่งมีเป้าหมายให้บุคคลดำเนินชีวิตอยู่กับปัจจุบัน พัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอย่างประสบความสำเร็จโดยไม่ละเมิดทำร้ายผู้อื่น สามารถเกิดความตระหนักรู้ทำให้เรื่องราวที่ค้างคั่งเคียดเผยออกมาและสามารถจัดการได้ ทฤษฎีที่สี่เป็นการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม เป็นทฤษฎีที่เน้นการช่วยเหลือผู้รับคำปรึกษาให้ได้เรียนรู้การแก้ปัญหา และมีพฤติกรรมใหม่ที่เหมาะสม โดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการตรวจสอบ สังเกต วิเคราะห์ และควบคุมพฤติกรรม (ลักขณา สริวัฒน์, 2560) ทฤษฎีที่ห้าเป็นการให้คำปรึกษาแบบการรู้คิด มีเป้าหมายให้ผู้รับคำปรึกษาปรับเปลี่ยนความผิดพลาดของความคิด ส่งเสริมให้มีวิธีการเผชิญปัญหาอย่างสร้างสรรค์ เพื่อจัดการกับปัญหาในอนาคตอย่างปราศจากการสนับสนุนของผู้ให้การปรึกษา (ดวงมณี จงรักษ์, 2549) ซึ่งทั้ง 5 ทฤษฎีที่กล่าวมานั้นมีเทคนิคที่โดดเด่นต่างกัน เมื่อนำมาบูรณาการจึงครอบคลุมในการนำไปใช้กับโปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างทุนทางจิตวิทยาของนักเรียนในโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 39 ซึ่งจากแต่ละทฤษฎีมีธรรมชาติที่ต่างกันเพื่อให้เหมาะสมกับทุนทางจิตวิทยาทั้ง 4 ด้าน ที่มีความเชื่อมโยงกับการจัดการความคิด ความรู้สึก ที่นำไปสู่การมีแรงจูงใจ การวางแผน และการกำหนดพฤติกรรม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ในด้านการดูแลตนเอง การเรียน การมีอาชีพ การศึกษาต่อ และการเข้าสังคม และสนใจใช้การจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อเสริมสร้างทุนทางจิตวิทยาเนื่องจากกิจกรรมกลุ่มเป็นการให้ประสบการณ์ตรงที่ดีเหมาะที่จะนำไปพัฒนาตัวบุคคลและกลุ่ม เพราะกิจกรรมกลุ่มเป็นการเรียนรู้โดยการปฏิบัติ แม้จะเป็นการสร้างสถานการณ์สามารถช่วยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม มีความซาบซึ้งและพึงพอใจที่จะเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงตนเองต่อไป และที่สำคัญคือการทำกิจกรรมกลุ่มมีความประสงค์จะให้สมาชิกทุกคนเกิดความสะเทือนใจและได้รับบทเรียนต่าง ๆ ที่จะช่วยปรับปรุงตนเอง (คมเพชร ฉัตรสุกกุล, 2546)

จากข้อมูลในปี 2561 มีจำนวนเด็กในระบบการศึกษาทั้งหมด 6,763,044 และมีนักเรียนด้อยโอกาสทั้งหมด 3,679,618 คน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561) ซึ่งโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 39 จังหวัดนราธิวาส เป็นโรงเรียนแห่งหนึ่งที่รับเด็กด้อยโอกาส (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560) โดยให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นแบบศึกษาสงเคราะห์ เปิดสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยรับนักเรียนสหศึกษาประเภทประจำ และไปกลับ (โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 39 จังหวัดนราธิวาส, 2561) จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและคณะครูในโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 39 จังหวัดนราธิวาส ผู้วิจัยพบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีบุคลิกภาพขาดความมั่นใจไม่กล้าเข้าหาผู้คน มองความสามารถของตนเองต่ำ นักเรียนบางคนแยกตัวจากนักเรียนคนอื่น ๆ จากการสำรวจเบื้องต้นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 67 คน โดยใช้แบบวัดทุนทางจิตวิทยา พบว่ามีนักเรียนจำนวน 33 คน มีคะแนนทุนทางจิตวิทยาทุกด้านน้อยกว่าค่าเฉลี่ย เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าค่าเฉลี่ยในด้านความเชื่อมั่นในความสามารถ ความหวัง ความหยุนตัว และการมอง

โลกในแง่ดี เท่ากับ 15.63 15.63 18.81 และ 18.33 ตามลำดับ จากผลคะแนนการวัดทุนทางจิตวิทยาจะเห็นว่านักเรียนมีคะแนนระดับปานกลางในทุกด้าน ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรมีการเสริมสร้างทุนทางจิตวิทยาทั้ง 4 ด้านไปพร้อมกันเพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนได้มีทุนทางจิตวิทยาเพิ่มมากขึ้นนำไปสู่การประสบความสำเร็จในชีวิต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลของการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างทุนทางจิตวิทยาของนักเรียนในโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 39 จังหวัดนราธิวาส ในระยะก่อนและหลังการทดลอง
2. เพื่อเปรียบเทียบผลของกิจกรรมกลุ่มเพื่อเสริมสร้างทุนทางจิตวิทยาของนักเรียนในโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 39 จังหวัดนราธิวาส ในระยะก่อนและหลังการทดลอง
3. เพื่อเปรียบเทียบผลการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ กิจกรรมกลุ่ม เพื่อเสริมสร้างทุนทางจิตวิทยา ของนักเรียนในโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 39 จังหวัดนราธิวาส และกลุ่มควบคุม ในระยะหลังการทดลอง
4. เพื่อเปรียบเทียบผลการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ กิจกรรมกลุ่มเพื่อเสริมสร้างทุนทางจิตวิทยาของนักเรียน และกลุ่มควบคุม ในระยะหลังการทดลองกับระยะติดตามผล

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้แบ่งทุนทางจิตวิทยาออกเป็น 4 ด้าน (Luthans, F. et al., 2007) ได้แก่ ความเชื่อในความสามารถของตนเอง (Self - Efficacy) ด้านความหวัง (Hope) ด้านการมองโลกในแง่ดี (Optimism) และความยืดหยุ่นตัว (Resilience)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2563 โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 39 จังหวัดนราธิวาส เป็นผู้ที่ไม่มีความบกพร่องทางการสื่อสาร และสามารถสื่อสารเป็นภาษาไทยได้ดี และสื่อสารถึงเรื่องการรับรู้ในตนเองได้ จำนวนทั้งสิ้น 68 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2563 ในโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 39 จังหวัดนราธิวาส เป็นผู้ที่ไม่มีความบกพร่องทางการสื่อสาร สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ดี และสื่อสารถึงเรื่องการรับรู้ในตนเองได้ มีคะแนนทุนทางจิตวิทยาน้อยกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 และสมัครใจเข้าร่วมการทดลอง จำนวน 30 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มละ 10 คนด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) (อนุวัติ คุณแก้ว, 2560) ได้แก่ กลุ่มทดลอง 2 กลุ่ม และกลุ่มควบคุม 1 กลุ่ม ซึ่งเป็นจำนวนที่เหมาะสมต่อการรักษาระดับความสนใจได้อย่างทั่วถึงภายในกลุ่ม สมาชิกจะรู้สึกปลอดภัย และสมาชิกมีส่วนร่วมในกลุ่ม

อย่างเหมาะสม (จิราภรณ์ อารยะรังสฤษฎ์, 2539) โดยกลุ่มทดลองที่ 1 ได้รับโปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ กลุ่มทดลองที่ 2 ได้รับโปรแกรมกิจกรรมกลุ่ม และกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับกิจกรรมใด ๆ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

3.1 แบบวัดทุนทางจิตวิทยา ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัย ได้ผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 เมื่อนำไปทดลองใช้ (Try - out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียง มีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ทั้งฉบับเท่ากับ 0.986

3.2 โปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างทุนทางจิตวิทยา ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัย จำนวน 18 ครั้ง ได้ผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 นำไปทดลองใช้ (Try - out) เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหา

3.3 โปรแกรมกิจกรรมกลุ่มเพื่อเสริมสร้างทุนทางจิตวิทยา ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัย จำนวน 18 ครั้ง ได้ผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 นำไปทดลองใช้ (Try - out) เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหา

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยติดต่อ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 39 จังหวัดนราธิวาส

4.2 นัดหมายนักเรียนที่เป็นประชากรทั้งหมดเพื่อชี้แจงรายละเอียดพร้อมตอบแบบวัดทุนทางจิตวิทยา เพื่อคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนทุนทางจิตวิทยาดำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25

4.3 ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย พร้อมทั้งให้เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมในการวิจัย เอกสารแสดงความยินยอมสำหรับผู้แทน และให้กลุ่มตัวอย่างทุกคนลงนามในใบยินยอมเข้าร่วมการวิจัย โดยให้ทำแบบวัดทุนทางจิตวิทยาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และเก็บไว้เป็นคะแนน (Pretest)

4.4 ผู้วิจัยทำการทดสอบหลังการทดลอง โดยให้กลุ่มทดลองที่ 1 กลุ่มทดลองที่ 2 และกลุ่มควบคุม ตอบแบบวัดทุนทางจิตวิทยา แล้วเก็บคะแนนไว้เป็นคะแนนหลังการทดลอง (Posttest)

4.5 ผู้วิจัยทดสอบอีกครั้งหลังเสร็จสิ้นการทดลองแล้วเป็นเวลา 1 เดือน โดยให้นักเรียนทั้ง 3 กลุ่มตอบแบบวัดทุนทางจิตวิทยา แล้วเก็บคะแนนไว้เป็นคะแนนระยะติดตามผล (Follow - Up)

5. สมมติฐานของการวิจัย

5.1 นักเรียนที่ได้รับการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างทุนทางจิตวิทยามีระดับทุนทางจิตวิทยาระยะหลังการทดลองสูงกว่าระยะก่อนการทดลอง

5.2 นักเรียนที่ได้รับการกิจกรรมกลุ่มเพื่อเสริมสร้างทุนทางจิตวิทยา มีระดับทุนทางจิตวิทยาระยะหลังการทดลองสูงกว่าระยะก่อนการทดลอง

5.3 นักเรียนที่ได้รับการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการและกิจกรรมกลุ่มมีทุนทางจิตวิทยาสูงกว่ากลุ่มควบคุมในระยะหลังการทดลอง

5.4 ทุนทางจิตวิทยาของนักเรียนที่ได้รับการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ กิจกรรมกลุ่ม และกลุ่มควบคุม ในระยะหลังการทดลองกับระยะติดตามผลไม่แตกต่างกัน

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 เปรียบเทียบทุนทางจิตวิทยาของนักเรียนในกลุ่มทดลองที่ 1 ในระยะก่อนและหลังการทดลองดังตารางที่ 1 และ ตารางที่ 2

ตารางที่ 1 ผลรวมของระดับทุนทางจิตวิทยาของนักเรียนในกลุ่มทดลองที่ 1 กลุ่มทดลองที่ 2 และกลุ่มควบคุม

กลุ่ม	ระยะก่อนการทดลอง			ระยะหลังการทดลอง			ระยะติดตามผล		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
กลุ่มทดลองที่ 1	3.46	0.15	ปานกลาง	4.43	0.12	มาก	4.50	0.09	มาก
กลุ่มทดลองที่ 2	3.49	0.37	ปานกลาง	4.13	0.22	มาก	4.35	0.12	มาก
กลุ่มควบคุม	3.46	0.34	ปานกลาง	3.35	0.28	ปานกลาง	3.77	0.31	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลรวมของระดับทุนทางจิตวิทยาของนักเรียนในกลุ่มทดลองที่ 1 กลุ่มทดลองที่ 2 และกลุ่มควบคุมในระยะก่อนการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเข้าสู่ระยะหลังการทดลองในกลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2 มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ยกเว้นกลุ่มควบคุมที่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนระยะติดตามผลทั้ง 3 กลุ่มมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบทุนทางจิตวิทยาของนักเรียนในกลุ่มทดลองที่ 1 ในระยะก่อนและหลังการทดลอง

กลุ่ม	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		Z	P-value
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
กลุ่มทดลองที่ 1	3.46	0.15	4.43	0.12	- 2.803	.005**

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 2 พบว่าระดับคะแนนการเสริมสร้างทุนทางจิตวิทยาของนักเรียนก่อนกับหลังการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างทุนทางจิตวิทยา มีคะแนนหลังการทดลองเฉลี่ย 4.43 คะแนน ซึ่งสูงกว่าก่อนการทดลองที่มีคะแนนเฉลี่ย 3.46 คะแนน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตอนที่ 2 เปรียบเทียบทุนทางจิตวิทยาของนักเรียนในกลุ่มทดลองที่ 2 ในระยะก่อนและหลังการทดลอง ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบทุนทางจิตวิทยาของนักเรียนในกลุ่มทดลองที่ 1 กลุ่มทดลองที่ 2 และกลุ่มควบคุมในระยะก่อนและหลังการทดลอง

กลุ่ม	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		Z	P-value
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
กลุ่มทดลองที่ 2	3.49	0.37	4.13	0.22	-2.803	.005**

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า ระดับคะแนนการเสริมสร้างทุนทางจิตวิทยาของนักเรียนก่อนกับหลังการให้กิจกรรมกลุ่มเพื่อเสริมสร้างทุนทางจิตวิทยามีคะแนนหลังการทดลองเฉลี่ย 4.13 คะแนน สูงกว่าก่อนการทดลองที่มีคะแนนเฉลี่ย 3.49 คะแนน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบทุนทางจิตวิทยาของนักเรียนในกลุ่มทดลองที่ 1 กลุ่มทดลองที่ 2 และกลุ่มควบคุมในระยะหลังการทดลอง ดังตารางที่ 4 และตารางที่ 5

ตารางที่ 4 ค่าการแจกแจง ความแปรปรวน และความแตกต่างของข้อมูลทุนทางจิตวิทยาของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ 1 หลังการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ นักเรียนกลุ่มทดลองที่ 2 หลังได้รับกิจกรรมกลุ่ม และกลุ่มควบคุม โดยใช้สถิติ Brown - Forsythe

กลุ่ม	Shapiro-Wilk (P-Value)	Levene Statistic (P-Value)	Brown-Forsythe (P-Value)
การให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ	.292		
กิจกรรมกลุ่ม	.854	.092	.000***
กลุ่มควบคุม	.733		

*** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากตารางที่ 4 พบว่ากลุ่มการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ กิจกรรมกลุ่ม และกลุ่มควบคุมมีค่ามากกว่า .05 สามารถอธิบายได้ว่าทั้ง 3 กลุ่มมีการแจกแจงแบบปกติ เมื่อพิสูจน์ความแปรปรวนมีค่า มากกว่า .05 แสดงว่ามีค่าความแปรปรวนเท่ากัน จึงนำค่าต่าง ๆ มาหาความแตกต่างของข้อมูลทุนทางจิตวิทยาของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ 1 หลังการให้คำปรึกษากลุ่มแบบ

บูรณาการ นักเรียนกลุ่มทดลองที่ 2 หลังได้รับกิจกรรมกลุ่ม และกลุ่มควบคุม มีค่าเท่ากับ .000 มีอย่างน้อย 2 กลุ่มที่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ตารางที่ 5 ค่าความแตกต่างรายคู่ของค่าเฉลี่ยทุนทางจิตวิทยาของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ 1 หลังการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ นักเรียนกลุ่มทดลองที่ 2 หลังการให้กิจกรรมกลุ่ม และระยะหลังกลุ่มควบคุมโดยใช้วิธีของ Fisher's Least Significant Difference, LSD

กลุ่ม	$\bar{X}$	การให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ	กิจกรรมกลุ่ม	กลุ่มควบคุม
		4.429	4.130	3.353
การให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ	4.429	-	.299**	1.076***
กิจกรรมกลุ่ม	4.130	-.299**	-	.777***
กลุ่มควบคุม	3.353	-1.076***	-.777***	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

*** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากตารางที่ 5 พบว่านักเรียนกลุ่มทดลองที่ 1 หลังการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ กับกิจกรรมกลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนกลุ่มทดลองที่ 1 หลังการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการและนักเรียนกลุ่มทดลองที่ 2 หลังให้กิจกรรมกลุ่ม เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุม พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 สามารถสรุปได้ว่าหลังการทดลองกลุ่มที่ได้รับการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการมีทุนทางจิตวิทยาสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับกิจกรรมและกลุ่มควบคุม

ตอนที่ 4 เปรียบเทียบทุนทางจิตวิทยาของนักเรียนในกลุ่มทดลองที่ 1 กลุ่มทดลองที่ 2 และกลุ่มควบคุม ระหว่างระยะหลังการทดลองกับระยะติดตามผล ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 เปรียบเทียบทุนทางจิตวิทยาของนักเรียนในกลุ่มทดลองที่ 1 กลุ่มทดลองที่ 2 และ กลุ่มควบคุม ระหว่างระยะหลังการทดลองกับระยะติดตามผล

กลุ่ม	หลังการทดลอง		ติดตามผล		Z	P- value
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
กลุ่มทดลองที่ 1	4.43	0.12	4.50	0.09	- 2.803	.005**
กลุ่มทดลองที่ 2	4.13	0.22	4.35	0.12	-2.599	.009**
กลุ่มควบคุม	3.35	0.28	3.77	0.31	-2.701	.007**

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 6 พบว่าระดับคะแนนการเสริมสร้างทุนทางจิตวิทยาของนักเรียนหลังการทดลองกับระยะติดตามผลกลุ่มทดลองที่ 1 ได้รับการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อ

เสริมสร้างทุนทางจิตวิทยามีคะแนนระยะติดตามผลเฉลี่ย 4.50 คะแนน สูงกว่าหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ย 4.43 คะแนน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนการเสริมสร้างทุนทางจิตวิทยาของนักเรียนหลังการทดลองกับระยะติดตามผลกลุ่มทดลองที่ 2 ได้รับกิจกรรมกลุ่มเพื่อเสริมสร้างทุนทางจิตวิทยามีคะแนนในระยะติดตามผลเฉลี่ย 4.35 คะแนน สูงกว่าหลังการทดลองที่มีคะแนนเฉลี่ย 4.13 คะแนน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนกลุ่มควบคุมมีคะแนนในระยะติดตามผลเฉลี่ย 3.77 คะแนน สูงกว่าหลังการทดลองที่มีคะแนนเฉลี่ย 3.35 คะแนนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

จากการศึกษา ผลการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างทุนทางจิตวิทยาของนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 39 จังหวัดนราธิวาส อภิปรายผลได้ดังนี้

จากสมมติฐานข้อที่ 1 นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการมีผลของระดับทุนทางจิตวิทยารายด้านและโดยรวมในระยะหลังการทดลองสูงกว่าระยะก่อนการทดลอง พบว่าค่าเฉลี่ยทุนทางจิตวิทยาโดยรวม หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จากผลการวิจัยสรุปได้ว่าหลังได้รับโปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการมีค่าเฉลี่ยทุนทางจิตวิทยาโดยรวมสูงกว่าก่อนได้รับโปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา สุทธิเนียม พบว่าทุนทางจิตวิทยาของนิสิตครูกลุ่มทดลองหลังได้รับการให้คำปรึกษากลุ่มเพื่อพัฒนาทุนทางจิตวิทยาผลสูงกว่าก่อนได้รับการปรึกษากลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 (กาญจนา สุทธิเนียม, 2561) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุษบา หาริณพลสิทธิ และคณะ พบว่าทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกของนักเรียนอาชีวศึกษาโดยรวมและรายองค์ประกอบทุกองค์ประกอบมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นหลังร่วมการให้คำปรึกษากลุ่มแนวทฤษฎีเหตุผล อารมณ์ พฤติกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จะเห็นว่าโปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการส่งผลให้นักเรียนกลุ่มทดลองที่ 1 ได้เกิดการสำรวจตนเอง และเข้าใจปัญหาต่าง ๆ ที่ได้จากการพูดคุย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาของตนเอง หรือปัญหาของสมาชิกกลุ่มคนอื่น ๆ นำไปสู่การพัฒนาความคิด ความรู้สึก แรงจูงใจ และพฤติกรรม ในด้านการเรียน ด้านการมีอาชีพ การศึกษาต่อ และการเข้าสังคม เนื่องจากการให้คำปรึกษากลุ่มเป็นขั้นตอนการช่วยเหลือกลุ่มบุคคลที่มีปัญหาในเรื่องที่คล้ายกัน (บุษบา หาริณพลสิทธิ และคณะ, 2561) โดยให้ความสัมพันธ์และอิทธิพลของกลุ่มช่วยเหลือสมาชิกในด้านกำลังใจ เพื่อให้สมาชิกเข้าใจตนเอง และได้แนวทางในการแก้ไขปัญหา (ลักขณา สรวิวัฒน์, 2560) ซึ่งการให้คำปรึกษาแบบบูรณาการเป็นส่วนสำคัญเพราะเป็นกระบวนการที่จะเลือกแนวคิดและวิธีการต่าง ๆ มาใช้โดยการสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีพลวัต และเทคนิคให้ มีความเฉพาะกับลักษณะปัญหาของผู้รับคำปรึกษา (สายสมร เฉลยกิตติ, 2554) โดยงานวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้การบูรณาการทฤษฎีทางการให้คำปรึกษา 5 ทฤษฎี โดยทฤษฎีแรกเป็น

การให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง เน้นการจัดหรือลดความทุกข์ทางอารมณ์ และความรู้สึก เพื่อจะได้ใช้เหตุผลในการแก้ปัญหาหรือตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป โดยจัดสภาพการณ์ที่อบอุ่น เป็นมิตร ให้สมาชิกได้ระบายความรู้สึกและความคับข้องใจจากการเก็บความรู้สึกต่าง ๆ เพื่อให้สมาชิกได้สำรวจ และค้นพบตนเองได้ในที่สุด (วัชร ทรัพย์มี, 2556) โดยใช้เทคนิค เช่น การฟัง การตั้งคำถาม และการยอมรับทางบวกอย่างไม่มีเงื่อนไข เป็นต้น เทคนิคเหล่านี้สอดแทรกในทุกครั้งของการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ ทำให้ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นถึงความผ่อนคลาย และเปิดเผยความคิด ความรู้สึก ผ่านการสื่อสารทั้งภาษาพูดและภาษากายได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ทฤษฎีที่สองเป็นการให้คำปรึกษาแบบพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม ตามแนวคิดที่ว่าอารมณ์ เหตุผล และพฤติกรรมของบุคคลมีความสัมพันธ์กัน ทฤษฎีนี้เน้นความสัมพันธ์ระหว่าง ความคิด อารมณ์ และพฤติกรรมมนุษย์ เทคนิคที่ผู้วิจัยนำมาใช้ เช่น เทคนิคการโต้แย้งเพื่อจัดหรือเอาชนะความคิดความเชื่อไร้เหตุผล เทคนิคการเรียนรู้จากตัวแบบ การผ่อนคลายความเครียด และเทคนิคการกำหนดงานด้านพฤติกรรมให้ฝึกฝนเป็นการบ้าน เป็นต้น จากเทคนิคที่กล่าวมาทำให้นักเรียนกลุ่มทดลองที่ 1 ได้มองเห็นภาพความคิด อารมณ์ และพฤติกรรมของตนเองชัดเจนขึ้นจากเทคนิคแบบฝึกเพื่อพัฒนาตนเองของ REBT และจากเทคนิคการเรียนรู้จากตัวแบบยังทำให้เกิดแรงจูงใจที่จะทำสิ่งต่าง ๆ เกิดการคิดกำหนดพฤติกรรมและนำไปสู่การฝึกฝน ซึ่งเป็นแนวทางให้เกิดความคิดนำไปสู่การปรับเปลี่ยนอารมณ์ และพฤติกรรม ทฤษฎีที่สามเป็นการให้คำปรึกษาแบบเกสตัลท์ซึ่งมีเป้าหมายให้บุคคลดำเนินชีวิตอยู่กับปัจจุบัน ทำให้เกิดความตระหนักรู้ทำให้เรื่องราวที่ค้างค้างเผยออกมาและสามารถจัดการได้ เทคนิคที่ใช้คือ เทคนิคเก้าอี้ว่างเปล่า เทคนิคการเปลี่ยนวิธีใช้คำพูด สิ่งที่เห็นได้ชัดคือนักเรียนกลุ่มทดลองที่ 1 ได้ฝึกจัดการกับเรื่องราวที่ค้างค้างอยู่ในใจทำให้เกิดความกระจ่างในความคิด ความรู้สึกของตนเองเพิ่มขึ้น สามารถพัฒนาการดำเนินชีวิตให้อยู่กับปัจจุบันได้ ทฤษฎีที่สี่เป็นการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม เน้นการช่วยเหลือผู้รับ คำปรึกษาให้เรียนรู้การแก้ปัญหา และมีพฤติกรรมใหม่ที่เหมาะสม โดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการตรวจสอบ สังเกต วิเคราะห์ และควบคุมพฤติกรรม (ลักขณา สรวิวัฒน์, 2560) เทคนิคที่นำมาใช้ คือ เทคนิคการเสริมแรงทางบวก ด้วยการพูดชมเชย การพยักหน้า และการยิ้ม เทคนิคการฝึกการผ่อนคลาย ได้แก่ การฝึกหายใจเพื่อลดความเครียด และการฝึกผ่อนคลายกล้ามเนื้อ ซึ่งสิ่งที่ผู้วิจัยสังเกตเห็นจากการทดลอง พบว่านักเรียนกลุ่มทดลองที่ 1 เมื่อได้รับการเสริมแรงทางบวกทำให้เกิดพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง เช่น กล้าเล่าเรื่องราวหรือแสดงสีหน้าท่าทางออกมาอย่างเต็มที่ ซึ่งทำให้บรรยากาศในกลุ่มมีการพัฒนาเกิดความคิดเห็นที่หลากหลายและเป็นประโยชน์ นอกจากนี้การฝึกการผ่อนคลายรูปแบบต่าง ๆ ยังทำให้เกิดทางเลือกในการผ่อนคลายความเครียดเพิ่มขึ้นจากวิธีเดิมที่มีอยู่ ทฤษฎีที่ห้าเป็นการให้คำปรึกษาแบบการรู้คิด มีเป้าหมายให้ผู้รับคำปรึกษามีวิธีการเผชิญปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และรู้จักพัฒนาทัศนคติที่สนับสนุนความคิดที่เหมาะสมตรงตามความจริง เพื่อจัดการกับปัญหาในอนาคตอย่างปราศจาก

การสนับสนุนของผู้ให้การปรึกษา (ดวงมณี จงรักษ์, 2549) ในงานวิจัยใช้เทคนิคการตั้งคำถาม และการระบุข้อดี ข้อเสีย ซึ่งนักเรียนกลุ่มทดลองที่ 1 เขียนไปในข้อดีได้มากกว่าข้อเสีย เมื่อมีการแลกเปลี่ยนนำเสนอก็สังเกตเห็นถึงการพัฒนาความคิด และความเข้าใจ เพราะมีการพูดคุยกันในเรื่องที่มีความเห็นในการระบุข้อดีหรือข้อเสียว่ามีทิศทางเดียวกันหรือต่างกัน นอกจากนี้ยังทำให้ได้วิธีคิดเลือกวางแผนแนวทางเป้าหมายของตนเองได้กว้างยิ่งขึ้น

จากสมมติฐานข้อที่ 2 นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมกิจกรรมกลุ่ม มีระดับทุนทางจิตวิทยาระยะหลังทดลองสูงกว่าระยะก่อนการทดลอง พบว่าค่าเฉลี่ยทุนทางจิตวิทยาโดยรวม หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 จากผลการวิจัยสรุปได้ว่าหลังการให้โปรแกรมกิจกรรมกลุ่มเพื่อเสริมสร้างทุนทางจิตวิทยา มีค่าเฉลี่ยทุนทางจิตวิทยาโดยภาพรวมสูงกว่าก่อนการให้โปรแกรมกิจกรรมกลุ่มซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉัฐวิณั สิทธิศิริอรธ และคณะ พบว่าหลังสิ้นสุดกิจกรรมส่งเสริมความคิดเชิงบวก นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพครูมีความคิดเชิงบวกสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ฉัฐวิณั สิทธิศิริอรธ และคณะ, 2562) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิวรรษา แซ่เจีย พบว่าระดับความเข้มแข็งทางใจของกลุ่มทดลองหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 จะเห็นว่ากิจกรรมกลุ่มเพื่อเสริมสร้างทุนทางจิตวิทยาสามารถเสริมสร้างทุนทางจิตวิทยาได้ โดยที่นักเรียนในกลุ่มนี้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ค้นหาวิธีแก้ไขปัญหา ผ่านใบงานและกิจกรรมต่าง ๆ (วิวรรษา แซ่เจีย, 2561) ซึ่งการทำกิจกรรมกลุ่มคือการร่วมกันวางแผน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ระหว่างสมาชิกต่อสมาชิกภายในกลุ่ม (ศุภวดี บุญญวงค์, 2527) ดังนั้นการให้ประสบการณ์ตรงในการทำกิจกรรมกลุ่มจึงเป็นวิธีที่ดีเหมาะที่จะนำไปพัฒนาตัวบุคคลและกลุ่ม (คมเพชร ฉัตรศุภกุล, 2546) ผู้วิจัยสังเกตนักเรียนกลุ่มทดลองที่ 2 หลังจากการเข้ารับโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น กล่าวคือ มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ วิธีการแก้ปัญหา และการให้กำลังใจกัน มากขึ้นกว่าในช่วงแรกของการเข้ารับโปรแกรมกิจกรรมกลุ่ม ผู้วิจัยเห็นถึงเป้าหมาย และแรงจูงใจที่ชัดเจนขึ้นจากนักเรียนกลุ่มทดลองที่ 2 ซึ่งมีความพยายามที่จะถ่ายทอดผ่านทางกิจกรรม และใบงาน ทั้งหมดนี้ทำให้นักเรียนกลุ่มที่ 2 ได้เปิดมุมมองที่กว้างขึ้น ในการดูแลตนเอง การเรียน การมีอาชีพ การศึกษาต่อ และการเข้าสังคมผ่านโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มเพื่อเสริมสร้างทุนทางจิตวิทยา

จากสมมติฐานข้อที่ 3 นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ และโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มมีทุนทางจิตวิทยาสูงกว่ากลุ่มควบคุมในระยะหลังการทดลอง พบว่านักเรียนกลุ่มทดลองที่ 1 หลังการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ สูงกว่ากิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนกลุ่มทดลองที่ 1 หลังได้รับโปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการและนักเรียนกลุ่มทดลองที่ 2 หลังได้รับโปรแกรมกิจกรรมกลุ่ม สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 สามารถสรุปได้ว่าหลังการทดลองกลุ่มที่ได้รับ

การให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการมีทุนทางจิตวิยาสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับกิจกรรม และกลุ่มควบคุมเป็นไปตามสมมติฐาน ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พชรารณ ศรีสวัสดิ์ พบว่า ทุนทางจิตวิยาโดยรวมและรายองค์ประกอบของกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมโปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่มและกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 แสดงถึงโปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่มทำให้นักศึกษาเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น เนื่องจากการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการได้เลือกผสมผสานแนวคิดทฤษฎี เทคนิค และกระบวนการจากทฤษฎีการให้คำปรึกษาต่าง ๆ มาใช้สร้างโปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ (พชรารณ ศรีสวัสดิ์, 2558) ซึ่งได้ผลดีในการพัฒนาทุนทางจิตวิยาทั้งทางด้านความเชื่อในความสามารถของตนเอง ด้านความหวัง ด้านการมองโลกในแง่ดี และความหยวนตัว ที่มีจุดมุ่งหมายของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม เพื่อช่วยให้สมาชิกของกลุ่มแต่ละคน พัฒนาแนวทางแก้ปัญหา พร้อมทั้งเผชิญปัญหา สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาที่ประสบได้อย่างมีประสิทธิภาพเข้าใจถึงการที่ผู้อื่นต้องเผชิญปัญหาและหาทางแก้ไข เช่นเดียวกับตนเอง พัฒนาการเข้าใจเกี่ยวกับความต้องการและความรู้สึกของบุคคลอื่น ยอมรับทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น รู้จักที่จะพัฒนาสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น มีความเข้าใจตนเอง มั่นใจ และกล้าแสดงออก อีกทั้งยอมรับในการพัฒนาตนเอง (กาญจนา ไชยพันธ์, 2549) นอกจากนี้เพื่อช่วยให้ทราบถึงความต้องการและปัญหาของสมาชิกคนอื่น ๆ ที่คล้ายคลึงกัน เพิ่มการตระหนักรู้ในการเลือกสิ่งต่าง ๆ ของตนเอง รวมถึงการวางแผนอย่างเฉพาะเจาะจงที่ลงมือปฏิบัติในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบางอย่างให้เหมาะสม (กมลรัตน์ กริทอง, 2545) จึงเป็นเหตุสำคัญให้การพัฒนาทุนทางจิตวิยาด้วยการให้คำปรึกษากลุ่มมีประสิทธิภาพ ส่วนกิจกรรมกลุ่มมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้สมาชิกกลุ่มมีความเข้าใจตนเอง และในบุคคลอื่นอย่างถูกต้อง ซึ่งเกิดความงอกงามด้านความรู้ และทักษะ ในขณะที่นักเรียนได้มีโอกาสทำงานเป็นกลุ่มย่อมจะช่วยให้ นักเรียนมีทักษะเฉพาะอย่างดีขึ้น อาจกล่าวได้ว่านักเรียนที่เข้ากลุ่มย่อมได้รับโอกาสอันดีมีประโยชน์ต่อตนเองมากกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้ากลุ่ม (คมเพชร ฉัตรศุภกุล, 2546) หลังการทดลองผู้วิจัยสังเกตพบว่ามีนักเรียนทดลองกลุ่มที่ 1 และนักเรียนกลุ่มทดลองที่ 2 มีการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นทั้งจากคะแนนแบบวัดทุนทางจิตวิยาและจากการสังเกต แต่ในกลุ่มควบคุมกลับมีผลคะแนนที่น้อยลงอาจมีสาเหตุจากการทำแบบวัดทุนทางจิตวิยา ในช่วงการสอบกลางภาคซึ่งนักเรียนกลุ่มควบคุมมีความกังวลที่เป็นการสอบเทอมแรกของการเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ให้ความรู้พร้อมอธิบายทุนทางจิตวิยาตามใบความรู้เรื่องทุนทางจิตวิยาเพื่อให้นักเรียนกลุ่มนี้ได้ทราบถึงทุนทางจิตวิยาทั้ง 4 ด้าน และทราบกระบวนการการให้คำปรึกษากลุ่ม และกิจกรรมกลุ่มที่ได้ให้กับนักเรียนกลุ่มที่ 1 และนักเรียนกลุ่มที่ 2

จากสมมติฐานข้อที่ 4 ทุนทางจิตวิยาของนักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่ม โปรแกรมกิจกรรมกลุ่ม และกลุ่มควบคุม ในระยะหลังการทดลองกับระยะติดตามผลไม่แตกต่างกัน พบว่าระดับทุนทางจิตวิยาของนักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่ม

โปรแกรมกิจกรรมกลุ่ม และกลุ่มควบคุม ในระยะหลังการทดลองกับระยะติดตามผลไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จากการวิจัยสรุปได้ว่าในระยะติดตามผลทุนทางจิตวิทยาของนักเรียนที่ได้รับการให้คำปรึกษากลุ่ม กิจกรรมกลุ่ม และกลุ่มทดลอง ในระยะหลังการทดลองกับระยะติดตามผลไม่แตกต่างกันเป็นไปตามสมมติฐาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชลพร กองคำ พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองหลังการติดตามผลสูงกว่าหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ชลพร กองคำ, 2561) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เพ็ญภา กุลนาคดล พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนความหุนตัวทางอารมณ์ทั้งในภาพรวมและรายด้าน ช่วงหลังการทดลอง และติดตามผลสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าการให้การปรึกษากลุ่มเชิงบูรณาการมีผลทำให้ความหุนตัวทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นจากผลการวิจัยสามารถอภิปรายได้ว่า ระดับทุนทางจิตวิทยาหลังจบการทดลองไปแล้ว 1 เดือน ในระยะติดตามผลของกลุ่มการให้คำปรึกษากลุ่มและกิจกรรมกลุ่ม มีความคงทน (เพ็ญภา กุลนาคดล, 2559)

องค์ความรู้ใหม่

สิ่งที่ได้จากงานวิจัยครั้งนี้คือเครื่องมือผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้แก่ แบบวัดทุนทางจิตวิทยา โปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ และโปรแกรมกิจกรรมกลุ่ม ที่เหมาะสมกับการวัดระดับและเสริมสร้างทุนทางจิตวิทยา ทั้ง 4 ด้าน ดังต่อไปนี้คือ ด้านความเชื่อมั่นในความสามารถตนเอง ด้านความหวัง ด้านการมองโลกในแง่ดี และด้านความหุนตัว สามารถนำไปใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้ดี ซึ่งจะเห็นได้จากผลการวิจัยว่า ผลการได้รับโปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการมีประสิทธิภาพที่ดีกว่าการได้รับกิจกรรมกลุ่มเล็กน้อย ทั้งนี้ทุกเครื่องมือสามารถนำไปใช้ได้ตามความเหมาะสม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้คือ กลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2 หลังการทดลองมีระดับทุนทางจิตวิทยาสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งหลังการทดลองกลุ่มทดลองที่ 1 มีระดับทุนทางจิตวิทยาสูงกว่ากลุ่มทดลองที่ 2 และกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 รวมถึงทุนทางจิตวิทยาทุกด้านของกลุ่มทดลองที่ 1 กลุ่มทดลองที่ 2 และกลุ่มควบคุม มีระดับทุนทางจิตวิทยาในระยะหลังการทดลองกับระยะติดตามผลไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ข้อเสนอแนะการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ คือการนำโปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบบูรณาการ และโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มเพื่อเสริมสร้างทุนทางจิตวิทยาไปประยุกต์ใช้ควรศึกษาขั้นตอนเทคนิคต่าง ๆ และฝึกฝน การไม่เร่งรัดเวลาในการเข้าร่วมกลุ่ม รวมถึงการศึกษาภาษาหรือวัฒนธรรมของกลุ่มที่นำไปใช้เพราะการให้คำปรึกษากับนักเรียนมีความเปราะบาง ข้อเสนอแนะ

ในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรมีการติดตามผลในระยะยาวถึงการคงอยู่ของความคิด อารมณ์ และพฤติกรรม รวมถึงติดตามผลที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ควรมีการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพและปริมาณร่วมกัน นำข้อมูลมาประยุกต์โปรแกรมเพื่อให้โปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่มเหมาะสม และใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเข้ากับกลุ่มที่จะศึกษา ควรศึกษาโปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ และกิจกรรมกลุ่ม เพื่อเสริมสร้างทุนทางจิตวิทยาในกลุ่มตัวอย่างอื่น เช่น เยาวชนในสถานพินิจ เยาวชนในสถานสงเคราะห์ เป็นต้น และควรศึกษาการให้คำปรึกษารายบุคคล เพื่อให้คำปรึกษาได้ตรงและละเอียดขึ้นในรายบุคคล

กิตติกรรมประกาศ

บทความเรื่องการศึกษากิจการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างทุนทางจิตวิทยาของนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 39 จังหวัดนราธิวาส จากเนื้อหาที่เขียนในบทความวิจัยฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องผลการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างทุนทางจิตวิทยาของนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 39 จังหวัดนราธิวาส ผู้วิจัยได้นำมาปรับเนื้อหาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- กมลรัตน์ กริทอง. (2545). ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการให้คำปรึกษา. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- กาญจนา ไชยพันธ์. (2549). การให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- กาญจนา สุทธิเนียม. (2561). การพัฒนาทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกของนิสิตครู โดยการให้คำปรึกษากลุ่ม. วารสารพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต, 32(1), 17-32.
- คมเพชร ฉัตรศุภกุล. (2546). กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ พัฒนาศึกษา.
- จิราภรณ์ อารยะรังสฤษฎ์. (2539). การให้คำปรึกษากลุ่ม. ใน โครงการตำราและเอกสารวิชาการ. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ฉัฐวิณ สิริศิริอรธร และคณะ. (2562). ผลการใช้กิจกรรมส่งเสริมความคิดเชิงบวกในนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครู. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยธนบุรี, 13(1), 157-164.
- ชลพร กองคำ. (2561). การพัฒนารูปแบบการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจเป้าหมายในการเรียนของนักศึกษา. วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต, 32(1), 66-85.
- ดวงมณี จงรักษ์. (2549). ทฤษฎีการให้คำปรึกษาและจิตบำบัดเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).

- บุษบา หาริณพลสิทธิ และคณะ. (2561). การเสริมสร้างทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกของนักเรียน
อาชีวศึกษาโดยการให้คำปรึกษากลุ่มแนวทฤษฎี เหตุผล อารมณ์ พฤติกรรม.
วารสารวิชาการอุตสาหกรรมศึกษา, 12(1), 56-73.
- ประทุม แป้นสุวรรณ. (2549). การให้คำปรึกษากลุ่มด้านเพศศึกษาวัยรุ่นกลุ่มเสี่ยง.
กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศึกษา.
- พัชรภรณ์ ศรีสวัสดิ์. (2558). การศึกษาและเสริมสร้างทุนทางจิตวิทยาของนิสิต/นักศึกษาโดย
การให้คำปรึกษากลุ่ม. วารสารวิจัยทางการศึกษา, 9(2), 131-146.
- เพ็ญญา กุลนาคดล. (2559). การเสริมสร้างความหยุ่นตัวทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นที่มา
จากครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวด้วยรูปแบบการปรึกษากลุ่มเชิงบูรณาการ. วารสารการศึกษา
และการพัฒนาสังคม, 12(2), 198-212.
- โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 39 จังหวัดนราธิวาส. (2561). ข้อมูลทั่วไปของโรงเรียนราช
ประชานุเคราะห์ 39 จังหวัดนราธิวาส. เรียกใช้เมื่อ 5 ธันวาคม 2561 จาก
<http://rpg39.ac.th>
- ลักขณา สรวิวัฒน์. (2560). ทฤษฎีและเทคนิคการให้การปรึกษา. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- วัชร ทรัพย์มี. (2556). ทฤษฎีให้บริการปรึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- วิวรรษา แซ่เจีย. (2561). ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มโดยใช้การมีส่วนร่วมของครอบครัวที่มีผลต่อ
ความเข้มแข็งทางใจของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
จังหวัดปัตตานี. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยา.
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ศุภวดี บุญญวงศ์. (2527). กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน. สงขลา: ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยา
การศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.
- สายสมร เฉลยกิตติ. (2554). การพัฒนาทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกของพยาบาลวิชาชีพโดยการให้
คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ. ใน ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาจิตวิทยา
การให้คำปรึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). เอกสารประกอบการรับนักเรียนสำหรับ
โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ปีการศึกษา 2560. เรียกใช้เมื่อ 25 พฤษภาคม 2560
จาก <http://special.obec.go.th>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). ระบบจัดเก็บข้อมูลนักเรียนรายบุคคล.
เรียกใช้เมื่อ 15 ตุลาคม 2561 จาก <https://portal.bopp-obec.info/obec60/publicstat/report>

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง. เรียกใช้เมื่อ 21 กันยายน 2561 จาก [http://www.qa.kmutnb .ac. th/ index. php?option= com_content&view =article&id=122:-2545-2559-&catid=73: 2015-01-27-10-09-19&Itemid=89](http://www.qa.kmutnb.ac.th/index.php?option=com_content&view=article&id=122:-2545-2559-&catid=73:2015-01-27-10-09-19&Itemid=89)
- อนุวัติ คุณแก้ว. (2560). สถิติเพื่อการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Abbas, M. & Raja, U. (2015). Impact of Psychological capital on innovative performance and job stress. *Canadian Journal of Administrative Sciences*, 32(2), 128-138.
- Luthans, F. et al. (2007). *Psychological capital Developing the human Competitive Edge*. New York: Oxford University Press.
- _____ (2007). Positive psychological Capital: Measurement and relationship with performance and satisfaction. *Personnel Psychology*, 60(3), 541-572.

ยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประเทศไทย*

STRATEGY FOR HEALTH PROMOTION OF THE ELDERLY
OF THE LOCAL GOVERNMENT ORGANIZATION IN UPPER NORTH
EASTERN OF THAILAND

สุวิทย์ ชาวสวน

Suwit Chawsaun

กฤตติกา แสนโภชน

Krittikar Sanposh

ประจัญ กิ่งมิ่งแฮ

Prachon Kingminghae

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

Udon Thani Rajabhat University, Thailand

E-mail: suksankamonchat@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประเทศไทย 2) กำหนดยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ 3) ทดลองและประเมินผลยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วิธีวิจัยแบบวิจัยและพัฒนา มี 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 สภาพปัญหาการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ใช้แบบสัมภาษณ์ จำนวน 20 คน และแบบสอบถาม จำนวน 400 คน เลือกตัวอย่างแบบเจาะจง เป็นผู้ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ระยะที่ 2 กำหนดยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่ม จำนวน 20 คน และระยะที่ 3 ทดลองและประเมินผลยุทธศาสตร์ ใช้แบบประเมิน จำนวน 30 คน เลือกกลุ่มประชากรจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง ใช้สถิติความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา สรุปภาพรวม ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ โดยภาพรวมอยู่ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.65$, S.D. = 0.65) มี 5 ด้าน ได้แก่ 1.1) การปรับเปลี่ยนระบบบริการสาธารณสุข 1.2) การสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ

* Received 29 January 2021; Revised 21 May 2021; Accepted 26 May 2021

1.3) การพัฒนาทักษะส่วนบุคคล 1.4) การเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน และ 1.5) การส่งเสริมสิ่งแวดล้อม 2) การกำหนดยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย แผนยุทธศาสตร์ แผนงาน/โครงการ ตัวชี้วัด งบประมาณ และ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ประเด็นยุทธศาสตร์ ได้แก่ 2.1) การพัฒนาและปรับเปลี่ยนระบบ บริการสาธารณสุข 2.2) การสร้างนโยบายสาธารณสุขเพื่อสุขภาพ และ 2.3) การพัฒนาทักษะ ส่วนบุคคล และ 3) การทดลองและประเมินผลคือ มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ระดับ $\bar{X} > 3.51$ ขึ้นไป มีความเหมาะสมระดับมาก ผ่านเกณฑ์การประเมิน

คำสำคัญ: ยุทธศาสตร์, การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ, องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

Abstract

The objectives of the research article were: 1) to investigate the current problems of health promotion for the elderly of the local government organization in the upper northeastern of Thailand, 2) to determine the strategy of health promotion for the elderly of the local government organization, and 3) to implement and evaluate the strategy of health promotion for the elderly of the local government organization. This research was a research and development model with 3 phases: Phase 1: problems of health promotion for the elderly, use an interview of 20 people, and a questionnaire of 400 people, purposive sampling, about promoting the health of the elderly. Phase 2: Formulate a strategy of health promotion for the elderly of local government organizations, become a qualified person with knowledge and ability to develop leadership skills. Use in-depth interviews and focus group discussions for 20 people, and phase 3: to implement and evaluate of strategies use the assessment of 30 people, from the parent contributor group with a purposive sampling using frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and analyzing the content and summarized in a table. The results of the study revealed that: 1) problems of health promotion for the elderly, overall is moderate ($\bar{X} = 2.65$, S.D. = 0.65), there are 5 aspects: 1.1) modification of the health service system, 1.2) public policy creation for health, 1.3) personal development develop, 1.4) community strengthening, and 1.5) environmental promotion. 2) The strategic formulation consists of vision, mission, objectives or goals, strategic plan work plan project budget indicators, and expected benefits.

There were 3 strategies: 2.1) reforming the public health service system, 2.2) creating public health policies for health, and 2.3) developing personal skills. and 3) implementation and evaluation; there are reasonability and possibility, an average of more than $\bar{X} > 3.51$ or higher level, considered to pass the assessment criteria.

Keywords: Strategy, Health Promotion for the Elderly, Local Government Organization, Upper North Eastern

บทนำ

ในสังคมโลกปัจจุบัน สถานการณ์ประชากรกำลังเป็นที่ได้รับความสนใจ โดยเฉพาะเรื่องโครงสร้างประชากรที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง สังคมที่เข้าสู่ "สังคมผู้สูงอายุ" (Aging Society) ประเทศไทยกำลังอยู่ในช่วงการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ สังคมผู้สูงอายุ โดยสมบูรณ์ (Aged Society) ซึ่งสหประชาชาติระบุว่า ประเทศใดมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป ในสัดส่วนเกินร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศ ถือว่าประเทศนั้นก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ หรือ Aging Society และจะเป็น "สังคมผู้สูงอายุเต็มรูปแบบ" (Aged Society) เมื่อสัดส่วนประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 20 โดยตัวเลขของประเทศไทย คาดการณ์ว่าในปี 2564 ไทยจะเข้าสู่สังคมประชากรสูงวัยแบบสมบูรณ์ สถานการณ์นี้เป็นผลมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศ ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการแพทย์ทำให้ประชากรมีอายุยืนยาว จากนโยบายการวางแผนครอบครัวหรือการควบคุมการมีบุตร ทำให้เกิดการลดภาวะเจริญพันธุ์อย่างรวดเร็ว และการลดลงอย่างต่อเนื่องของระดับการตายของประชากร ทำให้จำนวนและสัดส่วนประชากรสูงอายุของไทยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จากข้อมูลประชากรของประเทศไทยปี 2558 จำนวนประชากรในประเทศไทยอยู่ที่ 65,203,979 คน เป็นผู้ที่มียุ 60 ปีขึ้นไป 10,569,021 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 16.2 ของประชากรทั้งหมด แปลว่า ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแบบสมบูรณ์แล้ว สิ่งที่เป็นปัญหาตามมาคือ ปัญหาสังคม ได้แก่ ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง สภาพจิตใจย่ำแย่ และความเสื่อมโทรมทางร่างกาย จำเป็นต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่ ดังนั้นการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุควรจะร่วมมือกันทั้งภาครัฐและเอกชนตั้งแต่ระดับบุคคล ชุมชน และประเทศ เพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญของการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ให้ความรู้สังคม และสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีงานทำมากขึ้น สนับสนุนให้มีการเตรียมวางแผนการออม การใช้ชีวิตในบั้นปลาย จะทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าคุณค่า ไม่เป็นภาระสังคมต่อไป (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ, 2564) จากการเปลี่ยนแปลงขนาดและสัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วนี้ จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และสังคมตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรของประเทศอย่างต่อเนื่องในระยะยาว หากไม่มีนโยบายหรือแผนปฏิบัติการที่เหมาะสมรองรับการ

เปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลกระทบต่อปัญหาสาธารณสุขและสุขภาพอนามัยของคนไทย กล่าวคือ จำนวนประชากรวัยแรงงานที่ลดลงจะมีผลต่อผลผลิตรวมของประเทศ เมื่อผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ย่อมส่งผลกระทบต่อสังคม ระบบเศรษฐกิจ และการจัดสรรทรัพยากรของประเทศ ดังนั้น การเตรียมความพร้อมรับมือกับสังคมผู้สูงอายุจึงมีความสำคัญ แนวโน้มสังคมผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นย่อมส่งผลทำให้ปัจจัยการผลิตทางด้านแรงงานลดลง การออมลดลง รัฐบาลจำเป็นต้องเพิ่มงบประมาณค่าใช้จ่ายทางด้านสวัสดิการและการรักษาพยาบาลเพิ่มขึ้น เพื่อดูแลและปฐมพยาบาลผู้สูงอายุมากขึ้น หากไม่มีการเตรียมความพร้อมการจัดสรรทรัพยากรแรงงานที่จะลดลงจะมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม ทำให้รายได้ประชาชาติลดลงด้วย (เกษรา โพธิ์เย็น, 2562)

ในปัจจุบันได้มีการศึกษาความสมดุลของเรื่องสุขภาวะ (Well-Being) ทั้งมิติทางกาย ทางใจ ทางสังคม และทางปัญญา (จิตวิญญาณ) รวมทั้งมิติของคน ครอบครัว ชุมชน และสังคมมากขึ้น ดังนั้น สุขภาพจึงมีความหมายที่กว้างกว่าเดิม ซึ่งแนวคิดการส่งเสริมสุขภาพนี้มีจุดเริ่มต้นจากการประชุมระหว่างประเทศครั้งสำคัญที่จัดโดยองค์การอนามัยโลกที่เมืองออตตาวา ในปี ค.ศ. 1986 จากผลการประชุมได้บัญญัติออตตาวาในการส่งเสริมสุขภาพ Ottawa Charter for Health Promotion ได้ระบุไว้ว่า “การส่งเสริมสุขภาพ คือ กระบวนการในการเพิ่มสมรรถนะให้ประชาชนมีความสามารถควบคุมและเสริมสร้างสุขภาพของตนให้ดีขึ้นโดยที่มีสถานะพื้นฐานและทรัพยากรสำหรับสุขภาพ ได้แก่ สันติภาพ ที่อยู่อาศัย การศึกษา อาหาร รายได้ ระบบสิ่งแวดล้อมที่มั่นคง ทรัพยากรที่ยั่งยืนและความเป็นธรรมของสังคม” ทั้งนี้ การเพิ่มสมรรถนะของประชาชนให้มีความสามารถบรรลุภาวะสุขภาพดีได้อย่างสมบูรณ์ต้องกระทำในสิ่งสำคัญ 5 ประการคือ 1) การสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ (Construct a healthy public policy) 2) การสร้างสรีรศาสตร์สิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวย (Create Supportive Environments) 3) เสริมสร้างกิจกรรมชุมชนให้เข้มแข็ง (Strengthen Community Action) 4) พัฒนาทักษะส่วนบุคคล (Develop Personal Skill) และ 5) การปรับเปลี่ยนระบบบริการสาธารณสุข (Reorient Health Services) (World health organization, 1986) ที่ผ่านมามหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ได้ตระหนักถึงความสำคัญของผู้สูงอายุ โดยได้กำหนดแผนผู้สูงอายุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ซึ่งมียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับงานด้านผู้สูงอายุ จำนวน 3 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ 2) ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม และ 3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม รวมทั้งนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติที่มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ได้แปลงนโยบายและยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติเพื่อสนองตอบต่อปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ โดยมีมาตรการเพื่อการปฏิบัติที่มีพื้นฐานสอดคล้องกับแนวคิดสิทธิมนุษยชนและแนวนโยบายขององค์การสหประชาชาติ เพื่อใช้เป็นกฎหมายที่จะเอื้อให้เกิดโครงสร้างองค์กรและระบบบริหารจัดการที่รองรับการดำเนินงานที่

เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ประกอบกับการเคลื่อนไหวทางสังคมในเรื่องการกระจายอำนาจการปกครองลงสู่ระดับท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ที่มอบบทบาทหน้าที่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งถือว่าเป็นหน่วยงานที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชน มีหน้าที่ในการดูแลและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน แต่ที่ผ่านมามีปัญหาในทางปฏิบัติเพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีภาระที่ต้องรับการถ่ายโอนภารกิจใหม่จากส่วนกลางเพิ่มขึ้น ในขณะที่ยังขาดความพร้อมทางด้านการจัดการและกระบวนการทางกฎหมาย ซึ่งจากการศึกษาในระดับท้องถิ่นยังไม่มี ความชัดเจนว่า การกระจายอำนาจการปกครองของไทยนั้น ประชาชนสามารถเข้ามา มีบทบาทเรียกร้องมากขึ้นเพียงใด จึงทำให้การกระจายอำนาจในส่วนการปกครองของไทยยังคงไม่ก้าวหน้า สาเหตุหนึ่งน่าจะมาจากการที่ประชาชนในท้องถิ่นไม่ได้แสดงความต้องการ จึงทำให้ขาดการผลักดันทางการเมือง ในประเด็นที่ตรงกับความต้องการของประชาชน (โกวิทย์ พวงงาม, 2559) และทำให้เกิดปัญหาแผนไม่มีการประสานงานทั้งแนวดิ่งและแนวนอนในทางปฏิบัติอย่างแท้จริงระหว่างจังหวัด กลุ่มจังหวัดกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับ

โครงสร้างประชากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยสัดส่วนจำนวนประชากรผู้สูงอายุ 60 ปี ขึ้นไป ในปี 2562 มีจำนวนผู้สูงอายุ 224,845 คน คิดเป็นร้อยละ 16.04 โดยจังหวัดที่มีจำนวนผู้สูงอายุมากที่สุด ได้แก่ จังหวัดอุดรธานี จำนวน 112,628 คน ดัชนีสูงวัยคิดเป็นร้อยละ 86.51 รองลงมา จังหวัดเลย จำนวน 91,000 คน ดัชนีสูงวัยคิดเป็น ร้อยละ 75.14 (สถิติผู้สูงอายุประเทศไทย, 2563) จากสัดส่วนจำนวนประชากรวัยสูงอายุที่เพิ่มสูงขึ้นส่งผลให้เกิดปัญหาในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านสุขภาพ ด้านที่อยู่อาศัยไม่เหมาะสม ด้านการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน ข้อมูลพื้นฐาน และข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดหนองคาย, 2561) ในปัจจุบันแนวคิดเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ด้านสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่มาก นอกจากนี้ การนำยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติจริง รวมการติดตามและประเมินผลจะช่วยให้ได้ข้อมูลที่สามารถประเมินได้ว่ายุทธศาสตร์มีความเหมาะสม สอดคล้องกับปัญหาผู้สูงอายุ มากน้อยเพียงใดและยังมีปัญหาด้านใดบ้างที่ยังไม่ได้รับการตอบสนอง ทั้งนี้เพื่อที่จะสามารถนำไปสู่ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายเพื่อจัดทำแผนงานหรือโครงการที่สามารถแก้ไขปัญหาด้านการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุได้ ดังนั้น การแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพระดับท้องถิ่นที่สำคัญคือ กระบวนการพัฒนายุทธศาสตร์ท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วม และการกำหนดแผนงานและโครงการให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ที่ตั้งไว้ โดยมีจุดมุ่งหมายให้เกิดข้อกำหนดด้านยุทธศาสตร์ท้องถิ่น ตลอดจนการนำยุทธศาสตร์ท้องถิ่นไปปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วม รวมถึงการติดตามและประเมินผลอย่างมีส่วนร่วม ในการกำหนดให้เกิดยุทธศาสตร์ระดับท้องถิ่นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมและความร่วมมืออย่างจริงจังจากประชาชน ตลอดจนภาคีที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ดังนั้น

การให้ความสำคัญต่อการสร้างนโยบายสาธารณะท้องถิ่นเพื่อสุขภาพ (Local Healthy Public Policy) จึงมีความสำคัญ ดังนั้น เพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี มียุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพที่เหมาะสม สอดคล้องกับภูมิสังคม และการเปลี่ยนแปลงของประเทศไทย ซึ่งจะเป็นแนวทางที่ช่วยส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุทั้งในปัจจุบันและอนาคตให้มีสุขภาพที่ดี นำไปสู่การจัดกิจกรรมในภาคปฏิบัติจริงอย่างเหมาะสม และการกระตุ้นให้ผู้สูงอายุตระหนักถึงการดูแลสุขภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประเทศไทย
2. เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประเทศไทย
3. เพื่อทดลองและประเมินผลยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประเทศไทย เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประเทศไทย

ตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประเทศไทย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ได้แก่ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล นักวิชาการสาธารณสุข อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน นักพัฒนาชุมชน จำนวน 5 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกคือ เป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับให้เป็นต้นแบบ และมีความรู้เฉพาะทาง และประสบการณ์ทำงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุมากกว่า 5 ปี ขึ้นไป และผู้สูงอายุ จำนวน 15 คน ทั้งหมดจำนวน 20 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างแบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่ 1) ข้อมูลพื้นฐาน 2) สภาพปัญหาการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ 3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาผู้สูงอายุอื่น ๆ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ประกอบด้วย หมอและพยาบาลโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล นักวิชาการ

สาธารณสุข และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวนทั้งหมด 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหา แล้วนำไปหาค่าความเที่ยงตรงโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC มีค่า 0.50 -1.00 และจัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556)

การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน และระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัญหาการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ตอนที่ 2 ศึกษาสภาพปัญหาสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประเทศไทย

ประชากร ได้แก่ ผู้สูงอายุในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประเทศไทย จาก 5 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดอุดรธานี จังหวัดหนองบัวลำภู จังหวัดหนองคาย จังหวัดบึงกาฬ และจังหวัดเลย จำนวน 224,845 คน (กระทรวงมหาดไทย สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน, 2562)

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประเทศไทย เลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ทั้งหมดจำนวน 400 คน โดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตร Krejcie and Morgan (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ 1) ข้อมูลพื้นฐาน 2) สภาพปัญหาการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert, R., 1967) โดยแบ่งช่วงของคะแนน ได้แก่ 1 หมายถึง มีสภาพปัญหาน้อยที่สุด 2 หมายถึง มีสภาพปัญหาน้อย 3 หมายถึง มีสภาพปัญหาปานกลาง 4 หมายถึง มีสภาพปัญหาหนัก และ 5 หมายถึง มีสภาพปัญหาหนักที่สุด (โดยแบ่งช่วงของคะแนน ได้แก่ 1.00 - 1.50 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด 1.51 - 2.50 หมายถึง ระดับน้อย 2.51 - 3.50 หมายถึง ระดับปานกลาง 3.51 - 4.50 หมายถึง ระดับมาก และ 4.51 - 5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด) และ 3) ข้อเสนอแนะสภาพปัญหาการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหา แล้วนำไปหาค่าความเที่ยงตรงโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC มีค่า 0.50 - 1.00 (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) ตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยนำไปทดลองใช้กับกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่ตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนที่มีช่วงอายุ 55 - 59 ปี จำนวน 30 คน และได้นำมาหาค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach, L. J., 1990) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.80 และจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งวิธีการเก็บข้อมูลออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน และระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัญหาการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 2 กำหนดยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประเทศไทย

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ จำนวน 5 คน เลือกแบบเจาะจง โดยกำหนดคุณสมบัติคือ เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์เฉพาะทาง มีอายุการทำงานมากกว่า 5 ปี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบ่ง 2 ตอน ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ และ 2) ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ

การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งวิธีการออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ (แบบสัมภาษณ์) และระยะที่ 2 ร่างยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ (สนทนากลุ่ม)

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้เทคนิค SWOT นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมากำหนดยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ

ตอนที่ 2 การกำหนดยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 1) ผู้บริหาร ประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล 2) หน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วย นักวิชาการสาธารณสุข อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน นักพัฒนาชุมชน จำนวน 5 คน และ 3) ผู้สูงอายุ จำนวน 15 คน ทั้งหมดจำนวน 20 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเรื่องการร่างยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ

การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งวิธีการออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ระยะที่ 2 สนทนากลุ่มอิงผู้เชี่ยวชาญ

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และสรุปเป็นภาพรวม

ระยะที่ 3 ทดลองและประเมินผลยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประเทศไทย

ตอนที่ 1 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ

ตอนที่ 2 การเผยแพร่ยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) คือ ผู้สูงอายุ จำนวน 30 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบประเมิน แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่ 1) ข้อมูลพื้นฐาน 2) ระดับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของยุทธศาสตร์ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert, R., 1967) ได้แก่ 1 หมายถึง น้อยที่สุด 2 หมายถึง น้อย 3 หมายถึง ปานกลาง 4 หมายถึง มาก และ 5 หมายถึง มากที่สุด (โดยแบ่งช่วงของคะแนน ได้แก่ 1.00 - 1.50 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด 1.51 - 2.50 หมายถึง ระดับน้อย 2.51 - 3.50 หมายถึง ระดับปานกลาง 3.51 - 4.50 หมายถึง ระดับมาก และ 4.51 - 5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด) และ 3) ข้อเสนอแนะ

การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งวิธีการออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ระดับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของยุทธศาสตร์ และ ระยะที่ 2 แบบประเมินความพึงพอใจ

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และ Paired t - test

ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประเทศไทย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็นเพศหญิง จำนวน 208 คน ร้อยละ 52.00 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 60 - 70 ปี จำนวน 263 คน ร้อยละ 65.80 ระดับการศึกษาสูงสุดส่วนมากจบการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 164 คน ร้อยละ 41.00 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สภาพปัญหาการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ปัญหาการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ	ระดับสภาพปัญหา		แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านการสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ	2.71	0.73	ปานกลาง
2. ด้านการสร้างสรีดสังคมแวดล้อมที่เอื้ออำนวย	2.23	0.75	น้อย
3. ด้านการเสริมสร้างกิจกรรมชุมชนให้เข้มแข็ง	2.20	0.69	น้อย
4. ด้านการพัฒนาทักษะส่วนบุคคล	2.53	0.63	ปานกลาง
5. ด้านการปรับเปลี่ยนระบบบริการสาธารณสุข	3.58	0.46	มาก
รวม	2.65	0.65	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับสภาพปัญหาส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ โดยภาพรวม อยู่ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.65$, S.D. = 0.65) มี 5 ด้าน ได้แก่

1. การปรับเปลี่ยนระบบบริการสาธารณสุข โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับ มาก ($\bar{X} = 3.58$, S.D. = 0.46) เกิดจากองค์ประกอบส่วนท้องถิ่นบางส่วนยังขาด การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดูแลสุขภาพด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ซึ่งความต้องการ ผู้สูงอายุเน้นการดูแลสุขภาพมากกว่าการสร้างเสริมสุขภาพ

2. การสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.71$, S.D. = 0.473) ในการดำเนินการ แผนงาน/โครงการ หรือกิจกรรม ยังขาดความต่อเนื่องและไม่ครอบคลุม เช่น การส่งเสริมด้านร่างกาย โภชนาการ ที่อยู่ และ สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการดำรงชีพ

3. การพัฒนาทักษะส่วนบุคคล โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.53$, S.D. = 0.63) ขาดการให้ข้อมูลข่าวสาร การส่งเสริมการเรียนรู้ การฝึกอบรม ประชุมชี้แจง การแนะนำตามแนวทางการส่งเสริมสุขภาพที่เหมาะสมขององค์ประกอบส่วน ท้องถิ่น

4. การเสริมสร้างกิจกรรมชุมชนให้เข้มแข็ง โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับ น้อย ($\bar{X} = 2.20$, S.D. = 0.69) ยังขาดการส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพ ของผู้สูงอายุจากเทคโนโลยีและสื่อโซเชียลมีเดียต่าง ๆ เช่น ไลน์ เฟสบุ๊ก และขาดการบริการ ข้อมูลสุขภาพ

5. การส่งเสริมสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวย โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับน้อย ($\bar{X} = 2.23$, S.D. = 0.75) ระบบสาธารณสุขและโครงสร้างพื้นฐานยังไม่เหมาะสมและไม่ เอื้ออำนวยความสะดวกต่อสตรีระ เช่น ส้วม ผิวน้ำ ราวจับ และอากาศถ่ายเท ซึ่งสอดคล้องกับ ผู้ให้ข้อมูลว่า

“สภาพปัญหาด้านการสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพขององค์ประกอบส่วน ท้องถิ่นส่วนใหญ่นั้นเกิดจากการดำเนินการ แผนงาน/โครงการที่ขาดความต่อเนื่องและไม่ ครอบคลุม และที่สำคัญคือ การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในขั้นตอนการกำหนดนโยบายยังมีน้อย ทำให้แผนงานและโครงการส่วนหนึ่งไม่สามารถตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหา” (ผู้บริหารองค์ประกอบส่วนท้องถิ่น, 2563)

“ด้านการเสริมสร้างกิจกรรมชุมชนให้เข้มแข็งยังขาดกระบวนการส่งเสริมสุขภาพ ผู้สูงอายุโดยอาศัยให้ชุมชนพึ่งตนเองผ่านกิจกรรมที่ชุมชนเป็นคนดำเนินการเองตั้งแต่เสนอ ปัญหา การจัดลำดับความสำคัญ การวางแผน และการตัดสินใจกำหนดกลยุทธ์ต่าง ๆ” (นักวิชาการสาธารณสุข, 2563)

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน คือ ควรจัดทำฐานข้อมูลผู้สูงอายุเพื่อนำไปพัฒนาการดำเนินโครงการอย่างเป็นระบบ และสร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จัดขึ้นและการนำความรู้ที่ได้มาพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

2. กำหนดยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประเทศไทย พบว่า ยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย แผนยุทธศาสตร์ แผนงาน/โครงการ ตัวชี้วัด งบประมาณ และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ และวิธีการประเมินรายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การประเมินความเป็นไปได้ของยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ประเมินโดยภาพรวม	ความเป็นไปได้		แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
1. ยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านการพัฒนาและปรับเปลี่ยนระบบบริการสาธารณสุข	4.32	0.49	มาก
2. ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการกำหนดนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ	4.34	0.48	มาก
3 ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการพัฒนาทักษะส่วนบุคคล	4.42	0.49	มาก
รวม	4.36	0.49	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า จากผลการประเมินความเป็นไปได้ของยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยภาพรวมยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประเทศไทย พบว่า ความเป็นไปได้ ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.49) มีค่าเฉลี่ยสูงกว่า 3.51 ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน โดยกำหนดยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) การปรับเปลี่ยนระบบบริการสาธารณสุข 2) การสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ และ 3) การพัฒนาทักษะส่วนบุคคล จากนั้นได้นำยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไปจัดทำโครงการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงวัยตามวิถีชุมชน

3. ทดลองและประเมินผลยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประเทศไทย พบว่า การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การประเมินระดับการปฏิบัติของโครงการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามวิถีชุมชน

การประเมิน	ระดับการปฏิบัติ		แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
ด้านร่างกาย			
1. ท่านสามารถฝึกสมาธิแบบการเคลื่อนไหวได้ทุกท่าน	3.80	0.55	มาก
2. ท่านสามารถฝึกสมาธิแบบการเคลื่อนไหวได้อย่างน้อย ครั้งละ 30 นาทีต่อครั้ง	3.94	0.57	มาก
3. ท่านนำการฝึกสมาธิแบบการเคลื่อนไหวไปใช้ในชีวิตประจำวันทำให้เกิดประโยชน์ต่อสุขภาพกาย	4.19	0.75	มาก
4. ท่านนำการฝึกสมาธิแบบการเคลื่อนไหวไปปฏิบัติร่วมกับออกกำลังกายรูปแบบอื่นที่เหมาะสม	4.25	0.77	มาก
5. ท่านฝึกสมาธิแบบการเคลื่อนไหวเป็นประจำ เป็นการพัฒนาด้านร่างกายให้ร่างกายแข็งแรงยิ่งขึ้น	4.06	0.68	มาก
ด้านจิตใจ			
6. ท่านฝึกสมาธิแบบการเคลื่อนไหวเป็นประจำ เป็นการพัฒนาด้านจิตใจ ทำให้สภาพจิตใจดีขึ้น	4.10	0.65	มาก
7. ท่านฝึกสมาธิแบบการเคลื่อนไหวเป็นประจำทำให้ความเครียดและความวิตกกังวลน้อยลง	4.40	0.50	มาก
8. ท่านฝึกสมาธิแบบการเคลื่อนไหวเป็นประจำทำให้มีสมาธิดีขึ้น	4.31	0.60	มาก
ด้านสังคม			
9. ท่านฝึกสมาธิแบบการเคลื่อนไหวเป็นประจำ เป็นการพัฒนาด้านสังคม ทำให้มีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมในชุมชนเพิ่มขึ้น	4.00	0.65	มาก
10. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การส่งเสริมและสนับสนุนการฝึกสมาธิแบบการเคลื่อนไหวเพื่อให้เป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้สูงอายุมีการ พบปะ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ชุมชน และสังคมมากขึ้น และทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพกาย สุขภาพจิตใจ และสุขภาพสังคมที่ดี	3.95	0.56	มาก
รวม	4.10	0.63	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า จากการประเมินโดยภาพรวมมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$, S.D. = 0.63) มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากทุกด้าน มีค่าเฉลี่ยมากกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ ค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.51 ทุกด้าน จึงถือยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผ่านเกณฑ์การประเมิน สามารถนำไปปฏิบัติจริงได้ และมีโครงการจากยุทธศาสตร์ ได้แก่

1) การปรับเปลี่ยนระบบบริการการสาธารณสุข คือ โครงการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงวัยตามวิถีชุมชน โครงการเครือข่ายผู้สูงอายุสุขภาพดี และโครงการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ (ศูนย์สร้างสุข) 2) การสร้างนโยบายสาธารณสุขเพื่อสุขภาพ คือ โครงการนวัตกรรมที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมต้นแบบของผู้สูงอายุ โครงการเสริมสร้างประสิทธิภาพด้านการดูแลคุณภาพชีวิต และการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุแบบองค์รวม และโครงการจัดทำยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ 3) การพัฒนาทักษะส่วนบุคคล คือ โครงการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงวัยตามภูมิปัญญาท้องถิ่น และโครงการส่งเสริมสุขภาพ โดยใช้หลัก 6 อ. 1 ส. เมื่อพิจารณารายด้าน คือ จากการประเมินโครงการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงวัยตามวิถีชุมชนมีระดับการปฏิบัติการพัฒนาร่างกาย จิตใจ และสังคมด้วยการฝึกสมาธิแบบ การเคลื่อนไหวของผู้สูงอายุ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$, S.D. = 0.63) ทำให้ผู้สูงอายุมีการพัฒนาด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมที่ดีขึ้น สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลว่า

“ความต้องการของผู้สูงอายุยังเน้นการซ่อมสุขภาพมากกว่าการสร้างเสริมสุขภาพและการประเมินความพึงพอใจของผู้สูงอายุต่อการเข้าร่วมโครงการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดการรวบรวมเป็นฐานข้อมูลที่สำคัญเพื่อนำไปพัฒนาการดำเนินโครงการในครั้งต่อไป” (อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน, 2563)

“โครงการส่งเสริมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงวัยตามวิถีชุมชนก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้สูงอายุในชุมชน โดยการดูแลและครอบคลุมทั้งการจัดให้บริการจัดสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมให้บุคคลและชุมชนมีการดำเนินชีวิตที่ปลอดภัยปราศจากภาวะเสี่ยงต่อสุขภาพ” (ผู้สูงอายุ ท่านที่ 5, 2563)

อภิปรายผล

จากการศึกษาสภาพปัญหาการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประเทศไทย โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีปัญหาเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยคือ 1) ด้านการปรับเปลี่ยนระบบบริการสาธารณสุข 2) ด้านการสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ 3) ด้านการพัฒนาทักษะส่วนบุคคล 4) ด้านการเสริมสร้างกิจกรรมในชุมชนให้เข้มแข็ง และ 5) ด้านการสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวย จากปัญหาดังกล่าวสูตรรัตน์ สุดสมบูรณ์ และคณะ ได้กล่าวถึงบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลผู้สูงอายุไทย ที่ว่าองค์กรปกครองท้องถิ่นได้รับทราบถึงปัญหาและความต้องการด้านต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ และได้ให้การสงเคราะห์และดูแลผู้สูงอายุเป็นไปตามอำนาจหน้าที่ โดยให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีในเชิงรุก ได้แก่ 1) ด้านเศรษฐกิจ ต้องมีการออมและมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง 2) ด้านสุขภาพ

ให้การดูแลสุขภาพ ลดความเสี่ยงของโรค และสวัสดิการต่าง ๆ ในการดูแลด้านสุขภาพ

3) ด้านสังคม มีกิจกรรมพบปะปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชน และเครือข่ายผู้สูงอายุด้วยกัน และ

4) ด้านสิ่งแวดล้อม มีความเป็นอยู่ที่ดี มีที่อยู่อาศัยปลอดภัย มีสภาพแวดล้อมที่ดี และมีการปรับสภาพพื้นที่เหมาะสมต่อการเคลื่อนไหวผู้สูงอายุและช่วยลดอุบัติเหตุ (สุดารัตน์ สุดสมบูรณ์ และคณะ, 2559)

จากการกำหนดยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประเทศไทย ยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุฯ ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย แผนยุทธศาสตร์ แผนงาน/โครงการ ตัวชี้วัด งบประมาณ และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ และวิธีการประเมินรายละเอียด ประกอบด้วย 1) ยุทธศาสตร์ด้านการปรับเปลี่ยนระบบบริการการสาธารณสุข มีจำนวน 3 โครงการ 2) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างนโยบายสาธารณสุขเพื่อสุขภาพ มีจำนวน 3 โครงการ และ 3) ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาทักษะส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ มีจำนวน 2 โครงการ มีโครงการรวมทั้ง 3 ยุทธศาสตร์ จำนวนทั้งสิ้น 8 โครงการ และผลการประเมินความเป็นไปได้ของยุทธศาสตร์ ($\bar{X} = 4.36, S.D. = 0.59$) มีค่าเฉลี่ยสูงกว่า 3.51 ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน จากงานของกานดา เตชะขันทมาก และคณะ ที่ศึกษาเรื่องรูปแบบการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี กล่าวว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลพบุรีมีการบริหารงานด้านการบรรลุวัตถุประสงค์ ในระดับมาก โดยคณะผู้บริหารมีจุดมุ่งหมายในการบริหารงานเป็นหนึ่งเดียวกัน มีการกำหนดวัตถุประสงค์ในการบริหารงานไว้อย่างชัดเจน โดยเน้นในมิติที่หลากหลายครอบคลุมทั้ง “สุขภาพดี เศรษฐกิจมั่นคง สังคมเข้มแข็ง สิ่งแวดล้อมดี” สอดรับกับเป้าหมายรวมของการพัฒนาประเทศที่ต้องการให้ประเทศไทยเป็นสังคมที่ “มั่นคง (สังคม) มั่งคั่ง (เศรษฐกิจ) และยั่งยืน (สิ่งแวดล้อม)” และสามารถปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จอย่างสมเหตุสมผล และสามารถปฏิบัติงานให้ได้ผลงานตามที่ กำหนดไว้ โดยการใช้ “แผนยุทธศาสตร์” เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี มีการดำเนินการ 2 ลักษณะ คือ 1) ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยตรง และ 2) ด้านการระดมความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุจากหน่วยงาน/องค์กรภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม ทั้งที่ตั้งอยู่ในและนอกเขตปกครอง จากการประเมินผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องต้องกันเป็นเอกฉันท์ (ร้อยละ 100) ว่ายุทธศาสตร์การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรีนี้มีความถูกต้อง มีความเป็นไปได้ และมีความเป็นไปได้ในการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ จะนำไปใช้ หรือประยุกต์ใช้ (กานดา เตชะขันทมาก และคณะ, 2559)

จากการทดลองและประเมินผลยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประเทศไทย การประเมินความ

เหมาะสมและความเป็นไปได้ยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยภาพรวมมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$, S.D. = 0.63) มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากทุกด้าน มีค่าเฉลี่ยมากกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ ค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.51 ทุกด้าน จึงถือยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผ่านเกณฑ์การประเมิน สามารถนำไปปฏิบัติจริงได้ และมีโครงการจากยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) การปรับเปลี่ยนระบบบริการสาธารณสุข คือ โครงการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงวัยตามวิถีชุมชน โครงการเครือข่ายผู้สูงอายุสุขภาพดี และโครงการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ (ศูนย์สร้างสุข) 2) การสร้างนโยบายสาธารณสุขเพื่อสุขภาพ คือ โครงการนวัตกรรมที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมต้นแบบของผู้สูงอายุ โครงการเสริมสร้างประสิทธิภาพด้านการดูแลคุณภาพชีวิตและการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุแบบองค์รวม และโครงการจัดทำยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ 3) การพัฒนาทักษะส่วนบุคคล คือ โครงการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงวัยตามภูมิปัญญาท้องถิ่น และโครงการส่งเสริมสุขภาพ โดยใช้หลัก 6 อ. 1 ส. เห็นด้วยกับประเสริฐ โพธิ์มี ที่ศึกษาเรื่องการประเมินการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การปฏิรูประบบสุขภาพ: ประเด็นการพัฒนาระบบสุขภาพระดับอำเภอ จังหวัดอุทัยธานี กล่าวว่า ผลลัพธ์จากการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาสุขภาพระดับอำเภอ ทำให้แต่ละอำเภอมีการดำเนินการวิเคราะห์ปัญหาร่วมกันในชุมชนถึงภาคีเครือข่าย เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่ไม่ใช่เพียงเจ้าหน้าที่กลุ่มสาธารณสุขที่จะดูแลสุขภาพ ป้องกันและส่งเสริมสุขภาพตามประเด็นปัญหาในพื้นที่ 11 แต่เป็นทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเพื่อสุขภาพที่ดีในประชาชน ในแต่ละอำเภอนั้น ๆ เกิดโครงการ กิจกรรม นวัตกรรม กลุ่มเครือข่าย ที่ช่วยเหลือกัน ซึ่งทุกภาคส่วนทำงานอย่างมีส่วนร่วม และมีเป้าหมายเดียวกัน การดำเนินงานต้องอาศัยความเข้มแข็ง และทุนทางสังคมที่มีอยู่ภายใต้กลไกการทำงานตามแผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์ ซึ่งส่งผลให้เกิดผลลัพธ์อย่างชัดเจน เช่น การดำเนินงานผู้สูงอายุอำเภอเมืองจังหวัดอุทัยธานี สรุปได้ว่า โครงการแผนกิจกรรมมีความสอดคล้องกับนโยบาย ยุทธศาสตร์ ของกระทรวงสาธารณสุข รวมทั้งปัญหาสุขภาพในพื้นที่ (ประเสริฐ โพธิ์มี, 2562)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ด้านสภาพปัญหาการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประเทศไทย สภาพปัญหาการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประเทศไทย มี 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ 2) ด้านการสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวย 3) ด้านการเสริมสร้างกิจกรรมในชุมชนให้เข้มแข็ง 4) ด้านการพัฒนาทักษะส่วนบุคคล และ 5) ด้านการปรับเปลี่ยนระบบบริการสาธารณสุข ด้านยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ

ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยุทธศาสตร์ที่นำมาพัฒนา คือ การเพิ่มประสิทธิภาพหรือขยายงานที่เป็นจุดแข็ง และการหลีกเลี่ยงอุปสรรคเป็นยุทธศาสตร์ที่เกิดจากการจับคู่ระหว่างสภาพแวดล้อมภายในทางบวกคือจุดแข็ง (Strength) และสภาพแวดล้อมนอกทางบวกคือโอกาส (Opportunity) เป็นการใช้อย่างจุดแข็งข้อได้เปรียบผสมกับโอกาสที่ดีเพื่อนำมากำหนดเป็นยุทธศาสตร์เชิงรุก ยุทธศาสตร์ประกอบด้วย 1) ยุทธศาสตร์ด้านการปรับเปลี่ยนระบบบริการการสาธารณสุข 2) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างนโยบายสาธารณสุขเพื่อสุขภาพ และ 3) ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาทักษะส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ ด้านการทดลองและประเมินผล ยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยภาพรวมมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$, S.D. = 0.63) มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากทุกด้าน มีค่าเฉลี่ยมากกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ ค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.51 ทุกด้าน จึงถือยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผ่านเกณฑ์การประเมิน สามารถนำไปปฏิบัติจริงได้ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป คือ ควรศึกษาการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและด้านการสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยมาขยายผล เพื่อได้ข้อมูลที่ครอบคลุมสภาพปัญหาที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงมหาดไทย สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน. (2562). สถิติจำนวนผู้สูงอายุ ปี 2558. เรียกใช้เมื่อ 24 ธันวาคม 2562 จาก http://www.osmnortheast-n1.moi.go.th/ud/index.php?option=com_weblinks&view=category&id=36&Itemid=94
- กานดา เตชะขันหมาก และคณะ. (2559). รูปแบบการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 5(3), 187-202.
- เกษรา โพธิ์เย็น. (2562). สังคมผู้สูงอายุ: โอกาสของธุรกิจที่ยั่งยืนในอนาคต. วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์, 21(1), 201-209.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2559). การจัดการปัญหาการทุจริตในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- นักวิชาการสาธารณสุข. (14 พฤษภาคม 2563). ยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประเทศไทย. (สุวิทย์ ขาวสวน, ผู้สัมภาษณ์)

- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาการพิมพ์.
- ประเสริฐ โพธิ์มี. (2562). การประเมินการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การปฏิรูประบบสุขภาพ: ประเด็นการพัฒนาระบบสุขภาพระดับอำเภอ จังหวัดอุทัยธานี. วารสารสถาบันราชชนราตร, 13(3), 128-136.
- ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (14 พฤษภาคม 2563). ยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประเทศไทย. (สุวิทย์ ขาวสวน, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้สูงอายุ ท่านที่ 5. (14 พฤษภาคม 2563). ยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประเทศไทย. (สุวิทย์ ขาวสวน, ผู้สัมภาษณ์)
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ. (2564). ประเทศไทยกับสังคมผู้สูงอายุ. เรียกใช้เมื่อ 4 มกราคม 2564 จาก <https://www.stou.ac.th/stouonline/lom/data/sec/Lom12/05-03.html>
- สถิติผู้สูงอายุประเทศไทย. (2563). สถิติผู้สูงอายุประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 24 เมษายน 2564 จาก <https://weareyounging.com>
- สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดหนองคาย. (2561). แผนยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุจังหวัดหนองคายปี พ.ศ.2561-พ.ศ.2564. หนองคาย: กลุ่มนโยบายและวิชาการ.
- สุดารัตน์ สุดสมบูรณ์ และคณะ. (2559). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลผู้สูงอายุไทย. วารสารเทคโนโลยีภาคใต้, 9(1), 121-127.
- อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน. (14 พฤษภาคม 2563). ยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประเทศไทย. (สุวิทย์ ขาวสวน, ผู้สัมภาษณ์)
- Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing. (5th ed.). New York: Harper Collins. Publishers.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.
- Likert, R. (1967). "The Method of Constructing and Attitude Scale". In Reading in Fishbein, M (Ed.), Attitude Theory and Measurement (pp. 90-95). New York: Wiley & Son.
- World health organization. (1986). Ottawa charter of health promotion. Geneva: World health organization.

การศึกษาปรากฏการณ์การถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์
จากภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตกรุงเทพมหานคร^{*}
THE STUDY OF THE PHENOMENON DURING A TRANSFER
OF THE CREATIVITY FROM LOCAL WISDOM
IN BANGKOK METROPOLIS

อรยา แจ่มใจ

Oraya Jamjai

พินิดา ศกุนตานาค

Panida Sakuntanak

อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล

Ittipaat Suwathanpornkul

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Srinakharinwirot University, Thailand

E-mail: oraya_koy@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ 1) สืบเสาะหาเงื่อนไขในการดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) ศึกษากระบวนการถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) การสืบทอดให้ดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตกรุงเทพมหานคร งานวิจัยฉบับนี้เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ แบบกรณีเฉพาะพหุนามแบบองค์รวม เป็นการศึกษาเชิงลึก กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก คือ ปราชญ์ชุมชนจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่กำลังจะ สูญหายไป และเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในพื้นที่กรุงเทพมหานครที่มีประสบการณ์ และมีความเชี่ยวชาญในการทำผลิตภัณฑ์อย่างน้อย 5 ปี จำนวน 5 แห่ง คือ ชุมชนบ้านบาตร 4 คน ชุมชนชั้นลงหิน 3 คน ชุมชนเครื่องทองลงหิน 4 คน ชุมชนขลุ่ยบ้านลาว 1 คน ชุมชน กระดาษข่อย 3 คน รวม 15 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า 1) เงื่อนไขในการดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย 1.1) คุณภาพของผลิตภัณฑ์ 1.2) ความต้องการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น 1.3) ความสนใจของผู้บริโภค 1.4) กลยุทธ์ทางการตลาด และ 1.5) การพัฒนาต่อยอด ผลิตภัณฑ์ 2) กระบวนการถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย 2.1) การวางแผนและออกแบบ 2.2) การลงมือปฏิบัติ 2.3) การประชาสัมพันธ์และจัดจำหน่าย

^{*} Received 3 April 2021; Revised 22 May 2021; Accepted 27 May 2021

และ 2.4) การพัฒนาและปรับปรุง และ 3) การสืบทอดให้ดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย 3.1) ผู้สืบทอด 3.2) การสนับสนุนจากหน่วยงานหรือรัฐบาล และ 3.3) ความร่วมมือของชุมชน ถึงแม้โลกจะเกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัยแต่เมื่อภูมิปัญญาผนวกกับการคิดอย่างสร้างสรรค์ก็จะช่วยให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังคงดำรงอยู่ต่อไป

คำสำคัญ: ปรากฏการณ์, การถ่ายทอด, ความคิดสร้างสรรค์, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, กรุงเทพมหานคร

Abstract

The objectives of this research were 1) to examine conditions for the existence of local wisdom, 2) to study the process of passing creativity from local wisdom, and 3) the inheritance in order to maintain the local wisdom in Bangkok metropolis. The research was qualitative research which was performed by means of holistic-case study designs in order to acquire an in-depth comprehension. The key informants were 15 native intellectuals who had a minimum of at least 5-year experience and competency in product development. The targeted intellectuals came from the local wisdom areas which were expected to be disappeared and considered as a cultural wisdom heritage in 5 communities in Bangkok metropolis which consisted of 4 people from Bat-Ban-Bat community, 3 people from Khan-Long-Hin community, 4 people from Khreuang - Thong - Long - Hin community, 1 person from Khlui - Ban - Lao community, and 3 people from Kra - Dad-Khoi community. Gathering the information by semi-structured interview and content analysis respectively, this research revealed that 1) the condition to conserve local wisdom in Bangkok metropolis consisted of 1.1) the qualities of products 1.2) the desire to preserve the local wisdom 1.3) the interest of consumer 1.4) a marketing strategy and 1.5) the further development of products 2) the process of passing local wisdom creativity in Bangkok metropolis contained 2.1) planning and design 2.2) working process 2.3) public relations and distribution and 2.4) development and adjustment and 3) the inheritance in order to maintain the local wisdom in Bangkok metropolis consisted of 3.1) the inheritors 3.2) the support from the organization or government and 3.3) the cooperation from communities. Although the world will change according to the times, wisdom combined with creative thinking will help local wisdom to continue to exist.

Keywords: Phenomenon, Transfer, Creativity, Local Wisdom, Bangkok Metropolis

บทนำ

ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของสังคมเป็นไปอย่างรวดเร็วอันเป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี ดังนั้นการปลูกฝังพลเมืองของประเทศเพื่อตอบสนองต่อโลกยุคใหม่ที่มุ่งเน้นธุรกิจการค้า และการสร้างนวัตกรรม พร้อมกับการแข่งขันทางเศรษฐกิจจึงเป็นสิ่งสำคัญ เช่นเดียวกับประเทศไทย เพ็ญประภา ศรีประสม กล่าวว่า รัฐบาลไทยยุคปัจจุบันได้กำหนดนโยบายต่างๆออกมามากมาย เพื่อใช้ในการบริหารประเทศ ซึ่งหนึ่งในนโยบายหลักของรัฐบาลคือ นโยบายไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งเป็น “วิสัยทัศน์เชิงนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ” โดยมีการให้ความสำคัญในการขับเคลื่อนปฏิรูปประเทศด้านต่างๆเพื่อปรับแก้ จัดระบบ ปรับทิศทาง และมีความมุ่งมั่นที่จะปรับเปลี่ยนเป็น “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” (เพ็ญประภา ศรีประสม, 2560) โดยมีฐานคิดหลัก คือ เปลี่ยนจากการผลิตสินค้า “โภคภัณฑ์” ไปสู่สินค้าเชิงนวัตกรรม เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรมไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและผลิตกำลังคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้สามารถรับมือกับโอกาสและภัยคุกคามแบบใหม่ๆที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในศตวรรษที่ 21 ได้ (สุรัชพงศ์ สิกขาบัณฑิต, 2561)

และถึงแม้ว่าสภาพการศึกษาของไทยในปัจจุบันจะมุ่งเน้นการนำความรู้เทคโนโลยีและวิทยาการโทรคมนาคมไปใช้ในการศึกษา แต่กลับต้องเผชิญกับปัญหาในด้านประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาอย่างจำกัด จึงก่อให้เกิดอุปสรรคมากมาย เป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของสังคมและวิกฤตทางวัฒนธรรมถูกกลืนโดยกระแสนิยม ทั้งนี้เนื่องจากเราได้พัฒนาประเทศและจัดการศึกษาของไทย โดยทอดทิ้งของดีที่ประเทศเรามีอยู่คือ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” (ยุทธนา ชัยเจริญ, 2561) โดยสังคมไทยได้ละเลยภูมิปัญญาดั้งเดิมอันทรงคุณค่า แล้วรับภูมิปัญญาตะวันตกเข้ามาเป็นเวลานานกว่า 100 ปี ผ่านระบบการศึกษาสากลที่สอนในโรงเรียน และปราศจากการคัดสรรประยุกต์ใช้ นำมาซึ่งการทำลายวัฒนธรรมดั้งเดิม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดความไม่สมดุลในการดำรงชีวิตนานัปการ สอดคล้องกับ พิศมัย รัตนโรจน์สกุล ที่กล่าวว่า แนวคิดแบบสมัยใหม่ได้เข้าไปมีอำนาจนำต่อองค์ประกอบต่างๆของสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และศึกษานอกจากนี้ยังทำให้สิ่งที่ไม่ได้ดำรงอยู่ในระบบการศึกษาหรือระบบความรู้ที่เป็นสากล กลายเป็นสิ่งที่ “ไม่ใช่ความรู้” หรือแม้จะถูกเรียกอย่างเป็นทางการว่า “ภูมิปัญญา” ก็มิได้รับการยอมรับให้เทียบเท่ากับความรู้ที่เป็นสากล สิ่งเหล่านี้จึงถูกเบียดขับออกจากระบบการศึกษา ไม่ถูกเรียนรู้หรือสืบทอดความรู้ไปยังคนรุ่นต่อไปของสังคม และไม่ถูกนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป จนทำให้ความรู้หลายๆอย่างต้องสูญหายไป (พิศมัย รัตนโรจน์สกุล, 2561) นอกจากนี้ มนัส ปานขาว ครูภูมิปัญญาไทย ในฐานะปราชญ์ชุมชนด้านความเชื่อท้องถิ่น ยังกล่าวว่า ครูภูมิปัญญาถูกลืมจากระบบของคำว่า ครู โดยเฉพาะหน่วยงานราชการไม่ได้ให้

ความสำคัญกับครูภูมิปัญญา ส่งผลให้ภูมิปัญญาในท้องถิ่นสูญหายไปเป็นจำนวนมากพร้อมกับครูภูมิปัญญา ซึ่งส่วนใหญ่จะมีอายุมาก (มนัส ปานขาว, 2554)

ดังนั้นการจัดระบบการศึกษาจึงควรมีการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาใช้ในการเรียนการสอนเพื่อความเป็นไทยของประชาชนในสังคม (รุ่ง แก้วแดง, 2542) นอกจากนี้ภูมิปัญญาไทยยังเป็นองค์ความรู้สำคัญส่วนหนึ่งที่ต้องปลูกฝังให้กับเด็กและเยาวชนในชาติได้เรียนรู้ถึงความยิ่งใหญ่ และควรค่าแห่งความภาคภูมิใจเป็นรากฐานของวิถีคิดและจุดร่วมของจิตสำนึกในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ จึงจำเป็นต้องนำเข้าสู่ระบบการศึกษา เพื่อให้เกิดการฟื้นฟู สืบสานอย่างยั่งยืน ปราชญ์ชุมชนซึ่งถือว่าเป็นบทบาทที่สำคัญเป็นผู้นำชุมชนที่อาศัยความเชื่อมั่นศรัทธาจากชาวบ้านของการเป็นบุคคลต้นแบบในการดำเนินชีวิต และเป็นผู้ที่มีคุณธรรมและเสียสละต่อส่วนรวม เป็นผู้สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชน สามารถวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนที่กำลังเผชิญอยู่และนำมาสร้างกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน การค่อย ๆ สูญหายไปของภูมิปัญญาจึงส่งผลทำให้ปราชญ์ชุมชนที่มีความรู้และความสามารถค่อยๆ เลือนหายไปตามกาลเวลา (อรพิน ปิยะสกุลเกียรติ, 2561) ทำให้นโยบายส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา ฉบับได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2542 ได้กล่าวไว้ว่า เพื่อให้ภูมิปัญญาเป็นฐานรากและเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญส่วนหนึ่งในการพัฒนาคนและการพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม จึงมีหนึ่งในนโยบายที่กล่าวว่า “การยกย่องและเชิดชูเกียรติ “ครูภูมิปัญญา” และสนับสนุนให้มีบทบาทเสริมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาในการจัดการศึกษาทุกระดับและทุกระบบ รวมทั้งให้แบบอย่าง และชี้นำด้านวิถีคิด วิธีการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตที่ได้ผ่านการทดสอบมามาก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

จากความเป็นมาและความสำคัญที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนจึงมีบทบาทสำคัญในการลงพื้นที่เพื่อศึกษาชุมชน พร้อมทั้งเก็บข้อมูลจากการสังเกตและสัมภาษณ์ผู้รู้ในท้องถิ่นโดยเฉพาะ ตลอดจนนำสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวผู้เรียนหรือสิ่งที่ปัญหาของชุมชน โดยเฉพาะในประเด็นของเงื่อนไขในการดำรงอยู่ กระบวนการถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์ และการสืบทอดให้ดำรงอยู่เพื่อมาพัฒนา และนำไปบูรณาการกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพราะในปัจจุบันครูส่วนใหญ่ยึดรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นตามเนื้อหาในหนังสือเรียนเป็นหลัก มุ่งวัดผลสัมฤทธิ์เป็นส่วนใหญ่ แต่ยังขาดการนำสิ่งที่ใกล้ตัวอย่างภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสอดแทรกให้กับนักเรียน ทำให้มีความห่างไกลจากชุมชนที่เป็นแหล่งรากฐานภูมิปัญญาที่สำคัญ ดังนั้นการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตกรุงเทพมหานครมาบูรณาการกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้จะทำให้เด็กนักเรียนมีความภาคภูมิใจ และช่วยให้เกิดความสมดุลระหว่างคนในสังคมและธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. สืบเสาะหาเงื่อนไขในการดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตกรุงเทพมหานคร

2. ศึกษากระบวนการถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตกรุงเทพมหานคร

3. การสืบทอดให้ดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบกรณีเฉพาะพหุนามแบบองค์รวม (Holistic - Case Study Designs) เป็นการศึกษาเชิงลึก โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. เกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่ในการศึกษา และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

งานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพแบบพหุกรณีศึกษา (Multiple Case Study) เป็นการศึกษาที่นักวิจัยเลือกกรณีที่มีขอบเขตจำกัดที่ต้องการศึกษาในเชิงลึกมากกว่า 1 กรณีโดยกำหนดพื้นที่ศึกษา 5 ชุมชน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่กำลังจะสูญหายไป และเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ: ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลัก (Key Informants) ในการทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - Depth Interview) ด้วยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ ประชาชนชุมชนจากที่มีประสบการณ์ และมีความเชี่ยวชาญในการทำผลิตภัณฑ์อย่างน้อย 5 ปี จำนวน 5 แห่ง คือ ชุมชนบ้านบาตร 4 คน ชุมชนชันลงหิน 3 คน ชุมชนเครื่องทองลงหิน 4 คน ชุมชนขลุ่ยบ้านลาว 1 คน ชุมชนกระดาดช้อย 3 คน รวม 15 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In - Depth interview)

การตรวจสอบเครื่องมือ ใช้กระบวนการ Index of Objective Congruence (IOC) ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญสาขาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยจำนวน 5 ท่าน โดยเครื่องมือที่จะนำไปใช้ต้องได้รับการให้น้ำหนักความน่าเชื่อถือจากคณะกรรมการร้อยละ 60 ขึ้นไป

2.2 การสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วม โดยใช้เครื่องมือการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนและการเกณฑ์ชีวิตสันติภาพในชุมชน เป็นการนำทุนเดิมการศึกษาวิจัยมาใช้ต่อยอดพัฒนา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก มาถอดเทป จำแนกกลุ่มข้อมูล ให้รหัสกลุ่มข้อมูล และตรวจทวนข้อมูลสะท้อน จากที่วิจัยและกรอบแนวคิดทฤษฎี จากนั้นลงพื้นที่เพื่อทวนกลับข้อมูลกับพื้นที่ศึกษาเพื่อสรุปยืนยันผลศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลจากการตีความสร้างข้อสรุปจากข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ ตามกรอบแนวคิดในการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยแล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบการบรรยาย

ผลการวิจัย

1. เจื่อนไขในการดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นใน เขตกรุงเทพมหานคร

1.1 คุณภาพของผลิตภัณฑ์

คุณภาพเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังดำรงอยู่ได้ เพราะลูกค้าแต่ละคนมีความต้องการและความคาดหวังไม่เหมือนกัน การพบว่าไม่มีข้อร้องเรียนหรือถ้อยคำบ่นน้อยมาก เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงงานที่มีคุณภาพได้รับความพึงพอใจจากลูกค้า นอกจากนี้มาตรฐานของสินค้าก็เป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่แสดงออกถึงคุณภาพที่เท่าเทียมกันไม่ว่าขนาด หรือราคาของสินค้าจะมีความแตกต่างกันเพื่อให้ลูกค้ามั่นใจได้ว่า เมื่อซื้อสินค้าไปแล้วจะได้รับสินค้าและมาตรฐานอยู่ในระดับเดียวกัน โดยเฉพาะงานซึ่งทำด้วยมือ หรืองานที่ถูกผลิตหรือประดิษฐ์ขึ้น ถือเป็นงานที่มีเอกลักษณ์และมีสิ่งเดียวในโลกใช้สองมือของเราผลิตขึ้น อาจใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ในกระบวนการผลิตเล็กน้อย ถึงแม้จะเป็นสิ่งที่เหมือนกัน กรรมวิธีเดียวกันก็ตาม งานซึ่งทำด้วยมือจะเน้นความละเอียดในแต่ละขั้นตอน มีความยาก และเป็นงานที่ต้องใช้ช่างฝีมือที่มีทักษะเฉพาะและความชำนาญ เพื่อให้งานออกมารวดเร็วและสวยงาม สอดคล้องกับปราชญ์ชุมชนที่กล่าวว่า

“โห มันสุด ๆ ยิ่งกว่าคุณภาพนะคุณ คุณคิดดูจากทองเป็นก้อน ๆ อะ หลอมตีบุกทองแดง แล้วก็หลอมลงมาเป็นก้อนเล็ก ๆ งานมันยิ่งกว่าคุณภาพฝีมือสุด ๆ ถ้างั้นก็คงทำกันเยอะเยอะแล้วไม่มีใครไม่ยอมทำแต่จะหาช่างทั้ง 6 ช่างมันหายากด้วย แต่ละช่างไม่เหมือนกันเลย” (ปราชญ์ชุมชน คนที่ 1 ชุมชนชั้นลงหิน, 2563)

1.2 ความต้องการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงถือเป็นอีกเงื่อนไขสำคัญในการดำรงอยู่ เพราะบางภูมิปัญญาถูกถ่ายทอดส่งต่อกันมาผ่านการบอกเล่า ไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ การส่งต่อข้อมูลจากรุ่นสู่รุ่นอาจจะผิดเพี้ยนหรือเริ่มจะสูญหายไป การได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง ความรักและความผูกพันต่อภูมิปัญญาที่มี จึงเป็นหน้าที่สำคัญของปราชญ์ชุมชนที่จะช่วยในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ดำรงอยู่ได้ ไม่เพียงแต่การส่งต่อข้อมูลที่ถูกต้อง จะเป็นการช่วยอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ดำรงอยู่เท่านั้น ความพยายามในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาโดยปราศจากการคิดเรื่องของผลกำไร การตั้งราคาขายที่ไม่คำนึงถึงผลกำไรที่มากเกินไป แต่ก็ไม่ได้ลดราคาจนอยู่ไม่ได้ ถือเป็นเงื่อนไขสำคัญในการดำรงอยู่ หรือการสร้างแหล่งเรียนรู้จากความร่วมมือของชุมชนเพื่อลดการสูญหายของภูมิปัญญาท้องถิ่นและเพื่อการสืบทอดให้ดำรงอยู่ยังช่วยก่อประโยชน์ต่อบุคคลทั่วไปและผู้ที่ศึกษาอยู่ในสถาบันการศึกษาได้ใช้ประโยชน์จากการฝึกอบรม ศึกษาดูงานหรือฝึกฝนอาชีพ และยังเป็นแหล่งในการรวบรวมหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ไม่ให้ลบเลือนไป สอดคล้องกับ ปราชญ์ชุมชนที่ให้สัมภาษณ์ว่า

“งานบาตรมันก็เริ่มจะสูญหายหายไป พี่กับอาจารย์หิรัญก็เลยคิดว่าเราจะทำยังไงให้ งานบาตรมันมีช่างขึ้นมา พี่ก็เลยตั้งโรงเรียนขึ้นมา ออกโทรทัศน์ ทางเซตก็มาช่วย เว็บไซต์โลก โซเชียล รายการหลาย ๆ รายการมาช่วยก็ช่วยเราได้เยอะ” (ปราชญ์ชุมชน คนที่ 2 ชุมชนบ้าน บาตร, 2563)

1.3 ความสนใจของผู้บริโภค

การให้ความสนใจในการซื้อสินค้าจัดเป็นพฤติกรรมของผู้บริโภคอย่างหนึ่ง โดยสิ่งแรกที่ลูกค้าใช้เป็นหลักในการเลือกซื้อสินค้าก็คือความต้องการสินค้านั้นๆ หากสินค้า ไม่ตอบสนองความต้องการ ลูกค้าก็ไม่ซื้อ โดยเฉพาะสินค้าที่ถูกผลิตขึ้นมาจากคนในท้องถิ่นและ เป็นงานที่ใช้มือ เป็นสินค้าที่มีความเฉพาะ เป็นของหายาก สวยงาม มีความปลอดภัย และมีที่ เดียวในโลก ล้วนเป็นเหตุผลที่จูงใจให้ผู้สั่งซื้อสินค้าอยู่เรื่อย ๆ ทั้งลูกค้าทั้งในประเทศและ ต่างประเทศ นอกจากนี้ความชื่นชอบและรู้จักสินค้าชนิดนี้เป็นพิเศษ ทำให้ผู้ซื้อสินค้า มีเป้าหมายและสนใจในการซื้อสินค้าเพื่อนำไปเก็บสะสม เห็นคุณค่าของงานโบราณ ซึ่งก็เป็น อีกเหตุผลหนึ่งที่ยังทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในบางกลุ่มไม่หายไป สอดคล้องกับ ปราชญ์ชุมชนที่ กล่าวไว้

“ปัจจัยที่คนอื่นเขาไปกันหมดแล้วแต่เรายังอยู่ได้ก็เพราะยังมีคนสั่ง ถ้าไม่มีคนสั่งผมก็ เลิกไปแล้ว แต่นี้ก็มีคนสั่งมาอีกพันกว่าชิ้นสองพันกว่าชิ้นเนี่ยเพิ่งจะเริ่มเท สิ่งที่ยังอยู่ได้ เพราะลูกค้าเก่า ๆ ที่ยังสั่ง วันนี้สั่งให้ลูกค้าออสเตรเลียเขาสั่งมา” (ปราชญ์ชุมชน คนที่ 2 ชุมชน เครื่องทองลงหิน, 2563)

1.4 กลยุทธ์ทางการตลาด

การแข่งขันที่เพิ่มขึ้นในยุคปัจจุบันทำให้สินค้าที่ถูกผลิตขึ้นจากภูมิปัญญา ท้องถิ่นต้องใช้หลายช่องทางในการทำให้สินค้าที่เกิดจากภูมิปัญญา สามารถแข่งขันกับสินค้า ที่มีกำลังผลิตเป็นจำนวนมากในโรงงานได้ การทำการตลาดออนไลน์เป็นอีกวิธีหนึ่งที่เจ้าของภูมิ ปัญญาในหลาย ๆ ที่เลือกที่จะใช้เพื่อให้ลูกค้ารู้จักสินค้าซึ่งเจ้าของอาจจะใช้วิธีในการ ทำการตลาดออนไลน์ด้วยตนเอง แต่หากเจ้าของสินค้ายังขาดความชำนาญในเรื่องของ เทคโนโลยี การให้ลูกค้าที่สนใจในการเป็นตัวแทนรับสินค้าไปจำหน่าย หรือบุคคลที่เข้ามาศึกษา ดูงานสร้างชิ้นให้ ก็เป็นอีกหนึ่งช่องทางที่ทำได้ โดยเฉพาะช่องทางการสื่อสารที่ไม่มีค่าใช้จ่าย เช่น การใช้สื่อสังคมต่าง ๆ อย่าง เว็บบเพจ หรือเฟซบุ๊ก หรือทำให้สินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นที่รู้จักมากขึ้น เช่น ผ่านตัวแทนจำหน่ายในประเทศไทยที่เป็นเจ้าประจำอยู่แล้ว การออก ร้านงานผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น การใช้การตลาดแบบปากต่อปากอันเนื่องมาจากคุณภาพ ของงานทำให้ผู้ที่ซื้อสินค้าไปแล้วรู้สึกถึงความพึงพอใจแล้วผ่านการพูดแบบปากต่อปาก ที่ทำให้

ผู้ซื้อส่วนใหญ่รู้สึกไว้วางใจในคำพูดของบุคคลที่สาม มากกว่าคำพูดจากเจ้าของสินค้าเอง สอดคล้องกับ ปราชญ์ชุมชนที่กล่าวว่า

“ออเดอร์ส่วนใหญ่มาจากพระ ติดต่อมาทางเพจกระดาศ่อย แล้วกลุ่มที่สนใจคาโบราณ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่สนใจว่ามันเป็นกระดาศ่อย เขาสนใจวิธีการทำ” (ปราชญ์ชุมชน คนที่ 1 ชุมชนกระดาศ่อย, 2563)

1.5 การพัฒนาต่อยอดสินค้า

การพัฒนาต่อยอดสินค้าจัดเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้สินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่นยังดำรงอยู่ได้ การออกแบบสินค้าใหม่ๆที่มีความแปลกแตกต่างไปจากเดิม หรือการออกแบบสินค้าที่ประยุกต์หรือพัฒนาจากของเดิมให้ดีขึ้น ใช้งานได้หลากหลาย มีความคงทนจะช่วยทดแทนสินค้าเดิม ๆ ที่ขายได้ยาก นอกจากนี้การพัฒนาต่อยอดสินค้ายังอาจรวมถึงการทำตามแบบที่ลูกค้าต้องการนอกเหนือจากสิ่งที่เคยทำมาก่อนเพราะการผลิตแต่สินค้าเดิม ๆ อาจจะทำยอดขายตกลงจนอาจทำให้ภูมิปัญญาที่มีอยู่หายไป สอดคล้องกับปราชญ์ชุมชนที่กล่าวว่า

“ตอนนี้นอกจากเครื่องใช้ในครัวก็มีคนเขาเอาแบบมาให้ทำแหวนเป็นพวกวัยรุ่นอะ เขาชอบงานประเภทนี้เราก็กทำให้เขาอะ” (ปราชญ์ชุมชน คนที่ 3 ชุมชนเครื่องทองลงหิน, 2563)

2. กระบวนการถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์ผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตกรุงเทพมหานคร

2.1 การวางแผนและออกแบบ

กระบวนการในการถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์ผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่นถูกเริ่มต้นจากขั้นตอนการวางแผนและออกแบบ เสมือนเป็นการเตรียมตัวของปราชญ์ชุมชนในการเริ่มที่จะสร้างสรรค์ชิ้นงาน การวางแผนและออกแบบเป็นขั้นตอนที่บอกให้เจ้าของภูมิปัญญาทราบว่า จะต้องใช้วิธีการใดในการถ่ายทอดข้อมูล วัสดุและเครื่องมือที่ใช้มีอะไร และจะออกแบบรูปแบบและลวดลายอย่างไร ซึ่งขั้นตอนการวางแผนประกอบไปด้วย

2.1.1 กระบวนการรับรู้และการถ่ายทอดความรู้

กระบวนการรับรู้เพื่อการสร้างสรรค์และสั่งสมภูมิปัญญาของแต่ละบุคคลไม่เหมือนกัน ความคิดสร้างสรรค์ถูกเข้ามามีบทบาทสำคัญในกระบวนการในการถ่ายทอดความรู้เพราะความแตกต่างของช่วงรุ่น และเหตุผลความจำเป็นที่มีความแตกต่างกันตามยุคสมัย ทำให้ปราชญ์ชุมชนที่อาวุโส มีประสบการณ์และความชำนาญที่มากกว่าจำเป็น

ต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการเลือกวิธีการถ่ายทอดข้อมูลให้กับคนรุ่นหลังที่แตกต่างกันออกไป สอดคล้องกับ ปราชญ์ชุมชนที่กล่าวว่า

“ของผมนั้นเป็นสายเลือดนะไม่มีใครสอน พ่อแม่เขาทำอยู่แล้วเรลื้ตามาเราก้เห็นเขาทำแล้ว มันเป็นเรื่องของความผูกพันมากกว่า คุณคิดดูพ่อแม่ผมเขาไม่ต้องมานั่งสอนผมแบบตอนนีั้หรือกเพราะมันอยู่ในสายเลือด ผมตื่นขึ้นมามีก็ต้องเอากะลามะพร้าวมานั่งขัดแล้วคนอื่น ๆ วึ่งกันสนุกสนาน จริ่ง ๆ แล้วไม่ยอกทำเลยแต่มันต้องทำ” (ปราชญ์ชุมชน คนที่ 1 ชุมชนลุ่มบ้านลาว, 2563)

2.1.2 การเลือกใช้วัตถุดิบและเครื่องมือเครื่องใช้

จากการลงพื้นที่ในการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นใน เขตกรุงเทพมหานคร พบว่าวัตถุดิบหลักที่ใช้สร้างสรรค์ชิ้นงานยังคงเดิม แต่ยังคงมีบางภูมิปัญญาที่อาจจะต้องประยุกต์ปรับเปลี่ยนวัตถุดิบบางส่วนอันเนื่องมาจากวัตถุดิบเดิมหายากขึ้น คุณภาพต่ำ ไม่สวยงามและไม่คงทน ซึ่งก็เป็นหน้าที่ของปราชญ์ชุมชนที่จะใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการเสาะหาวัตถุดิบที่มีคุณภาพและยังสามารถใช้งานได้ดีเท่ากับหรือมากกว่าวัตถุดิบเดิมที่เคยมี นอกจากจะประยุกต์ปรับเปลี่ยนวัตถุดิบบางส่วนให้เหมาะสมแล้วการเลือกซื้อวัตถุดิบในแหล่งที่น่าเชื่อถือ และไว้วางใจได้ส่งผลทำให้ลูกค้ายังได้สินค้าที่มีคุณภาพอีกด้วย นอกจากนี้ความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการถูกนำมาใช้ในการสร้าง ประยุกต์ หรือดัดแปลงเครื่องมือให้สอดคล้องและเหมาะสมกับวิถีชีวิต สิ่งเหล่านี้อาจให้เกิดเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ถึงแม้จะยังมีอีกหลายภูมิปัญญาที่ยังคงอนุรักษ์เครื่องมือเครื่องใช้ดั้งเดิมที่สืบทอดมาจกบรรพบุรุษที่ผ่านการคิดค้นและลองผิดลองถูกเอาไว้เพราะมีความคิดว่าเครื่องมือสมัยใหม่ยังไม่สามารถทดแทนเครื่องมือดั้งเดิมได้ หรือยังไม่สามารถหาเครื่องมือใหม่ ๆ มาทดแทนได้ สอดคล้องกับปราชญ์ชุมชนที่กล่าวว่า

“สมัยนี้มันไม่มีถึงย่างมะตอยแล้วเราก้ไปซื้อเหล็กเอาจากร้านขายเหล็กสำเร็จขึ้นมาเราไปร้านเราก้บอกเขาเลยว่าเอาเหล็กแบบนี้แบบนี้ ร้านเขาก้รู้เพราะเราซื้อเขามาเป็นยี่สิบสามสิบปีแล้ว สมัยก่อนใช้เหล็กอย่างเดียว” (ปราชญ์ชุมชน คนที่ 2 ชุมชนบ้านบาตร, 2563)

2.1.3 การออกแบบรูปทรงและลวดลาย

รูปทรงของสินค้าจะมีทั้งรูปแบบดั้งเดิมที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษแต่ไม่สามารถระบุที่มาได้ว่ารูปแบบดั้งเดิมได้แนวคิดมาจากอะไร แต่บางรูปแบบก็ได้รับแนวคิดหรือจินตนาการมาจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวหรือมาจากการจินตนาการของผู้ใช้สินค้าเอง นอกจากนี้ลวดลายต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่บนสินค้าส่วนใหญ่จะได้รับการถ่ายทอดจาก

บรรพบุรุษ โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ภายในครอบครัวและชุมชน และไม่สามารถระบุที่มาของลวดลายได้อย่างชัดเจนเช่นกัน เพราะเป็นลายดั้งเดิมเพียงแต่คิดว่าน่าจะได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาซึ่งไม่เพียงแต่คิดว่าลวดลายที่อยู่บนสินค้าน่าจะได้รับอิทธิพลมาจากศาสนา ประชาชนยังแสดงให้เห็นถึงการใช้ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการในการนำสิ่งแวดลอมรอบตัว ได้แก่ สิ่งแวดลอมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น สัตว์ พืช มาประยุกต์ แกะไข ลองผิดลองถูก คล้ายกับรูปแบบสินค้าจนกลายเป็นงานศิลปะและเกิดลวดลายใหม่ ๆ เพิ่มความแปลกใหม่ของสินค้าให้ผู้ซื้อมีความสนใจมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ความคิดสร้างสรรค์ยังถูกนำมาใช้ในการคิดแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างกระบวนการผลิตหรืออาจเกิดขึ้นจากความไม่ตั้งใจในขั้นตอนการผลิตเองที่ทำให้เกิดลวดลายของสินค้าใหม่ ๆ ขึ้นมา สอดคล้องกับ ประชาชนชุมชนที่กล่าวว่า

“ลายก็เป็นลายไทยปกติ เราจะเอาลายไหนมาใช้ก็ได้ ส่วนใหญ่ลวดลายก็เอามาจากฝาผนังวัด คิดว่าคงได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาอะ เทพพนมก็มี รูปแบบมันมีเยอะไปหมด เช่น ลายดอกไม้ อันนี้เราทำตามลูกค้าสั่งมา” (ประชาชนชุมชน คนที่ 1 ชุมชนกระดาดข่อย, 2563)

2.2 การลงมือปฏิบัติ

การลงมือปฏิบัติถูกเริ่มต้นจากการแบ่งหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่มหรือในชุมชนเพื่อกระจายภาระหน้าที่ให้เหมาะสมตามประสบการณ์และความสามารถที่แต่ละบุคคลสามารถทำได้ นอกจากนี้ยังมีบางภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ไม่มีการกระจายงานหรือแบ่งหน้าที่ของสมาชิกแต่เลือกที่จะสร้างสรรค์ชิ้นงานแต่เพียงผู้เดียวอันเนื่องมาจากเหลือแค่เพียงแห่งเดียวเท่านั้นที่ยังคงทำอยู่หรือยังไม่ไว้วางใจที่จะให้บุคคลอื่นทำชิ้นงานเพราะเห็นว่าเป็นงานคุณภาพ และเมื่อเข้าสู่ขั้นตอนในกระบวนการผลิต พบว่าวิธีการในการผลิตสินค้ามีความแตกต่างจากสมัยบรรพบุรุษที่สืบทอดกันมาเล็กน้อยอันเนื่องมาจากสภาพสังคมและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ประชาชนต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์อย่างมากในการจัดการให้ขั้นตอนเดิม ๆ นั้นยังคงอยู่แต่เปลี่ยนวิธีการให้สะดวกมากขึ้น ส่วนใหญ่วัตถุดิบที่ใช้ และอัตราส่วนของวัตถุดิบในการผลิตสินค้ายังคงเดิมแต่อาจมีบางภูมิปัญญาที่อัตราส่วนของวัตถุดิบที่เป็นของผสมอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้เล็กน้อยไม่มีสูตรที่แน่นอน สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างชิ้นงานที่แปลกใหม่ เนื่องจากวัตถุดิบดั้งเดิมหาได้ยาก ลดต้นทุนอันเนื่องมาจากวัตถุดิบมีราคาที่สูงขึ้น หรือเพิ่มวัตถุดิบใหม่ลงไปเพื่อให้สินค้ามีความสวยงามมากขึ้น นอกจากนี้ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีส่งผลทำให้ประชาชนได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการคิดค้นเครื่องมือที่มีความทันสมัยเข้ามาใช้ในระหว่างกระบวนการผลิต ถึงแม้จะไม่ได้ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงเหมือนในโรงงานอุตสาหกรรมแต่ก็ช่วยให้การผลิตสินค้ามีความสะดวกสบาย

รวดเร็ว ได้จำนวนมากและลดการใช้กำลังคนในการผลิตสินค้ามากขึ้น สอดคล้องกับปราชญ์ชุมชนที่กล่าวว่า

“พอวัตถุดิบมันหายากขึ้น ตอนนี้ช่างของเราก็ต้องผสมโลหะขึ้นเอง ใช้ทองแดง 7 ส่วน ดีบุก 2 ส่วน แล้วก็เศษสำริด 1 ส่วน แต่ก็แก่อ่อนกว่านี้ได้เล็กน้อยนะ” (ปราชญ์ชุมชน คนที่ 1 ชุมชนชั้นลงหิน, 2563)

2.3 การประชาสัมพันธ์และการจัดจำหน่าย

ความคิดสร้างสรรค์ถูกดึงนำมาใช้ในการค้นหาและเพิ่มช่องทางที่หลากหลายในการประชาสัมพันธ์สินค้าของท้องถิ่นตนเองมากขึ้นวิธีใดที่ทำให้ลูกค้าสามารถที่จะเข้าถึงสินค้าได้อย่างรวดเร็วและสะดวกสบายวิธีดังกล่าวจะถูกนำมาใช้ในการประชาสัมพันธ์และจัดจำหน่าย การทำการตลาดออนไลน์เป็นอีกวิธีหนึ่งที่เจ้าของภูมิปัญญาในหลาย ๆ ที่เลือกที่จะใช้เพื่อให้ลูกค้ารู้จักสินค้าซึ่งเจ้าของอาจจะใช้วิธีในการทำการตลาดออนไลน์ด้วยตนเองแต่หากเจ้าของสินค้ายังขาดความชำนาญในเรื่องของเทคโนโลยี การให้ลูกค้าที่สนใจในการเป็นตัวแทนรับสินค้าไปจำหน่าย หรือบุคคลที่เข้ามาศึกษาดูงานสร้างขึ้นให้ก็เป็นอีกหนึ่งช่องทางที่ทำได้ โดยเฉพาะช่องทางการสื่อสารที่ไม่มีค่าใช้จ่าย เช่น การใช้สื่อสังคมต่าง ๆ อย่าง เว็บบล็อก หรือ เฟซบุ๊ก ล้วนเป็นช่องทางที่ผู้ซื้อสินค้าจะเข้าถึงได้ง่ายที่สุดในโลกยุคปัจจุบัน นอกจากตลาดออนไลน์จะเป็นที่นิยมแล้ว เจ้าของสินค้ายังใช้วิธีการแบบผสมผสานในการทำการตลาดเพื่อจำหน่ายสินค้าของตนเองด้วยวิธีการอื่น ๆ เพิ่มขึ้น เช่น การผ่านตัวแทนจำหน่ายในประเทศ การออกโรงงานงานผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือการตลาดแบบปากต่อปากอันเนื่องมาจากคุณภาพของงานทำให้ผู้ที่ซื้อสินค้าไปแล้วรู้สึกถึงความพึงพอใจแล้วผ่านการพูดแบบปากต่อปากที่ทำให้ผู้ซื้อส่วนใหญ่รู้สึกไว้วางใจในคำพูดของบุคคลที่สามมากกว่าคำพูดจากเจ้าของสินค้าเอง สอดคล้องกับปราชญ์ชุมชนที่กล่าวว่า

“ส่วนมากจะได้จากสื่อมากกว่า โดยเฉพาะในเฟซบุ๊ก ที่สำคัญที่สุดคือสายต่างชาติเขาเดินมาเลยมาทุกวันเขามาเรียนรู้มาดูเลยผมไม่หวงวิชา เพราะผมตายไปแล้วเอาไปไม่ได้” (ปราชญ์ชุมชน คนที่ 1 ชุมชนขลุ่ยบ้านลาว, 2563)

2.4 การพัฒนาและปรับปรุง

การพัฒนาและปรับปรุงถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์ เพราะเมื่อสินค้าผ่านการจัดจำหน่ายปัญหาที่มักจะตามมาคือ ความไม่พึงพอใจในสินค้าของผู้ซื้ออันเนื่องมาจากสินค้าไม่ได้มาตรฐานตามที่ผู้ซื้อต้องการ ไม่คงทน ทำให้ปราชญ์ชุมชนจะต้องใช้ความรู้ที่สั่งสมมาผ่านการคิดอย่างสร้างสรรค์ และเทคนิคต่าง ๆ ในการปรับปรุง

สินค้าให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ซื้อ เมื่อผ่านการสังสมประสบการณ์และเทคนิคต่าง ๆ จนชำนาญก็สามารถที่จะถ่ายทอดให้กับผู้ที่สืบทอดภูมิปัญญาถึงแนวทางในการแก้ไข ปรับปรุง ไม่เพียงแต่การฝึกฝนจนชำนาญเพื่อให้ได้เทคนิคต่าง ๆ ในการปรับปรุงสินค้าเท่านั้น การยินดีที่จะนำสินค้ามาปรับปรุงแก้ไขเมื่อลูกค้าเกิดความไม่พึงพอใจ เปลี่ยนสินค้า หรือการคืนเงินให้ เป็นสิ่งสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นใน เขตกรุงเทพมหานคร สอดคล้องกับปราชญ์ชุมชน ที่กล่าวว่า

“ส่วนใหญ่เราจะดูแลเขาอย่างเช่นเอาไปแล้วเขียนไม่ติด ถ้าขาดเพราะเป็นเพราะเรา เราก็ออมให้ หรือถ้าเขาต้องการเปลี่ยนเราก็ออมให้เลย บางทีเขาอาจทำขาดเองเราก็ออมให้เลย เพราะคิดว่าลูกค้าไม่โกหก แต่ถ้าเขียนไม่ติดเราจะแก้ไขถ้าแก้ไขไม่ได้เราก็ออมใหม่ ถ้าแก้ไขแล้วจะเอามาฉีกแล้วหลอมใหม่เลยมันสามารถทำใหม่ได้” (ปราชญ์ชุมชน คนที่ 1 ชุมชนกระดาดข่อย, 2563)

3. การสืบทอดให้ดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตกรุงเทพมหานคร

3.1 ผู้สืบทอด

จากการสัมภาษณ์ปราชญ์ชุมชนส่วนใหญ่พบว่า การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ดำรงอยู่ สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ การมีผู้สืบทอด แต่ด้วยสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปได้รุ่นใหม่เข้าสู่ การเรียนในระบบโรงเรียนมากขึ้นทำให้โอกาสในการใช้เวลาในการฝึกฝนเพื่อให้เกิดความชำนาญ หรือความรู้สึกผูกพันกับท้องถิ่นของตนเองลดลงการช่วยงานในครอบครัวจึงทำได้แค่เพียงผิวเผิน ดังนั้นหน้าที่สำคัญของของปราชญ์ชุมชนคือการปลูกฝังคนในครอบครัวโดยเฉพาะ ลูกหลานให้มีใจรักและตระหนักถึงความสำคัญเพราะการสานต่อภูมิปัญญาของลูกหลานมีส่วนช่วยอย่างมากในการทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่หายไป นอกจากลูกหลานจะมีความสำคัญในการ ทำให้การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นดำรงอยู่แล้ว ปราชญ์ชุมชนยังกล่าวเพิ่มเติมว่า การมีลูกศิษย์ถือเป็นโอกาสหนึ่งที่ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่หายไป แต่สิ่งที่สำคัญคือ เมื่อฝึกครบทุกขั้นตอนการนำไปสานต่ออาชีพ ไม่ใช่แค่เรียนให้ผ่านไปจะสามารถช่วยสืบทอดภูมิปัญญาให้ดำรงอยู่ได้ สอดคล้องกับ ปราชญ์ชุมชนที่กล่าวว่า

“ถ้ามีลูกหลานทำต่อมันก็คงไม่หายไป ส่วนใหญ่พอสังคมเจริญขึ้นเขาอาจจะได้เรียน หนังสือได้สัมผัสกับงานอย่างอื่นที่เขาได้มีรายได้ที่สะดวกกว่าใช้แรงงาน แต่เราก็มั่นก็ต้องพยายาม ปลูกฝังให้เขาชอบให้รักในอาชีพนี้ ถ้าคนในครอบครัวยังช่วยกันผมว่ามันไม่หายไปหรอก” (ปราชญ์ชุมชน คนที่ 1 ชุมชนกระดาดข่อย, 2563)

3.2 รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การสนับสนุนจากรัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยเป็นแรงผลักดันอีกทางหนึ่งที่ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังสืบทอดให้ดำรงอยู่ โดยเฉพาะการออกนโยบายที่มีความชัดเจนไม่เห็นแก่ผลประโยชน์มากเกินไปและช่วยกันสนับสนุนและเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนั้นงบประมาณสนับสนุนที่เพียงพอยังเป็นสิ่งที่ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังสืบทอดอยู่ได้ ทั้งช่วยในการสนับสนุนแหล่งของวัตถุดิบทำให้ต้นทุนสินค้ามีราคาที่ลดลงหรือสนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยในการผลิตเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อช่วยลดจำนวนแรงงานจากคนและลดระยะเวลาในการผลิตสินค้า สอดคล้องกับ ปราชญ์ชุมชนที่กล่าวว่า

“ถ้ามีกระทรวงมาช่วยดู โดยเฉพาะออกค่าใช้จ่ายในการฝึกงานคือมีงบลงมาให้ตลอด ก็ดี เพราะช่าง 1 คนใช้เวลาประมาณ 2 - 3 ปีมีค่าใช้จ่ายทุกวัน จันทร์ถึงศุกร์ ถ้าเราจ้างเขาเรียน เขาได้ค่าจ้างเขาอาจจะมา” (ปราชญ์ชุมชน คนที่ 2 ชุมชนชั้นลงหิน, 2563)

3.3 ความร่วมมือของชุมชน

ไม่เพียงแต่การมีผู้สืบทอดหรือการให้การสนับสนุนของทางภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะส่งผลทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังสืบทอดให้ดำรงอยู่เท่านั้น ความร่วมมือและความเข้มแข็งของคนในชุมชนยังช่วยทำให้เพิ่มโอกาสและเพิ่มพลังในการอยู่รอดและแสดงให้รัฐบาลเห็นถึงศักยภาพและความสำคัญได้มากขึ้น นอกจากนี้การแสดงผลงานที่เหลือของคนในชุมชนโดยการตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ให้ผู้สนใจได้มาศึกษาดูงานหรือฝึกปฏิบัติอาชีพก็สามารถที่จะช่วยให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถสืบทอดให้ดำรงอยู่ได้ สอดคล้องกับปราชญ์ชุมชนที่กล่าวว่า

“ตอนนี้คนในชุมชนมีการประชุมแต่เฉพาะกลุ่มพวกเรานะคนอื่นเขาเลิกไปแล้ว ข้อสำคัญเนี่ยถ้าเรามีพลังเยอะเราก็มีโอกาส แต่ถ้าไม่ร่วมมือกันและเราไม่มีประโยชน์อะไรกับเขา เขาก็ไม่สนเราหรอก” (ปราชญ์ชุมชน คนที่ 1 ชุมชนเครื่องทองลงหิน, 2563)

อภิปรายผล

การศึกษาปรากฏการณ์การถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า

1. การสืบเสาะหาเงื่อนไขในการดำรงอยู่ ประกอบไปด้วย 1) คุณภาพของผลิตภัณฑ์ 2) ความต้องการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) ความสนใจของผู้บริโภค 4) กลยุทธ์ทางการตลาด 5) การพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงปัจจัยอันเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมยังสามารถดำรงอยู่ได้ เนื่องจากผลิตภัณฑ์ที่มี

คุณภาพ มีมาตรฐานที่ใกล้เคียงกัน กอปรกับการใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์ดั้งเดิมทำให้ผู้บริโภคสินค้ายังคงให้ความสนใจทั้งชาวไทยและต่างประเทศ อีกทั้ง กลยุทธ์ต่าง ๆ ที่ถูกนำมาใช้เพื่อเพิ่มช่องทางในการเข้าถึงผลิตภัณฑ์ได้ง่ายขึ้นเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงไปของยุคสมัย และความต้องการในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาของปราชญ์ชุมชนเอง ยังมีส่วนในการสนับสนุนให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังคงดำรงอยู่ได้ต่อไป ตามที่งานวิจัยของ ณวิญ เสริฐผล ที่กล่าวว่า ถึงแม้โลกาภิวัตน์มีอิทธิพลต่อชุมชนมากขึ้น จนทำให้ชุมชนรับเอาค่านิยมแบบใหม่มากขึ้นและส่งผลให้บทบาทของภูมิปัญญาท้องถิ่นลดน้อยลง แต่ในปัจจุบันพบว่า ภูมิปัญญายังคงถูกจัดการผ่านกระบวนการที่หลากหลายทั้งการอนุรักษ์ฟื้นฟู ประยุกต์ พัฒนาต่อยอด และสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ สิ่งเหล่านี้มีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของชุมชนตลอดมา (ณวิญ เสริฐผล, 2563)

2. กระบวนการถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์ ประกอบไปด้วย 1) การวางแผนและออกแบบ 2) การลงมือปฏิบัติ 3) การประชาสัมพันธ์และจัดจำหน่าย 4) การพัฒนาและปรับปรุง ซึ่งความคิดสร้างสรรค์เป็นการแสดงให้เห็นถึงการมีความคิดริเริ่ม แปลกใหม่ของชุมชน และยังรวมถึงการนำประสบการณ์ไปใช้ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างกระบวนการผลิตซึ่งเป็นขั้นตอนที่แสดงให้เห็นถึงการถ่ายทอดและการใช้ความคิดสร้างสรรค์จากรุ่นสู่รุ่นในการวางแผนออกแบบ การเลือกใช้วัสดุและเครื่องมือเครื่องใช้ เพื่อนำมาแก้ปัญหาและการปรับตัวในการดำเนินชีวิต ตามที่งานวิจัยของ ธัญธัช วิภาติภูมิประเทศ กล่าวว่า การถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์ผ่านภูมิปัญญา ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในครอบครัว หรือระหว่างครูหรือปราชญ์ชุมชนและลูกศิษย์ รวมไปถึงเพื่อนบ้านที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน โดยเนื้อหาในการถ่ายทอดนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ วัสดุอุปกรณ์ รวมถึงขั้นตอนหรือกระบวนการของภูมิปัญญานั้นๆ ซึ่งเป็นวิธีการถ่ายทอดในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ (ธัญธัช วิภาติภูมิประเทศ, 2553) นอกจากนี้ งานวิจัยของ รัชฎาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม ยังกล่าวว่ากระบวนการนี้มีความคล้ายคลึงกับกระบวนการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ ซึ่งต้องอาศัยการคิด ออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆที่มีความแปลกแตกต่างไปจากเดิม โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการเพิ่มมูลค่า และคุณค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ (รัชฎาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม, 2560)

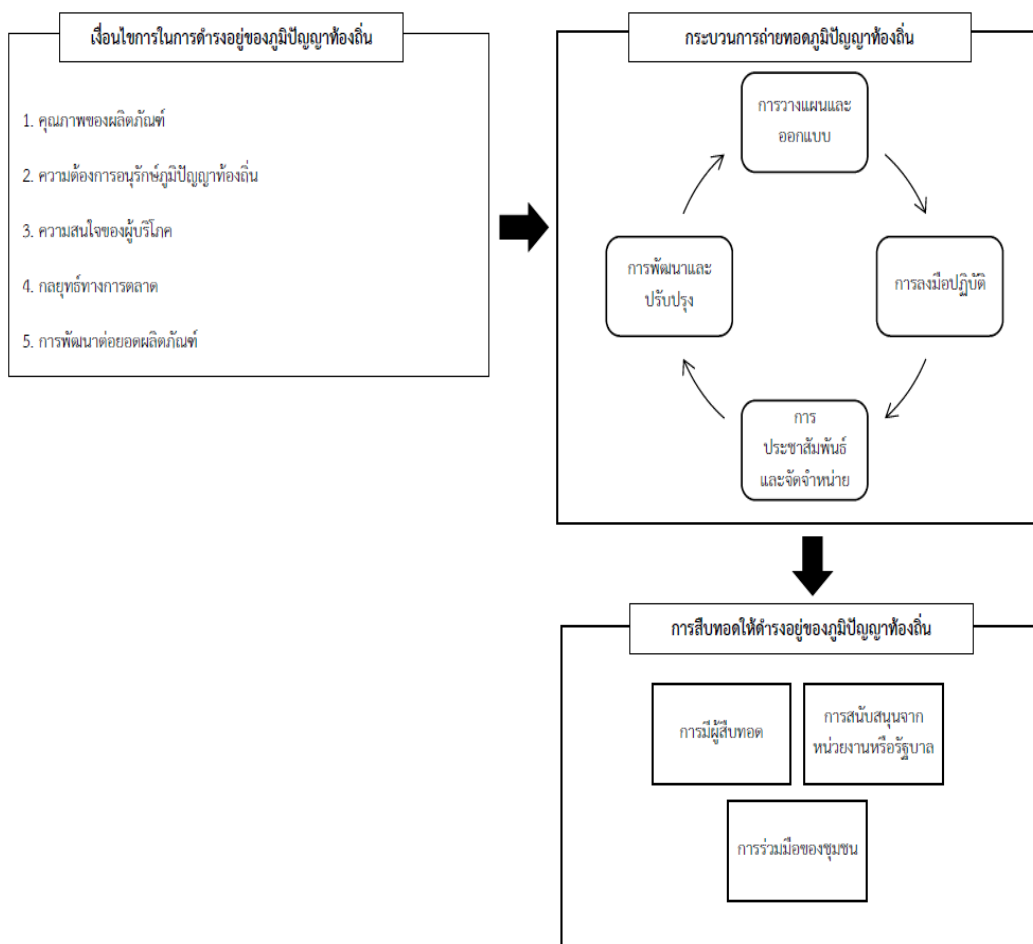
3. การสืบทอดให้ดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบไปด้วย 1) การมีผู้สืบทอด 2) การสนับสนุนจากหน่วยงานหรือรัฐบาล 3) ความร่วมมือของชุมชน การที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะยังคงอยู่ต่อไปได้ปัจจัยสำคัญที่มีส่วนในการการสืบทอดให้ดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ผู้ที่จะมาสืบทอดภูมิปัญญาเหล่านี้ไม่ว่าจะเป็นลูกหลาน คนในชุมชนหรือลูกศิษย์เองล้วนมีความสำคัญในการต่อยอด แต่สิ่งเหล่านี้จะดำรงอยู่ไม่ได้ถ้าไม่ได้แรงสนับสนุนจากชุมชน หน่วยงานหรือรัฐบาลในการส่งเสริม ให้ความสำคัญ และให้ทุน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิศมัย รัตนโรจน์สกุล ที่กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เข้มแข็งยังเป็นการสร้างรากฐานอำนาจต่อรองที่สำคัญกับชุมชนในการต่อสู้กับทุนจากภายนอก การเป็นเจ้าของความรู้ที่ถูกสร้างขึ้น

จากฐานของชุมชนย่อมทำให้ชุมชนเกิดอำนาจอิสระในการดำรงชีวิต มีความสามารถในการจัดการต่อทรัพยากรธรรมชาติ และรู้สึกถึงศักดิ์ศรีของชุมชนที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ทั้งการผลิต การบริโภค และการจัดสรรผลประโยชน์ที่ชุมชนสร้างขึ้น ไม่เพียงแต่การหาผู้สืบทอดและการสร้างความเข้มแข็งภายในชุมชนเท่านั้น แรงกระตุ้นจากรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังช่วยในการสนับสนุนให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังคงเข้มแข็งและดำรงอยู่ได้ (พิศมัย รัตนโรจน์สกุล, 2561) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประเมศวร์ งามพิเชษฐ์ ที่กล่าวว่า แนวคิดที่จะดำเนินงานด้านวัฒนธรรมให้อยู่อย่างมีศักดิ์ศรี ยั่งยืน และต่อเนื่องไปสู่อนุชนรุ่นหลัง จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็ง สนับสนุนการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข (ประเมศวร์ งามพิเชษฐ์, 2562)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาข้างต้น ทำให้ได้รับองค์ความรู้ใหม่โดยนำมาสรุปผลการศึกษาและแผนภาพได้ดังนี้การศึกษาปรากฏการณ์การถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ การสืบเสาะหาเงื่อนไขในการดำรงอยู่ ประกอบไปด้วย 1) คุณภาพของผลิตภัณฑ์ 2) ความต้องการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) ความสนใจของผู้บริโภค 4) กลยุทธ์ทางการตลาด 5) การพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงปัจจัยอันเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมยังสามารถดำรงอยู่ได้ และเงื่อนไขดังกล่าวมีส่วนผลักดันให้เกิดกระบวนการที่แสดงให้เห็นถึงการถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์ ผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบไปด้วย 1) การวางแผนและออกแบบ 2) การลงมือปฏิบัติ 3) การประชาสัมพันธ์และจัดจำหน่าย 4) การพัฒนาและปรับปรุง ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญในการสร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการสืบทอดให้ดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบไปด้วย 1) การมีผู้สืบทอด 2) การสนับสนุนจากหน่วยงานหรือรัฐบาล 3) ความร่วมมือของชุมชน ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายเพื่อให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังดำรงอยู่ต่อไป ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น
ในเขตกรุงเทพมหานคร

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาปรากฏการณ์การถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า เงื่อนไขในการดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการสัมภาษณ์ปราชญ์ชุมชนกล่าวโดยสรุป ประกอบไปด้วย 1) คุณภาพของผลิตภัณฑ์ 2) ความต้องการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) ความสนใจของผู้บริโภค 4) กลยุทธ์ทางการตลาด 5) การพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ ในส่วนของกระบวนการถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบไปด้วย 1) การวางแผนและออกแบบ 2) การลงมือปฏิบัติ 3) การประชาสัมพันธ์และจัดจำหน่าย 4) การพัฒนาและปรับปรุง และการสืบทอดให้ดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบไปด้วย 1) การมีผู้สืบทอด 2) การสนับสนุนจากหน่วยงานหรือรัฐบาล 3) ความร่วมมือ

ของชุมชน ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวล้วนมีความคิดสร้างสรรค์เข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะความคิดสร้างสรรค์ ช่วยในการแก้ปัญหา และสร้างความเชื่อมั่นให้กับชุมชนในท้องถิ่น ถึงแม้โลกจะเกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยแต่การปรับเปลี่ยนของภูมิปัญญาผนวกกับการคิดอย่างสร้างสรรค์จะช่วยให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังดำรงอยู่ได้ต่อไป สำหรับข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้มีดังนี้ 1) การทำความเข้าใจและศึกษาปรากฏการณ์การถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตกรุงเทพมหานครไม่ได้มีความมุ่งหวังให้สังคมไทยย้อนกลับไปใช้ชีวิตแบบดั้งเดิม แต่เพียงต้องการให้คนในสังคมมีความตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น และพัฒนาการของภูมิปัญญาที่พยายามปรับตัว บูรณาการกับความรู้และเทคโนโลยีใหม่ โดยผ่านการศึกษาและวิจัยอย่างเป็นกระบวนการเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ของคนในรุ่นต่อ ๆ ไป 2) ผลของการทำความเข้าใจปรากฏการณ์การถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตกรุงเทพมหานคร สามารถนำไปสู่การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมไทย แต่อาจต้องคำนึงถึงความเป็นพลวัตรและจำเป็นต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้คนแต่ละยุคแต่ละสมัย 3) ผลของการทำความเข้าใจปรากฏการณ์การถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตกรุงเทพมหานคร สามารถนำไปสู่การกระตุ้นให้รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหันมาสนใจในการส่งเสริมและสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่นที่กำลังสูญหายไปให้ดำรงอยู่มากขึ้น และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป คือ ควรเพิ่มการศึกษาถึงปรากฏการณ์การถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ที่ยังคงอยู่ และไม่ได้ขึ้นเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในพื้นที่กรุงเทพมหานครเพื่อนำมาเปรียบเทียบและอธิบายเงื่อนไขในการดำรงอยู่ได้ กระบวนการถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์ และการสืบทอดให้ดำรงอยู่ว่ามีจุดเด่นหรือมีความแตกต่างจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่กำลังจะสูญหายอย่างไร

กิตติกรรมประกาศ

บทความฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง การศึกษากระบวนการถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

เอกสารอ้างอิง

- ณวิญ เสริฐผล. (2563). การดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในสังคมโลกาภิวัตน์. วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ, 5(2), 313-331.
- ธัญธัช วิภัติภูมิประเทศ. (2553). การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของปราชญ์ชาวบ้าน: กรณีศึกษาวงกลองยาวอำเภอบราญบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

- ปรเมศวร์ งามพิเชษฐ์. (2562). วธ. ประกาศบัญญัติสมรรถกัมมปัญญาทางวัฒนธรรมปี 62. เรียกใช้เมื่อ 12 เมษายน 2562 จาก <https://www.dailynews.co.th/education/728481>
- ปราษฎ์ชุมชน คนที่ 1 ชุมชนกระดาดช้อย. (12 สิงหาคม 2563). เจื่อนไซ กระบวนการถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์ การดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตกรุงเทพมหานคร. (อริยา แจ่มใจ, ผู้สัมภาษณ์)
- ปราษฎ์ชุมชน คนที่ 1 ชุมชนขลุ่ยบ้านลาว. (30 กรกฎาคม 2563). เจื่อนไซ กระบวนการถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์ การดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตกรุงเทพมหานคร. (อริยา แจ่มใจ, ผู้สัมภาษณ์)
- ปราษฎ์ชุมชน คนที่ 1 ชุมชนขันลงหิน. (9 ตุลาคม 2563). เจื่อนไซ กระบวนการถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์ การดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตกรุงเทพมหานคร. (อริยา แจ่มใจ, ผู้สัมภาษณ์)
- ปราษฎ์ชุมชน คนที่ 1 ชุมชนเครื่องทองลงหิน. (21 กรกฎาคม 2563). เจื่อนไซ กระบวนการถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์ การดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตกรุงเทพมหานคร. (อริยา แจ่มใจ, ผู้สัมภาษณ์)
- ปราษฎ์ชุมชน คนที่ 2 ชุมชนขันลงหิน. (9 ตุลาคม 2563). เจื่อนไซ กระบวนการถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์ การดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตกรุงเทพมหานคร. (อริยา แจ่มใจ, ผู้สัมภาษณ์)
- ปราษฎ์ชุมชน คนที่ 2 ชุมชนเครื่องทองลงหิน. (21 กรกฎาคม 2563). เจื่อนไซ กระบวนการถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์ การดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตกรุงเทพมหานคร. (อริยา แจ่มใจ, ผู้สัมภาษณ์)
- ปราษฎ์ชุมชน คนที่ 2 ชุมชนบ้านบาตร. (1 ตุลาคม 2563). เจื่อนไซ กระบวนการถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์ การดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตกรุงเทพมหานคร. (อริยา แจ่มใจ, ผู้สัมภาษณ์)
- ปราษฎ์ชุมชน คนที่ 3 ชุมชนเครื่องทองลงหิน. (21 กรกฎาคม 2563). เจื่อนไซ กระบวนการถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์ การดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตกรุงเทพมหานคร. (อริยา แจ่มใจ, ผู้สัมภาษณ์)
- พิศมัย รัตนโรจน์สกุล. (2561). การศึกษาเชิงปรากฏการณ์ต่อกระบวนการปรับตัวของภูมิปัญญาท้องถิ่น. วารสารวิจัยเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้, 1(1), 31-43.
- เพ็ญประภา ศรีประสม. (2560). ประเทศไทย ยุค 4.0 เป็นอย่างไร. เรียกใช้เมื่อ 19 เมษายน 2563 จาก <http://ced.sci.psu.ac.th/km/km/experience-km/2560/thailand4.0>
- มนัส ปานขาว. (2554). ครูภูมิปัญญาหวั่นความรู้สูญหาย วอน วธ.สืบสาน. เรียกใช้เมื่อ 13 เมษายน 2562 จาก <https://mgronline.com/qol/detail/9540000004144>

- ยุทธนา ชัยเจริญ. (2561). ผลการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านวิทยาศาสตร์ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ตามแนวสะเต็มศึกษา เรื่องการย้อมสีเส้นด้ายฝ้ายด้วยสีธรรมชาติโดยใช้สารช่วยติดชนิดต่าง ๆ. ใน วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการสอนวิทยาศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- รัชฎาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม. (2560). แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในจังหวัดนครปฐม. วารสาร Veridian E Journal สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 10(1), 994-1013.
- รุ่ง แก้วแดง. (2542). ปฏิบัติการศึกษไทย. เรียกใช้เมื่อ 8 มีนาคม 2562 จาก https://www.matichon.co.th /advertorial/news_1597058
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สุรัชพงศ์ สิกขาบัณฑิต. (2561). นโยบายประเทศไทย 4.0 :โอกาส อุปสรรค และผลประโยชน์ของไทยในภูมิภาคอาเซียน. เรียกใช้เมื่อ 9 เมษายน 2562 จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/download/article/article_20180302145352.pdf
- อรพิน ปิยะสกุลเกียรติ. (2561). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลท่าแคจังหวัดลพบุรี. วารสารร่มพฤกษ์ มหาวิทยาลัยเกริก, 36(3), 45-64.

การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างความรู้ความสามารถของครู
ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม
ของผู้เรียนตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23*

THE CURRICULUM DEVELOPMENT TO ENHANCE KNOWLEDGE
AND ABILITY OF TEACHER ON INSTRUCTIONAL FOR DEVELOP
LEARNERS' LEARNING AND INNOVATION SKILLS BASED ON
PROFESSIONAL LEARNING COMMUNITY IN THE SECONDARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 23

ประทินทิพย์ พรไชยยา

Prathinthip Pornchaiya

สำราญ กำจัดภัย

Sumran Gumjudpai

พจมาน ชำนาญกิจ

Potchaman Chamnankit

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand

E-mail: prathinthip88@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) องค์ประกอบความรู้ความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้ของครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของผู้เรียน 2) สภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังในการพัฒนา 3) ผลการทดลองใช้หลักสูตรเสริมสร้างความรู้ความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของผู้เรียนตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 4) ความพึงพอใจต่อหลักสูตรของครูที่ได้รับการพัฒนาตามหลักสูตร เป็นการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ และครูของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม แบบประเมินผลงานและแบบทดสอบที่

* Received 28 January 2021; Revised 15 May 2021; Accepted 24 May 2021

ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวัดผล จำนวน 5 คน มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 1.00 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) องค์ประกอบความรู้ความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้ของครูมี 10 องค์ประกอบ 40 ตัวบ่งชี้ โดยเป็นด้านความรู้มี 20 ตัวบ่งชี้ และด้านความสามารถมี 20 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด 2) โดยภาพรวมความต้องการพัฒนาสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก สภาพที่คาดหวังอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลการใช้หลักสูตรด้านความรู้โดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่าง มีคะแนนเฉลี่ย 93.60 คิดเป็นร้อยละ 93.60 ด้านความสามารถผลงานมีคุณภาพในระดับดีเยี่ยม 4) ความพึงพอใจต่อหลักสูตรโดยภาพรวมพึงพอใจมากที่สุด การวิจัยนี้ได้หลักสูตรเสริมสร้างความรู้ความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพเพราะผ่านกระบวนการพัฒนาอย่างเป็นระบบตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา

คำสำคัญ: การพัฒนาครู, ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ, ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม

Abstract

The objectives of this research article were to: 1) the composition knowledge and ability of teachers on instructional for develop learners' learning and innovation skills. 2) The current and expect condition in develop. 3) The results of trial the curriculum to enhance knowledge and ability of teacher on instructional for develop learners' learning and innovation skills based on professional learning community in the secondary educational service area office 23. 4) Satisfaction with the curriculum of teachers that receive develops in the curriculum. This research was the research and development. The samples of this research were the experts and teachers on secondary school in the secondary educational service area office 23. Data gathering by the questionnaire, performance assessment form and quiz, by used five experts on measurement for judgment and reliability was 1.00. percentage, mean and standard deviation were used to describe the data. The research findings were as follows: 1) the composition knowledge and ability of teachers on instructional have 10 compositions 40 indicators knowledge indicator 20 indicators, ability indicator 20 indicators and the compositions have most appropriate. 2) The total needs for developing the current condition have high level and expects condition have highest level. 3) The results of using the curriculum in knowledge; totally the samples have mean 93.60 accounted for 93.60 percent, in ability the workpiece be excellent level 4) The satisfaction on curriculum totally satisfied in highest.

This research has the curriculum to enhance knowledge and ability of teachers in instructional for learners' learning and innovation skills be used efficacious; because developed by systematically based on research and development process.

Keywords: Teacher Development, Professional Learning Community, Learning and Innovation Skills

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติมให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูโดยกำหนดให้กระทรวงส่งเสริมให้มีระบบและกระบวนการพัฒนาครูให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง กำกับและส่งเสริมสถาบันที่ทำหน้าที่ผลิตและพัฒนาครูให้มีความพร้อมและความเข้มแข็งในการเตรียมบุคลากรใหม่และพัฒนาบุคลากรประจำการอย่างต่อเนื่องประกอบกับพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 กำหนดให้ครูซึ่งประกอบอาชีพหลักด้านการเรียนการสอนต้องมีคุณลักษณะและคุณภาพที่พึงประสงค์ในการประกอบวิชาชีพและต้องปฏิบัติตามมาตรฐานด้านความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2549) การจัดการศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 เป็นการจัดการศึกษาที่ต้องเตรียมคนออกไปเป็นคนที่ทำงานที่ใช้ความรู้และเป็นคนพร้อมเรียนรู้ ทักษะสำคัญที่สุดของศตวรรษที่ 21 จึงเป็นทักษะของการเรียนรู้ซึ่งครูต้องปรับตัวให้เข้ากับการเรียนรู้ให้เท่าทันยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงและต้องพัฒนาตัวเองสร้างองค์ความรู้จากประสบการณ์ เชื่อมโยงความรู้ภายนอกฝึกให้นักเรียนทำงานเป็นทีม เป็นนักร้องแบบกิจกรรม จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ดังนั้นการพัฒนาครูจึงต้องพัฒนาให้ครูมีทักษะของการเรียนรู้เพื่อทำหน้าที่ครูในศตวรรษที่ 21 (วิจารณ์ พานิช, 2555) เพราะเป็นทักษะที่ช่วยส่งเสริมนวัตกรรมรวมทั้งความคิดสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา ช่วยเตรียมความพร้อมให้คนรู้จักคิด เรียนรู้ ทำงาน แก้ปัญหา สื่อสาร และร่วมมือกันในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพไปตลอดชีวิต การฝึกอบรมทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ในเชิงลึกให้แก่ครูทุกคนเพื่อให้ครูได้ปรับมาตรฐานวิธีประเมิน วิธีสอน การพัฒนาทางวิชาชีพจึงเป็นเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง (Partnership for 21st Century Skills, 2009) จากเหตุผลดังกล่าวทำให้หลายหน่วยงานมีความเห็นตรงกันว่าในยุคศตวรรษที่ 21 ทักษะที่สำคัญและเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ทักษะอื่น ๆ คือทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and Innovation Skills) ซึ่งประกอบด้วย การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) การสื่อสารและการร่วมมือกัน (Communication and Collaboration) ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) ซึ่งทักษะกลุ่มนี้เมื่อฝึกฝนจนเกิดความชำนาญแล้ว จะทำให้เป็นคนมีความเชี่ยวชาญในการคิด คิดได้อย่างเป็นระบบ

สามารถใช้เหตุผล และตัดสินใจในการแก้ปัญหาที่มีความซับซ้อน ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสร้างสรรค์ ประยุกต์ใช้ความคิดและจินตนาการในการสร้างสรรค์นวัตกรรมและใช้นวัตกรรมได้อย่างสร้างสรรค์ ซึ่งทักษะเหล่านี้เป็นลักษณะของคนที่สังคมในยุคศตวรรษที่ 21 ต้องการเป็นอย่างมาก (วิจารณ์ พานิช, 2555); (Partnership for 21st Century Skills, 2009)

ด้วยทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมเป็นทักษะสำคัญดังที่กล่าวมา จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ครูได้เรียนรู้และฝึกให้เกิดความชำนาญ จนกลายเป็นคุณลักษณะของครูในยุคศตวรรษที่ 21 เพื่อให้ครูนำทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมไปใช้ในการทำหน้าที่ครู แต่เนื่องจากเป็นทักษะที่มีความซับซ้อนการฝึกฝนและเรียนรู้ทักษะเหล่านี้ให้แก่ครูจำเป็นต้องใช้วิธีการส่งเสริมให้ครูได้เรียนรู้ร่วมกันด้วยการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community) เพื่อผลิตความรู้ที่ใช้ในการกำหนดหลักสูตร จังหวะการสอน วิธีสอน และวิธีประเมิน ผลักดันให้ครูพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอน สำหรับใช้ในชั้นเรียนผ่านกระบวนการร่วมมือกันเรียนรู้ การปฏิบัติภายใต้บรรยากาศที่ไว้วางใจ ซึ่งกันและกัน ร่วมกันชี้แนะแนวทางในการแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียนด้วยกระบวนการขับเคลื่อนที่เป็นระบบ มีการวางแผนการปฏิบัติงาน การควบคุมการดำเนินกิจกรรม การประเมินผล การวิเคราะห์และปรับแผนถ้าพบความผิดพลาดบกพร่องและการนำแผนและวิธีปฏิบัติที่ปรับเปลี่ยนไปใช้ เป็นวัฏจักรการพัฒนาครูตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ซึ่งจะสามารถแก้ไขปัญหาของการพัฒนาครูที่เป็นอยู่ในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2555); (วิจารณ์ พานิช, 2555); (Shirley, M. H., 2010); (Dufour, R. & Dufour, B., 2012) จากความสำคัญของแนวคิด หลักการและวิธีการที่นำเสนอจะเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาครูโดยเฉพาะการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมซึ่งส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนของครูในการที่จะแก้ปัญหาด้านการเรียนรู้ของผู้เรียนผู้วิจัยในฐานะศึกษานิเทศก์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ที่ต้องเสริมสร้างความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้แก่ครูในสังกัดซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงในการพัฒนา อีกทั้งจากการสำรวจสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังในการพัฒนาด้านความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของครูในสังกัดจำนวน 300 คน ใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ พบว่า สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมากและสภาพที่คาดหวังอยู่ในระดับมากที่สุด ดัชนีความต้องการจำเป็น 0.21 ($\bar{X}$ = 3.97 และ 4.83 PNI = 0.21) ด้วยความสำคัญของแนวคิดในการพัฒนาครูและทักษะสำคัญสำหรับครูดังกล่าว ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างความรู้ความสามารถของครูในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของผู้เรียนตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพแก่ครูมัธยมศึกษาให้เป็นครูที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมแก่ผู้เรียนอย่างครุมีอาชีพโดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบความรู้ความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้ของครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของผู้เรียน
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังในการพัฒนาความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของผู้เรียน
3. เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรเสริมสร้างความรู้ความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของผู้เรียนตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริมสร้างความรู้ความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของผู้เรียนตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ของครูที่ได้รับการพัฒนาตามหลักสูตร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำวิธีวิจัยและพัฒนามาใช้ในการออกแบบการวิจัย โดยแบ่งการวิจัยเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร 2) ขั้นการพัฒนาหลักสูตร 3) ขั้นการศึกษาดำเนินการใช้หลักสูตร และ 4) ขั้นการประเมินหลักสูตร โดยแต่ละขั้นตอนมีกระบวนการดำเนินการ คือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร ดำเนินการเป็น 2 ระยะ ระยะแรกเป็นการศึกษาแนวคิดและการประยุกต์ใช้แนวคิด ทฤษฎี หลักการ วิธีการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความรู้ความสามารถของครูและการพัฒนาความรู้ความสามารถของครูเพื่อกำหนดองค์ประกอบความรู้ความสามารถของครูในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิเคราะห์เอกสาร ยืนยันองค์ประกอบความรู้ความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนาครู จำนวน 5 คน การกำหนดคุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญปรากฏในงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และระยะที่สองเป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านสภาพปัจจุบันและสภาพความคาดหวังด้วยการประเมินสภาพปัจจุบันและสภาพความคาดหวังของครูเกี่ยวกับความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม และแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพประชากรได้แก่ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 จำนวน 2,106 คน (กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 , 2561) กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ครูที่สอนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 300 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้ตารางเลขสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการ

วิจัยเป็นแบบสอบถามมีค่าความตรงเชิงเนื้อหา ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.66 - 1.00 การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองทุกขั้นตอน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อคำนวณหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นการพัฒนาหลักสูตร เป็นการจัดทำหลักสูตร โดยนำข้อมูลจากผลการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 มาใช้ในการออกแบบร่างหลักสูตรด้วยการกำหนดองค์ประกอบหลักสูตรโดยมีองค์ประกอบหลักสูตร 5 องค์ประกอบ คือ หลักการของหลักสูตร ความมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร การวัดผลและประเมินผล และแนวทางการใช้หลักสูตร กำหนดเนื้อหาของหลักสูตรโดยมีเนื้อหาของหลักสูตร 5 เรื่อง ได้แก่ 1) การพัฒนาหลักสูตร เสริมสร้างทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม 2) การออกแบบการเรียนรู้ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม 3) การวัดและประเมินผลทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม 4) การใช้เทคโนโลยี เสริมสร้างทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม และ 5) การวิจัยเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม โดยจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยเนื้อหาและกิจกรรมย่อยตามสาระที่กำหนดทั้ง 5 เรื่อง มีองค์ประกอบหลัก คือ เนื้อหาสาระ กิจกรรม สื่อ และแผนกำกับกิจกรรม โดยมีกิจกรรมหลัก 3 กิจกรรม คือ การประชุมเชิงปฏิบัติการใช้เวลาในการปฏิบัติ 18 ชั่วโมง โดยใช้เอกสารหลักสูตรเป็นเอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ ต่อเนื่องด้วยการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อทำวิจัยในชั้นเรียนเป็นกิจกรรมต่อเนื่องจากการประชุมเชิงปฏิบัติการที่กลุ่มตัวอย่างต้องลงไปปฏิบัติการวิจัยในชั้นเรียนของตนเอง ใช้เวลาในการทำกิจกรรม 60 ชั่วโมง สิ้นสุดด้วยการนำเสนอผลการใช้นวัตกรรม ใช้เวลา 6 ชั่วโมง ตรวจสอบร่างหลักสูตรโดยใช้ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครู และการพัฒนาหลักสูตร จำนวน 5 คน ได้มาโดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง การเก็บข้อมูลผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อคำนวณหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาผลการใช้หลักสูตร กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจงจากครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ซึ่งผู้วิจัยรับผิดชอบในการพัฒนาครูและสมัครใจเข้าร่วมการวิจัย จำนวน 10 คน ดำเนินการวิจัยโดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแก่กลุ่มตัวอย่างในระหว่างวันที่ 23 - 27 เมษายน พ.ศ. 2561 โดยใช้เอกสารหลักสูตรในการเรียนรู้และปฏิบัติกิจกรรม ต่อด้วยการจัดกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อปฏิบัติการในชั้นเรียนโดยดำเนินการตามขั้นตอน คือ 1) ขั้ววางแผน โดยผู้วิจัยร่วมกับกลุ่มตัวอย่างวางแผนการปฏิบัติงานโดยจัดทำข้อตกลงที่จะร่วมมือกันในการปฏิบัติการในชั้นเรียนตามประเด็นปัญหาที่ร่วมกันวิเคราะห์และออกแบบนวัตกรรมไว้ จัดทำตารางการให้คำปรึกษาจากผู้วิจัยและตารางการให้คำปรึกษาซึ่งกันและกันในกลุ่มตัวอย่าง จัดทำตารางการนำเสนอความก้าวหน้าการปฏิบัติงาน ตามระยะเวลาของการทำงาน จัดทำตารางสังเกตการณ์ใช้นวัตกรรมของกลุ่มตัวอย่างจากผู้วิจัยและจัดทำตารางการนำเสนอผล

การใช้นวัตกรรมร่วมกันเมื่อสิ้นสุดกระบวนการปฏิบัติในชั้นเรียน 2) ขั้นตอนปฏิบัติการตามแผน ใช้เวลาในการดำเนินงาน 14 สัปดาห์ โดยเริ่มดำเนินการในสัปดาห์ที่ 4 ของเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2561 3) ขั้นตอนสังเกตการณ์เป็นการสังเกตชั้นเรียนตามแผนที่วางไว้ และ 4) ขั้นตอนสะท้อนผลการปฏิบัติโดยผู้วิจัยและกลุ่มตัวอย่างทุกคนนำข้อมูลที่ได้จากชั้นการสังเกตชั้นเรียนร่วมกันอภิปรายเสนอแนะเพื่อการพัฒนาต่อยอด เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบทดสอบและแบบประเมินผลงาน โดยแบบทดสอบเป็นแบบเลือกตอบ จำนวน 50 ข้อ มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.66 - 1.00 ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.87 - 1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 1.00 แบบประเมินผลงานเป็นแบบประเมินค่า 3 ระดับประกอบมิติคุณภาพ (Rubric) ใช้ประเมินผลงานของกลุ่มตัวอย่างในการออกแบบชิ้นงานเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของผู้เรียน เกณฑ์การแปลผล 4 ระดับ คือ มีคุณภาพไม่ผ่านต้องปรับปรุง มีคุณภาพผ่านเกณฑ์อยู่ในระดับพอใช้ มีคุณภาพผ่านเกณฑ์อยู่ในระดับดี และมีคุณภาพผ่านเกณฑ์ระดับดีเยี่ยม แบบประเมินมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.66 - 1.00 การเก็บข้อมูลผู้วิจัยเป็นผู้เก็บข้อมูลในทุกขั้นตอน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อคำนวณหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินหลักสูตรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบวัดความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตร ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบประเมินค่า 5 ระดับ จำนวน 27 ข้อ ถ้ามใน 5 ด้าน คือ ด้านเนื้อหาของหลักสูตร 5 ข้อ ด้านกิจกรรมของหลักสูตร 10 ข้อ ด้านการวัดและประเมินผล 3 ข้อ ด้านบทบาทของวิทยากร 4 ข้อ และด้านบทบาทของผู้รับการอบรม 5 ข้อ กำหนดเกณฑ์การแปลความหมาย 5 ระดับ คือ มีความพึงพอใจในระดับน้อยที่สุด มีความพึงพอใจระดับน้อย มีความพึงพอใจระดับปานกลาง มีความพึงพอใจในระดับมาก และมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด เครื่องมือมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.66 - 1.00 การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยเป็นผู้เก็บข้อมูลด้วยตนเองวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อคำนวณหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับองค์ประกอบของความรู้ความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้จากการสังเคราะห์เอกสาร พบว่าองค์ประกอบความรู้ความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้มีองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สำคัญที่แสดงถึงความรู้ความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้อำนาจ 10 องค์ประกอบ 40 ตัวบ่งชี้ โดยเป็นตัวบ่งชี้ด้านความรู้ 20 ตัวบ่งชี้ และด้านความสามารถ 20 ตัวบ่งชี้ ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าเป็นองค์ประกอบที่มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดและขั้นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านสภาพปัจจุบันและสภาพความ

คาดหวังของครูเกี่ยวกับความรู้ความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม และชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ผลการประเมินจากการสำรวจ ปรากฏผลดังตาราง

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการประเมิน สภาพปัจจุบันและสภาพความคาดหวังของครู

รายการ	N = 300					
	สภาพปัจจุบัน			สภาพความคาดหวัง		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ความรู้ด้านการจัดการเรียนรู้โดยภาพรวม	4.04	0.33	มาก	4.81	0.08	มากที่สุด
2. ความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้โดยภาพรวม	4.00	0.36	มาก	4.82	0.10	มากที่สุด
3. ความรู้ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมโดยภาพรวม	4.05	0.38	มาก	4.84	0.08	มากที่สุด
4. ความสามารถด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมโดยภาพรวม	4.01	0.27	มาก	4.84	0.07	มากที่สุด
5. ความรู้ด้านชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพโดยภาพรวม	3.85	0.26	มาก	4.81	0.11	มากที่สุด
6. ความสามารถด้านชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพโดยภาพรวม	3.91	0.32	มาก	4.88	0.03	มากที่สุด

จากตารางจะพบว่า สภาพปัจจุบันทั้ง 6 ด้านอยู่ในระดับมาก และสภาพความคาดหวังระดับมากที่สุด

ขั้นตอนที่ 2 ผลการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างความรู้ความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของผู้เรียนตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ผลการประเมินคุณภาพหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ ปรากฏตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับคุณภาพของหลักสูตรโดยใช้ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

รายการ	N = 5		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. หลักการของหลักสูตร	4.35	0.59	เหมาะสมมาก
2. ความมุ่งหมายของหลักสูตร	4.30	0.66	เหมาะสมมาก
3. เนื้อหาสาระของหลักสูตร	4.20	0.70	เหมาะสมมาก
4. กิจกรรมของหลักสูตร	4.20	0.62	เหมาะสมมาก
5. สื่อและอุปกรณ์ที่ใช้ในการอบรม	4.21	0.54	เหมาะสมมาก
6. วิธีการวัดและประเมินผล	4.35	0.59	เหมาะสมมาก
โดยภาพรวม	4.27	0.07	เหมาะสมมาก

จากตารางจะพบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าหลักสูตรทั้ง 6 รายการมีความเหมาะสมในระดับเหมาะสมมากโดยมีค่าเฉลี่ยผลการประเมินอยู่ระหว่าง 4.20 ถึง 4.35 และโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยผลการประเมิน 4.27

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาผลการใช้หลักเสริมสร้างความรู้ความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของผู้เรียนตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ผลการทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏดังตารางที่ 3 และตารางที่ 4

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ ผลการทดสอบด้านความรู้ของกลุ่มตัวอย่าง

รายการ	N = 10			
	คะแนนรวม	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ
1. การออกแบบหลักสูตร (10 คะแนน)	93	9.30	0.55	93
2. การออกแบบการเรียนรู้ (10 คะแนน)	95	9.50	0.55	95
3. การออกแบบการวัดและประเมินผล (10 คะแนน)	94	9.40	0.55	94
4. การออกแบบการใช้เทคโนโลยี (10 คะแนน)	96	9.60	0.55	96
5. การออกแบบการวิจัย (10 คะแนน)	90	9.00	0.00	90
รวม (50 คะแนน)	468	93.60	2.30	93.60

จากตารางจะพบว่า ผลการทดสอบด้านความรู้ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 5 รายการ คะแนนรวมอยู่ระหว่าง 90 ถึง 95 คะแนน และโดยภาพรวมค่าคะแนนเฉลี่ย 93.60 คิดเป็นร้อยละ 96.60

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับคุณภาพผลงานของกลุ่มตัวอย่าง

รายการ	N = 10		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการออกแบบหลักสูตร (16 คะแนน)	14.05	0.35	ดีเยี่ยม
2. ด้านการออกแบบการเรียนรู้ (10 คะแนน)	9.40	1.56	ดีเยี่ยม
3. ด้านการวัดและประเมินผล (10 คะแนน)	8.50	0.49	ดีเยี่ยม
4. ด้านการใช้เทคโนโลยีประกอบการจัดการเรียนรู้และการจัดการชั้นเรียน (6 คะแนน)	5.80	1.90	ดีเยี่ยม
5. ด้านการวิจัย (16 คะแนน)	13.30	2.66	ดีเยี่ยม

จากตารางจะพบว่า ระดับคุณภาพผลงานของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 5 รายการ มีผลการประเมินอยู่ในระดับดีเยี่ยม

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินหลักสูตรเสริมสร้างความรู้ความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของผู้เรียนตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ผลการประเมินความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อหลักสูตรดังกล่าวที่ 5

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตร

รายการ	N = 10		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. ด้านเนื้อหาของหลักสูตร	3.64	0.18	พึงพอใจมากที่สุด
2. ด้านกิจกรรมของหลักสูตร	3.64	0.11	พึงพอใจมากที่สุด
3. ด้านการวัดและประเมินผล	3.70	0.29	พึงพอใจมากที่สุด
4. ด้านบทบาทของวิทยากร	3.68	0.17	พึงพอใจมากที่สุด
5. ด้านบทบาทของผู้รับการอบรม	3.76	0.16	พึงพอใจมากที่สุด
โดยภาพรวม	3.68	0.05	พึงพอใจมากที่สุด

จากตารางจะพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรในระดับมากที่สุดทั้ง 5 รายการ โดยมีค่าเฉลี่ยของผลการประเมินอยู่ระหว่าง 3.64 ถึง 3.76 และโดยภาพรวมค่าเฉลี่ย 3.68

อภิปรายผล

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าองค์ประกอบความรู้ความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมมาก เนื่องจากองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ความรู้ความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมที่ผู้วิจัยนำเสนอได้นั้นได้มาจากการสังเคราะห์เอกสารอย่างเป็นระบบและหลากหลาย มีความชัดเจน เช่น สำนักงานเลขาธิการคุรุสภาและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดความรู้ความสามารถของครูว่าครูต้องรู้หลักการ แนวคิดในการจัดการหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ การพัฒนาหลักสูตร สามารถวิเคราะห์หลักสูตรและสามารถจัดทำหลักสูตร ประเมินหลักสูตรและนำผลการประเมินไปพัฒนาหลักสูตรได้ รู้หลักการ แนวคิด แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดทำแผนการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้และสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ รู้ทฤษฎีและรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์และแก้ปัญหาได้ ตลอดจนการบูรณาการเรียนรู้อย่างบูรณาการ การจัดการชั้นเรียน การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ในสถานศึกษา สามารถจัดทำแผนการเรียนรู้และนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลจริง สร้างบรรยากาศการจัดการชั้นเรียนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้รู้หลักการ แนวคิด แนวปฏิบัติในการวิจัย การใช้และการผลิตงานวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและพัฒนาผู้เรียน รู้หลักการ แนวคิด การออกแบบ การประยุกต์ใช้ และการประเมินสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้และสารสนเทศเพื่อการสื่อสาร ประยุกต์ใช้และประเมินสื่อ

นวัตกรรม เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ ใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร รู้หลักการ แนวคิด และแนวปฏิบัติ ในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ รู้การปฏิบัติการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน วัดและประเมินผลได้ และนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2558); (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553) จากการศึกษาเอกสารของหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงต่อวิชาชีพครู ทำให้ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์และจัดทำองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของครูได้อย่างชัดเจน จึงทำให้ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นดังกล่าว

2. จากผลการวิจัยที่พบว่าสภาพปัจจุบันกลุ่มตัวอย่างมีความรู้และความสามารถในการจัดการเรียนรู้ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม และชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพอยู่ในระดับมาก ส่วนสภาพความคาดหวังกลุ่มตัวอย่างมีความคาดหวังที่จะได้รับการพัฒนาทั้งสามด้านในระดับมากที่สุด ที่ผลสำรวจออกมาในลักษณะนี้เป็นผลเนื่องจาก ในระยะที่ผ่านมาครูได้รับการพัฒนาในสามเรื่องดังกล่าวในระดับหนึ่งแต่ยังไม่บรรลุในระดับที่จะทำให้ครูเกิดความรู้ความสามารถสูงสุดในการปฏิบัติงาน ดังจะเห็นได้จากสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ที่กล่าวถึงสภาพปัญหาการพัฒนาครูที่ผ่านมาว่าในแต่ละรอบปี ครูได้รับการพัฒนาค่อนข้างมาก แต่ยังขาดการติดตามและประเมินผลการนำความรู้ไปใช้พัฒนาการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรในการพัฒนามีความซ้ำซ้อน และสาระในการพัฒนาครูไม่มีความชัดเจนว่าหลักสูตรการพัฒนาตรงกับความต้องการของผู้เข้ารับการพัฒนาและสามารถนำไปใช้ได้จริง นอกจากนี้ครูยังขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องขาดการวางแผนระยะยาว อีกทั้งวิธีการพัฒนาครูยังใช้รูปแบบเดิม ๆ ส่วนใหญ่ใช้การอบรมเพื่อพัฒนาความรู้ยังขาดการพัฒนาทักษะ ทำให้ครูขาดทักษะในการจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนไม่มีประสิทธิภาพ มีการใช้สื่อและนวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอนค่อนข้างน้อย ส่งผลให้ผู้เรียนขาดทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ และการดำรงชีวิตในสังคมที่ซับซ้อนของยุคปัจจุบัน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2555) จากปัญหาการพัฒนาครูดังกล่าวเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผลการประเมินด้านสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก และครูยังมีความคาดหวังว่าจะได้รับการพัฒนาในเรื่องที่กำหนดไว้ อีกทั้งทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม และแนวคิดเรื่องชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพยังเป็นเรื่องใหม่สำหรับครูไทย จึงส่งผลให้สภาพปัจจุบันยังต้องพัฒนาครูเกี่ยวกับเรื่องนี้และเป็นที่คาดหวังของครูอย่างมากที่จะพัฒนาตนเองในเรื่องเหล่านี้ จึงส่งผลให้สภาพปัจจุบันครูมีความรู้ความสามารถในระดับมากเนื่องจากมีการพัฒนาครูอยู่บ้าง แต่กลุ่มครูก็ยังมีความคาดหวังที่จะพัฒนาตนเองในระดับมากที่สุดดังกล่าว

3. จากผลการวิจัยที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างสามารถทำแบบทดสอบวัดความรู้โดยภาพรวมมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 93.60 คิดเป็นร้อยละ 93.60 และด้านความสามารถจากการตรวจผลงานทั้ง 5 ด้านของกลุ่มตัวอย่างพบว่า ผลการประเมินอยู่ในระดับดีเยี่ยม ที่เป็นเช่นนี้เป็นผลเนื่องมาจากหลักสูตรที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการพัฒนากลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้ผ่านการพัฒนามาอย่าง

เป็นขั้นตอน กลุ่มตัวอย่างมีแรงจูงใจที่จะรับการพัฒนาซึ่งเห็นได้จากผลการประเมินความคาดหวังที่จะรับการพัฒนาดังกล่าวในระดับมากที่สุด อีกทั้งหลักสูตรที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีแนวคิดและทฤษฎีรองรับที่ชัดเจนโดยเฉพาะแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่มีความสำคัญอย่างมากในการเสริมให้การพัฒนาศูนย์คุณภาพและประสิทธิภาพมากกว่าแนวคิดอื่น ๆ ดังที่ วิจารณ์ พานิช กล่าวถึง แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพว่าเป็นเครื่องมือสำหรับให้ครูรวมตัวกันเป็นชุมชน ร่วมกันสร้างสรรค์นวัตกรรม แลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการเรียนรู้เป็นเครื่องมือที่จะช่วยนำสู่การตั้งใจและทำวิจัยในชั้นเรียนที่ทรงพลัง ช่วยการออกแบบวิธีวิทยาการวิจัย การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและการสังเคราะห์ผลการวิจัยออกมาเป็นความรู้ใหม่ (วิจารณ์ พานิช, 2555) และ ฮอร์ด (Hord) กล่าวถึงแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพว่าเป็นวิธีการที่ทุกฝ่ายร่วมมือกันเรียนรู้ ปฏิบัติ ภายใต้ปัจจัยเกื้อหนุน การสนับสนุนด้านเวลา ทรัพยากร รวมถึงบรรยากาศการเรียนรู้ด้านกายภาพและความสามารถของบุคคลเป็นการเรียนรู้ที่ทุกคนมีส่วนร่วม ร่วมมือกันเรียนรู้ ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในหมู่สมาชิก (Shirley, M. H., 2010) อีกทั้ง Dufour, R. & Dufour, B. กล่าวถึงแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพว่าเป็นกระบวนการร่วมมือกันเรียนรู้ ภายใต้บรรยากาศแห่งความไว้วางใจ เอื้ออาทร แบ่งปันความรู้แก่กันและกันในการแก้ปัญหาการเรียนรู้ของนักเรียน ผ่านกระบวนการสนทนา เสนอแนะข้อคิดเห็น รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันในการสะท้อนผลการปฏิบัติงานด้วยความตั้งใจ และจริงจัง (Dufour, R. & Dufour, B., 2012) จากการนำแนวคิดดังกล่าวมาออกแบบกิจกรรมการพัฒนาตามหลักสูตรจึงทำให้กลุ่มตัวอย่างได้รับการพัฒนาอย่างเป็นธรรมชาติส่งผลให้เกิดทั้งความรู้และความสามารถดังกล่าวข้างต้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เลคเลอซ์ และคณะ (Martine L. et al.) ที่พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ คือ เวลา การสนับสนุนและการติดตามผล การให้กำลังใจและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของครู (Martine, L. et al., 2010) และผลการวิจัยของ วิลเลียม และคณะ (Raymond B. Williams et al.) ที่พบว่ายุทธวิธีในการสอนและการประเมินผลมีความสำคัญเมื่อมีการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญ และร่วมมือกับกลุ่มในการแลกเปลี่ยนการปฏิบัติที่ดีและการสะท้อนผลจากบุคคลอื่นเป็นประจำ จุดแข็งคือการที่ครูได้ร่วมมือกันเรียนรู้โดยการสนับสนุนของฝ่ายบริหาร การได้ทำงานร่วมกับกลุ่มจะช่วยยกระดับความรู้ ทักษะ และอารมณ์ (Raymond, B. W. et al., 2012)

4. ผลการวิจัยที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรในระดับมากที่สุด เนื่องมาจาก หลักสูตรพัฒนาครูที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเกิดจากการหลอมรวมแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่มีจุดแข็งในด้านการทำกิจกรรมร่วมกันของกลุ่มตัวอย่างแนวคิดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ซึ่งมีจุดแข็งในเรื่องของจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ แนวคิดการสอนงานที่มีจุดแข็งในเรื่องของการสร้างความใกล้ชิดการสร้างความปลอดภัยและเป็นกันเองระหว่างผู้เรียนและผู้สอนงาน ส่งผลให้กิจกรรมของหลักสูตรน่าสนใจและสร้างความประทับใจให้กับกลุ่มตัวอย่าง จึงส่งผลต่อผลการวิจัยดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พัทธนิ กุลพานันท์ ที่ศึกษาการ

พัฒนารูปแบบการฝึกอบรมครูแบบผสมผสานในการทำวิจัยในชั้นเรียนผลการศึกษาด้านความพึงพอใจ พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการฝึกอบรมในระดับมาก (พัชนี กุลทานันท์, 2554)

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยพบองค์ความรู้ใหม่ ดังภาพ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย คือ การพัฒนาครูตามกิจกรรมของหลักสูตร เสริมสร้างความรู้ความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้และ นวัตกรรมของผู้เรียน ทำให้ครูเกิดความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ได้ดีกว่า กระบวนการพัฒนาครูแบบเดิมที่เคยปฏิบัติมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาครูให้เกิดความรู้ ความสามารถในการออกแบบหลักสูตร ออกแบบการจัดการเรียนรู้ ออกแบบการวัดและ ประเมินผล และออกแบบการวิจัยและทำวิจัย เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของ ผู้เรียน เหมาะอย่างยิ่งที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาครูทั้งในปัจจุบันและในอนาคต

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า องค์ประกอบความรู้ความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้ของ ครูมี 10 องค์ประกอบ 40 ตัวบ่งชี้ โดยเป็นด้านความรู้มี 20 ตัวบ่งชี้ และด้านความสามารถมี 20 ตัวบ่งชี้ สภาพปัจจุบันครูมีการพัฒนาความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะ การเรียนรู้และนวัตกรรมของผู้เรียนในระดับมาก แต่ครูมีสภาพที่คาดหวังในการที่จะได้รับการ พัฒนาในระดับมากที่สุด หลังการพัฒนาตามหลักสูตรพบว่าด้านความรู้โดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่าง มีคะแนนเฉลี่ย 93.60 คิดเป็นร้อยละ 93.60 ด้านความสามารถผลงานมีคุณภาพในระดับดีเยี่ยม และความพึงพอใจต่อหลักสูตรโดยภาพรวมพึงพอใจมากที่สุด ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูสมควรอย่างยิ่งที่จะนำหลักสูตรที่เกิดจากการวิจัยครั้งนี้ไปใช้พัฒนา ความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของครู เพราะจะทำให้ครูมีความรู้ความสามารถในเรื่อง ที่หน่วยงานต้องการพัฒนาได้ดีและสำหรับผู้ที่สนใจจะทำวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรพัฒนาครูหรือ พัฒนาผู้เรียนควรนำแนวคิดและกระบวนการพัฒนาตามหลักสูตรนี้ไปประยุกต์ใช้ในการ ออกแบบและพัฒนาหลักสูตรต่างๆ ที่ต้องการทำวิจัย เพื่อสร้างองค์ความรู้ด้านการพัฒนาครู และพัฒนาผู้เรียนที่มีความแปลกใหม่และใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะอย่าง ยิงกับการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 แก่ครูและผู้เรียนในทุกระดับ

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 . (2561). รายงานผล การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23. สกลนคร: กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23.
- พัชนี กุลยานันท์. (2554). การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมครูแบบผสมผสานในการทำวิจัยใน ชั้นเรียน. ใน ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและพัฒนา หลักสูตร. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

- วิจารณ์ พานิช. (2555). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: ตถา ตาพับลิเคชั่น.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). คู่มือการปฏิบัติงานข้าราชการครู. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2549). กฎหมายเกี่ยวกับการประกอบวิชาชีพทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2558). การดำเนินการรับรองปริญญาและประกาศนียบัตรทางการศึกษาเพื่อประกอบวิชาชีพ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สกสค ลาดพร้าว.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2555). ข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: พรักหวานกราฟฟิค.
- Dufour, R. & Dufour, B. (2012). The School Leader's Guide to Professional Learning Communities at Work. Retrieved June 19, 2017, from <http://www.solution-tree.com>
- Martine, L. et al. (2010). Factors that promote progression in school functioning as Professional Learning Community. International. Journal of Education Policy & Leadership, 10(7) 1-14.
- Partnership for 21st century skills. (2009). P21 Framework Definition. Retrieved June 19, 2017, from <http://www.21centuryskills.org>
- Raymond, B. W. et al. (2012). Transforming Schools into Learning Organization: Supports and Barriers to Educational Reform. Canadian Journal of Educational Administration and Policy, 13(134) 1-32.
- Shirley, M. H. (2010). Guiding Professional Learning Communities: Inspiration, Challenge, Surprise, and Meaning. California: Corwin.

แนวคิดศาสตร์พระราชานวนิยายยอดเยี่ยมสมัยรัชกาลที่ 9*

THE KING'S PHILOSOPHY IN KING RAMA IX'S BEST NOVELS

จิตตภา สารพัฒน์ก ไชยปัญญา

Chittapa Sarapadnuke Chaipunya

ชนิกานต์ กู้เกียรติ

Chanikant Kukeati

กันต์รพี สมจิตร

Kanrapee Somchit

ศรียญา ขวัญทอง

Sarinya Khwanthong

จุฑามาศ ศรีระชา

Chuthamat Srirasa

มหาวิทยาลัยบูรพา

Burapha University, Thailand

E-mail: chuthamat@go.buu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดที่สอดคล้องกับศาสตร์พระราชานวนิยายยอดเยี่ยม ที่ได้รับการคัดเลือกจากคณะกรรมการพิจารณาถ้อยแถลงกรรมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่มีแนวคิดตามศาสตร์พระราชานวนิยาย 9 เรื่อง ได้แก่ เขาชื่อกานต์ หุ่นมาราช บางกะโพ้ง บุชบกใบไม้ ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด ผู้ใหญ่ลี้กับนางมา แผ่นดินนี้ยังร้อนรมย์ ไร่แดง และลูกอีสาน บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร และเสนอผลการศึกษาดังวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดศาสตร์พระราชานวนิยายยอดเยี่ยมสมัยรัชกาลที่ 9 ที่ปรากฏอย่างเด่นชัดมี 5 ด้าน ได้แก่ 1) การพึ่งพาตนเอง 2) การพออยู่พอกิน 3) การมีความเพียร 4) การมีความรู้ ความเข้าใจในงาน สภาพภูมิประเทศและบริบททางสังคม และ 5) การยึดถือประโยชน์ส่วนรวม นวนิยายยอดเยี่ยมในสมัยรัชกาลที่ 9 ทั้ง 9 เรื่องปรากฏศาสตร์พระราชานวนิยายทั้ง 5 ด้านอย่างครบถ้วนและสัมพันธ์กัน สะท้อนให้เห็นว่าศาสตร์พระราชานวนิยายทั้ง 5 ด้านเป็นคุณสมบัติพื้นฐานที่สำคัญที่บุคคลทุกคนควรมี เนื่องจากคุณสมบัติเหล่านี้ จะส่งผลให้บุคคลผู้นั้นดำเนินชีวิตได้อย่างราบรื่น ประสบความสำเร็จในชีวิตและการทำงาน อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข และพร้อมที่จะช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม โดยยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งได้

* Received 15 February 2021; Revised 15 May 2021; Accepted 26 May 2021

ทำให้สังคมสามารถพัฒนาไปได้อย่าง มั่นคงและยั่งยืน แม้นวนิยายเหล่านี้จะเขียนขึ้นมาเป็นระยะเวลานานแล้ว แต่แนวคิดเรื่องศาสตร์พระราชาที่ปรากฏในเรื่องดังกล่าวก็ยังคงมีความร่วมสมัยอยู่เสมอ จึงเห็นได้ว่าแนวคิดศาสตร์พระราชาไม่ได้เป็นเพียงวาทกรรมแต่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: ศาสตร์พระราชา, แนวคิด, นวนิยายยอดเยี่ยมสมัยรัชกาลที่ 9

Abstract

The objectives of this research article were to examine the concepts which are compatible with the King's philosophy in King Rama IX's nine novels recognized the best from the selection committee for His Majesty King Bhumibol Adulyadej's literary works which present the King's philosophy. Novels Included Kao Chue Karn, Tung Maharaj, Bang Krapong, Bussabok Baimai, Pooying Konnan Chue Boonrod, Pooyai Lee Kab Nangma, Paendin Nee Yang Ruenrom, Paidaeng, and Look I-saan. This study is a documentary research relying on descriptive - analytical approach. The results show 5 obvious dimensions including 1) self - reliance, 2) sufficiency, 3) endeavor, 4) knowledgeability and understandability about work, geography and social context, and 5) altruism. All the five dimensions of the King's philosophy can be found inclusively in the 9 works, and all five dimensions are interrelated. This interrelation implies that the King's philosophy is the fundamental principle that can be applied into everyone's life. It fosters happiness, facilitates success in household and occupational lives, and allows everyone to live in society peacefully and help each other by focusing on the common interest benefits. Based on altruistic practice, our society will be driven forwards stably and sustainably. Although the nine works were composed some decades ago, the philosophical ideas reflected through their stories are still evergreen. Therefore, the King's philosophy is not just an intangible thought and discourse but it evidentially effective and applicable.

Keywords: The King's philosophy, Concept, King Rama IX's best novel

บทนำ

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ 9 แห่งราชวงศ์จักรี เป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงครองราชย์อย่างยาวนานกว่า 70 ปี ตลอดรัชสมัยพระองค์ทรงอุทิศกำลังพระวรกายและกำลังพระราชหฤทัย

บำเพ็ญพระราชกรณียกิจนานัปการ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของอาณาประชาราษฎร์ให้อยู่ดีมีสุข พระองค์ทรงพระราชทานแนวพระราชดำริคือแนวคิดและปรัชญา พระราชดำรัสคือคำสั่งสอน ตักเตือน ให้สติ พระราชกรณียกิจคือหลักการทำงาน และพระราชจริยวัตรคือหน้าที่ที่พระองค์ทรงประพฤติ ปฏิบัติ (เดชา ปุณณบาล, 2560) ซึ่งหลักคิดและแนวทางการปฏิบัติเหล่านี้ก่อปรเป็น “ศาสตร์พระราชา” ที่ทรงพระราชทานให้แก่พสกนิกรชาวไทยได้น้อมนำมาเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตและพัฒนาสังคมได้อย่างสมดุลและยั่งยืน

ศาสตร์พระราชา คือ หลักการในการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ซึ่งจำแนกได้ 23 ด้าน โดยประมวลจากกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม และสถาบันพัฒนาที่ดินสุพรรณบุรี ได้แก่ 1) การจะทำอะไร ต้องศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ 2) การสร้างความเข้มแข็งจากภายใน 3) การแก้ไขปัญหาจากจุดเล็ก 4) การทำตามลำดับขั้นตอน 5) การมีความรู้ ความเข้าใจในงาน สภาพภูมิประเทศและบริบททางสังคม 6) การทำงานแบบองค์รวม 7) การไม่ยึดติดกับตำรา 8) การประหยัด 9) การทำให้ง่าย 10) การมีส่วนร่วม 11) การยึดถือประโยชน์ส่วนรวม 12) การบริการที่จุดเดียว 13) การใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ 14) การใช้ธรรมปราบอธรรม 15) การปลูกป่าในใจคน 16) การขาดทุนคือกำไร 17) การพึ่งพาตนเอง 18) การพออยู่พอกิน 19) เศรษฐกิจพอเพียง 20) การมีความซื่อสัตย์สุจริต จริ่งใจต่อกัน 21) การทำงานอย่างมีความสุข 22) การมีความเพียร และ 23) การรู้ รัก สามัคคี (กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม, 2562); (สถาบันพัฒนาที่ดินสุพรรณบุรี, 2561)

รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญของศาสตร์ดังกล่าว จึงมอบหมายให้กรมศิลปากรดำเนินการคัดเลือกผลงานวรรณกรรมที่มีแนวคิดตามศาสตร์พระราชา เพื่อประกาศยกย่องและเผยแพร่ผลงานดังกล่าวให้เป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชน อีกทั้งเพื่อส่งเสริม สืบสาน และเผยแพร่ พระราชปณิธานของพระองค์ให้กว้างขวางสืบไป กรมศิลปากรโดยสำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์จึงพิจารณาคัดเลือกและประกาศยกย่องวรรณกรรมในสมัยรัชกาลที่ 9 ที่มีแนวคิดตามศาสตร์พระราชา 5 ประเภท ได้แก่ นวนิยาย เรื่องสั้น สารคดี กวีนิพนธ์ และวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน (กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม, 2562) จากนั้นจึงจัดพิมพ์เป็นหนังสือเรื่อง “วรรณกรรมยอดเยี่ยมในสมัยรัชกาลที่ 9 ตามแนวคิดศาสตร์พระราชา”

ในจำนวนวรรณกรรมทั้ง 5 ประเภท ผู้วิจัยเห็นว่าวรรณกรรมประเภตนวนิยายเป็นวรรณกรรมที่มีบทบาทในฐานะเป็นเครื่องมือบันทึก สะท้อน และชี้นำสังคมได้อย่างเด่นชัด ดังคำกล่าวของ รีนฤทัย สัจจพันธุ์ ที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคม ความว่า

“นวนิยายอันเป็นผลผลิตทางวรรณกรรมของสังคมย่อมมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสังคมอย่างใกล้ชิด ทั้งนี้เพราะผู้เขียนวรรณกรรมกระทำบทบาทพร้อม ๆ กันอยู่ 2 อย่าง

อย่างหนึ่ง ในฐานะผู้ผลิต วรรณกรรม อย่างที่สองในฐานะหน่วยหนึ่งของสังคม ฉะนั้นนวนิยายย่อมมีเนื้อหาสาระและความคิดอันดุดันมาจากสังคม ทั้งนี้เพราะแม้ว่านวนิยายจะเกิดขึ้นมาจากจินตนาการของผู้เขียน โครงเรื่องและพฤติกรรมของตัวละครเป็นเรื่องที่คุณเขียนสมมุติคิดแต่งขึ้นก็ตาม แต่ผู้เขียนก็ได้ถ่ายทอดมาจากพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจริงในสังคมตามช่วงเวลาที่คุณเขียน ยิ่งผู้เขียนมีฝีมือ ก็ยากที่ผู้อ่านจะไม่ตั้งใจติดตาม ฉะนั้นนวนิยายจึงมีความผูกพันกับสังคมด้วยโลกทัศน์ของผู้เขียนที่มีต่อสังคมนั่นเอง” (รินฤทัย สัจจพันธุ์, 2558)

ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษานวนิยายยอดเยี่ยมที่ได้รับการคัดเลือกจากคณะกรรมการพิจารณาขงวรรณกรรมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรที่มีแนวคิดตามศาสตร์พระราชา ว่าสะท้อนแนวคิดที่สอดคล้องกับศาสตร์พระราชาด้านใดบ้าง และนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเองและสังคมได้อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

แนวคิดที่สอดคล้องกับศาสตร์พระราชานวนิยายยอดเยี่ยมที่ได้รับการคัดเลือกจากคณะกรรมการพิจารณาขงวรรณกรรมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรที่มีแนวคิดตามศาสตร์พระราชา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์พระราชานวนิยายยอดเยี่ยมที่ได้รับการคัดเลือก
2. รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายยอดเยี่ยมที่ได้รับการคัดเลือก จำนวน 9 เล่ม ได้แก่

2.1 เขาชื่อกานต์	ผู้แต่งคือ	สุวรรณี สุคนธา
2.2 ทุงมหาราช	ผู้แต่งคือ	เรียมเอง
2.3 บางกะโพ้ง	ผู้แต่งคือ	วินทร์ เลียววาริณ
2.4 บุชบกใบไม้	ผู้แต่งคือ	กฤษณา อโศกสิน
2.5 ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด	ผู้แต่งคือ	โบตัน
2.6 ผู้ใหญ่ลี้กับนางมา	ผู้แต่งคือ	กาญจนา นาคนนท์
2.7 แผ่นดินนี้ยังร้อนรมย์	ผู้แต่งคือ	สีฟ้า
2.8 ไฟแดง	ผู้แต่งคือ	ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช
2.9 ลูกอีสาน	ผู้แต่งคือ	คำพูน บุญทวี

3. วิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างแนวคิดในนวนิยายกับแนวคิดศาสตร์พระราชา ในนวนิยายยอดเยี่ยม ที่ได้รับการคัดเลือกทั้ง 9 เรื่อง โดยผู้วิจัยพิจารณาว่าศาสตร์พระราชา ทั้ง 23 ด้าน ปรากฏในนวนิยายเรื่องใดบ้าง จากนั้นจึงเลือกนำเสนอศาสตร์ที่ปรากฏเด่นชัด ในนวนิยายดังกล่าวจำนวน 5 ศาสตร์ และนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

4. สรุปผลการวิจัย

5. อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง แนวคิดศาสตร์พระราชาในนวนิยายยอดเยี่ยมสมัยรัชกาลที่ 9 พบว่า ในนวนิยายทั้ง 9 เรื่อง ปรากฏแนวคิดที่สอดคล้องกับแนวคิดศาสตร์พระราชา 23 ด้าน ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แนวคิดในนวนิยายที่สอดคล้องกับแนวคิดศาสตร์พระราชา 23 ด้าน

นวนิยาย ศาสตร์ พระราชา	เขา ชื่อ กานต์	ทุ่ง มหาราช	บาง กะโพ้ง	บุษบก ใบไม้	ผู้หญิง คนนั้น ชื่อบุญ รอด	ผู้ใหญ่ ลี้กับ นางมา	แผ่นดิน นี้ยัง รื่นรมย์	ไผ่ แดง	ลูก อีสาน	จำนวน ศาสตร์ ที่พบ (เรื่อง)
1				✓						1
2			✓		✓					2
3	✓		✓	✓						3
4		✓			✓		✓			3
5	✓	✓	✓	✓		✓				5
6				✓						1
7				✓					✓	2
8	✓				✓				✓	3
9	✓									1
10		✓		✓			✓			3
11	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓		7
12										0
13						✓				1
14										0
15				✓				✓		2
16	✓	✓				✓				3
17		✓	✓		✓			✓	✓	5
18	✓					✓		✓	✓	4
19					✓	✓				2
20		✓		✓		✓				3
21		✓		✓		✓				3
22	✓	✓		✓			✓			4
23		✓						✓		2

จากตารางข้างต้นเห็นได้ว่า แนวคิดที่สอดคล้องกับแนวคิดศาสตร์พระราช อย่างเด่นชัด 5 แนวคิด ได้แก่ 1) การพึ่งพาตนเอง 2) การพอยู่พอกิน 3) การมีความเพียร 4) การมีความรู้ ความเข้าใจในงาน สภาพภูมิประเทศและบริบททางสังคม และ 5) การยึดถือ ประโยชน์ส่วนรวม ดังต่อไปนี้

1. การพึ่งพาตนเอง หมายถึง การแก้ปัญหาเบื้องต้นด้วยตนเอง เพื่อให้สามารถ ดำรงชีวิตต่อไปได้โดยสอดคล้องกับสังคมและสภาพแวดล้อม แนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดร่วม ที่ปรากฏในนวนิยายยอดเยี่ยม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่องทุ่งมหาธาราช รื่น ตัวละครเอก เป็นผู้มาตั้งถิ่นฐานในคลองสวนหมาก จังหวัดกำแพงเพชร เมื่อราวปี พ.ศ. 2400 เขาและชาวคลองสวนหมากต้องเผชิญกับความทุกข์ ยากทั้งจากภัยธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นน้ำท่วม ไฟไหม้ป่า และโรคฝีดาษที่ระบาดจนคร่าชีวิต ลูกชายของเขาและผู้คนจนเกือบหมดหมู่บ้าน รวมทั้งต่อสู้กับนายทุนและข้าราชการผู้มีอิทธิพล ที่จะยึดครองป่าไม้ซึ่งเป็นแหล่งทำมาหากินของเขาและชาวบ้าน แต่รื่นก็ยังยืนหยัดต่อสู้กับ อุปสรรคต่าง ๆ ด้วยตัวของเขาเอง ทั้งยังเป็นผู้ช่วยให้แกชาวบ้านในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน เหตุการณ์ตอนหนึ่งในเรื่องที่น่าสนใจให้เห็นหลักคิดในการพึ่งพาตนเองของรื่น คือ เขาได้รับการทาบทามจากพะโป้ซึ่งเป็นนายทุนที่ได้รับสัมปทานป่าไม้ให้มาทำงานเป็นลูกน้อง โดยพะโป้เสนอรายได้สูงและความอยู่ดีมีสุขให้แก่รื่น แม้ตอนแรกรื่นจะรู้สึกหวั่นไหวกับข้อเสนอ ของพะโป้ แต่รื่นก็ต่อสู้กับอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง เขาคิดว่าเขาอยากจะเป็นนายตัวเอง และชาวบ้านก็เช่นกัน ทุกคนคงจะมีความสุขและความภาคภูมิใจในตนเองมากกว่า หากสามารถผ่านพ้นชีวิตที่ยากลำบากได้ด้วยการพึ่งพาตนเอง เมื่อรื่นมีหลักคิดดังนี้จึงทำให้เขา ไม่รับข้อเสนอของพะโป้และนายทุนอื่น ทั้งยังไม่รอคอยการช่วยเหลือจากรัฐ ชาวบ้านซึ่งศรัทธา ในตัวรื่นก็คิดเช่นเดียวกัน การพึ่งพาตนเองจึงเป็นหลักคิดสำคัญที่นำพา รื่นให้เจริญก้าวหน้าจน เป็นขุนนิคมบริบาลที่มีฐานะมั่นคง และพัฒนาชุมชน ชาวสวนหมากให้ดำรงอยู่ได้อย่างเข้มแข็ง และน่าภาคภูมิใจ

เรื่องไผ่แดง สมภารกร่างและแก้ว เป็นตัวละครเอกของเรื่อง เป็นบุคคล ที่ชาวบ้านเคารพ ศรัทธา และให้คำปรึกษาแก่คนในชุมชนในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้คน ในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขโดยเริ่มจากทำให้ทุกคนในชุมชนมีความสามัคคี ร่วมแรงร่วม ใจกันในการพัฒนา ไม่ต้องรอคอยความช่วยเหลือจากทางการเพียงฝ่ายเดียว แม้ว่าบางครั้ง ตัวละครทั้งสองตัวอาจจะมีแนวทางในการทำงานและการแก้ปัญหาที่แตกต่างกัน แต่ก็มี เป้าหมายเดียวกัน คือ ชุมชนสามารถพัฒนาโดยการพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งจะเป็นหนทางที่จะทำให้ ชุมชนพัฒนาไปได้อย่างรวดเร็วและยั่งยืน

2. การพอยู่พอกิน หมายถึง ความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง ในด้าน ต่าง ๆ แนวคิดดังกล่าวปรากฏเป็นแนวคิดร่วมในนวนิยายยอดเยี่ยมชุดนี้ สะท้อนให้เห็นถึงการ พอยู่พอกินตามศาสตร์ของพระราช ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่องลูกอีสาน คุณ ซึ่งเป็นตัวละครเอกของเรื่องเกิดและเติบโตในพื้นที่ภาคอีสานซึ่งเป็นพื้นที่แห้งแล้งและห่างไกลความเจริญ ครอบครัวของคุณทำอาชีพเกษตรกรรมที่ต้องพึ่งพิงธรรมชาติ แต่ด้วยความแห้งแล้งของพื้นที่ทำให้หลายครอบครัวอพยพไปหาแหล่งทำกินที่ดีกว่า ทว่าครอบครัวของคุณยังคงยืนหยัดที่จะทำกินในผืนดินของบรรพบุรุษ โดยการใช้ชีวิตอย่างพออยู่พอกิน ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ อาทิ หาปลามาทำปลาร้าเพื่อถนอมอาหารไว้กินในยามแล้ง หรือหากบ เชียด อึ่ง เพื่อมาทำกิน หากเหลือก็นำไปขายแลกข้าวสาร การดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายเช่นนี้ทำให้ครอบครัวของคุณดำรงอยู่อย่างมีความสุข

เรื่องผู้ใหญ่ลีกับนางมา ผู้ใหญ่ลีหรือนายสินวัตร ซึ่งเป็นตัวละครเอก เขาเป็นชาวคลอง 11 หวังรังสิต ในช่วงปี พ.ศ. 2500 ครอบครัวของสินวัตรเป็นชาวนา คุณนายวันคนกรุงเทพฯ ที่ย้ายมาใช้ชีวิตอย่างพออยู่พอกินในชุมชนคลอง 11 ได้สนับสนุนให้สินวัตรได้เรียนหนังสือจนจบปริญญาตรีทางด้านการเกษตร จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สินวัตรมีหลักการใช้ชีวิตอย่างพออยู่พอกินเช่นเดียวกับคุณนายวัน เมื่อสำเร็จการศึกษาเขาจึงกลับมาทำการเกษตรที่บ้านเกิดเพื่อสานต่องานของบิดาที่เสียชีวิตไป และยังรับตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้านเพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของคนในหมู่บ้านให้ดียิ่งขึ้น ทั้งที่มีโอกาสจะทำงานและใช้ชีวิตสุขสบายในสังคมเมือง หลายครั้งที่คนในครอบครัวโดยเฉพาะน้องสาวของเขาที่ได้เข้ามาเรียนในกรุงเทพฯ ฯ และได้เห็นชีวิตที่สุขสบายในสังคมเมืองหลวง ตลอดจนเพื่อนฝูงของเขาที่บางคนก็รับราชการ บางคนเป็นอาจารย์ หรือเรียนต่อต่างประเทศ จะตั้งคำถามกับสินวัตรว่าจะทนใช้ชีวิตเกษตรกรรมที่ต้องทำงานหนักและไม่ร่ำรวยได้นานเพียงใด แต่การดำเนินชีวิตของสินวัตรตลอดทั้งเรื่องก็แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า เขาพอใจที่จะมาทำนาและใช้ชีวิตที่มีความสุขอย่างพออยู่พอกินที่บ้านเกิดกับครอบครัวและคนรัก

3. การมีความเพียร หมายถึง การทำสิ่งใด ๆ ที่มีได้เริ่มต้นจากความพร้อม หากต้องอาศัยความอดทนและมุ่งมั่นเพื่อให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี แนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดร่วมที่พบในนวนิยายที่นำมาศึกษา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่องบุษบกใบไม้ สามภพ ตัวละครเอกของเรื่องซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ป่าไม้ มีหน้าที่รับผิดชอบงานด้านปลูกป่า ซึ่งเป็นงานที่ต้องทำอย่างต่อเนื่องไม่มีวันหยุด อีกทั้งยังต้องเผชิญกับปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าจากนายทุนและการเผาป่าจากกลุ่มชาวเขาที่ต้องการพื้นที่มาใช้ปลูกฝิ่นและทำไร่เลื่อนลอย แต่ไม่ว่าจะเจออุปสรรคใดก็ตาม สามภพก็ยังมี ความมุ่งมั่นพากเพียรที่จะปลูกป่าให้กลับมาอุดมสมบูรณ์เช่นในอดีต ดังที่สามภพได้พูดกับชะตาน้องสาวของเพื่อนถึงอุดมการณ์ในการปลูกป่าของตนว่าแม้จะมีคนอื่นคอยโค่นต้นไม้ที่เขาปลูกมากเพียงใด เขาก็จะยังคงทำหน้าที่ปลูกป่า ปลูกต้นไม้ต่อเนื่องต่อไปไม่มีวันหยุด ถึงแม้จะต้องเหน็ดเหนื่อยและต้องต่อสู้กับปัญหานานัปการที่ทำให้ท้อใจเศร้าเสียใจไปบ้าง แต่ตัวเขาก็ยังคงมีความรักในหน้าที่และมีความหวังที่จะทำให้ป่ากลับมาอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง อุดมการณ์นี้จึงเป็นเป้าหมายที่ทำให้เขาเดินทางทำงานอย่างพากเพียรเต็มกำลังความสามารถของตนเอง

เรื่อง แผ่นดินนี้ยังรื่นรมย์ จลา ตัวละครเอกของเรื่องได้ออกจากราชการ และหันมาประกอบอาชีพเกษตรกร โดยเขาได้พากเพียรพยายามที่จะพลิกผืนป่าให้กลายเป็นไร่นา แม้จะต้องต่อสู้กับอุปสรรคนานัปการ อาทิ การหาแหล่งเงินทุนด้วยการจำนองทรัพย์สินทั้งหมดที่มีเพื่อนำเงินมาเป็นทุนในการทำไร่ ภัยธรรมชาติรวมถึงการต่อสู้กับนายทุนผู้มีอิทธิพลในพื้นที่และความเข้าใจผิดของชาวบ้านในละแวกนั้น แต่จลาก็ยังอุตสาหะที่จะทำในสิ่งที่ตั้งใจให้สำเร็จเพื่อพัฒนาแผ่นดินนี้ให้เป็นแหล่งทำกินที่มีความเจริญอย่างมั่นคง

4. การมีความรู้ ความเข้าใจในงาน สภาพภูมิประเทศและบริบททางสังคม หมายถึง การทำงานโดยมีความรู้ ความเข้าใจในงาน รวมทั้งคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและบริบททางสังคมของแต่ละพื้นที่ ศาสตร์พระราชาดังกล่าวนี้นี้มีปรากฏในนวนิยายยอดเยี่ยมที่นำมาศึกษาหลายเรื่อง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่อง บุชบกใบไม้ สามภพ ตัวละครเอกของเรื่องซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ป่าไม้ อยู่ในพื้นที่จังหวัดเชียงราย มีลักษณะทางภูมิศาสตร์ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูงและยังเป็นเขตพื้นที่อาศัยของชาวเขา หลายครั้งชาวเขาเผาป่าด้วยความตั้งใจ เช่น เผาป่าเพื่อเอาพื้นที่มาปลูกฝิ่น หรือเผาด้วยความไม่ตั้งใจ เช่น จุดธูปไหว้บรรพบุรุษแต่สะเก็ดไฟจากธูปปลิวไปถูกใบไม้แห้ง ลูกกลามกลายเป็นไฟป่าไปในที่สุด เมื่อป่าถูกทำลาย สามภพ ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการปลูกป่าจึงใช้ความรู้ทางวนศาสตร์ในการคัดเลือกต้นไม้ที่จะนำมาปลูกทดแทนให้เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศและสภาพภูมิอากาศเพื่อให้ต้นไม้ที่ปลูกทดแทนเจริญเติบโตต่อไปได้

เรื่อง บางกะโพ้ง กล่าวถึง โทน ตัวละครเอกของเรื่อง โทนเป็นเด็กหนุ่มที่มีความคิดก้าวหน้า เขาชอบเรียนหนังสือตั้งแต่เด็ก สอบได้คะแนนเต็มทุกวิชา จึงทำให้ได้ทุนไปเรียนต่อที่โรงเรียนประจำจังหวัดและสอบได้ที่หนึ่งของจังหวัด แต่เมื่อโทนเข้าเรียนในระดับมหาวิทยาลัย เขากลับเรียนได้เพียงภาคเรียนเดียวก็ตัดสินใจลาออก แล้วกลับมาตั้งกลุ่มสมัชชาวิทยาศาสตร์ที่บ้านบางกะโพ้ง โทนนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาผนวกกับความรู้ความเข้าใจสภาพภูมิประเทศและบริบททางสังคม เพื่อพัฒนาชุมชนชนบทซึ่งเป็นบ้านเกิดของเขา ไม่ว่าจะเป็นการประดิษฐ์เครื่องใช้ นวัตกรรมใหม่ ๆ ที่ตอบสนองความต้องการและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น เช่น การพัฒนาสายพันธุ์แตงโมเป็นแตงโมไร้เมล็ดช่วยเพิ่มมูลค่าให้เกษตรกรขายแตงโมได้ในราคาสูง นำเอาความรู้เรื่องพลังงานทดแทนมาใช้โดยการนำผลผลิตจากพืชมาแปรรูปเป็นน้ำมันเชื้อเพลิง ช่วยให้ชาวบ้านประหยัดค่าใช้จ่ายได้มากขึ้น หรือการนำความรู้เรื่องพลังงานลมมาสร้างเครื่องกังหันลมแบบพลังงานแสงอาทิตย์ โดยนำกระป๋องนมที่เหลือใช้มาดัดแปลงเป็นเซลล์รับแสง ช่วยให้ประหยัดค่าไฟฟ้าลงได้ จากตัวอย่างการประดิษฐ์คิดค้นของโทนและกลุ่มสมัชชาวิทยาศาสตร์สะท้อนให้เห็นว่า หากนำความรู้ ความเข้าใจในงานมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและบริบททางสังคม จะก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนบางกะโพ้งได้อย่างเป็นรูปธรรม

5. การยึดถือประโยชน์ส่วนรวม หมายถึง การกระทำใด ๆ ก็ตามที่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ทั้งระดับครอบครัวและในระดับสังคม แนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดร่วมที่ปรากฏในนวนิยายยอดเยี่ยมหลายเรื่อง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่องผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด บุญรอด ตัวละครเอกของเรื่อง เป็นผู้หญิงที่มีฐานะยากจน แต่มีความใฝ่ดี ทำงานทุกอย่างที่นำความก้าวหน้ามาสู่ตนเอง และยังส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวโดยเฉพาะน้อง ๆ ทุกคนให้ได้รับการศึกษาและฝึกวิชาชีพเพื่อที่จะเลี้ยงดูตัวเองต่อไปได้ในอนาคต เป้าหมายหลักที่บุญรอดคิดวางแผนและตั้งใจไว้ว่าจะต้องทำให้สำเร็จได้คือการสร้างโรงกลิ้งให้ทุกคนในครอบครัวได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจการ ช่วยกันทำงานในแต่ละด้านเพื่อจะได้ไม่ต้องไปเป็นลูกจ้างคนอื่นอีกต่อไป ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะให้ทุกคนในครอบครัวมีความสุข มีชีวิตที่ดีขึ้นของบุญรอดนั้นเป็นเจตนารมณ์ที่ครอบครัวของบุญรอดทราบเป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นโรเบิร์ต แอเรีย สามีชาวต่างชาติหรือครูอรพิน ผู้มีพระคุณที่คอยให้ความช่วยเหลือบุญรอดมาตลอด ต่างกล่าวชื่นชมในตัวของบุญรอดว่าเธอเป็นคนที่มีความใฝ่ดี ตั้งใจที่จะพัฒนาตัวเองและพัฒนาคนอื่นให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดียิ่งขึ้น

นอกจากแนวคิดเรื่องการยึดถือประโยชน์ส่วนรวมในระดับครอบครัวจากเรื่องผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอดแล้วยังปรากฏแนวคิดนี้ในระดับสังคมด้วย ดังเห็นได้จากนวนิยายเรื่องเขาชื่อกานต์ ซึ่งตัวละครเอกของเรื่องคือ หมอกานต์ เป็นแพทย์ที่มีอุดมการณ์ในการทำงานเพื่อส่วนรวมและยึดถือจรรยาบรรณแพทย์ หมอกานต์เติบโตมาจากครอบครัวยากจนในท้องถิ่นทุรกันดารของภาคอีสาน การเผชิญกับชีวิตที่ยากแค้นทำให้เขาตั้งความปรารถนาว่าจะช่วยบรรเทาความทุกข์ยากให้แก่เพื่อนมนุษย์เท่าที่เขาจะทำได้ ดังนั้น เมื่อสำเร็จการศึกษา หมอกานต์จึงเลือกที่จะทำงานในชนบทห่างไกลความเจริญ ทั้งที่มีโอกาสจะใช้วิชาชีพหารายได้พิเศษซึ่งได้ผลตอบแทนสูงและใช้ชีวิตอย่างสุขสบายในเมืองหลวง ชีวิตของหมอกานต์ที่ยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเสียสละตนเพื่อผู้อื่นทำให้หมอกานต์เป็นที่รักและศรัทธาของคนในชุมชน แม้ตอนจบของเรื่องหมอกานต์จะถูกผู้มีอิทธิพลในชุมชนสั่งฆ่าเขา แต่การตายของหมอกานต์เป็นการตายที่ไม่สูญเปล่าเพราะสามารถปลูกอุดมการณ์ให้ผู้อื่นได้เห็นคุณค่าของผู้ที่ยึดถือผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าความสุขสบายส่วนตัว

อภิปรายผล

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าแนวคิดศาสตร์พระราชาในนวนิยายยอดเยี่ยมสมัยรัชกาลที่ 9 ที่ปรากฏอย่างเด่นชัดมี 5 ด้าน ได้แก่ 1) การพึ่งพาตนเอง 2) การพออยู่พอกิน 3) การมีความเพียร 4) การมีความรู้ ความเข้าใจในงาน สถาปนามิประเทศและบริบททางสังคม และ 5) การยึดถือประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งแนวคิดทั้ง 5 ด้านนี้มีความสัมพันธ์กันและแสดงให้เห็นว่าแนวคิดของศาสตร์พระราชาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังนี้

1. การพึ่งพาตนเอง เป็นแนวคิดเบื้องต้นที่ทุกคนควรนำมาเป็นหลักในการใช้ชีวิต เพราะหากเราพึ่งตนเองได้ จะทำให้ไม่เป็นภาระของผู้อื่นและสังคม ดังตัวอย่างนวนิยายเรื่องทุ่งมหาธาต แสดงให้เห็นว่าตัวละครเอกของเรื่องคือ รื่น เป็นผู้ที่พึ่งพาตนเอง แม้จะต้องพบกับความยากลำบากเพียงใดก็ตาม และเป็นแบบอย่างให้คนในชุมชนรู้จักพึ่งพาตนเองด้วยเช่นกัน เพราะความสำเร็จที่เกิดจากการพึ่งพาตนเองจะนำมาซึ่งความสุขและความภาคภูมิใจในตนเอง สอดคล้องกับศาสตร์พระราชาในเรื่องของการพึ่งตนเองซึ่งหากทุกคนในสังคมใช้หลักคิดดังกล่าวเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต จะสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง และทำให้สังคมพัฒนาต่อไปได้อย่างยั่งยืน (เรียบเรียง, 2539) สอดคล้องกับที่ กนกกาญจน์ ฉวีวงศ์ ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาการดำเนินชีวิตโดยใช้หลักการพึ่งตนเองตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตภาษีเจริญ สังกัดกรุงเทพมหานคร สรุปความได้ว่า การทำงานจะลุล่วงไปได้ด้วยดี หากผู้บริหารและผู้สอนพึ่งพาตนเอง โดยการทำกิจกรรมและแสดงความคิดเห็นร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ร่วมมือกันในการทำงาน แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จะทำให้ดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข (กนกกาญจน์ ฉวีวงศ์, 2552)

2. การพออยู่พอกิน เป็นความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองในด้านต่าง ๆ จากเรื่องผู้ใหญ่อลิกับนางมา ตัวละครผู้ใหญ่อลินำแนวคิดดังกล่าวมาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต เนื่องจากผู้ใหญ่อลิพอใจในอาชีพเกษตรกรรมและความเป็นอยู่ในสังคมชนบทบ้านเกิดของตนเอง สอดคล้องกับศาสตร์พระราชาในเรื่องการพออยู่พอกิน เพราะหากคนเรามีความพออยู่พอกิน ก็จะพอใจในสิ่งที่ตนมี และไม่เบียดเบียนผู้อื่น ทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข และสังคมน่าอยู่ยิ่งขึ้น การพออยู่พอกินเป็นรูปแบบหนึ่งในการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งพบได้ในท้องถิ่นต่าง ๆ (กาญจนา นาคนนท์, 2540) ดังปรากฏในงานวิจัยของ พลวัฒน์ ชุมสุข ศึกษาเรื่อง รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชาวอีสาน สรุปความได้ว่า กลุ่มชุมชนได้นำหลักความพอประมาณ พออยู่ พอกิน พอใช้ มาประยุกต์ใช้ในด้านต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ เช่น การปลูกพืชผักสวนครัวไว้กินเองในครัวเรือน การเพิ่มระดับรายได้ ลดรายจ่าย การส่งเสริมกลุ่มอาชีพที่มีอยู่เดิม ทำให้คนในชุมชนมีความสามัคคีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่ทอดทิ้งกัน (พลวัฒน์ ชุมสุข, 2557)

3. การมีความเพียร ความเพียรเป็นคุณสมบัติซึ่งบุคคลที่จะประสบความสำเร็จพึงมี เพราะความเพียรต้องอาศัยความอดทนและมุ่งมั่นเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย แม้จะไม่มีความพร้อมใด ๆ ก็ตาม เหมือนดังที่ สามภพ ตัวละครเอกในเรื่องบุษบกใบไม้ ได้เพียรพยายามทำงานอย่างต่อเนื่องจนทำงานสำเร็จได้ตามที่ตั้งใจไว้ ความเพียรจึงเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งของศาสตร์พระราชาที่จะทำให้บุคคลผู้นั้นบรรลุผลตามเป้าหมายในการทำสิ่งต่าง ๆ ที่วางไว้ ในสังคมปัจจุบันการใช้ชีวิตส่วนตัวและการประกอบอาชีพควรมีความเพียร

เป็นส่วนประกอบ (กฤษณา อโศกสิน, 2555) ดังที่ กันยารัตน์ รินศรี ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่อง “ศาสตร์พระราชากับการประกอบอาชีพ ในยุคประเทศไทย 4.0” สรุปความได้ว่าความสำเร็จในยุคนี้จะเกิดมิได้ด้วยปัจจัยหลายประการ เช่น การพึ่งตนเอง มีวิถีชีวิตที่พอเพียง ความซื่อสัตย์ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และสิ่งสำคัญจะต้องเป็นผู้มีความเพียรจึงจะทำให้การประกอบอาชีพในยุคประเทศไทย 4.0 ประสบความสำเร็จ (กันยารัตน์ รินศรี, 2562)

4. การมีความรู้ ความเข้าใจในงาน สภาพภูมิประเทศและบริบททางสังคม เป็นศาสตร์พระราชาคือหนึ่งที่มีความสำคัญ เหมือนดังที่ โทณ ตัวละครเอกในเรื่องบางกอกโพธิ์ได้นำความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาผนวกกับความเข้าใจสภาพของพื้นที่และผู้คนในชุมชนทำให้เกิดการสร้างสรรค่นวัตกรรมที่อำนวยความสะดวกให้แก่คนในชุมชนบางกอกโพธิ์ สะท้อนให้เห็นว่า หากเรามีความรู้ ความเข้าใจ และเข้าถึงสิ่งที่เราต้องการพัฒนาแล้ว จะทำให้การพัฒนานั้นยังประโยชน์อย่างสูงสุดต่อบุคคลและสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม แต่ถ้าขาดความรู้ ความเข้าใจ อย่างถ่องแท้จะก่อให้เกิดอุปสรรคในการพัฒนา (วินทร์ เลียววาริณ, 2550) ดังที่ อภิชาติ ดวงธิดา และคณะ ได้ศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาอุปสรรคต่อการจัดการในเรื่องศาสตร์พระราชากับการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชน: กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลสระพัง อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดชัยภูมิ พบว่าปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่เป็นปัญหาในเรื่องนี้คือ ชุมชนขาดการสนับสนุนในด้านการจัดการความรู้และการถ่ายทอดความรู้โดยไม่ต้องยึดติดกับตำรา ซึ่งเป็นความรู้ในชุมชน ในด้านการประกอบอาชีพ การบริหารจัดการ ประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญา โดยเป็นการผสมผสานระหว่างความรู้ใหม่กับความรู้เก่า ซึ่งรวมถึงเทคโนโลยีใหม่ (อภิชาติ ดวงธิดา และคณะ, 2563)

5. การยึดถือประโยชน์ส่วนรวม เป็นศาสตร์พระราชาคือมีความสำคัญต่อการพัฒนาทั้งในระดับครอบครัวและระดับสังคม ซึ่งปรากฏให้เห็นในเรื่องผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด ตัวละครเอก คือ บุญรอด ที่พยายามส่งเสริมให้ทุกคนในครอบครัวมีงานที่มั่นคง และหมอกานต์ ที่ยึดมั่นในการอุทิศตนทำงานเพื่อผู้อื่น ตัวละครทั้งสองตัวได้แสดงให้เห็นถึงการยึดถือประโยชน์ต่อส่วนรวมทั้งในระดับครอบครัวและระดับสังคม หากเรายึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง คำนึงถึงประโยชน์ส่วนตนน้อยลง ก็จะส่งผลให้ผู้คนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันนำไปสู่สังคมที่น่าอยู่ยิ่งขึ้น ในทางตรงกันข้ามหากคนในชุมชนยังยึดถือประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าประโยชน์ส่วนรวมก็จะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสังคมนั้นให้เจริญ (โบทัน, 2524) สอดคล้องกับที่ กิรติวรรณ กัลยาณมิตร และคณะ ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนตำบลห้วยดง อำเภอมือง จังหวัดพิจิตรพบว่า

“.....ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนประการหนึ่ง ได้แก่ การมองเห็นผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าผลประโยชน์ส่วนรวมของประชาชนบางกลุ่ม.....” (กิริตวรณ กัลยาณมิตร และคณะ, 2563)

จะเห็นได้ว่าศาสตร์พระราชาทั้ง 5 ด้านเป็นคุณสมบัติสำคัญที่ปัจเจกบุคคลพึงมี กล่าวคือ การมีความรู้ ความเข้าใจในงาน สถาปนามิประเทศและบริบททางสังคม มีความพากเพียร มุ่งที่จะพึ่งพาตนเอง ตลอดจนพึงพอใจในชีวิตอย่างพออยู่พอกิน จะส่งผลให้บุคคล ผู้คนดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ประสบความสำเร็จในชีวิตและการงาน เมื่อปัจเจกบุคคลสามารถดำรงตนได้อย่างมีความสุขแล้วก็พร้อมที่จะช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม โดยยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งได้ ทำให้สังคมนั้นเป็นสังคมดำรงสุข นวนิยายยอดเยี่ยมในสมัยรัชกาลที่ 9 ทั้ง 9 เรื่องปรากฏศาสตร์พระราชาทั้ง 5 ด้านอย่างครบถ้วน โดยสะท้อนให้ผู้อ่านเห็นผ่านพฤติกรรมของตัวละครเอกในเรื่อง และถึงแม้นวนิยายเหล่านี้จะเขียนขึ้นมาเป็นระยะเวลานานแล้ว แต่แนวคิดเรื่องศาสตร์พระราชาที่ปรากฏในเรื่องดังกล่าวก็ยังคงมีความร่วมสมัยอยู่เสมอ ไม่ว่าวิถีชีวิตของผู้คนหรือสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร เรายังสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งส่วนตนและส่วนรวมได้อย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับที่ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ที่กล่าวไว้ในสารปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ความว่า “พระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรทรงเป็น “พระมหากษัตริย์นักพัฒนา” หลักการทรงงานของพระองค์นับเป็น “ศาสตร์พระราชา” ซึ่งประชาชนชาวไทยสามารถน้อมนำเป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิต และการประกอบกิจการงาน เพื่อสัมฤทธิ์ผลอันยั่งยืน” (กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม, 2562)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดที่สอดคล้องกับศาสตร์พระราชา ในนวนิยายยอดเยี่ยมที่ได้รับการคัดเลือกจากคณะกรรมการพิจารณาทยอยวรรณกรรม ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่มีแนวคิดตามศาสตร์พระราชา สามารถสรุปแนวคิดที่สอดคล้องกับศาสตร์พระราชาอย่างเด่นชัดได้ 5 ด้าน คือ 1) การพึ่งพาตนเอง 2) การพออยู่พอกิน 3) การมีความเพียร 4) การมีความรู้ ความเข้าใจในงาน สถาปนามิประเทศและบริบททางสังคม และ 5) การยึดถือประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งแนวคิดทั้ง 5 ด้านนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้ในทุกยุคทุกสมัย อย่างไรก็ตาม แม้วนวนิยายจะเป็นวรรณกรรมที่เป็นเครื่องมือบันทึก สะท้อน และชี้นำสังคมได้อย่างเด่นชัด แต่ยังมีวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ ที่มีบทบาทสะท้อนให้เห็นสภาพสังคมเช่นเดียวกัน ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะคือ ควรศึกษาแนวคิดศาสตร์พระราชา

ในวรรณกรรมยอดเยี่ยมในสมัยรัชกาลที่ 9 ตามแนวคิดศาสตร์พระราชานี้ ในวรรณกรรมยอดเยี่ยมประเภทอื่น ได้แก่ เรื่องสั้น สารคดี กวีนิพนธ์ และวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน เพื่อให้เห็นแนวคิดที่สอดคล้องกับศาสตร์พระราชานี้ ในวรรณกรรมยอดเยี่ยมประเภทอื่น ๆ ว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกับนวนิยายหรือไม่ อย่างไร และนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมได้อย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- กนกกาญจน์ ฉวีวงศ์. (2552). การศึกษาการดำเนินชีวิตโดยใช้หลักการพึ่งตนเองตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตภาษีเจริญ สังกัดกรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม. (2562). วรรณกรรมยอดเยี่ยมในสมัยรัชกาลที่ 9 ตามแนวคิดศาสตร์พระราชานี้. กรุงเทพมหานคร: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- กฤษณา อโศกสิน. (2555). บุซบไปไม้. กรุงเทพมหานคร: แสงดาว.
- กันยารัตน์ รินศรี. (2562). ศาสตร์พระราชากับการประกอบอาชีพ ในยุคประเทศไทย 4.0. วารสารธรรมวิทย์, 2(2), 257- 268.
- กาญจนา นาคั่นนทน์. (2540). ผู้ใหญ่ลี้กับนางมา. กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจเทรดดิ้ง.
- กิตติวรรณ กัลยาณมิตร และคณะ. (2563). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนตำบลหัวดง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร. วารสารรัชต์ภาคย์, 14(34), 69-85.
- เดชา ปุญญบาล. (2560). 9 ตามรอยบาท ศาสตร์พระราชานี้. วารสารสมาคมนักวิจัย, 22(2), 13-20.
- โบทัน. (2524). ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- พลวัฒน์ ชุมสุข. (2557). รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชาวอีสาน. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รินฤทัย สัจจพันธุ์. (2558). วรรณกรรมปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เรียมเอง. (2539). พุ่มมหาราช. กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจเทรดดิ้ง.
- วินทร์ เลียววาริณ. (2550). บางกะโป้ง. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์บุ๊คเซ็นเตอร์.
- สถานีพัฒนาที่ดินสุพรรณบุรี. (2561). ศาสตร์พระราชานี้ จากนภา ผ่านภูผา สู่มหานคร. เรียกใช้เมื่อ 10 ธันวาคม 2563 จาก <http://r01.1dd.go.th/spb/News61/ContinuetheworkthatFatherdid/KMRama9.pdf>

อภิชาติ ดวงธิดาร และคณะ. (2563). ศาสตร์พระราชากับการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลสระพัง อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี, 12(2), 165-180.

ยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21
ระดับหัวหน้าแผนงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว*

THE STRATEGY DEVELOPMENT FOR LEADERSHIP SKILLS IN THE 21st
CENTURY AT THE DEPARTMENT LEVEL UNDER THE MINISTRY OF
EDUCATION AND SPORTS LAO PEOPLE'S DEMOCRATIC REPUBLIC

สุดอนอม พินสวัสดิ์

Southanom Phinsawat

ธนกฤต ทูริสุทธิ์

Tanakrit Thurisut

บุษกร สุขแสน

Bussagorn Suksan

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

Udon Thani Rajabhat University, Thailand

E-mail: nan_4003@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและความคาดหวังการพัฒนาทักษะผู้นำ ระดับหัวหน้าแผนงาน 2) กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 และ 3) ประเมินและเผยแพร่ยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 วิจัยแบบวิจัยและพัฒนา มี 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 สภาพปัจจุบันและความคาดหวังการพัฒนาทักษะผู้นำระดับหัวหน้า กลุ่มตัวอย่าง คือ ตัวแทนหัวหน้าแผนงาน จำนวน 290 คน ใช้แบบสอบถาม ด้วยสถิติค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระยะที่ 2 กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถการพัฒนาทักษะผู้นำ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่ม จำนวน 20 คน วิเคราะห์เชิงเนื้อหา และระยะที่ 3 การประเมินและเผยแพร่ยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 เป็นผู้เชี่ยวชาญการพัฒนาทักษะผู้นำ ใช้แบบประเมิน จำนวน 30 คน เลือกกลุ่มประชากรจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง ใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสรุปในภาพรวม ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันการ

* Received 4 February 2021; Revised 22 May 2021; Accepted 27 May 2021

พัฒนาทักษะผู้นำ ($\bar{X}$ = 4.24, S.D. = 0.65) และความคาดหวัง ($\bar{X}$ = 4.54, S.D. = 1.17) ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่า PNI Modified 0.02 - 0.10 และค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านตัดสินใจ และรองลงมาคือ ด้านสร้างสังคม 2) การกำหนดยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และประเด็นยุทธศาสตร์ ได้แก่ 2.1) การบริหารและพัฒนาตนเองหัวหน้าแผนก 2.2) การบริหารและพัฒนางานหัวหน้าแผนก และ 2.3) การบริหารและพัฒนาสังคมในองค์กร หัวหน้าแผนก และ 3) การประเมินและเผยแพร่ยุทธศาสตร์พัฒนาทักษะผู้นำมีความเหมาะสม และความเป็นไปได้ ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ระดับ $\bar{X}$ > 3.51 ขึ้นไป มีความเหมาะสมระดับมาก ผ่านเกณฑ์การประเมิน

คำสำคัญ: ยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21, หัวหน้าแผนกงาน, สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา

Abstract

The objectives of this article were to: 1) study current conditions and expectations for leadership skills development, department supervisor level, 2) formulate the strategy development for leadership skills in the 21st Century, and 3) evaluate and disseminate the strategy of 21st Century. This research was a research and development model with 3 phases: Phase 1: to study current conditions and expectations for leadership skills development, sample group are department supervisor level as representatives from department supervisor level of 290 people, using questionnaire. By statistics of percentage, average and standard deviation, Phase 2: to formulate the strategy development for leadership skills in the 21st Century, become qualified person with knowledge and ability to develop for leadership skills. Use in-depth interviews and focus group discussions for 20 people, by content analysis, and Phase 3: to evaluate and disseminate the strategy of 21st Century, become qualified person with knowledge and ability to develop leadership skills, using assessment of 30 people, from the parent contributor group with a purposive sampling, using statistics of percentage, average and standard deviation and summarizing as an overview. The research found that: 1) the current conditions for leadership skills development ($\bar{X}$ = 4.24, S.D. = 0.65), and expectations ($\bar{X}$ = 4.54, S.D. = 1.17), the overall a high level, PNI Modified 0.02 - 0.10 and the mean was the highest in decision-making and followed by Social building, 2) the formulate a leadership skills development strategy consists: vision, mission, goals and strategic issues,

there are 3 issues: 2.1) self-management and development, department supervisor level, 2.2) administration and development, department supervisor level, and 2.3) management and social development in the organization, department supervisor level, and 3) the an evaluate and disseminate the strategy for leadership skills development. There are reasonable and possibility, an average of more than $\bar{X} > 3.51$ or higher level, considered to pass the assessment criteria.

Keywords: The Strategy Development for Leadership Skills in 21st Century, Department Supervisor Level, Ministry of Education and Sports

บทนำ

สภาพการณ์ของสังคมที่เปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องในศตวรรษที่ 21 การกำหนดยุทธศาสตร์และการสร้างความพร้อมที่จะรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในทุก ๆ ด้านอย่างรวดเร็วและมีการแข่งขันที่รุนแรงองค์กรต่าง ๆ จะต้องปรับตัวให้ทันกับสถานการณ์ที่ดำเนินไป การขับเคลื่อนองค์กรต้องอาศัยการมีผู้นำที่ดีและเก่ง มีความรู้ มีความสามารถ มีวิสัยทัศน์ในการกำหนดทิศทางขององค์กร เพื่อให้ทีมงานผู้ตามเป็นผู้ที่เดินอยู่ในทิศทางที่ผู้นำกำหนด หากผู้นำมีภาวะผู้นำที่ดีสอดคล้องกับยุคสมัย ย่อมทำให้ทีมงานผู้ตามยอมรับ เกิดศรัทธา และมีความเชื่อมั่นในตัวผู้นำจนสามารถนำทีมงานทั้งหมดไปสู่เส้นทางแห่งความสำเร็จตามเป้าหมายได้ ผู้นำนอกจากจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสเท่านั้นแต่ต้องมีวิธีการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยสามารถจัดปัญหาความขัดแย้งและการต่อต้านได้อย่างเหมาะสม เพราะผู้นำเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวได้ (สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และสรายุทธ กันหลง, 2555) ทั้งนี้ ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ผู้นำจึงต้องปรับเปลี่ยนตนเอง และองค์กรให้สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลง และแข่งขันกับคู่แข่งได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยที่ผู้นำต้องมีความรู้ความสามารถ และทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 เพื่อความสามารถในการแข่งขันในระดับโลก (Global Competitiveness) ซึ่งภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์มีความสำคัญต่อการพัฒนาองค์กรในปัจจุบันเพราะสามารถช่วยผู้บริหารสามารถมองเห็นภาพรวมขององค์กร และสภาพภายนอกได้ชัดเจน สร้างความเข้าใจระหว่างการทำงานกับบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีการตรวจสอบการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดความสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายขององค์กร ผู้นำยุคใหม่ที่ประสบความสำเร็จ ต้องพัฒนาตนเองให้มีภูมิปัญญาในการบริหารงานเพิ่มขึ้นไปอีก โดยผู้นำยุคใหม่ต้องมี Practical Wisdom หรือเป็นภูมิปัญญาเชิงปัญญาปฏิบัติ ซึ่งผู้นำ

การศึกษาในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีสาระสำคัญของการศึกษาจากการได้รับเอกราชจากฝรั่งเศส การศึกษามีแบบแผนมากขึ้น รัฐบาลมีความเอาใจใส่ กับนโยบายด้านการศึกษามากพอสมควร หนึ่งในจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ มุ่งให้ประชาชน สามารถอ่านและเขียนภาษาลาวได้ ทั้งนี้เพื่อการถ่ายทอดความรู้ แนวคิด และวัฒนธรรม ประเพณีของชาติให้สืบต่อไปในคนรุ่นหลัง การส่งเสริมการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ ปรัชญาการศึกษาของลาวมีแนวคิดที่สอดคล้องกับแนวคิดของปรัชญาการศึกษา กลุ่มอนุรักษนิยมของตะวันตก เนื่องจากมีการเน้นเรื่องระเบียบวินัยเป็นสาระสำคัญ และต้องการธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม ประเพณีของชาติ การศึกษาเป็นรากฐานที่สำคัญสุดประการหนึ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และเป็นการลงทุนระยะยาวที่ทุกประเทศให้ความสำคัญ เป็นประโยชน์มหาศาล ต่อความเจริญก้าวหน้าของสังคมมนุษย์ เพราะการศึกษามีความสัมพันธ์โดยตรงต่อการพัฒนาสติ ปัญญา ทักษะ ทศนคติ พฤติกรรม ค่านิยม และคุณธรรมของสังคม ทั้งนี้ เพราะการศึกษาเป็นการสั่งสมและถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ และวัฒนธรรมของมนุษย์ จากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง เพื่อมุ่งสู่เป็น

สังคมแห่งการเรียนรู้ทางพุทธปัญญา จิตใจ และพละนามัยของคนในสังคมนั้น (พระครูสุนทร สันถมนิต (เสนห์ ญาณเมธี) และคณะ, 2561) ระบบการศึกษาจึงทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยน แนวทางการจัดการศึกษาแบบสากลในหลาย ๆ ด้าน เพื่อให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจ การเมืองและ สังคม โดยสร้างโรงเรียนขึ้นแห่งแรก คือ โรงเรียนปาวี (École Pavie) พ.ศ. 2492 ตามหลักสูตร การเรียนการสอนในสมัยนั้นเป็นภาษาฝรั่งเศส ซึ่งเรียกว่า เป็นการศึกษาที่นำมาซึ่งความศิวิไลซ์ ให้ประเทศลาว (แกรนท์ อีแวนส์. (แปล ดุษฎี เฮย์มอนด์), 2549) หลังจากประเทศลาวได้รับการ เปลี่ยนแปลงการปกครองจากราชธิปไตยเป็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป. ลาว) ปี พ.ศ. 2518 เป็นต้นมา จากแนวทางแก้ไขที่ได้ดำเนินมาแล้วโดยพรรครัฐบาลได้ ส่งเสริมการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และขยายระบบการศึกษาลงสู่ท้องถิ่น และให้ทั่วถึงกัน เพื่อ การขจัดความไม่รู้หนังสือให้หมดสิ้นไป (กาด วันแทง. (แปล ลัดสหมิ วงศ์ศักดิ์), 2002) โดยให้ หลักสูตรภาษาลาวเท่านั้น เป็นภาษาราชการ ประชาชนลาวต้องพูดและเขียนภาษาลาวได้เป็น อย่างดี โดยมีระบบการศึกษา ประกอบด้วย การศึกษาอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา ตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย อาชีวศึกษา เทคนิคศึกษาและอุดมศึกษาสาขาวิชาต่าง ๆ (ธีระ รุญเจริญ, 2544) ปัจจุบันนี้ พรรคและรัฐบาลลาวมีความเอาใจใส่อย่างจริงจังในการพัฒนา การศึกษาของลาว เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ทางด้านการสร้างทรัพยากรมนุษย์ (พรรคประชาชนลาว, 2554) รัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้กำหนด วิสัยทัศน์ในการพัฒนาวัฒนธรรม - สังคม จากปี ค.ศ. 2016 ถึงปี ค.ศ. 2030 ไว้ว่า

“ทรัพยากรมนุษย์ได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพใกล้เคียงกับภาคพื้นและสากล เป็นกำลัง การผลิตที่เข้มแข็ง ตอบสนองถึงความต้องการของการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ มากขึ้น ระดับการศึกษาทั่วไปของพลเมืองลาวจบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ประชาชนได้รับ การบริการทางด้านสาธารณสุขที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง และอายุยืนเฉลี่ยสูงกว่า 75 ปี” ไปคู่กับ วิสัยทัศน์ถึงปี ค.ศ. 2030 (กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, 2559)

จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยได้ตระหนักถึงปัญหาทางการศึกษาของประเทศลาวที่อยู่ใน ยุคแห่งการปรับปรุงโครงสร้างระบบการศึกษาใหม่ เพื่อให้เทียบเท่ากับสังคมทางการศึกษาใน ยุคแห่งพลวัตศตวรรษที่ 21 จึงได้ศึกษาค้นคว้าทางเลือกเพื่อแก้ปัญหาให้สมบูรณ์ โดยโดยนำ การศึกษาไปสู่การแก้ปัญหาด้านการพัฒนาภาวะผู้นำ (Leadership Development) ให้เพิ่ม ทักษะและขีดความสามารถของบุคลากรผู้นำในองค์กร เช่น มีทักษะการเป็นหัวหน้างานและ ภาวะผู้นำที่ดี ใช้หลักการบริหาร และการจัดการได้อย่างมีอาชีพ มีความเข้าใจในบทบาท หน้าที่ของการเป็นผู้บริหารที่ดี รู้จักวิถี การเรียนรู้ตนเองและการเรียนรู้บุคคลได้เป็นอย่างดี และต้องเป็นผู้ที่รู้จักหลักจิตวิทยาในการบริหารเป็นอย่างดี เพื่อที่จะได้เป็นผู้นำหรือหัวหน้า งานที่สามารถนำพาองค์กรไปถึงเป้าหมายและบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้

สนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ระดับหัวหน้าแผนกงาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมด้านการศึกษาของลาว และเกิดความตระหนักในปัญหาภาวะผู้นำระดับแผนกงาน เพื่อเป็นการพัฒนากระบวนการศึกษาของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวให้ก้าวหน้าสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความคาดหวังการพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ระดับหัวหน้าแผนกงาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
2. เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ระดับหัวหน้าแผนกงาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
3. เพื่อประเมินและเผยแพร่ยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ระดับหัวหน้าแผนกงาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ระดับหัวหน้าแผนกงาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาสภาพปัจจุบันและความคาดหวังการพัฒนาทักษะผู้นำ ระดับหัวหน้าแผนกงาน แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอน 1.1 ศึกษาหลักการแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21

แหล่งข้อมูล ได้แก่ เอกสาร บทความวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 โดยผู้วิจัยคัดเลือกตามเกณฑ์การคัดเลือกคือ เรื่องที่ทันสมัย เอกสารที่จะนำมาอ้างอิง เอกสารหรือตำราภาษาไทย ไม่ควรเกิน 5 ปี และเอกสารหรือตำราภาษาอังกฤษ ไม่ควรเกิน 10 ปี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ ตารางการวิเคราะห์เนื้อหา

การเก็บรวบรวมข้อมูล ศึกษาจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วทำการบันทึกข้อมูลลงตารางการวิเคราะห์เนื้อหา

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอน 1.2 ศึกษาสภาพปัจจุบันและความคาดหวังการพัฒนาทักษะผู้นำระดับหัวหน้าแผนกงาน

แหล่งข้อมูล 1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ที่ทำงานระดับหัวหน้าแผนกงานในกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 24 กรม/เทียบเท่า จำนวน 1,053 คน (กระทรวงศึกษาธิการและกีฬา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, 2561) 2) กลุ่มตัวอย่าง เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เป็นตัวแทนหัวหน้าแผนกงาน จำนวน 290 คน (การคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างได้กำหนดสัดส่วนความคลาดเคลื่อนที่ระดับ .05 เท่ากับระดับความเชื่อมั่น 95%) โดยใช้สูตรของ Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถาม แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่ 1) ข้อมูลพื้นฐาน 2) ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความคาดหวังการพัฒนาทักษะผู้นำ ระดับหัวหน้าแผนกงาน เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert, R., 1967) ได้แก่ 1 หมายถึง น้อยที่สุด 2 หมายถึง น้อย 3 หมายถึง ปานกลาง 4 หมายถึง มาก และ 5 หมายถึง มากที่สุด (โดยแบ่งช่วงของคะแนน ได้แก่ 1.00 - 1.50 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด 1.51 - 2.50 หมายถึง ระดับน้อย 2.51 - 3.50 หมายถึง ระดับปานกลาง 3.51 - 4.50 หมายถึง ระดับมาก และ 4.51 - 5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด) และ 3) ข้อเสนอแนะ

การหาคุณภาพเครื่องมือ นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาทักษะผู้นำ และด้านการวิจัย จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหา แล้วนำไปหาค่าความเที่ยงตรงโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC มีค่า 0.50 - 1.00 (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) ตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยนำไปทดลองใช้กับกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่ตัวอย่าง จำนวน 30 คน และได้นำมาหาค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach, L. J., 1990) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97 และจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งวิธีการออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ใช้แบบสอบถาม ระยะที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความคาดหวังการพัฒนาทักษะผู้นำ ระดับหัวหน้าแผนกงาน ใช้แบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2. กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอน 2.1 การวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของการพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21

แหล่งข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะผู้นำ จำนวน 5 คน เลือกแบบเจาะจง โดยกำหนดคุณสมบัติคือ เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์เฉพาะทาง มีอายุการทำงานมากกว่า 5 ปี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่

- 1) ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของการพัฒนาทักษะผู้นำระดับหัวหน้าแผนกงาน และ
- 2) ร่างยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ระดับหัวหน้าแผนกงาน

การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งวิธีการออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของการพัฒนาทักษะผู้นำระดับหัวหน้าแผนกงาน ใช้แบบสัมภาษณ์ และระยะที่ 2 ร่างยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ระดับหัวหน้าแผนกงาน ใช้การสนทนากลุ่ม

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้เทคนิค SWOT นำเอาผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาจัดทำร่างยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ระดับหัวหน้าแผนกงาน

ขั้นตอน 2.2 การร่างยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21

แหล่งข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะผู้นำ ประกอบด้วย ผู้แทนจากหน่วยงานห้องการกระทรวง ผู้แทนจากกรมจัดตั้งและพนักงาน ผู้แทนจากกรมตรวจตรา ผู้แทนจากกรมสามัญศึกษา ผู้แทนจากกรมการศึกษาขั้นสูง ผู้แทนกรมสร้างครู ผู้แทนจากกรมกิจการนักศึกษา ผู้แทนจากกรมการศึกษาก่อนวัยเรียน และผู้แทนจากกรมแผนการและการร่วมมือ จำนวน 20 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเรื่องการร่างยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21

การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งวิธีการออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ใช้การสนทนากลุ่ม ระดับหัวหน้าแผนกงาน ระยะที่ 2 สนทนากลุ่มอิงผู้เชี่ยวชาญ

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และสรุปเป็นภาพรวม

3. การประเมินและเผยแพร่ยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ระดับหัวหน้าแผนกงาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ขั้นตอนที่ 3.1 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ระดับหัวหน้าแผนกงาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ขั้นตอนที่ 3.2 การเผยแพร่ยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ระดับหัวหน้าแผนกงาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

แหล่งข้อมูล กลุ่มผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ระดับหัวหน้าแผนกงาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวนทั้งหมด 30 คน ได้แก่ 1) ผู้บริหารระดับ

กระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 5 คน 2) นักวิชาการในระดับกรม จำนวน 20 คน 3) นักวิชาการจากสถาบันการศึกษา จำนวน 5 คน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบประเมิน แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่ 1) ข้อมูลพื้นฐาน 2) ระดับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของยุทธศาสตร์ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert, R., 1967) ได้แก่ 1 หมายถึง น้อยที่สุด 2 หมายถึง น้อย 3 หมายถึง ปานกลาง 4 หมายถึง มาก และ 5 หมายถึง มากที่สุด (โดยแบ่งช่วงของคะแนน ได้แก่ 1.00 - 1.50 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด 1.51 - 2.50 หมายถึง ระดับน้อย 2.51 - 3.50 หมายถึง ระดับปานกลาง 3.51 - 4.50 หมายถึง ระดับมาก และ 4.51 - 5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด) และ 3) ข้อเสนอแนะ

การหาคุณภาพเครื่องมือ นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะแล้ว ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหา แล้วนำไปหาค่าความเที่ยงตรงโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC มีค่า 0.50 - 1.00 (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) ตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยนำไปทดลองใช้กับกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่ตัวอย่าง จำนวน 30 คน และได้นำมาหาค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach, L. J., 1990) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.95 และจัดทำแบบประเมินฉบับสมบูรณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งวิธีการออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ระดับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของยุทธศาสตร์ ใช้แบบสอบถาม และระยะที่ 2 แบบประเมินความพึงพอใจ ใช้แบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

การศึกษาสภาพปัจจุบันและความคาดหวังการพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ระดับหัวหน้าแผนงาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 196 คน คิดเป็นร้อยละ 67.6 มีอายุระหว่าง 46 - 55 ปี จำนวน 103 คน คิดร้อยละ 35.5 สถานภาพแต่งงาน จำนวน 256 คน คิดร้อยละ 88.3 ระดับการศึกษาปริญญาโท จำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 60.3 โดยมีค่าเฉลี่ยการพัฒนาทักษะผู้นำที่ความคาดหวังมีค่าสูงกว่าการพัฒนาทักษะผู้นำในสภาพปัจจุบันทุกรายการทั้ง 13 ด้าน สภาพปัจจุบันการพัฒนาทักษะผู้นำ ($\bar{X}$ = 4.24, S.D. = 0.65) และความคาดหวัง ($\bar{X}$ = 4.54, S.D. = 1.17) ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งค่า PNI Modified อยู่ระหว่าง 0.02 - 0.10 เมื่อเรียงเรียงลำดับความต้องการจำเป็น ได้แก่ ลำดับที่ 1 การตัดสินใจ (PNI Modified = 0.10) ลำดับที่ 2 การสร้างสังคม (PNI Modified = 0.09) ลำดับที่ 3 การสื่อสารที่ดี (PNI Modified = 0.08) ลำดับที่ 3 การวางแผน

(PNI Modified = 0.08) ลำดับที่ 4 การสอนงาน (PNI Modified = 0.07) ลำดับที่ 5 การกระตุ้น
 จูงใจ (PNI Modified = 0.06) ลำดับที่ 5 การคิดเชิงสะท้อน (PNI Modified = 0.06) ลำดับที่ 5
 การกำกับการปฏิบัติงาน (PNI Modified = 0.06) ลำดับที่ 6 การจัดการตนเอง
 (PNI Modified = 0.05) ลำดับที่ 6 การใช้เทคโนโลยี (PNI Modified = 0.05) ลำดับที่ 6
 การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิผลสูง (PNI Modified = 0.05) ลำดับที่ 7 การสร้างสัมพันธ์
 (PNI Modified = 0.25) และลำดับที่ 8 การแก้ปัญหา ($\bar{X}$ = 4.24, S.D. = 0.65)
 (PNI Modified = 0.02) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สภาพปัจจุบันและความคาดหวังการพัฒนาทักษะผู้นำ ระดับหัวหน้า
 แผนกงาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ที่	ข้อความ	สภาพปัจจุบัน		ความคาดหวัง		PNI Modified	ลำดับ ความสำคัญ
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1	การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิ ผลสูง	4.21	0.64	4.44	0.99	0.05	6
2	การแก้ปัญหา	4.28	0.60	4.40	4.45	0.02	8
3	การวางแผน	4.20	0.59	4.59	0.78	0.08	3
4	การกำกับการปฏิบัติงาน	4.23	0.62	4.54	0.96	0.06	5
5	การสื่อสารที่ดี	4.18	0.64	4.59	0.89	0.08	3
6	การสร้างสัมพันธ์	4.35	0.65	4.50	0.98	0.03	7
7	การสอนงาน	4.18	0.57	4.52	0.96	0.07	4
8	การสร้างสังคม	4.08	0.59	4.50	0.98	0.09	2
9	การตัดสินใจ	4.17	0.62	4.64	0.86	0.10	1
10	การกระตุ้นจูงใจ	4.32	0.65	4.61	0.83	0.06	5
11	การคิดเชิงสะท้อน	4.29	0.60	4.57	0.75	0.06	5
12	การจัดการตนเอง	4.32	0.86	4.58	0.90	0.05	6
13	การใช้เทคโนโลยี	4.32	0.86	4.55	0.95	0.05	6
รวม		4.24	0.65	4.54	1.17		

การศึกษาการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ระดับ
 หัวหน้าแผนกงาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
 พบว่า การพัฒนาผู้นำระดับหัวหน้าแผนกงาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา สาธารณรัฐ
 ประชาธิปไตยประชาชนลาว ในศตวรรษที่ 21 ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนของประเทศและ
 สากล ได้ทำการกำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายและประเด็นยุทธศาสตร์ ประเด็น
 ยุทธศาสตร์การพัฒนภาวะผู้นำระดับหัวหน้าแผนกงาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา
 สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน 3 ประเด็นยุทธศาสตร์หลัก ดังตารางที่ 2

**ตารางที่ 2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้นำระดับหัวหน้าแผนกงาน สังกัด
กระทรวงศึกษาธิการและกีฬา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว**

ประเด็น ยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์	กลยุทธ์	โครงการพัฒนา	ตัวชี้วัด
ประเด็น ยุทธศาสตร์ที่ 1 การบริหารและ พัฒนาตนเองของ หัวหน้าแผนก	1. เพื่อให้มีบุคลิก ภาพที่ดี	1. การพัฒนา คุณลักษณะด้าน บุคลิกภาพที่สัมพันธ์ กับงาน	1. โครงการการพัฒนา บุคลิกภาพภายในและ บุคลิกภายนอก ด้านการ แสดงออก	ร้อยละ 90 ของ หัวหน้าแผนก มี บุคลิกภาพที่ดี
	2. เพื่อให้มีความรู้ ความ สามารถใน การนำองค์กร	2. การพัฒนาความ ต้องการที่จะนำ	2. โครงการพัฒนา หลักสูตรอบรมด้านการ บริหารการเปลี่ยนแปลง และเสริมสร้างพลังอำนาจ เป็นผู้นำองค์กร	ร้อยละ 80 ของ หัวหน้าแผนก สามารถในการนำ องค์กรได้
	3. เพื่อให้มี คุณธรรมและ จริยธรรม	3. การพัฒนาความ ซื่อสัตย์และมีคุณธรรม	3. โครงการส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของผู้บริหาร	ร้อยละ 80 ของ หัวหน้าแผนกมี คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะพึง ประสงค์
	4. เพื่อให้เป็นผู้มี ความเชื่อมั่นใน ตนเอง	4. การพัฒนาความ เชื่อมั่นในตนเอง	4. โครงการสร้างความ เชื่อมั่นในตนเองในการ ทำงาน ให้เกิดความมั่นใจ ในความสามารถ ศักยภาพ กล้าแสดงออก และกล้า ตัดสินใจเป็นที่ปรึกษา	ร้อยละ 80 ของ หัวหน้าแผนกมี ความมั่นใจมี ศักยภาพกล้า แสดงออก และกล้า ตัดสินใจ
ประเด็น ยุทธศาสตร์ที่ 2 การบริหารและ พัฒนางานของ หัวหน้าแผนก	1. เพื่อให้เป็นมือ อาชีพในการ วางแผนงานที่ดี	1. พัฒนาความรู้และ ทักษะการคิด การ วางแผนในด้าน วิชาการและวิชาชีพ	1. โครงการหลักสูตร “การวางแผนการพัฒนา งานอย่างมีประสิทธิภาพ”	ร้อยละ 80 ของ หัวหน้าแผนก วาง แผนการพัฒนางาน อย่างมีประสิทธิภาพ
	2. เพื่อให้สามารถ แก้ไขปัญหาได้	2. พัฒนาการบริหาร งานเชิงรุก การแก้ไข ปัญหาอย่างชาญฉลาด ฉับพลัน	2. การสร้างเทคนิคการ ทำงานอย่างชาญฉลาด ด้วยกระบวนการ 6 P P1-Positive Thinking, P2-Peaceful Mind, P3-Patient, P4- Punctual, P5-Polite, P6- Professional	ร้อยละ 80 ของ หัวหน้าแผนก มี ทักษะ การแก้ไข ปัญหาอย่างชาญ ฉลาด
	3. เพื่อมีความเชี่ยวชาญ ในการใช้เทคโนโลยี สมัยใหม่ในการ บริหารงาน	3. ส่งเสริมการนำ นวัตกรรมและ เทคโนโลยีสารสนเทศ มาใช้วางแผน	3. โครงการประยุกต์ใช้ นวัตกรรมและเทคโนโลยี สารสนเทศมาใช้ในการ วางแผน การตัดสินใจ	ร้อยละ 70 ของ หัวหน้าแผนก มี ประยุกต์ใช้ นวัตกรรมและ เทคโนโลยี

ประเด็นยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์	กลยุทธ์	โครงการพัฒนา	ตัวชี้วัด
ประเด็นยุทธศาสตร์ ที่ 2 การบริหารและ พัฒนางานของ หัวหน้าแผนก	4. เพื่อให้มีการ สื่อสารในองค์กร อย่างทั่วถึง	4. พัฒนาความ สามารถในการใช้ภาษา สามารถสื่อสารได้	4. โครงการการพัฒนา ทักษะการพูด และ การ สื่อสาร	ร้อยละ 70 ของ หัวหน้าแผนก มีมี การสื่อสารที่ดี
	1. เพื่อให้เป็นผู้มี มนุษย์สัมพันธ์ที่ดี	1. พัฒนาความ สามารถ ในการรักษาและเพิ่มพูน ความสัมพันธ์ การเกื้อกูล ระหว่างกัน	1. กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ทั้งองค์กร	ร้อยละ 90 ของ หัวหน้าแผนก มี มนุษย์สัมพันธ์ที่ดี
ประเด็นยุทธศาสตร์ ที่ 3 การบริหารและ พัฒนาสังคมใน องค์กรของหัวหน้า แผนก	2. เพื่อมีทีมงานที่ มีประสิทธิภาพสูง	2. สนับสนุนการรวม พลังของคนอื่น ก่อให้เกิดพลังแบบ ทวีคูณ	2. โครงการ การสร้างทีม สัมพันธ์ สร้างทีมสัมพันธ์ ให้องค์กรแข็งแกร่ง	ร้อยละ 90 ของ หัวหน้าแผนก สามารถสร้างทีมให้ องค์กรแข็งแกร่ง
	3. เพื่อมีการ ประสานงานที่มี ประสิทธิภาพ	3. การสร้างและ ประสานเครือข่ายเพื่อ ความร่วมมือได้ และ ความ สามารถในการ บริหารความขัดแย้ง	3. โครงการเสริมสร้าง เทคนิคการประสานงาน สำหรับผู้บริหาร	ร้อยละ 90 ของ หัวหน้าแผนก ประสานงานอย่างมี ประสิทธิภาพ
	4. เพื่อให้การส่ง เสริมให้ผู้ร่วมงาน ได้พัฒนาตนเอง และมีความก้าวหน้า ในสายงาน	4. พัฒนาเทคนิคการเป็น พี่เลี้ยง ให้กับผู้ได้บังคับ บัญชาบริหาร งานด้วย เหตุผลและขอธรรม	3. โครงการเสริมสร้าง เทคนิคการเป็นพี่เลี้ยง และสอนงาน	ร้อยละ 90 ของ หัวหน้าแผนก ส่งเสริมให้ผู้ร่วมงาน ได้พัฒนาตนเองและ ให้มีความก้าวหน้า

การศึกษาการประเมินและเผยแพร่ยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ระดับหัวหน้าแผนกงาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า

การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ระดับหัวหน้าแผนกงาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยภาพรวม มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.66$, S.D. = .693) และ ($\bar{X} = 3.68$, S.D. = .427) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าความเหมาะสมและความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากทุกด้าน มีค่าเฉลี่ยมากกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ ค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.51 ทุกด้าน จึงถือยุทธศาสตร์การพัฒนาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ระดับหัวหน้าแผนกงานผ่านเกณฑ์การประเมิน สามารถนำไปปฏิบัติจริงได้ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลว่า

“นโยบายด้านการศึกษามากพอสมควร หนึ่งในจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ มุ่งให้ประชาชน สามารถอ่านและเขียนภาษาลาวได้ ทั้งนี้เพื่อการถ่ายทอดความรู้ แนวคิด และวัฒนธรรม ประเพณีของชาติให้สืบต่อไป” (ผู้แทนจากกรมสามัญศึกษา, 2563)

ผู้วิจัยได้จัดทำคู่มือยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ระดับหัวหน้าแผนกงาน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.62$, S.D. = .607) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ผลปรากฏผล ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลว่า

“ในจัดทำคู่มือยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้นำเป็นการสื่อสารระหว่างผู้คนด้วยลายลักษณ์อักษร ที่คาดว่าจะช่วยก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการเรียนรู้ของผู้ผู้นำในสังคมได้ และสามารถแพร่หลายและอาจนำไปสู่วิวัฒนาการได้อีกรูปแบบหนึ่งในด้านผู้นำในศตวรรษที่ 21” (ผู้แทนจากกรมจัดตั้งและพนักงาน, 2563) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การประเมินความพึงพอใจต่อคู่มือยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ระดับหัวหน้าแผนกงาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ที่	ข้อความ	ระดับความพึงพอใจ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
รูปเล่ม				
1	รูปแบบคู่มือมีความน่าสนใจ	3.54	.651	มาก
2	มีความชัดเจนของภาพและตัวอักษร	3.68	.789	มาก
3	การใช้ภาษาที่ถูกต้องและเหมาะสม	3.58	.548	มาก
4	ขนาดของรูปเล่มมีความเหมาะสม และสมบูรณ์	3.55	.645	มาก
เนื้อหา				
1	เนื้อหามีความครอบคลุมและเหมาะสม	3.59	.871	มาก
2	เรียบเรียงเนื้อหาที่เข้าใจง่าย	3.68	.435	มาก
3	เนื้อหาสาระและเป็นประโยชน์สามารถนำไปประยุกต์	3.91	.487	มาก
4	เนื้อหาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของคู่มือ	3.53	.578	มาก
การนำไปใช้ประโยชน์				
1	สามารถนำคู่มือไปใช้เป็นการปฏิบัติงานได้จริง	3.54	.647	มาก
2	สามารถนำเนื้อหาและกิจกรรมไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาทักษะผู้นำระดับหัวหน้าแผนกงาน สังกัดกระทรวง ศึกษาธิการและกีฬา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	3.57	.421	มาก
รวม		3.62	0.607	มาก

อภิปรายผล

จากการศึกษาสภาพปัจจุบันและความคาดหวังการพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ระดับหัวหน้าแผนกงาน สภาพปัจจุบันการพัฒนาทักษะผู้นำและความคาดหวัง ภาพรวมอยู่ในระดับมาก มี 13 ด้าน ได้แก่ 1) การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพสูง 2) การแก้ปัญหา 3) การวางแผน 4) การกำกับการปฏิบัติงาน 5) การสื่อสารที่ดี 6) การสร้างสัมพันธ์ 7) การสอนงาน 8) การสร้างสังคม 9) การตัดสินใจ 10) การกระตุ้นใจ 11) การคิดเชิงสะท้อน 12) การจัดการตนเอง และ 13) การใช้เทคโนโลยี ดังนั้น ในการพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ต้องมีทักษะในการปฏิบัติงาน และมีความสามารถในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อนได้ เพื่อเพิ่มทักษะและขีดความสามารถของบุคลากรผู้นำในองค์กรให้เหมาะสมกับยุค 4.0 และมีการจัดการได้อย่างมืออาชีพ ซึ่ง วิโรจน์ สารรัตน์ ได้กล่าวถึงคุณลักษณะภาวะผู้นำสำหรับศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญของผู้นำคือ มีวิสัยทัศน์เพื่อการเปลี่ยนแปลง มีความร่วมมือ มีการเสริมพลังอำนาจ มีการให้และการบริการ มีจินตนาการและนวัตกรรม มีการเรียนรู้ด้วยกัน มีการสร้างชุมชน มีการสร้างเครือข่าย มีการนำร่วมกัน มีการสื่อสารที่เข้มแข็ง มีการบริหารความก้าวหน้าส่วนบุคคลหรือในวิชาชีพ มีความยืดหยุ่น สิ่งเหล่านี้เป็นคุณลักษณะที่สะท้อนให้เห็นถึงความหมายของภาวะผู้นำในเชิงบูรณาการ และความคาดหวังการพัฒนาภาวะผู้นำสำหรับศตวรรษที่ 21 คือ การสร้างวัฒนธรรมภาวะผู้นำร่วมเพื่อให้แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำมาจากสมาชิกทุกคนร่วมกันผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีความรับผิดชอบและควรสนับสนุนด้านการศึกษาและสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ตาม เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางเทคโนโลยีและการสื่อสารผู้นำจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาด้านทัศนคติใหม่ ๆ เช่น ความทันสมัย การมีสัมพันธภาพ การปรับตัว การสร้างแรงบันดาลใจ ความโปร่งใส ความซื่อสัตย์ และพึงระับผิดชอบ (วิโรจน์ สารรัตน์, 2556)

จากการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ระดับหัวหน้าแผนกงาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผลการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ระดับหัวหน้าแผนกงาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้ วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้นำระดับหัวหน้าแผนกงาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การบริหารและพัฒนาตนเองของหัวหน้าแผนก ยุทธศาสตร์ที่ 2 การบริหารและพัฒนางานของหัวหน้าแผนก และยุทธศาสตร์ที่ 3 การบริหารและพัฒนาสังคมในองค์กรของหัวหน้าแผนก ทั้ง 3 ยุทธศาสตร์ช่วยเสริมสร้างพลังอำนาจเป็นผู้นำองค์กรและพัฒนาการบริหารงานเชิงรุก ดังเช่น กรรณิกา กันทำ ได้กล่าวว่า ทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดีมาก เนื่องจากว่าในสภาพการณ์ที่ผ่านมาและในปัจจุบัน ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้รับการพัฒนาให้เกิด

คุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่สอดคล้องกับทฤษฎีหรือผลงานวิจัยตามที่กำหนดเป็นองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และตัวบ่งชี้ทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ทำให้สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรม การแสดงออกของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีทักษะภาวะผู้นำสูงขึ้น ส่งผลต่อการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยมีการกำหนดเป็นองค์ประกอบการพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ 1) ทักษะด้านการสื่อสารการรู้เท่าทันสื่อการนำเทคโนโลยีไปใช้ 2) ทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์มีการริเริ่มสร้างสรรค์ผลงานใหม่ ๆ อยู่เสมอ 3) ทักษะด้านวิสัยทัศน์มีวิสัยทัศน์ที่สร้างสรรค์ด้วยวิถีใหม่เสมอและ 4) ทักษะด้านความร่วมมือเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (กรรณิกา กันทำ, 2559)

จากการประเมินและเผยแพร่ยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ระดับหัวหน้าแผนงาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยภาพรวม มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ($\bar{X} = 3.66$, S.D. = .693) และความพึงพอใจต่อคู่มือ ($\bar{X} = 3.68$, S.D. = .427) อยู่ในระดับมาก มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับปรากฏว่า ค่าเฉลี่ยมากกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ 3.51 ทุกด้าน จึงถือยุทธศาสตร์ยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้นำระดับหัวหน้าแผนงาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผ่านการประเมินสามารถนำไปปฏิบัติจริงได้ และได้จัดทำคู่มือยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 เผยแพร่กับผู้บริหาร ดังเช่น เนติ เฉลียววาระศ ได้กล่าวถึงการประเมินเป็นการตรวจสอบเพื่อให้ได้คุณภาพของการประเมินที่เชื่อถือได้ตามที่คณะกรรมการพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการประเมินทางการศึกษาได้กำหนดไว้ ประกอบด้วย มาตรฐานการประเมิน 4 ด้าน คือ มาตรฐานด้านอรรถประโยชน์ ประกอบด้วย 8 เกณฑ์ มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ ประกอบด้วย 3 เกณฑ์ มาตรฐานด้านความเหมาะสม ประกอบด้วย 8 เกณฑ์ มาตรฐานด้านความถูกต้อง ประกอบด้วย 11 เกณฑ์ รวมเกณฑ์ทั้งสิ้น 30 เกณฑ์ ดังรายละเอียดได้แก่ 1) มาตรฐานอรรถประโยชน์ ซึ่งเป็นการประเมินด้านกระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศตรงกับความต้องการของผู้ใช้ผลการประเมินเป็นสำคัญ 2) มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ เป็นมาตรฐานเน้นความเป็นจริงของการประเมิน 3) มาตรฐานด้านความเหมาะสม มุ่งเน้นเกี่ยวกับเรื่องกฎ ระเบียบ ศีลธรรม จรรยาบรรณที่เกี่ยวข้องกับการประเมิน และ 4) มาตรฐานด้านความถูกต้อง (Accuracy Standards) เกี่ยวข้องกับการใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพ ตลอดจนวิธีเก็บข้อมูลตามหลักวิชาการ ดังนั้น สถานศึกษาจึงมีความจำเป็นต้องมีการพัฒนาทักษะทางการบริหารงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีความพร้อม มีสมรรถนะและศักยภาพในการปฏิบัติงาน โดยสรุปการประเมินมีวัตถุประสงค์เพื่อผู้ประเมินอภิमानเชิงความก้าวหน้า โดยประเมินงานประเมินก่อนดำเนินการโครงการโดยการจัดหาสารสนเทศเพื่อการปรับปรุง กำกับ ติดตามคุณภาพของแผนงาน ประเมินวิธีดำเนินการประเมิน ทำให้การประเมินมีคุณภาพมากขึ้น และประเมินอภิमानเชิงสรุปรวม เป็นการประเมินอภิमानเมื่อการประเมินเสร็จสิ้นแล้ว เพื่อ

พิจารณาคุณภาพของการประเมินโดยทั่วไป ได้แก่ คุณค่าภายใน ความยุติธรรม และความเชื่อถือได้ของการประเมิน (เนติ เฉลยวาเรศ, 2556)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ด้านสภาพปัจจุบันและความคาดหวังการพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ระดับหัวหน้าแผนกงาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทุกด้านมีความสำคัญอยู่ในระดับมาก ตามลำดับคือ 1) การตัดสินใจ 2) การสร้างสังคม 3) การสื่อสารที่ดี 4) การวางแผน 5) การสอนงาน 6) การกระตุ้นจิตใจ 7) การคิดเชิงสะท้อน 8) การกำกับการปฏิบัติงาน 9) การจัดการตนเอง 10) การใช้เทคโนโลยี 11) การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพสูง 12) การสร้างสัมพันธ์ และ 13) การแก้ปัญหาได้สรุปว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีลักษณะเป็น “นักบริหารมืออาชีพ” จะสามารถนำพาการปฏิรูปไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย และบริหารจัดการให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคไทยแลนด์ 4.0 ได้

ด้านยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ระดับหัวหน้าแผนกงาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้นำระดับหัวหน้าแผนกงาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน 3 ประเด็นยุทธศาสตร์หลักคือ ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 การบริหารและพัฒนาตนเองของหัวหน้าแผนก ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การบริหารและพัฒนางานของหัวหน้าแผนก ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 การบริหารและพัฒนาสังคมในองค์กรของหัวหน้าแผนก ประเด็นยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย 1) เป้าประสงค์ 2) กลยุทธ์ และ 3) โครงการพัฒนาและตัวชี้วัด

ด้านประเมินและเผยแพร่ยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ระดับหัวหน้าแผนกงาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยภาพรวม มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านความเหมาะสมและความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์แล้วปรากฏว่า ค่าเฉลี่ยมากกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 3.51 ทุกด้าน จึงถือยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้นำระดับหัวหน้าแผนกงาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผ่านการประเมิน สามารถนำไปปฏิบัติจริงได้ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายคือ ควรนำยุทธศาสตร์การพัฒนาภาวะผู้นำระดับหัวหน้าแผนกงาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ไปใช้ในการพัฒนาหัวหน้าแผนกในการพัฒนาตนเอง พัฒนางานและพัฒนาสังคม เพื่อให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปคือ ควรทำการวิจัยการพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 หัวหน้าแผนกหน่วยงานอื่น ในการพัฒนาตนเอง พัฒนางานและพัฒนาสังคม

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. (2559). Thai brands AEC : What's ahead? กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงพาณิชย์ กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ.
- กรรณิกา กันทำ. (2559). ตัวบ่งชี้ทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- กระทรวงศึกษาธิการและกีฬา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. (2561). รายงานการศึกษาไทย พ.ศ. 2561. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- กาด วันแพง. (แปล ลัดสหมี่ วงศ์สัก). (2002). การศึกษาคอนนาคตในศตวรรษที่ 21. ส.ป.ป ลาว: สำนักพิมพ์และ จำหน่ายแห่งรัฐ .
- แกรนท์ อีแวนส์. (แปล ดุษฎี เฮย์มอนต์). (2549). ประวัติศาสตร์สังเขปประเทศลาว ประเทศกลางแผ่นดินเอเชียอาคเนย์. เชียงใหม่: ซิลค์เวอร์ม.
- ชัยทวี เสนะวงศ์. (2556). การบริหารผลการปฏิบัติงาน. กรุงเทพมหานคร: Business Management. Co.Ltd.
- ธีระ รุญเจริญ. (2544). รายงานการปฏิรูปการศึกษาของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. ใน เอกสารรายงานต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. มปท.
- เนติ เฉลยวาเรศ. (2556). การประเมินอภิมาน: แนวคิดและหลักการ. วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ, 3(4), 1-11.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาการพิมพ์.
- ผู้แทนจากกรมจัดตั้งและพนักงาน. (9 กรกฎาคม 2563). ยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ระดับหัวหน้าแผนงาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. (สุดถนอม พินสวัสดิ์, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้แทนจากกรมสามัญศึกษา. (9 กรกฎาคม 2563). ยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ระดับหัวหน้าแผนงาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. (สุดถนอม พินสวัสดิ์, ผู้สัมภาษณ์)
- พรชัย เจตามาน และคณะ. (2560). ทรัพยากรมนุษย์: มิติการบริหารจัดการศตวรรษที่ 21 อย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: สุตรไพศาลบิวเดอร์.
- พรรคประชาชนลาว. (2554). เอกสารการประชุมใหญ่ ครั้งที่ 9. นครหลวงเวียงจันทน์: อลุนใหม่ โรงพิมพ์แห่งรัฐ.

- พระครูสุนทรสังฆพินิต (เสนอห์ ญาณเมธี) และคณะ. (2561). ปรัชญาการศึกษาของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา, 9(1), 30-41.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2556). กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา: กรณีทัศน์ต่อการศึกษาศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ์.
- สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และสรายุทธ กันหลง. (2555). ภาวะผู้นำแบบโลกาภิวัตน์: แนวคิดเชิงทฤษฎี. ใน เอกสารประกอบการสอนรายวิชาภาวะผู้นำ. มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: พรักหวานกราฟฟิค.
- Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing (5th ed.). New York: Harper Collins. Publishers.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3). 607-610.
- Likert, R. (1967). "The Method of Constructing and Attitude Scale". In Reading in Fishbein, M (Ed.), Attitude Theory and Measurement (pp. 90 - 95). New York: Wiley & Son.

ชุมชนต้นแบบในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน
กรณีศึกษา ป่าชุมชนบ้านสวนพลู-พุต้อ ตำบลทัพหลวง
อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี*

PROTOTYPE COMMUNITY IN SUSTAINABLE NATURAL RESOURCE
MANAGEMENT: CASE STUDY ON THE COMMUNITY FOREST
IN BAN SUAN PLU - PLU TOR TAMBOL TAP LUANG AMPHUR
BAN RAI UTHAITHANI PROVINCE

หทัยชนก คตะสมบุญ

Hataichonok Katasomboon

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

Nakhon Sawan Rajabhat University, Thailand

E-mail: hataichanok.naok@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาโครงสร้างและสภาพทั่วไปของป่าชุมชนบ้านสวนพลู - พุต้อ ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี 2) ศึกษากระบวนการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ป่าชุมชนบ้านสวนพลู-พุต้อ ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี และ 3) นำเสนอรูปแบบการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนต้นแบบ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ สมาชิกในชุมชน และภาคีเครือข่ายจากภายนอกชุมชนทั้งภาครัฐและเอกชน จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาความ ผลการวิจัยพบว่า 1) โครงสร้างและสภาพทั่วไปของป่าชุมชนบ้านสวนพลู - พุต้อ เป็นชุมชนที่สืบเชื้อสายจากบรรพบุรุษเวียงจันทน์ สืบสานวัฒนธรรมดูแลรักษาป่าต้นน้ำที่เป็นป่าศักดิ์สิทธิ์มาตั้งแต่ครั้งปู่ย่าตายาย มีแหล่งน้ำจากภูเขากลางผืนป่าไหลหล่อเลี้ยงชีวิตชาวบ้านมาเนิ่นนาน อาศัยป่าเป็นแหล่งน้ำ แหล่งอาหาร สมุนไพรรักษาโรค 2) กระบวนการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนอย่างยั่งยืน 2.1) ด้านการป้องกันรักษา ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาป่า 2.2) ด้านการดูแลรักษา การจัดกิจกรรมเพื่อดูแลรักษาป่าไว้เป็นป่าต้นน้ำ 2.3) ด้านพิธีกรรม จัดพิธีบวชป่า 2.4) ด้านความเชื่อ อาศัยระบบความเชื่อทางพระพุทธศาสนา 3) นำเสนอรูปแบบการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนต้นแบบ 3.1) ด้านการสงวน ส่งเสริมให้ชุมชนร่วมจัดการป่าชุมชนด้วยตนเอง 3.2) ด้านการ

* Received 30 January 2021; Revised 21 May 2021; Accepted 27 May 2021

อนุรักษ์ มีการสืบสานวัฒนธรรมการดูแลรักษาป่าต้นน้ำ 3.3) ด้านการพัฒนา ใช้ประโยชน์ของพื้นที่ป่าร่วมกัน 3.4) ด้านการใช้ประโยชน์ ประชาชนทำการเก็บเห็ดหลายชนิดในฤดูฝน

คำสำคัญ: ชุมชนต้นแบบ, การจัดการ, ทรัพยากรธรรมชาติ, ป่าชุมชน

Abstract

The objectives of this research article were to 1) Study the structure and general condition of community forest of Ban Suan Plu - Plu Tor Tambol Tap Luang Amphur Ban Rai Uthaithani Province 2) Study the process of sustainable community forest resource management, a case study of community forest at Ban Suan Plu – Plu Tor Tambol Tap Luang Amphur Ban Rai Uthaithani Province and 3) Present the model community sustainable forest resource management. It is a qualitative research. The main contributors are community members. and network partners from outside the community, both public and private sectors, totaling 30 people. Analyze descriptive data the results of the research were as follows. 1) Structure and general condition of Ban Suan Phlu-Phutor Community Forest It is a community that descended from Vientiane ancestors. Continue to maintain the culture of the sacred watershed forest since the grandparents. There is a water source from the mountain in the middle of the forest flowing to the life of the villagers for a long time: villagers depend on the forest as the source for water, food, medicinal herbs 2) Sustainable management of community forest resources. 2.1) Prevention and treatment villagers take part in forest conservation. 2.2) Organizing activities to preserve the forest as a watershed forest. 2.3) The ritual of organizing the forest ordination ceremony. 2.4) Faith relying on the Buddhist belief system. 3) Present the model of sustainable community forest resource management of the model community. 3.1) Reserved encourage communities to self-manage community forest. 3.2) Conservation of the culture of upstream forest preservation. 3.3) Development and common forest utilization. 3.4) Utilization people collect many types of mushrooms in the rainy season.

Keywords: Prototype Community, Management, Natural Resource, Community Forest

บทนำ

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ เช่นเดียวกับสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ แต่การพึ่งพาอาศัยประโยชน์ของมนุษย์ได้ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลงจนเกิดเป็นวิกฤตการณ์ทั้งทางด้านบรรยากาศ ดิน น้ำ ป่าไม้ สัตว์ป่า พลังงาน ฯลฯ ขึ้นทั่วโลก (นิวัติ เรืองพานิช, 2553) ในปัจจุบันสถานการณ์และปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของไทยได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและส่งผลกระทบอย่างต่อเนื่องจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่มีประสิทธิภาพ ขาดการบำรุงรักษาเพื่อความยั่งยืน และการบริหารจัดการของรัฐที่ผ่านมายังไม่สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาได้ เพราะมุ่งเน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจทำให้ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและมลพิษต่าง ๆ และมีความรุนแรงมากขึ้นตามลำดับ ซึ่งมีผลกระทบทั้งโดยตรงและทางอ้อมต่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน (ดำรงศักดิ์ ชัยสนิท และคณะ, 2554) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (2560 - 2564) ได้มีการปรับปรุงแนวทางการพัฒนาโดยให้ความสำคัญในเรื่องการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังคำกล่าวที่ว่า “คืนสมดุลสู่ธรรมชาติ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” (อุษา เลาคี และคณะ, 2562) ยุทธศาสตร์การวิจัยรายประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมกำหนดวิสัยทัศน์การวิจัยไว้ว่า “ประเทศไทยมีการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สมดุลเป็นธรรม และมีประสิทธิผล รวมถึงการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการเสริมสร้างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชน” (วิไล บุญญประภา, 2554) มีพันธกิจการวิจัย คือ ส่งเสริมงานวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ และเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน รวมถึงการป้องกัน การบำบัด และฟื้นฟู สภาวะแวดล้อมที่ถูกทำลาย ตลอดจนเพิ่มขีดความสามารถในการปรับตัวของทุกภาคส่วน เพื่อนำประเทศไปสู่ยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และเศรษฐกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2556) โดยมียุทธศาสตร์การวิจัย 1 ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย 1) การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ 2) การวิจัยด้านการใช้ประโยชน์ การอนุรักษ์ การเสริมสร้างและฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน 3) การปรับกระบวนการผลิตและการบริโภคให้ เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม 4) การวิจัยระบบการป้องกันภัยพิบัติธรรมชาติและอุบัติภัย และ 5) การพัฒนาคนและสังคมให้มีสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม (มูลนิธิปิดทองหลังพระ, 2555)

ป่าไม้ถือเป็นทรัพยากรธรรมชาติอันทรงคุณค่าที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับสิ่งมีชีวิต ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ หรือสัตว์ป่าน้อยใหญ่ เนื่องด้วยมนุษย์ได้รับผลประโยชน์จากป่าไม้มากมาย เมื่อมนุษย์มีวิวัฒนาการ การสร้างถิ่นฐานอยู่ร่วมกันเป็นสังคมชุมชนก็เริ่มมีการจับจองพื้นที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง มีการปฏิสัมพันธ์กันภายในสังคม มนุษย์เริ่มเรียนรู้ที่จะใช้

พื้นที่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัย ทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การสร้างที่อยู่อาศัย การทำเกษตรกรรม ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนแล้วแต่ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าไม้ทั้งสิ้น (กรมป่าไม้, 2558) นับตั้งแต่ในอดีตที่มนุษย์ได้เริ่มพึ่งพาตนเอง มนุษย์เรียนรู้ที่จะใช้ประโยชน์จากป่าไม้เนื่องจากป่าไม้เป็นแหล่งปัจจัยสี่ อันได้แก่อาหาร เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค การวิวัฒนาการดังกล่าวนี้สืบเนื่องเรื่อยมา (กรมป่าไม้, 2550) จนกระทั่งถึงยุคสมัยที่ความก้าวหน้าในสังคมมนุษย์มีมากขึ้น มนุษย์เรียนรู้ที่จะคิดค้นเทคโนโลยีและวิทยาการ ความก้าวหน้าต่าง ๆ ขึ้นมาใหม่ เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิต ทำให้มนุษย์เริ่มเข้าสู่สังคมอุตสาหกรรม มีการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติจากป่าไม้มาใช้ประโยชน์ ทั้งในเรื่องการใช้พื้นที่ การนำทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ที่ได้จากป่าไม้เป็นวัตถุดิบ ทำให้ป่าไม้ถูกทำลายมากขึ้น (กาญจนา คุ่มทรัพย์, 2558) ทั้งนี้ ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ถือได้ว่ามีคุณประโยชน์ต่อสิ่งมีชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วม ในการทำให้วัฏจักรของน้ำสมบูรณ์ การช่วยอนุรักษ์ดิน และเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร การช่วยปรับสภาพบรรยากาศให้ดำรงความสมดุล และอื่น ๆ ดังนั้น การทำลายป่าไม้ หรือการทำให้ป่าไม้มีความเสื่อมโทรม จะส่งผลต่อความเป็นอยู่ และสภาวะการดำรงชีวิตทั้งของสิ่งมีชีวิตทั้งมวลไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ พืช และสัตว์ก็เกิดการเปลี่ยนแปลง และโดยธรรมชาติของป่าไม้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ นั้นยากที่จะฟื้นฟูให้กลับคืนสู่สภาพเดิมได้ ดังนั้น การอนุรักษ์ป่าไม้จึงถือเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง ที่มนุษย์ผู้ใช้ประโยชน์จากป่าไม้ทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมกันรับผิดชอบ (เดือนนภา ภูทอง, 2561)

ชุมชนต้นแบบ เป็นชุมชนที่มีการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามแนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ มีกระบวนการสร้างการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ มีเงื่อนไขของความยั่งยืน สมาชิกส่วนใหญ่ในชุมชนมีความเข้าใจและยอมรับการพัฒนาตามแนวคิดป่าชุมชน ป่าชุมชนต้นแบบ ถือเป็นชุมชนที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจาก พื้นที่ป่าชุมชนบ้านสวนพลู-พุต้อ ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี โดยเป็นป่าธรรมชาติหรือป่าที่สร้างขึ้นเพื่อให้ประชาชนชนในชุมชนนั้นได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน โดยนำเอาความต้องการพึ่งพาป่าของประชาชนในพื้นที่มาเป็นวัตถุประสงค์ในการจัดการป่า และให้ประชาชนผู้ได้รับผลประโยชน์จากป่าเป็นผู้กำหนดวัตถุประสงค์ แผนงานและควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อเนื่องสม่ำเสมอตามความต้องการของชุมชน

จังหวัดอุทัยธานี มีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่ตั้งอยู่ในเขตภาคเหนือตอนล่าง มีพื้นที่ประมาณ 6,730 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าและภูเขาสูง สภาพป่าไม้มีความอุดมสมบูรณ์มีความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร และห้วยขาแข้ง ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก ในปีพุทธศักราช 2534 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรและห้วยขาแข้งนับเป็นสถานที่ธรรมชาติแห่งแรกของประเทศไทย และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ได้เป็นมรดกโลก เป็นผืนป่าอนุรักษ์ที่ควรการดูแลรักษาและนำความภาคภูมิใจมาสู่คนไทยทุกคน (กรมทรัพยากรธรณี, 2551) ชุมชนบ้านสวนพลู - พุดตอ ชุมชนเล็ก ๆ

ซึ่งเป็นตัวอย่างของชุมชนที่อยู่ร่วมกับป่ามานานหลายสิบปี อาศัยป่าเป็นแหล่งน้ำ แหล่งอาหาร สมุนไพรรักษาโรค ชุมชนจึงสำนึกรู้คุณค่าของผืนป่า ส่งสอนลูกหลานให้ช่วยกันดูแลรักษา เป็นวัฒนธรรมสืบต่อกันมา และเมื่อกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างกรายเข้ามา ปัญหาการบุกรุก พื้นที่ป่า นายทุนเข้ากว้านซื้อที่และของป่า พวกเขาก็สามารถปรับตัว ร่วมกันหาทางแก้ไข กำหนด มาตรการกฎระเบียบที่ชัดเจน ให้ความสำคัญกับการศึกษาเรียนรู้ ใช้ป่าเป็นห้องเรียนธรรมชาติสืบสานสู่เยาวชน ขยายความร่วมมือสู่เพื่อนบ้านในชุมชนข้างเคียงรอบผืนป่า นี่คือนัยของชุมชนเล็ก ๆ ที่สามารถปกป้องป่าผืนใหญ่ไว้เป็นสมบัติของลูกหลาน ผืนป่ากว้างเกือบ 7,000 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ถึง 4 ตำบลในอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี คือ ตำบลทัพหลวง ตำบลหูช้าง ตำบลบ้านใหม่คลองเคียน และตำบลห้วยแห้ง (ศูนย์ประสานงานประชาคมเมืองอุทัย, 2563) ในอดีตป่าผืนนี้ เคยเชื่อมต่อกับป่าห้วยขาแข้ง “มรดกโลก” ที่ยิ่งใหญ่เป็นส่วนหนึ่งของผืนป่าตะวันตก ปกคลุมแนวเทือกเขาหินปูนที่สลับซับซ้อนทั้งเขาตำแย เขาราวเทียน เขาไม้รัก เขาพุทไธสง เขาพุทไธสง ฯลฯ ทอดยาวโอบล้อมบ้านสวนพลู - พุด่อ ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ชุมชนเล็ก ๆ ที่สืบเชื้อสายจากบรรพบุรุษชาวลาวเวียงจันทร์ได้มีการพัฒนาหมู่บ้านเกิดการจัดการชุมชนในด้านการจัดการป่าชุมชนและส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวในเชิงการอนุรักษ์โดยชุมชน (ปริญา นิกรกุล, 2561)

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาถึง ชุมชนต้นแบบในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ อย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ป่าชุมชนบ้านสวนพลู - พุด่อ ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ว่าป่าชุมชนแห่งนี้มีโครงสร้าง สภาพทั่วไป และกระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติต่อการพัฒนาป่าชุมชนบ้านสวนพลู - พุด่ออย่างไร มีจุดเน้นอะไรที่นำมาใช้เป็นแนวทางในการรักษาป่าของประชาชนในชุมชน ทั้งนี้ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษานี้จะได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการพื้นที่ป่าอันนำไปสู่ความสมดุลและยั่งยืนของการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับป่า ในพื้นที่ใกล้เคียงหรือพื้นที่ที่มีบริบทที่คล้ายคลึงกันต่อไปทั้งในจังหวัดอุทัยธานีและจังหวัดอื่น ๆ ทุกภูมิภาคในประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาโครงสร้างและสภาพทั่วไปของป่าชุมชนบ้านสวนพลู - พุด่อ ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี
2. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ป่าชุมชนบ้านสวนพลู - พุด่อ ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนต้นแบบ กรณีศึกษา ป่าชุมชนบ้านสวนพลู - พุด่อ ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำการเก็บข้อมูลจากการศึกษาภาคสนาม การสัมภาษณ์ โดยการจดบันทึกแล้วนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ของงานวิจัยครั้งนี้ โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกแบบเจาะจง จากผู้นำชุมชน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ทรงภูมิปัญญา รวมถึงผู้นำทางศาสนาในชุมชน สมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนบ้านสวนพลู - พุด่อ ผู้บริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล คณะครูและนักเรียนในพื้นที่ สมาชิกในชุมชน และภาคีเครือข่ายจากภายนอกชุมชนทั้งภาครัฐและเอกชน จำนวน 30 คน ใช้เกณฑ์ในการคัดเลือก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ (Interview) ใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างและสภาพทั่วไปของป่าชุมชนบ้านสวนพลู - พุด่อ กระบวนการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนอย่างยั่งยืน และรูปแบบการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนต้นแบบ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structural Interview) และใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non - Structural Interview) ตรวจสอบเครื่องมือโดยเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา และนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Data) ใช้ในการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชน โดยผู้วิจัยศึกษาเอกสารเฉพาะในส่วนที่มีการเชื่อมโยงถึงข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย ที่เป็นเอกสารวิชาการหนังสือ ตำรา เอกสาร บทความทางวิชาการ วารสาร ภาคนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ และงานวิจัย รวมถึงการสืบค้นจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และอินเทอร์เน็ต การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยที่ผู้วิจัยเลือกวิธีการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ซึ่งใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยที่ผู้วิจัยต้องทำการสัมภาษณ์ไปตามคำถามที่กำหนดไว้ในแบบสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยจะสัมภาษณ์ตามข้อที่กำหนดไว้เท่านั้น และผู้วิจัยจะใช้แบบสัมภาษณ์ซึ่งเป็นคำถามในการสัมภาษณ์และจดบันทึกข้อมูลและบันทึกเสียงตามคำบอกของผู้ถูกสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) โดยตรวจสอบว่าข้อมูลที่เก็บรวบรวมนั้นถูกต้องหรือไม่ คือ การตรวจสอบแหล่งข้อมูลในเรื่องแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคล กรณีข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มีความขัดแย้งไม่ตรงกันกับข้อมูลที่ได้จากผู้ให้สัมภาษณ์คนใดคนหนึ่ง ผู้วิจัยนำคำถามเดิมสอบถามผู้ให้ข้อมูลอีกครั้งโดย เปลี่ยนเวลา สถานที่ต่างกัน เพื่อให้ผู้ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามอีกครั้ง เป็นการยืนยัน และหาข้อสรุปของข้อมูลนั้นให้เกิดความชัดเจน ส่วนข้อมูลที่เป็นที่สงสัยและไม่สามารถพิสูจน์

ทราบได้ หรือขาดความน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยจะไม่นำข้อมูลนั้นมาใช้ และถ้าได้ข้อมูลไม่เพียงพอที่จะศึกษา ก็จะทำให้การเก็บข้อมูลเพิ่มเติมให้สมบูรณ์ ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. โครงสร้างและสภาพทั่วไปของป่าชุมชนบ้านสวนพลู - พุดอ ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี บ้านสวนพลู - พุดอ ชุมชนที่สืบเชื้อสายจากบรรพบุรุษลาวเวียงจันทน์ สืบสานวัฒนธรรมการดูแลรักษาป่าต้นน้ำซึ่งถือว่าเป็น “ป่าศักดิ์สิทธิ์” มาตั้งแต่ครั้งปู่ตายาย “พุก่าง” แหล่งน้ำซับจากภูเขาสูงกลางผืนป่าไหลหล่อเลี้ยงชีวิตชาวบ้านมานาน เป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คนที่แม้จะมาจากต่างถิ่น เป็นแหล่งชุมทรัพย์ทางปัญญาที่ยิ่งใหญ่ ชุมชนบ้านสวนพลู - พุดอ ที่อยู่ร่วมกับป่ามานานหลายสิบปี อาศัยป่าเป็นแหล่งน้ำ แหล่งอาหาร สมุนไพรรักษาโรค พวกเขาจึงสำนึกคุณค่าของผืนป่า สอนลูกหลานให้ช่วยกันดูแลรักษา เป็นวัฒนธรรมสืบต่อกันมา เมื่อกระแสความรุนแรงของการบุกรุกทำลายจากบุคคลภายนอก หลั่งไหลเข้ามามากขึ้น ชุมชนจึงต้องห้ามและมีมาตรการป้องกัน และกำหนดกฎระเบียบที่ชัดเจนมากขึ้นกว่าเดิม โดยการประกาศกฎระเบียบเกี่ยวกับ การดูแลรักษาป่าและน้ำ ในกฎระเบียบหมู่บ้าน ถือเป็นหน้าที่ของทุกคนที่ต้องช่วยกันดูแลและปฏิบัติตาม มีการตั้งคณะกรรมการดูแลป่าชุมชน แบ่งหน้าที่ช่วยกันดูแลรับผิดชอบจัดตั้งเวรยามลาดตระเวน สอดส่องดูแลผู้กระทำความผิด แต่ละครัวเรือนต้องส่งตัวแทนไปร่วมกันพัฒนาอ่างเก็บน้ำพุก่างทุกเดือนและในวันสำคัญต่าง ๆ ผลจากพลังความร่วมมือร่วมใจปฏิบัติตามกฎระเบียบ ลาดตระเวนป้องกันไฟป่าการป้องกันการลักลอบตัดไม้ เก็บหาของป่า เก็บหน่อไม้ ของบุคคลภายนอกเพื่อไปขายช่วยกันดับไฟป่า ทำแนวกันไฟทุกปีช่วงเดือนธันวาคม - มกราคม ปลุกป่าเพิ่มเติมในวันสำคัญต่าง ๆ ปั้นฟูป่าที่เสื่อมโทรม ทำให้สามารถรักษาป่าต้นน้ำที่อุดมสมบูรณ์ไว้ได้ จนถึงปัจจุบัน ดังปรากฏในบทสัมภาษณ์ ดังนี้

“ทุกวันนี้ ป่าพุก่าง ยังคงความอุดมสมบูรณ์ มีไม้ใหญ่มีค่าอายุนับร้อยปีปะปนกันอยู่ ส่วนป่าพื้นล่างมีพืชผักหลายชนิด การจัดการป่า แต่ละประเภทจึงแตกต่างกันไป นี่ก็ภูมิปัญญาจากการสังเกตเรียนรู้จากป่า ป่าจึงเป็นชุมทรัพย์ทางปัญญา ขนาดใหญ่ที่รอการค้นคว้าเรียนรู้ด้วยความร่วมมือระหว่างวัด ป่า ชุมชน โรงเรียน ป่าจึงถูกใช้เป็นห้องเรียนธรรมชาติของชุมชนร่วมสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจ เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันผืนป่าให้มั่นคงแน่นอนหนา” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ท่านที่ 1, 2563)

2. กระบวนการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ป่าชุมชนบ้านสวนพลู - พุดอ ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี กระบวนการจัดการ

ทรัพยากรป่าชุมชนอย่างยั่งยืนของป่าชุมชน 1) ด้านการป้องกันรักษาบ้านสวนพลู - พุดอ มีป่าพูกางที่คงความอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาป่าส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชน สร้างกิจกรรมอาสาสมัครป้องกันไฟป่ามีการร่วมกันออกกฎป้องกันการลักลอบตัดไม้ โดยมีการออกกฎระเบียบของผู้ใช้ป่าชุมชนร่วมกัน 2) ด้านการดูแลรักษา มีการจัดกิจกรรมในเบื้องต้นเพื่อดูแลรักษาป่าพูกางไว้เป็นป่าต้นน้ำ โดยการปลูกป่าในพื้นที่ป่าชุมชน โดยประสานไปยังภาคีเครือข่าย ให้เกิดเป็นป่า 3 อย่าง ให้ประโยชน์ 4 อย่าง ป่าไม้ใช้สอย ป่าไม้กิน และป่าไม้เศรษฐกิจ ผสมผสานการอนุรักษ์ดิน น้ำและการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ อนุรักษ์ดินและต้นน้ำลำธาร เพื่อร่วมฟื้นฟูและเพิ่มพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ เพิ่มพื้นที่สีเขียว ในชุมชนเกิดการขยายความร่วมมือกับสังคมภายนอกชุมชน 3) ด้านพิธีกรรม ชุมชนสืบเชื้อสายจากบรรพบุรุษลาวเวียงจันทน์ สืบสานวัฒนธรรมการดูแลรักษาป่าต้นน้ำซึ่งถือว่าเป็น ป่าศักดิ์สิทธิ์มาตั้งแต่ครั้งปู่ย่าตายายพูกาง และยังมีการประยุกต์ใช้ประเพณีพิธีกรรมทางพุทธศาสนาเพื่อการอนุรักษ์ป่า พิธีกรรมบวชป่าใช้สัญลักษณ์ผ้าเหลืองของพระสงฆ์ผูกติดต้นไม้เพื่อ เป็นการรักษาป่าพูกางให้เป็นแหล่งน้ำ แหล่งอาหาร สมุนไพรรักษาโรค ให้คนในชุมชนได้ใช้ ประโยชน์ร่วมกัน และ 4) ด้านความเชื่อของชาวบ้านนั้นมีทั้งการอาศัยระบบความเชื่ออันเป็น พื้นฐานทางวัฒนธรรมของชุมชน ความเชื่อทางพระพุทธศาสนา และพลังของชุมชนในรูปของ คณะกรรมการ เป็นกลไกสำคัญในการกำหนดความสัมพันธ์ของคนในชุมชนในการใช้ประโยชน์ จากป่าชุมชน ทำให้ชุมชนได้รับการตอบสนองความต้องการและสามารถดำรงไว้ ซึ่งรากฐาน ทางวัฒนธรรมของชุมชนรวมทั้งก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ดังปรากฏในบทสัมภาษณ์ ดังนี้

“เมื่อวิเคราะห์กระบวนการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนอย่างยั่งยืนมีการจัดกิจกรรม ในเบื้องต้นเพื่อดูแลรักษาป่าพูกางไว้เป็นป่าต้นน้ำ โดยการปลูกป่าในพื้นที่ป่าชุมชน ประสานไป ยังภาคีเครือข่ายต่าง ๆ โดยเริ่มจากเยาวชนจากโรงเรียนตำบลทัพหลวงร่วมฟื้นฟูป่าต้นน้ำเฉลิม พระเกียรติป่าพูกาง เพื่อให้เยาวชนได้รับความรู้ความเข้าใจและตระหนักในความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ก่อให้เกิดจิตสำนึกและความร่วมมือในการปกป้องดูแล รักษาป่า เพื่อร่วมฟื้นฟูและเพิ่มพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ เพิ่มพื้นที่สีเขียวในชุมชนเกิดการ ขยายความร่วมมือกับสังคมภายนอกชุมชน ร่วมกันดูแลรักษาสภาพป่าพูกางและการปลูกป่า คือ ปลูกป่าในใจคน” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 2, 2563)

3. รูปแบบการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนต้นแบบกรณีศึกษา ป่าชุมชนบ้านสวนพลู - พุดอ ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี มี 4 ด้าน คือ 1) ด้านการสงวน ส่งเสริมให้ชุมชนร่วมจัดการป่าชุมชนด้วยตนเองเป็นกระบวนการที่ให้ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนด้วยตนเอง ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการร่วมใช้ความคิด

สร้างสรรค์ องค์ความรู้ และความชำนาญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมกับวิทยาการที่เหมาะสม สนับสนุนการปฏิบัติงานในลักษณะการทำงานเป็นทีม เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนการดูแลรักษาและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในพื้นที่ป่าชุมชนอันนำไปสู่การรักษาฐานทรัพยากรของชุมชนให้เกิดความยั่งยืน 2) ด้านการอนุรักษ์ มีการสืบสานวัฒนธรรมการดูแลรักษาป่าต้นน้ำซึ่งถือว่าเป็นป่าศักดิ์สิทธิ์ ปรับปรุงพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านต่าง ๆ อาศัยป่าเป็นแหล่งน้ำ แหล่งอาหาร สมุนไพรรักษาโรค ชุมชนก่อตั้งกลุ่มอนุรักษ์ป่าไม้ แล้วนำไปสู่การจัดตั้งป่าชุมชน เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐเข้าไปส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการจัดตั้งป่าชุมชน ทำให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในชุมชน 3) ด้านการพัฒนา การจัดการป่าชุมชนที่ยั่งยืน มีการร่วมกันกำหนดการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ป่าร่วมกันของคนในพื้นที่อย่างชัดเจน มีด้านการมีระเบียบ และกฎเกณฑ์ ที่เหมาะสมผ่านการยอมรับของประชาชนจากการประชาคม มีศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นแหล่งถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาที่สำคัญ อันเป็นศูนย์กลางในการบูรณาการงานพัฒนาด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่เปิดโอกาสหรือเป็นเวทีให้เกิดการมีส่วนร่วมร่วมกันของทุกภาคส่วนอย่างเป็นรูปธรรม และ 4) ด้านการใช้ประโยชน์ ป่าชุมชนเป็นแหล่งสะสมอาหารมีธรรมชาติความอุดมสมบูรณ์ของป่าที่เพิ่มขึ้น ในฤดูการเก็บเห็ดมีชาวบ้านมาเก็บเห็ดจำนวนมาก องค์การบริหารส่วนตำบลก็มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเก็บเห็ด เป็นผลมาจากความอุดมสมบูรณ์ของป่าที่เพิ่มมากขึ้นเช่นเดียวกันการสร้างคามเข้มแข็งของชุมชนที่ส่งผลต่อกิจกรรมด้านอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการตั้งจุดสกัดดูแลรักษาป่าที่ชุมชน ร่วมกันจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นรั้วป้องกันการบุกรุก ทำให้ป่าชุมชนแห่งนี้มีรั้วป้องกันที่เข้มแข็ง 3 รั้ว คือ รั้วป้องกันจากวัดที่มีความศรัทธา ความเชื่อ รั้วป้องกันจากกลุ่มชาวบ้านด้วยกันในรูปของคณะกรรมการป่าชุมชน และรั้วจากเครือข่ายการจัดการป่าชุมชนด้วยกัน ดังปรากฏในบทสัมภาษณ์ ดังนี้

“ชุมชนบ้านสวนพลู - พุด่อ มีการสืบสานวัฒนธรรมการดูแลรักษาป่าต้นน้ำซึ่งถือว่าเป็นป่าศักดิ์สิทธิ์ รวบรวมอนุรักษ์พรรณไม้ท้องถิ่น ปรับปรุงพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านต่าง ๆ อาศัยป่าเป็นแหล่งน้ำ แหล่งอาหาร สมุนไพรรักษาโรค ปลุกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในชุมชน และคนในชุมชนก็ได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 3, 2563)

อภิปรายผล

1. โครงสร้างและสภาพทั่วไปของป่าชุมชนบ้านสวนพลู - พุด่อ ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี สืบสานวัฒนธรรมการดูแลรักษาป่าต้นน้ำมาตั้งแต่ครั้งปู่ย่าตายายเป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คน เป็นแหล่งชุมทรัพย์ทางปัญญาที่ยิ่งใหญ่ ชุมชนบ้านสวนพลู - พุด่อ อาศัยป่าชุมชนเป็นแหล่งน้ำ แหล่งอาหาร แหล่งสมุนไพร พวกเขาจึงมีจิตสำนึกคุณค่าของผืนป่าทำการสั่งสอนลูกหลานให้ช่วยกันดูแลรักษา เป็นวัฒนธรรมสืบทอดกันมายาวนาน ชุมชนมี

มาตรการป้องกัน และกำหนดกฎระเบียบที่ชัดเจน โดยการประกาศกฎระเบียบเกี่ยวกับการดูแลรักษาป่าและน้ำ ในกฎระเบียบหมู่บ้าน ถือเป็นหน้าที่ของทุกคนที่ต้องช่วยกันดูแลและปฏิบัติตาม มีการตั้งคณะกรรมการดูแลป่าชุมชน ผลจากพลังความร่วมมือร่วมใจปฏิบัติตามกฎระเบียบ ทำให้สามารถรักษาป่าต้นน้ำที่อุดมสมบูรณ์ไว้ได้จนถึงปัจจุบัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ กาญจนา คุ่มทรัพย์ ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชน: กรณีศึกษาป่าชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการจัดการป่าชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี ชุมชนรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรเพื่อดูแล รักษาป่าและร่วมกันกำหนดกฎกติกาหรือสถาบันเพื่อควบคุมพฤติกรรมการใช้ประโยชน์เป็นไปตาม หลักการออกแบบกฎกติกาสำหรับการจัดการทรัพยากรส่วนรวมที่ยั่งยืน อาศัยความเชื่อ จารีต ประเพณี วัฒนธรรมชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความรู้การจัดการป่าไม้จากการเข้าอบรมและเรียนรู้ จากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ภายใต้กรอบของกฎหมาย มีคณะกรรมการป่าชุมชน ทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลให้เป็นไป ตามกฎกติกา ร่วมกันดูแลรักษาและร่วมรับประโยชน์ที่เกิดขึ้นอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม (กาญจนา คุ่มทรัพย์, 2558)

2. กระบวนการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ป่าชุมชน บ้านสวนพลู - พุด่อ ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาป่าส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชน มีการออกกฎระเบียบของผู้ใช้ป่าชุมชนร่วมกัน การดูแลรักษา มีการจัดกิจกรรมในเบื้องต้นเพื่อดูแลรักษาป่าไว้เป็นป่าต้นน้ำ โดยการปลูกป่าในพื้นที่ป่าชุมชน โดยประสานไปยังภาคีเครือข่าย ให้เกิดป่าไม้ใช้สอย ป่าไม้กิน และป่าไม้เศรษฐกิจ ผสมผสานการการอนุรักษ์ดิน น้ำและการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ อนุรักษ์ดินและต้นน้ำลำธาร เพื่อร่วมฟื้นฟูและเพิ่มพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ในส่วนของพิธีกรรมมีการประยุกต์ใช้ประเพณีพิธีกรรมทางพุทธศาสนาเพื่อการอนุรักษ์ป่า พิธีกรรมบวชป่าใช้สัญลักษณ์ผ้าเหลืองของพระสงฆ์ผูกติดต้นไม้เพื่อเป็นการรักษาป่าพุทองให้เป็นแหล่งน้ำ แหล่งอาหาร สมุนไพรรักษาโรค ให้คนในชุมชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ความเชื่อของชาวบ้านนั้นมีทั้งการอาศัยระบบความเชื่ออันเป็นพื้นฐานทางวัฒนธรรมของชุมชน ความเชื่อทางพระพุทธศาสนา เป็นกลไกสำคัญในการกำหนดความสัมพันธ์ของคนในชุมชนในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน ทำให้ชุมชนได้รับการตอบสนองความต้องการและสามารถดำรงไว้ซึ่งรากฐานทางวัฒนธรรมของชุมชน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศรีประไพ คุ่มศัตรา ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน: กรณีศึกษาตำบลช่องสะเดา อำเภอมะนังจังหวัดน่าน จังหวัดน่านบุรี ผลการวิจัยพบว่า แนวทางด้านการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างยั่งยืนร่วมกัน ได้แนวทางกำหนดออกมาในรูปแบบของโครงการ คือโครงการรักษาป่าต้นน้ำ โครงการปลูกป่า โครงการบวชป่า โดยให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจ ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนในตำบลช่องสะเดาเกิดความตระหนักต่อการรักษาผืนป่าของตำบล ซึ่งเป็นแหล่งอาหารทางธรรมชาติที่เรียกว่าป่าอนุรักษ์ของตำบล ทำให้ธรรมชาติกลับมาสดใสและชุ่มชื้น ฝนตกต้องตามฤดูกาล

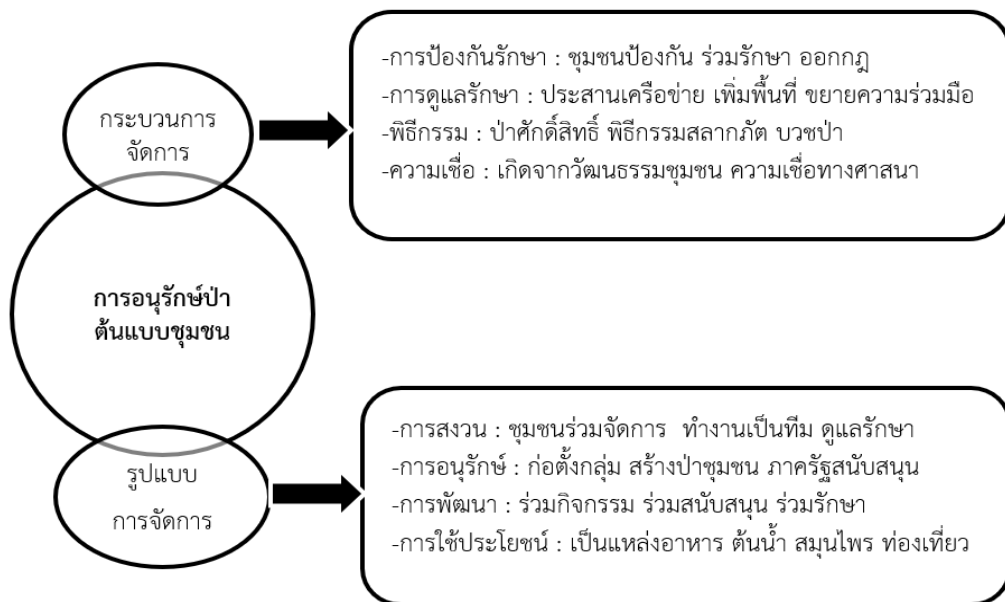
กลับมามีน้ำให้ประชาชน และสัตว์ป่าได้ใช้ประโยชน์เป็น การเกื้อกูลธรรมชาติระหว่างกัน และกัน มีแหล่งธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ (ศรีประไพ คัมคัตตรา, 2559)

3. รูปแบบการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนต้นแบบกรณีศึกษา ป่าชุมชนบ้านสวนพลู - พุด่อ ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี มีการส่งเสริมให้ชุมชนร่วมจัดการป่าชุมชนด้วยตนเองมีการทำงานร่วมกัน เป็นกระบวนการที่ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน สนับสนุนการดูแลรักษาและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในพื้นที่ป่าชุมชนอันนำไปสู่การรักษาฐานทรัพยากรของชุมชนให้เกิดความยั่งยืน การอนุรักษ์ มีการสืบสานวัฒนธรรมการดูแลรักษาป่าต้นน้ำซึ่งถือว่าเป็นป่าศักดิ์สิทธิ์ ปรับปรุงพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านต่าง ๆ ชุมชนก่อตั้งกลุ่มอนุรักษ์ป่าไม่นำไปสู่การจัดตั้งป่าชุมชน ทำให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในชุมชน การจัดการป่าชุมชนที่ยั่งยืนมีการร่วมกันกำหนดการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ป่าร่วมกันของคนในพื้นที่อย่างชัดเจน มีด้านการมีระเบียบ และกฎเกณฑ์ที่เหมาะสมผ่านการยอมรับของประชาชน การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนที่ส่งผลต่อกิจกรรมด้านอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้ป่าชุมชนแห่งนี้มีรั้วป้องกันจากวัดที่มีความศรัทธาความเชื่อ รั้วป้องกันจากกลุ่มชาวบ้านด้วยกันในรูปของคณะกรรมการป่าชุมชน และรั้วจากเครือข่ายการจัดการป่าชุมชนด้วยกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของพระมหาประกาศิต สิริเมโธ ได้ศึกษาเรื่อง ปราชญ์ป่า: กระบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมในการจัดการป่าชุมชนต้นแบบ เขตลุ่มแม่น้ำมูลตอนบน ผลการวิจัยพบว่า การจัดการอนุรักษ์พิทักษ์ป่าชุมชนที่มีกรมป่าไม้ เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามาเป็นเจ้าของและจัดการป่าชุมชนด้วยตนเองและทำงานร่วมกัน โดยภาครัฐจะเป็นผู้กำกับดูแลการจัดการให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ และมีการนำหลักคิดตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการจัดการป่าชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนตามแนวพระราชดำริ ทำให้เกิดการอนุรักษ์ในเชิงพื้นที่จนประสบความสำเร็จอย่างชัดเจน นำไปสู่การขยายเป็นเครือข่ายป่าชุมชน โดยกระบวนการทำงานด้านการสร้างจิตสำนึกร่วมของปราชญ์ป่านั้นเริ่มจากการหาจุดร่วม มีระเบียบเสมอกัน และใช้ประโยชน์ร่วมกัน คือ ส่งเสริมให้ได้รับประโยชน์อย่างยุติธรรมเสมอกัน เพื่อสร้างจิตสำนึกร่วมในการจัดการป่าชุมชนให้มีผลสมฤทธิ์ที่เป็นรูปธรรมก่อให้เกิดคุณภาพแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืนของการจัดการป่าชุมชน (พระมหาประกาศิต สิริเมโธ, 2560)

องค์ความรู้ใหม่

Model องค์ความรู้ใหม่ สรุปลงได้ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ สรุปลงได้ดังนี้

1. กระบวนการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ป่าชุมชนบ้านสวนพลู - พุด่อ ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

1.1 กระบวนการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนอย่างยั่งยืนด้านการป้องกันรักษา ชาวบ้านในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษา สร้างกิจกรรมอาสาสมัครป้องกันไฟป่ามีการร่วมกันออกกฎป้องกันการลักลอบตัดไม้และห้ามจับสัตว์ป่าร่วมมือกันในการป้องกันเพื่อรักษาป่าสำหรับการพึ่งพาปัจจัย 4 ซึ่งเป็นแหล่งอาหารและรายได้ของชุมชน

1.2 กระบวนการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนอย่างยั่งยืนด้านการดูแลรักษา ดูแลรักษาป่าพูก่างให้เป็นป่าต้นน้ำ ปลูกป่าในพื้นที่ป่าชุมชน โดยประสานไปยังภาคีเครือข่ายให้เกิดเป็นป่า 3 อย่าง ให้ประโยชน์ 4 อย่าง ป่าไม้ใช้สอย ป่าไม้กิน และป่าไม้เศรษฐกิจ ผสมผสานการอนุรักษ์ดิน น้ำและการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ อนุรักษ์ดินและต้นน้ำลำธาร เพื่อร่วมฟื้นฟูและเพิ่มพื้นที่ให้มีความอุดมสมบูรณ์ เพิ่มพื้นที่สีเขียวในชุมชน

1.3 กระบวนการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนอย่างยั่งยืนด้านพิธีกรรม ชุมชนสืบเชื้อสายจากบรรพบุรุษลาวเวียงจันทน์ สืบสานวัฒนธรรมการดูแลรักษาป่าต้นน้ำซึ่งถือว่าเป็น “ป่าศักดิ์สิทธิ์” มาตั้งแต่ครั้งปู่ย่าตายาย “พูก่าง” มีการประยุกต์ใช้ประเพณีพิธีกรรมทาง

พุทธศาสนาเพื่อการอนุรักษ์ป่า การใช้พิธีกรรมสลาภัต พิธีกรรมบวชป่าใช้สัญลักษณ์ผ้าเหลืองของพระสงฆ์ผูกติดต้นไม้เพื่อเป็นการรักษาป่าพุทองให้เป็นแหล่งน้ำ แหล่งอาหาร สมุนไพรรักษาโรค ให้คนในชุมชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน

1.4 กระบวนการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนอย่างยั่งยืนด้านความเชื่อ ชุมชนอาศัยระบบความเชื่ออันเป็นพื้นฐานทางวัฒนธรรมของชุมชน ความเชื่อทางพระพุทธศาสนาและพลังของชุมชน ภายใต้ระบบการจัดการ ทำให้ชุมชนได้รับการตอบสนองความต้องการและสามารถดำรงไว้ ซึ่งรากฐานทางวัฒนธรรมของชุมชนรวมทั้งก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

2. นำเสนอรูปแบบการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนต้นแบบกรณีศึกษา ป่าชุมชนบ้านสวนพลู - พุด่อ ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

2.1 รูปแบบการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนต้นแบบในการอนุรักษ์ป่าชุมชนด้านการสงวน ส่งเสริมให้ชุมชนร่วมจัดการป่าชุมชนด้วยตนเองเป็นกระบวนการที่ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนด้วยตนเอง ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ องค์กรความรู้ และความชำนาญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำงานเป็นทีม ชุมชนมีกระบวนการเรียนรู้ รวมถึงการระดมความคิดจัดทำแผนปฏิบัติงานบริหารจัดการป่า ติดตาม ตรวจสอบ และพิจารณาแก้ไขปัญหา เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนการดูแลรักษาให้เกิดความยั่งยืน

2.2 รูปแบบการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนต้นแบบในการอนุรักษ์ป่าชุมชนด้านการอนุรักษ์ ชุมชนบ้านสวนพลู - พุ มีการสืบสานวัฒนธรรมการดูแลรักษาป่าต้นน้ำซึ่งถือว่าเป็น “ป่าศักดิ์สิทธิ์” รวบรวมอนุรักษ์พรรณไม้ท้องถิ่น ปรับปรุงพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านต่าง ๆ อาศัยป่าเป็นแหล่งน้ำ แหล่งอาหาร สมุนไพรรักษาโรคปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในชุมชน และคนในชุมชนก็ได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน

2.3 รูปแบบการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนต้นแบบในการอนุรักษ์ป่าชุมชนด้านการพัฒนาร่วมกันกำหนดการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ป่าร่วมกันของคนในพื้นที่อย่างชัดเจนมีด้านการมีระเบียบ และกฎเกณฑ์ ที่เหมาะสมผ่านการยอมรับของประชาชน ร่วมวางแผน ร่วมการดำเนินการ ร่วมติดตามผล ร่วมรับผลที่เกิดขึ้น อีกทั้งร่วมกิจกรรม ร่วมสนับสนุน ร่วมส่งเสริม ในการร่วมจัดการป่าชุมชนบ้านสวนพลู - พุด่อ

2.4 รูปแบบการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนต้นแบบในการอนุรักษ์ป่าชุมชนด้านการใช้ประโยชน์ ประโยชน์มากมายหลายแง่มุมชีวิตคนเราก็ผูกพันอยู่กับป่ามาโดยตลอดเนื่องจากป่าไม่สามารถเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อประชาชนได้ทั้งทางตรงและทางอ้อมดังที่กล่าวมาแล้ว โดยประชาชนในตำบลทัพหลวงได้ทำการเก็บในช่วงฤดูฝนของทุกปี มีหลายหลายชนิดเช่น เห็ดก่อ เห็ดละโงก เห็ดโค เห็ดข่า เห็ดปลวก มีการเพาะเชื้อเห็ดใน

ป่าชุมชนทำให้ประชาชนในพื้นที่มีรายได้เพิ่มขึ้น เป็นทั้งแหล่งสะสมอาหารที่เอื้อประโยชน์ต่อชุมชนต่อไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย สรุปได้ว่า 1) โครงสร้างและสภาพทั่วไปของป่าชุมชนบ้านสวนพลู - พุดอ เป็นชุมชนที่สืบเชื้อสายจากบรรพบุรุษเวียงจันทน์ สืบสานวัฒนธรรมการดูแลรักษาป่าต้นน้ำที่เป็น ป่าศักดิ์สิทธิ์มาตั้งแต่ครั้งปู่ย่าตายาย มีแหล่งน้ำซับจากภูเขาสูงกลางผืนป่าไหลหล่อเลี้ยงชีวิต ชาวบ้านมาเนิ่นนาน อยู่ร่วมกับป่ามานาน อาศัยป่าเป็นแหล่งน้ำ แหล่งอาหาร สมุนไพรรักษาโรค 2) กระบวนการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย ด้านการป้องกันรักษา ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาป่า ด้านการดูแลรักษา การจัดกิจกรรมเพื่อดูแลรักษาป่าไว้ เป็นป่าต้นน้ำ ด้านพิธีกรรม จัดพิธีบวชป่า ด้านความเชื่อ อาศัยระบบความเชื่อทาง พระพุทธศาสนา และ 3) นำเสนอรูปแบบการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชน ต้นแบบ ประกอบด้วย ด้านการสงวน ส่งเสริมให้ชุมชนร่วมจัดการป่าชุมชนด้วยตนเอง ด้านการ อนุรักษ์ มีการสืบสานวัฒนธรรมการดูแลรักษาป่าต้นน้ำ ด้านการพัฒนา การใช้ประโยชน์ของ พื้นที่ป่าร่วมกัน ด้านการใช้ประโยชน์ ประชาชนได้ทำการเก็บเห็ดหลายชนิดในช่วงฤดูฝน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ 1) ประชาชนในพื้นที่ควรตระหนัก รู้คุณค่า หวงแหน ทรัพยากรป่าชุมชนในท้องถิ่นและปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ป่าชุมชนอย่างเคร่งครัด และควรมี ส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน 2) ผู้นำชุมชนควรเป็นตัวอย่างที่ดีในการจัดการทรัพยากรป่า ชุมชน ไม่แสวงผลประโยชน์จากแหล่งทรัพยากร ป่าชุมชน ปกครองชุมชนโดยใช้ หลักธรรมมาภิบาล ร่วมประสานงาน และประชาสัมพันธ์ความรู้ความเข้าใจ และความตระหนัก ในการปกป้องผืนป่าชุมชน 3) สร้างกลไกชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าชุมชนใน รูปแบบคณะกรรมการป่าชุมชน โดยการจัดตั้งคณะกรรมการดูแลป่าเพื่อผลักดันและขับเคลื่อน งานอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรป่าชุมชนในชุมชนให้ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรมีการศึกษาแนวทางการสร้างอาชีพที่เหมาะสมแก่ประชาชนในพื้นที่ และแนวทางการ พัฒนาแหล่งทรัพยากรในเขตพื้นที่ป่าชุมชน เพื่อเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญและเป็นแนวทาง ในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชุมชนในพื้นที่ 2) ควรจะมีการทำวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพของชุมชนและหน่วยงานรัฐในการบริหารจัดการ ทรัพยากรป่าชุมชนในเขตป่าชุมชนบ้านสวนพลู - พุดอ ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ในการสนับสนุน การบริหารจัดการป่า ชุมชน และสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนในพื้นที่ จังหวัดอุทัยธานี

เอกสารอ้างอิง

- กรมทรัพยากรธรณี. (2551). การจำแนกเขตเพื่อการจัดการด้านธรณีวิทยาและทรัพยากรธรณี จังหวัดอุทัยธานี. กรุงเทพมหานคร: กรมทรัพยากรธรณี กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- กรมป่าไม้. (2550). การจัดการป่าชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานส่งเสริมการปลูกป่า.
- _____. (2558). ป่าไม้เพื่อการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักจัดการป่าชุมชน.
- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2556). การจัดการสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- กาญจนา คุ่มทรัพย์. (2558). การจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชน: กรณีศึกษาป่าชุมชนใน จังหวัด อุบลราชธานี. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนบูรณาการศาสตร์. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- ดำรงศักดิ์ ชัยสนธิ และคณะ. (2554). ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: วังอักษร.
- เดือนนภา ภูทอง. (2561). การจัดการป่าชุมชนเพื่อความยั่งยืน โดยการใช้กระบวนการมีส่วนร่วม สาธารณะและจารีตประเพณีท้องถิ่นในพื้นที่ภาคเหนือ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยรังสิต.
- นิวัติ เรืองพานิช. (2553). การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: ไร่เขียว.
- ปริญญานิกรกุล. (2561). การบริหารจัดการทรัพยากรร่วมป่าชุมชนสวนพลู-พุต้อ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี. วารสารพิบูล, 16(1), 233-256.
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 1. (7 ธันวาคม 2563). สภาพทั่วไปของป่าชุมชนบ้านสวนพลู-พุต้อ. (นางสาวหทัยชนก คตะสมบุรณ์, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 2. (9 ธันวาคม 2563). กระบวนการจัดการป่าชุมชนบ้านสวนพลู-พุต้อ. (นางสาวหทัยชนก คตะสมบุรณ์, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 3. (9 ธันวาคม 2563). การจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน. (นางสาวหทัยชนก คตะสมบุรณ์, ผู้สัมภาษณ์)
- พระมหาประกาศิต สิริเมโธ. (2560). ปราชญ์ป่า: กระบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมในการจัดการป่าชุมชนต้นแบบเขตกลุ่มแม่น้ำมูลตอนบน. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มูลนิธิปิดทองหลังพระ. (2555). รายงานประจำปี 2553 มูลนิธิปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิปิดทองหลังพระ.
- วิไล บุญญาประภา. (2554). พื้นฐานทางวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

ศรีประไพ คุ่มศัตรา. (2559). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน: กรณีศึกษา ตำบลช่องสะเดา อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา. มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

ศูนย์ประสานงานประชาคมเมืองอุทัย. (2563). ภูมิคุ้มกันจัดการป่าชุมชนสร้างความพอเพียงสู่ประชาคมอุทัยธานี. อุทัยธานี: ศูนย์ประสานงานประชาคมเมืองอุทัย.

อุษา เลาดิ และคณะ. (2562). รูปแบบการจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เชิงบูรณาการตามโครงการพระราชดำริฯ พื้นที่จังหวัดน่าน. น่าน: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน.

การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ
ตามแนวทางการเรียนรู้รับใช้สังคมและการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี*

DEVELOPMENT OF ENRICHMENT CURRICULUM TO ENHANCE PUBLIC
MIND BASED ON SERVICE LEARNING AND COMMUNITY BASED
LEARNING FOR UNDERGRADUATE STUDENTS

ศตวรรษ มะละแหม

Satawat Malasam

สำราญ กำจัดภัย

Sumran Gumjudpai

อุษา ปราบหงส์

Usa Prabhong

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Sakhon Nakhon Rajabhat University, Thailand

E-mail: pumza1986@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวทางการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี 2) ศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตร โดยเปรียบเทียบจิตสาธารณะของนักศึกษาก่อนและหลังเรียนตามหลักสูตร และเปรียบเทียบความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ที่ตั้งไว้ และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องในชุมชนที่มีต่อหลักสูตร (ใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ) กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ชั้นปีที่ 1 - 4 รวม 24 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบวัดจิตสาธารณะ แบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติโครงการ แบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบทีชนิดกลุ่มสัมพันธ์กัน และชนิดกลุ่มเดียวเทียบกับเกณฑ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักสูตรมี 10 องค์ประกอบ ได้แก่ 1.1) ที่มาและความสำคัญของหลักสูตร 1.2) แนวคิดพื้นฐาน 1.3) หลักการของหลักสูตร 1.4) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 1.5) ผลการเรียนรู้ 1.6) โครงสร้าง

* Received 4 May 2021; Revised 17 May 2021; Accepted 27 May 2021

องค์ประกอบจิตสาธารณะ 1.7) โครงสร้างหลักสูตร 1.8) แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 1.9) สื่อการเรียนการสอน และ 1.10) การวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งผลการประเมินหลักสูตรพบว่า ภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด 2) ผลการทดลองใช้หลักสูตร พบว่า นักศึกษามีจิตสาธารณะ หลังเรียนตามหลักสูตรสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความสามารถในการปฏิบัติโครงการสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 3) นักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องในชุมชนมีความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.32 และ $\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.32)

คำสำคัญ: หลักสูตรเสริม, จิตสาธารณะ, ชุมชนเป็นฐาน

Abstract

The objectives of this article were to 1) develop enrichment curriculum to enhance public mind based on service learning and community-based learning for undergraduate students, 2) to examine the effects by comparing student public mind before and after the intervention, and student abilities to conduct the assigned public mind projects to achieve the set criteria of 70 percent, and 3) to explore the satisfaction of students and community stakeholders toward the developed curriculum. (using quantitative research) The samples were drawn from 24 undergraduate students from their first to fourth year of study at the Faculty of Education in Sakon Nakhon Rajabhat University. Tools included an assessment of public mind, an evaluation of student abilities in conducting the projects, a form of satisfaction. Statistics consisted of percentage, mean, standard deviation, t-test for dependent samples, and t-test one group. The findings were as follows : 1) The curriculum consisted of ten components : 1.1) background and significance, 1.2) basic concepts, 1.3) curriculum principles, 1.4) curriculum aims, 1.5) curriculum outcomes, 1.6) structural components of public mind, 1.7) curriculum structures, 1.8) learning activity management approach, 1.9) teaching and learning materials, and 1.10) learning measurement and evaluation; 2) The affects after the curriculum implementation revealed that the students' public mind after learning through the developed curriculum was higher than that of before the intervention at a statistical significance of .01 level, and their abilities to conduct the assigned projects achieved the set criteria of 70 percent at a statistical significance of .01 level; and 3) The students' and community stakeholders' satisfaction reached at a high level. ($\bar{X} = 4.49$, S.D.=0.32 และ $\bar{X} = 4.49$, S.D.=0.32)

Keywords: Enrichment Curriculum, Public Mind, Community Based

บทนำ

ปัจจุบันสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดกระแสแรงการพัฒนา และภาวะเศรษฐกิจบีบรัด ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในสังคม เกิดการแข่งขัน มีค่านิยมทางวัตถุสูง เอาวดเอาเปรียบ ซึ่งกันและกัน มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเอง มากกว่าแสวงหาประโยชน์ส่วนรวม มีค่านิยมในการให้ความสำคัญและแสวงหาเงินทองหรืออำนาจ มากกว่าการให้ความสำคัญด้านจิตใจ สังคมเริ่มเสื่อมโทรมลง ปัญหามากมายจึงเกิดขึ้น ทำให้เยาวชนไทยส่วนใหญ่ซึ่งอาศัยในสังคมที่มีสถานการณ์แบบนี้ ตกอยู่ในสภาวะบริโภคนิยมให้คุณค่าต่อทรัพย์สิน หรือวัตถุมากกว่าคุณค่าทางจิตใจ ในขณะที่ครอบครัวเองก็ไม่มีเวลาเลี้ยงดูบุตรหลานอย่างใกล้ชิด ไม่ได้ให้การอบรมสั่งสอนเหมือนครอบครัวในอดีต ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวที่เร่งรีบ ให้ความสนใจในเรื่องการทำงาน ให้ความสำคัญเรื่องเงินทองและวัตถุ เพื่อสนองตอบความต้องการของตนเองอย่างไม่มีวันสิ้นสุด (สนธิ สัตโยภาส, 2554) จึงเป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา โดยเฉพาะความเห็นแก่ตัวของเยาวชนในสังคม ซึ่งส่วนใหญ่แสดงออกถึงการเห็นประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม มีพฤติกรรมที่ขาดความรับผิดชอบต่อสังคม

ในสถานการณ์สังคมที่เปลี่ยนแปลงดังกล่าว การปลูกฝังจิตใจให้เยาวชนมีความรับผิดชอบต่อสังคม หรือเล็งเห็นประโยชน์ต่อส่วนรวมหรือที่เรียกว่า “การมีจิตสาธารณะ” จึงเป็นสิ่งจำเป็น เพราะเยาวชนที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต จะได้มีส่วนช่วยพัฒนาหรือสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน ประเทศชาติ ตลอดจนโลกที่เราอาศัยอยู่ การปลูกฝังจิตใจให้เยาวชนหรือบุคคลทั่วไปเป็นผู้มีจิตสาธารณะ เป็นการสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดจากภายใน และพร้อมแสดงออกให้บุคคลอื่นได้รับรู้ เช่น การรู้จักเสียสละ การร่วมแรงร่วมใจ การให้ความร่วมมือในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันการปลูกฝังจิตสาธารณะให้กับเยาวชนยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร โดยเฉพาะเยาวชนที่เป็นนักศึกษา ดังนั้นสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษา จึงต้องให้ความสำคัญกับปัญหาดังกล่าว และต้องทำการแก้ไขอย่างเร่งด่วน เพราะเมื่อนักศึกษาสำเร็จการศึกษาเป็นบัณฑิตแล้วจะได้ออกไปทำหน้าที่ต่าง ๆ ในสังคม ชุมชน ประเทศชาติ อย่างผู้มีความกตัญญูกตเวทิตา และความตั้งใจในการตอบแทนคุณความดีแก่สังคม เพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างแท้จริง (พลวัฒน์ วุฒิประจักษ์, 2553) ดังนั้น อุดมศึกษาจึงไม่ใช่การสร้างความสำเร็จส่วนบุคคลเท่านั้น แต่เป็นการผลิตบัณฑิตเพื่อออกไปสร้างความเจริญและความสุขของสังคมและประชาชนด้วย

สถาบันอุดมศึกษาภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงการอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม มีหน้าที่โดยตรง ในการพัฒนานักศึกษาให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่พึงประสงค์ออกสู่สังคม โดยเฉพาะการสร้างจิตสาธารณะให้เกิดแก่นักศึกษา ผ่านการอบรมสั่งสอน การจัด

โครงการ การกำหนดหลักสูตร หรือการจัดกิจกรรมที่ครอบคลุมหัวข้อที่เป็นเรื่องของ การบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม หรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบที่จะเกิดกับคนหมู่มาก อาทิ เรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การรู้จักเคารพกฎระเบียบของการอยู่ร่วมกัน กลุ่มเกลียดด้วยกิจกรรม ที่หลากหลาย และส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาจึงควรจัดกิจกรรมให้ เกิดจิตสาธารณะอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้นักศึกษาเกิดความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าของตนเอง มุ่งมั่นที่จะทำกิจกรรมจิตสาธารณะต่อไป (ปิ่นกนก วงศ์ปิ่นเพชร, 2553)

แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2560 - พ.ศ. 2579 ในยุทธศาสตร์ที่ 3 ได้กำหนดให้ สถานศึกษา ส่งเสริม สนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนทั้งในและนอกห้องเรียน และ กิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของครอบครัว และชุมชน ที่สอดคล้องคุณธรรมจริยธรรม ความมีวินัย และจิตสาธารณะ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ซึ่งมหาวิทยาลัยราช ภัฏสกลนคร เป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งหนึ่งจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ได้กำหนดอัต ลักษณ์และจุดเด่นตามนโยบายสภามหาวิทยาลัย ที่สอดคล้องกับแผนการศึกษาชาติ ดังนี้ 1) บัณฑิตเป็นคนดี มีจิตสาธารณะ และมีทักษะวิชาชีพ 2) นักศึกษามีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ สู้งาน 3) นักศึกษามีระเบียบวินัย รู้จักหน้าที่ มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา และทำงานด้วย ความทุ่มเท 4) นักศึกษามีคุณธรรม จริยธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความภาคภูมิใจในองค์กร มีความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อม และพร้อมก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (กองพัฒนานักศึกษา สำนักงานอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 2559) ซึ่งในแผนพัฒนานักศึกษานี้ ได้ให้ ความสำคัญกับการพัฒนาหรือการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษาไว้อย่างชัดเจน ดังจะ เห็นได้จาก ช่วงเหตุการณ์มหาอุทกภัยครั้งใหญ่ของจังหวัดสกลนคร ปีพุทธศักราช 2560 ผู้คนจำนวนมากต่างตื่นตระหนกกับภัยธรรมชาติที่ไม่อาจจะทันตั้งหลักที่จะรับมือ มหาวิทยาลัย ราชภัฏสกลนคร ได้ดำเนินการช่วยเหลือ เยียวยา และฟื้นฟูในด้านต่าง ๆ แก่ผู้ประสบภัย ร่วมกับหลายหน่วยงานในจังหวัด ทั้งนี้มีนักศึกษาและประชาชนได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมจิต สาธารณะอย่างแข็งขัน นอกจากนี้ ยังมีอีกหลายเหตุการณ์ที่ยังต้องการจิตสาธารณะจากบรรดา นักศึกษาและประชาชน เช่น การบำเพ็ญประโยชน์ในสถานที่ต่าง ๆ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าปัญหา ต่าง ๆ ในสังคมที่เกิดขึ้น ทำให้มองเห็นภาพความสำคัญของจิตสาธารณะอย่างชัดเจน การเตรียมและฝึกนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาให้เกิดจิตสาธารณะจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งจะต้องมีการวางแผนแนวทาง หรือหารูปแบบการพัฒนา การส่งเสริมอย่างมีทิศทางและ ต่อเนื่อง จึงจะบังเกิดผลเป็นรูปธรรมได้ในอนาคต

จากเหตุผลที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิต สาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม (Service Learning) และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชน เป็นฐาน (Community Based Learning) สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี โดยที่ แนวคิด การเรียนรู้รับใช้สังคมนี้ เป็นการบูรณาการการเรียนรู้ทางการบริการที่มีความหมายระหว่าง สถานศึกษากับชุมชน ก่อให้เกิดความรู้ทางวิชาการ จากการสะท้อนความคิด จากประสบการณ์

ที่ได้รับจากการรับใช้ชุมชน ซึ่งจะทำให้ทั้งนักศึกษาและชุมชนเกิดการเรียนรู้จากกันและกัน สนับสนุนและส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดจิตสาธารณะได้เป็นอย่างดี ในส่วนของแนวคิดการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน จะมีจุดเน้นสำคัญคือการเข้ามามีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น หรือการแก้ปัญหาสังคม ตั้งแต่เริ่ม กิจกรรมจนสิ้นสุดกิจกรรม ซึ่งหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นนี้ จะเป็นประโยชน์อย่างมากในการนำใช้ หรือประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะให้กับนักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร และสถาบันอุดมศึกษาอื่นต่อไป อย่างต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้ รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี
2. เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิด การเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี ใน ประเด็นต่อไปนี้
 - 2.1 เปรียบเทียบจิตสาธารณะของนักศึกษา ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน ตามหลักสูตร
 - 2.2 เปรียบเทียบความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะของนักศึกษา กับเกณฑ์ร้อยละ 70 ที่ตั้งไว้
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องที่มีต่อหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้าง จิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับ นักศึกษาปริญญาตรี

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาแนวคิดพื้นฐาน และข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับจิตสาธารณะ
 โดยการศึกษาจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นสังเคราะห์สรุปประเด็นสำคัญเพื่อกำหนด หลักการและกิจกรรมการเรียนรู้ ได้หลักการ 2 ข้อหลัก คือ 1) มุ่งเน้นให้นักศึกษามีจิตสาธารณะ 2) มุ่งเน้นให้นักศึกษาปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และ การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน หลังจากนั้นศึกษาข้อมูลจากหน่วยงานที่ส่งเสริมจิตสาธารณะ โดยศึกษาเอกสารของหน่วยงาน เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง งานวิจัย หนังสือ ตำรา ร่วมกับการสัมภาษณ์ผู้รู้ และผู้บริหารในมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร โดยการสนทนาพูดคุย ชักถาม เกี่ยวกับปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา การทำกิจกรรมเพื่อสังคม การมีจิต สาธารณะของนักศึกษาในปัจจุบัน และแนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะ โดยผู้บริหารงาน

กิจการนักศึกษา และนายกสโมสรนักศึกษา ที่ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกนั้นมีทั้งหมด 5 ท่าน จากนั้นส่งเคราะห์องค์ประกอบจิตสาธารณะจากข้อมูลข้างต้นได้ 5 องค์ประกอบ (องค์ประกอบละ 3 พฤติกรรมบ่งชี้) ดังนี้ 1) การปฏิบัติหรือการกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ 2) ความรู้สึนึกคิดที่มีต่อส่วนรวม 3) การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม 4) การรู้จักหน้าที่และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และ 5) การมีความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี

ระยะที่ 2 สร้างหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ โดยดำเนินงาน ดังนี้

1) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน 2) ศึกษาและกำหนดองค์ประกอบของหลักสูตร จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 3) ยกร่างหลักสูตร ตามองค์ประกอบที่กำหนดไว้ 4) สร้างและหาคุณภาพแบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร 5) ประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 ท่าน จากนั้นปรับปรุงและจัดทำเป็นหลักสูตรที่สมบูรณ์สำหรับใช้เป็นฐานในการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ และ 6) สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของหลักสูตรเสริม เมื่อสร้างเสร็จแล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน 5 ท่านประเมินโดยใช้แบบประเมินแผนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผลประเมินได้ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ 4.52 ซึ่งถือว่ามีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด จากนั้นปรับปรุงและจัดทำเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์สำหรับนำไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ระยะที่ 3 ทดลองและศึกษาผลการใช้หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ

1. กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ นักศึกษาปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 - 4 คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวนทั้งสิ้น 1,458 คน โดยจำแนกตามชั้นปีและเพศของนักศึกษา ดังนี้ 1) ชั้นปีที่ 1 จำนวน 251 คน เป็นชาย 83 คน และหญิง 168 คน 2) ชั้นปีที่ 2 จำนวน 300 คน เป็นชาย 122 คน และหญิง 178 คน 3) ชั้นปีที่ 3 จำนวน 383 คน เป็นชาย 142 คน และหญิง 241 คน และ 4) ชั้นปีที่ 4 จำนวน 524 คน เป็นชาย 141 คน และหญิง 383 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 - 4 คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวนทั้งสิ้น 24 คน โดยจำแนกเป็นชั้นปีละ 6 คน เป็นชาย 3 คน และหญิง 3 คน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดนี้ได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) โดยใช้ชั้นปีและเพศของนักศึกษาเป็นชั้น (Stratum) ของการแบ่ง และทุกคนมีความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมของหลักสูตร

2. สร้างและหาคุณภาพเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 แบบวัดจิตสาธารณะ

แบบวัดจิตสาธารณะเป็นชนิดมาตราส่วนประมาณค่า ตามมาตรวัดแบบลิเคิร์ท (Likert Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ มีการวัด 5 องค์ประกอบของจิตสาธารณะกับ 15 พฤติกรรมบงชี้ ใช้วัดจิตสาธารณะของนักศึกษาทั้งก่อนและหลังการทดลองใช้หลักสูตร แบบวัดมีจำนวนทั้งหมด 45 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (r) เท่ากับ $0.26 \leq r \leq 0.64$ และมีค่าความเชื่อมั่น (สัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach) เท่ากับ 0.78

2.2 แบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ

แบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ เป็นแบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะใน 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นเตรียมความพร้อมสู่จิตสาธารณะและการสำรวจชุมชน 2) ขั้นเตรียมการจัดโครงการ 3) ขั้นปฏิบัติโครงการ 4) ขั้นวิเคราะห์ผล สรุป และการอภิปรายผลโครงการฯ แบบประเมินมีลักษณะการให้คะแนนการปฏิบัติโครงการตาม Rubrics มีระดับคุณภาพ 5 ระดับ ผลการประเมินความเหมาะสมของ Rubrics จากผู้เชี่ยวชาญด้านจิตสาธารณะ 5 ท่าน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.43)

2.3 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องในชุมชนที่มีต่อหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ

แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องในชุมชน มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า ตามมาตรวัดแบบลิเคิร์ท (Likert Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ ใช้วัดความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริม แบบสอบถามมีจำนวน 2 ฉบับ ๆ ละ 30 ข้อ ดังนี้ 1) ฉบับของนักศึกษามี 5 ด้าน คือ 1) ด้านเจตคติที่มีต่อหลักสูตรเสริม 2) ด้านเนื้อหาของหลักสูตรเสริม 3) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4) ด้านสื่อการเรียนการสอน และวัสดุอุปกรณ์ 5) ด้านการวัดผลประเมินผล และ 2) ฉบับของผู้เกี่ยวข้องในชุมชนมี 5 ด้าน คือ 1) ด้านเจตคติที่มีต่อหลักสูตรเสริม 2) ด้านกระบวนการจัดกิจกรรม 3) ด้านความรับผิดชอบ 4) ด้านความสามัคคี 5) ด้านการกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสถานที่สาธารณะ ผลการประเมินความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ได้ค่าดังนี้ ฉบับของนักศึกษาได้ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 0.93 และฉบับของผู้เกี่ยวข้องในชุมชนได้ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 0.97

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือทั้ง 3 ชนิด ในช่วงต้นได้ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยที่เหมาะสมกับเครื่องมือชนิดนั้น ๆ โดยอ้างอิงถึงหลักทฤษฎีที่สำคัญในการสร้างเครื่องมือ เช่น มาตรวัดแบบลิเคิร์ท เป็นต้น โดยมีผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 ท่าน ประเมินเครื่องมือดังนี้ 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 5 ท่าน และ 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมและโครงการจิตสาธารณะ จำนวน 5 ท่าน

3. ดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 กำหนดแบบแผนการทดลองเป็น One Group Pretest – Posttest design

3.2 วัดจิตสาธารณะก่อนการทดลองใช้หลักสูตรด้วยแบบวัดจิตสาธารณะ จากนั้นดำเนินการทดลองใช้หลักสูตรเสริมโดยใช้เวลา 1 ภาคเรียน รวมเวลาทั้งสิ้น 30 ชั่วโมง ในระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้สอน (ผู้วิจัย) มีการประเมินความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ โดยใช้แบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีการวัดจิตสาธารณะ ด้วยแบบวัดจิตสาธารณะ ซึ่งเป็นชุดเดียวกันกับวัดก่อนการทดลอง และมีการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง ในชุมชน

4. การดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบจิตสาธารณะของนักศึกษา ระหว่างก่อนเรียนและ หลังเรียนตามหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ โดยใช้สถิติการทดสอบค่าที แบบกลุ่ม ไม่อิสระจากกัน (Dependent Samples t-Test)

4.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ เพื่อบริการสังคม กับเกณฑ์ร้อยละ 70 ที่ตั้งไว้ โดยใช้สถิติการทดสอบค่าทีแบบกลุ่มเทียบกับ เกณฑ์ (one sample t-test)

4.3 วิเคราะห์ความพึงพอใจหลังทดลองใช้หลักสูตรเสริมโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลความตามระดับความพึงพอใจ ตามเกณฑ์ ดังนี้ 1.00 - 1.50, 1.51 - 2.50, 2.51 - 3.50, 3.51 - 4.50 และ 4.51 - 5.00 มีความพึงพอใจน้อยที่สุด, น้อย, ปานกลาง, มาก และ มากที่สุด ตามลำดับ

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิด การเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี ได้ ผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ผลการพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ

หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคมและ การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี มี 10 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ที่มาและความสำคัญ 2) แนวคิดพื้นฐาน 3) หลักการ 4) จุดมุ่งหมาย 5) ผลการเรียนรู้ 6) โครงสร้างองค์ประกอบจิตสาธารณะ 7) โครงสร้างหลักสูตร 8) แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 9) สื่อการเรียนการสอน และ 10) การวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ รายละเอียดองค์ประกอบ สำคัญ ๆ มีดังนี้ 1) หลักการ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และ

การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน กล่าวคือ ส่งเสริมให้นักศึกษาแสดงพฤติกรรมจิตสาธารณะผ่าน การทำโครงการจิตสาธารณะที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง และดำเนิน กิจกรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตามแนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในหลักสูตร โดยเริ่มจาก เตรียมความพร้อมสู่จิตสาธารณะ สำรวจความต้องการของชุมชน เตรียมการจัด โครงการ ปฏิบัติโครงการตามแผนที่วางไว้ วิเคราะห์ผลการปฏิบัติโครงการ สรุปและอภิปราย ผลการปฏิบัติโครงการ 2) จุดมุ่งหมาย เพื่อให้ให้นักศึกษารู้และเข้าใจถึงปัญหาและความต้องการ ของชุมชน เรียนรู้ที่จะลงมือแก้ปัญหาชุมชน สามารถปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ และมีจิตสาธารณะที่ดีขึ้น 3) โครงสร้างองค์ประกอบจิตสาธารณะ จิตสาธารณะมี 5 องค์ประกอบ 15 พฤติกรรมบ่งชี้ ดังนี้ 3.1) การปฏิบัติหรือการกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ มี 3 พฤติกรรมบ่งชี้ ได้แก่ 3.1.1) การลงมือปฏิบัติหรือร่วมมือในการแก้ปัญหาสังคมต่าง ๆ ที่ เกิดขึ้น 3.1.2) การไม่นำของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง และ 3.1.3) การเข้าช่วยเหลือผู้อื่น ด้วยกำลังกาย กำลังปัญญา และกำลังทรัพย์ตามความสามารถของตน 3.2) ความรู้สึกรู้สึกดีที่มีต่อ ส่วนรวม มี 3 พฤติกรรมบ่งชี้ ได้แก่ 3.2.1) การรับรู้สิทธิและหน้าที่ของตนในการปฏิบัติตนเพื่อสังคม 3.2.2) การคำนึงถึงผลประโยชน์ต่อส่วนรวม และ 3.2.3) การเข้าใจปัญหาและเรียนรู้ที่จะลงมือ แก้ปัญหาสังคม 3.2.3) การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม มี 3 พฤติกรรมบ่งชี้ ได้แก่ 3.3.1) การดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวม 3.3.2) การแบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของ ส่วนรวม และ 3.3.3) การเคารพสิทธิการใช้สาธารณะสมบัติของผู้อื่น 3.4) การรู้จักหน้าที่และ ความรับผิดชอบต่อส่วน มี 3 พฤติกรรมบ่งชี้ ได้แก่ 3.4.1) การรับอาสาที่จะทำหน้าที่บางอย่าง เพื่อส่วนรวม 3.4.2) การเรียนรู้ในสิทธิหน้าที่ของตนเอง และผู้อื่นในการใช้ทรัพย์สินส่วนรวม และ 3.4.3) การถือว่าการให้ความช่วยเหลือผู้อื่น หรือการช่วยเหลือส่วนรวมเป็นหน้าที่ที่ต้อง รับผิดชอบ 3.5) การมีความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี มี 3 พฤติกรรมบ่งชี้ ได้แก่ 3.5.1) การร่วมแรงร่วมใจในการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวมด้วยความสามัคคี 3.5.2) การมีความ เอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และ 3.5.3) การมีความรัก ในเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน 3.5.4) โครงสร้างหลักสูตร ดำเนินการจัดการเรียนรู้ตลอด 1 ภาคเรียน จำนวน 30 ชั่วโมง ประกอบด้วย 4 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ 3.5.4.1) เตรียมจิตสาธารณะ เยี่ยมเยือนเพื่อนบ้าน สานต่อความดี 3.5.4.2) ร่วมมือเตรียมพร้อม ชักชวนหน้าที่ 3.5.4.3) สัมผัสชุมชน เริ่มต้นจิต สาธารณะ 3.5.4.4) พฤติกรรมที่ดีเป็นศรีสังคม 3.5.4.5) แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แบ่งเป็น 5 ขั้นตอน คือ (1) เตรียมความพร้อมสู่จิตสาธารณะและสำรวจชุมชน (2) เตรียมการ จัดโครงการ (3) ปฏิบัติโครงการ (4) วิเคราะห์ผลโครงการ และ (5) สรุปและการอภิปรายผล โครงการ

ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะที่ ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.37)

2. ผลของการทดลองใช้หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ

2.1 ผลการเปรียบเทียบจิตสาธารณะของนักศึกษา ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนตามหลักสูตรเสริม เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคมและการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี พบว่าจิตสาธารณะโดยภาพรวมของนักศึกษา หลังเรียนตามหลักสูตรเสริมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.24) ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปในทางที่สูงขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับก่อนเรียนที่มีจิตสาธารณะอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.65$, S.D. = 0.19) และผลการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติพบว่า จิตสาธารณะของนักศึกษาหลังเรียนตามหลักสูตรเสริม สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังแสดงในตารางที่ 1 และตารางที่ 2

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาการมีจิตสาธารณะของนักศึกษา ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนตามหลักสูตรเสริม

องค์ประกอบจิตสาธารณะ	ก่อนเรียน (สเกล 5 ระดับ)			หลังเรียน (สเกล 5 ระดับ)		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับจิตสาธารณะ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับจิตสาธารณะ
1. การมีความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี	2.61	0.72	ปานกลาง	4.61	0.52	มากที่สุด
2. การรู้จักหน้าที่ และความรับผิดชอบ	2.56	0.75	ปานกลาง	4.57	0.57	มากที่สุด
3. การปฏิบัติหรือการกระทำในสิ่งที่ เป็น ประโยชน์ต่อสาธารณะ	2.69	0.68	ปานกลาง	4.54	0.57	มากที่สุด
4. การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม	2.72	0.72	ปานกลาง	4.53	0.60	มากที่สุด
5. ความความรู้สึกรักนึกคิดที่มีต่อส่วนรวม	2.63	0.72	ปานกลาง	4.48	0.68	มาก
รวมทุกองค์ประกอบ	2.65	0.19	ปานกลาง	4.55	0.24	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า โดยรวมทุกด้านหลังเรียนตามหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ นักศึกษามีจิตสาธารณะที่ดีขึ้นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.24) ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปในทางที่สูงขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับก่อนเรียนที่มีจิตสาธารณะที่ดีอยู่ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.65$, S.D. = 0.19)

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบจิตสาธารณะของนักศึกษา ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนตามหลักสูตรเสริม

ช่วงการวัด	n	$\bar{X}$ (สเกล 5 ระดับ)	S.D.	t	Sig (1-tailed)
ก่อนเรียน	24	2.65	0.19	40.096 **	0.00
หลังเรียน	24	4.55	0.24		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 2 พบว่า จิตสาธารณะของนักศึกษาปริญญาตรีหลังเรียนตามหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวทางการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถของนักศึกษาในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม พบว่า นักศึกษามีความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะในระดับดีเยี่ยมโดยมีค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับร้อยละ 88 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01 ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้

N	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	เกณฑ์	t	Sig (1-tailed)
24	100	88	70	13.278**	0.00

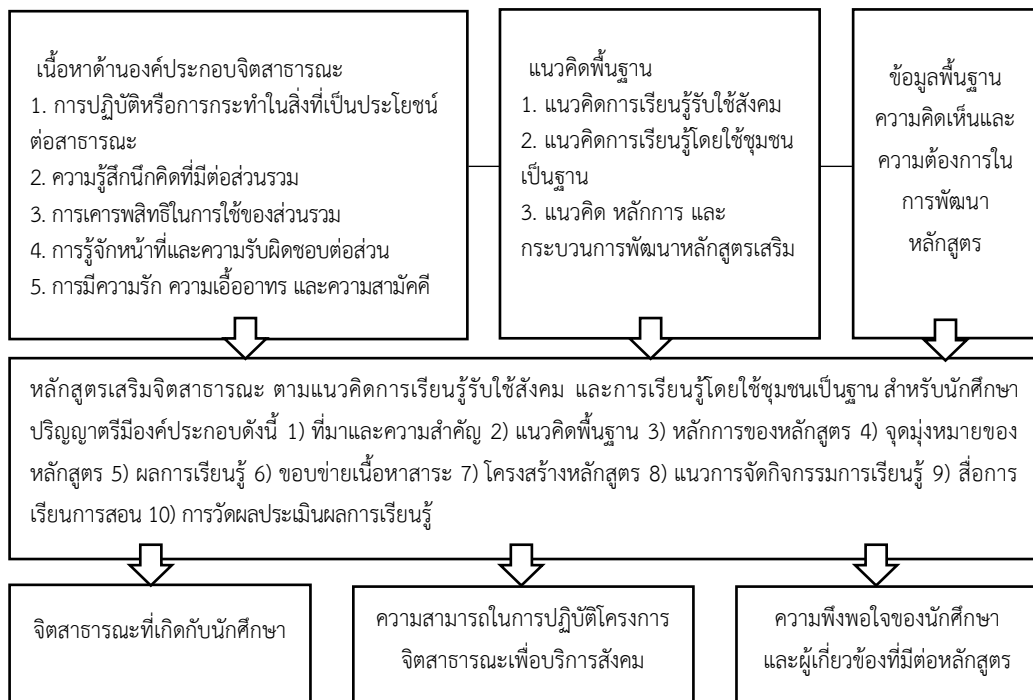
** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า นักศึกษามีความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ มีค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับร้อยละ 88 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ผลความพึงพอใจของนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องในชุมชนที่มีต่อหลักสูตรเสริม

ผลความพึงพอใจของนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องในชุมชนที่มีต่อหลักสูตรเสริม พบว่า ในภาพรวมนักศึกษามีความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวทางการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.49, S.D. = 0.32) เช่นเดียวกับผู้เกี่ยวข้องในชุมชนก็มีความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.47, S.D. = 0.12)

จากที่กล่าวมา ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยออกมาได้ตามโมเดลหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวทางการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 โมเดลหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวทางการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี

จากภาพองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ เนื้อหาด้านองค์ประกอบจิตสาธารณะ, แนวคิดพื้นฐาน, ข้อมูลพื้นฐาน, ความคิดเห็นและความต้องการในการพัฒนาหลักสูตร ถูกนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ สกัดได้หลักสูตรทั้ง 10 องค์ประกอบ ซึ่งหลักสูตรดังกล่าวส่งผลให้จิตสาธารณะของนักศึกษาเกิดขึ้นในระดับมากที่สุด นักศึกษามีความสามารถในการปฏิบัติโครงการในระดับดีเยี่ยม และความพึงพอใจของนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องมีในระดับมาก

อภิปรายผล

การวิจัยในครั้งนี้มีประเด็นสำหรับการอภิปรายผล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. หลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพเหมาะสม และสอดคล้องกันในทุกองค์ประกอบ ดังผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญในภาพรวมที่เห็นว่ามีเหมาะสมในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะองค์ประกอบด้านหลักการของหลักสูตร อันเป็นตัวกำกับและขึ้นนำองค์ประกอบอื่น ๆ ของหลักสูตร อีกทั้งมีความสอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐาน และหลักการของหลักสูตรได้แก่
1.1) มุ่งเน้นให้นักศึกษามีจิตสาธารณะ ตามองค์ประกอบ จิตสาธารณะ 5 องค์ประกอบ คือ
1.1.1) ปฏิบัติหรือการกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ 1.2) เกิดความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อ

ส่วนรวม 1.3) เคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม 1.4) รู้จักหน้าที่ และความรับผิดชอบ และ 1.5) เกิดความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี 2) มุ่งเน้นให้นักศึกษาปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ ตามแนวทางการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ซึ่งมีกระบวนการดำเนินงาน 5 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้ 2.1) เตรียมความพร้อมสู่จิตสาธารณะและสำรวจชุมชน 2.2) เตรียมการจัดโครงการ 2.3) ปฏิบัติโครงการ 2.4) วิเคราะห์ผลโครงการ และ 2.5) สรุปและการอภิปรายผลโครงการ อีกทั้งองค์ประกอบด้านสื่อการเรียนการสอนที่เป็นตัวส่งเสริมให้เกิดความมีจิตสาธารณะมากที่สุดอีกด้านหนึ่ง เพราะนักศึกษา มีการตอบสนองสื่อได้ดี โดยเฉพาะสื่อวีดิทัศน์ต่าง ๆ สื่อประเภทรูปภาพ สื่อบุคคล เช่น ผู้นำชุมชน บุคคลต้นแบบด้าน จิตสาธารณะ ซึ่งองค์ประกอบต่าง ๆ ได้พัฒนามาจากแนวคิดที่สำคัญ เช่น 1) การเรียนรู้จากตัวแบบเชิงสัญลักษณ์ประเภทสื่อ วีดิทัศน์ ภาพยนตร์ สารคดี และสถานการณ์จริงจากกล้องวงจรปิด สามารถจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ เก็บจำและเกิดกระบวนการรู้คิด อันนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมตามตัวแบบได้ โดยใช้เรื่องที่คัดสรรมาหรือเขียนขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษา และมีประเด็นคำถามให้ผู้เรียนฝึกคิดวิเคราะห์ อภิปราย และแก้ปัญหา เรื่องที่เลือกมาใช้ควรเป็นเรื่องที่คล้ายความเป็นจริง เช่น ข่าวในหนังสือพิมพ์ เหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคมที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ (วัลลยา ธรรมอภิบาล, 2555) 2) การปฏิบัติกิจกรรมนอกสถานที่ เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ศึกษาด้วยตนเองโดยมีวิธีการที่มุ่งให้ผู้เรียนเห็นภาพเรื่องราวที่ต้องเรียนรู้ประจักษ์ด้วยตาตนเองทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ชัดเจนและจดจำได้นาน และมีการอภิปรายแสดงความรู้สึกรู้สึกหรือข้อคิดที่ได้จากการศึกษานอกสถานที่ (สุพรรณิภา สายทองเย็น, 2556) 3) การเสนอตัวแบบผ่านรูปภาพและวีดีโอ โดยให้นักศึกษาสังเกตตัวแบบที่กระทำพฤติกรรมที่แสดงถึงการมีจิตสาธารณะผ่านรูปภาพและวีดีโอโดยกำหนดให้มีสภาพการณ์ที่ตัวแบบแสดงพฤติกรรมถึงการมีจิตสาธารณะแล้วจะได้รับผลกระทบบางอย่าง หรือสิ่งที่เกิดตามหลังพฤติกรรมนั้น ๆ ((สุคนธรส หุตะวัฒน์, 2550) ด้วยเหตุนี้จึงทำให้หลักสูตรมีความเหมาะสมสามารถเสริมสร้างจิตสาธารณะให้แก่นักศึกษาได้เป็นอย่างดี

2. หลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้นเมื่อนำไปทดลองใช้ พบว่า 1) หลักสูตรมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ สามารถที่จะนำไปเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษาได้เป็นอย่างดี ซึ่งเห็นได้จากผลที่นำไปทดลองใช้กับนักศึกษากลุ่มเป้าหมาย พบว่า นักศึกษามีจิตสาธารณะที่ดีขึ้น โดยหลังเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.24) ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปในทางที่สูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับก่อนเรียนที่มีจิตสาธารณะโดยรวมอยู่ระดับปานกลาง และนักศึกษามีจิตสาธารณะหลังเรียนตามหลักสูตร สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งนักศึกษาหลังเรียนตามหลักสูตรแล้วได้เล็งเห็นว่าจิตสาธารณะมีความสำคัญ และถือว่าเป็นเรื่องไม่ไกลตัว ตลอดถึงนักศึกษามีพฤติกรรมที่ปรับเปลี่ยนอย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่น นักศึกษารู้จักการถนอมสิ่งของส่วนรวมต่าง ๆ การปิดเครื่องปรับอากาศ ปิดไฟ หลังจากเรียนเสร็จ เป็นต้น ซึ่งผลโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดดังกล่าวนี้นี้มีความแตกต่างจากผลการวิจัยของ ภัทรร

สีทองดี ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมจิตสาธารณะของนิสิตในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า จิตสาธารณะของนักศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.44) (ภัทรภร สีทองดี, 2559) และยังแตกต่างจากผลการวิจัยของวัลลยา ธรรมอภิบาล ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้าง จิตสาธารณะ สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา พบว่า จิตสาธารณะของนักศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = 0.29) (วัลลยา ธรรมอภิบาล, 2555) ซึ่งทั้งสองงานวิจัยมีลักษณะที่คล้ายกับเรื่องนี้ แต่มีผลด้านจิตสาธารณะของนักศึกษาที่แตกต่าง กล่าวคืองานวิจัยเรื่องนี้ นักศึกษามีจิตสาธารณะโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แต่ทั้งสองเรื่องข้างต้นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการงานวิจัยเรื่องนี้ มีหลักสูตรที่ได้รับการพัฒนาตามขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรเป็นอย่างดี มีผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรได้ชี้แนะชี้แนะ จะเห็นได้จากผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 10 ท่าน หลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.37) จึงทำให้หลักสูตรมีคุณภาพสามารถจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงการสร้างสรรค์ประโยชน์ให้กับสังคม เกิดเป็นกิจกรรมที่ทำนายและสร้างความเสียสละแก่ส่วนรวม อีกทั้งงานวิจัยเรื่องนี้มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ซึ่งมหาวิทยาลัยได้กำหนดอัตลักษณ์และจุดเด่นตามนโยบายสภามหาวิทยาลัย ที่สอดคล้องกับแผนการศึกษาชาติ ดังนี้ 1) บัณฑิตเป็นคนดี มีจิตสาธารณะ และมีทักษะวิชาชีพ 2) นักศึกษามีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่งาน 3) นักศึกษามีระเบียบวินัย รู้จักหน้าที่ มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา และทำงานด้วยความทุ่มเท 4) นักศึกษามีคุณธรรม จริยธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความภาคภูมิใจในองค์กร มีความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อม และพร้อมก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (กองพัฒนานักศึกษา สำนักงานอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 2559) จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่จะเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษาได้เป็นอย่างดี และ 2) นักศึกษามีความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ มีค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับร้อยละ 88 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักศึกษาและชาวบ้านมีความมุ่งมั่น ร่วมมือร่วมใจกัน ทำงานเป็นทีม และมีความอดทนเป็นอย่างยิ่ง เมื่อเสร็จสิ้นโครงการนักศึกษาและชาวบ้านส่วนใหญ่ได้แสดงถึงพลังแห่งความสำเร็จ เช่น การปรบมือ การจับมือ และการโอบกอดกัน ซึ่งแสดงถึงการมีจิตสาธารณะในองค์ประกอบด้านที่ 1 คือด้านการมีความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี โดยเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.61$, S.D. = 0.52) ซึ่งแตกต่างจากผลการวิจัยของธัญญาภัทร์ เลิศจันทรางกูร และคณะ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ ซึ่งเป็นงานวิจัยมีลักษณะที่คล้ายกัน พบว่า จิตสาธารณะของนักศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.27) แต่องค์ประกอบจิตสาธารณะที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการเคารพสิทธิ ($\bar{X} = 4.73$, S.D. = 0.27) ซึ่งแตกต่างกัน (ธัญญาภัทร์ เลิศจันทรางกูร และคณะ., 2556) ทั้งนี้

อาจเนื่องมาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เป็นมหาวิทยาลัยท้องถิ่นจึงแตกต่างจากมหาวิทยาลัยในเมืองหลวง ซึ่งมีกิจกรรมที่ร่วมกับชุมชนในชนบทเป็นประจำ ทำให้เกิดจิตสาธารณะด้านความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี มากกว่าด้านอื่น ๆ ซึ่งสาเหตุที่เป็นเช่นนี้ได้ต้องอาศัยแนวคิดชุมชนเป็นฐานเป็นตัวกำกับ ดังนี้ 1) สร้างโครงการที่ชุมชนยอมรับ และเป็นโครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของชุมชน 2) ชุมชนมีความรู้สึกผูกพัน รู้สึกเป็นเจ้าของมากขึ้น 3) ประสานสัมพันธ์ความสามัคคีกันระหว่างชุมชนกับชุมชน ชุมชนกับนักศึกษา 4) สร้างโครงการที่ให้ประโยชน์ต่อชุมชนมากที่สุด และระดมทรัพยากรในการพัฒนาชุมชนให้มากขึ้น 5) ช่วยพัฒนาขีดความสามารถของคนในชุมชนให้สูงขึ้น (ณรงค์ ณ เชียงใหม่, 2545)

3. ผลความพึงพอใจของนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องในชุมชนที่มีต่อหลักสูตรทั้งสองกลุ่ม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.32 และ $\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.32 ตามลำดับ) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมโครงการให้มีความหลากหลาย สามารถดึงดูดความสนใจให้นักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องในชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมและปฏิบัติต่อเรื่อง ซึ่งความความพึงพอใจในกิจกรรมโครงการนี้เองที่ช่วยให้นักศึกษาเปิดกว้างขึ้น ได้ฝึกคิดวิเคราะห์ ฝึกพูด ฝึกแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และฝึกยอมรับความคิดเห็นจากบุคคลอื่น มองตนเองตามความเป็นจริง และเคารพการเป็นตัวเอง เริ่มต้นในการเปลี่ยนแปลงความคิด ความรู้สึก ทักษะคิด และความเชื่อ จนทำให้เกิดการเปลี่ยนพฤติกรรม และเปลี่ยนแปลงตนเอง (สุขมิตร กอมณี, 2556) นอกจากนี้แล้วผู้วิจัยยังอำนวยความสะดวกในการทำกิจกรรม สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นมิตรด้วยการเสริมแรงทางบวก เช่น การกล่าวคำชมเชยอย่างจริงใจ ทำให้นักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องในชุมชนรู้สึกผ่อนคลาย และกระตือรือร้น นักศึกษาเกิดความสนใจอยากเรียนรู้ในกิจกรรมต่าง ๆ ตามวัยของนักศึกษา ซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ หรือเจนเนอเรชั่นวาย (Generation Y) ซึ่งมีลักษณะเป็นคนที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง โดยเชื่อว่าทุกอย่างมีวิวัฒนาการ และจะต้องปรับตัวเองให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ ไม่ติดกรอบ เชื่อในพลังชีวิตเชิงบวก ชอบทำงานเป็นทีม ให้ความสำคัญกับความสมดุลของชีวิตการทำงาน และชีวิตส่วนตัวเป็นอันดับ (วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา, 2552)

จากแนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษาที่กล่าวมา จึงพอเชื่อได้ว่าจิตสาธารณะของนักศึกษาปริญญาตรี ที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่สูงขึ้น ในทั้ง 5 องค์ประกอบนั้น เป็นเพราะได้รับอิทธิพลมาจากหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

พัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวทางการเรียนรู้โดยใช้สังคมและการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี พบว่า 1) หลักสูตรเสริมที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นทั้ง 10 องค์กรประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ สามารถที่จะนำไปเสริมสร้าง จิตสาธารณะของนักศึกษาได้เป็นอย่างดี 2) นำหลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้กับนักศึกษากลุ่มเป้าหมาย พบว่า 2.1) นักศึกษามีจิตสาธารณะที่ดีขึ้น โดยหลังเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปในทางที่สูงขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับก่อนเรียนที่มีจิตสาธารณะโดยรวมอยู่ระดับปานกลาง 2.2) นักศึกษามีความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะในระดับดีเยี่ยม โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 88 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ร้อยละ 70 และ 3) นักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องในชุมชนมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีความมุ่งมั่นตั้งใจที่ปฏิบัติกิจกรรมจิตสาธารณะต่อไปเมื่อมีโอกาส ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) สถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ สามารถนำหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะที่พัฒนาขึ้นนี้ไปเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษาได้ เนื่องจากหลักสูตรนี้ได้ผ่านการประเมินตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ และได้นำมาทดลองใช้ซึ่งเกิดผลดีในการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา ตลอดถึงนำหลักสูตรเสริมไปใช้สำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษา หรือมัธยมศึกษา ก็สามารถทำได้โดยการปรับกิจกรรมหรือเนื้อหาต่าง ๆ ของหลักสูตรเสริมให้มีความเหมาะสมกับระดับชั้นที่นำไปใช้ 2) การที่จะนำหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวทางการเรียนรู้โดยใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีนี้ไปใช้ ควรมีการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ เพื่อให้การจัดกิจกรรมในหลักสูตรมีประสิทธิภาพ และเสริมสร้างจิตสาธารณะได้จริง ตลอดถึงควรมีการพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านอื่นๆ เช่น ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความมีระเบียบวินัย และนำไปปรับใช้กับบุคคลในองค์กรอื่น ๆ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กองทัพ เป็นต้น เพื่อให้ความมีจิตสาธารณะไปสู่บุคคลอื่น ๆ อย่างหลากหลายต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กองพัฒนานักศึกษา สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. (2559). แผนพัฒนานักศึกษา (พ.ศ.2559 - 2564) มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ณรงค์ ณ เชียงใหม่. (2545). การมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. วารสารรุสมิแล, 23(2), 1-7.

- ธัญญาภรณ์ เลิศจันทรางกูร และคณะ. (2556). การพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล.
- ปิ่นกนก วงศ์ปิ่นเพชร. (2553). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัย เทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ. วารสารวิชาการศิลปศาสตร์ประยุกต์, 3(5), 9-16.
- พลวัฒน์ วุฒิประจักษ์. (2553). การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาสำหรับนักศึกษา ครูเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตครูที่พึงประสงค์. ใน ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ภัทรภร สีทองดี. (2559). การพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมจิตสาธารณะของนิสิตใน สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. วารสาร ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 28(3), 63-74.
- วัลลยา ธรรมอภิบาล. (2555). การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนักศึกษา ปริญญาตรีมหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา. วารสารศาสตร์มหาวิทยาลัยทักษิณ, 13(2), 62-79.
- วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล. (2552). รูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นสมรรถนะ ผู้เรียนเป็นสำคัญและการประเมินผลมิติใหม่. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สนิท สัตโยภาส. (2554). จิตตปัญญาศึกษา นวัตกรรมพัฒนาคุณลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์ ให้แก่แผ่นดิน. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2560 - พ.ศ. 2579. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ฟริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สุขมิตร กอมณี. (2556). โมเดลการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนตามแนวจิตตปัญญาศึกษา สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา เทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุคนธรส หุตะวัฒน์. (2550). ผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยเทคนิคการเสนอ ตัวแบบผ่านภาพการ์ตูนร่วมกับการชี้แนะทางวาจาที่มีต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 3. ใน วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยพฤติกรรม ศาสตร์ประยุกต์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุพรรณิภา สายทองเย็น. (2556). การศึกษาวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบการอภิปรายกลุ่ม ย่อยเพื่อส่งเสริมการคิดเชิงเหตุผลของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ ชั้นปีที่ 2. เพชรบูรณ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพ เรื่อง การออกแบบบรรจุภัณฑ์
สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลโพรงอากาศ*

THE DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL TRAINING ON PACKAGING
DESIGN FOR COMMUNITY ENTERPRISE GROUPS
PHRONG AKAT SUB DISTRICT

ธนพนธ์ ครองสรน้อย

Thanapon Klongsanoi

สุทธิพร บุญส่ง

Suttiporn Boonsong

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

Rajamangala University of Technology Thanyaburi, Thailand

E-mail: thanapon_k@mail.rmutt.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพ เรื่อง การออกแบบบรรจุภัณฑ์ สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลโพรงอากาศ 2) ศึกษาผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพ 3) ศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนใน ต.โพรงอากาศ อ.บางน้ำเปรี้ยว จ.ฉะเชิงเทรา 1 กลุ่ม คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคลองบ้านใหม่ จำนวน 30 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม จากผู้ที่สมัครใจเข้ารับฝึกอบรมการออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่า เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) หลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพ เรื่อง การออกแบบบรรจุภัณฑ์ สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลโพรงอากาศ 2) แบบประเมินทักษะการออกแบบบรรจุภัณฑ์ 3) แบบประเมินความพึงพอใจ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษานำมาวิเคราะห์โดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพ เรื่อง การออกแบบบรรจุภัณฑ์ สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลโพรงอากาศ มีข้อมูลที่สอดคล้องกัน และโดยรวมมีความเหมาะสมขององค์ประกอบหลักสูตรในระดับมากที่สุด ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพ มีองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้ การหาความจำเป็นในการฝึกอบรม การสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม การออกแบบโครงการฝึกอบรม การดำเนินการฝึกอบรม

* Received 4 May 2021; Revised 17 May 2021; Accepted 27 May 2021

การประเมินผลการฝึกอบรม 2) ศึกษาผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพ โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.65, S.D. = 0.02) 3) ความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.56, S.D. = 0.14)

คำสำคัญ: หลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพ, การออกแบบบรรจุภัณฑ์, วิสาหกิจชุมชน

Abstract

The objectives of this article were to 1) develop professional training on packaging design for community enterprise in Phrong Akat sub-district, 2) study an efficiency of professional training course, and 3) survey participants' satisfaction towards professional training course. This investigation was regulated by research and development process. The sample of the study was community enterprise named Klong Ban Mai community for rice seed production in Phrong Akat sub-district, Bang Nam Priao, Chachoengsao. 30 participants were derived from Cluster Random Sampling technique. The instruments applied in the research were 1) professional training curriculum on packaging design for Phrong Akat community enterprise, 2) skills assessment on packaging design, and 3) satisfaction survey. The data were analyzed by using arithmetic percentage, mean ($\bar{X}$), and standard deviation (S.D). The results were as follows: 1) the data generated from the development of professional training course on packaging design for Phrong Akat community enterprise were consistent and employed the highest level of appropriateness; 2) the effectiveness of professional training course was rated at the highest level ($\bar{X}$ = 3.65, S.D. = 0.02); and 3) the average score of participants' satisfactions towards professional training course was at the highest level.

Keywords: Professional Training Course, Packaging Design, Community Enterprise

บทนำ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ เป็นความจำเป็นในสภาพสังคมไทยเพื่อปรับตัวให้เท่าทันเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทรัพยากรมนุษย์นั้นเป็นสิ่งสำคัญเนื่องจาก “ทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญในการยกระดับการพัฒนาประเทศในทุกมิติไปสู่เป้าหมายการเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วให้มีขีดความสามารถในการแข่งขันกับนานาประเทศ” การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศไม่ว่าจะเป็นระดับองค์กร สถาบัน ชุมชนหรือแม้กระทั่งสังคมที่เล็กที่สุดคือครอบครัว

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สามารถดำเนินการได้ 4 วิธีคือ การฝึกอบรม การศึกษา การพัฒนา และการเรียนรู้ นอกจากนั้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นการจัดการเชิงกลยุทธ์ขั้นตอนหนึ่ง ในการนํานโยบายไปปฏิบัติกล่าวคือ บุคลากรจะสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาบุคลากรให้มีสมรรถนะที่จำเป็น ได้แก่ ความรู้ ทักษะ ทศนคติที่ดีต่อการทำงาน และพฤติกรรม เป็นต้น สมรรถนะเหล่านี้ต้องได้รับการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ให้มีศักยภาพสามารถทำให้บุคคลนั้นสามารถพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีนิสัยรัก การเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สู่การเป็นคนไทย ที่มีทักษะวิชาชีพ ขั้นสูง เป็นนักคิดเป็นผู้สร้างนวัตกรรม เป็นผู้ประกอบการ เป็นเกษตรกรยุคใหม่ และอื่น ๆ สอดคล้องกับความต้องการของประเทศมีความยืดหยุ่นทางด้านความคิด สามารถทำงาน ร่วมกับผู้อื่นได้ภายใต้สังคมที่เป็นพหุวัฒนธรรมและมีความสามารถในการจัดการสุขภาวะของ ตนเองให้มีสุขภาวะที่ดี สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขทั้งด้านร่างกายและจิตใจ (สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563)

การพัฒนาฝีมือแรงงานและการส่งเสริมรายได้ใช้กับชุมชนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อชุมชน เป็นการสร้างความรู้ ทักษะ ความสามารถในการประกอบวิชาชีพ การพัฒนา บุคลากรให้มีประสิทธิภาพจะช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนผู้มีความรู้ ความชำนาญเฉพาะอย่าง การพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถในการทำงานได้ดียิ่งขึ้น อันจะมีผลไปสู่การพัฒนา ประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าและทันสมัย (สมคิด บางโม, 2560) การพัฒนาทรัพยากร มนุษย์เป็นส่วนสำคัญของความสามารถในการทำงานขององค์กรในเวทีการแข่งขันทาง การตลาด เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงขั้นตอนในการผลิตสมัยใหม่ (Juani, S. et al., 2005) วิธีการพัฒนาบุคลากรที่เหมาะสมและนิยมใช้กันคือ การฝึกอบรมเป็นกระบวนการ เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานโดยมุ่งเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ที่นำไปสู่การยก มาตราฐานให้สูงขึ้น ตามพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พุทธศักราช 2551 ในมาตรา 4 ได้ให้ ความหมายของการฝึกอบรมวิชาชีพ หมายถึง การเพิ่มพูนความรู้และการฝึกทักษะอาชีพพระยะ สั้นหรือระยะยาว ทั้งในและนอกสถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันการอาชีวศึกษา (พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551, 2551) การฝึกอบรมจะเป็นการต่อยอดความรู้ ทักษะ เพื่อพัฒนาความชำนาญเฉพาะทางในวิชาชีพ ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับการขับเคลื่อนผลิต ภาพฝีมือแรงงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น พัฒนาผู้ประกอบการ วิสาหกิจชุมชน ให้มีความ เข้มแข็ง และเพิ่มศักยภาพในการประกอบกิจการ รวมทั้งเพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้าของ วิสาหกิจชุมชน (กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน, 2562)

วิสาหกิจชุมชนเป็นกิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้าเพื่อวางจำหน่ายในชุมชน เพื่อจัดการทุนของชุมชน รวมถึงทรัพยากร ผลิตผล ความรู้ ภูมิปัญญาอย่างสร้างสรรค์เพื่อการ พึ่งพาตนเองและตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ให้เกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืนในชุมชน

งานวิจัยของ ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทิศ สังขรัตน์ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ปัญหาด้านการตลาด ปัญหาด้านบัญชีและ การเงิน ปัญหาด้านการผลิต ปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ปัญหาด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ และปัญหาต้นทุนการผลิต วิสาหกิจชุมชนบางกลุ่มสามารถผลิตสินค้าให้ตรงกับความต้องการของตลาด แต่ไม่มีบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสม เช่น ลักษณะของรูปทรงบรรจุภัณฑ์ยังไม่โดดเด่นหรือดึงดูดใจผู้ซื้อที่เป็นผู้บริโภค นอกจากนี้ใช้วัสดุที่ไม่แข็งแรงก่อให้เกิดปัญหาในการจัดเก็บและการขนส่ง (ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทิศ สังขรัตน์, 2556)

จากสภาพปัญหาและแนวความคิดข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพ เรื่อง การออกแบบบรรจุภัณฑ์ สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลโพรงอากาศ เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมอาชีพให้คนในชุมชนได้มีความรู้ ทักษะ ความสามารถในการประกอบวิชาชีพให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเป็นแนวทางในการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ให้กับคนในชุมชน โดยการพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อดึงดูดใจผู้บริโภคจะช่วยให้วิสาหกิจชุมชนสามารถสร้างรายได้ให้แก่วิสาหกิจชุมชนเพิ่มขึ้นเพื่อนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าในชุมชน และสร้างความมั่นคงให้กับชุมชนเป็นการตอบสนองยุทธศาสตร์และนโยบายของประเทศ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพ เรื่อง การออกแบบบรรจุภัณฑ์ สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตำบลโพรงอากาศ
2. เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพ เรื่อง การออกแบบบรรจุภัณฑ์ สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลโพรงอากาศ
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพ เรื่อง การออกแบบบรรจุภัณฑ์ สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลโพรงอากาศ

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในตำบลโพรงอากาศ อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่มีการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน 16 แห่ง จำนวนสมาชิก 148 คน ประชากรเป็นลักษณะของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีความคล้ายคลึงกัน และมีความต้องการในการพัฒนาออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่า

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนใน ต.โพรงอากาศ อ.บางน้ำเปรี้ยว จ.ฉะเชิงเทรา 1 กลุ่ม คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคลองบ้านใหม่ จำนวน 30 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) จากผู้ที่สมัครใจเข้ารับฝึกอบรมการออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่า

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. หลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพ เรื่อง การออกแบบบรรจุภัณฑ์ สำหรับวิสาหกิจชุมชน ตำบลโพรงอากาศ

2. แบบประเมินทักษะการออกแบบบรรจุภัณฑ์ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 4 ระดับ ได้แก่ ดีมาก ดี พอใช้ และปรับปรุง

3. แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมวิชาชีพ เรื่อง การออกแบบบรรจุภัณฑ์ สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลโพรงอากาศ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ ได้แก่ พึงพอใจมากที่สุด พึงพอใจมาก พึงพอใจปานกลาง พึงพอใจน้อย และ พึงพอใจน้อยที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการจัดหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพ เรื่อง การออกแบบบรรจุภัณฑ์ สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลโพรงอากาศ โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลระยะดังนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนาหลักสูตร มีขั้นตอนการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังต่อไปนี้

1.1 ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชน โดยศึกษาจากสภาพทั่วไปทางด้านเศรษฐกิจและสังคม สภาพการตลาด โดยใช้แบบสอบถามจากประชาชนในชุมชน และศึกษาเอกสารทางราชการที่เกี่ยวข้องกับชุมชน

1.2 สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ร่างหลักสูตรแบบสอบถามความต้องการเกี่ยวกับหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพ เรื่อง การออกแบบบรรจุภัณฑ์ สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลโพรงอากาศ โดยศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามความต้องการ โดยแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ความต้องการ ความสนใจ ที่เข้ารับการฝึกอบรมวิชาชีพ เรื่อง การออกแบบบรรจุภัณฑ์ ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

1.3 นำแบบสอบถามความต้องการที่สร้างขึ้น เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญแล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขจนเสร็จสมบูรณ์แล้วจัดพิมพ์แบบสอบถามความต้องการ

1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการสอบถามความต้องการด้วยตนเอง โดยติดต่อประสานงานกับผู้นำชุมชนในเขตพื้นที่ ต.โพรงอากาศ อ.บางน้ำเปรี้ยว จ.ฉะเชิงเทรา เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จนำข้อมูลพื้นฐานมาวิเคราะห์หาความสอดคล้องของความจำเป็นพื้นฐานและสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่ต้องการจัดหลักสูตรฝึกอบรม

1.5 การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพ เรื่อง การออกแบบบรรจุภัณฑ์ สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลโพรงอากาศ โดยมีองค์ประกอบของหลักสูตร ได้แก่ 1) ปัญหา

และความสำคัญ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหาสาระ 4) โครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม 5) กิจกรรมการฝึกอบรม 6) การวัดและการประเมินผล

1.6 การสร้างคู่มือหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย 1) โครงการฝึกอบรมวิชาชีพ เรื่อง การออกแบบบรรจุภัณฑ์ สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลโพรงอากาศ 2) คุณสมบัติของผู้เข้ารับการอบรม 3) รายละเอียดการฝึกอบรม 4) แผนการเรียนรู้

1.7 การตรวจสอบหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อพิจารณาประเมินความเหมาะสม และวิเคราะห์ความสอดคล้องของหลักสูตร นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบหลักสูตรจำนวน 5 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการประเมินหลักสูตร จำนวน 3 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์ จำนวน 2 ท่าน ซึ่งจบการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินความเหมาะสม และวิเคราะห์ความสอดคล้องของโครงสร้างหลักสูตร แบ่งเป็นแบบสอบถามจำนวน 2 ฉบับ ได้แก่

1. แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบหลักสูตรเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยเกณฑ์ในการยอมรับว่าหลักสูตรที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสมกำหนดไว้ที่ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป

2. แบบประเมินความสอดคล้องของหลักสูตรโครงสร้างหลักสูตรเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ ได้แก่ สอดคล้อง (+1) ไม่แน่ใจว่าสอดคล้อง (0) ไม่สอดคล้อง (-1) โดยน้ำหนักคะแนนของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ถ้ามีเท่ากับหรือมากกว่า .50 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ใช้ได้ ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้ มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.60 - 1.00

ระยะที่ 2 การนำหลักสูตรไปใช้ การดำเนินการในขั้นตอนนี้ เป็นการนำหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพ เรื่อง การออกแบบบรรจุภัณฑ์ สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลโพรงอากาศ ที่ผ่านการประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญ ไปดำเนินการฝึกอบรม เพื่อหาประสิทธิภาพของหลักสูตร และความเหมาะสมของการนำหลักสูตรไปใช้ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตรมีรายละเอียดการดำเนินการดังนี้

2.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนใน ต.โพรงอากาศ อ.บางน้ำเปรี้ยว จ.ฉะเชิงเทรา 1 กลุ่ม คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคลองบ้านใหม่ จำนวน 30 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) จากผู้ที่สมัครใจเข้ารับการฝึกอบรม

2.2 ดำเนินการฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพ เรื่อง การออกแบบบรรจุภัณฑ์ สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลโพรงอากาศ ได้แบ่งเนื้อหาสาระออกเป็น 2 ส่วน คือ ภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ ประกอบด้วย 4 หน่วยการเรียนรู้ ระยะเวลา 12 ชั่วโมง ดังนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับบรรพจน์

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 วัสดุที่ใช้ในการผลิตบรรพจน์

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การออกแบบและพัฒนาบรรพจน์

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 บรรพจน์เพื่อการถนอมอาหาร

ระหว่างการฝึกอบรมผู้วิจัยจะประเมินความสามารถในการออกแบบบรรพจน์ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมด้วยแบบประเมินความสามารถในการออกแบบบรรพจน์ที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ

2.3 เมื่อดำเนินการฝึกอบรมตามหลักสูตรครบถ้วนแล้วทำการทดสอบหลังการฝึกอบรม โดยใช้แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจ แล้วนำผลมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 3 การศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมที่ต่อหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพ เรื่อง การออกแบบบรรพจน์ สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลโพรงอากาศ มีขั้นตอนการดำเนินการดังต่อไปนี้

3.1 ศึกษาวิธีการสร้างแบบวัดจากตำราและเอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการร่างแบบสอบถามความพึงพอใจ

3.2 ร่างการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพ โดยใช้แบบสอบถามความพึงพอใจได้มีการประเมิน 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านหลักสูตร 2) ด้านกิจกรรมการฝึกอบรม 3) ด้านวิทยากร และ 4) ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ 5) ด้านระยะเวลาและสถานที่ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

3.3 เสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและภาษา เมื่อปรับปรุงแก้ไขสมบูรณ์ จากนั้นนำแบบสอบถามความพึงพอใจเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of Item – Objective Congruence) โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ ได้แก่ สอดคล้อง (+1) ไม่แน่ใจว่าสอดคล้อง (0) ไม่สอดคล้อง (-1)

3.4 วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของครอนบัค (Cronbach) ซึ่งต้องได้ค่าความเชื่อมั่นที่มีค่าไม่น้อยกว่า 0.70 ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.95

3.5 นำแบบสอบถามความพึงพอใจไปใช้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลโพรงอากาศ ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง 1 กลุ่ม คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคลองบ้านใหม่ จำนวน 30 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) จากผู้ที่สมัครใจเข้ารับฝึกอบรม

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพ เรื่อง การออกแบบบรรจุภัณฑ์ สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลโพรงอากาศ โดยผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญพบว่า ผลการประเมินความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ มีข้อมูลที่มีความสอดคล้องกันทั้งหมด และการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบหลักสูตรฝึกอบรมแสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าความเหมาะสมขององค์ประกอบหลักสูตรฝึกอบรม

รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D	แปลผล
1. หลักการและเหตุผลของหลักสูตร	4.75	0.17	มากที่สุด
2. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร	4.55	0.32	มากที่สุด
3. เนื้อหาสาระของหลักสูตร	4.64	0.21	มากที่สุด
4. โครงสร้างของหลักสูตร	4.64	0.26	มากที่สุด
5. กิจกรรมการฝึกอบรม	4.60	0.37	มากที่สุด
6. สื่อ/วัสดุการประกอบการฝึกอบรม	4.46	0.38	มาก
7. การวัดผลประเมินผลหลักสูตร	4.55	0.41	มากที่สุด
รวม	4.59	0.10	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 แสดงค่าความเหมาะสมขององค์ประกอบหลักสูตรฝึกอบรม พบว่าโดยรวมผลของการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบหลักสูตรฝึกอบรม รวมทั้ง 7 ด้าน มีค่าเฉลี่ยรวม 4.59 มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่ 1 หลักการและเหตุผลของหลักสูตร มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.75 ด้านที่ 2 วัตถุประสงค์ของหลักสูตร มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.55 ด้านที่ 3 เนื้อหาสาระของหลักสูตร มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.64 ด้านที่ 4 โครงสร้างของหลักสูตร มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.64 ด้านที่ 5 กิจกรรมการฝึกอบรม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.60 ด้านที่ 6 สื่อ/วัสดุการประกอบการฝึกอบรม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.46 ด้านที่ 7 การวัดผลประเมินผลหลักสูตร มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.55 ซึ่ง

2. วิเคราะห์ผลการใช้หลักสูตรและการติดตามผลภายหลังการฝึกอบรม (Follow Up) แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานทักษะการออกแบบบรรจุภัณฑ์

รายการ	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. ความสามารถในการออกแบบ	3.63	0.24	ดีมาก
2. การสร้างบรรจุภัณฑ์ต้นแบบ	3.68	0.21	ดีมาก
3. คุณลักษณะการทำงาน	3.65	0.20	ดีมาก
รวม	3.65	0.02	ดีมาก

จากตารางที่ 2 ผลการแสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานทักษะการออกแบบบรรจุภัณฑ์ พบว่า ผลของการประเมินทักษะการออกแบบบรรจุภัณฑ์ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 3.65 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.02 ซึ่งถือว่าสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่ 1 ความสามารถในการออกแบบโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 3.63$, S.D = 0.24) ด้านที่ 2 การสร้างบรรจุภัณฑ์ต้นแบบโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 3.68$, S.D = 0.21) ด้านที่ 3 คุณลักษณะการทำงาน โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 3.63$, S.D = 0.20) หลังจากเสร็จสิ้นการฝึกอบรมผู้วิจัยได้มีการติดตามและประเมินภายหลังการฝึกอบรม พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปพัฒนาบรรจุภัณฑ์ของตนเองเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว และคนในชุมชน

3. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้เข้ารับฝึกการอบรม การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพ เรื่อง การออกแบบบรรจุภัณฑ์ สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลโพรงอากาศ แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงค่าความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพ เรื่อง การออกแบบบรรจุภัณฑ์ สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลโพรงอากาศ

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านหลักสูตร	4.55	0.24	มากที่สุด
2. ด้านวิทยากร	4.54	0.16	มากที่สุด
3. ด้านกิจกรรมการฝึกอบรม	4.61	0.22	มากที่สุด
4. ด้านสื่อ/วัสดุอุปกรณ์	4.50	0.22	มาก
5. ด้านสถานที่/ ระยะเวลา/ อาหาร	4.62	0.30	มากที่สุด
รวม	4.56	0.14	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 แสดงค่าความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพ เรื่อง การออกแบบบรรจุภัณฑ์ สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลโพรงอากาศ พบว่า โดยรวมมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$, S.D = 0.14) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่ 1 หลักสูตร มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$, S.D = 0.24) ด้านที่ 2 วิทยากร มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D = 0.16) ด้านที่ 3 กิจกรรมการฝึกอบรม มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.61$, S.D = 0.22) ด้านที่ 4 สื่อวัสดุอุปกรณ์มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.50$, S.D = 0.22) ด้านที่ 5 สถานที่ ระยะเวลา อาหารมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$, S.D = 0.30)

อภิปรายผล

1. ผลการสร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพ เรื่อง การออกแบบบรรจุภัณฑ์ สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลโพรงอากาศ ซึ่งการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพ เรื่อง การออกแบบบรรจุภัณฑ์ พบว่าในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องมาจากการพัฒนาหลักสูตรโดยการลงพื้นที่สำรวจสอดคล้องกับความต้องการและสภาพปัญหาของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบบรรจุภัณฑ์ และมีความเหมาะสมกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถนำความรู้ ทักษะ และทัศนคติไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมอาชีพเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ตนเอง ครอบครัว และชุมชน ซึ่งจัดการฝึกอบรมตามขั้นตอนของ สมคิด บางโม มีขั้นตอนดังนี้คือ การหาความจำเป็นในการฝึกอบรม การสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม การออกแบบโครงการฝึกอบรม การดำเนินการฝึกอบรม การประเมินผลการฝึกอบรม (สมคิด บางโม, 2560) มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Raymond, A. & Amitabh, K. ที่กล่าวไว้ว่า การออกแบบกระบวนการฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพ คือ การออกแบบให้พนักงานเกิดความเชี่ยวชาญด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถ ทัศนคติ หรือพฤติกรรมของพนักงานเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับงานหรือตำแหน่งในอนาคต ซึ่งมีกระบวนการดังต่อไปนี้ การประเมินความต้องการ การสร้างความมั่นใจให้กับพนักงานพร้อมสำหรับการฝึกอบรม การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ การตรวจสอบการฝึกอบรม การจัดทำแผนการประเมินผล การเลือกวิธีการฝึกอบรม การติดตามและประเมินผล (Raymond, A. & Amitabh, K., 2018) องค์ประกอบของโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมที่จัดสร้างขึ้นมีดังนี้คือ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม เนื้อหาสาระ เทคนิคการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม ระยะเวลาการฝึกอบรม และการประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ ภิญญดา พรหมสินอง ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผึ้งเป็นเครื่องสำอาง สำหรับกลุ่มชาวบ้าน ตำบลวังทอง จังหวัดพิษณุโลก โดยมีโครงสร้างหลักสูตรมีองค์ประกอบดังนี้ ความเป็นมาของหลักสูตร หลักการของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร เนื้อหาของหลักสูตร แนวทางการจัดกิจกรรม และการวัดผลประเมินผล พบว่า ผลการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก (ภิญญดา พรหมสินอง, 2560)

2. ผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพ เรื่อง การออกแบบบรรจุภัณฑ์ สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลโพรงอากาศ พบว่า ความสามารถระหว่างการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ความเข้าใจและทักษะในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 3.61$) และมีความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D = 0.15$) ซึ่งถือว่าสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมได้เน้นการลงมือปฏิบัติจริง และการมีส่วนร่วมมาใช้ในการจัดกิจกรรมทำงานเป็นทีมช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ อีกทั้งผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความสนใจในเรื่องการออกแบบบรรจุภัณฑ์

พร้อมทั้งได้รับความรู้ วิธีการ และเทคนิคต่าง ๆ ก่อนการลงมือปฏิบัติอย่างละเอียดจึงเป็นผลให้มีการแสดงออกในด้านการปฏิบัติได้ดี สอดคล้องกับแนวคิดของ Arun, K. & John, B. กล่าวไว้ว่า การกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติต้องให้คำแนะนำที่แม่นยำมากเพื่อให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติตามขั้นตอนได้ถูกต้อง อีกทั้งผู้สอนต้องทำการสาธิตและใช้สื่อประกอบการสอน ได้แก่ ภาพ วิดีโอ ข้อความ และเสียง เปิดให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติตามทีละขั้นตอน (Arun, K. & John, B., 2002) และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ อภิชาติ อนุกุลเวช กล่าวไว้ว่า ทักษะปฏิบัติเกิดจากความสามารถความชำนาญของกล้ามเนื้อที่กระทำออกมาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และต้องอาศัยการฝึกหัดอย่างเหมาะสมจึงทำให้เกิดความชำนาญในการปฏิบัติงาน (อภิชาติ อนุกุลเวช, 2551) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อังคณา เรืองชัย ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้น เรื่อง การทำน้ำสมุนไพร เพื่อเป็นอาชีพเสริมในครอบครัว พบว่า ผลของการประเมินความสามารถในการทำน้ำสมุนไพรระหว่างการฝึกอบรมมีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 93.45 คะแนน จะเห็นได้ว่าคะแนนเฉลี่ยมากกว่า 80 คะแนน ซึ่งถือว่าสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (อังคณา เรืองชัย, 2555)

3. ความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพ เรื่อง การออกแบบบรรจุภัณฑ์ สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลโพรงอากาศ หลังจากการฝึกอบรมครบตามหลักสูตรแล้วผู้เข้ารับการฝึกอบรมตอบแบบสอบถาม พบว่า โดยรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.56 และมีค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.14 ทั้งนี้เพราะ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสนใจในการเข้าร่วมฝึกอบรม ทำให้มีแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง จนเกิดความรู้ ความสามารถ และมีเจตคติที่ต่อตนเองและผู้อื่นสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริลักษณ์ ไพรสิงขร ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม การทำขนมจิ้นบ้านไร่ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จังหวัดอุทัยธานี พบว่า นักเรียนมีเจตคติต่อหลักสูตรฝึกอบรมการทำขนมจิ้นบ้านไร่ อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง และเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทำให้มีความรู้ความเข้าใจ จนเกิดทักษะกระบวนการทำงาน รู้จักศึกษาค้นคว้าและแก้ไขปัญหาด้วยตนเองเป็นอย่างดี ส่งผลให้ผู้เรียนมีเจตคติในเชิงบวกต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (ศิริลักษณ์ ไพรสิงขร, 2557)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ข้อค้นพบที่ผู้วิจัยตั้งเป้าไว้ คือ การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพ เรื่อง การออกแบบบรรจุภัณฑ์ สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลโพรงอากาศ มีกระบวนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่สำคัญดังต่อไปนี้ การหาความจำเป็นในการฝึกอบรม การสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม การออกแบบโครงการฝึกอบรม การดำเนินการฝึกอบรม การประเมินผลการฝึกอบรม เมื่อนำไปใช้แล้วพบว่าหลักสูตรมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ การพัฒนาหลักสูตรโดย

การลงพื้นที่สำรวจสอดคล้องกับความต้องการและสภาพปัญหาของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบบรรจุภัณฑ์ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถนำความรู้ ทักษะ และทัศนคติไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมอาชีพเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ตนเอง ครอบครัว และชุมชน การจัดกิจกรรมฝึกอบรมเพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ลงมือปฏิบัติจริง ส่งเสริมให้ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบโดยการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมอย่างเต็มที่ จึงต้องแบ่งกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทำงานเป็นกลุ่ม ด้วยการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละคนเพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแต่ละคนมีส่วนร่วมในกลุ่มของตนเอง ในขั้นตอนการลงมือปฏิบัติผู้สอนควรสาธิตให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทำตามทีละขั้นตอนอย่างช้า ๆ และควรมีทีมงานคอยดูแลกำกับให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง และการจัดกิจกรรมฝึกอบรมจำเป็นต้องจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งมีข้อเสนอแนะ แนะนำไว้ว่าผู้นำไปใช้ควรมีการศึกษาและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเกี่ยวกับงานหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น เพื่อใช้ในการศึกษาหาความรู้และเป็นแนวทางการนำไปต่อยอดงานวิจัย เพื่อเพิ่มมูลค่าหรือเพื่อหารายได้เสริมในครอบครัว และควรมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้สอดคล้องกับอาชีพท้องถิ่นของคนในชุมชน เพื่อเป็นหลักสูตรเพิ่มเติมสำหรับโรงเรียนในท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน. (2562). ก.แรงงาน ร่วมกลุ่มเซ็นทรัล และมูลนิธิพัฒนาฝีมือแรงงาน หนุนวิสาหกิจชุมชนเข้มแข็ง. เรียกใช้เมื่อ 28 พฤษภาคม 2563 จาก <https://gnews.apps.go.th/news?news=52076>
- ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทิศ สังขรัตน์. (2556). แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา. ใน รายงานการวิจัย. ภาควิชาสัตตศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551. (2551). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 125 ตอนที่ 43 ก. หน้า 2.
- ภิญญดา พรหมสินอง. (2560). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผึ้งเป็นเครื่องสำอาง สำหรับกลุ่มชาวบ้าน ตำบลวังทอง จังหวัดพิษณุโลก. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- ศิริลักษณ์ ไพรสิงขร. (2557). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการทำขนมจีนบ้านไร่ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1 จังหวัดอุทัยธานี. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- สมคิด บางโม. (2560). องค์การและการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: วิทยพัฒน์.

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานปีงบประมาณ พ.ศ. 2563. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- อภิชาติ อนุกุลเวช. (2551). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนฝึกปฏิบัติทางเทคนิคบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต สำหรับนักเรียนอาชีวศึกษา. ใน ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อังคณา เรืองชัย. (2555). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้น เรื่อง การทำน้ำสมุนไพร เพื่อเป็นอาชีพเสริมในครอบครัว. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- Arun, K. & John, B. (2002). Perspectives on Distance: Skills Development through Distance Education. Canada: The Commonwealth of Learning.
- Juani, S. et al. (2005). Human Resource Development. England: Routledge.
- Raymond, A. & Amitabh, K., (2018). Employee Training and Development 7e. Maidenhead: McGraw-Hill.

ภาพอนาคตการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีกับสถานประกอบการ
ต่างประเทศของวิทยาลัยสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
ในสามจังหวัดชายแดนใต้*

THE SCENARIO OF DUAL VOCATIONAL EDUCATION WITH
WORKPLACES IN ABROAD FOR COLLEGES UNDER THE OFFICE
OF VOCATIONAL EDUCATION COMMISSION IN THREE SOUTHERN
BORDER PROVINCES

นิฟิราด นิลละ

Nifiradow Nilaeh

ชาวลิต เกตทิพย์

Chawalit Kerdtip

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Prince of Songkla University, Thailand

E-mail: nik.dao22@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพอนาคตของการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีกับสถานประกอบการต่างประเทศของวิทยาลัยสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในสามจังหวัดชายแดนใต้ โดยใช้การวิจัยแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Future Research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างกับผู้ที่เกี่ยวข้องด้านอาชีวศึกษาทวิภาคีจำนวน 32 คน โดยเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ กลุ่มผู้บริหาร กลุ่มครูหรือบุคลากรทางการศึกษา กลุ่มตัวแทนสถานประกอบการในต่างประเทศ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่าง และใช้แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ กับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน โดยเลือกแบบเจาะจงวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติพื้นฐานเพื่อคำนวณหาค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยมและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ผลการวิจัยพบว่า ภาพอนาคตที่จะส่งผลให้มีการยกระดับการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีกับสถานประกอบการต่างประเทศระหว่าง พ.ศ. 2563-2572 ได้จำนวน 4 มิติดังนี้ 1) มิติการสำรวจความพร้อม ประกอบด้วยแนวโน้ม 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้าน 1) การประสานงาน 2) ด้านการประชาสัมพันธ์ และ 3) ด้านการคัดเลือกนักศึกษา

* Received 26 January 2021; Revised 24 May 2021; Accepted 30 May 2021

2) มิติการลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ ประกอบด้วยแนวน้อม 2 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้าน 1) ด้านข้อตกลงร่วมกัน และ 2) ด้านกฎหมาย 3) มิติการเตรียมครูและ ผู้เรียน ประกอบด้วยแนวน้อม 2 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้าน 1) ด้านการเตรียมครูฝึก ในสถานประกอบการ และ 2) ด้านการเตรียมผู้เรียน และ 4) มิติการจัดการหลักสูตร ประกอบด้วยแนวน้อม 6 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้าน 1) ด้านการออกแบบหลักสูตร 2) ด้านการทำสัญญาฝึก 3) ด้านการเรียนในสถานศึกษา 4) ด้านการฝึกอาชีพในสถาน ประกอบการ 5) ด้านการนิเทศการฝึกอาชีพ และ 6) ด้านการวัดและประเมินผล

คำสำคัญ: การอาชีวศึกษา, ระบบทวิภาคี, สถานประกอบการต่างประเทศ

Abstract

The Objectives of this research article were to investigate the Scenario of Dual Vocational Education with Workplaces in Abroad for Colleges under the Office of Vocational Education Commission in Three Southern Border Provinces. The research was based on EDFR (Ethnographic Delphi Future Research). The semi-structured interview was used for the research instrument by asking the opinions of 32 people; director group, teachers or educational personnel group, abroad representative group who involved in dual vocational education and used the five-rating scale questionnaire for 21 specialists. The interviewees and specialists were purposively selected. The data taken from the interview were analyzed through content analysis, along with the compare and contrast process and data from the questionnaire were analyzed with basic statistics to calculate the median, mode and range between quartiles. The study revealed that the experts' opinions for the future scenario trends to the possible management of dual vocational education with workplaces in abroad during 2020-2029 are: 1) Readiness survey aspect including three components: 1) coordination, 2) public relations and 3) student selection. 2) The signing of a memorandum of cooperation aspect including two components: 1) the collective agreement and 2) the legislation. 3) Preparation of teachers and learner's aspect including two components: 1) the preparation of teachers in the workplace and 2) the preparation of learners. 4) Course Management aspect including six components: 1) the curriculum design 2) the training contract 3) the learning in educational institutions 4) vocational training in the workplace 5) supervision, vocational training and 6) evaluation and assessment.

Keywords: Vocational Education, Dual Educational System, Workplaces in Abroad

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของโลกที่ทำให้ระบบการศึกษายุคใหม่ต้องมีความรู้และนวัตกรรมในการดำเนินชีวิต จึงทำให้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ของประเทศไทย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2558) มีวัตถุประสงค์และความมุ่งหวังเพื่อให้คนไทยทุกช่วงวัยมีทักษะ ความรู้ ความสามารถ และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิตและทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกและมีความสามารถในการแข่งขันนานาชาติ รวมทั้งให้ประเทศมีบทบาทสำคัญต่อความร่วมมือในการพัฒนาภายใต้กรอบข้อตกลงต่าง ๆ ในระดับอนุภูมิภาค ภูมิภาค และโลก มีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นมากขึ้น ในการพัฒนาประเทศจากภายในเพื่อความมั่นคง เชื่อมโยงเศรษฐกิจไทยสู่โลก ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายการขับเคลื่อนประเทศไทย 4.0 (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2559) การสร้างเศรษฐกิจใหม่เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ของการขับเคลื่อนนโยบายได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน พัฒนสมรรถนะทักษะการประกอบอาชีพของแรงงานให้สอดคล้องกับความต้องการ โดยเฉพาะกำลังแรงงานระดับกลางให้มีทักษะฝีมือแรงงานที่สูงขึ้นและสามารถวัดระดับทักษะฝีมือในระดับนานาชาติได้ โดยผ่านการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

กระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะองค์กรหลักในการจัดการศึกษาของประเทศมีบทบาทและภารกิจในการจัดและส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้เป็นบุคคลที่มีศักยภาพในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จึงได้กำหนดแผนปฏิบัติการในการดำเนินการตามนโยบายสังคมและคุณภาพชีวิตผ่านกระบวนการจัดการศึกษา โดยมีนโยบายสนับสนุนการผลิตและพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภาคการผลิตและบริการ เร่งผลิตกำลังคนระดับอาชีวศึกษา ให้มีคุณภาพ สนับสนุนความสามารถในการแข่งขันของประเทศ พร้อมทั้งพัฒนาการรับรองคุณวุฒิวิชาชีพตามมาตรฐานสากล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) โดยนำเกณฑ์มาตรฐานการประเมินและรับรองคุณภาพสถานศึกษาด้านการอาชีวศึกษา ระดับภาคพื้นเอเชียแปซิฟิก (Asia Pacific Accreditation and Certification Commission : APACC) มากำกับ ควบคุมคุณภาพและรองรับคุณภาพสถานศึกษา เพื่อให้เกิดการยอมรับและอ้างอิงเรื่องคุณภาพ และมาตรฐานในระดับนานาชาติได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

ทั้งนี้ การศึกษาสายอาชีพที่มุ่งเน้นการเรียนรู้เพื่ออาชีพซึ่งสอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่นั้น ๆ โดยเฉพาะสังคมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้เป็นพื้นที่ที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาท่ามกลางความไม่สงบ ประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา จังหวัดนราธิวาส และ

เหตุการณ์ความไม่สงบหลายรวมไปจนถึงบางอำเภอในเขตจังหวัดสงขลา ตามสถานที่เกิดเหตุการณ์ที่ผ่านมา ถึงแม้ว่าพื้นที่ความไม่สงบในสถานการณ์ความขัดแย้งส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของพื้นที่สามจังหวัดก็ตาม มีข้อมูลพบว่า ประชากรในพื้นที่ได้ไปประกอบอาชีพในประเทศเพื่อนบ้านอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ ประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ บรูไน อินโดนีเซียและอินเดีย (กองบริหารแรงงานไทยไปต่างประเทศ, 2562) การเคลื่อนย้ายแรงงานของประชากรในพื้นที่ เป็นตัวชี้วัดที่แสดงถึงความสามารถในการพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรบุคคลได้ โดยมีความก้าวกระโดดจากสังคมในพื้นที่สู่สังคมต่างแดน เกิดการเปลี่ยนแปลงของฐานเศรษฐกิจในพื้นที่

จากสภาพดังกล่าว ความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทางสังคม การเคลื่อนย้ายแรงงานประชากรในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้สู่ประเทศเพื่อนบ้าน ส่งผลให้สถาบันทางการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันทางการศึกษาสายอาชีพของพื้นที่ ต้องมุ่งผลิตและพัฒนาากำลังคนสู่ตลาดแรงงานเป็นกำลังสำคัญในอนาคตของประเทศ จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลง และจัดการศึกษาให้กับประชาชนในพื้นที่เพื่อสอดคล้องกับสถานการณ์ความไม่มั่นคงของเหตุการณ์ ผ่านกระบวนการจัดการศึกษาให้ทรัพยากรบุคคลมีความรู้ความสามารถยกระดับทักษะฝีมือแรงงานสู่ทักษะฝีมือแรงงานระดับสูงขึ้น สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้เกิดความมั่นคงและช่วยชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ได้

ความสำคัญและความจำเป็นในการศึกษาแนวโน้มข้างต้นของการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีกับสถานประกอบการต่างประเทศของวิทยาลัยสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่งผลให้การมองภาพอนาคตของการศึกษา จะทำให้ทราบถึงองค์ประกอบแนวโน้มที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีกับสถานประกอบการต่างประเทศ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการวางแผนและการบริหารเพื่อยกระดับการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคลเยาวชนในพื้นที่ให้มีคุณภาพและมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาภาพอนาคตของการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีกับสถานประกอบการต่างประเทศของวิทยาลัยสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขต

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาแนวโน้มภาพอนาคตที่พึงประสงค์ เหมาะสมและเป็นไปได้ของการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีกับสถานประกอบการต่างประเทศของวิทยาลัยสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ระหว่าง พ.ศ. 2563 -

2572 ภายใต้การเปลี่ยนแปลงในสังคมยุคพลิกผัน (disruption) โดยสอบถามความเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องด้านอาชีวศึกษาทวิภาคี จำนวน 32 คน ประกอบด้วยกลุ่มผู้บริหาร จำนวน 13 คน กลุ่มครู จำนวน 13 คน และกลุ่มตัวแทนสถานประกอบการในต่างประเทศ จำนวน 6 คน และผู้เชี่ยวชาญจำนวน 21 คน ประกอบด้วยกลุ่มผู้บริหารระดับสูง จำนวน 7 คน กลุ่มตัวแทนภาคเอกชน จำนวน 7 คน และกลุ่มนักวิชาการ นักการศึกษา จำนวน 7 คน ซึ่งใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงอนาคตแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method) เริ่มต้นด้วยรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์และตามด้วยรูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นเป็นการวิจัยตามกระบวนการ EDFR (Ethnographic Delphi Future Research) (จุฬพล พูลภัทรชีวิน, 2548) เพื่อศึกษาภาพอนาคตของการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีกับสถานประกอบการต่างประเทศของวิทยาลัยสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามมาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างและแบบสอบถามดังกล่าวไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการอาชีวศึกษาทวิภาคีและด้านการวัดผลและวิจัย จำนวน 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความถูกต้องของภาษา และความครอบคลุมตามประเด็นเนื้อหา โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องทุกข้อตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้นัดหมายผู้ให้ข้อมูลและผู้เชี่ยวชาญเพื่อขอสัมภาษณ์และติดต่อกับผู้เชี่ยวชาญเพื่อส่งแบบสอบถามด้วยวิธีการส่งด้วยตนเอง ส่งทางระบบการสแกนรหัสคิวอาร์ (QR Code) ตอบแบบสอบถามออนไลน์และส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียน ติดตามจนครบตามจำนวนที่ต้องการข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในกระบวนการ EDFR ครั้งที่ 1 เกี่ยวกับภาพอนาคตการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีกับสถานประกอบการต่างประเทศ ใช้การสังเคราะห์เพื่อได้ข้อสรุป 4 มิติ คือ 1) มิติการสำรวจความพร้อม 2) มิติการลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ 3) มิติการเตรียมครูและผู้เรียน และ 4) มิติการจัดการหลักสูตร เป็นภาพอนาคตการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้กับสถานประกอบการต่างประเทศ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่าง สังเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อสรุปและข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ความเหมาะสมและความเป็นไปได้เกี่ยวกับภาพอนาคตการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีกับสถานประกอบการต่างประเทศ และจากเทคนิคการวิจัยแบบ EDFR ครั้งที่ 2 และ 3 โดยการตอบแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญรอบที่ 1 และ 2 ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อคำนวณหาค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยมและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ โดยใช้เกณฑ์ค่าพิสัย

ระหว่างควอไทล์ (Q3-Q1) ไม่เกิน 1.5 หมายความว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันในข้อคำถามนั้นทุกข้อ (จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2559)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นต่อการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีกับสถานประกอบการต่างประเทศของวิทยาลัยสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในช่วง 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2563-2572) จะมีแนวทางการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีกับสถานประกอบการต่างประเทศในมิติต่าง ๆ ประกอบด้วย 1) มิติการสำรวจความพร้อม 2) มิติการลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ 3) มิติการเตรียมครูและผู้เรียน และ 4) มิติการจัดการหลักสูตร โดยมีรายละเอียด สรุปได้ดังนี้

มิติที่ 1 การสำรวจความพร้อม ประกอบด้วยแนวโน้ม 3 องค์ประกอบ คือ

1) องค์ประกอบด้านการประสานงาน ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าแนวโน้มด้านการประสานงานมีโอกาสเป็นไปได้ในระดับมากถึงมากที่สุด ได้แก่ 1) ผู้ประสานงานต้องเป็นบุคคลที่มีความสามารถทางภาษาอังกฤษและภาษาที่สาม คือ ภาษามลายูหรือภาษาอินโดนีเซีย 2) เป็นบุคคลที่มีตำแหน่งประจำในหน้าที่ผู้ประสานงานการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีกับต่างประเทศ 3) เป็นบุคคลที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคคลอื่นทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา 2) องค์ประกอบด้านการประชาสัมพันธ์ ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าแนวโน้มด้านการประชาสัมพันธ์มีโอกาสเป็นไปได้ในระดับมากถึงมากที่สุด ได้แก่ 1) มีการใช้สื่อออนไลน์ในการเผยแพร่ข้อมูล ประกาศข่าวสารที่เกี่ยวข้อง และ 2) มีเทคโนโลยีสารสนเทศเชื่อมต่อทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา และ 3) องค์ประกอบด้านการคัดเลือกนักศึกษา ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าแนวโน้มด้านการคัดเลือกนักศึกษามีโอกาสเป็นไปได้ในระดับมากถึงมากที่สุด ได้แก่ 1) มีความยืดหยุ่นในการกำหนดคุณลักษณะของนักศึกษาตามความเหมาะสมในสาขางานร่วมกับสถานประกอบการ 2) มีกฎเกณฑ์ชัดเจน เน้นการทดสอบทางทักษะการปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี 3) วัดความผิดปกติของของอารมณ์ จิตใจ และมีการทดสอบการควบคุมอารมณ์ จิตใจในการทำงาน และ 4) เน้นความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เช่น การนำเสนองานด้วยโปรแกรมที่ทันสมัย การเข้าถึงแหล่งข้อมูลในการพัฒนาตนเอง

มิติที่ 2 การลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ ประกอบด้วยแนวโน้ม 2 องค์ประกอบ คือ

1) องค์ประกอบด้านข้อตกลง ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าแนวโน้มด้านข้อตกลงมีโอกาสเป็นไปได้ในระดับมากถึงมากที่สุด ได้แก่ 1) กำหนดระเบียบ กฎเกณฑ์ สวัสดิการเป็นแบบแผนเดียวกัน 2) ระบุจำนวนเงินที่นักศึกษาต้องเป็นผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจนและเท่ากัน 3) ลงนาม MOU ด้วยระบบดิจิทัล มีการระบุเรื่องกฎหมายการฝึกอาชีพของนักศึกษาต่างชาติอย่างถูกต้องและบัญญัติไว้ชัดเจน และ 4) เอกสารข้อตกลงเป็นสองภาษา คือ ภาษาอังกฤษและภาษาประจำชาตินั้น ๆ เพื่อเข้าใจเหตุผลและหลักการร่วมกันอย่างชัดเจนถูกต้องตรงกันทั้ง

สองฝ่าย และ 2) องค์ประกอบด้านกฎหมาย ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าแนวโน้มด้านกฎหมายมีโอกาสเป็นไปได้ในระดับมากถึงมากที่สุด ได้แก่ 1) มีความคุ้มครองประกันชีวิตและทรัพย์สินนักศึกษา 2) ลดหย่อนค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตในประเทศที่ฝึกงาน และ 3) อนุญาตให้มีใบประกอบการทำงานหลังการเสร็จสิ้นการฝึกประสบการณ์วิชาชีพตามหลักสูตร

มิติที่ 3 การเตรียมครูและผู้เรียน ประกอบด้วยแนวโน้ม 2 องค์ประกอบ คือ

1) องค์ประกอบด้านการเตรียมครูฝึกในสถานประกอบการ ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าแนวโน้มด้านการเตรียมครูฝึกในสถานประกอบการ มีโอกาสเป็นไปได้ในระดับมากถึงมากที่สุด ได้แก่ 1) ครูศึกษาประวัติและคุณลักษณะของผู้เรียนที่จะมาฝึกในสถานประกอบการล่วงหน้า 2) ทำความรู้จักเบื้องต้นระหว่างครูฝึกในสถานประกอบการ ครูในสถานศึกษาและนักศึกษาผ่านระบบออนไลน์ร่วมกัน 3) เข้าใจหลักสูตรเนื้อหาในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพตามแผนฝึกอาชีพที่กำหนดไว้ 4) เข้าใจกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพระหว่างฝึกในสถานประกอบการ และ 5) เข้าใจกระบวนการวัดและประเมินผลที่มุ่งเน้นประเมินความก้าวหน้าการพัฒนาการเรียนรู้ในอาชีพ (Formative Assessment) และมีหลักการประเมินตามวัตถุประสงค์ประเมินจากประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจริง และ 2) องค์ประกอบด้านการเตรียมผู้เรียน ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าแนวโน้มด้านการเตรียมผู้เรียนมีโอกาสเป็นไปได้ในระดับมากถึงมากที่สุด ได้แก่ 1) ผู้เรียนศึกษาเรียนรู้สังคม วัฒนธรรม ภาษา อาหารและผู้คนของประเทศที่ไปฝึก 2) ฝึกการปรับตัวด้านสังคม วัฒนธรรม ภาษา อาหารและผู้คนด้วยสถานการณ์จำลองก่อนเดินทาง 3) ได้รับการอบรมภาษาอังกฤษและภาษาประจำชาติของประเทศที่ไปฝึก 4) ได้รับการตรวจสุขภาพ ร่างกาย และ 5) ดำเนินจัดทำเอกสารการเดินทางผ่านระบบออนไลน์ทั้งหมด

มิติที่ 4 การจัดการหลักสูตร ประกอบด้วยแนวโน้ม 6 องค์ประกอบคือ

1) องค์ประกอบด้านการออกแบบหลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าแนวโน้มด้านการออกแบบหลักสูตร มีโอกาสเป็นไปได้ในระดับมากถึงมากที่สุด ได้แก่ 1) เน้นความชำนาญในวิชาชีพของตนและการบูรณาการเนื้อหาวิชาอื่นๆ แบบองค์รวม 2) เรียนรู้ทักษะแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต (lifelong learning) เพื่อพัฒนาทักษะใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา 3) มุ่งผลิตนักศึกษาในสาขาที่ตลาดต้องการตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสถานประกอบการ และ 4) จัดให้มีวิชาทักษะการเข้าใจมนุษย์หรือวิชาทางจิตวิทยา (Human Skills) เพื่อสร้างความเข้าใจถึงจิตใจและอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น จัดให้เป็นวิชาบังคับเลือก 2) องค์ประกอบด้านการทำสัญญาการฝึก ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าแนวโน้มด้านการทำสัญญาการฝึก มีโอกาสเป็นไปได้ในระดับมากถึงมากที่สุด ได้แก่ 1) ทำสัญญาฝึกด้วยระบบออนไลน์ ส่งและตรวจสอบผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล 2) มีช่องทางการส่งเพื่อแก้ไขและพัฒนาแผนฝึกตลอดระยะเวลาการฝึกผ่านระบบออนไลน์ และ 3) พัฒนาแผนฝึกอย่างต่อเนื่องจากผลการปฏิบัติงานเป็นระยะๆ 3) องค์ประกอบด้านการเรียนในสถานศึกษา ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าแนวโน้มด้านการเรียนในสถานศึกษา มีโอกาสเป็นไปได้ในระดับมากถึงมากที่สุด ได้แก่ 1) เรียนความรู้ทฤษฎีจากครู

ในสถานศึกษาร่วมกับวิทยากรภายนอกผู้มีประสบการณ์ในสาขางานโดยตรง 2) เรียนรู้อัตลักษณ์ของตนเองสู่การนำไปประยุกต์ทักษะงานอาชีพ (3) เรียนรู้การเป็นผู้ประกอบการและการสร้างธุรกิจจากทักษะอาชีพ (4) เรียนรู้ทักษะการคิดอย่างมีระบบ (System Thinking) และ 5) เรียนรู้การตระหนักรู้และการรับใช้สังคม (Social Mind) 4) องค์ประกอบด้านการฝึกอาชีพ ในสถานประกอบการ ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าแนวโน้มด้านการฝึกอาชีพในสถานประกอบการ มีโอกาสเป็นไปได้ในระดับมากถึงมากที่สุด ได้แก่ 1) ฝึกตามแผนฝึกอาชีพที่จัดทำร่วมกัน และพัฒนาแผนฝึกอย่างต่อเนื่องผ่านระบบการติดตามทางออนไลน์ 2) มุ่งฝึกความชำนาญในทักษะอาชีพ จนทำงานได้ตามภาระงานที่ได้รับมอบหมายของสถานประกอบการ และ 3) มุ่งฝึกเรียนรู้ทักษะงานอาชีพสู่สังคมภายนอก (Global Classroom) 5) องค์ประกอบด้านการนิเทศการฝึกอาชีพ ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าแนวโน้มด้านการนิเทศการฝึกอาชีพ มีโอกาสเป็นไปได้ในระดับมากถึงมากที่สุด ได้แก่ 1) มีการนิเทศผ่านระบบออนไลน์ร้อยละ 2) รับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง; นิเทศผ่านมุมมองของผู้ปกครอง สถานประกอบการ วิทยาลัยและชุมชน (Social Lab) และ 3) นิเทศเพื่อนำเสนอแลกเปลี่ยนมุมมองความรู้ ความชำนาญระหว่างครูฝึกในสถานประกอบการและครูในวิทยาลัย (International PLC) และ 6) องค์ประกอบด้านการวัดและประเมินผล ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าแนวโน้มด้านการวัดและประเมินผล มีโอกาสเป็นไปได้ในระดับมากถึงมากที่สุด ได้แก่ 1) วัดจากสิ่งที่สถานประกอบการต้องการให้นักศึกษาปฏิบัติเป็นวัตถุประสงค์หลัก (Workplace Needs) 2) วัดจากผลลัพธ์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นจากความมุ่งหวังของหลักสูตร (Objective Key Results) 3) ประเมินวิธีการแก้ไขปัญหาในงานอย่างสร้างสรรค์ (Creative Resolving) และ 4) ประเมินทักษะฝีมือด้วยการทดสอบเทียบเกณฑ์มาตรฐานฝีมือแรงงานระดับสากล (World Class or Asian Skill Standard)

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีกับสถานประกอบการต่างประเทศของวิทยาลัยสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีแนวโน้มในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีกับสถานประกอบการต่างประเทศในมิติของอนาคตดังต่อไปนี้ คือ 1) มิติการสำรวจความพร้อม ประกอบด้วยแนวโน้ม 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้าน 1) การประสานงาน 2) ด้านการประชาสัมพันธ์ และ 3) ด้านการคัดเลือกนักศึกษา 2) มิติการลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ ประกอบด้วยแนวโน้ม 2 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้าน 1) ด้านข้อตกลง และ 2) ด้านกฎหมาย 3) มิติการเตรียมครูและผู้เรียน ประกอบด้วยแนวโน้ม 2 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้าน 1) ด้านการเตรียมครูฝึกในสถานประกอบการ และ 2) ด้านการเตรียมผู้เรียน 4) มิติการจัดการหลักสูตร ประกอบด้วยแนวโน้ม 6 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้าน 1) ด้านการออกแบบ

หลักสูตร 2) ด้านการทำสัญญาการฝึก 3) ด้านการเรียนในสถานศึกษา 4) ด้านการฝึกอาชีพในสถานประกอบการ 5) ด้านการนิเทศการฝึกอาชีพ และ 6) ด้านการวัดและประเมินผลจากผลการวิจัยข้างต้น มิติในภาพอนาคตของการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีกับสถานประกอบการต่างประเทศของวิทยาลัยสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ระหว่าง พ.ศ. 2563-2572 มีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นดังนี้

1. มิติการสำรวจความพร้อม ประกอบด้วยแนวโน้ม ด้านการประสานงานด้านการประชาสัมพันธ์ และด้านการคัดเลือกนักศึกษา เนื่องจากการเตรียมความพร้อมของบุคลากรในส่วนรวมต่าง ๆ จำเป็นต้องเกิดจากบทบาทของการประสานงาน ประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงและการคัดเลือกบุคคลอย่างเหมาะสมในการดำเนินงาน สอดคล้องกับแนวคิดของ นฤตพงศ์ ไชยวงศ์ ที่กล่าวถึงกฎของความพร้อม (The Law of Readiness) ว่าความพร้อมต้องเกิดจากความพึงพอใจ ความพร้อมต้องไม่สร้างความรำคาญยุ่งยากใจในการปฏิบัติงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่น (นฤตพงศ์ ไชยวงศ์, 2540) เช่นเดียวกับ Good C. V. ให้คานิยามเกี่ยวกับความพร้อมว่าเป็นความสามารถตกลงใจ ความปรารถนา และความสามารถที่จะเข้าร่วมกิจกรรม ความเกิดจากลักษณะวุฒิภาวะ ประสบการณ์และอารมณ์ความพร้อมจึงเป็นการพัฒนาคนให้มีความสามารถทำกิจกรรมนั้น ๆ (Good C. V., 1973) และ Sinclair J. & Hanks P. กล่าวว่า ความพร้อม หมายถึง การที่บุคคลได้มีการเตรียมตัวเพื่อกระทำการกิจกรรมบางอย่างให้สำเร็จตามเป้าหมาย และด้วยความเต็มใจ ความกระตือรือร้นที่จะกระทำการกิจกรรมบางอย่าง เมื่อพิจารณาความหมายจากความพร้อมและแนวคิดเกี่ยวกับความพร้อมข้างต้นแล้วเราสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่าการเตรียมพร้อม หมายถึง การดำเนินกิจกรรมของกระทำให้บางสิ่งบางอย่างที่ได้ถูกเตรียมพร้อม เพื่อให้เกิดความมั่นใจและตั้งใจในการที่จะปฏิบัติกิจกรรมให้สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนคุณสมบัติหรือสภาวะที่พร้อมจะทำงานหรือกระทำการกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อแนวโน้มที่จะประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ (Sinclair J. & Hanks P. , 1987)

2. มิติการลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ ประกอบด้วยแนวโน้มด้านข้อตกลงร่วมกัน และด้านกฎหมาย การจัดทำข้อตกลงร่วมกันถือเป็นแนวทางการนำไปสู่ความสำเร็จด้วยความเข้าใจด้วยกัน สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการพึ่งพาอาศัยกัน (Interdependency Theory) นักทฤษฎีที่มีชื่อเสียงในแนวคิดการพึ่งพาอาศัยกันนี้ ได้แก่ Robert O. K. & Joseph S. N. ได้เสนอลักษณะของแนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งพาอาศัยกันในลักษณะเชิงความสำคัญในประเด็นเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงและสวัสดิการ โดยถือว่าการพึ่งพาอาศัยกันจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเมื่อสังคมนั้น ๆ กลายเป็นสังคมอุตสาหกรรมและมีการทำให้ทันสมัย ยิ่งกว่านั้นเมื่อกระบวนการดังกล่าวเพิ่มขึ้นวิถีทางที่จะเข้าสู่ตลาดเป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จและรักษาความเจริญทางเศรษฐกิจเอาไว้ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในปัจจุบัน มีลักษณะการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เช่น การพึ่งพาสินค้า พึ่งพา

การลงทุน พึ่งพาการแลกเปลี่ยนด้านการศึกษา พึ่งพาเทคโนโลยี พึ่งพาทรัพยากรต่าง ๆ และความสัมพันธ์ในแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันจะทำให้เกิดเหตุการณ์ระหว่างประเทศขึ้นและมีการพัฒนาของประเทศที่ทำการพึ่งพาอาศัยกัน ด้านการศึกษาถือว่าการพึ่งพากันช่วยผลักดันให้ระบบการศึกษาในประเทศที่แลกเปลี่ยนกันได้มีความทันสมัยและเป็นไปตามสถานการณ์ของโลกเพื่อพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและที่สำคัญคือ การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างคนให้สามารถดำรงอยู่ได้ในโลกแห่งความเปลี่ยนแปลงด้วยความรู้อย่างมีความสุข (Robert O. K. & Joseph S. N. , 1977)

3. มิติการเตรียมครูและผู้เรียน ประกอบด้วยแนวโน้มด้านการเตรียมครูฝึกในสถานประกอบการ และ ด้านการเตรียมผู้เรียน เนื่องจากในยุคสังคมพลิกผัน หรือ Disruption นี้ เชื่อกันว่า “คน” หรือ “ทรัพยากรมนุษย์” เป็นกุญแจไขสู่ความสำเร็จขององค์กร ซึ่งหากประเทศไทยมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพ คุณภาพ และจริยธรรมที่สูง ก็จะสามารถก้าวเข้าไปแข่งขันในโลกไร้พรมแดน (Globalization) ได้อย่างไม่ยากนัก (สุภาพร พิศาลบุตร และยงยุทธ เกษสาคร, 2545) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ จึงไม่เพียงแต่ให้ความสำคัญกับขั้นตอนการสรรหา และคัดเลือกบุคคลให้เข้ามาทำงาน ตลอดจนมีการสลับสับเปลี่ยน โอนย้าย เลื่อนขั้น ตำแหน่งบุคคลเหล่านั้น ให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับความสามารถของเขา ดังคำที่ว่า จัดคนให้เหมาะสมกับงาน (Put The Right Man In The Right Job) เท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ เป็นผู้ที่มีความสามารถพัฒนาตนเอง พัฒนางาน และพัฒนาองค์กรให้มีความเจริญก้าวหน้า รองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี และกระแสการค้าโลกได้อย่างทันท่วงที การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จึงเป็นการลงทุนที่คุ้มค่ากับการพัฒนาความมั่นคงขององค์กรในอนาคต (จุฑามณี ตระกูลมุกตะดา, 2544) ดังนั้น การเตรียมครูและนักเรียน จัดได้ว่าเป็นบุคลากรที่สำคัญในการพัฒนาสู่ความสำเร็จตามโครงการหรือเป้าหมายของการจัดการศึกษาทั่วภาคกับต่างประเทศ

4. มิติการจัดการหลักสูตร ประกอบด้วยแนวโน้มด้านการออกแบบหลักสูตร ด้านการทำสัญญาฝึก ด้านการเรียนในสถานศึกษา ด้านการฝึกอาชีพในสถานประกอบการ ด้านการนิเทศการฝึกอาชีพ และด้านการวัดและประเมินผล คุณสมบัติที่สำคัญของการพัฒนาและจัดการหลักสูตร คือ หลักสูตรมีความเป็นพลวัต และปรับเปลี่ยนไปตามความต้องการและความเปลี่ยนแปลงของสังคม จากคุณสมบัติดังกล่าว การพัฒนาหลักสูตรจึงเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตลอดเวลาที่สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น การจัดการศึกษาให้สนองความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลงในยุคสังคมพลิกผัน (Disruption) จึงเป็นสิ่งจำเป็นและการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรในลักษณะของการพัฒนาหลักสูตรจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ จุดมุ่งหมายสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบใหญ่ ๆ 4 ประการ คือ 1) การเป็นพลเมืองดี 2) การประกอบอาชีพ 3) การรู้จักตนเอง 4) การเป็นผู้ที่มีวิจรรณญาณใน

การคิด นอกจากนี้ นักการศึกษาที่ได้ให้ความสำคัญต่อการจัดการหลักสูตรที่เน้นผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยตรง เช่น ทฤษฎีของธอร์นไคค์ ได้ให้ความสำคัญของการเรียนรู้แบบ การลองผิดลองถูก (Trial and Error) ธอร์นไคค์ได้สรุปกฎเกี่ยวกับการเรียนรู้ 3 ข้อ ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้ คือ 1) กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness) 2) กฎแห่งผล (Law of Effect) 3) กฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise) เช่นเดียวกับ มาร์ต พัฒพลได้ศึกษาแนวคิดและรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรจากนักการศึกษาท่านอื่นแล้วนำมาปรับขยายให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นเพื่อสนองความต้องการของผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยมีขั้นตอน ดังนี้ กำหนดเป้าหมาย จุดมุ่งหมาย และขอบเขต (Goals, Objectives, and Domains) การออกแบบหลักสูตร (Curriculum Design) การใช้หลักสูตร (Curriculum Implementation) การประเมินผลหลักสูตร (Curriculum Evaluation) ตามลำดับ โดยมีจุดเน้นของแต่ละขั้นตอนในความเป็นระบบ (Curriculum as a system) ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลผลิต (มาร์ต พัฒพล, 2562)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยข้างต้นผู้วิจัยขอเสนอ เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีร่วมกับต่างประเทศ กล่าวคือ สถาบันอาชีวศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ควรให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบของแนวโน้มที่เกิดขึ้นในการคาดการณ์อนาคต สร้างความชัดเจนและเป้าหมายในกระบวนการดำเนินการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีกับสถานประกอบการต่างประเทศเพื่อความเข้มแข็งและการพัฒนาอย่างจริงจังเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้เรียนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ อีกทั้ง สถาบันอาชีวศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ควรเร่งพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ให้มีการพัฒนาระบบ ติดตาม กำกับ ประเมินผลการดำเนินงาน วางมาตรฐานบทบาทความร่วมมือของทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐและเอกชน สร้างเครือข่ายพันธมิตรทั้งในและต่างประเทศ เพื่อผลิตทักษะแรงงานฝีมือที่มีความรู้ความสามารถตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพและคุณวุฒิวิชาชีพสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานทั้งในและต่างประเทศ นอกจากนี้ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปเพื่อให้ผู้ที่สนใจนำผลการวิจัยของบทความฉบับนี้ไปพัฒนาต่อยอดในการศึกษาวิจัยในอนาคต ดังนี้ ควรมีการวิจัยอนาคตภาพการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีกับสถานประกอบการต่างประเทศระหว่างสถานศึกษาอาชีวศึกษาของรัฐและเอกชนในประเทศไทย ควรวิจัยการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในรูปแบบการจัดการศึกษาผ่านระบบเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นต้น เพื่อให้การจัดการศึกษาของไทยได้พัฒนาอย่างมีคุณภาพ เท่าทันเหตุการณ์ของสถานการณ์โลก และสามารถแข่งขันหรือเทียบเคียงกับนานาประเทศได้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). การจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพให้ได้สถานศึกษาอาชีวศึกษาและสถาบันการศึกษาตามพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ.2551. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). แผนขับเคลื่อนกรอบคุณวุฒิแห่งชาติสู่การปฏิบัติ พ.ศ. 2562 - 2565. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กองบริหารแรงงานไทยไปต่างประเทศ. (2562). สถิติคนไทยไปทำงานต่างประเทศ. เรียกใช้เมื่อ 10 กันยายน 2562 จาก <https://www.doe.go.th>.
- จุฑามณี ตระกูลมุกดา. (2544). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร. กรุงเทพมหานคร: HRNOTE สนับสนุนการเติบโตขององค์กรโดย HR.
- จุมพล พูลภัทรชีวิน. (2548). อนาคตศึกษา โครงการจิตวิวัฒน์. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- จุมพล พูลภัทรชีวิน. (2559). การวิจัยอนาคต. วารสารวิธีวิทยาการวิจัย, 1(1), 22-24.
- นฤตพงษ์ ไชยวงศ์. (2540). ความพร้อมในการจัดประชุมชน กรณีสืบศึกษาคณะกรรมการหมู่บ้านอำเภอป่า จังหวัดน่าน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- มารุต พัฒพล. (2562). รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรร่วมสมัย. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2558). ทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุภาพร พิศาลบุตร และยงยุทธ เกษสาคร. (2545). การพัฒนาบุคคลและการฝึกอบรม. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.เจ. พรินต์.
- สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2559). ไทยแลนด์ 4.0. เรียกใช้เมื่อ 23 ธันวาคม 2562 จาก http://planning2.mju.ac.th/goverment/20111119104835_planning/Doc_25590823143652_358135.pdf.
- Good, C. V. (1973). Dictionary of Education. New York: McGraw - Hill Book.
- Robert, O. K. & Joseph, S. N. (1977). Power and Interdependence World Politics in Transition. Boston: Little Brown.
- Sinclair, J. & Hanks P. (1987). Collins Cobuild English Language Dictionary. London: William Collin Son.

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอาชีพด้านสมุนไพรสำหรับนักศึกษา
สังกัดศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
จังหวัดพะเยา*

THE CAREER DEVELOPMENT OF HERBAL FOR STUDENTS UNDER
THE CENTER FOR NON-FORMAL EDUCATION AND INFORMAL
EDUCATION, PHAYAO PROVINCE

ลำไย สืหมาดัย

Lumyai Seehamat

ชนิษฐา อคทะสีคะ

Khanitta Akatsuka

สุพรรณ สันทราย

Supan Sansai

มหาวิทยาลัยพะเยา

University of Phayao, Thailand

E-mail: lumyai.se@up.ac.th

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับสรรพคุณสมุนไพรในท้องถิ่น ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา 2) เพื่อพัฒนาและประเมินประสิทธิผลหลักสูตรฝึกอาชีพ 3) เพื่อถอดบทเรียนจากการฝึกพัฒนาอาชีพเกี่ยวกับสมุนไพรในท้องถิ่น โดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา ใช้วิธีการสุ่มแบบอย่างง่าย จำนวน 75 คน เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาอาชีพแบ่งออกเป็น 2 ประเภท 1) เครื่องมือที่ใช้ในการอบรมพัฒนาอาชีพ ได้แก่ หลักสูตรพัฒนาอาชีพ 2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินโครงการ การวิเคราะห์ข้อมูลในระยะที่ 1 โดยการวิเคราะห์เนื้อหา ระยะที่ 2 โดยการวิเคราะห์เนื้อหา ระยะที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย การสำรวจสภาพปัจจุบันของท้องถิ่น พบว่าพื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์ของสมุนไพร กิจกรรมการเรียนการสอนเน้นวิชาการ การพัฒนาหลักสูตรใช้หลักการร่วมมือกับภาคเครือข่าย ได้แก่ บ้าน วัด และโรงเรียน โดยหลักสูตรเน้นกิจกรรมเป็นหลัก ผลการศึกษาประสิทธิผลของหลักสูตรอาชีพ พบว่า อาชีพที่บรรลุวัตถุประสงค์มาก

* Received 4 May 2021; Revised 17 May 2021; Accepted 27 May 2021

ที่สุดไปหาน้อย ได้แก่ การทำน้ำดื่มสมุนไพร การทำโคมไฟไต้ยุง และการทำเทียนหอมไต้ยุง ผลการประเมินสิ่งที่เกิดขึ้น พบว่า การยกระดับคุณภาพชีวิตมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.28 รองลงมา คือ ด้านความรู้ และด้านการเกิดอาชีพมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 และน้อยที่สุด คือ ด้านการสร้างเครือข่ายมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.08 และผลการถอดบทเรียนเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพ พบว่า การฝึกอาชีพทำให้เกิด เพิ่มผู้รู้ทางภูมิปัญญาท้องถิ่น ตระหนักถึงคุณค่าของสมุนไพรใกล้ตัว นักกิจกรรมเสริมและนักจิตอาสา และนักการตลาด ผู้ที่มีความตระหนักในการตัดสินใจเพื่อส่วนรวม

คำสำคัญ: หลักสูตรการพัฒนาอาชีพ, การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสมุนไพร, จังหวัดพะเยา

Abstract

The purpose of this research was 1) To study the knowledge about local herbs in Mae Ka, Muang District, Phayao Province 2) Created and study the effective of career curriculum 3) Study of lessons on curriculum by Research and Development methodology. The sample random technique were 75 people. The criteria of sample by Equitable Education Fund as; informal labor 30 people, State welfare card 7 people, unemployed 13 people, Ageing 24 people, and handicap 1 man. The instrumental has 2 type; The instrumentation for the procedure of activities was career curriculum and the instrumentation for collected the data were the questionnaires. The analytical data phase I and phase II by content analysis, phase III analyze by mean, standard division and content analysis. The results were found that the contents of curriculum focus on the herbal for drinking water and the property of repellent. The career curriculum was consisting of introduction, vision, goals, structure, contents, learning activities, materials and assessment. The highest career of successful found that the herbal drinking water, follow by mosquito repellent lamp and the last one is mosquito repellent aroma candle. The result of questionnaires found that highest score was improving quality of life mean 4.28, followed by the same was knowledge and occupation mean 4.10, and the least was networking mean was 4.08 and the learning lesson were increase knowledge of local wisdom, awareness of herbs, volunteers, marketers and social mind.

Keywords: Career Curriculum, Non-formal education, Herbal, Phayao Province

บทนำ

นโยบายการพัฒนาประเทศไทยนับตั้งแต่ ยุทธศาสตร์ชาติระยะเวลา 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) มีเป้าหมายในการพัฒนาประเทศไทยให้มีความยั่งยืน โดยเน้นให้ประชาชนในประเทศมีความสุข สร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิต พัฒนาคนทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีคุณภาพ สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืนเกี่ยวกับภาคการเกษตรที่สำคัญ ยกระดับการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารเข้าสู่ระบบมาตรฐาน และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ที่เน้นให้คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงโลกศตวรรษที่ 21 โดยมีวัตถุประสงค์ 1 ใน 4 ข้อที่เน้น คือ การนำประเทศไทยก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลาง และความเหลื่อมล้ำภายในประเทศลดลง โดยมีหลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง (Inclusive Education) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม (All for Education) การจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพให้กับประชาชนทุกคน ซึ่งรูปแบบของการจัดการศึกษาที่สนองต่อความหลากหลายของประชาชนในสังคม จำเป็นจะต้องดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่เข้าถึงทุกเพศทุกวัย โดยการส่งเสริมและจัดกิจกรรมฝึกฝนทักษะชีวิต และทักษะอาชีพ ให้กับประชาชน ทั้งวัยทำงานและผู้สูงวัย ผ่านสื่อการเรียนรู้ ที่หลากหลาย โดยเฉพาะสื่อดิจิทัลเพื่อการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

แนวคิดและทฤษฎีที่นำมาจัดการศึกษาให้กับประชาชนทุกคนอย่างทั่วถึง คือ การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีแนวคิด คือ เป็นการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา โดยการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ โดย Jack D. Mezirow ได้กล่าวว่า เป้าหมายของการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่คือ “การช่วยให้บุคคลเปลี่ยนแปลงเป็นผู้ที่คิดได้ด้วยตนเอง โดยการเรียนรู้ที่จะปรับเปลี่ยนค่านิยม การให้ความหมายต่อสิ่งต่าง ๆ และการกำหนดเป้าหมายของตนเองมากกว่าการปฏิบัติตามสิ่งที่คนอื่นกำหนดให้โดยไม่มีข้อโต้แย้ง” (Mezirow, J., 1997) ซึ่งวัฒนธรรมของประเทศไทย มีวัฒนธรรมและจารีตที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา คือ ในยามที่ท่านแก่ชราลงบุตรหลานต้องกลับมาดูแลเพื่อเป็นการแสดงความกตัญญู หากแต่การเปลี่ยนแปลงของมโนทัศน์ในปัจจุบันได้เปลี่ยนไปตามกระแสทุนนิยม ที่ต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างก้มหน้าก้มตา ทำมาหากิน ทำให้ไม่มีเวลาหันมาดูแลเอาใจใส่ หรือการดูแลได้ลดบทบาทลงได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Cranton, P. ที่อธิบายว่า เมื่อคนเราเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์แล้ว จะมีการเปลี่ยนแปลงสมมติฐานที่เคยเชื่อถือ และท้ายที่สุดเกิด

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ไปสู่การลดบทบาทในการหวังพึ่งพาลูกหลาน โดยการพัฒนาสมรรถนะ ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ความสามารถเรียนรู้ การเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง การวิพากษ์ได้อย่างมีเหตุผล รู้จักตนเองมากขึ้น เสวนาในเชิงวิพากษ์วิจารณ์ได้ รับมือกับการปรับเปลี่ยนและความไม่แน่นอนทั้งหลายได้ สามารถจัดกรอบความคิดที่มีผลกระทบต่อตนเอง และมุมมองต่อโลกรอบตัวเอง มีความรับผิดชอบต่อสังคม และสามารถตัดสินใจและแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ดีขึ้น (Cranton, P., 1992); (Mezirow, J. et al., 2000) ทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของท่าน วิจารณ์ พาณิช ที่กล่าวว่า การเรียนรู้เพื่อการปรับเปลี่ยนมี 8 ระดับ คือ รู้ เข้าใจ นำไปใช้ วิเคราะห์ได้ สังเคราะห์ได้ ประเมินหรือเปรียบเทียบได้ เปลี่ยนวิธีเรียนรู้ของตนเองและนำไปสู่การเปลี่ยนใจหรือเปลี่ยนกระบวนทัศน์ คือ Transformative Learning คือ การจัดการศึกษาในยุค 4.0 ที่จัดให้ผู้เรียนสามารถสร้างผลผลิตได้อย่างสร้างสรรค์ โดยการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงและการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (วิจารณ์ พาณิช, 2560) และดังที่ วรรณคดี สุทธิณารากร กล่าวว่า การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง เป็นการสร้างความหมายใหม่ให้กับชีวิตบนเส้นทางของการบ่มเพาะชีวิตภายในให้เต็มล้นด้วยคุณค่าที่ยอมรับได้ เคารพในศักดิ์ศรีของตนเอง และเดินทางไปสู่การเปิดโลกทัศน์ เพื่อสร้างสังคมที่ดีกว่าจากต้นทุนความเข้มแข็งชีวิตภายใน และกระบวนการในการขับเคลื่อนวิธีการปรับเปลี่ยนโลกทัศน์ คือ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ตามแนวคิดของ Kemmis, S. & Mc Taggart, M. กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มที่มองเห็นปัญหาเดียวกัน เพื่อนำไปสู่ความหมายของการปฏิบัติงาน ที่มีจุดเน้น คือ ความร่วมมือ ที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงมโนทัศน์ของผู้ร่วมงานกันทั้งระบบ การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผล ซึ่งเรียกว่า วงจรปฏิบัติการ (The self-reflective Spiral) ซึ่งข้อดีของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ ทำให้ผู้เข้าร่วมมีใจกว้างมากขึ้น เกิดจากการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์แล้วนำมาวิเคราะห์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล เกิดการสะท้อนผล นำไปสู่ความประทับใจ (Kemmis, S. & Mc Taggart, M., 1998)

ตำบลแม่กา อำเภอเมืองพะเยา พื้นที่เป็นราบสลับกับภูเขาและที่เนินสูง มีทุนทางธรรมชาติ ได้แก่ การประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ข้าว ข้าวโพด กระเทียม หอมแดง ถั่ว ลำไย ลิ้นจี่ มะขามหวาน ฝรั่ง ตะไคร้ และฟักทอง ซึ่งเป็นการปลูกเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน ส่วนที่เหลือนำไปจำหน่ายเป็นผลพลอยได้มีเพียงส่วนน้อยที่จะเพาะปลูกเพื่อการค้าขาย ส่วนสัตว์ที่เลี้ยง ได้แก่ โค สุกร เป็ด ไก่ และปลา เมื่อหมดฤดูการเก็บเกี่ยวประชากรในพื้นที่จะว่างงาน รอฤดูการทำนาเกษตร ประชากรในพื้นที่ยังขาดทักษะในการเพิ่มมูลค่าของสินค้าทางการเกษตร เช่น การแปรรูปการทำน้ำสมุนไพร จากหญ้าหวาน ลดการบริโภคน้ำตาล ซึ่งพื้นที่ตำบลแม่กามีการผลิตพืชผลทางการเกษตรที่เป็นสมุนไพร ได้แก่ ฝรั่ง ตะไคร้ และมีประชากรในหมู่บ้านแม่กาไร่ปลูกหญ้าหวานแบบอินทรีย์ และจากการลงพื้นที่สอบถามประชาชนในพื้นที่ตำบลแม่กาที่ร้านขายข้าวซอย แม่ค้าเล่าให้ฟังว่า ตอนนี้ตำบลแม่กาไม่น่าอยู่เหมือนแต่ก่อน มีการลักเล็กขโมยเกิดขึ้น อาจจะเนื่องจากสภาวะการขาดแคลนปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิต และ

ด้วยโอกาสในการพัฒนาตนเอง จึงส่งผลให้เกิดพฤติกรรมการลักขโมย อีกประการหนึ่ง คือ การอพยพย้ายถิ่นฐานของคนต่างถิ่นเข้ามาทำมาหากินในพื้นที่ตำบลแม่กา ทำให้มีคนเข้ามาในพื้นที่และไม่มีการจ้างงานกับคนท้องถิ่น รวมไปถึงคนในท้องถิ่นตำบลแม่กาการขาดทักษะความรู้ในการเพิ่มมูลค่าของผลผลิตที่ตนเองมี ทั้งการขาดทักษะฝีมือในการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจ หรือแม้แต่การเข้าไม่ถึงแหล่งฝึกอบรมเพื่อเพิ่มศักยภาพในฝีมือของตนเอง

ดังนั้นหลักการพัฒนาอาชีพน้ำดื่มสมุนไพร โคมไฟไต้ยุง เทียนหอมไต้ยุง สำหรับนักศึกษา สังกัดศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา จึงได้นำหลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) โดยกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาอาชีพ คือ กลุ่มผู้เรียนรู้สังกัดศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยเน้นหลักการไม่ปล่อยปละละเลยหรือทิ้งใครไว้ข้างหลัง (No one left behind) และกลุ่มคนเหล่านี้คนในสังคม เรียกว่า กลุ่มด้วยโอกาสที่มีความยากลำบากและขาดโอกาสเนื่องด้วยสภาวะทางเศรษฐกิจและ ภูมิสังคม ในการจัดหลักสูตรที่ผู้วิจัยได้นำมาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางการในการดำเนินกิจกรรม โดยใช้หลักการปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ตามแนวพระราชดำริรัชกาลที่ 9 โดยเน้น ป่าประเภทที่ 3 ที่เป็นการปลูกป่า เพื่อนำมาเป็นอาหาร ทั้งพืชกินใบ กินผล กินหัว และเป็นยาสมุนไพร ประโยชน์ในการช่วยอนุรักษ์ดินและน้ำ การปลูกพืชที่หลากหลายอย่างเป็นระบบ จะช่วยสร้างสมดุลของระบบนิเวศ ช่วยปกป้องผิวดินให้ชุ่มชื้น ดูดซับน้ำฝน (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ, 2563) และหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม (All for Education) โดยการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน ได้แก่ มูลนิธิศูนย์ฝึกอบรมเกษตรกรรมและอาชีพ องค์กรวิชาชีพ วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา สถาบันศาสนา วัดแม่กาโทกหวาก นำโดย เจ้าอาวาส ได้ส่งเสริมให้เข้าร่วมจัดพัฒนาอาชีพ เสนอแนะ กำกับติดตาม และสนับสนุนการจัดการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ตามความพร้อมเพื่อประโยชน์ของสังคมโดยรวม เพื่อเป้าหมายของการวิจัย คือ การสร้างอาชีพให้กับผู้ด้วยโอกาสในชุมชน ตำบลแม่กา ให้มีความสามารถสร้างอาชีพ สร้างรายได้ อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับสรรพคุณสมุนไพรในท้องถิ่น ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
2. เพื่อพัฒนาและประเมินประสิทธิผลหลักสูตรฝึกอบรมอาชีพน้ำดื่มสมุนไพร โคมไฟไต้ยุง เทียนหอมไต้ยุง สำหรับนักศึกษาสังกัดศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
3. เพื่อถอดบทเรียนจากการฝึกพัฒนาอาชีพเกี่ยวกับสมุนไพรในท้องถิ่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยและพัฒนาหลักสูตรอาชีพ ใช้กระบวนการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อพัฒนาหลักสูตรอาชีพเกี่ยวกับสมุนไพร โดยแบ่งออกเป็นการวิจัย 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 เพื่อศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับสรรพคุณสมุนไพรในท้องถิ่น ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา มีขั้นตอน ดังนี้

ศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับสรรพคุณของสมุนไพรในท้องถิ่น จากเอกสาร ตำราทางวิชาการ และจากผู้เชี่ยวชาญด้านสมุนไพรในท้องถิ่น จำนวน 8 คน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ เป็นแพทย์แผนไทยผู้มีประสบการณ์การใช้สมุนไพร จำนวน 2 คน ครูผู้สอนในกลุ่มสาระ การงานอาชีพ จำนวน 2 คน เจ้าอาวาส จำนวน 1 คน ผู้นำชุมชนและปราชญ์ผู้รู้ จำนวน 2 คน ตัวแทนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 1 คน โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับสมุนไพรในท้องถิ่น

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบ สัมภาษณ์ปัจจุบัน ที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพร

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เนื้อหา และสร้างข้อสรุปเชิงพรรณนา

ระยะที่ 2 การพัฒนาและประเมินประสิทธิผลหลักสูตรฝึกอาชีพ ใช้กระบวนการวิจัย เชิงปฏิบัติการวิจัยเพื่อเตรียมความพร้อมในการใช้หลักสูตรฝึกอาชีพ โดยมีขั้นตอนการ ดำเนินงานดังนี้

1. นำข้อมูลขององค์ความรู้ในระยะที่ 1 มาดำเนินการร่างหลักสูตรฝึกอาชีพ
2. นำร่างหลักสูตรฝึกอาชีพให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสมของ หลักสูตร จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญด้านอาชีพสมุนไพร และ ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล
3. นำผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรมาปรับแก้ตามข้อเสนอแนะ ของผู้เชี่ยวชาญ
4. จัดทำเอกสารหลักสูตรนำไปทดลองใช้
5. ดำเนินการเตรียมความพร้อมในการใช้หลักสูตร โดยใช้กระบวนการวิจัย แบบเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ วิทยากร ผู้นำชุมชน แกนนำ มีความรู้ความ เข้าใจในการใช้หลักสูตร โดยการประชุมชี้แจง นัดหมายการจัดเตรียมการอบรม และลงมือ อบรมฝึกอาชีพตามหลักสูตร ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ดำเนินการวิจัย 3 วงจร ใช้เวลา 2 สัปดาห์
6. ดำเนินการสรุปจุดเด่น จุดที่ควรปรับปรุงของหลักสูตรฝึกอาชีพ
7. จัดทำเอกสารหลักสูตรฉบับสมบูรณ์

8. ดำเนินการประสานงานและนัดหมายกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการฝึกอาชีพ

9. ดำเนินการประชุม วางกรอบการดำเนินงาน และติดต่อประสานงานกับฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ในการนำหลักสูตรฝึกอาชีพไปใช้ในสถานการณ์จริง

10. ดำเนินการฝึกอาชีพกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 75 คน ตามเกณฑ์ของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ได้แก่ แรงงานนอกระบบ จำนวน 30 คน ผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ จำนวน 7 คน ผู้ว่างงาน จำนวน 13 คน ผู้สูงอายุ จำนวน 24 คน และผู้พิการ จำนวน 1 คน

11. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลผลที่เกิดขึ้นกับกลุ่มตัวอย่าง
เครื่องมือการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1. เครื่องมือที่ใช้ดำเนินการทดลอง คือ หลักสูตรฉบับทดลองใช้ พร้อมองค์ประกอบ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอาชีพ มีค่าความเหมาะสมเท่ากับ 4.12 แบบบันทึกพฤติกรรมผู้เรียน แบบบันทึกพฤติกรรมผู้สอน และแบบสัมภาษณ์ผู้เรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูล จากการวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

2. การวิเคราะห์ความเหมาะสมของหลักสูตร โดยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย
ระยะที่ 3 การถอดบทเรียนจากการฝึกพัฒนาอาชีพเกี่ยวกับสมุนไพรรักษาในท้องถิ่น โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. นัดหมายกลุ่มตัวอย่างถึงกระบวนการถอดบทเรียนของหลักสูตรฝึกอาชีพ โดยสามารถพูดได้ในทุกแง่มุม สะท้อนให้เห็นทั้งจุดเด่นจุดด้อย

2. ดำเนินการถอดบทเรียนและสะท้อนผลที่เกิดขึ้นในการฝึกอบรมอาชีพกับกลุ่มตัวอย่าง

3. สรุปผลการถอดบทเรียน

เครื่องมือการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเพื่อถอดบทเรียน

2. แบบประเมินผลที่เกิดขึ้นหลังการฝึกอบรมอาชีพ พัฒนาโดยกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.)

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และสร้างข้อสรุปเชิงพรรณนา

2. การวิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสำรวจและรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับสรรพคุณสมุนไพรในท้องถิ่นพบว่า มีรายชื่อสมุนไพรในพื้นที่ตำบลแม่กา ที่สามารถนำมาเป็นน้ำดื่มสมุนไพร ได้แก่ กระเจี๊ยบแดง มะขามเปรี้ยว มะตูม ตะไคร้ เตยหอม อัญชัน ชิง ใบบัวบก ฟักทอง มะขามป้อม ใบย่านาง และตะไคร้หอมที่มีการปลูกเพื่อนำมาสกัดเอาน้ำมันหอมระเหย แต่ยังขาดการนำมาแปรรูป โดยที่พืชสมุนไพรเหล่านี้ ถือเป็นภูมิปัญญาด้านการรักษาและใช้ประโยชน์จากพืชพรรณของคนไทยมาช้านาน ซึ่งในปัจจุบันสมุนไพรได้แตกรูปแบบออกมาเป็นผลิตภัณฑ์มากมายหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของอาหารเสริม หรือเครื่องอุปโภคที่นำมาใช้ในชีวิตประจำวัน หากแต่สภาพปัจจุบันปัญหาที่ ชุมชนตำบลแม่กา จังหวัดพะเยา ประสบซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการผลิตสมุนไพรอย่าง ตะไคร้หอม ชิง ข่า ตะไคร้หยวก และพืชเศรษฐกิจอื่นๆ จนเกิดเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน แต่ชาวบ้านในกลุ่มยังไม่สามารถต่อยอดสมุนไพรเหล่านี้ไปเป็นผลิตภัณฑ์ที่เกิดมูลค่าได้ เนื่องจากการจะผลิตสินค้าแปรรูปจากสมุนไพรนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย การขาดองค์ความรู้ในกระบวนการผลิต และขาดความสร้างสรรค์ในการต่อยอด รวมไปถึงการขาดงบประมาณและความต่อเนื่องในการแปรรูปสินค้า ขาดผู้ที่จะมีองค์ความรู้มาจัดเป็นระบบและต่อยอดให้กับสมาชิกในพื้นที่อย่างเป็นระบบ

2. ผลของการนำองค์ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรมาพัฒนาหลักสูตร ได้เป็น 3 หลักสูตร คือ การทำน้ำดื่มสมุนไพร การทำเทียนหอมไล่ยุง และการทำโคมไฟไล่ยุง ซึ่งองค์ประกอบของหลักสูตร ประกอบด้วย ปัญหาและความจำเป็นของหลักสูตร วิทยุทัศน์ หลักการ ของหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร สารการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ/แหล่งเรียนรู้ การวัดผล และนำมาร่างเป็นกรอบหลักสูตร โดยใช้กระบวนการวิจัยที่ใช้ในการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสร้างกรอบหลักสูตร โดยความร่วมมือจากเครือข่ายการอบรมอาชีพจากชุมชน บ้าน วัด และโรงเรียน เพื่อเข้ามามีบทบาทจัดสร้างหลักสูตรอบรมอาชีพ ในการทำงาน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับภาคีเครือข่าย โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ตามรายละเอียดของแต่ละวงจรดังนี้

วงจรที่ 1 ก่อนลงมือทำ การวางแผน (Plan) คือ การวางแผนการดำเนินงาน ปฏิบัติตามแผน (Do) ตรวจสอบการปฏิบัติตามแผน (Check) ปรับปรุงแก้ไขพัฒนาต่อเนื่อง (Act) จากการสังเกตในภาพรวม พบว่า

ในวงจรที่ 1 เป็นการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของการสร้างหลักสูตร โดยวิธีการรวบรวมจากผู้รู้ในท้องถิ่น ได้แก่ แพทย์แผนไทย ผู้นำชุมชน เจ้าอาวาสวัดแม่กาโทกหวาก และครูโรงเรียนอนุบาลเมืองพะเยาบ้านโทก หวาก เมื่อได้ร่างหลักสูตรที่มียุทธศาสตร์ประกอบครบแล้ว

ทีมงานได้นำมาทดลองกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย เพื่อหาความเหมาะสมว่าหลักสูตรที่จะนำไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด จากการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรทั้ง 3 อาชีพ พบว่า ภาพรวมในการจัดการฝึกอบรม การเตรียมความพร้อมของอุปกรณ์ที่จะนำมาใช้สำหรับแต่ละอาชีพมีความแตกต่างกันเป็นอย่างมาก เช่น การทำน้ำดื่มสมุนไพร อุปกรณ์จะเป็น เต้าแก๊ส น้ำสะอาด ไม้ขีด เขียง กระดาษ มีด กระชอน ผ้าขาวบาง และสมุนไพรที่นำมาทำเป็นน้ำดื่ม เช่น กระเจี๊ยบแดง มะขาม มะตูม ตะไคร้ เป็นต้น ส่วนปัญหาที่พบ ในการทำกิจกรรม คือ กลุ่มตัวอย่างจะเป็นบุคคลที่มีองค์ความรู้เดิมอยู่แล้ว จึงทำให้บางกลุ่มลงมือปฏิบัติก่อนที่วิทยากรจะบรรยายและให้รายละเอียดในแต่ละขั้นตอน จึงทำให้การทำน้ำดื่มสมุนไพรออกมาไม่น่าประทับใจเท่าที่ควร เช่น การทำน้ำมะตูม ระยะเวลาในการทำ การต้ม ไม่ควรคนน้ำในระหว่างที่กำลังต้ม เพราะจะทำให้เนื้อมะตูมและมียาสีเหลือง ไม่น่ารับประทาน และระยะเวลาในการต้มไม่ควรเกิน 30 นาที เนื่องจากจะทำให้น้ำมะตูมมีรสฝืด ขาดความอร่อยกลมกล่อมได้ กิจกรรมที่ 2 การทำโคมไฟไต้ยุง อุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกอาชีพได้แก่ เลื่อย กระบอกลไม้ไผ่ที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางตั้งแต่ 10 เซนติเมตรขึ้นไป สายไปหลอดไฟ ปลั๊กตัวผู้ ไขควง สว่านไฟฟ้า ในระหว่างที่ทำการฝึกอบรมอาชีพพบปัญหา คือ การบรรยายของวิทยากรจะต้องให้ความชัดเจนและละเอียดรอบคอบเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้เครื่องมือ รวมไปถึงการสร้างผลิตภัณฑ์ออกมาจะต้องมีความปลอดภัยต่อชีวิต เนื่องจากเกี่ยวข้องกับไฟฟ้า ถ้าหากเกิดความประมาทเลินเล่อ จะส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยอย่างคาดไม่ถึง ดังนั้น ในขั้นตอนนี้กลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้หญิงส่วนใหญ่จะขาดทักษะการใช้เครื่องมือช่าง จึงทำให้ระยะเวลาในการฝึกเกินเวลาที่กำหนดไว้ ดังนั้นวิธีแก้ไข คือ การจัดกลุ่มฝึกอาชีพจะต้องคละกันระหว่างเพศชายและเพศหญิง เพื่อจะได้ช่วยเหลือกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม กิจกรรมที่ 3 การทำเทียนหอมไต้ยุง อุปกรณ์ในการฝึกอบรมอาชีพ ได้แก่ เต้าแก๊ส พาราฟิน สีเทียน สีส้มอาหาร น้ำมันตะไคร้หอม แบบพิมพ์ ไม้ขีดไฟ ไส้เทียน ปัญหาที่พบในระหว่างการฝึกอบรม คือ การต้มพาราฟิน ครั้งที่ 1 ติดเต้าแก๊ส และนำพาราฟินใส่ภาชนะไปตั้งไฟให้ละลาย จากนั้น นำสีผสมอาหาร ไปเทใส่ ทำให้ประสบกับปัญหา คือ สีผสมอาหารไม่สามารถละลายได้ในพาราฟิน ต้มครั้งที่ 2 เมื่อพาราฟินละลายนำสีเทียนลงต้มกับพาราฟินให้ละลายพร้อมกับคนให้เข้ากัน เติมน้ำมันตะไคร้หอม จากนั้นเทใส่แบบที่เตรียมไว้ ในวงจรที่ 1 พบว่าการเตรียมอุปกรณ์ในการฝึกทั้ง 3 อาชีพจะต้องจัดหมวดหมู่ออกให้ชัดเจนไม่ปะปนกัน และการเตรียมกลุ่มเป้าหมายจะต้องมีความชัดเจนในวงจรที่ 2 ต่อไป เพื่อจะได้ลดปัญหาที่เจอในวงจรที่ 1

วงจรที่ 2 ระหว่างการดำเนิน การวางแผน (Plan) คือ การวางแผนการดำเนินงาน ปฏิบัติตามแผน (Do) ตรวจสอบการปฏิบัติตามแผน (Check) ปรับปรุงแก้ไขพัฒนาต่อเนื่อง (Act) จากการสังเกตในภาพรวม พบว่า

ในวงจรที่ 2 ช่วงเริ่มกิจกรรมกลุ่มเป้าหมายทุกคนตื่นเต้น เหมือนประหนึ่งว่าเป็นนักเรียนในห้องเรียน มีการยกมือแสดงความคิดเห็น การระดมความคิดเห็น การนำเสนอผลงาน ปัญหาที่พบจากการทำกิจกรรมที่เป็นการทำบัญชีรับ - จ่าย พบว่า กลุ่มเป้าหมายบางคน ไม่สามารถเขียนหนังสือได้ เขียนได้เฉพาะชื่อของตนเองเท่านั้น เมื่อทางทีมเจอปัญหาใหญ่ จึงต้องให้นิสิตเข้าประคบกับผู้ที่ไม่สามารถเขียนหนังสือได้ พอถึงกิจกรรมภาคบรรยาย ทุกคนก็จะไม่สนุกสนานเท่าไรนัก ดังนั้น ทางทีมจึงได้เตรียมอ่างกะลุ่มไว้สำหรับฝึกในระหว่างพักรับประทานอาหารว่าง พบว่า ทุกคนมีความสนุกสนานครื้นเครงกับเสียงดนตรี และหลังจากนั้นเป็นกิจกรรมการลงมือปฏิบัติฝึกอาชีพ ทั้ง 3 อาชีพ พบว่า กลุ่มเป้าหมายสามารถลงมือปฏิบัติได้ตามกำหนดระยะเวลา และกิจกรรมที่สนุกสนาน ให้ความร่วมมือมากที่สุด คือ กิจกรรมการทำน้ำดื่มสมุนไพร จะแบ่งกลุ่มเป้าหมายออกเป็น 6 กลุ่ม แต่ละกลุ่มจับสลากว่าจะได้ผลิตน้ำดื่มสมุนไพร ประเภทใด เมื่อทำน้ำดื่มสมุนไพรเสร็จเรียบร้อยเก็บสถานที่ เก็บทำความสะอาดอุปกรณ์เรียบร้อย ก็จะมีกิจกรรมการลงคะแนนเสียงว่า น้ำดื่มสมุนไพร ชนิดใดที่เป็นน้ำดื่มสมุนไพรที่กลุ่มเป้าหมายเลือกมากที่สุด และจะนำน้ำดื่มสมุนไพรประเภทนั้นเป็นน้ำสมุนไพรประจำกลุ่ม ผลการลงคะแนนเสียง พบว่า น้ำดื่มสมุนไพรตะไคร้ใบเตย เป็นน้ำดื่มยอดนิยมนรองลงมา คือ น้ำกระเจียว และน้ำมะตูม ตามลำดับ กิจกรรมการฝึกอาชีพทำโคมไฟไฉ่ยุงในกลุ่มเป้าหมาย ได้ลดปัญหาจากกลุ่มทดลองลง คือ กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ดำเนินการทำกิจกรรมในระยะเวลาที่กำหนด หากแต่ทักษะการใช้เครื่องมือช่างยังคงเป็นปัญหาสำหรับเพศหญิง สำหรับกิจกรรมที่ 3 คือ การทำเทียนหอมไฉ่ยุง พบปัญหา คือ เมื่อทำเทียนหอมได้สำเร็จมีกลุ่มเป้าหมายบางคนเสนอแนะว่า พาราฟินที่นำมาทำมีควันดำ ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ทางกลุ่มเป้าหมายต้องการเปลี่ยนวัสดุตั้งต้น จากพาราฟินมาเป็น ขี้ผึ้งจากถั่วเหลืองซึ่งปัญหาที่พบ คือ ราคาค่อนข้างแพง ดังนั้นการทำเทียนหอมไฉ่ยุง จึงไม่ประสบความสำเร็จตามที่วัตถุประสงค์ที่ตั้งได้กำหนดไว้

ในระหว่างที่ดำเนินกิจกรรมในวงจรที่ 2 เกิดสถานการณ์ที่ทำให้ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมต่อไปได้ เนื่องจากเกิดภาวะของโรคระบาด COVID-19 ทำให้กิจกรรมทุกอย่างต้องงดไว้ก่อน รอสถานการณ์ให้ดีขึ้น จนกระทั่งปลายเดือนพฤษภาคม สถานการณ์ภายในประเทศไทยคลี่คลายหากแต่ยังต้องมีมาตรฐานป้องกันโรคระบาด ทางทีมได้ตระหนักและปฏิบัติตามหลักการระบาดวิทยา และปลายเดือนพฤษภาคม จึงได้กลับมาดำเนินกิจกรรมต่อ โดยเริ่มทำกิจกรรมการตลาดกับหน่วยงานของส่วนราชการ คือ กระทรวงพัฒนาสังคมและมนุษย์ของจังหวัดพะเยา ร่วมกับเอกชนได้จัดแสดงสินค้าขึ้นที่ศูนย์การค้า 2 แห่ง ได้แก่ ห้างสรรพสินค้าเจริญภัณฑ์พะเยา และท็อปพลาซ่าจังหวัดพะเยา จากกิจกรรมนี้ พบว่า กลุ่มเป้าหมายมีความกระตือรือร้นในการจัดแสดงสินค้าและให้ความร่วมมือกับหน่วยงานที่จัดแสดงสินค้าเป็นอย่างดี

วงจรที่ 3 ระยะสิ้นสุดโครงการฯ การวางแผน (Plan) คือ การวางแผนการดำเนินงาน ปฏิบัติตามแผน (Do) ตรวจสอบการปฏิบัติตามแผน (Check) ปรับปรุงแก้ไขพัฒนาต่อเนื่อง (Act) จากการสังเกตในภาพรวม พบว่า

ในวงจรที่ 3 ในช่วงเริ่มต้นของกิจกรรม ในวงจรนี้ทีมดำเนินงานแสดงความคิดเห็นว่า เป็นกิจกรรมการฝึกอาชีพที่มีประโยชน์ต่อกลุ่มตัวอย่าง ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ มีความแตกต่างกัน บางคนอาศัยอยู่คนเดียว ทำให้สุขภาพจิตดีขึ้น ร่างกายแข็งแรง ในระยะนี้เป็นกิจกรรมที่ นำเอาอาชีพที่ทางกลุ่มลงมติว่าสมควรจะฝึกต่อไป คือ การทำน้ำดื่มสมุนไพร โดยให้เหตุผลว่า เป็นกิจกรรมที่ประหยัดต้นทุน ทำง่าย ขายคล่อง ขวดละ 10 บาท ถ้าหากเป็นโคมไฟไต้ยุงต้นทุนค่อนข้างสูง และราคาขายก็แพง กว่าขายได้แต่ละชิ้น ทำให้ทางกลุ่มเลือกที่จะทำน้ำดื่มสมุนไพร โดยจะต้องเน้นถึงสุขภาพของการผลิต เน้นความสะอาดปลอดภัยในระหว่างที่ผลิต จากการทบทวนเชิงปฏิบัติการ เป็นการหาจุดสมดุลของการฝึกอาชีพทั้ง 3 อาชีพ ทั้งทีมดำเนินงาน ทีมวิทยากร และกลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจตรงกัน สามารถที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่กำหนดไว้ให้ได้มากที่สุด

3. ผลการศึกษาประสิทธิผลของการพัฒนาอาชีพ โดยการประเมินผลที่เกิดขึ้นหลังจากอบรมอาชีพ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงผลที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายหลังจากเข้าร่วมอบรมฝึกอาชีพ

รายด้าน	ระดับความเปลี่ยนแปลง		
	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลความ
1. ด้านความรู้			
1.1 ท่านเกิดการเรียนรู้ทักษะด้านเศรษฐศาสตร์ครัวเรือน	3.94	0.68	มาก
1.2 ท่านเกิดการเรียนรู้ทักษะการวางแผนชีวิต	3.93	0.68	มาก
1.3 ท่านเกิดการเรียนรู้ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต	4.18	0.65	มากที่สุด
1.4 ท่านได้ความรู้เพิ่มเติมจากการอบรมของหน่วยพัฒนาอาชีพ	4.22	0.55	มากที่สุด
รวม	4.10	0.20	มากที่สุด
2. ด้านการเกิดอาชีพ			
2.1 ท่านได้นำความรู้ที่ได้ไปต่อยอดในการประกอบอาชีพบนฐานการพัฒนาที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน	4.08	0.65	มากที่สุด
2.2 ท่านเกิดทักษะการเป็นผู้ประกอบการในชุมชนท้องถิ่น	4.09	0.74	มากที่สุด
รวม	4.10	0.07	มากที่สุด
3. ด้านการยกระดับคุณภาพชีวิต			
3.1 ครอบครัวท่านมีคุณภาพที่ดีขึ้น กินดี อยู่ดี มีสุข	4.11	0.73	มากที่สุด

รายด้าน	ระดับความเปลี่ยนแปลง		
	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลความ
3.2 ท่านรู้สึกมีความสุขในการเข้าร่วมโครงการ	4.23	0.69	มากที่สุด
รวม	4.28	0.20	มากที่สุด
4. ด้านการสร้างเครือข่าย			
4.1 เกิดการรวมกลุ่มคนเพื่อการประกอบอาชีพในชุมชนท้องถิ่น	4.33	0.67	มากที่สุด
4.2 เกิดเครือข่ายอาชีพที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน	4.27	0.87	มากที่สุด
รวม	4.08	0.76	มากที่สุด
รวมทุกด้าน	4.14	0.31	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 แสดงผลหลังจากที่กลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมการฝึกอบรมอาชีพแล้ว สิ่งที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด คือ ด้านการยกระดับคุณภาพชีวิตมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.28 รองลงมา คือ ด้านความรู้ และด้านการเกิดอาชีพมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 และน้อยที่สุด คือ ด้านการสร้างเครือข่ายมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.08

4. ผลการถอดบทเรียน โดยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมการอบรม พบว่า

4.1 เพิ่มผู้รู้ทางภูมิปัญญาท้องถิ่น จากการเข้าร่วมโครงการพัฒนาทักษะอาชีพของกลุ่มเป้าหมายที่มีรายได้เพิ่มขึ้น จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 81.33 ของจำนวนผู้เข้าฝึกอบรมอาชีพ หากแต่ไม่สามารถคิดเป็นมูลค่าที่แน่นอนได้ เนื่องจากว่า เป็นรายได้ที่ไม่แน่นอนและไม่สม่ำเสมอ หลังจากจบการฝึกอบรมอาชีพ และกลุ่มเป้าหมายที่รายได้ไม่เพิ่มขึ้นจำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 18.67 ของผู้เข้าร่วมอบรมฝึกอาชีพ และในกลุ่มเป้าหมายที่มีรายได้เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่เป็นรายได้เสริมของครอบครัว ซึ่งการพัฒนาอาชีพทั้ง 3 อาชีพ มีตรงกับความสนใจมากที่สุด คือ การทำน้ำดื่มสมุนไพร รองลงมาคือ การทำโคมไฟไถ่ยุง และน้อยที่สุด คือ การทำเทียนหอม สิ่งในกลุ่มเป้าหมายต้องการที่จะต่อยอดจากทักษะอาชีพ คือ ทักษะทางการตลาด และจากการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมกิจกรรม พบว่า

“เรารู้ว่าสมุนไพรเป็นสิ่งที่ดี แต่ยังไม่รู้โทษถ้าหากรับประทานมากเกินไป อาจจะส่งผลอันตรายต่อสุขภาพได้” (สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่เป็นเพศชาย อายุ 56 ปี, 2563)

“สมุนไพร มีฤทธิ์ที่แตกต่างกัน เช่น ฤทธิ์ร้อน และฤทธิ์เย็น เราต้องใช้ให้ตรงกับสภาพร่างกายของตนเอง” (สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่เป็นเพศหญิง อายุ 48 ปี, 2563)

“สมุนไพรเป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ในครัวเรือนเรามากที่สุด หากแต่เรามองข้าม เช่น ใบย่านาง มะขาม มะตูม เรามีสิ่งที่ดีในชุมชน แต่เราขาดความรู้ในการแปรรูป และขาดความรู้ด้านการขาย” (สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่เป็นเพศหญิง อายุ 68 ปี, 2563)

“หลังจากที่ได้รับการอบรม ดิฉันก็นำความรู้นี้ไปลองทำต่อที่บ้าน และตอนนี้ได้มีการทำน้ำดื่มสมุนไพร ขายส่งให้ร้านค้าในชุมชน โดยที่ร้านค้าจะโทรมาสั่ง ทีละ 20 ขวด ไปวางขายหน้าร้าน จะทำวันเว้นวันค่ะ” (สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่เป็นเพศหญิง อายุ 65 ปี, 2563)

ผลที่เกิดกับมหาวิทยาลัยพะเยาตั้งอยู่พื้นที่ตำบลแม่กา จากการสัมภาษณ์นิสิตช่วยงานพบว่า

“เมื่อผมเรียนจบไป ผมไม่อยากจะแค่ครูที่สอนหนังสือกับเด็ก ๆ ในโรงเรียน ผมอยากทำกิจกรรมแบบนี้ มีการพัฒนาอาชีพให้กับชุมชนของผมบ้างครับ อาจารย์คอยให้คำแนะนำกับผมด้วยนะครับ” (สัมภาษณ์นิสิตชายวิทยาลัยการศึกษาระดับปีที่ 4, 2563)

“การมองหาจุดเด่นของแต่ละชุมชน ไม่ใช่เรื่องง่าย เหมือนสอนหนังสือในตำราเรียนนะค่ะ ต้องมีใจรักและมองเห็นสิ่งที่คนอื่นว่าธรรมดา มาทำให้เกิดความพิเศษ เพิ่มมูลค่า หนูต้องฝึกมองไว้บ้างแล้วค่ะ” (สัมภาษณ์นิสิตหญิงวิทยาลัยการศึกษาระดับปีที่ 3, 2563)

4.2 ตระหนักถึงคุณค่าของสมุนไพรใกล้ตัว นอกจากองค์ความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมในด้านการทำน้ำสมุนไพร การทำโคมไฟไต้และการทำเทียนหอมไต้แล้ว ยังพบทักษะของการอนุรักษ์พันธุ์ของสมุนไพรที่กำลังจะหายากในท้องถิ่น หลังจากเข้าร่วมการอบรมฝึกอาชีพ กลุ่มเป้าหมายจะมีกิจกรรมการเพาะปลูกสมุนไพร ได้แก่ ขมิ้นชัน กระเจี๊ยบแดง ฟักทะเลลายโจร เนื่องด้วยสถานการณ์ของการระบาดของโรค COVID-19 ทำให้ทีมได้ปรับสมุนไพรให้เข้ากับสถานการณ์ โดยการแจกต้นกล้าฟักทะเลลายโจรให้กับกลุ่มเป้าหมายเพื่อนำไปเพาะปลูกที่บ้าน พร้อมกับให้องค์ความรู้ในการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์และถูกวิธี

4.3 นักกิจกรรมเสริมและนักจิตอาสา กิจกรรมที่เกิดขึ้นหลังจากการฝึกอบรมอาชีพ คือ ก่อนการกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนหนึ่งวัน สมาชิกที่เป็นกลุ่มเป้าหมายจะมีการรวมกลุ่มกันทำน้ำสมุนไพร สำหรับนักศึกษาที่มาเรียนในวันอาทิตย์ โดยกิจกรรมจะดำเนินในเย็นวันเสาร์ มีการทำน้ำสมุนไพร ไฉ่ฉางพระคุณเจ้าที่เป็นผู้สอน ถ้าหากน้ำสมุนไพรเหลือจะมีการจัดจำหน่าย สำหรับนักศึกษา

4.4 นักการตลาด หลังจากที่ได้ฝึกอาชีพสามารถสร้างผลิตภัณฑ์ตามหลักสูตรที่มีการวางกรอบกับเครือข่ายข้างต้นแล้ว ผลิตภัณฑ์ที่สามารถตอบโจทย์ได้มากที่สุดเรียงลำดับ

จากมากไปหาน้อย ได้แก่ การทำน้ำดื่มสมุนไพร การทำโคมไฟไต้และสุตท้าย คือ การทำเทียนหอมไต้ยุง เมื่อได้ผลิตภัณฑ์ที่สร้างความมั่นใจให้กับกลุ่มเป้าหมายในการนำสินค้าสู่มือผู้บริโภคมากที่สุด คือ การทำน้ำดื่มสมุนไพร ที่เน้นความสะอาดถูกหลักอนามัย เมื่อทางหน่วยงานของจังหวัดร่วมกับสถานประกอบการของเอกชนมีการจัดแสดงสินค้าทางกลุ่มเป้าหมายจะได้รับการประสานงานให้เข้าร่วมแสดงสินค้า และสินค้าของกลุ่มได้นำไปตีตราผลิตภัณฑ์ของตำบลแม่กาที่ใช้ชื่อว่า ผลิตภัณฑ์กลุ่ม กาเจริญ ทางกลุ่มเป้าหมายได้นำสินค้าไปจัดแสดงที่ห้างสรรพสินค้าเจริญภัณฑ์และห้างสรรพสินค้าท็อปพลาซ่า จังหวัดพะเยา ผลของการนำผลิตภัณฑ์ไปจัดจำหน่าย พบว่า สินค้าของกลุ่มเป้าหมายเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ หากยังได้รับการตอบรับจากผู้ซื้อในระดับปานกลาง และจำเป็นต้องมีการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ต้องการของลูกค้ามากยิ่งขึ้น และจากผลสะท้อนลูกค้าพอใจความหวานที่ได้จากหญ้าหวานเป็นการลดปริมาณการบริโภคน้ำตาลของลูกค้า และทางกลุ่มจะต้องรักษามาตรฐานการผลิตให้คงที่ต่อไป

4.5 ผู้ที่มีความตระหนักในการตัดสินใจเพื่อส่วนรวม ดังจะเห็นได้จากการลงมติการพัฒนาเทียนหอมไต้ยุงที่กอมลพิษทางควันที่มีผลเสียต่อสุขภาพ มติของกลุ่ม คือ งดการผลิตเทียนหอม ส่งผลให้เทียนหอมประสบความสำเร็จน้อยที่สุด

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาสำรวจและรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับสรรพคุณสมุนไพรในท้องถิ่นพบว่า สมุนไพรในพื้นที่ตำบลแม่กา ที่สามารถนำมาเป็นน้ำดื่มสมุนไพร ได้แก่ กระเจี๊ยบแดง มะขามเปรี้ยว มะตูม ตะไคร้ เตยหอม อัญชัน ชิง ใบบัวบก ฟักทอง มะขามป้อม ใบย่านาง ที่เน้นสรรพคุณในการนำมาแปรรูปเป็นน้ำดื่มสมุนไพร เน้นการลดการบริโภคน้ำตาล โดยการใช้หญ้าหวานและอ้อยดำ และตะไคร้หอมที่มีการปลูกเพื่อนำมาสกัดเอาน้ำมันหอมระเหย แต่ยังคงขาดการนำมาแปรรูป ขาดการต่อยอดเพื่อแปรรูปสมุนไพรเหล่านี้ไปเป็นผลิตภัณฑ์ที่เกิดมูลค่าได้ เนื่องจากการจะผลิตสินค้าแปรรูปจากสมุนไพรนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย การขาดองค์ความรู้ในกระบวนการผลิต รวมไปถึงการขาดงบประมาณและความต่อเนื่องในการแปรรูปสินค้า เนื่องจากในชุมชนมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เคยปฏิบัติและสืบทอดกันมา หากแต่ยังไม่มีกรรวบรวมเป็นลายลักษณ์อักษรในระดับชุมชน เป็นการถ่ายทอดผ่านทางกิจกรรมที่เป็นประเพณี วัฒนธรรม บริบทการดำเนินชีวิต ดังแนวคิดของกับวีรวุฒิน์ เข้มแข็ง และคณะ ที่กล่าวว่า การศึกษาข้อมูลทั่วไปและสภาพปัจจุบันในการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นผู้ด้อยโอกาส เป็นทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในทุกด้าน ดังนั้นกระบวนการในการสำรวจและรวบรวมสถานการณ์ที่ตนเองเป็นอยู่ทำให้รู้และเข้าใจตนเอง รู้จักว่าตนเองต้องการพัฒนาอาชีพ ในการก้าวไปข้างหน้าเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร (วีรวุฒิน์ เข้มแข็ง และคณะ, 2561) แต่ข้อค้นพบนี้ตรงกันข้ามกับการศึกษาของ เมธรัตน์ จันตะนิ

ที่ศึกษาความต้องการพัฒนาอาชีพของผู้สูงอายุในตำบลสามบัณฑิต อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ระดับความต้องการพัฒนาอาชีพของผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด อาจจะเป็นเนื่องมาจากการได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐเป็นปัจจัยชี้พ้อเพียงพ้อต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย (เมธารัตน์ จันตะนี, 2557)

2. ผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม แบ่งเป็น 3 วงจร โดยหน่วยพัฒนาอาชีพวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา ได้ดำเนินการด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ใช้ในการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสร้างกรอบหลักสูตร โดยความร่วมมือจากเครือข่ายการอบรมอาชีพจากชุมชน บ้าน วัด และโรงเรียน เพื่อเข้ามามีบทบาทในการสร้างหลักสูตรอบรมอาชีพการทำงานจะยึดหลักการใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับภาคีเครือข่าย โดยมีทีมพี่เลี้ยงจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ให้คำแนะนำตลอดเวลา และทีมวิทยากรที่มาเป็นผู้อบรมเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ ดังการศึกษาของ รังสฤษฎี กาวิตะ และนุชนาถ มั่งคั่ง ที่กล่าวว่าในส่วนของการจัดฝึกอบรม ให้ความรู้ หน่วยงานของรัฐควรเข้ามามีบทบาทในการฝึกอบรมให้มากขึ้น โดยเน้นหลักสูตรเกี่ยวกับการลดต้นทุนการผลิตและการเพิ่มผลผลิต โดยใช้ทุนเดิมของท้องถิ่นที่มีที่เป็นอยู่ และปัจจัยที่ส่งผลให้หลักสูตรพัฒนาอาชีพประสบความสำเร็จกับกลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มเป้าหมายได้ทำการวิเคราะห์ความคาดหวังของตนเองก่อนที่จะเริ่มอบรมพัฒนาทักษะอาชีพ (รังสฤษฎี กาวิตะ และนุชนาถ มั่งคั่ง, 2561)

3. ผลหลังจากที่กลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมการฝึกอบรมอาชีพแล้ว สิ่งที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด คือ ด้านการยกระดับคุณภาพชีวิตมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.28 รองลงมา คือ ด้านความรู้ และด้านการเกิดอาชีพมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 และน้อยที่สุด คือ ด้านการสร้างเครือข่ายมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.08 ความสำเร็จที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมาย พบว่าเป็นความต้องการในการยกระดับคุณภาพชีวิต โดยมีความเชื่อว่าถ้าหากมีอาชีพ ส่งผลให้เกิดรายได้และสิ่งที่จะตามมาคือ คุณภาพของชีวิตจะดีขึ้น และการศึกษาของเจนจิรา เจนจิตรวณิช ที่กล่าวว่า ปัจจัยที่จะส่งผลให้การอบรมอาชีพสำหรับกลุ่มผู้พิการ (ผู้ด้อยโอกาส) คือ ปัจจัยภายใน ได้แก่ มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในอาชีพ ขยัน อดทน ไม่ท้อแท้ดูแลตัวเองได้ (ดำรงชีวิตอิสระ) มีความซื่อสัตย์ มีความมุ่งมั่น ใฝ่รู้ คิดบวก รับผิดชอบและให้ความสำคัญต่อลูกค้า ความพิการ คิดแล้วลงมือทำ รักในอาชีพ การช่วยเหลือผู้อื่นมีมนุษยสัมพันธ์ดี จะเห็นได้ว่าปัจจัยรองลงมา คือ ความรู้ (เจนจิรา เจนจิตรวณิช, 2562)

4. ผลการถอดบทเรียน ในการพัฒนาอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ พบว่า กลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้สูงอายุมีความแตกต่างระหว่างบุคคลมาก วิธีการเสนอรูปแบบการอบรม วิทยากรมีเทคนิควิธีการดึงความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย ด้วยเสียงดนตรี สภาพแวดล้อมที่อยู่ในบริเวณวัดที่มีความสงบร่มรื่น ได้มาพบปะเพื่อนในวัยเดียวกัน ทำให้กลุ่มเป้าหมายมีความพึงพอใจกับกระบวนการจัดอบรมหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิจักขณา หุตานนท์ และสุวรรณานาควิบูลย์วงศ์ ที่พบว่า ปัจจัยที่จะทำให้การพัฒนาอาชีพของผู้สูงอายุประสบความสำเร็จ

นั้นต้องมาจากด้านคุณลักษณะเฉพาะบุคคล ได้แก่ การรับรู้ความสามารถของตน การเห็นประโยชน์และทัศนคติ ด้านการออกแบบการฝึกอบรมด้านวิธีการฝึกอบรม ครูผู้สอนและเนื้อหา สอดคล้องกับความต้องการ ด้านสภาพแวดล้อมของการฝึกอบรม ได้แก่ การสนับสนุนด้านเทคโนโลยีโอกาสการรวมกลุ่ม และแหล่งทุนสนับสนุน ด้านแรงจูงใจส่วนบุคคล ได้แก่ การสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน การเห็นตนเองมีคุณค่า และการสร้างโอกาสเพื่อเพิ่มรายได้ และด้านการพัฒนาทักษะอาชีพผู้สูงอายุ ได้แก่ ความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม การใช้ทักษะในการประกอบอาชีพและการใช้ความรู้ในการประกอบอาชีพ (วิจิตรภรณ์ หุตานนท์ และสุวรรณา นาควิบูลย์วงศ์, 2560)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมอาชีพ พบว่า ในพื้นที่ที่ทำการวิจัยมีความอุดมสมบูรณ์ในด้านสมุนไพร แต่เป็นการปลูกเพื่อเกษตรกรรม ขาดการแปรรูปหรือต่อยอดพัฒนาเป็นอาชีพ โดยเฉพาะกับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาที่มีในชุมชน การพัฒนา กิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เป็นผู้ที่มีศักยภาพในการสร้างรายได้ด้วยตนเอง หากแต่ค้นพบสิ่งทีนอกเหนือจากหลักสูตรกำหนดที่ได้จากการถอดบทเรียน ได้แก่ ชุมชนมีการเพิ่มผู้รู้ทางภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับสมุนไพร กลุ่มเป้าหมายมีความตระหนักถึงคุณค่าของสมุนไพรใกล้ตัว เกิดทักษะการเป็นนักกิจกรรมเสริมและนักจิตอาสา ตลอดจนกลายเป็นนักการตลาดที่จำเป็นต้องกระจายสินค้า และที่สำคัญมากคือกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ที่มีความตระหนักในการตัดสินใจเพื่อส่วนรวม โดยการมีส่วนร่วมช่วยคิด ช่วยมอง โดยเฉพาะสถาบันหลักในชุมชน ได้แก่ บ้าน วัด โรงเรียน ย่อมจะทำให้กิจกรรมของหลักสูตรสามารถขับเคลื่อนไปได้ และผู้วิจัยขอเสนอแนะว่าการสร้างหลักสูตรจะต้องมีหน่วยงานหลักของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นแกนนำ ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่มีความใกล้ชิดกับชุมชน ดังนั้นการจัดกิจกรรมสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่ด้อยโอกาส จะต้องให้ความใส่ใจทุกรายละเอียดและทุกขั้นตอน พยายามดึงศักยภาพในตัวผู้เรียนออกมาให้ได้ สร้างประสบการณ์ในการประสบความสำเร็จในการฝึกอบรม เป็นการส่งเสริมความมั่นใจและเน้นการมองเห็นคุณค่าในตนเอง ย่อมจะทำให้การฝึกอบรมบรรลุวัตถุประสงค์ต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ที่สนับสนุนงบประมาณ ตามโครงการพัฒนาระบบทดลองการพัฒนาทักษะแรงงานที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ และด้อยโอกาส ประจำปีงบประมาณ 2562 เลขที่ข้อตกลง 62-0390 รหัสโครงการ 62-071 - 00141

เอกสารอ้างอิง

- เจนจิรา เจนจิตรวาณิช. (2562). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการประกอบอาชีพอิสระของคนพิการ. วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, 27(1), 111-136.
- เมธารัตน์ จันตะนี. (2557). ความต้องการพัฒนาอาชีพของผู้สูงอายุในตำบลสามัคคี อำเภอยุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเก่า, 1(1), 1-6.
- รังสฤษฎ์ กาวิตะ และนุชนาถ มั่งคั่ง. (2561). ความยั่งยืนของอาชีพเกษตรกรในพื้นที่อำเภอกะทู้แบบจังหวัดสมุทรสาคร. วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, 12(3), 517-531.
- วิจักขณา หุตานนท์ และสุวรรณา นาควิบูลย์วงศ์. (2560). โมเดลโครงสร้างการพัฒนาทักษะอาชีพผู้สูงอายุ. วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, 11(3), 312-324.
- วิจารณ์ พาณิช. (2560). การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- วีรวัฒน์ เข้มแข็ง และคณะ. (2561). การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญา ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต. วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์, 33(3), 30-70.
- สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่เป็นเพศชาย อายุ 56 ปี. (24 มีนาคม 2563). การถอดบทเรียนจากการฝึกพัฒนาอาชีพเกี่ยวกับสมุนไพรในท้องถิ่น. (ลำไย สีหามาตย์, ผู้สัมภาษณ์)
- สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่เป็นเพศหญิง อายุ 48 ปี. (24 มีนาคม 2563). การถอดบทเรียนจากการฝึกพัฒนาอาชีพเกี่ยวกับสมุนไพรในท้องถิ่น. (ลำไย สีหามาตย์, ผู้สัมภาษณ์)
- สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่เป็นเพศหญิง อายุ 65 ปี. (28 พฤษภาคม 2563). การถอดบทเรียนจากการฝึกพัฒนาอาชีพเกี่ยวกับสมุนไพรในท้องถิ่น. (ลำไย สีหามาตย์, ผู้สัมภาษณ์)
- สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่เป็นเพศหญิง อายุ 68 ปี. (28 พฤษภาคม 2563). การถอดบทเรียนจากการฝึกพัฒนาอาชีพเกี่ยวกับสมุนไพรในท้องถิ่น. (ลำไย สีหามาตย์, ผู้สัมภาษณ์)
- สัมภาษณ์นิสิตชายวิทยาลัยการศึกษาชั้นปีที่ 4. (21 เมษายน 2563). การถอดบทเรียนจากการฝึกพัฒนาอาชีพเกี่ยวกับสมุนไพรในท้องถิ่น. (ลำไย สีหามาตย์, ผู้สัมภาษณ์)
- สัมภาษณ์นิสิตหญิงวิทยาลัยการศึกษาชั้นปีที่ 3. (20 พฤษภาคม 2563). การถอดบทเรียนจากการฝึกพัฒนาอาชีพเกี่ยวกับสมุนไพรในท้องถิ่น. (ลำไย สีหามาตย์, ผู้สัมภาษณ์)
- สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ. (2563). หลักในการปลูกป่า 3 อย่างประโยชน์ 4 อย่าง. เรียกใช้เมื่อ 10 พฤศจิกายน 2563 จาก <https://www.bedo.or.th/bedo/home.php?mid=1>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560 – 2579. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พรินทวาทกราฟฟิค จำกัด.
- Cranton, P. (1992). Working with Adult Learners. Toronto, Ontario: Wall & Emerson.

- Kemmis, S. & McTaqgart, M. (1998). Participatory Action Research and the Study of Practice. London: Routledge.
- Mezirow, J. (1997). Transformative learning: Theory to Practice in Transformative learning in Action : Insights from Practice. New Direction for Adult and Continuing Education. San Francisco: Jossey.
- Mezirow, J. et al. (2000). Learning as Transformation: Critical Perspectives on a Theory in Progress. San Francisco: Jossey.

แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรตามแนวคิดเศรษฐกิจ
พอเพียงของกลุ่มเกษตรกรตำบลไร่หลักทอง อำเภอพนัสนิคม
จังหวัดชลบุรี*

FARMERS PLAN TO RESOLVE THE DEBT ACCORDING TO
THE SUFFICIENCY OF FARMERS RAI LAK THONG
PHANATNIKHOM IN CHONBURI

ธัญญพัทธ์ วัฒนจิรพันธุ์

Thunyaphat Vattanajirapun

จงจิต ลีออนรัมย์

Jongjit Lionram

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

Rajamangala University of Technology Tawan-ok, Thailand

E-mail: thunyaphatvat2526@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสาเหตุที่ทำให้เกษตรกรเป็นหนี้สินของกลุ่มเกษตรกร และแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มเกษตรกร ตำบลไร่หลักทอง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี โดยการเก็บข้อมูลใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดเวทีสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่าง คือเกษตรกรตำบลไร่หลักทอง ทั้ง 11 หมู่บ้าน จำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 92.44 ของเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรที่สำนักงานเกษตรอำเภอพนัสนิคมปี 2559 ผลการวิจัยพบว่า 1) สาเหตุที่ทำให้เกษตรกรเป็นหนี้สินของกลุ่มเกษตรกร คือ เพื่อการลงทุนทางการเกษตร ซื้อยาฆ่าแมลง และยากำจัดวัชพืช ค่าจ้างต่าง ๆ ค่าปุ๋ยเคมี และค่าแรงงานจึงเป็นต้นทุนที่สูง แหล่งเงินกู้เกษตรกรกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) คิดเป็นร้อยละ 67.72 และที่เหลือคือการกู้ยืมนอกระบบและญาติพี่น้องในครอบครัว อัตราหนี้สินโดยเฉลี่ยระหว่าง 50,001 - 100,000 บาทต่อรอบการลงทุนทำนา 2) แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า การสร้างรายได้เสริม ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในขั้นที่ 2 คือ การรวมกลุ่มในการทำฟาร์มเห็ดนางฟ้าและแปรรูป

* Received 4 May 2021; Revised 17 May 2021; Accepted 27 May 2021

อาหาร เพื่อสร้างรายได้เสริมให้แก่เกษตรกรในการผลิตสินค้าชุมชนให้เกิดการพึ่งพาตนเอง และแนวทางในเชิงนโยบายที่หน่วยงานภาครัฐร่วมส่งเสริมแก้ไขปัญหาหนี้สิน พัฒนาส่งเสริมศูนย์การเรียนรู้เพื่อให้เกษตรกรได้รับทักษะการเรียนรู้ทางด้านการเกษตรในรูปแบบต่าง ๆ จากผู้เชี่ยวชาญ ปราชญ์ชุมชน เพื่อนำแนวคิดการทำการเกษตรแบบลดต้นทุนและเป็นแนวทางในการทำการเกษตรสมัยใหม่

คำสำคัญ: สภาพหนี้สินของเกษตรกร, แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สิน, แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

The objective of this article was to study the causes of farmer's debt and guidelines farmers to solve debt problem following the Sufficiency Economy of farmers at Rai Lak Thong sub-district, Phanatnikhom district, Chonburi province. This was a mix methods study. Data collecting was achieved from questionnaires, focus group discussion, observation and in-depth interview Sample group This is the 11 villages of Rai Lak Thong farmers for 92.44 percent of the farmers who have registered with Phanat Nikhom District Agriculture Office in 2016. The results showed 1) The reason for a loan farmers was agricultural investment, purchasing of pesticide and herbicide. When considering agricultural cost, chemical fertilizers, and wages were a high cost investment. When regarding loan sources, they loaned money from the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives which was 67.72 percent and the rest was from the informal loan and from relatives within the family. The average debt ratio was between 50,001 - 100,000 baht. 2) The guidelines for solution of debt problem according to the Sufficiency Economy showed the building an extra income following the concept of the second stage of the Sufficiency Economy. Farmers set up a group of grey oyster mushroom farming and food processing in order to generate an extra income for the farmers to produce community products as a reason of creating self-reliance and the policy guideline of government agencies that wanted to solve the debt problem by developing the learning center in order to allow farmers to acquire various forms of agricultural skills from experts and the community scholars in order to apply the cost-saving agriculture and the guideline for modern agriculture.

Keywords: Debt Condition of Farmers, Guideline for Debt Problem, Sufficiency Economy Concept

บทนำ

อำเภอพนสนิมเป็นพื้นที่สำคัญในการทำการเกษตรของจังหวัดชลบุรีโดยพื้นที่เพาะปลูก 48,316 ไร่ โดยมีอาชีพหลัก คือเกษตรกรรมและอาชีพรอง รับจ้างทั่วไป เกษตรกรส่วนใหญ่ประสบปัญหาหนี้สินจากการกู้มาเพื่อทำการเกษตร แล้วผลผลิตไม่ได้ตามที่คาดหวังไว้ ซึ่งมาจากปัญหาภัยธรรมชาติ หรือราคาผลผลิตตกต่ำ ทำให้ไม่มีรายได้เพียงพอที่จะไปใช้คืนหนี้สินได้ทันตามกำหนด กุ้ย้มจากการรวมกลุ่มทำการเกษตร กุ้ย้มหนี้้นอกระบบจากการทยอยกู้มาลงทุนทำการเกษตร แต่ไม่ได้ผลลัพธ์ตามที่ต้องการ จนหนี้สินบานปลาย และจำต้องยอมขายที่ดินให้กับนายทุนเพื่อใช้หนี้บางส่วน หรือประสบปัญหาทางด้านผลผลิตไม่ได้ตามเป้าหมายประสบปัญหาผลผลิตต่อไร่ลดลงเล็กน้อย เนื่องจากเกษตรกรเกือบทุกพื้นที่ประสบปัญหาข้าวติดมาก ข้าวเมล็ดลีบ อีกทั้งอำเภอพนสนิมได้รับผลกระทบน้ำท่วมเสียหายไม่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 6 จังหวัดชลบุรี, 2560)

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง (Self Sufficiency) อยู่ได้โดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้ตนเองและผู้อื่น (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2548) ซึ่งเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินโดยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำมาปรับใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาหนี้ภาคการเกษตรและครัวเรือน โดยการประยุกต์ใช้หลักการบริหารจัดการตามหลักความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน โดยเริ่มจากการจัดการเงิน หากมีรายได้ควรเก็บออมเป็นลำดับแรกสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อ กรณีฉุกเฉิน ลดผลกระทบของเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดและเพื่ออนาคตในยามชรา การจัดทำ บัญชีครัวเรือน เริ่มต้นทำบัญชีตรวจสอบสุขภาพทางการเงินระบุถึงรายรับ - รายจ่าย หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีรายจ่ายมากตั้งเป้าหมายเพิ่มรายรับ ลดรายจ่าย ก่อหนี้เมื่อจำเป็นหรือเป็นหนี้เพื่อการลงทุนที่จะก่อให้เกิดรายได้ หรือก่อให้เกิดประโยชน์ในอนาคต (พัฒนา สุขประเสริฐ, 2557)

บุคคลต้นแบบหรือปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง คือ นายสมศักดิ์ เครือวัลย์ หรือ ผอ.สมศักดิ์ ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน ปี 2558 เดิมมีทำการเกษตรแบบปลูกพืชเชิงเดี่ยวที่พึ่งพาสารเคมีเป็นหลัก และได้กู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เพื่อมาลงทุนจนเป็นหนี้สินและได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาหนี้สินและเป็นแบบอย่างให้คนในชุมชน พร้อมทั้งจัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลสองสลึง เช่น ปุ๋ยหมัก หนุ่ยหลุม บำบัดน้ำ บำบัดดิน เป็นต้น การผลิตพลังงาน เช่น ไบโอดีเซล โซล่าเซลล์ แก๊สชีวภาพ เผาถ่าน เป็นต้น การปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง และการนำหลักแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติใช้ในพื้นที่เกษตรกรรม 1 ไร่ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2559)

การทำการเกษตรในเขตตำบลไร่หลักทอง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรีส่วนมากประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก ซึ่งเป็นการทำการเกษตรเชิงเดี่ยวและทำนาปีละ 3 ครั้งเนื่องจากมีระบบชลประทาน มีอาชีพรองหรืออาชีพเสริม คือ จักสาน การทำนาของเกษตรกรส่วนใหญ่พึ่งสารเคมีภัณฑ์ต่างๆเพื่อเพิ่มผลผลิตและกำจัดศัตรูพืชต่าง ๆ เป็นการเพิ่มค่าใช้จ่ายที่สูงเพื่อเป็นการแข่งขันในด้านการผลิตผลทางการเกษตรที่มีปริมาณที่สูงส่งผลให้เกษตรกรสร้างภาระหนี้สินในการลงทุนและแหล่งเงินทุนเพื่อการเกษตรคือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.) และการกู้ยืมนอกระบบหรือญาติพี่น้องในครอบครัว โดยกระบวนการผลิตผลผลิตทางการเกษตรขาดการคิดต้นทุนที่แท้จริงและไม่มีการควบคุมปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ โดยเฉพาะตำบลไร่หลักทองที่ประสบปัญหาจากอุทกภัยทุกปี (สำนักงานเกษตรอำเภอพนัสนิคม, 2561) จากประเด็นดังกล่าว ปัญหาหนี้สินเกษตรกรที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องหาแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรตามโดยนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เกษตรกรพึ่งพาตนเองได้ และนำไปสู่สังคมเข้มแข็งต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสาเหตุที่ทำให้เกษตรกรเป็นหนี้สินของกลุ่มเกษตรกร และแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มเกษตรกร

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ใช้รูปแบบวิธีการวิจัยโดยใช้วิธีการเชิงผสมผสานวิธี (Mixed Methodology) ในรูปแบบวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการศึกษาเอกสารและสังเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ขอบเขตด้านประชากร คือ เกษตรกรในตำบลไร่หลักทองเนื่องจากเป็นตำบลไร่หลักทองประสบปัญหาน้ำท่วมทุกปีและท่วมซ้ำซากหลายครั้งในปีเดียวกัน ส่งผลกระทบต่อการเกษตร จึงเป็นสาเหตุในการมีภาระหนี้สินเรื้อรังของเกษตรกร ซึ่งเกษตรกรที่ไปขึ้นทะเบียนเกษตรกรที่สำนักงานเกษตรอำเภอพนัสนิคม จำนวน 119 ราย (สำนักงานเกษตรอำเภอพนัสนิคม, 2559) โดยการสำรวจข้อมูลเกษตรกรทั้ง 11 หมู่บ้าน และเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานในประเด็นต่างๆที่ใช้ในการวิเคราะห์แบ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เกษตรกรจำนวน 119 คนจากรายงานการขึ้นทะเบียนเกษตรกรที่สำนักงานเกษตรอำเภอพนัสนิคมปี 2559 ผู้แทนชุมชนหรือผู้ใหญ่บ้าน

จำนวน 11 หมู่บ้านเพื่อเก็บแบบสอบถามจากเกษตรกร โดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านสังคมศาสตร์ แล้วนำแบบสอบถามมาปรับปรุงแล้วนำไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง (Try out) จำนวน 30 คน และวิเคราะห์ค่าความเที่ยง (Reliability) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาในวิธีของครอนบาค (Cronbach, L. J., 1990) เท่ากับ 0.89 และนำแบบสอบถามที่ผ่านการทดสอบเก็บข้อมูลกับกลุ่มเกษตรกรเก็บได้จำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 92.44 ของเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรที่สำนักงานเกษตรอำเภอพนัสนิคมปี 2559 หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน คือ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) รายละเอียดดังนี้

2.1. จัดเวทีประชาคม การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR : Participatory Action Research) โดยแบ่งขั้นตอนดำเนินงาน ดังนี้

2.1.1 เตรียมกระบวนการ

- การสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มเกษตรกรตำบลไร่หลักทองจำนวน 110 ราย

- ประสานงานแกนนำชุมชนทั้ง 11 หมู่บ้านในการดำเนินงานวิจัยและด้านต่าง ๆ

- จัดการประชุมย่อยโดยการสนทนากลุ่ม การสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึกชี้แจงให้ผู้แทนชุมชนหรือผู้ใหญ่บ้าน ทั้ง 11 หมู่บ้าน เพื่อให้เข้าใจในแนวคิด กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลของเกษตรกรด้านต่าง ๆ รวมทั้งปัญหาหนี้สินเกษตรกรพร้อมทั้งเข้าร่วมกิจกรรม

- ออกแบบวิจัย การเก็บข้อมูล กระบวนการและจัดเตรียมพื้นที่ให้เหมาะสมกับรูปแบบกิจกรรม อุปกรณ์ต่าง ๆ และสื่อในการจัดเวทีประชาคม

2.1.2 ศึกษาข้อมูลและประเมินข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรในการเกิดปัญหาหนี้สิน โดยการจัดเวทีประชาคมเกษตรกรจำนวน 110 ราย

- ทบทวนและจัดทำข้อมูลเกษตรกรในด้านต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดปัญหาหนี้สิน

- วิเคราะห์ปัญหาหนี้สินของเกษตรกร และแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดปัญหาหนี้สินในอนาคตและแนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สิน

2.1.3. จัดกิจกรรมเพื่อเป็นแนวทางในการให้ความรู้เพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรเกษตรกรจำนวน 110 ราย ดังนี้

- กำหนดกิจกรรมที่สามารถแก้ไขปัญหานี้ขึ้นให้แก่กลุ่มเกษตรกรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้ ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ สร้างโอกาส
- จัดอบรมให้ความรู้และเรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ จากศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและปราชญ์ชุมชนในด้านการสร้างอาชีพเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายให้แก่กลุ่มเกษตรกร
- สรุปการเรียนรู้กิจกรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหานี้ขึ้นของเกษตรกร

2.1.4 ติดตามผลการดำเนินงานโดยการสำรวจจากเกษตรกรที่นำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต โดยการรวมกลุ่มเกษตรกรจำนวน 1 กลุ่มและเกษตรกรที่นำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้และมีแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหานี้ขึ้น จำนวน 15 รายพร้อมเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหานี้ขึ้นของเกษตรกร

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรตำบลไร่หลักทอง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี เพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 78.18 มีอายุระหว่าง 41 - 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.82 การศึกษาระดับประถมศึกษา (ป.4) คิดเป็นร้อยละ 80.91 ด้านเศรษฐกิจและทรัพย์สิน แหล่งรายได้มาจากการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 100.00 แหล่งสินเชื่อ เกษตรกรกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) คิดเป็นร้อยละ 67.72 จำนวนหนี้สินทั้งหมด หนี้สินต่อสัญญาระหว่าง 50,001 - 100,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 35.29 สาเหตุการกู้ยืมหนี้สิน เพื่อการลงทุนทางการเกษตร รองลงมา เพื่อนำมาใช้จ่ายในครัวเรือน เพื่อค่าใช้จ่ายในการศึกษาของบุตรหลาน และเพื่อนำมาซื้อสินค้าอุปโภค/บริโภคในครอบครัว

ผลการวิเคราะห์ผลการศึกษาสเหตุการเกิดหนี้สินของเกษตรกร โดยแยกเป็นรายด้าน ดังนี้รายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สาเหตุการเกิดหนี้สินของเกษตรกรตำบลไร่หลักทอง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี (n = 110)

สาเหตุหนี้สินเกษตรกร	จำนวน	ร้อยละ
1. เป็นหนี้เพราะต้องการนำเงินมาลงทุนทางการเกษตร	96	87.27
2. เป็นหนี้เพราะต้องการนำเงินมาหมุนเวียนใช้จ่ายอุปโภคและบริโภค	87	79.09
3. เป็นหนี้เพราะการศึกษาของบุตรหลาน	71	64.54

สาเหตุหนี้สินเกษตรกร	จำนวน	ร้อยละ
4. เป็นหนี้เพราะต้องการมีพาหนะ เครื่องจักรทางการเกษตร โทรศัพท์มือถือ เครื่องใช้ไฟฟ้า	67	60.90
5. เป็นหนี้เพราะปรับปรุงต่อเติม/สร้างที่อยู่อาศัย	42	38.18
6. เป็นหนี้เพราะนโยบายรัฐที่ส่งเสริม เช่น กองทุนหมู่บ้าน โครงการต่างช่วยเหลือเกษตรกร เป็นต้น	102	92.72
7. เป็นหนี้เพราะโฆษณาชวนเชื่อในสินค้าและบริการต่างจากสื่อใน แต่ละช่องทาง	24	21.82
8. เป็นหนี้เพราะประสบเรื่องฉุกเฉิน เช่น ประสบอุบัติเหตุ	13	11.82

จากตารางที่ 1 สาเหตุหนี้สินเกษตรกรตำบลไร่หลักทองส่วนใหญ่เป็นหนี้เพราะนโยบายรัฐที่ส่งเสริม เช่น กองทุนหมู่บ้าน โครงการต่างช่วยเหลือเกษตรกร เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 92.72 รองลงมา เป็นหนี้เพราะต้องการนำเงินมาลงทุนการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 87.27 เป็นหนี้เพราะต้องการนำเงินมาหมุนเวียนใช้จ่ายอุปโภคและบริโภค คิดเป็นร้อยละ 79.09 เป็นหนี้เพราะการศึกษาของบุตรหลาน คิดเป็นร้อยละ 64.54 เป็นหนี้เพราะต้องการมีพาหนะ เครื่องจักรทางการเกษตร โทรศัพท์มือถือ เครื่องใช้ไฟฟ้า คิดเป็นร้อยละ 60.90, เป็นหนี้เพราะปรับปรุงต่อเติม/สร้างที่อยู่อาศัย คิดเป็นร้อยละ 38.18, เป็นหนี้เพราะโฆษณาชวนเชื่อในสินค้าและบริการต่างจากสื่อในแต่ละช่องทางคิดเป็นร้อยละ 21.82 และเป็นหนี้เพราะประสบเรื่องฉุกเฉิน เช่น ประสบอุบัติเหตุ คิดเป็นร้อยละ 11.82 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ประเด็นสาเหตุการเกิดหนี้สินของเกษตรกรตำบลไร่หลักทองอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี (n = 110)

ประเด็น	$\bar{X}$	S.D.
ประเด็นด้านข้อมูลส่วนบุคคล	4.08	0.782
ประเด็นด้านเศรษฐกิจ	4.24	0.972
ประเด็นด้านสังคม	4.16	0.941
ประเด็นด้านภูมิศาสตร์ ทำเลที่ตั้ง	3.97	0.996
ประเด็นด้านทัศนคติ	4.06	0.935
ประเด็นด้านลักษณะหนี้สิน	4.01	0.864
ประเด็นโครงการนโยบายภาครัฐบาล	4.21	0.877
ประเด็นด้านการบริหารจัดการหนี้สิน	4.19	0.862

ผลการวิเคราะห์ประเด็นสาเหตุการเกิดหนี้สินของเกษตรกรตำบลไร่หลักทองพบว่า ด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับที่มากที่สุด ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.972) รองลงมา โครงการ

นโยบายภาครัฐบาล อยู่ในระดับที่มากที่สุด ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.877) ด้านการบริหารจัดการหนี้สินอยู่ในระดับที่มากที่สุด ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.862) ด้านสังคมอยู่ในระดับที่มากที่สุด ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.941) ด้านทัศนคติอยู่ในระดับที่มากที่สุด ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 0.935) ด้านลักษณะหนี้สินอยู่ในระดับที่มากที่สุด ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.864) และด้านภูมิศาสตร์ ทำเลที่ตั้งอยู่ในระดับที่มากที่สุด ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 0.996)

จากการประชุมย่อย การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ใหญ่บ้านหรือตัวแทนจำนวน 11 หมู่บ้านผลการวิเคราะห์สาเหตุและปัญหาหนี้สินของเกษตรกรจากปัจจัยภายในปัจจัยภายนอกดังนี้ พบว่า เกษตรกรไม่วางแผนการใช้เงินหรือควบคุมการใช้จ่ายเพื่อให้สอดคล้องกับรายได้ เช่น การจัดทำบัญชีครัวเรือนและลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นภายในครัวเรือน กระบวนการผลิตหรือการทำนามีการดำเนินตามวิถีเดิมไม่มีการนำเทคโนโลยีใหม่เข้ามาใช้และไม่นำองค์ความรู้ใหม่เข้ามาประยุกต์ใช้ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตที่สูงและคุณภาพผลผลิตที่ต่ำ และไม่มีการศึกษาตลาดหรือวางแผนการผลิต เกษตรกรนิยมทำนาหรือผลิตข้าวที่ไม่เป็นที่ต้องการของตลาดส่งผลให้ผลผลิตล้นตลาดและราคาสินค้าตกต่ำ ต้นทุนการผลิตที่มีราคาสูง เช่น ปุ๋ยเคมี ยากำจัดวัชพืช น้ำมันเชื้อเพลิง ค่าจ้างแรงงานต่าง ๆ เป็นต้น

ผลวิเคราะห์สาเหตุและปัญหานี้สินของเกษตรกรมีจากปัจจัยภายนอกของเกษตรกร พบว่า หน่วยงานรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือแต่ไม่ยั่งยืน เช่น โครงการรับจำนำข้าว การสร้างอาชีพต่าง ๆ ไม่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องขาดองค์ความรู้ในการแก้ไขปัญหา และการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่มฯ ภัยธรรมชาติที่มีความรุนแรงขึ้น เช่น ภาวะน้ำท่วมซ้ำซาก ภาวะภัยแล้ง ภาวะโรคระบาด เช่น โรคหนอนกอข้าว หรือการโดยुकคามจากเพลี้ยต่าง ๆ และราคาผลผลิตที่เกษตรกรได้รับการกดราคาจากนายทุนหรือพ่อค้าคนกลางส่งผลให้ราคาตกต่ำ

การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อวางแผนหรือกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกรตามประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. การพัฒนาผลผลิตทางการเกษตรและลดต้นทุนทางการเกษตร

การลดต้นทุนโดยการลดการใช้สารเคมี และนำปุ๋ยชีวภาพมาใช้ทดแทน โดยเกษตรกรมีการนำองค์ความรู้จากผู้เชี่ยวชาญ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา มาประยุกต์ใช้ในการทำจุลินทรีย์สังเคราะห์แสงเพื่อทดแทนยาบำรุงต่าง ๆ และลดต้นทุนในการทำนาและพืชสวนครัว โดยแนวทางในการแก้ไขปัญหาหรือการลดต้นทุนทางด้านเกษตรกรในการพึ่งพิงสารเคมี จากติดตามเพื่อประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต นางสายลม สมงาม เกษตรกรหมู่ที่ 7 นำน้ำจุลินทรีย์สังเคราะห์แสงใช้ในการทำนาและแปลงผักสวนครัวทดแทนการใช้ปุ๋ยเคมี และทำจำหน่ายเพื่อเพิ่มรายได้ราคาขายลิตรละ 50 บาท (สายลม สมงาม, 2560)

นายกิตติพงษ์ เหลืองอ่อน เสนอแนวทางการทำนาในรูปแบบปักดำตาม ภูมิปัญญาในสมัยบรรพบุรุษให้แก่เกษตรกรรายอื่น ๆ เพื่อลดต้นทุน โดยทำนาในปริมาณที่ ตนเองดูแลได้โดยทำเพียงเช่น 5 ไร่ไม่ต้องเช่าที่นาเพื่อทำในปริมาณที่มากเพราะเป็นการ เพิ่มต้นทุนและดูแลไม่ทั่วถึง เปลี่ยนแนวคิดเริ่มทำการเกษตรแบบปลอดสารเคมีหรือ เกษตรอินทรีย์ และใช้วิธีการลดวัชพืชโดยกระบวนปักดำแทนการหว่านเมล็ดข้าว ซึ่งเป็น กระบวนการภูมิปัญญาในการทำนาและที่สำคัญราคาของผลผลิตที่ได้ราคาสูง ในปัจจุบัน ผู้บริโภคให้ความสนใจสินค้าเกษตรอินทรีย์ ราคาข้าวสารที่ขายได้กิโลกรัมละ 50 บาท หรือเกวียนละ 50,000 บาทซึ่งข้าวเปลือกทั่วไปขายได้เกวียนละ 6,500 - 8,500 บาท แต่ต้นทุนโดยเฉลี่ยสูงมากกว่าเมื่อเทียบกับการทำนาข้าวเกษตรอินทรีย์ (กิตติพงษ์ เหลือง อ่อน, 2560)

2. การเพิ่มรายได้จากการประกอบอาชีพเสริม

กลุ่มเกษตรกรมีรายได้หลักจากภาคการเกษตรเป็นรอบ ๆ ในการเก็บเกี่ยว โดยเฉลี่ยปีละ 3 ครั้ง และช่วงที่ว่างเว้นจากการทำนาก็ทำอาชีพเสริม คือ จักสาน จากการที่ เกษตรกรศึกษาแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในการพัฒนาสร้างอาชีพเสริม เกษตรกรจำนวน 7 คน รวมกลุ่มและรับเงินทุนสนับสนุนในการพัฒนากลุ่มภายใต้โครงการ 9101 เพื่อจัดทำฟาร์มเห็ด ตาบไล้หลักทอง โดยแนวคิดการเรียนรู้จากศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจาก พระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา มาประยุกต์ในกระบวนการผลิตเห็ดอัดก้อน การปลูกและดูแล เห็ด การแปรรูปเห็ดเพื่อสร้างรายได้

3. การเรียนรู้และเพิ่มทักษะทางด้านการเกษตรแบบผสมผสาน

จากการเข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติ ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอัน เนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา การในด้านเนื้อหาในการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ที่เข้ารับการอบรมจำนวน 89 รายคิดเป็นร้อยละ 74.79 ของจำนวน เกษตรตำบลไร่หลักทอง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการในด้านเนื้อหาในการ จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ ความคิดเห็นในภาพรวมพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.998) พบว่า เกษตรกรอบรมเรื่องกระบวนการผลิตปุ๋ยชีวภาพระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 1.120) เกษตรกรอบรมเรื่องสินค้าอุปโภคบริโภคในครัวเรือน เช่น สบู่ น้ำยาล้างจาน ยาต้ม เป็นต้น ระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 1.115) เกษตรกรอบรมการทำเพาะปลูกเห็ด การแปรรูปเห็ด ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.996) และการอบรมให้ความรู้เรื่องการตลาดชุมชน ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 1.104) และการนำองค์ความรู้มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 1.121)

4. การลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

เกษตรกรลดค่าใช้จ่ายโดยการปลูกผักสวนครัว ลดค่าใช้จ่ายลงโดยเฉลี่ยต่อเดือน 1,000 - 1,500 บาท และเป็นรายได้เสริมโดยเฉลี่ยต่อเดือน 500 -1,000 บาท แต่สิ่งสำคัญ

คือ การจัดบัญชีรายรับ - รายจ่าย เพื่อให้ทราบถึงการใช้จ่ายสำหรับตนเองและครอบครัวเพื่อนำมาบริหารจัดการการเงินภายในครอบครัว แนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมคือการสร้างอาชีพเสริม และถ่ายทอดองค์ความรู้ในการทำเครื่องอุปโภค บริโภคใช้ในครัวเรือน โครงการวิจัยได้เชิญผู้เชี่ยวชาญมาให้องค์ความรู้ในการทำสบู่จากสมุนไพรในท้องถิ่นเพื่อใช้ในครัวเรือนและน่ายาล้างจาน ยาดม ซึ่งเป็นแนวทางในการลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน หน่วยงานภาครัฐพัฒนาและส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มอาชีพและพัฒนาผลิตภัณฑ์มีการจำหน่ายในร้านค้าชุมชน ณ วัดเกาะแก้วคลองหลวงสำหรับนักท่องเที่ยวและผู้ปฏิบัติธรรม

องค์ประกอบแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สิน มีการกำหนดตัวชี้วัดในการติดตาม ดังนี้

1. แนวทางการดำเนินชีวิตหรือการพฤติกรรมบุคคลและครอบครัว คือ การจัดบัญชีรายรับ - รายจ่าย การลดรายจ่ายเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เกษตรกร
2. แนวทางการรวมกลุ่มของสมาชิก ดังนี้ การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม เพื่อพัฒนาชุมชน
3. มาตรการและนโยบายของหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนาและส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน

ผลการติดตามแนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง จากการติดตามประเมินผลจากสัมภาษณ์เกษตรกรจำนวน 15 กลุ่มตัวอย่างที่นำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในประเด็นต่างๆดังนี้ การลดต้นทุนการผลิต การเกษตร การเพิ่มรายได้จากอาชีพเสริม การทำการเกษตรแบบผสมผสานและการลดค่าใช้จ่าย พบว่า กลุ่มตัวอย่างจากการสัมภาษณ์เป็นเกษตรกรเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 60.00 ระดับการศึกษาประถมศึกษา 4 คิดเป็นร้อยละ 66.67 มีรายได้หลักจากการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 100.00 เกษตรกรเป็นลูกค้ำธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรโดยทาง ธ.ก.ส.อบรมให้ความรู้ทางด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือน เพื่อให้ทราบถึงกระแสเงินสดในครัวเรือน รู้รายรับ รายจ่ายจริงในครัวเรือนเพื่อวางแผนการใช้จ่ายในแต่ละวัน ไม่สร้างภาระหนี้สินเกินตัว แนวทางการพัฒนาควรมีการอบรมให้เพิ่มพูนความรู้แก่เกษตรกรเพิ่มเติม

การลดต้นทุนการผลิตหน่วยงานภาครัฐส่งเสริมและให้ความรู้ในการผลิตปุ๋ยชีวภาพ และลดการใช้สารเคมีต่าง ๆ เพื่อการลดผลกระทบต่อเกษตรกรและสิ่งแวดล้อม เกษตรกรร้อยละ 100.00 ไม่มีการปฏิบัติเนื่องจากการทำนาในจำนวนที่มากโดยเฉลี่ย 25 ไร่ต่อคน และต้องการผลผลิตจำนวนมากจึงเน้นสารเคมีในการบำรุงต่างๆและเห็นผลรวดเร็ว ไม่คำนึงถึงต้นทุนการผลิต แนวทางการพัฒนา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความรู้ในองค์ความรู้เกี่ยวกับสภาพดิน การใช้ปุ๋ย และเทคโนโลยีการผลิตต่าง ๆ แก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่องเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการผลิต

การเพิ่มรายได้จากการประกอบอาชีพเสริมติดตามประเมินผลจากสัมภาษณ์ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรตำบลไร่หลักทอง พบว่า การผลิตเห็ดนางฟ้าเงินทุนได้รับ

สนับสนุนจากทางโครงการ 9101 ในการลงทุนอุปกรณ์โรงเรือนต่าง ๆ ประกอบกิจการได้ 4 เดือน (มิ.ย. - ต.ค.60) ได้กำไรสุทธิโดยเฉลี่ยเดือนละ 45,000 บาท สมาชิกภายในกลุ่มจัดเวรในการดูแลและทำงานได้รับค่าจ้างวันละ 200 บาท โดยเฉลี่ยคนละ 2,000 บาท ต่อเดือน

การทำเกษตรผสมผสานตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง การพอประมาณ ความพอประมาณ ความมีเหตุผลและภูมิคุ้มกัน เกษตรกรประยุกต์แนวคิดฯในระดับครอบครัว โดยปฏิบัติ ดังนี้ สมาชิกในครอบครัวสามารถพึ่งพาตนเองได้ การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีความสามัคคีกลมเกลียว และมีความพอเพียงในการดำเนินชีวิตด้วยการประหยัดและลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น โดยเริ่มการปลูกผักสวนครัวและลดการใช้สารเคมีเพื่อการบริโภค จำหน่ายสินค้าชุมชนที่ร้านค้าชุมชน ณ วัดเกาะแก้วคลองหลวง พัฒนาทักษะองค์ความรู้ การสร้างอาชีพเสริมอย่างต่อเนื่องจากหน่วยงานต่าง ๆ และการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายได้ดังนี้ สาเหตุการเกิดหนี้สินของกลุ่มเกษตรกร ตำบลไร่หลักทอง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรีในด้านเศรษฐกิจ ในด้านค่าอุปโภคบริโภคที่สูงขึ้นจากส่งผลทำให้ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนสูงขึ้น รวมถึงปัจจัยการผลิตสินค้าเกษตรที่มีราคาสูง และเกษตรกรขาดความรู้ความเชี่ยวชาญในการใช้เคมีภัณฑ์ต่าง ๆ ส่งผลให้มีต้นทุนการผลิตที่สูง ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของ ณัฏฐาภรณ์ภัทร์ เฟ่งพินิจ พบว่า สาเหตุของการเป็นหนี้สินส่วนมากร้อยละ 62.7 เนื่องมาจากการนำเงินไปใช้เป็นต้นทุนในการผลิต รองลงมาคือ นำเงินไปใช้จ่าย ในการอุปโภคบริโภค สาเหตุมาจากผลผลิตขาดทุน ภัยธรรมชาติ เพื่อการศึกษาบุตร เพื่อสร้างที่อยู่อาศัย ใช้จ่ายหนี้ค่าขาย และใช้ในการรักษาพยาบาล (ณัฏฐาภรณ์ภัทร์ เฟ่งพินิจ, 2559)

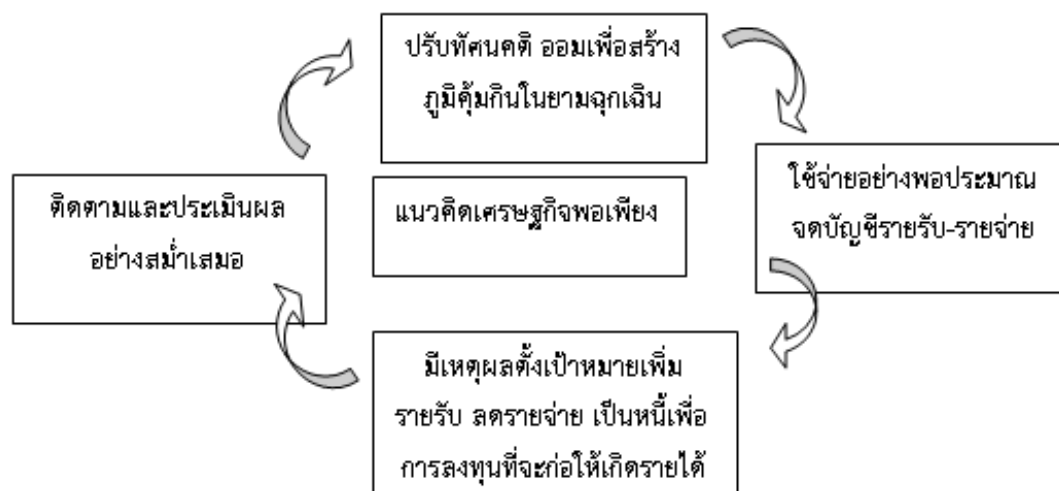
ผลวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของเกษตรกรที่มีต่อสาเหตุปัญหาหนี้สิน พบว่า ปัจจัยภายใน เกษตรกรไม่มีการวางแผนการเงินหรือการควบคุมค่าใช้จ่ายทางการเงินให้สอดคล้องกับค่าใช้จ่ายเพราะไม่มีการจดรายรับ - รายจ่ายในการใช้จ่าย เกษตรกรใช้ชีวิตและวิธีการทำนาในรูปแบบเดิมที่มีต้นทุนการผลิตที่สูง และได้ผลผลิตที่ต่ำ ปัจจัยภายนอก ภาครัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือหรือสนับสนุนงบประมาณไม่ยั่งยืน เช่น โครงการรับจำนำข้าว การสนับสนุนโครงการสร้างอาชีพต่างๆ ราคาผลผลิตที่ได้ถูกนายทุนหรือพ่อค้าคนกลางเป็นผู้กำหนดราคาและกดราคา ภัยธรรมชาติ ปัญหาน้ำท่วมและแห้งแล้งมีผลต่อการทำการเกษตร ซึ่งสอดคล้องกับ สาวิตรี รังสิภัทร์ และคณะ พบว่า เหตุแห่งหนี้สินมีดังนี้ 1) การลืมวิถีชีวิตเดิมของตนเอง 2) เกิดความท้อถอยต่ออุปสรรค ปล่อยชีวิตให้ผู้อื่นชี้นำ มีรายจ่ายเพิ่มขึ้น ส่งผลให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้ง และความขัดแย้งในครอบครัว เกิดปัญหาสุขภาพเสื่อมโทรม มีรายจ่ายค่ารักษาพยาบาลทั้ง ๆ ที่สามารถป้องกันปัญหาได้ล่วงหน้า

3) การปลูกพืชเชิงเดี่ยว เน้นการปลูกพืชเพื่อจำหน่ายเป็นหลัก เป็นการพึ่งพิงภายนอกชุมชนมากขึ้น เนื่องจากเมื่อขายผลผลิตของพืชที่ปลูกแล้ว กลับต้องซื้อทุกอย่างบริโภค 4) การละเลยภูมิปัญญาท้องถิ่น เหตุเพราะให้ความสำคัญกับภายนอกชุมชน เช่น แหล่งเงินทุนจากภายนอก เพื่อกู้ยืมเงินมาใช้จ่ายในครอบครัวหรือการลงทุนในธุรกิจ (สาวิตรี รังสิภัทร และคณะ, 2552)

ผลการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาเพื่อนำข้อมูลมาวางแผนหรือกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหานี้สินของของกลุ่มเกษตรกร ตำบลไร่หลักทอง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี พบว่า ประเด็นในการพัฒนาผลผลิตทางการเกษตรและลดต้นทุนทางการเกษตร ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าปรับวิธีการทำนาหรือรูปแบบการทำนาให้เปลี่ยนเป็นรูปแบบอินทรีย์หรือกำหนดเป็นนโยบายในการทำนารวมทั้งการสร้างสินค้าชุมชนในรูปแบบสินค้าอินทรีย์เพื่อพัฒนาเป็นเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์ของชุมชน หรือพัฒนาส่งเสริมศูนย์การเรียนรู้เพื่อให้เกษตรกรได้รับทักษะการเรียนรู้การเกษตรในรูปแบบต่างจากผู้เชี่ยวชาญ หรือสถานที่ต่าง ๆ ประชาชนชุมชน เพื่อนำแนวความคิดการทำเกษตรแบบลดต้นทุนมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับ อารัง อุดมไพจิตรกุล และคณะ ได้ศึกษาตัวแบบการพัฒนาเพื่อเอาชนะความยากจนระดับจังหวัด: กรณีศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ประกอบด้วย 1) เพิ่มรายได้ 2) ลดรายจ่าย 3) การออมทรัพย์และ 4) การออมเพื่อเข้าถึงแหล่งเงินทุนของโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองของจังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งนำมาแห่งความสำเร็จในการเอาชนะความยากจน โดยอาศัยทฤษฎีระบบเป็นกรอบความคิดในการนำเอาปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้ตัวแบบการพัฒนาเพื่อเอาชนะความยากจนได้ดำเนินการสำเร็จและได้นำมาจัดตามกลุ่มประกอบด้วย 1) ความพร้อมและโอกาส 2) วิธีคิด หลักการ และกลยุทธ์ 3) กระบวนการที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง 4) ผลที่ได้และผลลัพธ์ 5) ความยั่งยืน (อารัง อุดมไพจิตรกุล และคณะ, 2546)

นอกจากนี้ เกษตรกรตำบลไร่หลักทองจะหลุดกับดักหนี้สินเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นโดยมีวิถีการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง คือการดำเนินชีวิตแบบทางสายกลาง ไม่ประมาทต่อสถานการณ์ปัจจุบัน มีความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในด้านการจัดการเรื่องการเงิน ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สินโดยประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยสรุปการวิจัยทั้งในเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และการตรวจเอกสารสรุปได้ว่า ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรสามารถแก้ไขปัญหาได้จากองค์ความรู้และการเรียนรู้ต่าง ๆ แนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สินตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำมาปรับใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา หนี้ครัวเรือนอย่างได้ผล โดยใช้หลักการบริหารจัดการเงิน ผ่านหลักความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน ตามแนวพระราชดำริ คือ 1) ระดับครัวเรือน/รายบุคคล สาเหตุหนี้สินของเกษตรกร ในด้านค่าอุปโภคบริโภคที่สูงขึ้นจากส่งผลทำให้ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนสูง เกษตรกรต้องสร้างมีเหตุผลในการดำเนินชีวิตและสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีโดยเริ่มจากการเปลี่ยนแนวคิด ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง (เงินทุนครัวเรือน = รายได้ - เก็บออม - เงินลงทุน - รายจ่ายในครัวเรือน) โดยปรับทัศนคติว่า หากมีรายได้ควรเก็บออมเป็นลำดับแรก สร้างภูมิคุ้มกันเพื่อกรณีฉุกเฉิน มีการพัฒนาองค์ความรู้ในด้านการกระบวนการผลิตเพื่อลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในภาคเกษตร และจัดบัญชีครัวเรือน เริ่มต้นทำบัญชีตรวจสอบสุขภาพทางการเงิน ระบุถึงรายรับ - รายจ่าย พิจารณาให้ได้ว่ารายจ่ายใดฟุ่มเฟือย เช่น ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นต้อการและการพนันต่าง ๆ เป็นต้น และควรใช้จ่ายพอประมาณ 2) กรณีรายจ่ายมากตั้งเป้าหมายเพิ่มรายรับ ลดรายจ่าย ก่อหนี้ เมื่อจำเป็นและเท่าที่จำเป็น ควรเป็นหนี้เพื่อการลงทุนที่จะก่อให้เกิดรายได้ หรือ ก่อให้เกิดประโยชน์ในอนาคต 3) มีการติดตามและประเมินสุขภาพทางการเงินในกรณีที่สุขภาพการเงินแย่หรือ มีหนี้สิน ขอให้ปรับพฤติกรรมหยุดก่อหนี้เพิ่ม และหาที่ปรึกษาทางการเงินกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) หรือธนาคารออมสิน ให้คำปรึกษา หรือสถาบันการเงินที่เกี่ยวข้องเพื่อลดปัญหานี้ในระบบระดับชุมชน มีการร่วมมือสร้างความสามัคคีและพัฒนาทักษะในด้านต่างๆเพื่อประกอบ

อาชีพเสริม การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม เพื่อพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ ระดับหน่วยงานในการส่งเสริมและพัฒนา ควบคู่กับบริบทและพัฒนาชุมชนในจุดเด่นหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้การสนับสนุน ในองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ เพื่อเพิ่มศักยภาพให้แก่เกษตรกรและเป็นศูนย์กลางในการสร้าง เครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียง ข้อเสนอแนะ ในเชิงนโยบาย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญมาตรการส่งเสริมในระดับชุมชน โดยการวิเคราะห์ การพัฒนาที่แท้จริงหรือความต้องการในการส่งเสริมและพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินระดับ ครอบครัว และยกระดับชุมชน การกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต ของเกษตรกรและบริบทประชาชน ในด้านพฤติกรรมของบุคคลและครอบครัว โดยการเน้น การเพิ่มองค์ความรู้ ส่งเสริมการพัฒนาสินค้าชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ควรเน้น แผนพัฒนาชุมชนอย่างชัดเจนและประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนด ปฏิบัติ และติดตาม ประเมินผล การศึกษาครั้งต่อไป ควรเพิ่มเติมในด้านพฤติกรรมบุคคลกับการบริหารเงินและ การจัดการเงินของเกษตรกรเพื่อลดปัญหาหนี้สิน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2559). ปรากฏเกษตรกรแผ่นดิน. เรียกใช้เมื่อ 12 พฤษภาคม 2559 จาก <https://www.moac.go.th/philosopher-philosopher-suffice>.
- กิตติพงษ์ เหลืองอ่อน. (4 สิงหาคม 2560). การพัฒนาผลผลิตทางการเกษตรและลดต้นทุนทาง การเกษตร. (ธัญญพัทธ์ วัฒนจิรพันธ์, ผู้สัมภาษณ์)
- ณัฏฐาภรณ์ภัทร์ เฟ่งพินิจ. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการแก้ปัญหาหนี้สินของ ครัวเรือนเกษตรกรอาสาในตำบลสนทราย อำเภอฟัวรา จังหวัดเชียงใหม่. วารสารพีช ศาสตร์สงขลานครินทร์, 3(พิเศษ), 1-6.
- ธำรง อุดมไพจิตรกุล และคณะ. (2546). โครงการพัฒนาตัวแบบการพัฒนาเพื่อเอาชนะความ ยากจนระดับจังหวัด: กรณีศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์. ใน รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยศรี นครินทร์วิโรฒ.
- พัฒนา สุขประเสริฐ. (2557). ก้าวอย่างจากเกษตรทฤษฎีใหม่ สู่วิสาหกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนา ที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สายลม สมงาม. (9 สิงหาคม 2560). การพัฒนาผลผลิตทางการเกษตรและลดต้นทุนทาง การเกษตร. (ธัญญพัทธ์ วัฒนจิรพันธ์, ผู้สัมภาษณ์)
- สาวิตรี รังสิภัทร์ และคณะ. (2552). หตุแห่งหนี้สินและแนวทางแก้ไข กรณีภูมิปัญญาเกษตรกร ไทยในภาคกลาง. ใน รายงานวิจัย. ภาควิชาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร คณะ เกษตรศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- สำนักงานเกษตรอำเภอพนัสนิคม. (2559). รายงานการขึ้นทะเบียนเกษตรกรประจำปี 2559. ชลบุรี: สำนักงานเกษตรอำเภอพนัสนิคม.
- สำนักงานเกษตรอำเภอพนัสนิคม. (2561). ข้อมูลพื้นฐานแผนการพัฒนาท้องถิ่นองค์การบริหาร ตำบลไร่หลักทอง. ชลบุรี: สำนักงานเกษตรอำเภอพนัสนิคม.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 6 จังหวัดชลบุรี. (2560). รายงานข้อมูลด้านพืชภาค ตะวันออก. ชลบุรี: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 6 จังหวัดชลบุรี.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2548). แนวคิดของการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร.

การพัฒนาหน้ากากอนามัยผ้ามัสลินจีวรโดยใช้วัสดุตัวกระชับใบหน้า ที่เหมาะสมสำหรับผู้ปฏิบัติศาสนกิจ*

DEVELOPMENT OF A MUSLIN ROBE MASK USING SUITABLE MATERIALS FITTING FACE FOR RELIGIOUS PEOPLE

สันต์ทัศน์ สิ้นสมบัติ

Santas Sinsombat

ธีรเดช โพธิ์ทอง

Teeradet Photong

ปัญญา นามสง่า

Panya Namsanga

วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Buddhachinnaraj Sanga College, Thailand

E-mail: santas.kam@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำรวจรูปแบบหน้ากากที่พึงประสงค์และความพอเพียงเหลือใช้ของผ้ามัสลินจีวร 2) ต้นแบบการสร้างหน้ากากอนามัยผ้ามัสลินจีวรที่ไม่ผ่านกระบวนการเย็บ 3) ทดลองใช้และประเมินความเหมาะสมของการใช้หน้ากากอนามัยฯ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยมีกลุ่มตัวอย่างคือผู้ปฏิบัติศาสนกิจที่เป็นพระสงฆ์ 40 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ไม่เป็นทางการ 2) แบบประเมินผลความเหมาะสม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการส่งและรับกลับมาด้วยตัวเอง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ 1) ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา 2) ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า 1) หน้ากากอนามัยผ้ามัสลินจีวรโดยใช้วัสดุตัวกระชับใบหน้า เป็นหน้ากากที่เหมาะสมในการสวมใส่ทั่วไป ไม่แตกต่างจากหน้ากากอนามัยผ้าที่ใช้ทั่วไป ใช้ทดแทนกันได้ ทำได้เองจากความเหลือใช้ของผ้ามัสลินจีวรปัจจุบัน มีจำนวนปริมาณเพียงพอต่อการใช้งานและเหมาะสมที่จะนำมาทำหน้ากากอนามัยแนวคิดออฟไซคลิ่ง 2) ต้นแบบการสร้างหน้ากากอนามัยผ้ามัสลินจีวรฯ อาศัยองค์ประกอบ 3 ส่วน ได้แก่ ตัวยึดเกาะใบหน้าวัสดุเอบีเอสขึ้นรูปด้วยเทคโนโลยีสามมิติ ตัวผ้ามัสลินจีวร และองค์ประกอบอื่นที่เสริมเข้าไป 3) ผลประเมินความเหมาะสมของการใช้หน้ากากอนามัยฯ พบว่า สถิติบ่งชี้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานภาพรวมอยู่ใน

* Received 5 May 2021; Revised 17 May 2021; Accepted 27 May 2021

ระดับมากที่สุด (N = 3.97) สรุปได้ว่ามีความเหมาะสมในการใช้งาน ครอบคลุมทั้งหมด ได้แก่ ความคุ้มค่า ความสวยงาม ลักษณะการใช้งาน หน้าที่และโอกาสในการใช้งาน เป็นต้น

คำสำคัญ: การพัฒนา, หน้ากาก, ผ้าคลุมศีรษะ

Abstract

The objective of this article was to 1) explore desirable mask patterns and the sufficiency of muslin cloth, 2) prototype creation of non-sewed muslin-cloth masks, 3) trial and evaluate the suitability of use, and it was used of operational research methodology. The sample group was 40 monks. The research instruments were 1) informal interview form 2) feasibility evaluation form collecting information by means of self-delivery and return. The statistics used for data analysis were 1) qualitative data using content analysis methods 2) quantitative data using descriptive statistics: frequency, percentage, mean, standard deviation. The results of the research were as follows: 1) A muslin cloth mask using fitting face material. It is a suitable mask for general wear; not different from the general cloth mask. It could be used as a replacement which could be made by yourself from the rest of cloth. There were enough quantities to be used and suitable for upcycling 2) prototype creation of mask was used three components: face binder, ABS material, 3D technology, The muslin cloth, and other elements added 3) The results of assessing the suitability of using the mask were found that the statistics indicate the mean, and the overall standard deviation were at a large level (N = 3.97) concluded that it was appropriate, and covered value, beauty, functions and opportunities for use.

Keywords: Development, Mask, Muslin Robe.

บทนำ

จากนโยบายการป้องกันที่สำคัญในช่วงวิกฤตโควิด-19 นี้คงหนีไม่พ้นการป้องกันด้วย หน้ากากอนามัย ปัจจุบันหน้ากากอนามัยถือเป็นอุปกรณ์สำคัญก่อนออกจากที่พัก และยังคงต้องเป็นสิ่งสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมของมนุษย์ ไม่เพียงแต่ป้องกันตนเองเท่านั้นแต่ยังป้องกันผู้อื่นด้วย เพราะมนุษย์มีความผูกพันกับสังคมอย่างใกล้ชิดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังที่ อริสโตเติลนักปรัชญาเมธีชาวกรีกโบราณได้กล่าววามนุษย์เป็นสัตว์สังคม (พิชัย ฝากทอง, 2557) จึงจำเป็นต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมร่วมกันด้วย จากหน้ากากอนามัย เมื่อพิจารณาตามความหมายที่องค์การอนามัยโลกได้ให้คำจำกัดความคำว่า อนามัย คือ สภาวะที่มีสุขภาพ

สมบูรณ์ดีทั้งทางร่างกายและจิตใจ และสามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมได้ด้วยดีและปราศจากโรคภัยไข้เจ็บความทุกข์ทรมาน (กลุ่มงานพัฒนางานส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมแบบครบวงจร, 2557) แม้แต่สงฆ์เองก็ต้องการใช้งานหน้ากากอนามัยในการดำเนินชีวิตด้วยเช่นกัน แล้วพระสงฆ์รวมถึงบุคคลที่อยู่ห่างไกลจากการเข้าถึงอุปกรณ์นี้ก็ยังคงเป็นเรื่องที่ยังต้องหยิบนำมาเป็นโจทย์ในการส่งต่อแนวคิดและเพื่อให้การเข้าถึงอุปกรณ์หน้ากากอนามัยจากสิ่งใกล้ตัวหรือของเหลือใช้ แต่จะอย่างไรหรือมีนวัตกรรมอะไรที่ช่วยให้บุคคลเหล่านั้นสามารถหาสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวและนำมาประยุกต์ใช้ได้

ปัญหาสำคัญที่ควรตระหนักคือ การเข้าถึงหน้ากากอนามัยอย่างทั่วถึง แม้แต่ในแวดวงของพระสงฆ์ก็ยังคงมีความต้องการในการใช้งานแต่ยังขาดแคลนของอุปกรณ์ประเภทหน้ากากอนามัยที่มีหน้าที่เพื่อช่วยป้องกันระบบทางเดินหายใจจากมลพิษ สารพิษ และเชื้อโรค ในหลายกรณี แพทย์แนะนำให้ใช้หน้ากากอนามัยเพื่อป้องกันโรคที่เกี่ยวข้องกับระบบทางเดินหายใจ เนื่องจากเป็นวิธีการป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อแบคทีเรียหรือเชื้อไวรัสจากคนสู่คนได้ หากรู้วิธีใช้ที่ถูกต้องก็จะช่วยให้การป้องกันนั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้น (กระทรวงสาธารณสุข, 2563) ไม่เพียงแต่วงการแพทย์ที่ขาดแคลนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงภาคประชาชนที่ขาดแคลนด้วยเช่นกันในกรณีศึกษาของการหาวิธีการทดแทนในประเด็นของการขาดแคลนหน้ากากอนามัย ผู้วิจัยได้ศึกษาสำรวจในเบื้องต้นก็พบโอกาสสำคัญของการนำไปสู่ การวิจัยเพื่อให้ได้มาซึ่งอุปกรณ์ในเชิงนวัตกรรมโดยการรวมเอาความคิดสร้างสรรค์ผนวกกับสิ่งที่มีอยู่และแนวคิดของการหาสิ่งของอื่น ๆ มาทดแทนจึงกลายมาเป็นแนวคิดของการนำเอาผ้าจีวรมีสลิ้นที่เหลือใช้แล้วของพระสงฆ์ ซึ่งเนื้อผ้าจีวรมีสลิ้นสามารถใช้ในแง่การป้องกันขณะไอหรือจามไม่ให้สารคัดหลั่ง เช่น น้ำลาย หรือฝอยละอองจากการไอจามกระเด็นออกมาจากปากเรา หรือใช้ป้องกันหากมีผู้อื่นไอจามใส่ ตามที่กระทรวงสาธารณสุขได้แนะนำให้ประชาชนใช้หน้ากากผ้าได้ แต่ควรเป็นผ้ามีสลิ้นเพราะมีขนาดช่องในผ้าประมาณ 5 ไมครอน มีคุณสมบัติป้องกันน้ำ และสามารถสะท้อนละอองน้ำได้ (องอาจ ธนศุณฺธิย์, 2563) มาใช้ร่วมกับเทคโนโลยีการขึ้นรูปสามมิติ (3D printing) ซึ่งปัจจุบันการพัฒนาของเทคโนโลยีการพิมพ์แบบสามมิติที่รวดเร็วไปอย่างรวดเร็วทำให้เกิดการพิมพ์แบบใหม่ ๆ ขึ้นมากมายและเทคโนโลยีที่กำลังเป็นที่นิยมในขณะนี้ ซึ่งไม่ใช่เป็นการพิมพ์ภาพสามมิติทั่วไป แท้จริงเป็นการสร้างโมเดลเสมือนจริงหรือการขึ้นรูปชิ้นงาน โดยการพิมพ์ชิ้นงานด้วยวัสดุต่าง ๆ เช่น พลาสติก PLA, ABS หรือ Nylon เป็นต้น (เบญจวรรณ ลิธิโรไพบุลย์ และคณะ, 2561) เป็นกระบวนการสร้างวัตถุสามมิติซึ่งมีขั้นตอนในลักษณะเดียวกันกับการพิมพ์โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้ในการสร้างต้นแบบอย่างรวดเร็วและการผลิตแบบเรียงชั้น วัสดุจะถูกขึ้นรูปหรือวางเชื่อมต่อกันภายใต้การควบคุมการทำงานของระบบคอมพิวเตอร์ วัตถุสามมิตินี้สร้างขึ้นจากข้อมูลดิจิทัลของแบบจำลองทั้งในรูปแบบข้อมูลสามมิติหรือในรูปแบบชุดข้อมูลสองมิติที่เรียงซ้อนเป็นชั้น ๆ ซึ่งทำให้สามารถขึ้นรูปได้เกือบทุกรูปทรง (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2563) ด้วยเป็นกระบวนการที่เน้น

การใช้ทรัพยากรให้เกิดความคุ้มค่าสูงสุด ด้วยการนำเศษวัสดุเหลือใช้มาพัฒนาให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีคุณภาพและมีมูลค่าสูงขึ้นและที่สำคัญก็คือสินค้าต้องเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งกระบวนการออกแบบและการผลิตซึ่งเป็นเทรนด์โลกในเชิงสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมสีเขียว ก็คือ การดีไซน์ทั้งในด้านรูปแบบ เนื้อหาและที่สำคัญก็คือ หาสิ่งทดแทนจากสิ่งใกล้ตัว เป็นประโยชน์ในด้านพลังงานทดแทน (รพีพัฒน์ สุทธิวงศ์, 2562) ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ เพื่อช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายลดปัญหามลพิษและสิ่งแวดล้อมของโลก รวมทั้งช่วยประหยัดพลังงาน ทั้งยังหาได้จากธรรมชาติ และสามารถนำมากลับมาใช้ใหม่ได้ เพื่อช่วยลดปัญหาการขาดแคลนพลังงาน รวมทั้งลดมลพิษอีกด้วย

กระบวนการอัพไซคลิ่งจึงเป็นทางออกของปัญหาและเป็นประเด็นในการวิจัย ซึ่งต้องไม่ใช้พลังงานเพิ่มเติม ต้นทุนต่ำและสามารถประยุกต์ทรัพยากรอื่น ๆ ทดแทนได้ เพียงแต่ยืดอายุสิ่งที่เหลือใช้ให้เข้ากับความต้องการในการใช้งาน หากใช้กระบวนการอื่น อาจมีขั้นตอนที่สลับซับซ้อนกระบวนการทางเคมีที่ส่งมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะเห็นได้ว่า มีแนวคิดที่แตกต่างจากรีไซเคิลสิ้นเชิง จึงก่อเกิดแนวคิดหน้ากากอนามัยที่ได้ประโยชน์จากวัสดุเหลือใช้เช่นวัสดุผ้าจีวรในพระสงฆ์ที่ไม่ก่อให้เกิดความสูญเสียหรือการจัดการผิดวิธี โดยผู้วิจัยเห็นว่าการจัดการผ้าจีวรเรื่องที่จัดการได้ยากที่จะให้เกิดความเหมาะสม ทำให้การยืดอายุการใช้งานโดยไม่ผ่านกระบวนการย่อยสลายเน้นการนำกลับมาใช้ใหม่เป็นแนวคิดสำคัญ ส่งผลให้เกิดวิธีการอัพไซคลิ่งหรือกระบวนการแปลงวัสดุเหลือใช้หรือผลิตภัณฑ์ที่ไม่สามารถใช้งานตามหน้าที่เดิมให้เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีคุณภาพและมีมูลค่าเพิ่มขึ้น โดยใช้การออกแบบเป็นเครื่องมือสำคัญ (ชมพูนุท วีรภักติ และปิยวรรณ กลิ่นศรีสุข, 2557) เพื่อลดต้นทุนและลดโอกาสการขาดแคลนหน้ากากอนามัยอีกทั้งยังเป็นการบูรณาการเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ในการผสมผสานสิ่งที่มีอยู่แล้วให้นำกลับมาใช้ประโยชน์ ซึ่งจากงานวิจัยมุ่งเน้นไปที่กลุ่มพระสงฆ์ที่ขาดแคลนหน้ากากอนามัยและยังสามารถขยายองค์ความรู้ต่อยอดการใช้เนื้อผ้ามีสลิไปยังกลุ่มที่ผลิตหน้ากากอนามัยเพื่อสร้างโอกาสในเชิงสังคมสงเคราะห์ได้หากสามารถขยายโอกาสและต่อยอดผลลัพธ์ในอนาคต

อย่างไรก็ดี อัพไซคลิ่ง(Upcycling)นี้จากบทสัมภาษณ์ โรเนอร์ พิลซ์ (Reiner Pilz) ในปี ค.ศ. 1994 นิยามถึงกระบวนการที่ทำให้วัสดุมีคุณค่าสูงขึ้น ต่อมากระบวนการอัพไซเคิลเริ่มเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายมากโดยได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า “การนำวัสดุที่ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้แล้วมาทำให้มีมูลค่าหรือใช้ได้ดีกว่าเดิม (จักรสิน น้อยไธรมิ และสิงห์ อินทรชูโต, 2560) เป็นส่วนหนึ่งของการรีไซเคิล เพียงแต่การรีไซเคิลส่วนใหญ่คุณภาพจะด้อยลง แต่การอัพไซคลิ่งคือการนำขยะกลับมาทำใหม่โดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้าไป ทำให้ขยะกลายร่างเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีคุณภาพดีขึ้น ราคาสูงขึ้น สวยขึ้น โดนใจคนมากขึ้น การนำวิธีนี้มาใช้นับเป็นการพัฒนานวัตกรรมแนวทางหนึ่งในการเพิ่มส่งเสริมวัฒนธรรมการคิดเชิงสร้างสรรค์และนวัตกรรมองค์กร เป็นการมูลค่าของเหลือใช้ (สิงห์ อินทรชูโต และภัทรารัตน์

ต้นนุกิจ, 2561) ทำให้ผลผลิตจากงานวิจัยครั้งนี้เป็นการต่อยอดนวัตกรรมที่เชื่อมโยงพุทธศาสนาตามบริบทที่สมควร เกิดประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งการผลิตแนวการทดแทนนี้เป็นทางเลือกหนึ่งที่เริ่มได้รับความสนใจมากและนับเป็นประเด็นวิจัยที่น่าต่อยอดทางด้านวิชาการ ควรส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยพัฒนาอย่างกว้าง เพราะมีผลต่อการใช้ชีวิตในปัจจุบันที่มีความเสี่ยงต่อการติดต่อของเชื้อโรค จึงควรเลือกสวมหน้ากากป้องกันให้เหมาะสมกับกิจกรรมการดำเนินชีวิต และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย (กลุ่มงานพัฒนางานส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมแบบครบวงจร, 2557) เพื่อการประสิทธิภาพการดำเนินชีวิตที่ยกระดับไปพร้อมมองคาพยบเช่นเดียวกันนโยบายการพัฒนาด้านอื่นของประเทศ เป็นโจทย์ที่ตรงต่อการเชื่อมโยงศาสตร์ความรู้เข้ากับวิทยาการสมัยใหม่เชิงนวัตกรรม ทั้งความรู้ที่ได้จากสหวิทยาการเกิดการเรียนรู้และทักษะกระบวนการประดิษฐ์คิดค้นนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อต่อยอดผลักดันการนำผลงานสิ่งประดิษฐ์ไปใช้ประโยชน์ทั้งทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. สำราจรูปแบบหน้ากากที่พึงประสงค์และความพอเพียงเหลือใช้ของผ้ามาสลินจีวร
2. สร้างต้นแบบหน้ากากอนามัยผ้ามาสลินจีวรที่ไม่ผ่านกระบวนการเย็บ
3. ทดลองใช้และประเมินความเหมาะสมของต้นแบบหน้ากากอนามัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ที่ผสมผสานแนวทางขั้นตอนที่ประกอบด้วยการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ลงมือปฏิบัติในเชิงปฏิบัติการในการผลิต (Action Research) และการวิจัยในเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้ทำการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงสถิติพรรณนาจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงประเด็นสำคัญ คือ 1) จากการสังเกตโดยผู้วิจัยการสวมใส่และการแต่งกายพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติศาสนากิจระยะเวลา 1 เดือนและพื้นที่การจัดเก็บวัสดุเหลือใช้ในวัดว่ามีผ้าจีวรเหลือใช้มากน้อยและจัดการอย่างไร 2) จากการสัมภาษณ์บุคคล สอบถามสัมภาษณ์ โดยกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติศาสนากิจในวัด 40 รูป สัมภาษณ์แบบกึ่งสนทนาโดยธรรมชาติพร้อมบันทึกข้อมูลรายงาน ในเรื่องพฤติกรรมการใช้งานหน้ากาก ความต้องการหน้ากากอนามัยที่พึงประสงค์และการจัดการผ้าจีวรเหลือใช้ในวัด และ 3) จากข้อมูลเอกสาร หนังสือ รายงานการวิจัย และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง แสดงถึงองค์ความรู้เชิงทฤษฎีโดยการอธิบายเชิงพรรณนาในประเด็นของหลักการและแนวคิดหน้ากากอนามัย

การออกแบบหน้ากากอนามัยที่พึงประสงค์แนวคิดการใช้ซ้ำ (Upcycling) อย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน แนวคิดการปฏิบัติศาสนกิจ แนวคิดหน้ากากอนามัยกับการป้องกันโควิด 19

2. การวิจัยเชิงปฏิบัติการผลิต (Action Research) โดยมีขั้นตอนปฏิบัติตามแนวคิดของ Kemmis & Mc Taggart ซึ่งมีลำดับของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (The Action Research Spiral) ดังนี้

2.1 การวางแผน (Plan) วางแผนเพื่อคาดหวังในการดำเนินงานตลอดระยะเวลา ร่วมคิด ประชุมแนวทาง กับ ผู้ทรงคุณวุฒิ นำไปสู่การวิเคราะห์ตามลำดับต่าง ๆ เพื่อให้อยู่ในกรอบของการวิจัยในประเด็นสำคัญ ๆ อาทิ เช่น ลำดับที่ 1) สนทนากำหนดความเข้าใจ ชี้แจงวัตถุประสงค์ กำหนดบทบาท หน้าที่ของคณะผู้วิจัย และผู้เชี่ยวชาญให้คำแนะนำ สนทนาพูดคุยทิศทางของการวิจัย ลำดับที่ 2) การกำหนดรูปแบบ คัดค้นแนวทางการนำกลับมาใช้ใหม่จากการเหลือใช้ของผ้าจีวรเหลือใช้ วัดที่มีผ้าจีวรมีสลิเหลือใช้ ขอรับบริจาคผ้าจีวรมีสลิเก่าดังกล่าว ลำดับที่ 3) การปฏิบัติหน้าที่ของคณะผู้วิจัย การบันทึกข้อมูลการวิเคราะห์ ขั้นตอนเอกสาร ลำดับที่ 4) ขอบเขตเวลาระยะในการดำเนินงานแต่ละขั้นตลอดจนสิ้นสุดโครงการ ลำดับที่ 5) กำหนดพื้นที่โดยสำรวจพื้นที่วัดที่มีผ้าจีวรมีสลิเหลือใช้ การขอรับบริจาคผ้าจีวรมีสลิเก่า การทำความสะอาดและการดำเนินงานในส่วนอื่น ๆ ตลอดกระบวนการและสนทนาเพื่อกำหนดความเข้าใจ

2.2 การปฏิบัติ (Action) เป็นการปฏิบัติตามความคาดหวังที่วางไว้ ภายใต้การทำงานที่มาจากแนวคิดที่ตกลงของกลุ่มผู้ปฏิบัติงานที่ได้ไตร่ตรองอย่างรอบคอบ ผ่านการวิเคราะห์ วิเคราะห์แล้ว ระหว่างการปฏิบัติงานจะมีการบันทึก รายงานเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ วิเคราะห์กันอีกในภายหลัง คือ ขั้นตอนที่ 1 กำหนดลงพื้นที่สำรวจในวัดที่มีผ้าจีวรมีสลิเหลือใช้ ขอรับบริจาคผ้าจีวรมีสลิเก่าโดยเริ่มต้นจากเขตวัดที่คาดว่าจะมีปริมาณของผ้าจีวรเหลือใช้ คือ วัดในเขตเมือง เนื่องจากเป็นวัดที่อยู่ในชุมชน เศรษฐกิจดี นำไปสู่การวิเคราะห์และสรุปผล ขั้นตอนที่ 2 สอบถามผู้ปฏิบัติศาสนกิจในวัด ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผ้าจีวรเหลือใช้ การจัดการจีวรเหลือใช้ โดยความคิดเห็นของพระสงฆ์ในพื้นที่ศึกษา 40 รูป ขั้นตอนที่ 3 นำข้อมูลที่ได้จากผู้ปฏิบัติศาสนกิจในวัด ไปออกแบบตัวหน้ากาก และนำไปสู่การวิเคราะห์และสรุปผล ขั้นตอนที่ 4 สร้างตัวส่วนยัดเกาะ (โครงยัดเกาะ) โดยการประสานติดต่อยังผู้ผลิต โดยใช้เทคโนโลยีขึ้นรูปทรงตามการออกแบบ ร่วมขอปรึกษาขั้นตอนกระบวนการผลิตและเฝ้าติดตามการผลิตจนสำเร็จเป็นชิ้นงานตัวโครงสร้าง และขั้นตอนที่ 5 สร้างตัวส่วนผ้าหน้ากาก (ผ้ามีสลิ) โดยการขอรับบริจาคผู้ปฏิบัติศาสนกิจในวัดที่มีผ้ามีสลิจีวรเหลือใช้ นำมาทำความสะอาด ซักล้าง ตากแดดหรืออบฆ่าเชื้อ จากนั้นตัดตามแบบทรงหน้ากากโดยใช้ผ้าซ้อนกันสองทบและเย็บยัดไว้สำหรับเกี่ยวโบหู

2.3 การสังเกต (Observation) เป็นการบันทึกข้อมูลพื้นฐานไว้ใช้ในการสะท้อนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงาน มีการวางแผนการสังเกตอย่างรอบคอบ และ

ผู้สังเกตจะต้องเป็นผู้ที่มีความไวในการจับสถานการณ์ หรือเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นโดยไม่คาดฝัน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 สังเกตการผลิตโดยการติดตามกระบวนการขึ้นรูปจนสำเร็จชิ้นงานตลอดจนถึงการใช้งานหน้ากากอนามัยขณะปฏิบัติศาสนกิจขั้นตอนที่ 2 สังเกตการใช้งานหน้ากากอนามัยฯ จากผู้ปฏิบัติศาสนกิจในวัดพื้นที่ศึกษา 40 รูป

2.4 การสะท้อน (Reflection) ทำการสะท้อนถึงการปฏิบัติงาน การกระทำตามที่บันทึกไว้จากการสังเกต เก็บข้อมูล โดยใช้การอภิปรายกลุ่มแบบสนทนาร่วมกัน ที่ถือให้เป็นการประเมินอย่างหนึ่ง และเป็นการให้ข้อเสนอแนะในการวางแผนปฏิบัติครั้งต่อไป ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 แจกแบบประเมินเพื่อรับผลสะท้อนการประเมินหน้ากากอนามัย หลังการทดลองใช้จากอาสาสมัครพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติศาสนกิจ ทั้งหมด 40 รูป ขั้นตอนที่ 2 นำข้อมูลที่ได้จากผู้ปฏิบัติศาสนกิจในวัดไปวิเคราะห์และสรุปผล สะท้อนผลลัพธ์ในภาพรวมของการวิจัย

3. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ทำการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลมุ่งเน้นการศึกษาคิดเห็นจากแบบประเมินหน้ากากอนามัยโดยกลุ่มตัวอย่างทดลองใช้งาน 40 รูป โดยใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล คือ แบบประเมินความเหมาะสม ใช้วิธีการสร้างเครื่องมือด้วยการสนทนากลุ่มสู่การวิเคราะห์เนื้อหา และตรวจสอบค่าเที่ยงตรงของแบบประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วจึงนำไปเก็บข้อมูลด้วยแบบประเมินหน้ากากอนามัยฯ จากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์ผลค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่า S.D. นำเสนอเป็นฐานการสรุป

ผลการวิจัย

1. การศึกษารูปแบบหน้ากากที่พึงประสงค์และความพอเพียงเหลือใช้ของผ้ามัสนจีวรพบว่า หน้ากากควรมีรูปร่างลักษณะของหน้ากากที่สามารถสวมใส่ใช้งานได้จริง โดยลักษณะที่พึงประสงค์ทางการใช้งานหน้ากากอนามัยนั้นมักมีจุดประสงค์ที่สำคัญ คือ การใช้ป้องกันเชื้อไวรัสโควิด19 และสร้างความรับผิดชอบต่อในปฏิบัติตนอยู่ร่วมกับสังคม ในขณะปฏิบัติศาสนกิจต่าง ๆ เช่น การกิจด้านการศึกษา ศาสนาพิธี หรือกิจต่าง ๆ ที่จะต้องดำเนินชีวิตทั้งภายในวัดและนอกวัดเป็นสำคัญ และหน้ากากอนามัยที่ดีควรที่จะใช้ในการป้องกันเชื้อโรคอื่นได้ เช่น กันของเหลวสารคัดหลั่งจากการไอจาม กันกลิ่นควันหรือฝุ่นละอองจากภายนอก ประเภของหน้ากากอนามัยที่สามารถประดิษฐ์และนำมาใช้เองได้ควรเป็นเนื้อผ้าที่มีความสามารถในการป้องกันการซึมเปื้อนได้ดี เนื้อผ้าที่ได้รับการแนะนำจากกระทรวงสาธารณสุข ได้แก่ ผ้ามัสนจีวรหรือผ้าฝ้าย ส่วนด้านความพอเพียงเหลือใช้ของผ้ามัสนจีวร พบว่า ปริมาณความพอเพียงของการใช้งานผ้าจีวรในเขตอำเภอจากการสำรวจและสังเกตเบื้องต้นพบว่า ปริมาณของผ้าจีวรเหลือใช้นั้นหากเป็นชนิดผ้าเทโรหรือผ้าธรรมดาค่อนข้างมีปริมาณมากเมื่อเทียบกับจำนวนผ้าจีวรประเภทเนื้อมัสนจีวร แต่เนื่องด้วยพื้นที่ของวัดส่วนใหญ่อยู่ในเขตเมืองทำให้จำนวนผ้ามัสนจีวรค่อนข้างหาได้ง่ายโดยอิงจากเศรษฐกิจศาสตร์ในพื้นที่ประกอบกับความศรัทธานิยมในการถวายผ้าชนิดอย่างดีจึงทำให้ผ้ามัสนจีวรหาได้โดยไม่ยาก และเมื่อมีการใช้สอยเป็นระยะ

เวลานานจึงทำให้พระสงฆ์มีการหมุนเวียนเปลี่ยนการใช้ อันมาจากหลายสาเหตุ เช่น ความเก่าของเสื้อผ้า ความเป็นที่ ต้องการของพระสงฆ์ พฤติกรรมการเลือกผ้าจีวรถวายของพุทธศาสนิกชนทั่วไป ด้วยปัจจัยเหล่านี้ทำให้ผ้าฝ้ายสลินจีวรจึงมีจำนวนมากและค่อนข้างเหลือใช้ เป็นปกติ กระบวนการจัดการผ้าที่เหลือใช้ในแต่ละวัดก็มีความแตกต่าง ส่วนใหญ่จากที่สังเกตการจัดการผ้าที่เหลือใช้ไม่ว่าจะประเภทใดก็ตามหากเป็นผ้าที่ใช้ชุ่มชื้น จีวร สบง ผ้าอัฐฐบริวารอื่น ๆ ก็จะมีการนำไปเผาหรือฝังดิน มีบางแห่งที่มีการทิ้งในพื้นที่ใกล้วัดซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสภาพลักษณะที่ไม่เหมาะสม

2. การสร้างต้นแบบหน้ากากอนามัยผ้าฝ้ายสลินจีวรที่ไม่ผ่านกระบวนการเย็บ พบว่าต้องเป็นหน้ากากอนามัยที่มีแนวคิดและปฏิบัติการผลิตแนวคิดการอัฟไซคลิ่ง ด้วยผ้าฝ้ายสลินจีวรเหลือใช้นำมาประดิษฐ์และเสริมเพิ่มด้วยการผสานเข้าตัวยัดเกาะใบหน้าจากวัสดุ ABS ที่ขึ้นรูปด้วยเทคโนโลยีสามมิติ โดยตัวหน้ากากมี 3 ส่วนได้แก่ ส่วนของตัวโครงหน้ากากยัดเกาะบนใบหน้า คือ ตัวฟิตเตอร์ (Fitter) เป็นส่วนทำหน้าที่ในการยัดเกาะตัวผ้ากับโครงใบหน้าให้สอดคล้องกันอย่างเหมาะสม ซึ่งการผลิตและออกแบบตัวยัดเกาะ (Fitter) ค่อนข้างมีขีดจำกัดในเรื่องของการเจาะ และระยะเวลาในการขึ้นรูปครั้งละจำนวนมาก ๆ ด้วยข้อจำกัดของเทคโนโลยี 3D Printing เนื่องจากเครื่องสามารถขึ้นรูปได้ครั้งละชิ้น เพราะใช้วัสดุประเภท ABS ซึ่งเป็นลักษณะเส้นเพื่อขึ้นรูป จึงเหมาะสำหรับการขึ้นรูปเพื่อออกแบบต่อครั้งหรือการผลิตในจำนวนที่ไม่มาก เพราะการพิมพ์สามมิติ (3D printing) นั้นเป็นกระบวนการสร้างวัตถุสามมิติขึ้นจากแหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ โดยกระบวนการเพิ่มขึ้นของชั้นของวัสดุ (ตรงศัพท์ ตรีภาค และพีรยศ ภูมิศิลปะธรรม, 2558) ทำให้ค่อนข้างใช้ระยะเวลานานพอสมควรในการผลิตสามารถนำไปต่อยอดด้วยกระบวนการอื่นได้ เช่น การขึ้นรูปด้วยแบบพิมพ์วัสดุประเภทพลาสติกทั่วไปหรือพลาสติกรีไซเคิล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การตกลงด้านสิทธิในกรณีผลิตเพื่อการศึกษา หรือสาธารณกุศล

ส่วนของตัวแผ่นผ้าหน้ากากฝ้ายสลินจีวรที่ไม่ผ่านกระบวนการเย็บ (Silk) คือ ผ้าที่ใช้มาเป็นหน้ากาก การเลือกผ้าจึงจะต้องคัดเลือกเนื้อผ้าที่มีลักษณะความคงทนยาวนานของอายุ สีสัน ที่เป็นไปได้สอดคล้องกับการปฏิบัติศาสนกิจโดยส่วนมากจีวรผ้าฝ้ายสลินควรที่จะเลือกเป็นสีเหลืองส้มและสีราชันนิมเพราะเหมาะสมต่อการใช้งานทั้งในวัดและ การนำมาใช้เป็นผ้าตัวกรอง อาจพิจารณาความหนาหรือบางได้ตามความเหมาะสมของผู้สวมใส่ ในกรณีที่ต้องการประสิทธิภาพในการกรองมากขึ้นอาจต้องมีความหนาของผ้าโดยการทบกันหนึ่งหรือสองชั้นตามความสบายต่อการหายใจและสวมใส่ ซึ่งกระบวนการที่ผ่านการเย็บ เป็นการลดขั้นตอนอันเกี่ยวเนื่องด้วยการเดินจักรเย็บจักรออกไป เพื่อออกแบบให้ผู้ใช้งาน เมื่อต้องการเปลี่ยนผ้าผืนใหม่ สามารถตัดตามแบบทาบ โดยเก็บขอบผ้าเพื่อป้องกันการรั่วของเนื้อผ้าโดยการใช้ไฟรณเก็บขอบ แล้วตัดเจาะส่วนของใบหูให้สามารถคล้อง ทั้งนี้ผู้ใช้สามารถประยุกต์โดยสอดคล้องหู โดยการใช้สายยางยืดมัดผูกเสริมได้ตามแต่ความต้องการของผู้สวมใส่ ทั้งนี้จากการคิดค้นทำให้

ทราบว่า การใช้เทคโนโลยี 3D printing กับวัสดุ ABS ทำให้มีความแข็งแรงคงทนและเหนียวพอที่จะรับน้ำหนักโดยไม่ต้องใช้กระบวนการเย็บสอยให้ติดกับตัววัสดุแต่อย่างใด และยังสามารปรับระดับความเหมาะสม รวมถึงการถอดเพื่อซักทำความสะอาดก็สามารถทำได้โดยง่าย

ส่วนขององค์ประกอบอื่น (Component) คือ องค์ประกอบอื่น เช่น ตัววัดขนาดผ้า สายคล้องใบหู เป็นต้น ควรเป็นกระดาษชาวธรรมดา 80 แกรม (หรือกระดาษ A4) ทาบวัดขนาดผ้าเพื่อนำไปตัดตามรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าวัดขนาดกว้าง 12 นิ้ว x สูง 7 นิ้ว เป็นขนาดมาตรฐานของใบหน้าที่เหมาะสมกับการทำหน้ากาก หากต้องการใช้เป็นเฉพาะรายบุคคลอาจต้องมีการวัดระยะก่อนตัดเนื้อผ้าเพื่อหาเหมาะสมกับขนาดของใบหน้าผู้สวมใส่ และสายคล้องใบหู ควรเป็นยางยืดประเภทสำหรับงานตัดเย็บเสื้อผ้า สีขาวหรือสีใกล้เคียง และต้องมีความยาว 11 นิ้วโดยประมาณ เนื่องจากหาได้ง่ายตามท้องตลาด ยึดหยุ่นคงทน ไม่รั้งใบหูจนเจ็บ มีลักษณะสอดคล้องเหมือนกับหน้ากากทั่วไป

3. ผลการวิเคราะห์จากการทดลองใช้และประเมินความเหมาะสมของหน้ากากฯ พบว่า ข้อมูลเบื้องต้นทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 46.67 มีอายุตั้งแต่ 30 – 50 ปี อายุเฉลี่ย 32.47 ปี อายุตั้งแต่ 60 – 79 ปี อายุเฉลี่ย 67.47 ปี (S.D = 5.39) ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความเหมาะสมการใช้งานหน้ากากฯ ข้อมูลประเมินด้านความเหมาะสมเมื่อพิจารณาภาพรวมแต่ละด้าน พบดังนี้

ตารางที่ 1 ข้อมูลด้านความเหมาะสมการใช้งานหน้ากากฯ โดยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (N =40)

ข้อมูลประเมินด้านความเหมาะสม	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. ความคุ้มค่า			
1.1 คุ้มค่าสะดวกต่อการใช้งาน	4.02	0.83	มาก
1.2 วัสดุงานสอดคล้องต่อต้นทุนราคา	4.12	0.79	มาก
1.3 มีลักษณะอายุการใช้งานได้หลายครั้ง	4.23	0.73	มาก
2. ความสวยงามความเหมาะสมกับใบหน้า			
2.1 สีของวัสดุสอดคล้องกับผ้ามีสี	4.12	0.79	มาก
2.2 ขนาดของชิ้นงานสอดคล้องกับใบหน้า	4.02	0.73	มาก
2.3 มีลักษณะในทิศทางเดียวกันกับท้องตลาดทั่วไป	4.08	0.91	มาก
3. ตรงตามลักษณะการใช้งาน			
3.1 ให้ความรู้สึกรู้สึกระชับเมื่อสวมใส่ขณะปฏิบัติศาสนกิจ	3.72	0.71	มาก
3.2 ให้ความรู้สึกด้านน้ำหนักที่เบาเหมาะสม	2.48	0.85	น้อย
3.3 ให้ความรู้สึกความแข็งแรงคงทนต่อการใช้งาน	4.45	0.71	มาก
4. ตรงตามหน้าที่และโอกาสในการใช้งาน			
4.1 นำไปใช้ในการปฏิบัติศาสนากิจภายในวัดและนอกวัดได้จริง	4.27	0.67	มาก
4.2 นำไปใช้ป้องกันลักษณะอื่นนอกเหนือการปฏิบัติศาสนากิจได้	4.08	0.76	มาก
4.3 นำไปใช้ป้องกันการแพร่ระบาดของโควิด19 ได้	4.02	0.73	มาก
รวมทั้งหมด	3.97	0.28	มาก

ความคุ้มค่าอยู่ในระดับที่มาก ($\bar{X} = 4.13$) ด้านความสวยงามความเหมาะสมกับใบหน้า อยู่ในระดับที่มาก ($\bar{X} = 4.07$) ตรงตามลักษณะการใช้งานอยู่ในระดับที่มาก ($\bar{X} = 3.55$) และตรงตามหน้าที่และโอกาสในการใช้งานอยู่ในระดับที่มาก ($\bar{X} = 4.12$) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าข้อ 8. ให้ความรู้สึกด้านน้ำหนักที่เบาเหมาะสมอยู่ในระดับที่ “น้อย” เพียงข้อเดียว ซึ่งข้อมูลสรุปจากตารางที่ 1 พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมด้านความคุ้มค่า ด้านความสวยงามและเหมาะสมกับใบหน้า ด้านตรงตามลักษณะการใช้งาน และด้านตรงตามหน้าที่และโอกาสในการใช้ รวมอยู่ในระดับที่มาก ($\bar{X} = 3.97$)

จากข้อเสนอแนะเพิ่มเติม สรุปได้ว่าเนื้อผ้าที่ใช้มีความคุ้มค่าเพราะเป็นผ้าฝ้ายลินินที่มาจากผ้าจีวรของพระสงฆ์ที่เหลือใช้แล้วและยังคงคุณภาพอยู่ รูปแบบของหน้ากากอนามัยเมื่อนำไปใช้มีความสวยงามพอเหมาะสม โดยมีลักษณะไม่แตกต่างจากหน้ากากอนามัยตามท้องตลาดมากนัก ทั้งโครงสร้างและวิธีการสวมใส่เหมือนกัน ความตรงตามการใช้งานมีลักษณะไม่แตกต่างจากหน้ากากอนามัยตามท้องตลาด เพราะด้วยลักษณะการใช้งานที่สามารถป้องกันจากฝุ่นละออง สิ่งสกปรก เชื้อโรคและสารคัดหลั่งซึมเปื้อนได้เหมือนกับหน้ากากอนามัยชนิดผ้าทั่วไป แต่อาจจะไม่มีคุณสมบัติบางอย่าง อย่างเช่นหน้ากากอนามัยที่ใช้ในทางการแพทย์ที่มีการเคลือบสารบางอย่าง แต่เรื่องของการป้องกันคุณสมบัติเบื้องต้นมีความคล้ายคลึงเหมือนกัน

อภิปรายผล

1. จากการสำรวจรูปแบบหน้ากากที่พึงประสงค์และความพอเพียงเหลือใช้ของผ้าฝ้ายลินินจีวร ศึกษาจากข้อมูล ตำรา เอกสาร รวมทั้งงานวิจัยและวรรณกรรมอื่นที่เกี่ยวข้อง พบว่าการพัฒนาหน้ากากอนามัยที่ต้องการใช้ในชีวิตประจำวันหรือการปฏิบัติงานปฏิบัติศาสนกิจทั่วไปมีลักษณะที่มีความคุ้มค่า สะดวกต่อการใช้งาน วัสดุงานสอดคล้องต่อต้นทุนราคามีลักษณะอายุการใช้งาน ความสวยงามความเหมาะสมกับใบหน้า สีของวัสดุหน้ากากสอดคล้องเข้ากับสีของผ้าฝ้ายลินิน ขนาดของชิ้นงานสอดคล้องกับใบหน้า มีรูปร่างลักษณะในทิศทางเดียวกันกับหน้ากากตามท้องตลาด กระชับแนบสนิทเมื่อสวมใส่ แข็งแรงคงทน สามารถใช้งานได้จริง ดังผลการวิจัยที่ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับหน้ากากอนามัยป้องกันฝุ่นที่ผลิตด้วยตนเองของศูนย์วิจัยวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่าหน้ากากอนามัยมีส่วนองค์ประกอบที่สอดคล้องกับประเด็นของรูปแบบหน้ากากที่พึงประสงค์ในงานวิจัย คือ ส่วนที่เป็นหน้ากาก ด้านนอกควรผลิตจากผ้าที่สวมใส่สบาย แนบชิดกับใบหน้า และมีความสวยงามทันสมัย อีกส่วนหนึ่งคือ ส่วนที่เป็นแผ่นกรองด้านในควรเป็นวัสดุเฉพาะที่มีคุณสมบัติที่สามารถการป้องกันฝุ่นละอองและเชื้อโรคได้ (คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2563) ทั้งนี้ยังพบความสอดคล้องของรูปแบบหน้ากากที่พึงประสงค์ในงานวิจัยกับคำแนะนำของกระทรวงสาธารณสุข (กระทรวงสาธารณสุข, 2563) ในส่วนของตัวผ้าที่ใช้เป็นตัวป้องกันโดยแนะนำให้ใช้เป็นผ้าฝ้ายลินิน เพราะมีคุณสมบัติในการป้องกันสารคัดหลั่ง

ซึมเปื้อนได้ทั้งจากการไอ จาม จากภายในและภายนอก สามารถป้องกันเชื้อโรคหรือดักจับอนุภาคให้กับผู้สวมใส่ เช่น น้ำลายหรือน้ำมูกไปสู่บรรยากาศโดยรอบ เพื่อช่วยลดความเสี่ยงจากการกระตุ้นหรือละอองของเหลวในร่างกาย สารคัดหลั่ง ที่แนะนำให้เลือกผ้าที่จะทำหน้ากากเป็นผ้าฝ้ายมัสลิน ซึ่งจะเห็นได้ว่าผ้ามัสลินจิ๋วสามารถเทียบเคียงได้กับผ้ามัสลินทั่วไปชนิดเดียวกัน ในส่วนของความพอเพียงเหลือใช้ของผ้ามัสลินจิ๋วนั้น พบว่า ผ้าจิ๋วที่เหลือใช้ภายในวัดนั้นมีจำนวนมากโดยเฉพาะผ้ามัสลิน เนื่องจากเป็นเนื้อผ้าที่โปร่งเบาสวมใส่สบาย เป็นที่นิยมในการซื้อถวายพระสงฆ์เพื่อการใช้งานสวมใส่ เมื่อผ่านระยะเวลาการใช้งานที่นานไป ทำให้ผ้าเกิดความชำรุดได้ หากไม่สามารถซ่อมแซมได้ก็จะถูกพบทิ้งไว้ตามแหล่งต่าง ๆ ในวัดซึ่งแนวคิดการอัพไซคลิ่งนับเป็นกระบวนการยืดวัสดูเหลือใช้ให้สามารถใช้งานกับผ้าจิ๋วเหลือใช้ได้ในรูปแบบอื่น ๆ อย่างเหมาะสมได้เช่นกัน

2. จากต้นแบบหน้ากากอนามัยผ้ามัสลินจิ๋วที่ไม่ผ่านกระบวนการเย็บ พบว่าการสร้างหน้ากากดังกล่าวเป็นตัวอย่างแบบของการนำเอาแนวคิดการอัพไซคลิ่งโดยการยืดอายุวัสดูในส่วนผ้าที่เป็นเนื้อผ้ามัสลินจิ๋วเหลือใช้ให้นานที่สุดโดยไม่ผ่านกระบวนการแปรรูปหรือย่อยสลายในลักษณะอื่น ประกอบกับการประกบเข้ากับส่วนของโครงสร้างหน้ากากตัวยึดเกาะที่ออกแบบด้วยเทคโนโลยีสามมิติ (3D printing) ซึ่งสามารถแบ่งลักษณะส่วนสำคัญได้เป็น 3 ส่วน คือ ส่วนโครงหน้ากากยึดเกาะ (Fitter) ส่วนของแผ่นผ้ามัสลิน (Silk) และองค์ประกอบ (Component) อื่น เช่น แบบทาบรูปแผ่นผ้า สายคล้องใบหู เป็นต้น ทั้งสามองค์ประกอบนี้เป็นส่วนสำคัญของการสร้างหน้ากากอนามัยที่ไม่ผ่านกระบวนการเย็บ ที่เน้นสามารถทำใช้ได้เองโดยไม่ต้องมีทักษะการตัดเย็บเพียงอาศัยการสอดผ้าพับผ้าและการมัดเท่านั้น สะดวกต่อการใช้งานในผู้ปฏิบัติงานทั่วไปสอดคล้องกับคำแนะนำเกี่ยวกับองค์ประกอบลักษณะของหน้ากากอนามัยในอุตสาหกรรมวัสดูอุปกรณ์การแพทย์ (สถาบันพลาสติก, 2563) ที่คำนึงถึงปัจจัยองค์ประกอบเรื่องวัสดู รูปร่าง ความกระชับ แถบปรับกระชับตั้งจมูก สายคล้องหู กระดาษกรองและประสิทธิภาพการกรอง ซึ่งปัจจัยองค์ประกอบดังกล่าวส่วนใหญ่สอดคล้องความใกล้เคียงกับผลของต้นแบบองค์ประกอบหน้ากากอนามัยภายใต้งานวิจัยครั้งนี้เช่นกัน

3. จากการทดลองใช้และประเมินความเหมาะสมของต้นแบบหน้ากากอนามัย ทำให้ทราบถึงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความเหมาะสมการใช้งานหน้ากากอนามัยฯ สรุปพบข้อมูลประเมินด้านความเหมาะสมรวมทั้งหมดอยู่ในระดับที่มาก ($\bar{X} = 3.97$) ครอบคลุมความเหมาะสมทั้งหมด ได้แก่ 1) ความคุ้มค่านั้น มีความคุ้มค่าสะดวกต่อการใช้งาน วัสดูงานสอดคล้องต่อต้นทุนราคา มีลักษณะอายุการใช้งานได้หลายครั้ง 2) ความสวยงามความเหมาะสมกับใบหน้านั้น สีของวัสดูสอดคล้องกับผ้ามัสลิน ขนาดของชิ้นงานสอดคล้องกับใบหน้า มีลักษณะในทิศทางเดียวกันกับท้องตลาดทั่วไป 3) ตรงตามลักษณะการใช้งานนั้น ให้ความรู้ความรู้สึกกระชับเมื่อสวมใส่ขณะปฏิบัติศาสนกิจ น้ำหนักที่เบาเหมาะสม ซึ่งอาจต้องควรพัฒนาให้เบากว่านี้เพราะผลตัวเลขแสดงค่าเฉลี่ยน้อย การให้ความรู้ความรู้สึกความแข็งแรงคงทนต่อการใช้งาน

และ 4) ตรงตามหน้าที่และโอกาสในการใช้งานนั้น สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติศาสนกิจภายในวัดและนอกวัดได้จริงนำไปใช้ป้องกันลักษณะอื่นนอกเหนือการปฏิบัติศาสนกิจได้รวมถึงนำไปใช้ป้องกันการแพร่ระบาดของโควิด 19 ได้ ทำให้ทราบว่าการใช้งานหน้ากากอนามัยผ้ามีสลิ้นจิวที่ใช้วัสดุตัวกระชับใบหน้าที่เหมาะสมสำหรับผู้ปฏิบัติศาสนกิจนั้น มีความเหมาะสมระหว่างการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติศาสนกิจหรือปฏิบัติงานทั่วไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นถึงข้อเสนอแนะสำคัญของรูปแบบหน้ากากที่พึงประสงค์และความพอเพียงเหลือใช้ของผ้ามีสลิ้นจิว ชี้ให้เห็นถึงการจัดการวัสดุเหลือใช้ภายในวัด เช่น ผ้าจิวเหลือใช้ควรจะมีกระบวนการจัดการที่สามารถนำมาใช้ซ้ำได้อย่างเหมาะสมมากกว่าจะทิ้งหรือนำไปใช้ในรูปแบบที่ไม่เหมาะสม เพราะวัสดุเหลือใช้หรือจิวเป็นของที่มีผลต่อจิตใจของผู้พบเห็นการจัดการที่ดีมีส่วนช่วยให้ไม่เกิดวัสดุเหลือใช้ภายในวัดและไม่ส่งผลกระทบต่อจิตใจของผู้พบเห็น ซึ่งการนำไปใช้ผ้ามีสลิ้นจิวเป็นหน้ากากอนามัยก็มีความเหมาะสม ทั้งนี้จากการสร้างต้นแบบหน้ากากอนามัยผ้ามีสลิ้นจิวที่ไม่ผ่านกระบวนการเย็บนั้น ส่วนประกอบสำคัญมีเพียงตัวยึดเกาะ แผ่นผ้ามีสลิ้น และส่วนประกอบสายคล้องใบหูเท่านั้น และควรจะขยายผลเชิงปฏิบัติเพื่อนำไปใช้นำไปสู่แนวพัฒนาหน้ากากอนามัยผ้ามีสลิ้นจิวเพื่อนำไปใช้เช่น 1) ควรคำนึงถึงความสะอาดในการใช้ซ้ำสำหรับการใช้งานเป็นประจำวัน ไม่แนะนำให้ใช้ในลักษณะของการป้องกันสารเคมีหรือการปฏิบัติลักษณะงานที่ต้องใช้การป้องกันอย่างมาก 2) การนำไปใช้ในการป้องกันเชื้อโรคนั้นควรเลือกใช้หน้ากากอนามัยที่ได้รับการรับรองทางการแพทย์ หรืออาจปรับแต่งเนื้อผ้ามีสลิ้นที่มีมากกว่าหนึ่งชั้นและคำนึงถึงความสะดวกในการหายใจเป็นสำคัญ 3) ในภาวะสถานการณ์ฉุกเฉินควรเตรียมความพร้อมโดยการสร้างสำรองหน้ากากล่วงหน้าในส่วนของตัวยึดเกาะใบหูและการเตรียมผ้าจิวมีสลิ้นที่เหลือใช้ให้อยู่ในสภาพที่สามารถนำมาใช้เป็นตัวป้องกันได้อย่างมีคุณภาพ และจากการทดลองใช้และประเมินความเหมาะสมของต้นแบบหน้ากากอนามัย จากผลทำให้ทราบความเหมาะสมในการนำผ้ามีสลิ้นจิวเหลือใช้มาทำเป็นหน้ากากอนามัยด้วยคุณสมบัติของผ้าและรูปลักษณะมีความสอดคล้องต่อการใช้งาน ข้อเสนอแนะสำคัญในสิ่งที่ควรพัฒนาต่อไปเพื่อการศึกษาวิจัยควรต่อยอด ควรเน้นไปในด้านการส่งเสริมการป้องกันเบื้องต้นด้วยหน้ากากอนามัยเพื่อรูปแบบการใช้ชีวิตปกติใหม่ การสร้างความรับผิดชอบและจิตสำนึกด้านการใช้งานหน้ากากอนามัยในที่สาธารณะ รวมไปถึงการพัฒนาอุปกรณ์จับถือที่ลดการสัมผัสด้วยมือเปล่าในพื้นที่สาธารณะ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงสาธารณสุข. (2563). แนวทางปฏิบัติด้านสาธารณสุข เพื่อการจัดการภาวะระบาดของโรคโควิด19 ในข้อกำหนดออกตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชกำหนดการ

- บริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน 2548 (ฉบับที่ 1). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงสาธารณสุข.
- กลุ่มงานพัฒนางานส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมแบบครบวงจร. (2557). คู่มืออบรมผู้สูงอายุ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 1). นครราชสีมา: อินดี้อาร์ต.
- คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2563). นวัตกรรมวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์ จัด Workshop DIY ทำหน้ากากป้องกัน PM2.5 Reuse ได้ พร้อมจำหน่ายให้ผู้สนใจ. เรียกใช้เมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2564 จาก <https://www.cmu.ac.th/th/article/dab7984a-0bee-43c1-b170-b027396a3300>.
- จักรสิน น้อยไร่ภูมิ และสิงห์ อินทรชูโต. (2560). กระบวนการพัฒนานวัตกรรมวัสดุอัจฉริยะในประเทศไทย. วารสารวิจัยและสาระสถาปัตยกรรม/การผังเมือง, 14(1), 47-60.
- ชมพูนุท วีรภักดี และปิยวรรณ กลิ่นศรีสุข. (2557). UPCYCLING : สร้างมูลค่าให้เศษวัสดุ. นิตยสารส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ผลักดันเศรษฐกิจไทย โดย TCDC, 5(10), 9-10.
- ดุรงค์ฤทธิ์ ตรีภาค และ พีรยศ ภูมิศิลป์ธรรม. (2558). การพิมพ์สามมิติ: เทคโนโลยีเปลี่ยนโลกสุขภาพ 3D Printing: Technology that Changes the Health World. วารสารไทยเภสัชศาสตร์และวิทยาการสุขภาพ, 10(4), 199-205.
- เบญจวรรณ ลีธิรไพบุลย์ และคณะ. (2561). อิทธิพลของการเพิ่มความร้อนและรูปแบบการพิมพ์ของชิ้นงานที่ส่งผลต่อคุณสมบัติทางกลของวัสดุพีแอลเอจากเครื่องพิมพ์สามมิติแบบพอก. วารสารงานประชุมวิชาการ Smart Society Development 6th National and International Research Conference, 6(6), 229-305.
- พิชัย ผกาทอง. (2557). มนุษย์กับสังคม. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รพีพัฒน์ สุทธิวงศ์. (2562). การพัฒนาพลังงานทดแทนจากขยะกับความมั่นคงแห่งชาติด้านพลังงาน. วารสาร NDC security Review วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, 4(1), 1-4.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2563). การพิมพ์ 3 มิติ. เรียกใช้เมื่อ 29 กันยายน 2563 จาก https://th.wikipedia.org/wiki/การพิมพ์_3_มิติ
- สถาบันพลาสติก. (2563). ผลิตภัณฑ์หน้ากากอนามัย (HZ CODE 63079040000 & 63079090001). เรียกใช้เมื่อ 23 กันยายน 2563 จาก <http://medicaldevices.oie.go.th/box/Article/8482/โครงสร้างอุตสาหกรรมหน้ากากอนามัย.pdf>
- สิงห์ อินทรชูโต และภัทรารัตน์ ตันนุกิจ. (2561). งานสร้างสรรค์จากสถานพยาบาล. วารสารวิจัยการออกแบบแห่งเอเชีย, 1(1), 25-31.

องอาจ ธเนศนิตย์. (2563). หน้ากากอนามัย อุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล. เรียกใช้เมื่อ 24 พฤศจิกายน 2563 จาก <https://www.chula.ac.th/cuinside/29755>.

การพัฒนาแบบการสอนลีลาศแบบผสมรูปแบบสำหรับนักศึกษา
ระดับปริญญาตรีในรายวิชาหมวดวิชาศึกษาทั่วไป
ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล*

DEVELOPMENT OF INTEGRATION IN A DANCE INSTRUCTION FOR
UNDERGRADUATE STUDENTS IN GENERAL EDUCATION AT
RAJAMANGALA UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

สังวร จันทกร

Sangworn Jankorn

สาธิน ประจันบาน

Sathin Prachanban

ภาณุ กุศลวงศ์

Phanu Kusolwong

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Srinakharinwirot University, Thailand

E-mail: sangworn.jan@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบการสอนลีลาศแบบผสมรูปแบบสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีในรายวิชาหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล เป็นการวิจัยเชิงสังเคราะห์ ร่วมกับการวิจัยเชิงประเมิน ด้วยเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 ผู้เชี่ยวชาญในการประเมินคุณภาพของรูปแบบการสอนลีลาศแบบผสม จำนวน 19 คน กลุ่มที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวัดผลในรูปแบบการสอนลีลาศแบบผสม จำนวน 7 คน กลุ่มที่ 3 ผู้สอนลีลาศ จำนวน 3 คน เพื่อหาค่าความเป็นปรนัย และกลุ่มที่ 4 นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จำนวน 30 คน เพื่อทดลองใช้แบบประเมินทักษะลีลาศ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่ามัธยฐาน ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ค่าความเที่ยงตรง ค่าความเป็นปรนัย ค่าอำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่น ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการสอนลีลาศแบบผสมรูปแบบ มี 6 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) เนื้อหา 4) วิธีการจัดการเรียนรู้ 5) สื่อและอุปกรณ์การสอน และ 6) การวัดและประเมินผล โดยการประเมินคุณภาพของ

* Received 5 May 2021; Revised 18 May 2021; Accepted 27 May 2021

รูปแบบและแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 16 แผน พบว่า มีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นประโยชน์ และความเป็นไปได้ โดยมีค่ามัธยฐานอยู่ระหว่าง 4.00-5.00 ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์อยู่ระหว่าง 0.00 - 1.00 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ ค่ามัธยฐานไม่น้อยกว่า 3.50 ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ไม่เกิน 1.50 จึงถือว่ามีความเหมาะสมทุกด้าน ในขณะที่ แบบประเมินทักษะลีลาศ มีค่าความเที่ยงตรง 0.86 - 1.00 ค่าความเป็นปรนัย 0.83 - 1.00 ค่าอำนาจจำแนก 0.31 - 0.42 และค่าความเชื่อมั่น 0.83 แบบประเมินความพึงพอใจมีค่าความเที่ยงตรง 0.71 - 1.00 ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดเช่นเดียวกัน

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ, รูปแบบการสอนลีลาศ, การผสมผสานรูปแบบ, วิชาศึกษาทั่วไป

Abstract

The objective of this research was to develop a dance integration instruction model for undergraduate students in General Education at Rajamangala University of Technology. This study was a synthesis and an evaluation research with Delphi technique which involved 4 target groups; 19 experts in quality assessment, 7 experts in checking tools quality, 3 dance instructors in objectivity and 30 undergraduate students from Rajamangala University of Technology in dance skill assessment. The data was subsequently analyzed using median, interquartile range, validity, objectivity, discrimination and reliability criteria. The results showed the development and effectiveness of the dance integration instruction model in the six components were terms of; 1) principles 2) purposes 3) contents 4) instruction models 5) media and tools and 6) measurements and evaluations. Based on the findings and 16 lesson plan management, it was concluded that the study was accurate, appropriate, useful and applicable. The results of the assessment were as follows; The median was 4.00 - 5.00 which was above the level of 3.50 and the interquartile range was 0.00 - 1.00 which was not over 1.50. Therefore, the assessment met all criteria. In addition, the dance skill assessment forms revealed the validity level at 0.86 - 1.00, objectivity level at 0.83 - 1.00, discrimination level at 0.31 - 0.42, reliability at 0.83 and satisfaction rate at 0.71 - 1.00 which satisfy all criteria.

Keywords: Development, Dance Instruction Model, Integration, General Education

บทนำ

มนุษย์นับเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า และมีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศในทุก ๆ ด้าน ดังนั้นการมุ่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณค่านั้น จำเป็นต้องหากระบวนการต่าง ๆ เพื่อมาพัฒนาทรัพยากรให้มีคุณค่ามากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ดังนั้น กระบวนการทางการศึกษา จึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของคนในชาติ และการพัฒนานี้จะส่งผลต่อทางด้านอื่น ๆ อีกด้วย เช่น การพัฒนาทางด้าน เศรษฐกิจ ด้านการเมืองการปกครอง และทางด้านสังคม ฯลฯ (ธงชัย สมบูรณ์, 2562) ดังที่ พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 (คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2542) ตอนหนึ่งว่า “การศึกษาเป็น เครื่องมือในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ ทัศนคติ ค่านิยม และคุณภาพ ของบุคคล เพื่อให้เป็นพลเมืองดีมีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพ การพัฒนาประเทศย่อมทำได้ สะดวกและรวดเร็ว” เป็นส่วนช่วยเพิ่มความเท่าเทียมในสังคม และเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้าง อาชีพ ซึ่งเป็นตัวขับเคลื่อนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และความเจริญรุ่งเรืองของประเทศ อีกด้วย (คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย, 2560)

พลศึกษา เป็นกระบวนการศึกษาแขนงหนึ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนได้มีการพัฒนาการทั้งใน ด้านร่างกาย ด้านทักษะ ด้านความรู้ ด้านคุณธรรม และด้านเจตคติที่ดีไปพร้อม ๆ กัน โดยใช้กิจกรรมพลศึกษาและกีฬาเป็นสื่อให้ผู้เรียนได้มีการเรียนรู้และมีพัฒนาการ (วรศักดิ์ เพียรชอบ, 2561) ซึ่งสอดคล้องกับ จินตนา สรายุทธพิทักษ์ ที่กล่าวว่า กิจกรรมทางพลศึกษานั้นช่วยให้ผู้เรียนได้มีการเคลื่อนไหวร่างกาย จึงช่วยพัฒนาร่างกาย สมอง อารมณ์ และสังคม ให้ผู้เรียนมีการพัฒนาไปอย่างเหมาะสม (จินตนา สรายุทธพิทักษ์, 2558) ลีลาศ ก็จัดว่าเป็น กิจกรรมพลศึกษารูปแบบหนึ่ง ที่มีการจัดการเรียนการสอนทั้งในระดับมัธยมศึกษา และอุดมศึกษา โดยสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งได้บรรจุวิชาลีลาศเข้าไว้ในหลักสูตรการเรียน การสอน (รังสฤษฎ์ บุญชโล, 2551) เนื่องจากเป็นทั้งกิจกรรมการออกกำลังกาย และกีฬา ซึ่งมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ก็เป็นสถาบันหนึ่งที่มีการจัดการเรียนการสอนลีลาศที่จัด อยู่ในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ในการเรียนการสอนผู้เรียนต้องเรียนเนื้อหาของจังหวะในการลีลาศ และลวดลายการเต้นในแต่ละจังหวะที่มีจำนวนมาก ประกอบกับทิศทาง การจับคู่ และการเคลื่อนที่ไปพร้อมกับจังหวะดนตรีที่หลากหลาย ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้ ในเนื้อหากับการนำมาปฏิบัติจริงได้ จึงทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายกับการจดจำเนื้อหา จังหวะดนตรี ลวดลายการเต้น และไม่มีเวลาในการฝึกซ้อม ประกอบกับ วิธีการสอนที่เน้น การบรรยายและสาธิตเป็นหลัก ส่งผลต่อทักษะของผู้เรียนซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานในการสอบ ทักษะ ซึ่งอาจเป็นผลมาจากวิธีการสอน หรือรูปแบบการสอนที่ธรรมดาและไม่สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน จึงทำให้ผู้เรียนเกิดปัญหาด้านทักษะขึ้น จึงต้องมี

การปรับเปลี่ยนวิธีการสอน มีการบูรณาการเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาด้านทักษะที่ดีขึ้น ตลอดจนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ผู้สอนควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีหลากหลายรูปแบบ ดังที่ Lasley, T. J. & Matczynski, T. J. กล่าวไว้ว่า การเรียนการสอนวิชา พลศึกษาและกิจกรรมการเคลื่อนไหวที่ด้นั้น ผู้สอนควรใช้วิธีการเรียนการสอนที่หลากหลาย โดยการเลือกรูปแบบการเรียนการสอนแต่ละครั้งให้เหมาะสมกับกีฬาหรือกิจกรรม การเคลื่อนไหว เพื่อช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนตามความสามารถของตน ดังนั้น ผู้สอนจึงไม่ควรใช้วิธีสอนวิธีใดวิธีหนึ่งเพราะจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายนั่นเอง ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญและต้องทำอย่างต่อเนื่อง เพราะจะทำให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีต่าง ๆ อย่างเหมาะสม โดยผู้สอนสามารถ นำทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ในการจัดการพฤติกรรมของผู้เรียนผ่านกิจกรรมการเรียนการสอน กระตุ้น และสร้างแรงจูงใจ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียน สามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Lasley, T. J. & Matczynski, T. J. , 1997); (นิรดา เวชญาลักษณ์, 2561) โดยการจัดการการเรียนรู้ที่ดีจะต้องอาศัยรูปแบบการสอน เทคนิค การสอน และทักษะการสอนที่หลากหลาย เพื่อที่จะทำให้การจัดการเรียนรู้มีความน่าสนใจและมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียน และได้รับการส่งเสริมพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ดังนั้นในการจัดการเรียนรู้แต่ละครั้งเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุ วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้สอนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องแสวงหา หรือเลือกรูปแบบการสอน เทคนิค การสอน และทักษะการสอนที่เหมาะสมกับจุดประสงค์และเนื้อหาที่จะสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้รับ ประโยชน์สูงสุดจากการเรียนรู้ (กุลิสรา จิตรชนวนิช, 2562) จะเห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมการ เรียนรู้ ตลอดจนกระบวนการเรียนการสอน นับว่ามีความสำคัญกับทุกรายวิชาของผู้เรียน ซึ่งผู้สอนต้องมีการจัดรูปแบบของกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ เกิดการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา อีกทั้งช่วยให้ผู้เรียนบรรลุ วัตถุประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนโดยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น และผู้เรียน สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเอง และสังคม ทำให้รู้จักการเข้าสังคม การอยู่ร่วมกันในสังคม มีเพื่อนเพิ่มขึ้น ส่งเสริมความมี มนุษยสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน ช่วยลดปัญหาสังคม ตลอดจนเสริมสร้างความเป็น พลเมืองดีของชาติต่อไป (พิชิต ภูติจันทร์, 2549)

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนการสอนนั้น ผู้เรียนจะมี ปฏิกริยาโดยตรงกับผู้สอน ดังนั้นผู้สอนจึงต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แต่วิธีการสอนใน ปัจจุบันยังไม่มีมีการบูรณาการที่ดี ที่จะส่งผลต่อการเรียน การฝึกปฏิบัติ และการพัฒนาทักษะที่ เกิดปัญหา จึงต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการสอน โดยการผสมผสานรูปแบบที่หลากหลาย มากขึ้น เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนการสอนที่มีการผสมผสาน รวมถึงการบูรณาการในการเรียนการสอนผู้วิจัยจึงได้พัฒนารูปแบบการสอนลีลาแบบผสาน

รูปแบบสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีในรายวิชาหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ทั้งนี้เพื่อให้ผู้สอนได้มีรูปแบบการเรียนการสอนลีลาศ สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีในรายวิชาหมวดวิชาศึกษาทั่วไปที่สอดคล้องกับบริบทของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนารูปแบบการสอนลีลาศแบบผสมผสานรูปแบบ สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีในรายวิชาหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสังเคราะห์ (Synthesis Research) เพื่อสร้างรูปแบบการสอนลีลาศแบบผสมผสานรูปแบบ และการวิจัยเชิงประเมิน (Evaluation Research) เพื่อตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการสอนลีลาศแบบผสมผสานรูปแบบ ด้วยเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง (Modified Delphi Techniques)

กลุ่มตัวอย่าง ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 ผู้เชี่ยวชาญในการประเมินคุณภาพของรูปแบบการสอนลีลาศแบบผสมผสานรูปแบบ จำนวน 19 คน กลุ่มที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวัดผลในรูปแบบการสอนลีลาศแบบผสมผสานรูปแบบ จำนวน 7 คน กลุ่มที่ 3 ผู้สอนลีลาศ จำนวน 3 คน ในการใช้แบบประเมินผลทักษะลีลาศ เพื่อหาค่าความเป็นปรนัย และกลุ่มที่ 4 นักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ที่ลงทะเบียนเรียนลีลาศ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 30 คน เพื่อทดลองใช้แบบประเมินผลทักษะลีลาศ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. รูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการสอนลีลาศแบบผสมผสานรูปแบบ สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีในรายวิชาหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล (ฉบับร่าง) ซึ่งมีโครงสร้าง 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ความเป็นมาและความสำคัญของรูปแบบการสอนลีลาศแบบผสมผสานรูปแบบ ประกอบด้วย 1) หลักการของรูปแบบ และ 2) จุดมุ่งหมายของรูปแบบ ส่วนที่ 2 รูปแบบการสอนลีลาศแบบผสมผสานรูปแบบ คือ แผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 16 แผน

2. แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 - 16 (ฉบับร่าง) ประกอบด้วย จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา วิธีการจัดการเรียนรู้ สื่อการสอนและสิ่งอำนวยความสะดวก การวัดและประเมินผล โดย 1 แผนการจัดการเรียนรู้ใช้ในการจัดการเรียนการสอน 1 สัปดาห์ และระยะเวลาที่ใช้ในการสอนแต่ละแผนคือ 2 ชั่วโมง

3. แบบประเมินคุณภาพรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ และแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 16 แผน ใน 4 ด้าน คือ ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นประโยชน์ และความเป็นไปได้

ในการนำไปใช้ในสถานการณ์จริง โดยมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553)

5 หมายถึง ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยว่ารายการประเมินนั้นอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยว่ารายการประเมินนั้นอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยว่ารายการประเมินนั้นอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยว่ารายการประเมินนั้นอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยว่ารายการประเมินนั้นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

4. แบบประเมินทักษะลีลาศ (ฉบับร่าง) ที่มีลักษณะเป็นรูบรีคสกอร์ (Rubrics Score) มีการประเมินผลการปฏิบัติจาก 4 ส่วน ได้แก่ การจับคู่ การเริ่มต้น ลวดลายการเต้น และ จังหวะดนตรี โดยมีลักษณะของการให้คะแนนใน 4 ระดับ ดังนี้

4 หมายถึง ปฏิบัติทักษะลีลาศได้อย่างสมบูรณ์ตามรายละเอียดทักษะในระดับดีมาก

3 หมายถึง ปฏิบัติทักษะลีลาศได้แต่มีข้อผิดพลาดที่แสดงออกมาให้เห็น
จำนวน 1 - 2 จุด ตามรายละเอียดทักษะ ในระดับดี

2 หมายถึง ปฏิบัติทักษะลีลาศได้แต่มีข้อผิดพลาดที่แสดงออกมาให้เห็น
จำนวน 3 - 4 จุด ตามรายละเอียดทักษะ ในระดับพอใช้

1 หมายถึง ปฏิบัติทักษะลีลาศได้แต่มีข้อผิดพลาดที่แสดงออกมาให้เห็น
จำนวน 5 - 6 จุด ตามรายละเอียดทักษะ ในระดับต้องปรับปรุง

5. แบบประเมินคุณภาพของแบบประเมินผลทักษะลีลาศ เพื่อพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยให้เกณฑ์ในการตรวจพิจารณารายการที่วัดและประเมินผล ดังนี้

คะแนน +1 ถ้าแน่ใจว่ารายการนั้นวัดและประเมินผลทักษะได้ตรงตาม
วัตถุประสงค์

คะแนน 0 ถ้าไม่แน่ใจว่ารายการนั้นวัดและประเมินผลทักษะได้ตรงตาม
วัตถุประสงค์

คะแนน -1 ถ้าแน่ใจว่ารายการนั้นวัดและประเมินผลทักษะได้ไม่ตรงตาม
วัตถุประสงค์

6. แบบประเมินความพึงพอใจ (ฉบับร่าง) จำนวน 34 ข้อ โดยมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของ Likert (Likert, R. A. , 1961) ดังนี้

5 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด

7. แบบประเมินคุณภาพของแบบประเมินความพึงพอใจ เพื่อพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยให้เกณฑ์ในการตรวจพิจารณา ดังนี้ (Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K., 1997)

คะแนน	+1	ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์
คะแนน	0	ถ้าไม่แน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์
คะแนน	-1	ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นประโยชน์ และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ในสถานการณ์จริง ของรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ รวมถึงแผนการจัดการเรียนรู้ จากแบบประเมินคุณภาพที่เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ เพื่อหาค่ามัธยฐาน (Md) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR) กำหนดเกณฑ์การผ่าน คือ $Md \geq 3.50$, $IQR \geq 3.50$ (สุวิมล ว่องวานิช, 2549)

2. วิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบประเมินผลทักษะลีลาศ หาคความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยพิจารณาตั้งแต่ .50 ขึ้นไปจึงจะสามารถนำไปใช้ได้

3. วิเคราะห์ค่าความเป็นปรนัย (Objectivity) ของแบบประเมินผลทักษะลีลาศ จากผู้สอนลีลาศ จำนวน 3 คน ใช้แบบประเมินผลทักษะลีลาศ ไปประเมินคลิปวิดีโอการเต้นลีลาศของนักศึกษา จำนวน 30 คน (15 คลิปวิดีโอ) แล้วนำคะแนนที่ได้จากผู้สอนทั้ง 3 คน ไปหาค่าความเป็นปรนัยของแบบประเมินผลทักษะลีลาศ โดยการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient) ในแต่ละรายการ

4. วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) และค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) ของแบบประเมินผลทักษะลีลาศ โดยการทดลองใช้กับนักศึกษา จำนวน 30 คน แบบประเมินผลทักษะลีลาศ แต่ละรายการประเมินต้องมีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .20 ขึ้นไป (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2543) และค่าความเชื่อมั่นโดยใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient: α) ตั้งแต่ .70 ขึ้นไป

5. วิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ของแบบประเมินความพึงพอใจ โดยพิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ .50 ขึ้นไป จึงจะถือว่าสามารถนำไปใช้ได้

การรับรองจริยธรรมวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการขอใบรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หมายเลขรับรอง SWUEC-G-033/2562X

ผลการวิจัย

1. ผลการสร้างรูปแบบการสอนลีลาแบบผสมรูปแบบสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีในรายวิชาหมวดศึกษาศาสตร์ทั่วไป ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล การสังเคราะห์และนำมาเป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบการสอนลีลาแบบผสมรูปแบบฯ โดยยึดหลักการพัฒนารูปแบบของ Tripp & Biche meyer (Tripp, S. D. & Biche meyer, B., 1990) คือ การประเมินความจำเป็น การวิเคราะห์เนื้อหาการกำหนดวัตถุประสงค์ การสร้างต้นแบบ การทดลองใช้ต้นแบบและการปรับปรุงโดยรูปแบบที่พัฒนา ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการสอนลีลาแบบผสมรูปแบบ ซึ่งประกอบด้วย

1.1 หลักการของรูปแบบ (Principle) เพื่อพัฒนาทักษะบนพื้นฐานของการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของผู้เรียน รวมถึงขีดความสามารถที่แตกต่างกัน การจัดการเรียนการสอนลีลาบนพื้นฐานของการลดความสามารถของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ร่วมกันผ่านกระบวนการ การมีส่วนร่วม และการทำงานเป็นทีม เสริมสร้างบทบาทในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างเพื่อน (เพื่อนช่วยเพื่อน) ด้วยลักษณะของการจัดชุดกิจกรรมที่หลากหลายพร้อมกับการเสริมสร้างแรงจูงใจในการกระตุ้นเร้าผู้เรียนให้มีความสามารถเพิ่มมากขึ้นตลอดกระบวนการจัดการเรียนการสอน โดยประยุกต์มาจากแนวทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวคิดของ Bloom (Bloom, B. J. et al., 1956) ทฤษฎีการเรียนรู้ของ Maslow (Maslow, A. H., 1943) โดยเน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning Learning) ที่สอดคล้องกับการจัดกิจกรรมโดยการแบ่งกลุ่มย่อยของผู้เรียน ซึ่งใช้การจัดการเรียนรู้แบบ ที.เอ.ไอ (Team Assisted Individualization : TAI) (ทศนา แคมมณี, 2561) โดยจัดผู้เรียนเข้ากลุ่มลดความสามารถ (เก่ง – ปานกลาง - อ่อน) โดยบทบาทของผู้สอน เป็นผู้ชี้แนะ (Coaching) ให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเอง (Self Development)

1.2 จุดมุ่งหมายของรูปแบบ (Purpose) รูปแบบการสอนลีลาแบบผสมรูปแบบ สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีในรายวิชาหมวดศึกษาศาสตร์ทั่วไป ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ที่มุ่งเน้น 1) ให้ผู้เรียนมีทักษะที่ดีขึ้น โดยมีผลสัมฤทธิ์ทางด้านทักษะลีลาที่ดีขึ้น 2) ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบฯ 3) ความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีผลต่อรูปแบบฯ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไป

1.3 เนื้อหา (Content) เนื้อหาในการจัดการเรียนรู้ของรูปแบบ ประกอบด้วย จังหวะลีลา จำนวน 4 จังหวะ ได้แก่ บีกิน ซาซาซ่า วอลซ์ และแทงโก้

1.4 วิธีการจัดการเรียนรู้ (Method of Instruction) ประกอบด้วย 1) สร้างความเข้าใจในการจัดรูปแบบการเรียนรู้ในแต่ละกิจกรรม เพื่อความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้สอน และผู้เรียน 2) กำหนดบทบาทของผู้สอน และผู้เรียนในแต่ละกิจกรรมในรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 3) ประเมินความสามารถของผู้เรียนก่อนการเรียน ด้วยแบบทดสอบทักษะลีลา และ 4) กิจกรรมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เป็นลักษณะของการจัดกิจกรรมใน

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) ที่สอดคล้องกับการจัดกิจกรรมโดยการแบ่งกลุ่มย่อยของผู้เรียน ซึ่งใช้การจัดการเรียนรู้แบบ ที.เอ.ไอ (Team Assisted Individualization : TAI) โดยจัดผู้เรียนเข้ากลุ่มคละความสามารถ (เก่ง-ปานกลาง-อ่อน) เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ผ่านกระบวนการ การมีส่วนร่วม และการทำงานเป็นทีม เสริมสร้างบทบาทในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างเพื่อน (เพื่อนช่วยเพื่อน) โดยบทบาทของผู้สอน เป็นผู้ชี้แนะ (Coaching) ผู้สนับสนุน ผู้ที่ช่วยแก้ปัญหาให้กับผู้เรียน พร้อมกับการเสริมสร้างแรงจูงใจในการกระตุ้นเร้าผู้เรียนให้มีความสามารถเพิ่มมากขึ้น ตลอดกระบวนการจัดการเรียนการสอน ตามลักษณะของการจัดกิจกรรมในรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ตามแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 16 แผน แผนละ 1 สัปดาห์ ได้มีการจัดการเรียนการสอน สัปดาห์ละ 1 ครั้ง (ระยะเวลา 2 ชั่วโมง)

1.5 สื่อการสอน และสิ่งอำนวยความสะดวก (Media and Facilities) ในการจัดกิจกรรมในรูปแบบการจัดการเรียนรู้ แบ่งได้ 5 ประเภทคือ 1) สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ ใบรายชื่อ แบบทดสอบทักษะ แบบประเมินความพึงพอใจ ฉลากที่ทำจากกระดาษ 2) สื่อวัสดุ อุปกรณ์ ได้แก่ เครื่องเสียง ลำโพง คอมพิวเตอร์ โปรเจกเตอร์ กระดานไวท์บอร์ด ปากกาไวท์บอร์ด นกหวีด พาวเวอร์พอย (Powerpoint) วิดีทัศน์ แผ่นซีดีเพลง (CD) 3) สื่อออนไลน์ ได้แก่ ไลน์ (Line) คลิปวิดีโอ (Video clip) ยูทูบ (Youtube) กลูเกิลไดร์ (Google Drive) คิวอาร์โค้ด (QR Code) 4) สื่อบุคคล ได้แก่ ผู้สอน ผู้เรียน 5) สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ห้องเรียนลีลาศ ห้องกระจก พื้นทีโล่ง พื้นปาเก้ หรือพื้นที่ห้องที่ไม่สิ้น และ 6) การวัดและประเมินผล (Measurement and Evaluation) แบ่งเป็น 2 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 ก่อนการเรียน มีการประเมินทักษะลีลาศ โดยใช้แบบประเมิน คือ แบบทดสอบทักษะลีลาศ และครั้งที่ 2 หลังการเรียน มีการประเมินใน 3 ส่วน ดังนี้ 1) การประเมินทักษะลีลาศ โดยใช้แบบทดสอบทักษะลีลาศ (ชุดเดียวกันกับการประเมินก่อนเรียน) 2) การประเมินความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการสอนลีลาศ โดยใช้แบบประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการสอนลีลาศ และ 3) การสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการสอนลีลาศ ประเมินโดยการถอดบทเรียนหลังการเรียน

2. ผลการพัฒนารูปแบบการสอนลีลาศแบบผสมรูปแบบสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีในรายวิชามหาวชิราวุธศึกษาทั่วไป ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล

2.1. ผลการประเมินคุณภาพรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการสอนลีลาศแบบผสมรูปแบบ โดยผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การผ่าน คือ 1) มัชฐาน (Md) มีค่าน้อย 3.50 และพิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR) ไม่เกิน 1.50 จากผลการตรวจสอบคุณภาพของคู่มือการใช้รูปแบบการสอนลีลาศแบบผสมรูปแบบ จากผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด 19 คน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินคุณภาพรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการสอนลีลาแบบผสมผสานรูปแบบ โดยผู้เชี่ยวชาญ (n = 19)

รายการประเมิน	ความถูกต้อง		ความเหมาะสม		ความเป็นประโยชน์		ความเป็นไปได้	
	Md	IQR	Md	IQR	Md	IQR	Md	IQR
1. หลักการในการสร้างรูปแบบ	4.00	1.00	4.00	1.00	5.00	1.00	4.00	1.00
2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ	5.00	1.00	4.00	1.00	5.00	1.00	5.00	1.00
3. โครงสร้างของรูปแบบ	5.00	1.00	4.00	1.00	5.00	1.00	4.00	1.00
4. แผนการสอน 16 สัปดาห์	5.00	1.00	4.00	1.00	4.00	1.00	5.00	1.00
5. แนวทางการจัดกิจกรรมการแบ่งกลุ่มแบบ TAI	5.00	1.00	5.00	1.00	5.00	1.00	5.00	1.00
6.เอกสารประกอบการเรียนรู้								
6.1 จังหวะบิกิน	5.00	1.00	5.00	1.00	5.00	1.00	5.00	0.00
6.2 จังหวะชาชาซ่า	5.00	0.00	5.00	1.00	5.00	1.00	5.00	0.00
6.3 จังหวะวอลซ์	5.00	1.00	5.00	1.00	5.00	1.00	5.00	1.00
6.4 จังหวะแทงโก้	5.00	1.00	5.00	1.00	5.00	1.00	5.00	1.00
7. ระยะเวลาในการใช้รูปแบบ	4.00	1.00	4.00	0.00	4.00	1.00	4.00	1.00
8. ภาพรวมของรูปแบบ	4.00	1.00	4.00	1.00	5.00	1.00	5.00	1.00

จากตารางที่ 1 ผลการประเมินคู่มือการใช้รูปแบบการสอนลีลาแบบผสมผสาน สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีในรายวิชาหมวดศึกษาศาสตร์ศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ด้วยเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง พบว่า รูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการสอนลีลาแบบผสมผสานมีค่ามัธยฐานอยู่ระหว่าง 4.00-5.00 และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์อยู่ระหว่าง 0.00 - 1.00 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด จึงถือว่าคู่มือการใช้รูปแบบการสอนลีลาแบบผสมผสาน มีคุณภาพผ่านเกณฑ์ประเมินทุกด้าน

2.2 ผลการประเมินคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 - 16 สำหรับการใช้รูปแบบการสอนลีลาแบบผสมผสาน สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีในรายวิชาหมวดศึกษาศาสตร์ศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ด้วยเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 - 16 มีค่ามัธยฐานอยู่ระหว่าง 4.00 - 5.00 และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์อยู่ระหว่าง 0.00 - 1.00 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด จึงถือว่าแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 - 16 มีคุณภาพผ่านเกณฑ์ประเมินทุกด้าน

2.3 ผลการตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมินผลทักษะลีลา สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีในรายวิชาหมวดศึกษาศาสตร์ศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน ตรวจสอบค่าอำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินผลทักษะลีลา โดยการทดลองใช้แบบประเมินผลทักษะลีลากับนักศึกษา จำนวน 30 คน สามารถแสดงผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สรุปผลการตรวจสอบคุณภาพแบบประเมินทักษะลีลาศ สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีในรายวิชาหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล (n = 30)

รายการประเมิน	ค่าความเที่ยงตรง(IOC)	ความเป็นปรนัย			ค่าอำนาจจำแนก	ค่าความเชื่อมั่น
		r ₁₂	r ₁₃	r ₂₃		
1. จับคู่	1	0.86	0.83	0.89	0.42	0.83
1.1 ตำแหน่งมือ	1					
1.2 ระยะห่าง	1					
1.3 การยืน	1					
2. เริ่มต้น	0.86-1.00	0.86	0.94	0.93	0.33	
2.1 การเคลื่อนเท้า	1					
2.2 ลงจังหวะดนตรี	0.86					
2.3 เคลื่อนที่พร้อมกัน	1					
3. ลวดลาย	0.86-1.00	1.00	1.00	1.00	0.36	
3.1 ลวดลายเริ่มและจบ	0.86					
3.2 ลวดลายเดินครบ	1					
3.3 ลวดลายเดินไม่ครบ	0.86					
4. จังหวะ	0.86	1.00	1.00	1.00	0.31	
4.1 ลงจังหวะ 4 ลวดลาย	0.86					
4.2 ลงจังหวะ 2-3 ลวดลาย	0.86					
4.3 ลงจังหวะ 1 ลวดลาย	0.86					

จากตารางที่ 2 พบว่าแบบประเมินทักษะลีลาศ สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีในรายวิชาหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล มีคุณภาพตามที่กำหนด คือ มีค่าความเที่ยงตรง (IOC) 0.86-1.00 (มากกว่า 0.50) มีค่าความเป็นปรนัย 0.83-1.00 มีค่าอำนาจจำแนก 0.31-0.42 มากกว่า 0.20 ทุกรายการ และมีค่าความเชื่อมั่น 0.83 (มากกว่า 0.70)

2.4 ผลการตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมินความพึงพอใจ หลังเรียนด้วยรูปแบบการสอนลีลาศ สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีในรายวิชาหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน เพื่อหาค่าความเที่ยงตรง (IOC) พบว่า มีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) 0.71-1.00 ซึ่งมากกว่า 0.50 จึงผ่านเกณฑ์ที่กำหนด

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยนำเสนอในประเด็นของการสร้างและพัฒนาแบบการสอนลีลาแบบผสมรูปแบบ สำหรับนักศึกษา ระดับปริญญาตรีในรายวิชาหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล พบว่า รูปแบบการสอนลีลาแบบผสมรูปแบบสำหรับ นักศึกษาระดับปริญญาตรีในรายวิชาหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ประกอบด้วย

1. หลักการของรูปแบบ เน้นการจัดการเรียนการสอนลีลา โดยใช้รูปแบบการสอนแบบผสมรูปแบบ เนื่องจากทักษะลีลานั้นช่วยในการสร้างเสริมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งการเต้นลีลานั้นเป็นการเคลื่อนไหวร่างกายในทุกส่วนไปตามจังหวะเพลง ไม่ว่าจะเป็นการใช้ศีรษะ ลำตัว แขนและขาอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นการสร้างความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อทั้งขาและแขน ความอ่อนตัวหรือความยืดหยุ่นของข้อต่อ ตลอดจนอวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สังวร จันทกร, 2561) ช่วยเพิ่มสมรรถนะของกล้ามเนื้อ ความยืดหยุ่น ความทนทานของหัวใจและหลอดเลือด และลดความตึงเครียดของข้อต่อ โดยสิ่งที่ควรทำคือ เพิ่มระยะเวลาในการเต้นอย่างต่อเนื่อง เริ่มจากการเต้นรำตามความยาวของเพลงไปจนกระทั่งสามารถเต้นรำได้ (Wright, J. P., 2013) ซึ่งในการเรียนการสอนลีลานั้นต้องเริ่มจากทักษะเบื้องต้น แล้วจึงเพิ่มทักษะที่สูงขึ้น จนสามารถลีลาเพื่อให้เกิดความชำนาญได้ ดังที่ บุญเลิศ กระบวนแสง ได้กล่าวว่า ธรรมชาติของการขยับร่างกายตามจังหวะแบบอัตโนมัติ หรือทุกอย่างที่เกิดขึ้นล้วนเป็นธรรมชาติ ที่สำคัญถ้าเราสอนให้ง่าย พูดเข้าใจง่าย คนเรียนจะเห็นภาพได้ชัดเจน จะทำให้ผู้ฝึกลีลาที่มีความก้าวหน้าในการฝึก และมีศิลปะของการลีลาอย่างแท้จริง (บุญเลิศ กระบวนแสง, 2561)

2. จุดมุ่งหมายของรูปแบบ ที่มีในการแบ่งกลุ่มแบบ TAI (Team - Assisted Individualization) มีการแบ่งทักษะผู้เรียนออกเป็น 3 ระดับ คือระดับทักษะดี ระดับทักษะปานกลาง และระดับทักษะอ่อน แล้วนำผู้เรียนมาแบ่งเป็นกลุ่มย่อย ๆ โดยแต่ละกลุ่มย่อยจะประกอบไปด้วยผู้เรียนที่มีระดับทักษะทั้ง 3 ระดับ โดยการจัดกิจกรรมในกลุ่มย่อย ผู้เรียนทุกระดับทักษะ ต้องมีระดับทักษะที่สูงขึ้นกว่าก่อนการทำกิจกรรม เนื่องจากการที่ได้กำหนดจุดมุ่งหมายอย่างชัดเจนนั้น จะส่งผลให้เป้าหมายในการทำกิจกรรมที่ชัดเจนซึ่งนำไปสู่การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่เหมาะสมกับเป้าหมายและผู้เรียนที่มีทักษะในแต่ละระดับ โดยพบว่า การจัดรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนในรายวิชาหมวดวิชาศึกษาทั่วไปนั้น ในกระบวนการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้เรียนจะช่วยพัฒนาทักษะของผู้เรียนให้สูงขึ้น ซึ่งสัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถบรรลุเป้าหมายของการมีทักษะการลีลาที่สูงขึ้น สอดคล้องกับ วิชา เล่าเรียนดี และคณะที่กล่าวว่า กลวิธีที่นำมาใช้เพื่อเสริมขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน หรือเสริมวิธีสอนในบางขั้นตอน เป็นวิธีปฏิบัติเฉพาะหรือกิจกรรมย่อย ๆ ที่เข้ามาช่วยให้มีประสิทธิภาพ และมีความ

น่าสนใจ สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ของผู้เรียนได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นกระบวนการ หรือขั้นตอนที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้นต่อไป (วัชรรา เล่าเรียนดี และคณะ, 2560)

3. รูปแบบการสอนลีลาศแบบผสมผสานรูปแบบ โดยใช้กิจกรรมการจัดการเรียนการสอน ต้องมีการกำหนดกิจกรรมที่ชัดเจน และขั้นตอนในการทำกิจกรรมที่แน่นอน ดังนั้นในกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จึงต้องให้ความสำคัญกับการตรวจสอบ แก้ไข และปรับปรุงทักษะการลีลาศของผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นทักษะในระดับใดก็ตาม เนื่องจากการฝึกทักษะลีลาศ จะต้องเน้นการปฏิบัติที่ถูกต้อง และต้องเป็นไปตามหลักการจัดการเรียนการสอนพลศึกษา โดยมีขั้นตอนตั้งแต่ การเตรียมการเรียนการสอน การอธิบายและสาธิต การฝึกปฏิบัติ การนำไปใช้ และการสรุปในแต่ละกิจกรรมของการเรียนการสอน ซึ่งแต่ละขั้นตอนของการจัดการเรียนการสอนนั้นต้องอยู่ภายใต้จำนวนเวลาที่เหมาะสมกับกิจกรรม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาด้านทักษะลีลาศที่สูงขึ้น ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากรูปแบบการสอนลีลาศแบบผสมผสานรูปแบบ จะเห็นได้ว่า การจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามหลักในการสอนพลศึกษาในแต่ละขั้นตอน กำหนดจำนวนเวลาในการทำกิจกรรมการเรียนการสอนไว้อย่างเหมาะสม ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาทักษะลีลาศของผู้เรียนให้ดีขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้วิจัยทำการสร้างรูปแบบการสอนลีลาศแบบผสมผสานรูปแบบนี้ขึ้น โดยใช้สภาพปัญหาที่แท้จริงของการจัดการเรียนการสอนลีลาศ ซึ่งในเรื่องของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่สูงขึ้น ดังที่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 ที่ระบุไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษา ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มศักยภาพ และมาตรา 24 ที่กำหนดว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการดังต่อไปนี้ 1) จัดเนื้อหาสาระ และกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล 2) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา 3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็นและทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง 4) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสาน สาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา 5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และ 6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความช่วยเหลือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

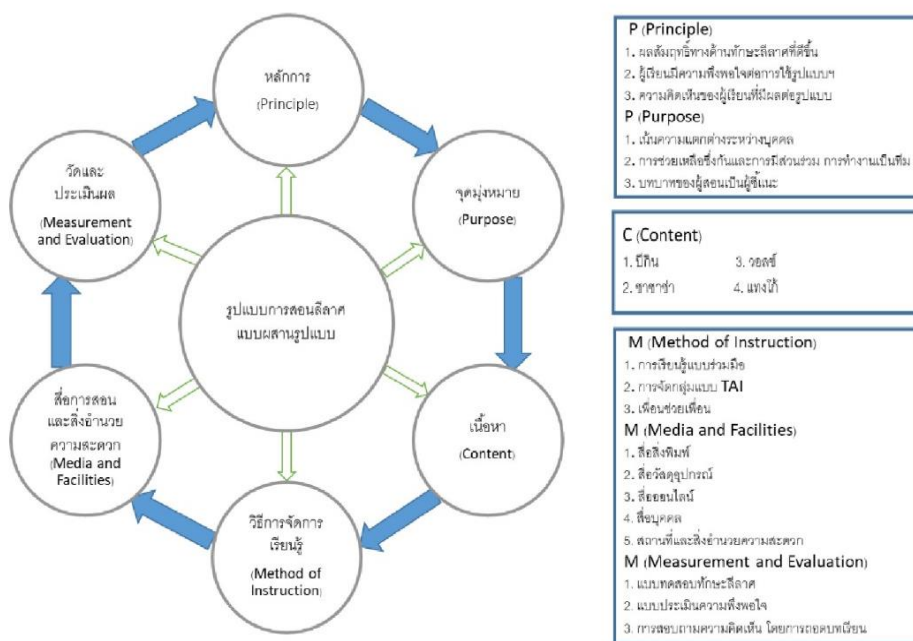
4. การวัดและประเมินผล ในรูปแบบการสอนลีลาศแบบผสมผสานรูปแบบนั้น การวัดและประเมินผลมีทั้งการประเมินผลทักษะก่อน และหลังการเรียนรู้ทักษะ และควรปฏิบัติในทุกทักษะ

ของการเรียน เนื่องจากการประเมินผลก่อนการเรียนนั้น จะทำให้ผู้สอนทราบถึงทักษะพื้นฐานของผู้เรียนแต่ละคนว่าเป็นอย่างไร และความแตกต่างของแต่ละบุคคลนั้นเป็นไปตามหลักการจัดรูปแบบการสอนที่เน้นการจัดการเรียนรู้รายบุคคล ดังที่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 26 ระบุไว้ว่า จัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาจาก พัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบ ควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอน ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ และรูปแบบการศึกษา จะเห็นได้ว่าเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดในรูปแบบการสอน เพื่อให้ผู้สอนสามารถรู้ถึง พัฒนาการของผู้เรียนในด้านทักษะ เพื่อนำไปสู่การพัฒนา ปรับปรุงแก้ไข ทักษะของผู้เรียนได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนนั้น

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบการสอนลีลาศแบบผสมผสานรูปแบบ ที่มีกระบวนการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบ โดยประยุกต์จากทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวคิดของ Bloom (Bloom, B. J. et al., 1956) ทฤษฎีการเรียนรู้ของ Maslow (Maslow, A. H., 1943) และกระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือ โดยมีองค์ประกอบหลักของรูปแบบ คือ 2P1C3M (มี 6 องค์ประกอบ) ดังนี้ 2P คือ Principle หลักการของรูปแบบ และ Purpose จุดมุ่งหมายของรูปแบบ 1C คือ Content เนื้อหา 3M คือ Method of Instruction วิธีการจัดการเรียนรู้ Media and Facilities สื่อการสอน และสิ่งอำนวยความสะดวก และ Measurement and Evaluation การวัดและประเมินผล โดยองค์ประกอบหลักของรูปแบบ 2P1C3M สามารถสรุปเป็นแผนภาพ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการสอนลีลาศแบบผสมผสาน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบ และแผนการจัดการเรียนรู้ของรูปแบบการสอนลีลาศแบบผสมผสานรูปแบบ ใน 4 ด้าน คือ ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นประโยชน์ และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ในสถานการณ์จริง นั้นผ่านเกณฑ์ที่กำหนด คือ มัชยฐาน (Md) มีค่าอย่างน้อย 3.50 และพิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR) ไม่เกิน 1.50 แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการสอนลีลาศแบบผสมผสานรูปแบบ ที่ประยุกต์มาจากแนวทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวคิดของ Bloom ทฤษฎีการเรียนรู้ของ Maslow โดยเน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) นั้นเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของรูปแบบ คือ 1) ให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางด้านการศึกษาระดับสูง 2) ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้แบบผสมผสาน 3) ความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อรูปแบบการสอนลีลาศแบบผสมผสาน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนต่อไป ข้อเสนอแนะสำหรับผู้สนใจสามารถนำรูปแบบการสอนลีลาศแบบผสมผสานรูปแบบไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน และสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามบริบทที่เหมาะสมในแต่ละสถาบัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หรือมีการวิจัยในเชิงขยายผลโดยนำรูปแบบการสอนลีลาศแบบผสมผสานรูปแบบนี้ไปปรับใช้กับกลุ่มเด็กพิการ หรือผู้ที่มีความต้องการเป็นพิเศษ ไม่ว่าจะเป็นทางการมองเห็นทางการได้ยิน ทางร่างกาย เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีเพิ่มขึ้นในสถาบันการศึกษาปัจจุบัน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของปริญญาานิพนธ์ เรื่องการพัฒนารูปแบบการสอนลีลาศแบบผสมรูปแบบสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีในรายวิชาหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุริยางค์บัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เอกสารอ้างอิง

- กุลิสรา จิตรชญาวนิช. (2562). การจัดการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย. (2560). แนวทางการจัดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นสมรรถนะทางสาขาวิชาชีพ. เรียกใช้เมื่อ 19 สิงหาคม 2562 จาก <https://secondary.obec.go.th/newweb/wp-content/uploads/2017/12/E-EN21book.pdf>
- คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2542). พระบรมราโชวาท. เรียกใช้เมื่อ 28 กรกฎาคม 2562 จาก <http://www.identity.opm.go.th/identity/content/index.asp>
- จินตนา สรายุทธพิทักษ์. (2558). โปรแกรมสุขภาพในโรงเรียน. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณิรดา เวชญาลักษณ์. (2561). หลักการจัดการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทีศนา แชมมณี. (2561). ศาสตร์การสอน. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธงชัย สมบูรณ์. (2562). วาทกรรมการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุวิทย์วิทยาสาน.
- บุญเลิศ กระบวนแสง. (2561). โยกย้ายสะโพกกับ"ลีลาศ" วัคซีนต้านโรค-ฝึกการทรงตัว. เรียกใช้เมื่อ 22 ตุลาคม 2563 จาก <https://www.thaipost.net/main/detail/17332>
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2543). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พิชิต ภูติจันทร์. (2549). กีฬาลีลาศ. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- รังสฤษฏ์ บุญชลอ. (2551). (2551). ประวัติและการลีลาศ Social Dance. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สกายบุกส์จำกัด.

- วรศักดิ์ เพียรชอบ. (2561). รวมบทความเกี่ยวกับปรัชญา หลักการ วิธีสอนและการวัดเพื่อประเมินผลทางพลศึกษา. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัชรรา เล่าเรียนดี และคณะ. (2560). กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อพัฒนาการคิดและยกระดับคุณภาพการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เพชรเกษมพริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด.
- สังวร จันทกร. (2561). สีสาคเพื่อสุขภาพ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อินดี้ พริ้นตริง.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2549). การประเมินอภิमान. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Bloom, B. J. et al. (1956). Taxonomy of Educational Objectives Handbook I Cognitive Domain. New York: David McKay.
- Lasley, T. J. & Matczynski, T. J. . (1997). Strategies for teaching in a diverse society: Instructional models. Belmont. CA: Wadsworth.
- Likert, R. A. . (1961). New Patterns of Management. New York: McGraw-Hill Book Company Inc.
- Maslow, A. H. (1943). A Theory of Human Motivation. Journal Psychology Review, 50(1), 370 - 396.
- Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K. (1997). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. Dutch Journal of Educational Research, 2(1), 49 - 60.
- Tripp, S. D. & Biche meyer, B. (1990). Rapid - Prototyping: An Alternative Instructional Design- Strategy. Educational Technology Research and Development, 38(1), 31-44.
- Wright, J. P. (2013). Social Dance : Steps to Success. Illinois : Human Kinetics, Inc.

สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ*

THE STATE OF PROBLEMS AND GUIDELINES FOR THE DEVELOPMENT OF BUDDHIST SCHOOL PROJECTS

พระศรีธรรมภาณี

Phrasridhammabhani

พระมหาณรงค์ราช ครองเชื้อ

Phramaha Narongraj Krongchuea

พระมหานพดล ธมมานนโท

Phramahanoppadol Dhammanato

นิรุต ป้องสีดา

Nirut Pongsida

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: surasak.sil@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นงานวิจัยแบบผสานวิธี ได้แก่ เชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม มีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษา 2) ครู และ 3) ศึกษานิเทศก์ จำนวน 238 คน ใช้การวิเคราะห์สถิติค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษา 2) ครู และ 3) ศึกษานิเทศก์ จำนวน 20 คน โดยวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และสรุปเป็นภาพรวม ผลการวิจัยพบว่า สภาพและปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนในโครงการวิถีพุทธ มี 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านเตรียมการ ($\bar{X}$ = 4.32, S.D. = 0.29), ($\bar{X}$ = 4.36, S.D. = 0.33) 2) ด้านการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ ($\bar{X}$ = 4.08, S.D. = 0.69), ($\bar{X}$ = 4.32, S.D. = 0.29) 3) ด้านการดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา ($\bar{X}$ = 4.03, S.D. = 0.74), ($\bar{X}$ = 4.35, S.D. = 0.48) 4) ด้านการดูแลสนับสนุนใกล้ชิด ($\bar{X}$ = 4.21, S.D. = 0.48), ($\bar{X}$ = 4.35, S.D. = 0.63) 5) ด้านการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง ($\bar{X}$ = 4.26, S.D. = 0.63), ($\bar{X}$ = 4.37, S.D. = 0.51) และ 6) ด้านการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน ($\bar{X}$ = 4.32, S.D. = 0.45), ($\bar{X}$ = 4.32, S.D. = 0.45) ด้านแนวทางการ

* Received 5 May 2021; Revised 18 May 2021; Accepted 27 May 2021

พัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนในโครงการวิถิพุทธ ได้แก่ 1) ควรสนับสนุนให้มีพระธรรมทูตมาให้ความรู้ตามโรงเรียนต่าง ๆ ตามวาระและโอกาส 2) ควรบูรณาการกิจกรรมวิถิพุทธให้สัมพันธ์กับกิจกรรมคุณธรรมอื่นในโรงเรียน 3) ควรปฏิบัติกิจกรรมวิถิพุทธให้นักเรียนทุกวันอย่างสม่ำเสมอ 4) ควรนำกิจกรรมวิถิพุทธเป็นส่วนหนึ่งของการประเมิน และ 5) กิจกรรมวิถิพุทธมีความสอดคล้องกับแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ร่วมสร้างสังคมมีคุณธรรม

คำสำคัญ: สภาพปัญหา, แนวทางการพัฒนา, โรงเรียนวิถิพุทธ

Abstract

The objectives of this article were to study state of Problem conditions and guidelines for the development of Buddhist school projects. The research was methods both quantitative and questionnaires. Use Stratified Random Sampling the sample group includes: administrators and teachers in the basic education commission of 238 peoples. Using frequency statistical analysis, percentage, mean and standard deviation. And qualitative In-depth interviews by purposive sampling were key informants such as: administrators and teachers in the basic education commission of 20 peoples, by analyzing the content and summarizing. The research was found that: state of operation, problems and development in Buddhist school are 6 aspects: 1) preparation ($\bar{X} = 4.32$, S.D.= 0.29), ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.33), 2) implementation of the condition and composition ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.69), ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.29), 3) implementation of trisikkha system development ($\bar{X} = 4.03$, S.D.= 0.74), ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.48), 4) support and supervision ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.48), ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.63), 5) continuous improvement and development ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.63), ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.51), และ 6) evaluation and dissemination of performance ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.45), ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.45). The guidelines for the development of school operations in the Buddhist school Project are as follows: 1) Buddhist dharma should be encouraged to provide knowledge in schools according to the agenda and opportunity, 2) Buddhist of life activities should be integrated with other moral activities in School, 3) Buddhism activities should be carried out for students every day on a regular basis, 4) Buddhist activities should be taken as part of the assessment, and 5) Buddhist activities are in line with the 2nd National Moral Promotion Master Plan to build a moral society.

Keywords: Problems, Development, Buddhist School

บทนำ

วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทยได้รับการกล่อมเกลาจากคำสอนของพระพุทธศาสนา มาตั้งแต่ยุคแรกของประวัติศาสตร์ชาติไทย จนกล่าวได้ว่าวิถีพุทธ คือ วิถีวัฒนธรรมของชาวไทย ส่วนใหญ่ หลักคำสอนของพระพุทธศาสนามีความเป็นเอกลักษณ์ที่ทั่วโลกตระหนักและให้การยอมรับพุทธธรรมเป็นความรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจธรรมชาติของโลกและชีวิตที่แท้จริง และฝึกฝนให้ศาสนิกชนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ตั้งแต่ระดับ การดำเนินชีวิตของคนทั่วไปในคือ การกิน การอยู่ การดู การฟังจนถึงระดับการดำเนินชีวิต ของนักบวช ผู้มั่งมีชีวิตที่บริสุทธิและในทุกระดับยังผลให้ศาสนิกชนมีความสุขพร้อม ๆ กับช่วยให้คนรอบข้างและสังคมมีความสุขพร้อมกันไป ในปัจจุบันวิทยาการเทคโนโลยีและการสื่อสารเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชน ทั่วไปก่อให้เกิดความสับสนในการรับและเลือกใช้ค่านิยม ซึ่งเทคโนโลยีสมัยใหม่ไม่ได้มีบทบาท เพียงแค่อำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิตและการสื่อสารในสังคมเท่านั้น แต่ยังเข้ามามี บทบาทในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม มุมมอง วิธีคิด ทศนคติ ค่านิยมทางสังคม และวัฒนธรรม ของผู้ใช้อีกด้วย ทำให้เด็กในยุคดิจิทัลจึงมีมุมมองความคิดที่แตกต่างออกไป (กานต์ เชาว์ นิรัตติชัย, 2557) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธศาสนาเป็นความพยายามใน การผสมผสานเอาหลักธรรม ของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับวิชาสมัยใหม่ ก่อให้เกิด การบูรณาการหรือผสมผสานด้วยการพยายาม ในการที่จะใช้หลักไตรสิกขา หรือศีล สมาธิ และปัญญา อันเป็นคำสอนของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จน หล่อหลอมให้เกิดเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยพุทธบูรณาการเพื่อเป็นคนดีคนเก่งใน ศตวรรษที่ 21 (พระเทพสิงหราชจารย์ (โสภณ โสภโณ ยอดคำปา), 2561)

จากความสำคัญของนโยบายหลักของกระทรวงศึกษาธิการและความสำคัญของพุทธ ศาสนาที่จำเป็นต้องเข้ามาเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาให้กับเยาวชน หัวใจสำคัญของ การศึกษาคือ “การเรียนรู้ของผู้เรียน” ในการปฏิรูปการศึกษาให้ประสบความสำเร็จจึงมีความ จำเป็นต้อง “ปฏิรูปการเรียนรู้” ของผู้เรียน ซึ่งในการปฏิรูปการเรียนรู้ที่มีองค์ประกอบสำคัญ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ได้แก่ 1) ครูผู้สอน 2) หลักสูตร 3) การเรียนการสอน และ 4) การวัด และประเมินผล องค์ประกอบทั้ง 4 ประการดังกล่าวจะสนับสนุน และเอื้อให้ผู้เรียนเกิด การเรียนรู้ที่มีคุณภาพ และเกิดสมรรถนะสำคัญสามารถใช้ได้ในชีวิตจริง (สำนักงานเลขาธิการ สภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2562) การพัฒนาคนหรือทุนมนุษย์ให้เข้มแข็งพร้อมรับ การเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคศตวรรษที่ 21 และการเสริมสร้างปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อ การพัฒนาคุณภาพของคนทั้งในเชิงสถาบันระบบโครงสร้างของสังคมให้เข้มแข็ง สามารถเป็น ภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทำให้มีการวางแผนพัฒนาการศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 11 พ.ศ.2555- 2559 ขึ้นภายใต้กรอบทิศทางของแผน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554) และสอดคล้องเชื่อมโยง

กับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2555 - 2559) ตลอดจนสภาพปัญหาจากการจัดและพัฒนาศึกษาของ กระทรวงศึกษาธิการในระยะเวลาที่ผ่านมา ซึ่งพบว่ายังมีปัญหาที่จำเป็นต้องปรับปรุงและพัฒนาทั้ง ด้านการส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชน ด้านคุณภาพการศึกษาโดยเฉพาะระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศที่ยังอยู่ ในระดับต่ำ ตลอดจนสภาพการบริหารและจัดการศึกษาที่ยังต้องเพิ่มเติมในด้านประสิทธิภาพ (สำนักงาน ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2555) ดังที่กล่าวมาแล้วในเบื้องต้นทำให้สถานศึกษาเห็น ความสำคัญในการจัดกิจกรรมที่จะนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการ บริหารและเน้นการพัฒนาผู้เรียนโดยบูรณาการตามหลักไตรสิกขา โรงเรียนวิถิพุทธจึง เป็นโรงเรียนรูปแบบใหม่ที่มีการดำเนินงานในการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้ หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เน้นการจัดสภาพทุก ๆ ด้าน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธ ธรรม ที่ส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญา วุฒิธรรมให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน โดยมีผู้บริหาร ครู พระภิกษุ และชุมชนเป็นผู้ขับเคลื่อนให้บรรลุตามเจตนารมณ์โดย ะยะแรก มีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการเมื่อเดือนพฤษภาคม 2546 จำนวน 80 โรงเรียน ซึ่งมีทั้ง ระดับประถม มัธยมศึกษา และอาชีวศึกษา กระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ นับถึง ปัจจุบันถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2564 มีจำนวนนักเรียน 20,916 แห่ง (โรงเรียนวิถิพุทธ, 2564)

โรงเรียนวิถิพุทธจึงเป็นโครงการที่เน้นนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้หรือ ประยุกต์ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นการพัฒนาตามหลัก ไตรสิกขาอย่างบูรณาการ เป็นการพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญและเน้น ความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรมซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่กล่าวไว้ ว่าการศึกษาจะก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ได้นั้นต้องเป็นการจัดการศึกษาเพื่อสร้างคนให้เกิดความรู้คู่ คุณธรรม กระทรวงศึกษาธิการจึงมีแนวคิดที่จะส่งเสริมให้สถานศึกษานำระบบของพุทธธรรม มาประยุกต์ในระบบการเรียนการสอนในสถานศึกษาปัจจุบัน เพื่อพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็น สังคมมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาได้กำหนดไว้ให้เยาวชนมีคุณสมบัติ ของการเป็นคนดี คนเก่งและเป็นคนที่มีความสุขอย่างแท้จริง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2548) โดยโครงการโรงเรียนวิถิพุทธนี้กระทรวงศึกษาธิการต้องการที่จะให้เป็นจุดสำคัญของการนำ คุณค่าพุทธธรรมมาสู่สังคมไทยโดยผ่านการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนให้มีความชัดเจนมากกว่า ที่ผ่านมามีคำกล่าวที่ว่า การนำระบบวิถีชีวิตมาแสดงให้เยาวชนซึ่งเป็นกำลังของชาติใน อนาคตเข้าใจ และตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองในการดำรงอยู่ในสังคมไทยเป็นสิ่ง สำคัญ สารที่สำคัญในไตรรัตน์จะจำเป็นต้องจัดเข้ามาอยู่ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการบริหารงานแนวพุทธ ตามแนวโครงการโรงเรียนวิถิพุทธโดยแท้จริงแล้วองค์ความรู้ที่ เนื่องด้วยพุทธธรรมหรือพุทธศาสนา สามารถนำมาประยุกต์แก้ปัญหาและทำให้ประชาคมโลก ประสบสันติสุขได้อย่างถาวร ถ้ามีการสร้างเสริมและพัฒนาเกื้อหนุนมิตรในระดับนานาชาติ

กล่าวโดยสรุปคือ วิถีพุทธเป็นการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องสมบูรณ์ทั้งกาย วาจา จิตวิญญาณ เป็นการปฏิรูปการศึกษาไทยให้เป็นเครื่องมือพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ผู้มีจิตใจสูงได้ ทั้งนี้เพื่อมุ่งพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยหวังว่าโรงเรียนวิถีพุทธซึ่งเป็นหนึ่งในโรงเรียนอีกรูปแบบหนึ่งจะช่วยผลักดันให้เด็กและเยาวชนเป็นคนเก่งคนดี และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข (อังคณา ฝุยพรม และอัสวฤทธิ์ อุทัยรัตน์, 2557) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาและทำวิจัยสภาพปัญหาและแนวโน้มทิศทางการดำเนินการดำเนินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในประเทศไทย เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางการปรับปรุงแก้ไขการบริหารโครงการให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเกิดประโยชน์กับผู้บริหารคณะครู นักเรียนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้มีคุณภาพสูงขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนในโครงการวิถีพุทธ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตการวิจัย

1.1 ด้านประชากร (Population) คือ บุคลากรของโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 5,498 คน (โรงเรียนวิถีพุทธ, 2564)

1.1.1 กลุ่มตัวอย่าง (Sample) คือ ผู้บริหารและครูในสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยแบ่งออกเป็นภูมิภาค คือ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคอีสาน โดยการสุ่มเลือกตัวอย่างหลายขั้นตอนแบบแบ่งชั้นภูมิ ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารสถานศึกษา 2) ครู และ 3) ศึกษาานิเทศก์ จำนวน 238 คน โดยใช้สูตรของ Krejcie and Morgan (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970)

1.1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เลือกตัวอย่างแบบเจาะจง เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 8 คน 2) ครู จำนวน 10 คน และ 3) ศึกษาานิเทศก์ จำนวน 2 คน จำนวนทั้งหมด 20 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกคือ บุคลากรของโครงการโรงเรียนวิถีพุทธแต่ละสายงานมีความเชี่ยวชาญเฉพาะในงานที่รับผิดชอบไม่ต่ำกว่า 3 ปี และข้อมูลที่ได้ครบถ้วนจากการสัมภาษณ์ตามจำนวนนี้ถือว่าเหมาะสมเพราะเป็นข้อมูลที่อึดตัว

2. ด้านเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ โดยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามซึ่งให้ผู้เชี่ยวชาญด้านโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหา แล้วนำไปหาค่าความเที่ยงตรงโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC มีค่าไม่ต่ำกว่า 0.50 - 1.00 (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) นำไปทดลองใช้กับกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่ตัวอย่าง จำนวน 30 คน และได้หาค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach, L. J., 1990) เท่ากับ 0.95 และจัดทำ

แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์แบ่งเป็น 4 ตอน คือ 1) ข้อมูลพื้นฐาน (Checklist) 2) สภาพการดำเนินงานโรงเรียนในโครงการวิถิพุทธ และ 3) ปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนในโครงการวิถิพุทธ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert, R., 1967) (โดยแบ่งช่วงของคะแนน ได้แก่ 1 หมายถึง น้อยที่สุด 2 หมายถึง น้อย 3 หมายถึง มีปานกลาง 4 หมายถึง มาก และ 5 หมายถึง มากที่สุด 4) ข้อเสนอแนะ เชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยเลือกจากคุณสมบัติผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการสอนศีลธรรมในโรงเรียน แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ 1) ข้อมูลพื้นฐาน 2) การดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ และ 3) แนวทางการพัฒนาโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ

3. ด้านการเก็บข้อมูล คือ สัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยแบ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 สภาพและปัญหาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ (แบบสอบถาม) ระยะที่ 2 การดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ (แบบสัมภาษณ์) และระยะที่ 3 แนวทางการพัฒนาโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ (สนทนากลุ่ม)

4. ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล คือ เชิงปริมาณเป็นการวิเคราะห์ด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และเชิงคุณภาพวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) นำข้อมูลที่ได้มาจัดเรียงเป็นหมวดหมู่ และสรุปเป็นภาพรวม

ผลการวิจัย

การศึกษาศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ พบว่า ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชายจำนวน 290 คน คิดเป็นร้อยละ 58.70 มีอายุ 30 - 45 ปี จำนวน 198 คน คิดเป็นร้อยละ 40.08 มีวุฒิทางการศึกษาสูงสุดจบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 238 คน คิดเป็นร้อยละ 48.17 และมีประสบการณ์ทำงานระหว่าง 11 - 15 ปี จำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 35.42 โดยมีด้านสภาพการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ มี 6 ด้าน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ด้านสภาพการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ

ข้อ	การดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านการเตรียมการ				
1	โรงเรียนมีการจัดเตรียมจัดหาห้องที่จะช่วยพัฒนาศีล สมาธิ ปัญญาให้กับนักเรียน	4.34	0.60	มาก
2	โรงเรียนมีการจัดเตรียมจัดหาห้องที่จะช่วยพัฒนาศีล สมาธิ ปัญญาให้กับนักเรียน	4.29	0.52	มาก
3	โรงเรียนมีการเตรียมบุคลากรในสถานศึกษาที่จะรับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ	4.18	0.76	มาก
ด้านการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ				
1	โรงเรียนจัดหาบุคคลมาอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ	4.32	0.60	มาก

ข้อ	การดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
2	โรงเรียนจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและแผนปฏิบัติการที่บรรจุโครงการและกิจกรรมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ	4.26	0.58	มาก
3	โรงเรียนจัดสิ่งแวดล้อมและสถานที่ที่เหมาะสมกับการเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ เช่น สวนป่า สวนธรรมชาติ ชุมพระพุทธรูป ป้ายนิเทศเกี่ยวกับธรรมะติดตามสถานที่ต่าง ๆ เป็นต้น	3.55	0.83	มาก
ด้านการดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา				
1	จัดประกวดแข่งขันการทำความดีในด้านต่าง ๆ ในโรงเรียนมีรางวัลเป็นคะแนนในระดับต่างๆ เพื่อจูงใจในการทำความดีอันเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของการรู้จักทำความดี	4.26	0.63	มาก
2	การสร้างแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนที่เอื้อและสนับสนุนต่อการพัฒนาไตรสิกขาของนักเรียน	4.25	0.49	มาก
3	โรงเรียนจัดอบรมโครงการธรรมะต่าง ๆ และนิมนต์พระมาเทศนาในโรงเรียนให้กับบุคลากรในโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ	3.55	1.14	มาก
ด้านการดูแลสนับสนุนใกล้ชิด				
1	โรงเรียนจัดสรรงบประมาณให้กับโครงการและกิจกรรมอย่างเพียงพอ	4.48	0.50	มาก
2	โรงเรียนจัดหาบุคลากรมาให้ความรู้แก่บุคลากรและนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ	4.46	0.57	มาก
3	โรงเรียนสนับสนุนในการสร้างและพัฒนาห้องเรียนรวมทั้งแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน	4.18	0.48	มาก
ด้านการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง				
1	พัฒนาคิดสร้างสรรค์กิจกรรมใหม่ๆ ที่สนับสนุนให้นักเรียนเป็นคนดี	4.25	0.49	มาก
2	นำผลการจัดกิจกรรมและโครงการมานำเสนอและพูดคุยอภิปรายกันภายในโรงเรียนเพื่อหาข้อเสนอแนะและปรับปรุงพัฒนาในปีต่อไปเสมอ	4.15	0.55	มาก
3	มีการสำรวจและประเมินความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมโครงการ	3.55	1.14	มาก
ด้านการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน				
1	มีการวิเคราะห์แผนงานหรือกิจกรรมทุกระยะในช่วง 1 ปี หรือ 3 ปี	4.48	0.50	มาก
2	นำโครงการและกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธไปเป็นส่วนหนึ่งในการประกันคุณภาพการศึกษา	4.40	0.49	มาก
3	มีแหล่งเรียนรู้เชิงประจักษ์ภายในโรงเรียน	4.16	0.37	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า มีการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ได้แก่

1. ด้านเตรียมการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.29) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ โรงเรียนมีการจัดเตรียมจัดหาห้องที่จะช่วยพัฒนาศีล สมาธิ ปัญญาให้กับนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.60) รองลงมาคือ โรงเรียนมีการสำรวจและสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งศึกษาหาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.52) และน้อยที่สุดคือ โรงเรียนมีการเตรียมบุคลากรในสถานศึกษาที่จะรับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.76)

2. ด้านการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.69) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ โรงเรียนจัดหาบุคลากรมาอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.60) รองลงมาคือ โรงเรียนจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและแผนปฏิบัติการที่บรรจุโครงการและกิจกรรมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.58) และน้อยที่สุดคือ โรงเรียนจัดสิ่งแวดล้อมและสถานที่ที่เหมาะสมกับการเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ เช่น สวนป่า สวนธรรมชาติ ชุมพระพุทธรูป ป้ายนิเทศเกี่ยวกับธรรมะติดตามสถานที่ต่าง ๆ มีห้องจริยธรรม เปิดเพลงที่เกี่ยวกับธรรมะในช่วงพักกลางวัน เป็นต้น ($\bar{X} = 3.55$, S.D. = 0.83)

3. ด้านการดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.74) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ จัดประกวดแข่งขันการทำความคิดในด้านต่าง ๆ เช่น นักเรียนเรียนดี นักเรียนประพฤติดี นักเรียนมารยาทดี นักเรียนจิตอาสา เป็นต้น ในโรงเรียนมีรางวัลเป็นคะแนนในระดับต่างๆเพื่อจูงใจในการทำความคิดอันเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของการรู้จักทำความดี ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.63) รองลงมาคือ การสร้างแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนที่เอื้อและสนับสนุนต่อการพัฒนาไตรสิกขาของนักเรียน เช่น แหล่งเรียนรู้ต้นไม้พูดได้ ห้องนั่งสมาธิ สวนป่าที่มีต้นไม้ร่มรื่น สงบ ธนาคารความคิด เป็นต้น ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.49) และน้อยที่สุดคือ โรงเรียนจัดอบรมโครงการธรรมะต่าง ๆ และนิมนต์พระมาเทศนาในโรงเรียนให้กับบุคลากรในโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X} = 3.55$, S.D. = 1.14)

4. ด้านการดูแลสนับสนุนใกล้ชิด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.48) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ โรงเรียนจัดสรรงบประมาณให้กับโครงการและกิจกรรมอย่างเพียงพอ ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.50) รองลงมาคือ โรงเรียนจัดหาบุคลากรมาให้ความรู้แก่บุคลากรและนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.57) และน้อยที่สุดคือ โรงเรียนสนับสนุนในการสร้าง พัฒนาห้องเรียน และแหล่งเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.48)

5. ด้านการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.63) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ พัฒนาคิดสร้างสรรค์กิจกรรมใหม่ๆ ที่สนับสนุนให้นักเรียนเป็นคนดี ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.49) รองลงมาคือ นำผลการจัดกิจกรรมและโครงการมาเสนอและพูดคุยอภิปรายกันในห้องเรียนเพื่อหาข้อเสนอแนะและปรับปรุงพัฒนาในปีต่อไปเสมอ ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.55) และน้อยที่สุดคือ มีการสำรวจและประเมินความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ($\bar{X} = 3.55$, S.D. = 1.14)

6. ด้านการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.45) เมื่อพิจารณารายข้อมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ มีการวิเคราะห์แผนงานหรือกิจกรรมทุกระยะในช่วง 1 ปี หรือ 3 ปี ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.50) รองลงมาคือ นำโครงการและกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธเป็นส่วนหนึ่งในการประกันคุณภาพการศึกษา

($\bar{X}$ = 4.40, S.D.= 0.49) และน้อยสุดคือ มีแหล่งเรียนรู้เชิงประจักษ์ภายในโรงเรียน ($\bar{X}$ = 4.16, S.D. = 0.37)

ด้านปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนในโครงการวิถีพุทธ ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านเตรียมการ ($\bar{X}$ = 4.36, S.D. = 0.33) พบว่า โรงเรียนยังมีวิสัยทัศน์ที่มุ่งจะพัฒนานักเรียนด้วยการนำวิถีพุทธมาใช้ในโรงเรียนน้อย ไม่มีการจัดซื้อจัดหาหนังสือหรือสื่อที่จะเป็นตัวช่วยในการให้นักเรียนเข้าถึงวิถีพุทธ 2) ด้านการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ ($\bar{X}$ = 4.32, S.D. = 0.29) พบว่า หลักสูตรหรือแผนการจัดการเรียนรู้ของครูขาดการเชื่อมโยงเข้าสู่หลักการของวิถีพุทธ ครูจึงไม่ได้สอดแทรกคุณธรรมเข้าไปในรายวิชาที่สอน 3) ด้านการดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา ($\bar{X}$ = 4.35, S.D. = 0.48) พบว่า โรงเรียนขาดหลักสูตรและกิจกรรมในหลักสูตรที่มุ่งสู่ความเป็นวิถีพุทธ 4) ด้านการดูแลสนับสนุนใกล้ชิด ($\bar{X}$ = 4.35, S.D. = 0.63) พบว่า โรงเรียนได้รับงบประมาณจากต้นสังกัดน้อย ผู้บริหารต้องหาหน่วยงานภายนอกมาดูแลการจัดกิจกรรมวิถีพุทธในโรงเรียน 5) ด้านการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง ($\bar{X}$ = 4.37, S.D. = 0.51) พบว่า โครงการและกิจกรรมที่ผลการประเมินไม่เหมาะสมไม่ได้รับการแก้ไขและปรับปรุง และกิจกรรมไม่แปลกใหม่ นักเรียนจึงไม่สนใจเท่าที่ควร และ 6) ด้านการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน ($\bar{X}$ = 4.32, S.D. = 0.45) พบว่า กิจกรรมวิถีพุทธของโรงเรียนขาดการวิเคราะห์และการเผยแพร่ต่อสาธารณชนยังมีน้อย

ด้านแนวทางการพัฒนาโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โดยสามารถสรุปผลเป็นตารางตามหลักการอริยสัจ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แนวทางการพัฒนาโครงการโรงเรียนวิถีพุทธตามหลักการอริยสัจ

ปัญหา (ทุกข)	1. โครงการโรงเรียนวิถีพุทธยังไม่เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตในโรงเรียน ยังคงเป็นโครงการหรือกิจกรรมพิเศษที่ทำเป็นครั้งคราวในโรงเรียนเท่านั้น การปฏิบัติกิจกรรมเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรม หรือกิจกรรมทางพระพุทธศาสนายังไม่ใช่วิถีพุทธที่แท้จริง 2. โรงเรียนวิถีพุทธจะถูกจัดให้รับผิดชอบโดยบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียนทั้งหมด การได้รับงบประมาณจัดสรร การมีห้องที่เป็นสัดส่วนและเฉพาะ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมโครงการจึงมีน้อย
สาเหตุ (สมุทัย)	1. ผู้บริหารและครูขาดความองค์ความรู้ปรัชญาการศึกษาแนวพุทธที่นำไปสู่การปฏิบัติตามบริบทเชิงพื้นที่ของโรงเรียน 2. ผู้บริหารและครูมีทัศนคติว่าโครงการวิถีพุทธเป็นเหมือนการงานอีเว้นท์ (Event) 3. ครูหรือผู้ทำหน้าที่สอนขาดแผนการจัดการเรียนรู้ที่เป็นไปตามกระบวนการไตรสิกขา (Mindfulness based Learning)

ตารางที่ 2 แนวทางการพัฒนาโครงการโรงเรียนวิถีพุทธตามหลักการอริยสัจ (ต่อ)

เป้าหมาย (นิโรธ)	เพื่อสร้างปรับชุดความคิดให้กับผู้อำนวยการ ครูและบุคลากรทางการศึกษาในนำปรัชญาการศึกษาแนวพุทธไปใช้ในโรงเรียนทั้งระบบให้เหมาะสมกับบริบทเชิงพื้นที่ให้เป็นวิถีชีวิต
แนวทางแก้ไข (มรรค)	1. ควรมีการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อปรับชุดความคิดและเครื่องมือในการบริหารวิถีพุทธแก่ผู้บริหารโรงเรียน
	2. ควรมีการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อปรับชุดความคิด ทักษะการออกแบบการสอนแบบตื่นรู้ (ไตรสิกขา) และทักษะออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้วยเครื่องมือการสอนที่หลากหลายซึ่งเหมาะสมกับธรรมชาติของวิชาแก่ครูและผู้ที่ทำหน้าที่สอน
	3. ควรมีการกำกับติดตามหรือนิเทศในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธมากขึ้น
	4. ควรมีการถอดบทเรียนการเรียนรู้ทุกครั้งหลังการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความเป็นวิถีพุทธ ทั้งกิจกรรมประจำของโรงเรียนทั้งกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ของครูหรือผู้ที่ทำหน้าที่สอนแต่ละหมวดหรือกลุ่มสาระ เพื่อปรับปรุงและพัฒนากิจกรรม วิธีการสอน

จากตารางที่ 2 พบว่า การนำกิจกรรมวิถีพุทธเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินโรงเรียนในทุกระดับ และกิจกรรมวิถีพุทธควรมีความสอดคล้องกับแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ร่วมสร้างสังคมคุณธรรม “พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา” สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญว่า

“เห็นด้วย ตามผลที่ได้จากการใช้แบบสอบถาม เพราะมีแหล่งเรียนรู้ที่เป็นต้นแบบวิถีพุทธที่มีความพร้อมและปฏิบัติได้ผลการได้เปิดโลกทัศน์ในการศึกษาดูงานจึงเป็นสิ่งสำคัญ มีข้อเสนอแนะ ด้านการเตรียมบุคลากรที่จะดำเนินการนอกจากบุคลากรในโรงเรียนแล้ว ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเห็นว่าควรมีพระสงฆ์เข้ามาช่วยดำเนินการด้วยได้ อาจจะมาเป็นวันใดวันหนึ่งในสัปดาห์ก็ได้” (ครู, 2563)

“เห็นด้วยคือการพัฒนาคิดสร้างสรรค์กิจกรรมใหม่ๆที่สนับสนุนให้นักเรียนเป็นคนดี เพราะการสร้างสรรคสิ่งใหม่ๆในการกระตุ้นให้นักเรียนได้สนใจและตื่นตัวตลอดเวลาไม่สร้างความน่าเบื่อหน่ายให้กับนักเรียน โอกาสที่จะประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรมจึงมีมากขึ้น ส่วนการนำผลการจัดกิจกรรมและโครงการมานำเสนอและพูดคุยอภิปรายกันในโรงเรียนเพื่อหาข้อเสนอแนะและปรับปรุงพัฒนาในปีต่อไปเสมอ” (ผู้บริหารสถานศึกษา, 2563)

“ควรเพิ่มกิจกรรมวิถีพุทธลงไปให้มากขึ้น ส่วนโรงเรียนมีการอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธน้อย/ครูผู้สอนจึงขาดความเข้าใจนั้น ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม เสนอแนะว่าควรเพิ่มกิจกรรมวิถีพุทธแทรกลงไปในแผนการจัดการเรียนรู้ให้ครบทุกรายวิชา” (ศึกษานิเทศก์, 2563)

อภิปรายผล

จากการศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ เห็นได้ว่า จากสภาพการดำเนินงานโรงเรียนในโครงการวิถีพุทธคือ มีการเตรียมบุคลากรที่รับผิดชอบ โครงการรวมถึงการจัดเตรียมอาคารสถานที่และห้องเรียนสำหรับใช้จัดกิจกรรม ตลอดจนการจัดสภาพและองค์ประกอบเพื่อเสริมสร้างบรรยากาศในการส่งเสริมความเป็นวิถีพุทธ ซึ่งในการดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา พบว่า โรงเรียนมีโครงการและกิจกรรมวิถีพุทธให้กับบุคลากรในโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ มีการสนับสนุนทั้งจากต้นสังกัดและหน่วยงานภายนอกเพื่อมาใช้ในการสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และมีการประเมินเพื่อนำมาการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง จนให้เกิดความพึงพอใจในโครงการ มีการเผยแพร่ผลการดำเนินงานโดยการจัดทำรายงานโครงการเป็นรูปเล่ม และปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนในโครงการวิถีพุทธคือ โรงเรียนยังมีวิสัยทัศน์ที่มุ่งจะพัฒนานักเรียนด้วยการนำวิถีพุทธมาใช้ในโรงเรียนน้อย ไม่มีการจัดซื้อจัดหาหนังสือหรือสื่อให้นักเรียนเข้าถึงวิถีพุทธ ด้านบุคลากรครูยังขาดการเชื่อมโยงเข้าสู่หลักการของวิถีพุทธ จึงไม่ได้สอดแทรกคุณธรรมเข้าไปในรายวิชาที่สอนเพื่อพัฒนาตามระบบไตรสิกขา และด้านการประเมินผลยังขาดความรู้ด้านวิธีการประเมิน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาศุภวัฒน์ สุขดำและคณะ กล่าวว่า ปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา จากการนิเทศติดตามประเมินผลของสำนักงานเขตพื้นที่ยังพบปัญหาในเรื่องอัตลักษณ์บางตัวชี้วัด เช่น การมีพระพุทธรูป การมีพระมาสอน การใส่ชุดขาว การสอบธรรมศึกษาและการรับประทานอาหารมังสวิรัต มีการติดตามประเมินผล แต่ยังขาดการลงพื้นที่ไปเพื่อติดตามผู้อำนวยการหรือครูผู้รับผิดชอบโรงเรียนวิถีพุทธไม่ใส่ใจ ไม่เห็นความสำคัญที่จะเข้ามารายงานการประเมินผ่านระบบตามกำหนดเวลา จึงทำให้ไม่ทันรอบของการประเมินและนโยบายขาดความต่อเนื่อง และการขาดงบประมาณในการอบรมพัฒนาให้ผู้รับผิดชอบที่เข้ามาดูแลระบบเข้าในระบบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธได้ ไม่ได้เก็บผลงานแบบรายงานผลการประเมินจากทางโรงเรียนไว้ จึงไม่มีการจัดระบบสารสนเทศ รวมถึงโรงเรียนมีปัญหาดำเนินการตามอัตลักษณ์ 29 ประการ ไม่สามารถปฏิบัติได้ทั้งหมด การประเมินอัตลักษณ์ไม่ควรเน้นแต่เอกสาร ควรเน้นลงพื้นที่ดูสภาพจริง และควรปรับอัตลักษณ์ใหม่ให้เหมาะสมแก่สังคมพุทธวัฒนธรรม (พระมหาศุภวัฒน์ สุขดำและคณะ, 2562)

สำหรับแนวทางการพัฒนาโครงการโรงเรียนวิถีพุทธตามหลักการอริยสัจคือ การนำกิจกรรมวิถีพุทธเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินในทุกระดับ และกิจกรรมวิถีพุทธควรมีความสอดคล้องกับแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ร่วมสร้างสังคมคุณธรรม “พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา” ได้แก่ ควรมีการสนับสนุนให้มีพระธรรมทูตมาให้ความรู้ตามโรงเรียนต่าง ๆ ตามวาระ และโอกาส โดยบูรณาการกิจกรรมวิถีพุทธให้สัมพันธ์กับกิจกรรมคุณธรรมอื่น ๆ ในโรงเรียน มีการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อปรับชุดความคิด ทักษะการออกแบบการสอนแบบตื่นรู้ (ไตรสิกขา) และทักษะออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้วยเครื่องมือการสอนที่หลากหลาย

ที่เหมาะสมกับธรรมชาติของวิชา ครู และผู้สอน มีการกำกับติดตามหรือนิเทศ และการถอดบทเรียนการเรียนรู้ทุกครั้งหลังการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความเป็นวิถีพุทธ สอดคล้องกับ เชวง อุปถัมภ์ กล่าวว่า แนวทางพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตากเขต 2 มีปัจจัยนำเข้าคือ การประชุมชี้แจงให้ความรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ศึกษาเอกสารโครงการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ ศึกษาดูงาน อบรมคุณธรรม จริยธรรมสำหรับผู้บริหาร ปลุกจิตสำนึกให้ผู้บริหารมีคุณธรรมจริยธรรมพรหมวิหารธรรม มีเหตุผล ผู้บริหารควรประสานคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ครู นักเรียน ให้มีส่วนร่วมวางแผนพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธให้มีเป้าหมายเดียวกันกับการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีกระบวนการดำเนินการคือ บ้าน วัด โรงเรียน ต้องรู้ร่วมกันจึงจะพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธได้ จัดทำแผนบูรณาการวิถีพุทธเข้าไว้ในทุกกลุ่มสาระวิชา ครูต้องกำหนดเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันมาเป็นกรณีตัวอย่าง มีการวางแผนกำหนดกิจกรรมเป็นข้อตกลงร่วมกันติดตามรายงานผลตลอด และควบคุมพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติงานกิจกรรม และด้านผลผลิตคือ โรงเรียนต้องสร้างจิตสำนึกรู้คุณค่าแท้-คุณค่าเทียม โดยน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม มีการจัดการเรียนการสอนที่เพิ่มประสบการณ์ให้เกิดความมีวินัย ปลุกฝัง สร้างความตระหนักนักเรียนให้มีความเคารพต่อผู้มีพระคุณ สร้างความตระหนักฝึกให้นักเรียนรู้จักพึ่งตนเอง การอบรมปฏิบัติธรรมพัฒนาด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญาสร้างสรรค์ มีประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่นตามหลักศีล สมาธิ และปัญญา (เชวง อุปถัมภ์, 2560)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

โรงเรียนวิถีพุทธเป็นโครงการที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้หรือประยุกต์ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ มีการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญและเน้นทั้งความรู้และคุณธรรม พบว่า ด้านสภาพและปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนในโครงการวิถีพุทธ มี 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านเตรียมการ 2) ด้านการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ 3) ด้านการดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา 4) ด้านการดูแลสนับสนุนใกล้ชิด 5) ด้านการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง และ 6) ด้านการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน สำหรับแนวทางการพัฒนาโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ตามหลักการอริยสัจ ได้แก่ 1) ปัญหา (ทุกข์) โครงการโรงเรียนวิถีพุทธยังไม่เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตในโรงเรียน ยังคงเป็นโครงการหรือกิจกรรมพิเศษที่ทำ การปฏิบัติกิจกรรมเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรม หรือกิจกรรมทางพระพุทธศาสนายังไม่ใช่วิถีพุทธที่แท้จริง 2) สาเหตุ (สมุทัย) ผู้บริหารและครูขาดองค์ความรู้ปรัชญาการศึกษาแนวพุทธที่นำไปสู่การปฏิบัติตามบริบทเชิงพื้นที่ของโรงเรียน และครูหรือผู้ทำหน้าที่สอนขาดแผนการจัดการเรียนรู้ที่เป็นไปตามกระบวนการไตรสิกขา 3) เป้าหมาย (นิโรธ) เพื่อสร้างปรับชุดความคิดให้กับผู้อำนวยการ ครู และบุคลากรทางการศึกษาในนำปรัชญา

การศึกษาแนวพุทธไปใช้ในโรงเรียนทั้งระบบให้เหมาะสมกับบริบทเชิงพื้นที่ให้เป็นวิถีชีวิต และ 4) แนวทางแก้ไข (มรรค) ได้แก่ 1) ควรสนับสนุนให้มีพระธรรมทูตมาให้ความรู้ 2) ควรบูรณาการกิจกรรมวิถีพุทธให้สัมพันธ์กับกิจกรรมคุณธรรมอื่น ๆ ในโรงเรียน 3) ควรปฏิบัติกิจกรรมวิถีพุทธให้นักเรียนทุกวันอย่างสม่ำเสมอ 4) ควรนำกิจกรรมวิถีพุทธเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินโรงเรียนในทุกระดับ และ 5) ควรนำกิจกรรมวิถีพุทธมีความสอดคล้องกับแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ร่วมสร้างสังคมคุณธรรม “พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา” และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปคือ ควรศึกษาสภาพหรือปัญหาที่พบในผลการวิจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินการของโรงเรียนวิถีพุทธ และเสนอแนวทางการพัฒนารายด้านเชิงลึก

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2548). แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กานต์ เชาวนนิตติชัย. (2557). ผลกระทบจากการบริโภคสื่อที่มีต่อเด็ก. ใน การประชุมวิชาการ ปัญญาภิวัฒน์ ครั้งที่ 4 วันที่ 9 พฤษภาคม 2557. สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์.
- ครุ. (14 กันยายน 2563). สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ. (พระศรีธรรมภาณี, ผู้สัมภาษณ์)
- เชวง อุปถัมภ์. (2560). แนวทางการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาตาก เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย. (เล่มที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาการพิมพ์.
- ผู้บริหารสถานศึกษา. (14 กันยายน 2563). สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ. (พระศรีธรรมภาณี, ผู้สัมภาษณ์)
- พระเทพสิงหราชจารย์ (โสภณ โสภโณ ยอดคำปา). (2561). การบูรณาการพระพุทธศาสนาเพื่อสร้าง ทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ 21. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 6(ฉบับพิเศษ), 516-526.
- พระมหาศุภวัฒน์ สุขดำและคณะ. (2562). ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 6(4), 2040-2061.
- โรงเรียนวิถีพุทธ. (2564). จำนวนบุคลากรของโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ. เรียกใช้เมื่อ 19 มีนาคม 2564 จาก http://www.vitheeabuddha.com/main.php?url=download_view&id=S
- ศึกษานิเทศก์. (14 กันยายน 2563). สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ. (พระศรีธรรมภาณี, ผู้สัมภาษณ์)

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2555). คู่มือกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). แนวทางการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มมาตรฐานการศึกษา สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- อังคณา ผุยพรม และอัสวฤทธิ์ อุทัยรัตน์. (2557). การศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานตามแนว โรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา ปฐมวัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing. (5th ed.). New York: Harper Collins, Publishers.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.
- Likert, R. (1967). The Method of Constructing and Attitude Scale In Reading in Fishbein, M (Ed.), Attitude Theory and Measurement. New York: Wiley & Son.

การพัฒนายุทธศาสตร์สุขภาพภาคประชาชน จังหวัดราชบุรี*

A DEVELOPING OF PRIMARY HEALTH CARE STRATEGY, RATCHABURI PROVINCE

ศรีสุรางค์ เอี่ยมสะอาด

Srisurang Eamsaard

พัฒนา พรหมณี

Pattana Prommanee

มานิชชัย ชัยครอง

Manoch Chaikrong

สถาบันวิทยาการประกอบการแห่งอโยธยา

Institute of Entrepreneurial Science Ayothaya, Thailand

จิรนาถ บวรธรรมรัตน์

Jiranart Bovornthammarat

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดราชบุรี

Ratchaburi Provincial Public Health Office, Thailand

E-mail: anattap1@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทการดำเนินงานสุขภาพภาคประชาชน 2) พัฒนายุทธศาสตร์สุขภาพภาคประชาชน และ 3) ประเมินผลการทดลองใช้ยุทธศาสตร์การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนา แบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ 1) ศึกษาบริบทการดำเนินงาน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้รับผิดชอบงานสุขภาพภาคประชาชนของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ รวม 12 คน 2) พัฒนายุทธศาสตร์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้รับผิดชอบงานสุขภาพภาคประชาชนของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด 7 คน และสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ 10 คน ประธานอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน (อสม.) ระดับจังหวัด 1 คนและระดับอำเภอ 10 คน รวม 28 คน 3) ประเมินผลการทดลองใช้ยุทธศาสตร์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้รับผิดชอบงานสุขภาพ ภาคประชาชน ของสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ 10 คน เก็บข้อมูลโดยใช้ 1) แบบสัมภาษณ์สำหรับศึกษาบริบทการดำเนินงาน 2) ประเด็นการสนทนากลุ่มสำหรับการพัฒนายุทธศาสตร์ และ 3) แบบสอบถามสำหรับประเมินผลการดำเนินงาน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและข้อมูลเชิงปริมาณด้วยค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า 1) บริบทการดำเนินงานสุขภาพภาคประชาชน พบว่า มี อสม. ดำเนินงานและประสานงานกับเจ้าหน้าที่

* Received 5 May 2021; Revised 18 May 2021; Accepted 27 May 2021

สาธารณสุขที่เข้มแข็ง พบปัญหาว่า อสม. มีภาระงานมาก ขาดระบบการบันทึกข้อมูล
ขาดการพัฒนาศักยภาพ อสม. ระบบติดตามและประเมินผลการดำเนินงานไม่เป็นมาตรฐาน
เดียวกัน และประชาชนขาดความเชื่อมั่นต่อ อสม. 2) ยุทธศาสตร์สุขภาพภาคประชาชน
ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ 4 ด้าน ยุทธศาสตร์ 4 ประเด็น มีเป้าหมายเพื่อให้บุคลากร
มีความเชี่ยวชาญและมีคุณภาพ มีแผนยุทธศาสตร์ 4 แผน 13 กลยุทธ์ 13 มาตรการดำเนินงาน
และมีค่าเป้าหมาย 10 ข้อ 3) ผลการประเมินการทดลองใช้ยุทธศาสตร์ ผ่านเกณฑ์ค่าเป้าหมาย
8 ข้อ หรือ ร้อยละ 80

คำสำคัญ: ยุทธศาสตร์, สุขภาพภาคประชาชน, จังหวัดราชบุรี

Abstract

The objectives of this article were to 1) study the contexts of public primary health operation, 2) develop a Ratchaburi public primary health care strategy, and 3) evaluate an experimental strategy. This research for development was divided into 3 phase as 1) study the contexts, samples were purposive in 12 key informant persons of responsible persons on province and district public primary health care, 2) develop a strategy in 28 key informant persons of 7 responsible persons on province public primary health care, 10 responsible persons on district public primary health care, 1 leader of province village health volunteers, and 10 in 28 key informant persons of the leader of district village health volunteers, 3) evaluate of an experimental strategy in 10 key informant persons of responsible persons on district public primary health care. Data collected using 1) interviews for study the contexts, 2) focus group discussion issues for developing a strategy, and 3) questionnaires for evaluation of an experimental strategy. Quality data were analyzed by content analysis and quantitative data were analyzed by percentage. The research results were found that: 1) the contexts of public primary health operation were village health volunteers to strong operate and coordinate with public health workers. The problems found that: village health volunteers have a lot of responsibility, lack of data recording system, lacked potential development, and unstandardized system of monitoring and evaluating performance, and lacked confidence in the information and advice, 2) The public health care strategies consist of: vision, 4 missions, 4 strategies issues, the goal was to provide people with expertise and quality, there are 4 strategic plans, 13 strategies, 13

operational measures, 10 target values, 3) The evaluation of an experimental strategy results were passed 8 of 10 target values or 80 percent.

Keywords: Strategy, Primary Health Care, Ratchaburi Province

บทนำ

สุขภาพภาคประชาชน เป็นกระบวนการสร้างสุขภาวะขั้นพื้นฐานภายใต้การมีส่วนร่วมแบบพลังเครือข่ายในการบริหารจัดการของสมาชิกของสังคมหรือชุมชนจากการสนับสนุนองค์ความรู้ เทคโนโลยีและทรัพยากรที่จำเป็นจากภาครัฐ และภาคเอกชน แล้วพัฒนาการเป็นวัฒนธรรมการดูแลสุขภาพสมบูรณ์ ทางสุขภาพกายและใจความเป็นอยู่ และคุณภาพชีวิตทุกมิติในลักษณะองค์รวม ที่มีการกำหนดนโยบาย เป้าหมาย ตัวชี้วัด และกลวิธี ภายใต้พลวัตความต้องการของชุมชน เชื่อมโยงกับบริบททางสภาวะแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรมท้องถิ่น ครอบครัว และสมาชิกชุมชน อันเป็นทุนทางสังคม เป็นกลไก ที่ส่งเสริมสนับสนุน และกำหนดทิศทางการพัฒนาในระดับต่าง ๆ จนถึงระดับประเทศ (ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การประกาศแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580), 2562); (กระทรวงสาธารณสุข, 2561); (คณะกรรมการอำนวยการจัดทำแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 12, 2559)

สุขภาพภาคประชาชนมีปฏิสัมพันธ์กับระบบสุขภาพเชิงวิชาชีพและระบบสุขภาพท้องถิ่น ทั้งในระดับบุคคล และชุมชน อาศัยโครงสร้างที่ภาครัฐสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในรูปของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่มีบทบาทและเป็นกำลังสำคัญที่สอดคล้องกับเงื่อนไขทางสังคม การเมือง และสถานการณ์สุขภาพในแต่ละช่วงเวลาจนเป็นที่รู้จักและยอมรับจากภาครัฐและประชาชน (สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2562); (กระทรวงสาธารณสุข, 2559) ภายใต้องค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ 1) คน ที่อาศัยในชุมชน 2) องค์ความรู้ ด้านวิธีการ เทคโนโลยี ภูมิปัญญา และประสบการณ์ อันทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ การถ่ายทอด และการกระจายความรู้ข้อมูลข่าวสารสุขภาพในชุมชน 3) ทุน ทั้งที่เป็นตัวเงิน ทุนทางสังคม และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ และ 4) การจัดการ สำหรับการประสานให้เกิดความสมดุลในการพัฒนาสุขภาพสู่คุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน ภายใต้ยุทธศาสตร์การดำเนินงานที่นำไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาสุขภาพภาคประชาชน (กระทรวงสาธารณสุข, 2561)

ประเทศไทยดำเนินงานสุขภาพภาคประชาชนผ่านทางกระทรวงสาธารณสุข โดยกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ ที่มีกองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชนเป็นหน่วยขับเคลื่อนที่ต้องให้การให้ ทุกชุมชนจัดการระบบสุขภาพและพิทักษ์สิทธิได้ตามมาตรฐานเพื่อการพึ่งตนเองด้านสุขภาพ ในส่วนการดำเนินงานของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดราชบุรี มีพื้นที่รับผิดชอบ 10 อำเภอ 104 ตำบล 975 หมู่บ้าน 268,900 หลังคาเรือน มีจำนวน อสม. ทั้งหมด 12,666 คน

(สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดราชบุรี, 2562) ดำเนินการผลักดัน การดำเนินงานให้ประชาชนดูแลสุขภาพด้วยกระบวนการสุขภาพขั้นปฐมภูมิในกิจกรรมการให้ความรู้สุขภาพ แก่ประชาชน การรักษาพยาบาลพื้นฐานการควบคุมและป้องกันโรคโดยประชาชนอันเป็นงานด้านสุขภาพภาคประชาชนผ่านทางอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ผ่านทางกลุ่มงานสุขภาพภาคประชาชนของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดราชบุรีส่งผ่านงานมาทางสำนักงานสาธารณสุขอำเภอทั้ง 10 แห่ง การดำเนินงานของ อสม. ภายใต้การกำกับดูแลของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และบริหารจัดการ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ของจังหวัดราชบุรี ซึ่งการดำเนินงานเหล่านี้ไม่ได้กำหนดยุทธศาสตร์สุขภาพภาคประชาชนจากกลุ่มงานสุขภาพภาคประชาชนไว้ หากแต่สอดแทรกกิจกรรมการดำเนินงานไว้ในแผนยุทธศาสตร์สาธารณสุขของจังหวัดราชบุรี พ.ศ. 2562–2565 และแผนปฏิบัติการประจำปี พ.ศ. 2563 ภายใต้ประเด็นยุทธศาสตร์ 4 ประเด็น คือ การส่งเสริมสุขภาพป้องกันโรคเป็นเลิศและคุ้มครองผู้บริโภค การบริการเป็นเลิศ บุคลากรเป็นเลิศและการบริหารเป็นเลิศด้วยธรรมาภิบาล ทำให้ไม่มีทิศทางในการดำเนินงาน ไม่มีเป้าหมายที่ชัดเจน กระบวนการทำงานและเป้าหมายไม่ได้เกิดจากการร่วมกันคิดของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือผู้ที่ต้องทำงานร่วมกัน ทำให้ไม่สามารถสรุปผลการดำเนินงานของงานสุขภาพภาคประชาชน เป็นการเฉพาะของกลุ่มงานด้านนี้ได้ (กระทรวงสาธารณสุข, 2559); (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดราชบุรี, 2562) ส่งผลให้องค์กรอาสาสมัครสาธารณสุขอันประกอบด้วย ชมรมสาธารณสุขระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล ไม่สามารถดำเนินงานในทิศทางที่ต้องการได้ รวมถึงไม่มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายการดำเนินงานขององค์กรโดยรวม กลุ่มงานสุขภาพภาคประชาชนของจังหวัดราชบุรีมีความต้องการจำเป็นที่จะกำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงานร่วมกับชมรมสาธารณสุขระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล เพื่อยกระดับการดำเนินงานให้เป็นยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินงานในพื้นที่ด้วยการพัฒนายุทธศาสตร์สุขภาพภาคประชาชน จังหวัดราชบุรีขึ้น สำหรับใช้ในการดำเนินงานเป็นการเฉพาะให้สามารถดูแลสุขภาพของประชาชนอย่างมีคุณภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทการดำเนินงานสุขภาพภาคประชาชนของจังหวัดราชบุรี
2. เพื่อพัฒนายุทธศาสตร์งานสุขภาพภาคประชาชน จังหวัดราชบุรี
3. เพื่อประเมินผลการทดลองใช้ยุทธศาสตร์งานสุขภาพภาคประชาชน จังหวัดราชบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนา (Research for Development) ที่ใช้ทั้งวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ แบ่งเป็น 3 ระยะ มีรายละเอียดและวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาบริบทการดำเนินงานสุขภาพภาคประชาชน โดยศึกษาในประเด็น

1) สภาพแวดล้อมการดำเนินงานสุขภาพภาคประชาชนภายในองค์กร (จุดแข็ง จุดอ่อน)
 2) สภาพแวดล้อมการดำเนินงานสุขภาพภาคประชาชนภายนอกองค์กร (โอกาส อุปสรรค)
 3) ทิศทางการดำเนินงานสุขภาพภาคประชาชนของจังหวัดราชบุรี และ 4) ปัญหาและความต้องการในการดำเนินงานสุขภาพภาคประชาชนของจังหวัดราชบุรี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่
 1) ผู้รับผิดชอบงานสุขภาพภาคประชาชนของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดราชบุรี จำนวน 2 คน
 2) ผู้รับผิดชอบงานสุขภาพภาคประชาชนของสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ อำเภอละ 1 คน จาก 10 อำเภอ ของจังหวัดราชบุรี รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสิ้น 12 คน ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจงคุณสมบัติ คือ จะต้องเป็นผู้ที่ปฏิบัติงานด้านสุขภาพภาคประชาชนในจังหวัดราชบุรีมาแล้วไม่น้อยกว่า 4 ปี และสามารถให้ข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ได้ครบถ้วนทุกประเด็น เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์สำหรับศึกษาบริบทการดำเนินงานสุขภาพภาคประชาชนของจังหวัดราชบุรี ที่ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนด้านภาษาจากผู้ทรงคุณวุฒิ และตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและโครงสร้าง ด้านการวัดและประเมินผลจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of Congruence) รายข้อระหว่าง 0.60 - 1.00 และทั้งฉบับที่ 0.85 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ระยะที่ 2 พัฒนายุทธศาสตร์สุขภาพภาคประชาชน โดยศึกษาในประเด็น ได้แก่

1) วิสัยทัศน์ของยุทธศาสตร์ 2) พันธกิจของยุทธศาสตร์ 3) วัตถุประสงค์ของยุทธศาสตร์ 4) ประเด็นยุทธศาสตร์ 5) แผนยุทธศาสตร์ 6) มาตรการตามแผนยุทธศาสตร์ 7) แผนปฏิบัติการ 8) กิจกรรมตามแผนปฏิบัติการ ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ใน 3 กลุ่มของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มที่ 1 จำนวน 7 คน จากผู้รับผิดชอบงานสุขภาพภาคประชาชนของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดราชบุรี กลุ่มที่ 2 จำนวน 10 คน จากผู้รับผิดชอบงานสุขภาพภาคประชาชนของสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ อำเภอละ 1 คน และ กลุ่มที่ 3 จำนวน 11 คน จากประธาน อสม. ระดับจังหวัด 1 คน และประธาน อสม. ระดับอำเภอ 10 คน รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสิ้น 28 คน ซึ่งเป็นจำนวนที่เหมาะสมที่สามารถควบคุมการดำเนินการในกระบวนการสนทนากลุ่มได้อย่างเหมาะสม ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจงคุณสมบัติ คือ เป็นผู้ที่ปฏิบัติงานด้านสุขภาพภาคประชาชนในจังหวัดราชบุรีมาแล้วไม่น้อยกว่า 4 ปี และสามารถเข้าร่วมการสนทนากลุ่มจนเสร็จสิ้นกระบวนการ เครื่องมือที่ใช้ คือ ประเด็นการสนทนากลุ่มสำหรับการพัฒนายุทธศาสตร์งานสุขภาพภาคประชาชน จังหวัดราชบุรี ที่ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนด้านภาษาจากผู้ทรงคุณวุฒิ และตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและโครงสร้าง ด้านการวัดและประเมินผลจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องรายข้อระหว่าง 0.60-1.00 และทั้งฉบับที่ 0.80 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

สำหรับการประเมินความเหมาะสมของยุทธศาสตร์งานสุขภาพภาคประชาชนผู้วิจัยเจาะจงเลือก ผู้ประเมินจากผู้เชี่ยวชาญของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดราชบุรี แบ่งเป็น

หัวหน้ากลุ่มงานพัฒนาคุณภาพ และรูปแบบบริการ 1 คน หัวหน้ากลุ่มงานพัฒนายุทธศาสตร์ 1 คน ผู้รับผิดชอบงานของสาธารณสุขอำเภอทั้ง 10 อำเภอ 10 คน ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจาก 10 อำเภอ 10 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการพัฒนายุทธศาสตร์ 5 คน รวมทั้งสิ้น 25 คน โดยยุทธศาสตร์งานสุขภาพภาคประชาชน จังหวัดราชบุรีมีความเหมาะสมในระดับเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.84$, S.D. = 0.36)

ระยะที่ 3 ประเมินผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ โดยประเมินในประเด็น

1) จำนวนภาคีเครือข่ายสุขภาพภาคประชาชนที่ได้รับการส่งเสริมพัฒนาและสนับสนุน การดำเนินงานตำบลจัดการคุณภาพชีวิต 2) จำนวนตำบลเป้าหมายผ่านเกณฑ์ตำบลจัดการ คุณภาพชีวิต 3) จำนวน อสม. ที่มีส่วนร่วมในการจัดการระบบบริการสุขภาพในชุมชน 4) จำนวน อสม. ที่มีสมรรถนะและศักยภาพในการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการบริการสุขภาพ 5) จำนวนแผนงานที่ดำเนินการสำเร็จแล้ว 6) ร้อยละของการใช้จ่ายเงินอุดหนุน 7) จำนวน นวัตกรรมในการจัดการสุขภาพในชุมชน 8) จำนวนครอบครัวกลุ่มเป้าหมายมีศักยภาพใน การดูแลสุขภาพตนเองได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด 9) จำนวนตำบลเป้าหมายผ่านเกณฑ์ตำบล จัดการคุณภาพชีวิต 10) จำนวนตำบลต้นแบบในการจัดการคุณภาพชีวิต ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็น ผู้รับผิดชอบงานสุขภาพภาคประชาชนของสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ ทั้ง 10 อำเภอ ในจังหวัดราชบุรี อำเภอละ 1 คน รวม 10 คน ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจงคุณสมบัติ คือ เป็นผู้รับผิดชอบงานสุขภาพภาคประชาชนของสำนักงานสาธารณสุขอำเภอที่เป็นผู้ประเมินผล การดำเนินงานของแต่ละตำบลในพื้นที่ของแต่ละอำเภอที่รับผิดชอบ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามสำหรับการประเมินผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ ที่ผ่านการตรวจสอบความ ถูกต้องความชัดเจนด้านภาษาจากผู้ทรงคุณวุฒิ และตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและ โครงสร้าง ด้านการวัดและประเมินผลจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง รายข้อระหว่าง 0.60-1.00 และทั้งฉบับที่ 0.84 และ ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.73 วิเคราะห์ ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยค่าร้อยละ (Percentage)

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยทำหนังสือขออนุญาตถึงนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดราชบุรีเพื่อขอเก็บข้อมูล วิจัยในพื้นที่

2. ในการเก็บข้อมูลบริบทการดำเนินงานสุขภาพภาคประชาชน ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วย การสัมภาษณ์ ในส่วนของข้อมูลการกำหนดแนวทางและยุทธศาสตร์ เก็บข้อมูลด้วยกระบวนการ สนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และการประเมินความเหมาะสมของยุทธศาสตร์เก็บ ข้อมูลด้วยการสอบถาม โดยผู้วิจัยทำหนังสือชี้แจงกระบวนการวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย รวมถึง การพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยชี้แจงถึงประโยชน์และระยะเวลาของการวิจัย พร้อมทั้ง แจ้งให้ทราบถึงสิทธิในการตอบรับ การปฏิเสธหรือถอนตัวจากการวิจัย โดยไม่มีผลกระทบ ต่อการปฏิบัติงานแต่อย่างใด และข้อมูลทั้งหมดที่ได้จะถือเป็นความลับ ไม่เปิดเผยถึงแหล่งที่มาของ

ข้อมูลเป็นรายบุคคลข้อมูลที่ได้ผู้วิจัยจะนำเสนอในภาพรวมสำหรับนำไปพัฒนายุทธศาสตร์ขององค์กรเท่านั้น

3. ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลที่ได้เข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย แล้วพัฒนาเป็นยุทธศาสตร์สุขภาพประชาชน จังหวัดราชบุรี

4. น่ายุทธศาสตร์ ไปทดลองใช้แล้วเก็บข้อมูลการประเมินผลการดำเนินงาน

ผลการวิจัย

1. บริบทการดำเนินงานสุขภาพภาคประชาชนของจังหวัดราชบุรี

1.1 สภาพแวดล้อมการดำเนินงานสุขภาพภาคประชาชนภายในองค์กร พบว่า

1) จุดแข็ง คือ มีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ดำเนินงานและประสานงานกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข โรงพยาบาล ชุมชน และเทศบาล ที่เข้มแข็ง 2) จุดอ่อน คือ การดำเนินงานขาดระบบการบันทึกข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ ทำให้ไม่สามารถประมวลผลข้อมูลตามความต้องการ การวางแผนการดำเนินงาน ไม่มีการวิเคราะห์ระบบและไม่ได้จัดทำแผนแบบต่อเนื่อง (Succession plan) ขาดพัฒนาศักยภาพ อสม. ให้มีภาวะผู้นำ ความพร้อมที่จะทำงาน และให้มีความรู้ความสามารถที่สูงขึ้น

1.2 สภาพแวดล้อมการดำเนินงานสุขภาพภาคประชาชนภายนอกองค์กร

พบว่า 1) โอกาส ในการพัฒนางานสุขภาพภาคประชาชน คือ มีสหวิชาชีพหลากหลายเป็นบุคลากรสนับสนุนและให้บริการที่ครอบคลุมทุกมิติสำหรับประชาชน ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากหลายแหล่ง ได้แก่ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ 2) อุปสรรคของการดำเนินงาน คือ ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในการให้ข้อมูลและคำแนะนำของ อสม.)

1.3 ทิศทางการดำเนินงานสุขภาพภาคประชาชนของจังหวัดราชบุรี พบว่า

ต้องจัดการระบบติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานให้เป็นเป็นมาตรฐานเดียวกันภายใต้การสังเคราะห์ข้อมูลก่อนรายงานผล การประเมินที่ตรงตามเป้าหมาย

1.4 ปัญหาและความต้องการในการดำเนินงานสุขภาพภาคประชาชนของ

จังหวัดราชบุรี พบว่า กลุ่มงานไม่สามารถกำหนดเป้าหมายและทิศทางการดำเนินงานได้เอง ในเชิงปฏิบัติ อสม. ที่มีอยู่มีอัตราส่วนการดูแลต่อหลังคาเรือนถึง 21 หลังคาเรือน ต่อ 1 คน มากกว่าที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด (15 หลังคาเรือนต่อ 1 คน) รวมถึง อสม. ส่วนมากมีอายุมากกว่า 50 ปี ส่งผลต่อความรู้ ความเข้าใจและทักษะการใช้สื่อเทคโนโลยีเครื่องมือสื่อสารที่จะนำความรู้และบริการด้านสาธารณสุข โดยกลุ่มงาน มีความต้องการกำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงานสุขในการแก้ปัญหาในการดำเนินงานและกำหนดทิศทางการดำเนินงานให้ตรงตามเป้าหมาย และถ้ายกระดับข้อมูลผลการดำเนินงานสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ให้เป็นองค์กรหลักในการดำเนินงานในพื้นที่

2. ยุทธศาสตร์งานสุขภาพภาคประชาชน จังหวัดราชบุรี พัฒนาขึ้นจากการค้นหาแนวทางการทำงานที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ก่อนเป็นลำดับแรก โดยพบแนวทางว่าต้องสร้างความเข้มแข็งของภาคีเครือข่ายและชุมชน พัฒนาคุณภาพการบริการสุขภาพของอาสาสมัครที่ดำเนินงานสุขภาพภาคประชาชน รวมถึงให้มีความรู้ความสามารถในการใช้สื่อเทคโนโลยีให้สามารถเก็บรวบรวมและใช้ข้อมูลได้ จากนั้นพัฒนาแนวทางขึ้นเป็นวิสัยทัศน์และพันธกิจของกลุ่มงาน โดยมีวิสัยทัศน์ คือ เป็นผู้นำด้านการสร้างสุขภาพ เพื่อประชาชนมีสุขภาพดี บุคลากรมีความสุข ภายในปี 2568 และมีพันธกิจตามแผนยุทธศาสตร์ คือ 1) เสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคีเครือข่ายและชุมชน 2) เสริมสร้างคุณภาพมาตรฐานการบริการสุขภาพแบบองค์รวม 3) พัฒนาระบบบริหารจัดการตามแนวทางบริหารจัดการที่ดี 4) พัฒนาบุคลากรให้เป็นมืออาชีพด้านการสร้างสุขภาพ เชี่ยวชาญในการประสานและสื่อสารข้อมูลด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ การควบคุมป้องกันโรคและการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ แล้วนำมากำหนดเป็นประเด็นยุทธศาสตร์ ได้ 4 ประเด็น คือ 1) เสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคีเครือข่ายและชุมชนในการจัดการสุขภาพ 2) ส่งเสริมการจัดบริการแบบองค์รวมให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการบริการสุขภาพ 3) พัฒนาคุณภาพการบริหารและสนับสนุนการจัดบริการเชิงรุก 4) ส่งเสริมสุขภาพและปรับลดพฤติกรรมเสี่ยงด้านสุขภาพมีเป้าหมาย คือ บุคลากรมีความเชี่ยวชาญด้านการประสานและสื่อสารเพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของประชาชน และพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพด้านการจัดการสุขภาพในชุมชน จากนั้นนำประเด็นยุทธศาสตร์มากำหนดเป็นแผนยุทธศาสตร์ 4 แผนยุทธศาสตร์ ที่มีรายละเอียดดังนี้

แผนยุทธศาสตร์ที่ 1 เสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคีเครือข่ายและชุมชนในการจัดการสุขภาพ มีกลยุทธ์ คือ 1) ส่งเสริม พัฒนาและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการจัดการสุขภาพชุมชน 2) ส่งเสริม พัฒนาและสนับสนุนการดำเนินงานตำบลจัดการคุณภาพชีวิต 3) ส่งเสริมและสร้างความเข้มแข็งของกลไกความร่วมมือของภาคีเครือข่ายทุกระดับ โดยมีมาตรการการดำเนินงาน มาตรการที่ 1 สนับสนุนและสร้างความเข้มแข็งกลไกการขับเคลื่อนการจัดการคุณภาพชีวิตในระดับพื้นที่ มาตรการที่ 2 ขยายต้นแบบตำบลจัดการคุณภาพชีวิต มาตรการที่ 3 สนับสนุนบทบาทของ อปท. และภาคีเครือข่ายในการขับเคลื่อนตำบลจัดการสุขภาพ มีค่าเป้าหมายการดำเนินงาน 2 ข้อ คือ 1) ร้อยละ 70 ของภาคีเครือข่ายสุขภาพ ภาคประชาชนที่ได้รับการส่งเสริมพัฒนาและสนับสนุนการดำเนินงานตำบลจัดการคุณภาพชีวิต 2) ร้อยละ 70 ของตำบลเป้าหมายผ่านเกณฑ์ตำบลจัดการคุณภาพชีวิต

แผนยุทธศาสตร์ที่ 2 ส่งเสริมการจัดบริการแบบองค์รวมให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการบริการสุขภาพ มีกลยุทธ์ คือ 1) พัฒนาศักยภาพ อสม. ให้มีความรู้และทักษะตามเกณฑ์มาตรฐาน 2) ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม สู่การเป็นแกนนำในการจัดการสุขภาพประชาชน 3) การเสริมสร้างศักยภาพ อสม. ในการจัดบริการสุขภาพในระดับปฐมภูมิ โดยมีมาตรการในการดำเนินงาน มาตรการที่ 1 พัฒนาสมรรถนะและศักยภาพของ อสม.

เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานบริการสุขภาพในชุมชน มาตรการที่ 2 พัฒนาศักยภาพ อสม. สู้การเป็นแกนนำในการจัดการสุขภาพภาคประชาชน มาตรการที่ 3 เสริมสร้างแรงจูงใจ และระบบสวัสดิการ อสม. มาตรการที่ 4 ปรับปรุงระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการสุขภาพภาคประชาชน มีค่าเป้าหมายการดำเนินงาน 2 ข้อ คือ 1) อสม. มีส่วนร่วมในการจัดการระบบบริการสุขภาพในชุมชนโดยร่วมกันพัฒนาศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) สำหรับใช้ในการบริการสุขภาพพื้นฐานที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ตำบลละ 1 แห่ง และ อสม. มีสมรรถนะและศักยภาพในการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการบริการสุขภาพ และ 2) ร้อยละ 70 ของ อสม. ทั้งหมดมีศักยภาพในการดำเนินงาน “หมอประจำบ้าน” ในการปฏิบัติงานที่ ศสมช.

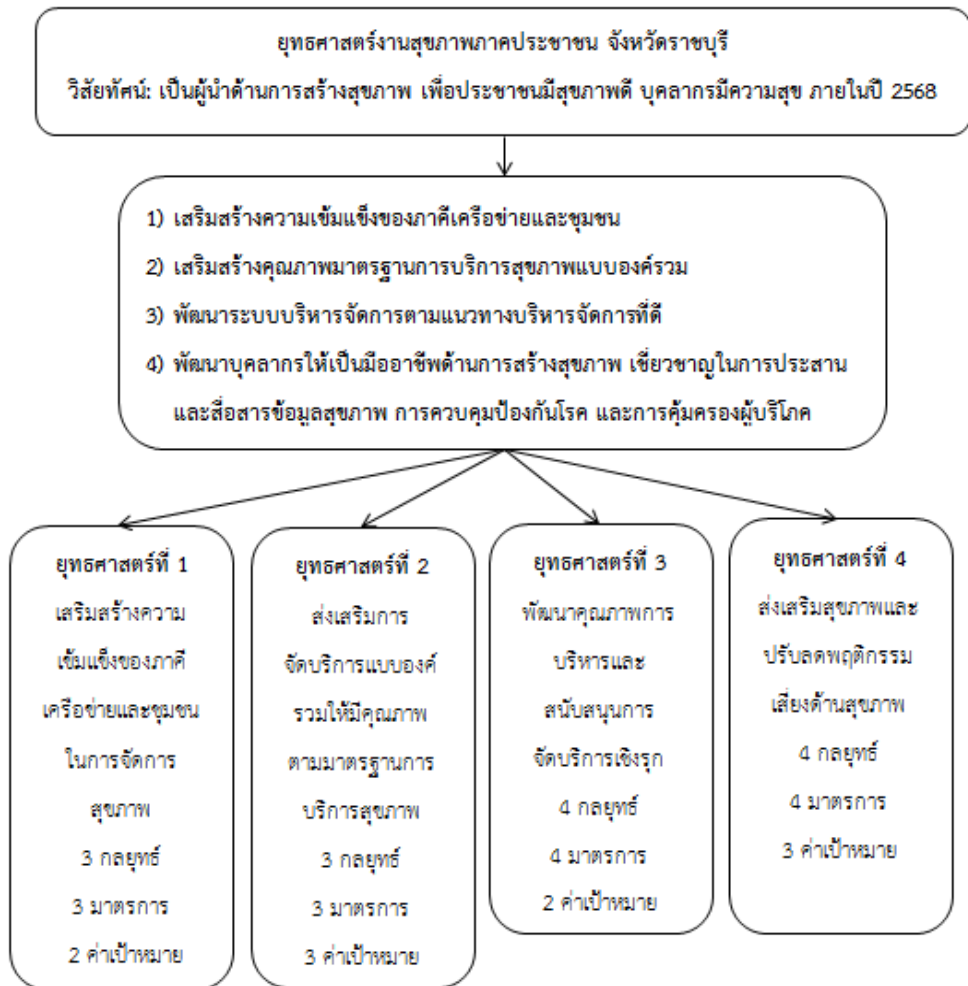
แผนยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาศักยภาพการบริหารและสนับสนุนการจัดบริการเชิงรุก มีกลยุทธ์ คือ 1) พัฒนาแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาสุขภาพภาคประชาชน 2) พัฒนาฐานข้อมูลสุขภาพภาคประชาชนเพื่อใช้ในการนิเทศ ติดตาม ประเมินผล 3) พัฒนาระบบงานวิจัย นวัตกรรม และการจัดการความรู้โดยเน้นการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง และเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ 3.4) พัฒนาระบบการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ทั้งภายใน และภายนอกองค์กรที่หลากหลาย เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย มีมาตรการในการดำเนินงาน มาตรการที่ 1 พัฒนายุทธศาสตร์การจัดการสุขภาพภาคประชาชน มาตรการที่ 2 พัฒนาระบบข้อมูลและการใช้สารสนเทศ มาตรการที่ 3 วิจัย และพัฒนานวัตกรรม องค์ความรู้ และมาตรการที่ 4 เสริมสร้างศักยภาพการสื่อสารสาธารณะ มีค่าเป้าหมายการดำเนินงาน 3 ข้อ คือ 1) ร้อยละ 100 มีความสำเร็จในการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาสุขภาพภาคประชาชน 2) ร้อยละ 100 สามารถบริหารจัดการงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรได้ครบถ้วนทุกกิจกรรม 3) มีนวัตกรรมในการจัดการสุขภาพในชุมชนที่นำไปใช้ประโยชน์ได้จริง อำเภอละ 1 นวัตกรรม

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริมสุขภาพและปรับลดพฤติกรรมเสี่ยงด้านสุขภาพ มีกลยุทธ์ คือ 1) สร้างพลังการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมสุขภาพจากโรคไม่ติดต่อเรื้อรังสู่ค่านิยมสุขภาพที่ยั่งยืน 2) พัฒนาขีดความสามารถของประชาชน และภาคีเครือข่ายสุขภาพของชุมชนให้สามารถจัดการตนเองได้ 3) ส่งเสริม พัฒนาและสนับสนุนการดำเนินงานตำบลจัดการคุณภาพชีวิต โดยมีมาตรการในการดำเนินงาน มาตรการที่ 1 พัฒนาอาสาสมัครประจำครอบครัว (อศค.) ในการดูแลสุขภาพครอบครัว มาตรการที่ 2 พัฒนาดำเนินการจัดการคุณภาพชีวิต มาตรการที่ 3 สร้างกระบวนการเรียนรู้ด้านสุขภาพผ่านช่องทางและสื่อที่ทันสมัย และมาตรการที่ 4 ค้นหาบุคคลต้นแบบด้านสุขภาพและการเป็นผู้นำด้านการสร้างสุขภาพในระดับครอบครัว และชุมชน มีค่าเป้าหมายการดำเนินงาน 3 ข้อ คือ 1) ร้อยละ 70 ของครอบครัวกลุ่มเป้าหมายมีศักยภาพในการดูแลสุขภาพตนเอง มีความเข้มแข็งในการจัดการสุขภาพและสร้างค่านิยมสุขภาพได้ด้วยตนเอง 2) ร้อยละ 70 ของตำบลเป้าหมายมีระบบการจัดการสุขภาพตนเองของ

ชุมชนที่มีสมรรถนะในการลดปัญหาการเจ็บป่วยในโรคที่ป้องกันได้ อย่างเป็นรูปธรรม และ 3) มีตำบลต้นแบบในการจัดการคุณภาพชีวิต อำเภอละ 1 ตำบล

มีแผนภาพยุทธศาสตร์งานสุขภาพภาคประชาชน จังหวัดราชบุรี ดังนี้

ภาพที่ 1 ยุทธศาสตร์งานสุขภาพภาคประชาชน จังหวัดราชบุรี

4. ผลการประเมินผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์งานสุขภาพภาคประชาชน จังหวัดราชบุรี จังหวัดราชบุรี มีพื้นที่รับผิดชอบ 10 อำเภอ 104 ตำบล 975 หมู่บ้าน 268,900 หลังคาเรือน มีจำนวน อสม. ทั้งหมด 12,666 คน จากการประเมินผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์พบว่า

ยุทธศาสตร์ที่ 1 เสริมสร้าง ความเข้มแข็งของภาคีเครือข่ายและชุมชนในการจัดการสุขภาพ ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการจัดการระบบสุขภาพชุมชน โดยมีภาคี

เครือข่ายสุขภาพภาคประชาชน จำนวน 115 ตำบล จาก 158 ตำบล หรือร้อยละ 72.78 ได้รับการส่งเสริมพัฒนาและสนับสนุนการดำเนินงานตำบลจัดการคุณภาพชีวิตและผ่านเกณฑ์ตำบลจัดการคุณภาพชีวิต ผ่านเกณฑ์ค่าเป้าหมายทั้ง 2 ข้อ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ส่งเสริมการจัดบริการแบบองค์รวม ให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการบริการสุขภาพ ทั้ง 158 ตำบล อสม. มีส่วนร่วมในการจัดการระบบบริการสุขภาพในชุมชน พัฒนาศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน และมี อสม. จำนวน 1,068 คน หรือร้อยละ 8.43 หรือตำบลละ 10 คน ผ่านเกณฑ์ค่าเป้าหมาย 2 ข้อ จาก 3 ข้อ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาคุณภาพการบริหารและสนับสนุนการจัดบริการเชิงรุก ทั้ง 158 ตำบล มีการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาสุขภาพภาคประชาชน มีการบริหารจัดการงบประมาณโดยดำเนินการทุกกิจกรรม และทั้ง 10 อำเภอ มีนวัตกรรมในการจัดการสุขภาพในชุมชน ผ่านเกณฑ์ค่าเป้าหมายทั้ง 2 ข้อ

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริมสุขภาพและปรับลดพฤติกรรมเสี่ยงด้านสุขภาพ มี 170,562 ครอบครัว หรือ ร้อยละ 63.43 ของครัวรั้วกลุ่มเป้าหมาย ผลการประเมินเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากผู้รับผิดชอบงานสุขภาพภาคประชาชนของสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ ทั้ง 10 อำเภอ ในจังหวัดราชบุรี พบว่า ชุมชน มีศักยภาพในการดูแลสุขภาพตนเอง มีความเข้มแข็งในการจัดการสุขภาพและ สร้างค่านิยมสุขภาพได้ ด้วยตนเอง ทั้ง 158 ตำบล มีระบบการจัดการสุขภาพตนเองในการลดปัญหาการเจ็บป่วยในโรคที่ป้องกันได้ และมี 10 ตำบลต้นแบบในการจัดการคุณภาพชีวิต หรือ อำเภอละ 1 ตำบล ผ่านเกณฑ์ค่าเป้าหมาย 2 ข้อ จาก 3 ข้อ ในภาพรวมผ่านเกณฑ์การประเมินยุทธศาสตร์ 8 ข้อ จาก 10 ข้อ หรือร้อยละ 80

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยมีประเด็นที่น่าสนใจ สามารถนำมาอภิปรายได้ ดังต่อไปนี้

1. บริบทการดำเนินงานสุขภาพภาคประชาชนของจังหวัดราชบุรี พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเป็นผู้ขับเคลื่อนหลัก มีการทำงานแบบเครือข่ายโดยมีชมรม อสม. และเครือข่ายคณะกรรมการสุขภาพตำบลดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่บูรณาาร่วมกับภาคส่วนอื่น ด้านปัญหาอุปสรรค พบว่า อสม. แต่ละคนมีภาระงานรับผิดชอบหลังคาเรือนจำนวนมาก และ อสม. ส่วนมากมีอายุมากกว่า 50 ปี ส่งผลต่อการเข้าถึงสื่อเทคโนโลยีได้ยาก ขาดระบบการบันทึกข้อมูลและการรายงานผลงานที่มีประสิทธิภาพ ขาดพัฒนาศักยภาพ อสม. ระบบติดตามและประเมินผลการดำเนินงานไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน และประชาชนขาดความเชื่อมั่นในการให้ข้อมูลและคำแนะนำของ อสม. ดังผลการวิจัยของ สมจิตร เดชาเสถียร และคณะ ที่พบว่า บุคลากรและอสม. สมรรถนะเหมาะสมสามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แต่มีขั้นตอนการดำเนินงานที่ซ้ำซ้อน ขาดการติดตาม การดำเนินงานได้ตามกรอบเวลาทำให้ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (สมจิตร เดชาเสถียร และคณะ, 2562) รวมถึงผลการศึกษาของ ประเสริฐ โพธิ์มี ที่พบว่า มีการดำเนินการสุขภาพภาคประชาชนครอบคลุมทุกอำเภอโดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนที่เป็นจุดแข็งเช่นเดียวกัน รวมถึงมีขั้นตอนการดำเนินงานที่ซ้ำซ้อน ขาดการติดตามการดำเนินงานทำให้ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (ประเสริฐ โพธิ์มี, 2562) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการบริหารจัดการงานสุขภาพภาคประชาชนถูกกำหนดทิศทางและตัวชี้วัดมาจากแผนยุทธศาสตร์ด้านสุขภาพ ของกระทรวงสาธารณสุขมาก่อนแล้ว อีกทั้งอสม.ที่เป็นตัวขับเคลื่อนงานแต่ไม่ได้ถูกพัฒนาในด้านการจัดการข้อมูลด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย อาจด้วยเหตุสูงวัยจึงเกิดการชะงักงันของการเรียนรู้ด้านนี้ ทำให้ส่งผลต่อการขาดความเชื่อมั่นในตัว อสม. อีกทางหนึ่ง

2. ยุทธศาสตร์งานสุขภาพภาคประชาชน จังหวัดราชบุรี ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ 4 พันธกิจ และ 4 ประเด็นยุทธศาสตร์ ที่มีเป้าหมายเพื่อให้บุคลากรมีความเชี่ยวชาญด้านการประสานและสื่อสารในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของประชาชน และเพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพด้านการจัดการสุขภาพ ในชุมชน โดยมีแผนยุทธศาสตร์ 4 แผน กลยุทธ์ 3 มาตรการดำเนินงาน และค่าเป้าหมายการประเมิน 10 ข้อ ดังผลการวิจัยของ สมจิตร เดชาเสถียร และคณะ ที่พบว่า แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาสุขภาพสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่นปีงบประมาณ 2562 ประกอบด้วย 4 ประเด็นยุทธศาสตร์ 13 เป้าประสงค์ 45 ตัวชี้วัด (สมจิตร เดชาเสถียร และคณะ, 2562) ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกัน และผลการวิจัยของ สืบพงษ์ ไชยพรรค และคณะ ที่พบว่า แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 4 ประเด็นยุทธศาสตร์ (ส่งเสริมสุขภาพ 5 กลุ่มวัย, สร้างความเข้มแข็งระบบอนามัยสิ่งแวดล้อมชุมชนอย่างยั่งยืน, อภิบาลระบบส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม และปฏิรูปงานสู่องค์กรที่มีสมรรถนะสูงและมีธรรมาภิบาล) 12 เป้าประสงค์ 21 ตัวชี้วัด ซึ่งมีองค์ประกอบของยุทธศาสตร์งานสุขภาพที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์งานสุขภาพภาคประชาชน จังหวัดราชบุรีเช่นเดียวกัน (สืบพงษ์ ไชยพรรค และคณะ, 2563) ในส่วนของผลการวิจัยของ ประเสริฐ โพธิ์มี ที่พบว่า ประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาที่สำคัญในการดูแลสุขภาพตนเองในภาวะอุทกภัยที่เหมาะสมกับบริบทชุมชนวัดเขาจอมศรีนาคพรต ที่ประกอบด้วย 2 หน่วยระบบทำงาน ได้แก่ 1) การพัฒนากลไกการจัดการดูแลสุขภาพในภาวะอุทกภัยของชุมชน 2) การเตรียมความพร้อมในการดูแลสุขภาพตนเองในภาวะอุทกภัยของประชาชน (ประเสริฐ โพธิ์มี, 2562) ซึ่งเป็นไปในลักษณะของการจัดทำเป็นโครงการสำหรับการพัฒนาพื้นที่ และผลการวิจัยของ บุญนัฐ เลหาทองทิพย์ และคณะ ที่พบว่า ยุทธศาสตร์ยุทธศาสตร์การพัฒนาการดูแลสุขภาพตนเองของชุมชน ประกอบด้วย 2 หน่วยระบบ คือ 1) การพัฒนากลไกและการจัดการด้านสุขภาพในภาวะอุทกภัยของชุมชน 2) การเตรียมความ

พร้อมในการดูแลสุขภาพ (บุญนัญ เลาหะทองทิพย์ และคณะ, 2561) มุ่งองค์ประกอบของยุทธศาสตร์ที่แตกต่างออกไป ที่มุ่งประเด็นของยุทธศาสตร์ในด้านกลไกการดำเนินงานเฉพาะประเด็นในพื้นที่เปราะบางเป็นสำคัญ

3. ผลการประเมินผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์งานสุขภาพภาคประชาชน จังหวัดราชบุรี พบว่า ยุทธศาสตร์ที่ 1 ผ่านเกณฑ์ค่าเป้าหมายทั้ง 2 ข้อ ยุทธศาสตร์ที่ 2 ผ่านเกณฑ์ค่าเป้าหมาย 2 ข้อ จาก 3 ข้อ ยุทธศาสตร์ที่ 3 ผ่านเกณฑ์ค่าเป้าหมายทั้ง 2 ข้อ และยุทธศาสตร์ที่ 4 ผ่านเกณฑ์ค่าเป้าหมาย 2 ข้อ จาก 3 ข้อ ในภาพรวมผ่านเกณฑ์การประเมินยุทธศาสตร์ 8 ข้อ จาก 10 ข้อ หรือร้อยละ 80 ดังผลการวิจัยของ สมจิตร เดชาเสถียร และคณะ) ที่พบว่า ผลการประเมินแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น ผ่านเกณฑ์การประเมินร้อยละ 26.67 (12 ตัวชี้วัด) ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน (สมจิตร เดชาเสถียร และคณะ, 2562) และแตกต่างจากผลการวิจัยของ สืบพงษ์ ไชยพรรค และคณะ) ที่พบว่า ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ของแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมตามแผนพัฒนาศักยภาพแห่งชาติ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564 โดยผ่านเพียง 8 ตัวชี้วัด จากทั้งหมด 21 ตัวชี้วัด (ร้อยละ 38) ซึ่งไม่บรรลุค่าเป้าหมาย (สืบพงษ์ ไชยพรรค และคณะ, 2563) หากแต่การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์งานสุขภาพภาคประชาชน จังหวัดราชบุรี มีผลการประเมินการประเมิน ในระดับสูงถึงร้อยละ 80 หรือ ผ่านถึง 8 ข้อ ใน 10 ข้อ ของค่าเป้าหมายในส่วน ค่าเป้าหมาย 2 ข้อที่ไม่ผ่านเกณฑ์ค่าเป้าหมายนั้นเป็นผลมาจากลักษณะของพื้นที่ของจังหวัดราชบุรีที่บางอำเภอเป็นพื้นที่ห่างไกลกันดารติดชายแดนกับประเทศพม่า อันได้แก่ อำเภอบ้านคา อำเภอสวนผึ้ง รวมถึงลักษณะเฉพาะทางประชากรที่เป็นชนกลุ่มน้อยกะเหรี่ยงอันส่งปัญหาต่อการสื่อสารในการดำเนินงาน อีกทั้ง อสม. ที่เป็นชนกลุ่มน้อยกะเหรี่ยงมีจำนวน ไม่เพียงพอในการดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จในบางประเด็นได้จึงทำให้การดำเนินงานในบางพื้นที่ที่มีความบกพร่องไป จำเป็นต้องเพิ่มจำนวน อสม. ชนกลุ่มน้อยให้มากขึ้นโดยให้ทำงานคู่ขนานกับ อสม. เดิมที่มีอยู่ เพื่อลดช่องว่างทางการสื่อสาร

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาบริบทการดำเนินงานสุขภาพภาคประชาชนของจังหวัดราชบุรี พบว่าการประเมินผล การดำเนินงานไม่เป็นเป็นมาตรฐานเดียวกัน อสม. ขาดการพัฒนาศักยภาพ และกลุ่มงานไม่สามารถกำหนดเป้าหมายและทิศทางการดำเนินงานได้เอง จึงเป็นที่มาของการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์งานสุขภาพ ภาคประชาชนที่ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ที่มี 4 พันธกิจ 4 ประเด็นยุทธศาสตร์ มีเป้าหมายเพื่อให้บุคลากรมีความเชี่ยวชาญและมีคุณภาพ มีแผนยุทธศาสตร์ 4 แผน 13 กลยุทธ์ มาตรการดำเนินงาน สำหรับนำไปใช้ในการดำเนินงานสุขภาพภาคประชาชนในพื้นที่ แผนยุทธศาสตร์ที่พัฒนาขึ้นนี้มีความเหมาะสม ในระดับเหมาะสมมาก

ที่สุดซึ่งช่วยให้การดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาพอนามัย ควบคุมป้องกันโรคและฟื้นฟูสมรรถภาพ ในภาคประชาชนมีประสิทธิภาพที่ดียิ่งขึ้น ข้อเสนอแนะสำหรับการนำว่ายุทธศาสตร์งานสุขภาพภาคประชาชน จังหวัดราชบุรีไปใช้ ควรวางแผนการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ตามลำดับขั้นตอน การดำเนินงาน ควรดำเนินการตามมาตรการให้ครบถ้วน และให้ความสำคัญกับเกณฑ์เป้าหมายของการประเมินทั้ง 10 ข้อ อันจะสะท้อนไปสู่ผลการดำเนินงานได้ ตามวิสัยทัศน์ของยุทธศาสตร์ อีกทั้ง ต้องให้พื้นที่ที่มีอิสระในการบริหารจัดการทรัพยากรคน ทุนและความรู้ รวมถึงมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมวิเคราะห์ปัญหา ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมใจ โดยมี อสม. เชื่อมประสาน สื่อสารและกระตุ้น ภายใต้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ให้การสนับสนุน ให้เกิดเป็นวัฒนธรรมชุมชนในการดูแลสุขภาพในทุกกลุ่มวัย สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นของประเทศไทยได้ตามความเหมาะสมของบริบทพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2559). แผนยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (ด้านสาธารณสุข). นนทบุรี: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์.
- กระทรวงสาธารณสุข. (2561). แนวทางการดำเนินงานสุขภาพภาคประชาชน ปีงบประมาณ 2561. นนทบุรี: กองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน.
- คณะกรรมการอำนวยการจัดทำแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 12. (2559). แผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564). นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข.
- บุญนัญ เลาหะทองทิพย์ และคณะ. (2561). ยุทธศาสตร์การพัฒนาการดูแลสุขภาพตนเองของชุมชนที่ประสบอุทกภัยซ้ำซาก จังหวัดนครสวรรค์. วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ, 11(3), 28-29.
- ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การประกาศแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 -2580). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 51 ก หน้า 1 (18 เมษายน 2562).
- ประเสริฐ โพธิ์มี. (2562). การประเมินการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การปฏิรูประบบสุขภาพ: ประเด็นการพัฒนาระบบสุขภาพระดับอำเภอ จังหวัดอุทัยธานี. วารสารสถาบันบาราศนราดรุณ, 13(3), 128-136.
- สมจิตร เดชาเสถียร และคณะ. (2562). การประเมินแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาสุขภาพสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่นปีงบประมาณ 2562. วารสารสำนักงานสาธารณสุข จังหวัดขอนแก่น, 1(2), 159-169.

- สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2562). คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา แถลงต่อรัฐสภา วันพฤหัสบดีที่ 25 กรกฎาคม 2562. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรี.
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดราชบุรี. (2562). แผนยุทธศาสตร์สาธารณสุขจังหวัดราชบุรี ปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 - 2565 (ฉบับทบทวน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563). ราชบุรี: สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดราชบุรี.
- สืบทองษ์ ไชยพรวรรค และคณะ. (2563). การประเมินผลสัมฤทธิ์แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมตามแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 - 2564 ระยะครึ่งแผน. วารสารสมาคมเวชศาสตร์ป้องกันแห่งประเทศไทย, 9(2), 101-112.

การพัฒนากิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะ
การคิดเชิงอนาคตสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา*
DEVELOPMENT OF CO-CURRICULAR ACTIVITIES IN SOCIAL STUDIES
TO PROMOTE FUTURISTIC THINKING SKILLS FOR SECONDARY
SCHOOL STUDENTS

มนฤดี ชาวคำเขตต์

Monrudee Saokhumkate

ชรินทร์ มั่งคั่ง

Charin Mangkhang

เชษฐภูมิ วรรณไพศาล

Chetthapoom Wannapaipan

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Chiang Mai University, Thailand

E-mail: monnymolly02@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาแผนกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงอนาคตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา 2) ศึกษาผลการใช้กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมทักษะการคิดเชิงอนาคตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา เป็นการวิจัยเชิงทดลอง กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 โรงเรียนวารีเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2561 จำนวน 30 คน จากการสุ่มแบบบังเอิญ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แผนจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงอนาคต 2) แบบวัดทักษะการคิดเชิงอนาคต และ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติพื้นฐาน ผลวิจัยพบว่า 1) การพัฒนาแผนกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงอนาคตได้ขั้นตอนการจัดการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงอนาคต ที่เรียกว่า เทคนิค SPACI ซึ่งมีผลการประเมินคุณภาพความถูกต้องและความเหมาะสมมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.79 ซึ่งอยู่ในระดับคุณภาพมากที่สุด 2) ผลการใช้กิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาที่ส่งเสริมทักษะการคิดเชิงอนาคต พบว่า นักเรียนมีทักษะการคิดเชิงอนาคตอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.8 มีคุณลักษณะการคิดเชิงอนาคตทั้ง 6 ด้านอยู่ในระดับดีมาก และ

* Received 4 May 2021; Revised 18 May 2021; Accepted 27 May 2021

มีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาที่ส่งเสริมทักษะการคิดเชิงอนาคตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา อยู่ในระดับดีมาก สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรสังคมศึกษาตามเทคนิค SPACI สามารถพัฒนาทักษะการคิดเชิงอนาคตเกิดขึ้นกับนักเรียนได้จริง และได้แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการองค์ความรู้ในท้องถิ่น

คำสำคัญ: กิจกรรมเสริมหลักสูตร, ทักษะการคิดเชิงอนาคต, วิชาสังคมศึกษา

Abstract

The objectives of this research article were 1) to develop a co-curricular activity and plan for social studies to promote the futuristic thinking skills of secondary school students. 2) to study the results of using a co-curricular activity in social studies that promote the futuristic thinking skills of secondary school students. The sample group used in the research was secondary school students (M.4 - M.6) from Varee Chiang Mai School, Academic Year 2018, it consisted of 30 peoples from accidental sampling. The research instruments included 1) Plans for organizing a co-curricular activity in social studies to promote futuristic thinking skills, 2) A questionnaire about futuristic thinking skills, 3) The satisfaction questionnaire for a co-curricular activity in social studies. The quantitative data was analyzed by using basic statistics. The research found that 1) The development plans of co-curricular activities in social studies to promote future thinking skills of secondary school students that had the learning management process to promote future thinking skills is known as the SPACI technique. The quality, accuracy and suitability had the total average of 4.79 which is in the highest quality level. 2) The results of the use of a co-curricular activity in social studies that enhance future thinking skills found that the students had very high level of future thinking skills with an average score of 3.84 and students with all aspects of future thinking in a very good level. And students were satisfied with the organizing a co-curricular activity in social studies that promote future thinking skills of secondary school students at a very good level. In conclusion, social studies activities based on SPACI techniques can actually develop future thinking skills for students and had a learning management approach that integrates local knowledge.

Keywords: Co-curricular Activity, Future Thinking Skills, Social Studies

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561 - 2580) ในเรื่อง การเตรียมพร้อมด้านกำลังคนและการเสริมสร้างศักยภาพของประชากรในทุกช่วงวัยให้เกิดทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 เน้นการสร้างให้คนไทยสามารถคิดเองได้เพื่อให้ทันสถานการณ์และแนวโน้มสังคมโลก (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดแนวทางการศึกษามีความสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมการศึกษาในความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง ความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ภูมิปัญญาไทยและการประยุกต์ใช้ ภูมิปัญญา แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) เน้นการเพิ่มพูนความรู้และเสริมสร้างกระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ที่สำคัญได้ดำเนินโครงการลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ (Moderate Class More Knowledge) ให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมสร้างสรรค์เสริมทักษะการเรียนรู้นอกเหนือจากการเรียนรู้ในห้องเรียน ให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาครอบคลุมใน 4 ด้าน คือ Head Heart Hand Health ประชาชนได้รับการพัฒนาทักษะที่สามารถแสวงหาองค์ความรู้ได้สอดคล้องกับบริบทในปัจจุบัน เป็นการเรียนรู้เชิงบูรณาการ (Blended Based Learning) ที่ให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะชีวิตของตนเองเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาและภูมิสังคม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

การศึกษาค้นคว้าเรื่องภูมิปัญญาและการเรียนรู้ของชาวบ้านไทยเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่ง เป็นการค้นคว้าความรู้ความสามารถสั่งสมของคนธรรมดาสามัญแห่งท้องถิ่นต่าง ๆ เท่ากับได้ค้นพบศักยภาพและทุนรอนทางปัญญาอันมีค่ายิ่งสำหรับนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการเผชิญหน้ากับปัญหาและสิ่งท้าทายนานาประการในปัจจุบันและอนาคต (เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2544) การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านที่ผ่านกระบวนการเลือกสรรเรียนรู้ปรุงแต่งพัฒนาและถ่ายทอดสืบต่อกันมาเพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนในชุมชนและท้องถิ่นนั้น ให้สมดุลกับสภาพแวดล้อมและความเหมาะสมกับยุคสมัย (รุ่ง แก้วแดง, 2540) สอดคล้องกรอบและทิศทางทฤษฎีทางการศึกษาของประเทศ การดำเนินงานตามนโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาล ในการปฏิรูปการศึกษาทุกระดับให้รองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกและทัดเทียมมาตรฐานสากลคือพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นฐานคิดแต่ที่สำคัญยังยึดหลักสูตรท้องถิ่น หลักสูตรฝึกอบรมโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การศึกษาชุมชนและแหล่งเรียนรู้ชุมชนรวมถึงหลักสูตรแบบองค์รวมโดยนำนวัตกรรมการเรียนการสอนมาใช้เพื่อมุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ ให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงความรู้กับประสบการณ์และ

ชีวิตจริงในท้องถิ่นชุมชนและสังคมจากผู้ทรงคุณวุฒิที่จัดว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

ในวิสัยทัศน์ของโรงเรียนวารีเชียงใหม่ ได้มุ่งจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ เสริมสร้างพัฒนาทักษะการเรียนรู้ ทักษะชีวิตโดยองค์รวม เพื่อเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมโลกด้วยคุณภาพมาตรฐานระดับสากล พร้อมรักษาเอกลักษณ์ความเป็นไทยทางโรงเรียนจึงมีการกำหนดเป้าหมายยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาไว้ในข้อที่ 1 ที่ว่า ผู้เรียนมีร่างกายสมบูรณ์ แข็งแรง มีอารมณ์ จิตใจ ที่ดีงาม มีสติปัญญาและทักษะกระบวนการเรียนรู้วิธีเรียนอย่างยั่งยืน มีทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นไปตามกรอบมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา ในมาตรฐานที่ 1 คุณภาพผู้เรียน ด้านผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียนวัดจากความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดวิจารณ์ญาณ อภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการแก้ปัญหา และมาตรฐานที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยวัดจากการมีกระบวนการเรียนการสอนที่สร้างโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วม การจัดการเรียนการสอนที่ยึดโยงกับบริบทของชุมชนและท้องถิ่น

จากการศึกษารายงานสรุปผลการประเมิน PISA 2015 ที่สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้ร่วมมือกับองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา หรือ OECD (Organization for Economic Co-operation and Development) ดำเนินโครงการประเมินผลนักเรียนร่วมกับนานาชาติ (Programme for International Student Assessment หรือ PISA) ซึ่งเน้นการประเมินความสามารถของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในการใช้ความรู้และทักษะเพื่อแก้ปัญหาในชีวิตจริง หรือที่เรียกว่า “การรู้เรื่อง” (literacy) ในสามด้าน ได้แก่ การรู้เรื่องการอ่าน การรู้เรื่องคณิตศาสตร์ และการรู้เรื่องวิทยาศาสตร์ ซึ่งการรู้เรื่องทั้งสามด้านนี้ ถือว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเป็นสิ่งที่ประชากรจำเป็นต้องมีเพื่อการพัฒนาและการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศ PISA โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในประเทศไทยที่มีอายุ 15 ปี ระดับชั้นมัธยมศึกษา ผลการประเมินภาพรวมของประเทศไทยพบว่า จากการประเมิน PISA 2000 จนถึง 2015 ผลการประเมินทั้งสามด้านมีแนวโน้มลดลง โดยการอ่านเป็นด้านที่มีคะแนนลดลงมากที่สุด โดยในวิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และการอ่าน ไทยอยู่อันดับ 52 54 และ 57 ตามลำดับ โดยการรู้เรื่องการอ่านเป็นด้านที่มีคะแนนลดลงมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าเด็กไทยมีทักษะด้านการวิเคราะห์ต่ำอย่างยิ่ง (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2559) ดังนั้น ปัญหาสำคัญที่เราควรตระหนัก คือ การพัฒนาความคิด ความสามารถของนักเรียนในการใช้ความรู้และทักษะเพื่อนำไปแก้ปัญหาในชีวิตจริง ในการวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการพัฒนานักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาที่เป็นกลุ่มประชากรตามผลการประเมิน PISA 2000 ให้มีลักษณะสอดคล้องและเป็นไปตามกรอบนโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนพัฒนา เป้าหมายและ

วิสัยทัศน์ของการพัฒนาในระดับประเทศและโรงเรียน มีการดำเนินการสอดคล้องกับโครงการลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ (Teach less learn more) ของกระทรวงศึกษาธิการ ในช่วงต้น จึงได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนากิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงอนาคต สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาขึ้นมาเพื่อให้เกิดการพัฒนาให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาให้มีทักษะการคิดเชิงอนาคตที่เป็นทักษะการคิดขั้นสูงที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 จะทำให้เราทราบระดับทักษะการคิดเชิงอนาคตของนักเรียนจากการเรียนรู้บริบทของชุมชนท้องถิ่นของตนเองที่จะส่งผลต่อความตระหนักรู้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อเกิดวิถีชีวิตที่มีคุณภาพในการอยู่ร่วมกัน ความมุ่งหวังในการทำวิจัยครั้งนี้เป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาคนในเชิงบวก และเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันทางความคิดในการดำเนินชีวิตในปัจจุบันอย่างสมดุลบนฐานของสภาวะการเปลี่ยนแปลงของสังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแผนกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงอนาคตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
2. เพื่อศึกษาผลการใช้กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมทักษะการคิดเชิงอนาคตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มาวิเคราะห์วางแผน สะท้อนผลการปฏิบัติท้ายทุกแผนกิจกรรม เพื่อปรับปรุงพัฒนาให้แผนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ประชากรและตัวอย่าง

ประชากร คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนเอกชนขนาดใหญ่พิเศษ ที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ประเภทสามัญศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 10 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 โรงเรียนวารีเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2561 จำนวน 30 คน ได้จากการสุ่มแบบบังเอิญ ได้มีการรับสมัครนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงอนาคต สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงอนาคตสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้ SPACI ในกระบวนการจัดกิจกรรม มี 5 ขั้นตอน จำนวน 6 แผน ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาหลักสูตรแกนกลาง

การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้และขอบข่ายเนื้อหา นำมาสร้างแผนกิจกรรมเรียนรู้ตามขั้นตอน แนวคิดทฤษฎีที่ศึกษาและสังเคราะห์ไว้แล้ว คือ ขั้นตอนการจัดกิจกรรมที่เรียกว่า เทคนิคการจัดการเรียนรู้ SPACI ในกระบวนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงอนาคต โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาในท้องถิ่น และบริบทจังหวัดเชียงใหม่ จากนั้นนำแผนกิจกรรมเรียนรู้ที่สร้างเสร็จแล้วไปนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านโดยคัดเลือกบุคลากรทางการศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 10 ปี มีความเชี่ยวชาญทางการจัดการศึกษา การพัฒนาหลักสูตร และการจัดการจัดการเรียนการสอนทางสังคมศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษา ในโรงเรียนที่ตั้งอยู่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อตรวจสอบประเมินคุณภาพความถูกต้องและความเหมาะสมของแผนกิจกรรมการเรียนรู้ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของคณาจารย์ผู้เชี่ยวชาญ

2. แบบวัดทักษะการคิดเชิงอนาคตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จำนวน 1 ชุดต่อ 1 แผนกิจกรรม รวมจำนวนทั้งหมด 6 ชุด แต่ละชุดมีการวัดทักษะการคิดเชิงอนาคต ทั้ง 6 คุณลักษณะ ได้ดำเนินการศึกษาทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง กำหนดกรอบประเด็นความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรมที่บ่งชี้ถึงทักษะการคิดเชิงอนาคต สร้างแบบวัดทักษะการคิดเชิงอนาคตตามกรอบประเด็นที่กำหนดในนิยามศัพท์เฉพาะและพฤติกรรมที่บ่งชี้ จากนั้นนำเสนอแบบวัดทักษะการคิดเชิงอนาคตเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่านเพื่อตรวจสอบและพิจารณาความเหมาะสม ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำผู้เชี่ยวชาญ ให้ถูกต้องและเหมาะสมยิ่งขึ้น การวิเคราะห์ความตรงและค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.60 – 1.00 นำแบบวัดทักษะการคิดเชิงอนาคตมาทำการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำผู้เชี่ยวชาญตามลำดับ เพื่อจัดทำแบบวัดทักษะการคิดเชิงอนาคต นำแบบวัดที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดสอบเพื่อหาประสิทธิภาพค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ซึ่งนำไปใช้ทดลองใช้ (try out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนปิ่นสร้อยแยลวิทยาลย์ จำนวน 30 คน โดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของ Cronbach ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่น ดังนี้ แบบวัดทักษะการคิดเชิงอนาคตของกิจกรรมที่ 1 เท่ากับ 0.82 แบบวัดทักษะการคิดเชิงอนาคตของกิจกรรมที่ 2 เท่ากับ 0.87 แบบวัดทักษะการคิดเชิงอนาคตของกิจกรรมที่ 3 เท่ากับ 0.88 แบบวัดทักษะการคิดเชิงอนาคตของกิจกรรมที่ 4 เท่ากับ 0.86 แบบวัดทักษะการคิดเชิงอนาคตของกิจกรรมที่ 5 เท่ากับ 0.89 แบบวัดทักษะการคิดเชิงอนาคตของกิจกรรมที่ 6 เท่ากับ 0.85 ซึ่งถือว่ามีความเชื่อมั่นเหมาะสมอยู่ระหว่าง 0.70 - 1.00 คัดเลือกข้อคำถามแบบวัดทักษะการคิดเชิงอนาคตมาจัดทำฉบับใหม่ แล้วนำแบบวัดทักษะการคิดเชิงอนาคตที่สร้างขึ้น ไปใช้ทดสอบกับกลุ่มเป้าหมาย แล้วนำผลที่ได้ไปวิเคราะห์ในงานวิจัยเป็นลำดับต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และร้อยละ ในการอธิบายข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 การพัฒนาแผนกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงอนาคตสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา สรุปผลได้ดังนี้

1. ผลการพัฒนาแผนกิจกรรมเสริมหลักสูตรสังคมศึกษา จากการศึกษา และสังเคราะห์เอกสาร ตำรา ทฤษฎีต่าง ๆ ได้แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดเชิงอนาคต ที่เรียกว่า เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบ SPACI ออกมาได้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 สำรวจความรู้ (Surveying of knowledge) การจัดกิจกรรมที่มีการใช้คำถามสำคัญให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการคิดทบทวนความรู้ ประสบการณ์เดิมของตนเอง ร่วมกันระดมสมองตอบคำถามเพื่อเชื่อมโยงสู่การเรียนรู้สิ่งใหม่จากแหล่งข้อมูลสารสนเทศ ผ่านการจัดกิจกรรมที่สร้างความกระตือรือร้น ส่งเสริมความอยากรู้อยากเห็นและเกิดความท้าทายครูต้องสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้

ขั้นที่ 2 พยากรณ์สู่อนาคต (Prediction to the future) การใช้เทคนิคพยากรณ์ที่ส่งเสริมทักษะการคิดเชิงอนาคต และเป็นการใช้ทักษะการคิดขั้นสูงเข้าร่วมด้วย เทคนิคพยากรณ์นำมาใช้กับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรสังคมศึกษาเพื่อการส่งเสริมการคิดเชิงอนาคตนี้ มีทั้งหมด 6 เทคนิค ได้แก่ 1) เทคนิคตะแกรงช่วงเวลา 2) การคาดการณ์แนวโน้ม 3) วงล้ออนาคต 4) การระดมสมอง 5) การวิเคราะห์ค่านิยมในอนาคต และ 6) กระบวนการสร้างฉากทัศน์ มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกจะเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ

ขั้นที่ 3 ตระหนักรู้สู่ดุลยภาพ (Aware to Balance) การพยากรณ์จากกิจกรรมขั้นที่ 2 ทำให้ทราบผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคตรูปแบบต่าง ๆ ทั้งที่เป็นไปได้ว่าเกิดขึ้นแน่นอน อาจจะเกิดขึ้น อาจจะไม่เกิดขึ้น หรือไม่มีความเป็นไปได้ว่าจะเกิดขึ้นเลย กิจกรรมในขั้นนี้นักเรียนจะได้แสดงความเห็นร่วมกันและตระหนักว่า ยอมรับในผลกระทบและคุณค่าของสิ่งที่ได้ทำนาย

ขั้นที่ 4 ร่วมมือวางแผนมองการณ์ไกล (Collaborate to foresight) ขั้นนี้เป็นการจัดกิจกรรมกลุ่ม ใช้กระบวนการทำงานกลุ่มให้นักเรียนร่วมมือกันวางแผนการรับมือเตรียมการสำหรับสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคต เมื่อทราบผลการทำนายและตระหนักว่าจะเกิดสิ่งใดขึ้น อาจจะระบุเป็นแผนการ มาตรการ วิสัยทัศน์ ความร่วมมือ วิธีการต่าง ๆ ที่จะสามารถทำได้ในระดับบุคคล ชุมชน ประเทศ และสังคมโลก และสามารถเชื่อมโยงความสำคัญของวิชาสังคมศึกษาที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ ในชีวิตประจำวันได้

ขั้นที่ 5 สร้างสรรค์สิ่งใหม่โดยใช้จินตนาการเชิงบวก (Imagination to Creation) การสร้างสรรค์สิ่งใหม่โดยอาศัยพื้นฐานจากสิ่งเดิม เพื่อการพัฒนาที่ก่อให้เกิดความสมดุลและความเจริญก้าวหน้าแก่ชุมชนอย่างยั่งยืน จากขั้นที่ 4 นักเรียนได้ร่วมกันลงมือวางแผนที่เป็นผลมาจากการตระหนักรู้ในขั้นที่ 3 ในขั้นนี้ให้อิสระทางความคิดแก่นักเรียน ได้

จินตนาการสร้างสรรค์สิ่งใหม่อย่างมีเหตุผลรองรับความเป็นไปได้ในอนาคตและสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

2. ผลการประเมินคุณภาพของแผนกิจกรรมการเรียนรู้

กิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาวิถีล้านนาเมืองเชียงใหม่ โดยแต่ละแผนมีคะแนนเฉลี่ยและแปลความหมายตามเกณฑ์ ปรากฏผลการประเมินตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงผลการประเมินคุณภาพความถูกต้องและความเหมาะสมของแผนกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงอนาคตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

รายการประเมิน	คะแนนเฉลี่ย $\bar{x}$	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)	สรุประดับคุณภาพ
แผนกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง รักษ์น้ำ รักษ์ป่า รักษ์ล้านนาเมืองเชียงใหม่	4.81	0.38	มากที่สุด
แผนกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง อนาคตผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญา ล้านนาเชียงใหม่	4.81	0.38	มากที่สุด
แผนกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง หัตถศิลป์พื้นถิ่นล้านนาเชียงใหม่	4.80	0.39	มากที่สุด
แผนกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง อาหารพื้นบ้านล้านนาเชียงใหม่: คุณค่าต่อวิถีชุมชน	4.79	0.40	มากที่สุด
แผนกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง เมืองเชียงใหม่ในโลกอนาคต	4.79	0.40	มากที่สุด
แผนกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง พิพิธภัณฑสถานเชียงใหม่เมืองล้านนาเชิงสร้างสรรค์	4.78	0.41	มากที่สุด
โดยรวม	4.79	0.40	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการประเมินคุณภาพความถูกต้องและความเหมาะสมของแผนกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงอนาคตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ภาพรวมของคุณภาพความถูกต้องและความเหมาะสมมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.79 ซึ่งอยู่ในระดับคุณภาพมากที่สุด พบว่า แผนกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง รักษ์น้ำ รักษ์ป่า รักษ์ล้านนาเมืองเชียงใหม่ และแผนกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง อนาคตผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาล้านนาเชียงใหม่ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 4.81

ตอนที่ 2 ผลการใช้กิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาที่ส่งเสริมทักษะการคิดเชิงอนาคตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา สรุป

1. ผลการวิเคราะห์การวัดทักษะการคิดเชิงอนาคตทั้ง 6 คุณลักษณะ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนวาริชเชียงใหม่ ปรากฏดังตารางที่ 2 ดังนี้

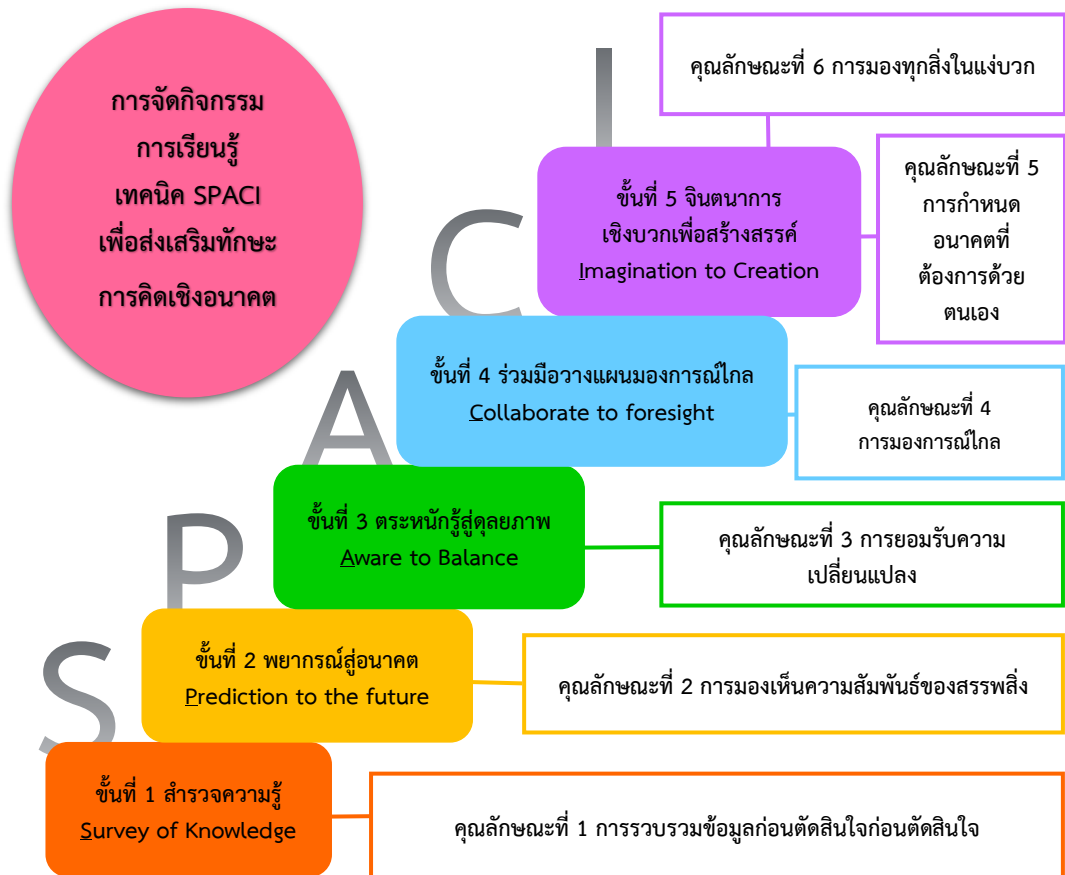
ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการวัดทักษะการคิดเชิงอนาคตทั้ง 6 คุณลักษณะ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนวาริชียงใหม่

รายการประเมิน	คะแนนเฉลี่ย $\bar{x}$	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)	แปลความหมาย
1. ด้านการยอมรับความเปลี่ยนแปลง	3.91	0.33	ดีมาก
2. ด้านการรวบรวมข้อมูลก่อนตัดสินใจ	3.90	0.33	ดีมาก
3. ด้านการมองเห็นความสัมพันธ์ของสรรพสิ่ง	3.82	0.43	ดีมาก
4. ด้านการมองทุกสิ่งในแง่บวก	3.81	0.42	ดีมาก
5. ด้านการกำหนดอนาคตที่ต้องการด้วยตนเอง	3.80	0.44	ดีมาก
6. ด้านการมองการณ์ไกล	3.77	0.43	ดีมาก
โดยรวม	3.84	0.40	ดีมาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการวิเคราะห์การวัดทักษะการคิดเชิงอนาคตทั้ง 6 คุณลักษณะ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนวาริชียงใหม่ ภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84 เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า คุณลักษณะด้านการยอมรับความเปลี่ยนแปลง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.91 และคุณลักษณะด้านการมองการณ์ไกล ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด เท่ากับ 3.77 ตามลำดับ

องค์ความรู้ใหม่

ผลการพัฒนาแผนกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงอนาคตสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาได้แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดเชิงอนาคต ที่เรียกว่า เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบ SPACI มี 5 ขั้นตอนประกอบด้วย ขั้นที่ 1 สำรวจความรู้ (Surveying of Knowledge) ขั้นที่ 2 พยากรณ์สู่อนาคต (Prediction to the Future) ขั้นที่ 3 ตระหนักรู้สู่ดุลยภาพ (Aware to Balance) ขั้นที่ 4 ร่วมมือวางแผนมองการณ์ไกล (Collaborate to foresight) และ ขั้นที่ 5 สร้างสรรค์สิ่งใหม่โดยใช้จินตนาการเชิงบวก (Imagination to Creation) เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงอนาคตทั้ง 6 คุณลักษณะ ตามแนวคิดของเวเมเออร์ ดังนี้

ภาพที่ 1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เทคนิค SPACI เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงอนาคต

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1. แผนกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา มีคุณภาพความถูกต้องและความเหมาะสมมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.79 อยู่ระดับคุณภาพมากที่สุด ทั้งนี้แผนกิจกรรมการเรียนรู้ได้กำหนดองค์ประกอบแผนกิจกรรมการเรียนรู้ครบ โดยดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามขั้นตอน SPACI เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงอนาคตให้ผู้เรียน เน้นการจัดกิจกรรมตามแนวคิด “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” (Teach less learn more) กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับเทคนิคพยากรณ์ที่ใช้ เน้นกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิด แสดงออก ลงมือปฏิบัติ ค้นคว้า ค้นพบและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ตามบริบทของสังคมของผู้เรียน มีเชื่อมโยงประสบการณ์จากการเรียนรู้นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง สอดคล้องกับองค์ประกอบการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

ผลการวิเคราะห์การวัดทักษะการคิดเชิงอนาคตทั้ง 6 คุณลักษณะ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนวารีเชียงใหม่ แสดงตามแผนกิจกรรมการเรียนรู้ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84 ภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก เพราะมีการปรับปรุงพัฒนาแผนกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้เหมาะสมกับบริบทผู้เรียน และองค์ประกอบของแผนให้เป็นไปตามขั้นตอน SPACI ที่ได้สังเคราะห์ไว้ การนำเนื้อหาความรู้ที่เป็นบริบทใกล้ตัวที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ เชื่อมโยงไปสู่สิ่งที่ใกล้ตัวนักเรียนมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมด้วยการจัดกิจกรรมทัศนศึกษา นอกโรงเรียนเป็นการจัดประสบการณ์ใหม่ที่ตื่นเต้นและมีกิจกรรมท้าทายความสามารถของผู้เรียนมากกว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียน สอดคล้องแนวคิดของ เอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน ที่เห็นว่ากิจกรรมเสริมหลักสูตรควรส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริงที่ใกล้ตัว เป็นกิจกรรมที่มีลักษณะยืดหยุ่น นักเรียนมีความรู้สึกผ่อนคลาย เพราะมีการสนับสนุนให้นักเรียนได้รวมกลุ่มกัน ได้มาเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ (เอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน, 2556) การดำเนินการสร้างแผนรูปแบบกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เป็นกิจกรรมชุมนุมทำให้บรรยากาศในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่นนักเรียนรู้สึกผ่อนคลาย ปลอดภัย จึงทำให้ระดับการคิดเชิงอนาคตอยู่ในระดับดีมาก สอดคล้องกับ เอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน ได้เสนอแนวทางให้จัดตั้ง “ชมรมฝึกคิด” โดยมุ่งมั่นที่จะฝึกทักษะการคิดอย่างเต็มที่ ชมรมฝึกคิด เป็นสถานที่สำหรับฝึกการคิดและสนุกกับการคิดที่เป็นทักษะโดยไม่มีคำตอบถูกหรือผิดที่ตายตัว และไม่มี การสอบวัดผล ชมรมฝึกคิดมีไว้สำหรับคนที่อยากจะสนุกกับการคิดและคนที่ต้องการพัฒนาทักษะในการคิด (เอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน, 2556) และ ชรินทร์ มั่งคั่ง กล่าวว่า ครูสามารถปลูกฝังลักษณะมุ่งอนาคตให้เกิดขึ้นกับนักเรียนได้ โดยใช้เทคนิคพยากรณ์ในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ ให้คำชมต่อนักเรียนที่ทำตนเป็นผู้มุ่งอนาคต เพื่อให้ นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการทำงานเป็นขั้นตอน และสามารถวางแผนได้ (ชรินทร์ มั่งคั่ง, 2559)

2. ทักษะการคิดเชิงอนาคตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ซึ่งจะได้แสดงให้เห็นภาพความสัมพันธ์ของแต่ละขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ SPACI 5 ขั้นตอน กับระดับทักษะการคิดเชิงอนาคต ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 สำรวจความรู้ (Surveying of knowledge) ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ขั้นนี้ทำให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะนักคิดเชิงอนาคตด้านการรวบรวมข้อมูลรอบด้าน ก่อนตัดสินใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90 อยู่ในระดับดีมาก สอดคล้อง เวห์เมเยอร์ การลงมือทำการรวบรวมข้อมูล นักคิดเชิงอนาคตจะมีความศึกษา ข้อดี ข้อเสีย และสิ่งที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ อย่าง มากเพียงพอ จึงจะนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจ (Wehmeyer, L. B., 1986) การใช้เกม แข่งขันเป็นทีมเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ของนักเรียนได้ดีจากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนมีความ กระตือรือร้น มีความสนุกสนาน มีส่วนร่วมในทำกิจกรรมดีมาก สอดคล้องกับ ชนาธิป พรกุล กล่าวถึงโครงสร้างการเรียนรู้แบบร่วมมือมีโครงสร้างที่เอื้อต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ การใช้สื่อ การเรียนรู้ที่หลากหลาย จะสร้างความสนใจ ดึงดูดให้นักเรียนเกิดความใฝ่รู้ใฝ่เรียนได้ดีมาก

และการให้รางวัลสร้างแรงจูงใจในการเรียนและการกล่าวคำชมเชยกันนักเรียนเมื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ผลดีทำให้นักเรียนมีความรู้ผ่อนคลายกับบรรยากาศในชั้นเรียน (ชนาธิป พรกุล, 2554)

ขั้นที่ 2 พยากรณ์สู่อนาคต (Prediction to the future) พบว่า ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในขั้นนี้เกิดทักษะการคิดเชิงอนาคตอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.82 แต่ละแผนกิจกรรมใช้เทคนิคพยากรณ์แผนละ 1 เทคนิคเพื่อต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างท้าทายความสามารถของนักเรียน มีการใช้คำถามที่ท้าทายทำให้นักเรียนอยากมีส่วนร่วมในการทำนายภาพอนาคต เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ นำเสนอเทคนิคการคาดการณ์อนาคต 7 เทคนิค ซึ่งเราสามารถประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน ว่า เทคนิคที่ 5 การตั้งชุดคำถาม (Checklist) เทคนิคนี้จะใช้ชุดคำถามมาตรฐานชุดหนึ่งเป็นกรอบช่วยในการเชื่อมความคิดและกระตุ้นให้สามารถคาดการณ์เรื่องที่ต้องการได้อย่างครบถ้วนครอบคลุมมากขึ้น (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2555) และสามารถใช้เป็นกรอบในการคาดการณ์อนาคตได้แทบทุกเรื่อง สอดคล้อง เวห์เมเยอร์ (Wehmeyer, L. B.) ได้กล่าวว่า นักคิดเชิงอนาคตจะมองว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นในโลกมีความสัมพันธ์กัน พึ่งพาอาศัยกัน และรับผลกระทบจากการกระทำของกันและกัน (Wehmeyer, L. B., 1986)

ขั้นที่ 3 ตระหนักรู้สู่ดุลยภาพ (Aware to Balance) พบว่า ทำให้นักเรียนมีคุณลักษณะ ด้านการยอมรับการเปลี่ยนแปลง ยอมรับในผลกระทบและคุณค่าของสิ่งที่ได้ทำนาย ได้ตามหลักการและเหตุผลของเรื่องราวที่เกิดขึ้นในอดีตและกำลังดำเนินอยู่ในปัจจุบัน นักเรียนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีดุลยภาพ ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในขั้นนี้เกิดทักษะการคิดเชิงอนาคตอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 3.91 เพราะมีการเสนอประเด็นสถานการณ์ปัจจุบันที่เกิดขึ้นจริงและใกล้ตัวนักเรียนที่มองเห็นภาพสัมผัสได้จริง จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏในชุมชน สอดคล้อง เวห์เมเยอร์ (Wehmeyer, L. B.) ว่า นักคิดเชิงอนาคตจะเป็นผู้ที่สามารถยอมรับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่าง ๆ และยอมรับว่าสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคตจะเป็นสิ่งที่ดีกว่าสิ่งที่อยู่ในปัจจุบันและในอนาคตจะต้องมีสิ่งที่ดีที่สุดเกิดขึ้น (Wehmeyer, L. B., 1986) และมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับ ทฤษฎีปัญญญาของฮาวเวิร์ด การ์ดเนอร์ ว่า ปัญญาด้านการเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence) คือ ความสามารถในการรู้จัก ตระหนักรู้ในตนเอง สามารถเท่าทันตนเอง ควบคุมการแสดงออกอย่างเหมาะสมตามกาลเทศะ (ชนาธิป พรกุล, 2554)

ขั้นที่ 4 ร่วมมือวางแผนมองการณ์ไกล Collaborate to foresight พบว่า ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในขั้นนี้เกิดทักษะการคิดเชิงอนาคตอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เน้นการให้นักเรียนได้วางแผน การเตรียมการ มีการใช้คำถามท้าทายมาช่วยร่วมกับการวิเคราะห์ข่าว ทั้งนี้มีการเชื่อมโยงความรู้ทางสังคมศึกษาเข้าไปใช้ในการวางแผนด้วย ทำให้นักเรียนมีคุณลักษณะ ด้านการมองการณ์ไกล มีคะแนนอยู่ในระดับดี

มาก สอดคล้องตาม เวห์เมเยอร์ (Wehmeyer, L. B.) ที่กล่าวว่าคุณลักษณะด้านการมองเห็น ไกล นักคิดเชิงอนาคตมีการจัดการ การวางแผนเกี่ยวกับชีวิตของตนเองและสิ่งที่เกี่ยวข้อง ในอนาคตและสามารถเตรียมพร้อมรับกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่าง รอบคอบและระมัดระวัง (Wehmeyer, L. B., 1986) ในส่วนความร่วมมือกันในการวางแผน มองการณ์ไกลนั้นสอดคล้องกับ ชนาธิป พรกุล ได้กล่าวว่า ผู้เรียนมีความพยายามให้เกิดความ เปลี่ยนแปลง และร่วมมือกันกลุ่มประสบความสำเร็จ ในเรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น มี การพัฒนาทักษะการคิด มีความร่วมมือและเห็นแก่ประโยชน์ของผู้อื่น (ชนาธิป พรกุล, 2554)

ขั้นที่ 5 จินตนาการเชิงบวกเพื่อสร้างสรรค์ Imagination to Creation พบว่า ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในขั้นนี้เกิดทักษะการคิดเชิงอนาคตอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.80 เพราะการสร้างสรรค์สิ่งใหม่โดยอาศัยพื้นฐานจากสิ่งเดิม เพื่อการพัฒนาที่ ก่อให้เกิดความสมดุลและความเจริญก้าวหน้าแก่ชุมชนอย่างยั่งยืน ในขั้นนี้ให้อิสระทางความคิด แก่นักเรียน ได้จินตนาการสร้างสรรค์สิ่งใหม่อย่างมีเหตุผลรองรับความเป็นไปได้ในอนาคต ช่วยกันระดมสมองแล้วช่วยกันสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบต่าง ๆ นักเรียนจะเกิดความ ภาคภูมิใจในผลงานของตนเอง ทำให้นักเรียนมีคุณลักษณะ ด้านการกำหนดอนาคตที่ต้องการ ด้วยตนเอง อยู่ในระดับดีมาก และด้านการมองทุกสิ่งในแง่บวก อยู่ในระดับดีมาก สอดคล้องกับ เวห์เมเยอร์ ว่า นักคิดอนาคตจะเป็นผู้ที่เลือกอนาคตที่ต้องการด้วยการกำหนดการกระทำของ ตนเอง โดยเลือกเชื่อและทำในสิ่งที่ดีหรือไม่ดี และการมองทุกสิ่งในด้านบวก นักคิดเชิงอนาคต จะเชื่อว่าสิ่งที่เขากระทำอยู่เป็นสิ่งที่สำคัญและเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างโลกอนาคตที่ดีกว่าเดิม ดังนั้น ต้องมองสิ่งต่าง ๆ ในด้านบวกมากกว่าด้านลบ (Wehmeyer, L. B., 1986)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาแผนกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะการคิด เชิงอนาคตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ผลจากการสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดเชิงอนาคต ทำให้ได้กระบวนการจัด กิจกรรมเสริมหลักสูตรสังคมศึกษาที่สามารถนำไปพัฒนาทักษะการคิดเชิงอนาคตของนักเรียน มี 5 ขั้นตอน คือ เทคนิคการจัดการเรียนรู้ SPACI การจะนำรูปแบบขั้นตอนการจัดกิจกรรม เทคนิค SPACI กับนักเรียนที่บริบทแตกต่างจากตัวอย่างในการทดลองครั้งนี้ ก็ควรพิจารณา และปรับใช้ได้ตามความเหมาะสม การใช้คำถามควรกำหนดข้อคำถามไว้ล่วงหน้า จัดข้อคำถาม เป็นชุดเรียงลำดับตามความยากง่ายและพุทธิพิสัยตามทฤษฎีของบลูม จะช่วยให้ครูสำรวจ ความรู้เดิมกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจมากขึ้น และครูควรเพิ่มการทำแบบทดสอบเนื้อหา สังคมศึกษาที่องค์ประกอบของการคิดเชิงอนาคต เพื่อวัดความคงทนในการเรียนรู้มากขึ้นจาก ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วย การศึกษาผลการใช้กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมทักษะการคิด เชิงอนาคตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาทักษะการคิดเชิงอนาคตทั้ง 6 คุณลักษณะ ภาพรวมอยู่

ในระดับดีมาก สามารถพัฒนาทักษะการคิดเชิงอนาคตทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ให้เกิดขึ้นกับนักเรียนได้จริง และยังส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความใฝ่รู้ใฝ่เรียนกระตือรือร้นในการเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ที่ท้าทายความสามารถ งานวิจัยนี้จึงเป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาคนในเชิงบวก ให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาเป็นพลเมืองและพลโลกที่ดีมีคุณภาพและสามารถช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไปในทิศทางเชิงสร้างสรรค์ตามนโยบายทางการศึกษา ทั้งยังได้แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการองค์ความรู้ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น บริบทด้านสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ ภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์ชุมชน ที่สามารถนำไปจัดทำเป็นคู่มือการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้คุณค่าวิถีชุมชนที่สร้างดุลยภาพในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมตามปรากฏการณ์โลกแห่งความจริงที่เป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศชาติและการพัฒนาที่ยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2555). การคิดเชิงอนาคต (หนังสือชุดผู้ชนะสิบทิศ). กรุงเทพมหานคร: ชัคเชสมิเดีย.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). สรุปสาระสำคัญ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564. เรียกใช้เมื่อ 29 ธันวาคม 2560 จาก <http://www.nesdb.go.th/download/plan12/>
- ชนาธิป พรกุล. (2554). การสอนกระบวนการคิด ทักษะและการนำไปใช้. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชรินทร์ มั่งคั่ง. (2559). อนาคตวิทยา: ทักษะและเทคนิคการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- รุ่ง แก้วแดง. (2540). ปฏิวัติการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2559). สรุปผลการประเมิน PISA 2015 วิทยาศาสตร์ การอ่าน และคณิตศาสตร์. 2559. เรียกใช้เมื่อ 28 สิงหาคม 2560 จาก <https://pisathailand.ipst.ac.th/pisa2015summaryreport>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พรักหวานกราฟิก จำกัด.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2544). ภาพรวมภูมิปัญญาไทย. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิภูมิปัญญา.
- เอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน. (2556). สุดยอดทักษะการคิด EDWARD DE BONO. กรุงเทพมหานคร: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- Wehmeyer, L. B. (1986). Futuristics. New York: A Growth Company.

กลยุทธ์การบริหารมหาวิทยาลัย
ตามแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน*
UNIVERSITY MANAGEMENT STRATEGIES ACCORDING
TO THE CONCEPT OF EDUCATION FOR
SUSTAINABLE DEVELOPMENT

โสภณ วุฒิประเสริฐกุล

Sophon Wudhiprasertkul

ประทุมทอง ไตรรัตน์

Pratoomtong Tirat

มหาวิทยาลัยรังสิต

Rangsit University, Thailand

E-mail: big.taurap@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของกลยุทธ์การบริหารมหาวิทยาลัยตามแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน 2) เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารมหาวิทยาลัยตามแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และแนวคิดเชิงระบบ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคลากรจากมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน จากทั่วประเทศจำนวน 243 คน เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบประเมินกรอบแนวคิด แบบสอบถามการวิจัย และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารมหาวิทยาลัยตามแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนจากการจัดอันดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน และ ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน อย่างไรก็ตามจากสภาพที่พึงประสงค์ในอนาคตของการบริหารมหาวิทยาลัยตามแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นจากการจัดอันดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา และ ด้านการจัดการเรียนการสอน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยกลยุทธ์สำคัญในการบริหารมหาวิทยาลัยตามแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ

- 1) ปฏิรูปการออกแบบหลักสูตรแบบบูรณาการสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน 2) ยกระดับคุณภาพการวัดและประเมินผลการศึกษาที่ส่งเสริมทักษะและแนวคิดในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
- 3) พลิกโฉมและบูรณาการการจัดการเรียนการสอนที่เป็นทักษะและแนวคิดในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: การบริหารมหาวิทยาลัย, การพัฒนากลยุทธ์, แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

Abstract

The objective of this research article were to 1) to study the current and desirable conditions of the university management strategies according to the concepts of education for sustainable development and 2) to develop university management strategies according to the concepts of education for sustainable development in the areas of economy, society, environment and systematic concepts. This research is mixed method qualitative and quantitative research. The samples used in this study were 243 personnel from public and private universities all over the country. The tools used for data collection in this study were a conceptual framework assessment, a set of research questionnaires and semi - structured interviews. The data were analyzed by descriptive statistics and content analysis. Results revealed that the current conditions of the university management strategies ranked in a descending order were the curriculum development, the teaching and learning management and the measurement and evaluation of education. Generally speaking, most of the components in each aspect were rated in mostly performed. However, the desirable conditions for the future ranked also in a descending order were the curriculum development, the measurement and evaluation of education and the teaching and learning management. On average, most of their components were expected to be performed the most. Finally, it was found 3 important strategies for university management along the concepts of education for sustainable development. They were: 1) reforming the integrated curriculum design towards sustainable development 2) enhancing the quality of educational measurement and evaluation that promote skills and concept of education management for sustainable development 3) transforming and integrating teaching and learning management into skills and concepts of education management for sustainable development.

Keywords: University Management Strategies, Strategy Development, Sustainable Development

บทนำ

การพัฒนาที่สามารถสร้างความเจริญ รายได้ และคุณภาพชีวิตของประชาชนให้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจที่อยู่บนหลักการใช้การรักษา และการฟื้นฟู ฐานทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ไม่ใช่ทรัพยากรธรรมชาติจนเกินพอดี และไม่สร้างมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อม โดยยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) มีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติในเป้าหมายที่ 4 ที่มุ่งเน้น “การสร้างหลักประกันว่าจะมีการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ เท่าเทียม และทั่วถึง และส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดย “เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของโลก 17 ประการ” ให้บรรลุสู่ผลสำเร็จนั้นก็คือ “การศึกษา” (ปิยะพันธ์ ทยานิธิ, 2559) นอกจากนี้การพัฒนาค้นให้สอดคล้องกับ Thailand 4.0 ที่เป็นโมเดลเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความยั่งยืน ด้วยการสร้างความเข้มแข็งควบคู่ไปกับการเชื่อมโยงกับประชาคมโลกตามแนวคิด “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” (กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา, 2560)

มหาวิทยาลัยถือเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ ซึ่งเป้าหมายหลัก คือ การผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ และการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ดังนั้นการประยุกต์แนวคิดความอย่างยั่งยืนจึงนำมาสู่นโยบายการบริหารของมหาวิทยาลัย (เถลิง วงศ์ศิริโชติ, 2563) ที่สอดคล้องกับการจัดระบบอุดมศึกษาใหม่ที่เป็นกลไกหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ดังนั้น มหาวิทยาลัยจึงต้องมีศักยภาพเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและประเทศ อีกทั้งยังต้องปรับตัวเพื่อไปสู่มหาวิทยาลัยชั้นนำ รวมทั้งต้องมีระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ตรวจสอบได้ มีการใช้จ่ายงบประมาณที่ภาครัฐสนับสนุนอย่างคุ้มค่า และสามารถจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อบรรยากาศการเรียนการสอน (กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2563) คนถือเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่ความยั่งยืน ดังนั้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจะมีเสถียรภาพได้ต้องมีรากฐานมาจากการจัดการศึกษา โดยเฉพาะหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการผลิตกำลังคนให้เป็นที่ยอมรับ และมีความสามารถในการแข่งขันในระดับสากล เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนถือเป็นชุดเป้าหมายการพัฒนาของสหประชาชาติที่ครอบคลุมทุกมิติของคุณภาพชีวิตมนุษย์

การจัดการศึกษาต้องมีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนและสอดคล้องกับแผนพัฒนาของชาติ การดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แต่จะเห็นได้ว่าจากปัญหาและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทำให้เราเห็นการดำเนินงาน การวางแผนเป้าหมาย และทิศทางในอนาคตจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ

มากยิ่งขึ้น เพราะการประยุกต์ใช้แนวคิดและการวางแผนงานในการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ถูกบรรจุอยู่ในวิสัยทัศน์ และพันธกิจในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนามหาวิทยาลัย ซึ่งผู้บริหารมหาวิทยาลัยจะต้องวางแผนทางบริหารให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่า และสร้างอนาคตที่ดีให้กับคนต่อไป ซึ่งต้องปฏิรูปหลักสูตรของการศึกษาทุกระดับอย่างยั่งยืน

ดังนั้น จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาถึงกลยุทธ์การบริหารมหาวิทยาลัยตามแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นมีการดำเนินการอย่างไรบ้าง ซึ่งเป็นประเด็นระดับสากล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของกลยุทธ์การบริหารมหาวิทยาลัยตามแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารมหาวิทยาลัยตามแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และแนวคิดเชิงระบบ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อตอบคำถามวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ บุคลากรจำนวน 243 คน จำแนกเป็นรองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ คณบดี รองคณบดีฝ่ายวิชาการ และอาจารย์ทั่วไป ผู้วิจัยนำมาคำนวณโดยใช้สูตรหากลุ่มตัวอย่างของ Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) ที่มีความคลาดเคลื่อนที่ระดับ 5% โดยแต่ละแห่งกำหนดจัดส่งแบบสอบถามไปยังรองอธิการบดีฝ่ายวิชาการจำนวน 1 ฉบับ คณบดีจำนวน 20 ฉบับ รองคณบดีฝ่ายวิชาการจำนวน 20 ฉบับ และอาจารย์ทั่วไปจำนวน 20 ฉบับ จากมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชนจำนวน 69 แห่งจากทั่วประเทศ ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการและวิจัย รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา คณบดี รองคณบดีฝ่ายวิชาการและวิจัย รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา และอาจารย์ โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งแต่ละท่านมีองค์ความรู้ และประสบการณ์ในการบริหารมหาวิทยาลัยจำนวน 10 คน ซึ่งเครื่องมือในการวิจัย คือ แบบประเมินกรอบแนวคิด แบบสอบถามการวิจัย และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ที่ผ่านการนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหา และความชัดเจนของภาษา เพื่อให้แบบสอบถามครอบคลุมและเหมาะสมกับเนื้อหาการวิจัย และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่านทำการตรวจสอบเพื่อปรับปรุงข้อคำถามโดยจำแนกตามความเชี่ยวชาญของผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละท่าน หลังจากนั้นผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์เนื้อหา โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารและงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์การบริหารมหาวิทยาลัยตามแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของกลยุทธ์การบริหารมหาวิทยาลัยตามแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม ของการบริหารมหาวิทยาลัยตามแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ขั้นตอนที่ 4 ร่างกลยุทธ์การบริหารมหาวิทยาลัยตามแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ขั้นตอนที่ 5 ตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์การบริหารมหาวิทยาลัยตามการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ขั้นตอนที่ 6 พัฒนากลยุทธ์การบริหารมหาวิทยาลัยตามแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และค่าดัชนีความต้องการจำเป็นการจัดลำดับความสำคัญตามความต้องการจำเป็นของการบริหารมหาวิทยาลัยตามแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน ในภาพรวม แสดงในตารางที่ 1 และ 2 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารมหาวิทยาลัยตามแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน

การบริหารมหาวิทยาลัยตามแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. ด้านการพัฒนาหลักสูตร	3.70	0.434	มาก	4.74	0.469	มากที่สุด
2. ด้านการจัดการเรียนการสอน	3.68	0.368	มาก	4.67	0.496	มากที่สุด
3. ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา	3.50	0.471	มาก	4.69	0.464	มากที่สุด
ภาพรวม	3.63	0.381	มาก	4.70	0.468	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารมหาวิทยาลัยตามแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตร โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 รองลงมาคือ ด้านการจัดการเรียนการสอน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.68 และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.50

สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารมหาวิทยาลัยตามแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.70 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตร โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.74 รองลงมาคือ ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.69 และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนการสอน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67

ตารางที่ 2 การจัดลำดับความสำคัญตามความต้องการจำเป็นของการบริหารมหาวิทยาลัยตามแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน

การบริหารมหาวิทยาลัยตามแนวคิด การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	ความต้องการจำเป็น		การวิเคราะห์ สภาพแวดล้อม
	PNI Modified	ผลการจัดกลุ่ม	
1. ด้านการพัฒนาหลักสูตร	0.353	ต่ำ	จุดแข็ง
2. ด้านการจัดการเรียนการสอน	0.364	ต่ำ	จุดแข็ง
3. ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา	0.383	สูง	จุดอ่อน
รวม	0.367		

จากตารางที่ 2 พบว่า สำหรับค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด ได้แก่ การวัดและประเมินผลการศึกษา ($PNI_{Modified} = 0.383$) เป็นจุดอ่อน รองลงมาได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร ($PNI_{Modified} = 0.353$) เป็นจุดอ่อน และน้อยสุด ได้แก่ การจัดการเรียนการสอน ($PNI_{Modified} = 0.364$) เป็นจุดแข็ง

2. สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และค่าดัชนีความต้องการจำเป็นการจัดลำดับความสำคัญตามความต้องการจำเป็นของการบริหารมหาวิทยาลัยตามแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก ในภาพรวม แสดงในตารางที่ 3 - 4 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารมหาวิทยาลัยตามแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก ในภาพรวม

การบริหารมหาวิทยาลัยตามแนวคิด การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. ด้านการพัฒนาหลักสูตร	3.87	0.473	มาก	4.30	0.645	มากที่สุด
2. ด้านการจัดการเรียนการสอน	3.48	0.594	มาก	4.16	0.763	มาก
3. ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา	3.47	0.537	มาก	4.10	0.789	มาก
ภาพรวม	3.61	0.386	มาก	4.18	0.629	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารมหาวิทยาลัยตามแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตร โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.87 รองลงมาคือ ด้านการจัดการเรียนการสอน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.48 และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.47

สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารมหาวิทยาลัยตามแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 1 ด้าน และระดับมาก 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตร โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30 รองลงมาคือ ด้านการจัดการเรียนการสอน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10

ตารางที่ 4 การจัดลำดับความสำคัญตามความต้องการจำเป็นของการบริหารมหาวิทยาลัยตามแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก ในภาพรวม

การบริหารมหาวิทยาลัยตามแนวคิด การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	ความต้องการจำเป็น		การวิเคราะห์ สภาพแวดล้อม
	PNI Modified	ผลการจัดกลุ่ม	
1. นโยบายของรัฐบาล (P)	0.451	สูง	ภาวะคุกคาม
2. สภาพเศรษฐกิจ (E)	0.435	สูง	ภาวะคุกคาม
3. สภาพสังคม (S)	0.371	ต่ำ	โอกาส
4. สภาพเทคโนโลยี (T)	0.323	ต่ำ	โอกาส
รวม	0.393		

จากตารางที่ 4 พบว่า ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด ได้แก่ นโยบายของรัฐบาล (P) (PNI Modified = 0.451) เป็นภาวะคุกคาม รองลงมา ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจ (E) (PNI Modified = 0.435) เป็นภาวะคุกคาม และน้อยสุด ได้แก่ สภาพเทคโนโลยี (T) (PNI Modified = 0.323) เป็นโอกาส

อภิปรายผล

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพพึงประสงค์ของการบริหารมหาวิทยาลัยตามแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนอยู่ในระดับที่มากและมากที่สุดตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับขอบเขตภารกิจหลักที่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องปฏิบัติทั้ง 4 ประการ ตามประกาศของราชกิจจานุเบกษา ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ โดยปัจจุบันมีปัจจัยภายใน และภายนอกที่ทำให้การศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็น

สิ่งจำเป็นคือ 1) คุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาและบัณฑิตมีแนวโน้มแตกต่างกัน 2) ความท้าทายของโลกาภิวัตน์ต่อระดับอุดมศึกษา 3) สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องสร้างความมั่นใจว่าสามารถพัฒนาองค์ความรู้และผลิตบัณฑิตเพื่อตอบสนองต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ 4) สถาบันอุดมศึกษาจะต้องให้ข้อมูลสาธารณะ ที่เป็นประโยชน์ต่อทุกคน 5) สังคมต้องการระบบอุดมศึกษาที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วม มีความโปร่งใส และมีความรับผิดชอบ ตามหลักธรรมาภิบาล (ราชกิจจานุเบกษา, 2554) อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของ พรชูลี อาชวอำรุง ที่กล่าวถึง การบริหารการผลิตบัณฑิต คือ การดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน การบริหารหลักสูตร ส่วนงานกิจกรรมนักศึกษาที่จะเป็นส่วนงานของกิจการนักศึกษาที่ต้องบูรณาการวางแผนการดำเนินงาน จากนั้นนำแผนงานไปปฏิบัติ และประเมินผลให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ (พรชูลี อาชวอำรุง, 2546)

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพพึงประสงค์ของการบริหารมหาวิทยาลัยตามแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนอยู่ในระดับที่มาก และมีความเกี่ยวข้องกับนโยบายของรัฐบาล เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา ที่กล่าวว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อเป้าหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และระบบนิเวศ ต้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน (จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา, 2561) และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ นิจวรรณ วีรวัฒน์โนม และ นงนภัทร รุ่งเนย ที่กล่าวว่า การบริหารสถาบันอุดมศึกษามีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการบริหารภายใต้แนวคิด พอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี มาเป็นแนวทางในการบริหารงานของมหาวิทยาลัย (นิจวรรณ วีรวัฒน์โนม และนงนภัทร รุ่งเนย, 2555)

นอกจากนี้ ภาพรวมของการจัดการศึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตรและด้านการวัดและประเมินผลการศึกษาและเมื่อพิจารณาด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนพบว่าแนวคิดเชิงระบบและด้านสิ่งแวดล้อมเป็นจุดอ่อน ดังนั้นในการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาการศึกษาที่ยั่งยืนควรมีการปรับปรุงการจัดการศึกษาโดยมีการปฏิรูปหลักสูตรให้เกิดการบูรณาการระหว่างศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจเพื่อนำไปพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน และเมื่อพิจารณาด้านการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่าด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และแนวคิดเชิงระบบ เป็นจุดอ่อน และเมื่อพิจารณาปัจจัยภายนอกยังพบว่า สภาพสังคม และสภาพเทคโนโลยี เป็นโอกาส ซึ่งได้อธิบายดังนี้

กลยุทธ์หลักที่ 1 ปฏิรูปการออกแบบหลักสูตรแบบบูรณาการสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนจากผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาหลักสูตรเป็นจุดอ่อนและมีความต้องการจำเป็นสูงและเมื่อพิจารณารายด้านการพัฒนาหลักสูตรเน้นจุดมุ่งหมายที่ครอบคลุมปัจจัยความสำเร็จของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาด้านแนวคิดเชิงระบบแบบยั่งยืน เป็นจุดอ่อน ซึ่งเห็นได้ว่าควรมีการปฏิรูปการออกแบบหลักสูตรที่จะนำไปจัดการเรียนการสอนที่เกิดการบูรณาการ สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

โดยจากการศึกษาขององค์ประกอบของการศึกษา เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรในประเทศต่าง ๆ ของโลกให้มีมาตรฐานและมีความสุขในการดำรงชีวิต การพัฒนาที่ยั่งยืนของ กาญจนนา เกรียงศรี โดยทั่วไปจะกำหนดองค์ประกอบของการพัฒนา ออกเป็น 3 ส่วน คือ สิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ ดังนั้นการบริหารจัดการการศึกษา เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน จึงมีความจำเป็นในการที่จะต้องสร้างเครือข่าย และทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเนื้อหาในการให้การศึกษา และการพัฒนาหลักสูตรที่ก่อให้เกิดความยั่งยืน ที่ประกอบด้วย 1) องค์ประกอบทั้ง 3 ของการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเรียงลำดับความสำคัญและความยากง่ายของการศึกษาวิจัย สืบค้นข้อมูลเป็นลำดับขั้นไป 2) การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมสีเขียวที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนที่บรรจุอยู่ในหลักสูตรที่สามารถสร้างให้เกิดองค์ความรู้ในทุกระดับได้ 3) การเรียนรู้เกี่ยวกับสภาพความหลากหลายแตกต่างของวัฒนธรรมของประชากรโลก เพื่อความเข้าใจอันดีและความร่วมมือในการดำเนินชีวิตโดยปราศจากความขัดแย้ง (กาญจนนา เกรียงศรี, 2559) และยังสอดคล้องกับ Ontario Learning for Sustainability Partnership (OLSP) ที่กล่าวถึง ความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน แผนปฏิบัติการที่ 21 ขององค์การสหประชาชาติที่ได้ระบุไว้ว่า การศึกษาเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนและควรบูรณาการในรายวิชา (Ontario Learning for Sustainability Partnership (OLSP), 1996)

ดังนั้นในกลยุทธ์หลักที่ 1 เน้นการปฏิรูปหลักสูตรเพื่อให้มีการบูรณาการด้านเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืนยังรวมถึงการพัฒนาวิธีการสอนและการเชื่อมโยงเครือข่ายต่าง ๆ ให้เกิดการจัดการเรียนรู้ที่เป็นการบูรณาการให้เกิดองค์ความรู้ที่สามารถนำพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจและสามารถนำไปพัฒนาทักษะในด้านการดำรงตน การพัฒนาสังคม และการใช้เทคโนโลยีรวมถึงการพัฒนาธุรกิจที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมแต่กลับเป็นการพัฒนาที่เสริมสร้างความยั่งยืนได้ทั้งระบบที่เกิดจากการออกแบบหลักสูตรที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนที่มีการกำหนดเนื้อหา วิธีการสอนและการประเมินที่ครอบคลุมถึงการพัฒนาที่ยั่งยืน และกลยุทธ์รองที่ 1.1 ปรับวิธีการสร้างการออกแบบหลักสูตรเน้นแนวคิดเชิงระบบของการพัฒนาที่ยั่งยืนไปสู่ภาคปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพ โดยที่ทาง UNESCO (UNESCO, 1997) ได้เสนอถึงการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องมุ่งเน้น “การเรียนรู้” มากกว่า “การสอน” ดังนั้น จะต้องเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาอย่างน้อย 4 ประการดังนี้ 1) ปฏิรูปโครงสร้างและลักษณะของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) ปรับเปลี่ยนหลักสูตรการศึกษาปัจจุบัน 3) พัฒนาจิตสำนึกของสาธารณชนเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน และ 4) เสริมสร้างขีดความสามารถทั้งภายในระบบการศึกษาและทุกภาคส่วนที่เป็นหุ้นส่วนในการเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับกลยุทธ์รองที่ 1.2 ปรับวิธีการสังเคราะห์เป้าประสงค์และวัตถุประสงค์ของหลักสูตรตามแนวคิดเชิงระบบของการพัฒนาที่ยั่งยืนไปสู่ภาคปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพ และกลยุทธ์รองที่ 1.3 ส่งเสริมการจัดกิจกรรมประสบการณ์การเรียนรู้ที่ครอบคลุมแนวคิดเชิงระบบ

ของการพัฒนาที่ยั่งยืนไปสู่ภาคปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพ และข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์มหาวิทยาลัยควรมีการกำหนดยุทธศาสตร์ลงมาสู่คณะต่าง ๆ เพื่อวางแผนกลยุทธ์ โดยเน้นเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน โดยจะมีการปรับปรุงหลักสูตรและรายละเอียดต่าง ๆ ใน มคอ.3 ด้วย

กลยุทธ์หลักที่ 2 ยกระดับคุณภาพการวัดและประเมินผลการศึกษาที่ส่งเสริมทักษะและแนวคิดในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน จากประเด็นของการวัดและประเมินผล การศึกษามีค่าความจำเป็นสูงและเป็นจุดอ่อน ซึ่งต้องมีการพัฒนาด้านการศึกษาวัดและประเมินผลเนื่องจากมีความสำคัญในการเรียนการสอน และมีความสัมพันธ์กับจุดประสงค์ การสอนผู้สอนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในองค์ประกอบ รวมทั้งกระบวนการทางการวัดและประเมินผลเป็นอย่างดี เพื่อให้ผู้สอนดำเนินการวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการตัดสินใจว่าคุณค่า ผลการเรียนรู้มีคุณภาพอย่างไรเพื่อเป็นข้อมูลตอบกลับทางการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนไปพัฒนาตนเองต่อไปในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับ ยุพา เวียงมกล อัตโตตตร ได้ศึกษาเกี่ยวกับกลยุทธ์ การบริหารวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยผลการวิจัย พบว่า กลยุทธ์การบริหารวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย 1) การพลิกโฉมของการวิจัยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน 2) การประเมินผลการพัฒนาที่ยั่งยืน 3) การปรับการเรียนการสอนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และ 4) เปลี่ยนกระบวนการทัศน์หลักสูตร เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (ยุพา เวียงมกล อัตโตตตร, 2554) และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ วราภรณ์ เชื้ออินทร์ ที่กล่าวว่า ภารกิจสำคัญในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศจึงเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายและแผนการศึกษาแห่งชาติ การจัดกระบวนการเรียนการสอน และการบริหารการศึกษา ตลอดจนการวัดและประเมินผลการศึกษา เช่นกัน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาสาระอันเป็นองค์ความรู้เฉพาะด้านที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ ทักษะในการคิดอย่างเป็นระบบและตระหนักรู้ถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์หรือ ค่านิยมที่เหมาะสม ซึ่งเป็นแนวทางสู่การดำเนินวิถีชีวิตที่ยั่งยืน ตลอดจนการใช้ทักษะ อย่างเหมาะสมในการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ตนอาศัยอยู่การจัดระบบการศึกษา เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนดังกล่าว ควรครอบคลุมทุกระดับ การจัดการศึกษาตั้งแต่การศึกษา ระดับพื้นฐานไปจนถึงระดับอุดมศึกษาและการศึกษาหลังปริญญา ขณะเดียวกัน การจัดการศึกษา เพื่อเสริมสร้างสังคมที่มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องมีการมองย้อนหลังถึงความรู้และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นสิ่งปลูกฝังคุณค่าความเป็นมนุษย์ รวมทั้งขนบธรรมเนียมในการจัดการ ทรัพยากรของท้องถิ่นที่สังคมชุมชนยึดถือปฏิบัติอย่างต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลายาวนาน (วราภรณ์ เชื้ออินทร์, 2555)

สำหรับกลยุทธ์หลักที่ 3 พลิกโฉมและบูรณาการการจัดการเรียนการสอนที่เป็นทักษะ และแนวคิดในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนศึกษาผลการวิจัยการจัดการเรียน การสอน เป็นจุดแข็ง เมื่อพิจารณาด้านย่อยการจัดการเรียนการสอนจะเน้นไปที่จุดมุ่งหมาย

ที่ครอบคลุมปัจจัยความสำเร็จของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาด้านสังคมแบบยั่งยืน เป็นจุดอ่อน ซึ่งในการจัดการเรียนการสอนต้องให้ครอบคลุมและจากการสัมภาษณ์พบว่าควรมีการสร้างคุณภาพให้เกิดขึ้นกับนักศึกษาที่มีพื้นฐานต่างกันและให้เกิดการพัฒนาแบบองค์รวม ซึ่งสอดคล้องกับความสำเร็จของการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน แผนปฏิบัติการที่ 21 (Ontario Learning for Sustainability Partnership (OLSP), 1996) ขององค์การสหประชาชาติได้ระบุไว้ “การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญของการเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระบบและนอกระบบ จะต้องมียุทธศาสตร์ในการเปลี่ยนทัศนคติของคนเพื่อให้มีความตระหนัก ในปัญหาที่เกิดจากการพัฒนามีทักษะและพฤติกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยบูรณาการ ในทุกรายวิชา” และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาสกร เรืองรอง และคณะ ได้ศึกษาเกี่ยวกับ เทคโนโลยีการศึกษากับครูไทยในศตวรรษที่ 21 พบว่า การศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 กระบวนการเรียนการสอนมีการเปลี่ยนแปลง โดยผู้เรียนจะเรียนด้วยเทคโนโลยี และการสื่อสารที่ทันสมัย ดังนั้นจึงต้องออกแบบการสอนให้นักเรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง เช่น การสอนแบบสืบเสาะ การสอนแบบปัญหาเป็นฐาน และการสอนแบบวิจัยเป็นฐาน ทั้งนี้ ครูต้องมีการพัฒนาด้านเทคโนโลยีด้วยเช่นกัน (ภาสกร เรืองรอง และคณะ, 2557)

นอกจากนี้องค์การยูเนสโก (UNESCO, 1997) ยังได้ระบุว่า การศึกษาเป็นความหวัง ที่ดีที่สุดของมนุษยชาติในการบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน เช่นเดียวกับกับกลยุทธ์รอง ที่ 3.1 ปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นทักษะและแนวคิดในการจัดการศึกษา เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ยูเนสโก (UNESCO, 2006) ยังได้นำเสนอแนวคิดที่สำคัญสำหรับ ทศวรรษสหประชาชาติว่าด้วยการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน 3 แนวคิด คือ 1) การเปลี่ยนแปลง สู่คุณภาพชีวิตที่ดีกว่าเริ่มต้นด้วย “การศึกษา” 2) การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นเรื่อง จำเป็นอย่างยิ่งมิใช่เป็นเพียงทางเลือก และ 3) การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นภารกิจของ ทุกคนลักษณะสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และ ยูเนสโก (UNESCO, 2005) ลักษณะของการจัดการเรียนการสอน คือ 1) เป็นการจัดการศึกษาแบบสหวิทยาการ และเป็นองค์รวม 2) เป็นการผลักดันการเสริมสร้างค่านิยม 3) เน้นการคิดเชิงวิพากษ์ และการคิดแก้ปัญหา 4) ใช้พหุวิธีวิทยา 5) ใช้การตัดสินใจแบบมีส่วนร่วม และ 6) มีความ สอดคล้องกับท้องถิ่น กลยุทธ์รองที่ 3.2 ปรับเปลี่ยนการพัฒนาเทคโนโลยีในการจัดการเรียน การสอนที่มุ่งเน้นทักษะและแนวคิดในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เนื่องจาก ผลการวิจัยสภาพเทคโนโลยีเป็นโอกาสในการจัดการเรียนการสอน และยูเนสโก (UNESCO, 2006) ได้นำเสนอสิ่งท้าทายและอุปสรรคของการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งมีประเด็น เกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน การแสวงหาทรัพยากรการเงินและวัสดุอุปกรณ์ และการพัฒนาบรรยากาศการสร้างสรรค นวัตกรรม และการเผชิญความเสี่ยง ในเรื่องดังกล่าว หากมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วย ในการพัฒนาโปรแกรมในรูปแบบของแพลตฟอร์มที่มีการเชื่อมโยงด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลและ

การสร้างสรรคเทคโนโลยีสะอาดเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนต้องมียุทธศาสตร์การสอน “แบบกว้าง” เนื่องจากการสอนแบบเดิมเป็น “แบบแคบ” โดยได้วิเคราะห์การจัดการสอน 4 วิชา คือ สิ่งแวดล้อมศึกษา สันติศึกษา สิทธิมนุษยชน และพัฒนศึกษา (Greig, S. et al., 1987); (ไพฑูรย์ สีนลรัตน์ และคณะ, 2555)

องค์ความรู้ใหม่

กลยุทธ์การบริหารมหาวิทยาลัยตามแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนมีรายละเอียดดังนี้

กลยุทธ์หลักที่ 1 ปฏิรูปการออกแบบหลักสูตรแบบบูรณาการสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

กลยุทธ์รองที่ 1.1 ปรับวิธีการสร้างการออกแบบหลักสูตรเน้นแนวคิดเชิงระบบของการพัฒนาที่ยั่งยืนไปสู่ภาคปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการ

1.1.1 กำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาหลักสูตร และวิธีการวัดและประเมินผลตามแนวคิดเชิงระบบ สิ่งแวดล้อมและสังคมในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

1.1.2 วางแผนเพื่อกำหนดกรอบการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรโดยใช้เทคโนโลยี ตามแนวคิดเชิงระบบ สิ่งแวดล้อมและสังคมในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

1.1.3 กำหนดและดำเนินวิธีการทดลองใช้และประเมินผลการทดลองหลักสูตร ที่มีการกำกับติดตามและประเมินผลให้ครอบคลุมทุกมิติของการจัดการศึกษาและสรุป

1.1.4 กำหนดวิธีการประเมินหลักสูตรที่สะท้อนความเชื่อมโยงการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนอย่างชัดเจน

กลยุทธ์รองที่ 1.2 ปรับวิธีการสังเคราะห์เป้าประสงค์และวัตถุประสงค์ของหลักสูตรตามแนวคิดเชิงระบบของการพัฒนาที่ยั่งยืนไปสู่ภาคปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการ

1.2.1 กำหนดแนวทางกระบวนการสังเคราะห์เป้าประสงค์และวัตถุประสงค์หลักสูตรให้มีความเหมาะสมกับบริบทของมหาวิทยาลัย

1.2.2 วางแผนการพัฒนาวิธีการสอนตามเป้าประสงค์และวัตถุประสงค์หลักสูตรในการพัฒนาที่ยั่งยืน

1.2.3 จัดหาทรัพยากร งบประมาณและพัฒนาบุคลากรโดยการสร้างเครือข่ายของชุมชนและสังคมในการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาสิ่งแวดล้อม สังคมแบบยั่งยืน

1.2.4 ปรับปรุงกระบวนการเพื่อใช้ประเมินผลการเรียนการสอนตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

กลยุทธ์รองที่ 1.3 ส่งเสริมการจัดกิจกรรมประสบการณ์การเรียนรู้ที่ครอบคลุมแนวคิดเชิงระบบของการพัฒนาที่ยั่งยืนไปสู่ภาคปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพ
วิธีดำเนินการ

1.3.1 กำหนดรูปแบบการจัดกิจกรรมร่วมกับการสร้างเครือข่ายทางสังคมเพื่อการพัฒนาหลักสูตรให้สามารถพัฒนาเชิงระบบการจัดการความยั่งยืน

1.3.2 วางแผนเพื่อสร้างเครือข่ายทางสังคมในการจัดหาทรัพยากรเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาสภาพสังคมอย่างยั่งยืน

1.3.3 จัดกิจกรรมจากเครือข่ายทางสังคมในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่เสริมสร้างทักษะด้านการจัดการสังคมแบบยั่งยืน

1.3.4 จัดระบบเทคโนโลยีเพื่อปรับปรุงกระบวนการจัดทำหลักสูตรให้ตอบสนองต่อชุมชน สังคมและสร้างจิตสำนึกของผู้เรียนต่อการพัฒนาตนเองต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน

กลยุทธ์หลักที่ 2 ยกระดับคุณภาพการวัดและประเมินผลการศึกษาที่ส่งเสริมทักษะและแนวคิดในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

กลยุทธ์รองที่ 2.1 ปรับปรุงกระบวนการวัดและประเมินผลการศึกษาตามเป้าประสงค์และวัตถุประสงค์ในการพัฒนาการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
วิธีดำเนินการ

2.1.1 วางแผนในการจัดหางบประมาณและสร้างเครือข่ายเพื่อการปรับปรุงกระบวนการวัดและประเมินผลที่สะท้อนถึงผลลัพธ์เชิงระบบ ด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม

2.1.2 วางแผนการจัดกิจกรรมเพื่อการวัดและประเมินผลของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นจุดมุ่งหมายที่ครอบคลุมปัจจัยความสำเร็จทางการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

2.1.3 จัดตั้งคณะดำเนินการเพื่อดำเนินการกำกับและติดตามการจัดกิจกรรม การประเมินผลของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นจุดมุ่งหมายที่ครอบคลุมปัจจัยความสำเร็จทางการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

2.1.4 จัดหาเทคโนโลยีเพื่อนำมาใช้ในการวัดและประเมินผลของการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะและแนวคิดในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

กลยุทธ์รองที่ 2.2 ปรับปรุงการใช้เทคโนโลยีในการวัดและประเมินผล การจัดการเรียนการสอนตามเป้าประสงค์และวัตถุประสงค์ในการพัฒนาการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

วิธีดำเนินการ

2.2.1 กำหนดเป้าหมายของงานวิธีการวัดและประเมินผล การจัดการเรียนการสอนตามเป้าประสงค์และวัตถุประสงค์ในการพัฒนาการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

2.2.2 พัฒนาทักษะความรู้ครูผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้องในการวัดและประเมินผลในการสร้างจิตสำนึกในการพัฒนาการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

2.2.3 จัดเตรียมความพร้อมด้านอุปกรณ์ ในการวัดประเมินผล การจัดการเรียนการสอนในรายวิชา การจัดกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

2.2.4 จัดกิจกรรมในการวัดประเมินและนำผลมาปรับปรุง กระบวนการในการจัดการเรียนการสอนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยมีส่วนร่วมในระดับภาค ชุมชน

กลยุทธ์หลักที่ 3 พลิกโฉมและบูรณาการการจัดการเรียนการสอนที่เป็นทักษะ และแนวคิดในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

กลยุทธ์รองที่ 3.1 เปลี่ยนการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นทักษะและแนวคิด ในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

วิธีดำเนินการ

3.1.1 จัดสภาพแวดล้อม แหล่งเรียนรู้ 400 เพื่อการเรียนการสอน และสร้างเครือข่ายในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและพัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

3.1.2 พัฒนาผู้สอนและผู้เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอน เพื่อสร้างจัดการเรียนการสอนที่ปรับเปลี่ยนค่านิยมแนวคิดให้ตระหนักถึงความพอเพียง พอประมาณและความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมในชุมชน

3.1.3 พัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอนในการที่มุ่งเน้น จิตสำนึกและปรับเปลี่ยนค่านิยมที่ดีในการดำรงตนบนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

กลยุทธ์รองที่ 3.2 ปรับเปลี่ยนการพัฒนาเทคโนโลยีในการจัดการเรียน การสอนที่มุ่งเน้นทักษะและแนวคิดในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

วิธีดำเนินการ

3.2.1 จัดสร้างเครือข่ายในระดับชุมชนท้องถิ่นภูมิภาคและประเทศ ในการพัฒนากิจกรรม งานวิจัย และเทคโนโลยีที่จะนำมาพัฒนาการศึกษาที่ยั่งยืน

3.2.2 เครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการพัฒนากิจการงานวิจัย
เกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

3.2.3 สร้างเครือข่ายเพื่อสร้างชุมชนเพื่อการเรียนรู้ด้านการพัฒนา
ที่ยั่งยืนที่ตอบสนองต่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อม สังคมและเศรษฐกิจเข้มแข็ง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากผลการวิจัยที่ได้มายังไม่สอดคล้องกับรูปแบบแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนที่มีผู้นิยมใช้มาก่อนแล้ว เช่น 1) Three - legged Stool Model ประกอบด้วย Social, Economic and Environmental Elements 2) Dawe, Gant and Taylor's Model ประกอบด้วย Social, Economic and Environmental: Climate Change & Biodiversity Elements 3) Russian Doll Model ประกอบด้วย Economic Social, and Environmental Limits 4) Jucker's Model ประกอบด้วย Equipment, Economy, Equity and Empowerment 5) The 4 - System Conditions Model ประกอบด้วย 4 System Conditions และ 6) The 5 - Capital Model ประกอบด้วย 5 Capitals ดังนั้นกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และสภาการศึกษา ควรร่วมมือกันกำหนดรูปแบบการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทยไว้อย่างชัดเจน โดยทางผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาสามารถนำกลยุทธ์ไปกำหนดเป็นนโยบาย และอาจารย์นำไปพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับกลยุทธ์การบริหารมหาวิทยาลัยตามแนวคิดความยั่งยืนต่อไป เนื่องจากงานวิจัยพบว่าสภาพปัจจุบันในการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับมาก และสภาพพึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้นทางมหาวิทยาลัยจึงสามารถนำกลยุทธ์ไปใช้ในการผลิตบัณฑิต การวิจัย และการบริการทางวิชาการ เพื่อส่งเสริมการใช้ทรัพยากร และเสริมสร้างวัฒนธรรมที่ดีให้กับผู้เรียนที่จะนำองค์ความรู้ไปบริหารจัดการให้เป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปสำหรับงานวิจัยในครั้งต่อไป ควรจะศึกษาแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามกรอบของ UNESCO ด้วยการรับรองเป้าหมายที่ 4 เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมุ่งไปที่ “สร้างหลักประกันว่าจะมีการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ เท่าเทียม และทั่วถึง และส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต” เป้าประสงค์ที่ 4.7 ของเป้าหมายที่ 4 ด้านการศึกษา นับเป็นหนึ่งในบรรดาเป้าหมายที่ได้รับการยอมรับว่ามีความท้าทาย และต้องทุ่มเท เพื่อให้ภายในปี 2030 ผู้เรียนทุกคนจะได้รับความรู้ และทักษะที่จำเป็นต่อการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2563). ด้านการอุดมศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศ พ.ศ. 2564 - 2570. เรียกใช้เมื่อ 20 สิงหาคม 2563

- จาก <http://www.mua.go.th/users/bpp/main/download/plan/Full%20HigherEdu64%20-%2070.pdf>
- กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา. (2560). พิมพ์เขียว Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน. เรียกใช้เมื่อ 20 สิงหาคม 2563 จาก <https://www.nstda.or.th/th/nstda-doc-archives/thailand-40/11625-blueprint-thailand-4>
- กาญจนา เกรียงสี. (2559). การศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืน. วารสารสมาคมนักวิจัย สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 21(2), 13-18.
- จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2561). "พอเพียงเพื่อยั่งยืน" บริหารการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. เรียกใช้เมื่อ 15 พฤศจิกายน 2563 จาก <http://www.tsdf.nida.ac.th/th/>
- เถกิง วงศ์ศิริโชติ. (2563). ม.อ. ร่วมกับ SUN Thailand จัดประชุมเครือข่ายมหาวิทยาลัยยั่งยืนที่ภูเก็ต. เรียกใช้เมื่อ 30 พฤศจิกายน 2563 จาก <https://www.phuket.psu.ac.th/19268/>
- นิจวรรณ วีรวัฒน์โนดม และนงนภัทร รุ่งเนย. (2555). การบริหารสถาบันอุดมศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี, 23(2), 65-72.
- ปิยะพันธ์ ทยานิธิ. (2559). คอลัมน์ คิดเป็นเห็นต่าง: วัฒนธรรม แหล่งบ่มเพาะทุจริต. เรียกใช้เมื่อ 20 สิงหาคม 2563 จาก [http://www.thai-iod.com/imgUpload/วัฒนธรรม%20แหล่งบ่มเพาะทุจริต%20\(จบ\).pdf](http://www.thai-iod.com/imgUpload/วัฒนธรรม%20แหล่งบ่มเพาะทุจริต%20(จบ).pdf)
- พรสุลี อาชาวอำรุง. (2546). การบริหารสถาบันอุดมศึกษา: หลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อนักวางแผนและผู้จัดการสถาบันอุดมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ และคณะ. (2555). กรอบคุณวุฒิของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภาสกร เรืองรอง และคณะ. (2557). เทคโนโลยีการศึกษากับครูไทยในศตวรรษที่ 21. วารสารปัญญาภิวัฒน์, 5(5), 195-205.
- ยุพา เวียงมกล อัดโดดดร. (2554). กลยุทธ์การบริหารวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน. วารสารครุศาสตร์, 40(3), 38-47.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2554). มาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2554. เรียกใช้เมื่อ 1 ธันวาคม 2563 จาก http://www.bhes.mua.go.th/front_home/Ministry_sAnnouncement2008.pdf

- วรารณณ์ เชื้ออินทร์. (2555). แนวคิดการจัดการการศึกษาหลังปริญญาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน. ศรีนครินทร์เวชสาร, 27(1), 77-93.
- Greig, S. et al. (1987). Earthrights. Education as if the Planet Really Mattered. Godalming: World Wildlife Fund.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.
- Ontario Learning for Sustainability Partnership (OLSP). (1996). Learning for Sustainability: Essential Outcomes and Classroom Learning Strategies. Toronto: OLSP.
- UNESCO. (1997). Educating for a Sustainable Future: A Transdisciplinary Vision for Concerted Action. Paris: UNESCO.
- _____. (2005). Working Paper: Asia-Pacific Regional Strategy for Education for Sustainable Development. (2nd ed). Bangkok: UNESCO Bangkok.
- _____. (2006). Teacher and Educational Quality. Monitoring Global needs for 2015. Montreal: Statistical Study. Geneva: UNESCO.

รูปแบบการจัดการลดอุบัติเหตุจากการขนส่งสินค้าทางถนน*

MANAGEMENT MODEL FOR REDUCING ACCIDENTS FROM ROAD FREIGHT

ยุทธจักร อุตเจริญ

Yutthajakr Uttajarn

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

King Mongkut's University of Technology North Bangkok, Thailand

E-mail: yutthajakr.u@fba.kmutnb.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) ของรูปแบบการจัดการลดอุบัติเหตุจากการขนส่งสินค้าทางถนน และ 2) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลรูปแบบการจัดการลดอุบัติเหตุจากการขนส่งสินค้าทางถนน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นพนักงานระดับหัวหน้างานที่รับผิดชอบด้านงานขนส่งในสถานประกอบการจังหวัดระยองจำนวน 300 คน การวิจัยเป็นแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอ้างอิง ได้แก่ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันลำดับที่หนึ่ง (1st order CFA) และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันลำดับที่สอง (2nd order CFA) ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการจัดการลดอุบัติเหตุจากการขนส่งสินค้าทางถนนในภาพรวมมีความสำคัญระดับมากที่สุด โดยองค์ประกอบด้านพาหนะมีค่าเฉลี่ยสูงสุด องค์ประกอบหลักที่นำมาใช้เป็นรูปแบบการจัดการลดอุบัติเหตุจากการขนส่งสินค้าทางถนนมี 3 องค์ประกอบหลัก เรียงลำดับตามค่าน้ำหนักจากมากไปหาน้อย ได้แก่ องค์ประกอบหลักด้านสภาพแวดล้อมทางการจราจร องค์ประกอบหลักด้านยานพาหนะ และองค์ประกอบหลักด้านผู้ขับขี่ ส่วนองค์ประกอบย่อยที่มีค่าน้ำหนักมากที่สุดได้แก่ การเลือกใช้ยานพาหนะให้ถูกต้องกับประเภทของงาน ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดล พบว่า ค่าไคสแควร์สัมพัทธ์ เท่ากับ 1.188 ดัชนีตรวจสอบความกลมกลืน พบว่า ค่า GFI เท่ากับ 0.988 ค่า AGFI เท่ากับ 0.971 ค่า TLI เท่ากับ 0.985 ค่า NFI เท่ากับ 0.953 ค่าความคลาดเคลื่อนของการประมาณค่า ได้ค่า

* Received 6 January 2021; Revised 24 May 2021; Accepted 30 May 2021

RMSEA เท่ากับ 0.025 ค่า RMR เท่ากับ 0.013 แสดงว่า โมเดลรูปแบบการจัดการลดอุบัติเหตุจากการขนส่งสินค้าทางถนนมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการ, การขนส่งสินค้าทางถนน, การลดอุบัติเหตุ

Abstract

The Objectives of this research article were to the confirmatory factor analysis (CFA) of the management model for reducing accidents from road freight, together with examining the consistency of the model. The sample comprised of 300 supervisors who responsible for transportation management. This study used quantitative method and analysis. The instrument used for data collection data was a questionnaire. The data was analyzed with both descriptive and inferential statistics. The descriptive statistics included percentage, mean, and standard deviation. On the other hand, the inferential statistics comprised of first order CFA and second order CFA for examining the consistency of the model and the empirical data The results showed that the vehicle management is the most important factor for reducing accidents from road freight, in overall. The main latent variables for management model for reducing accidents from road freight ranking from the highest factor loading score were Traffic environment, Vehicle, and Driver, respectively. The observe variable with highest factor loading score was the selection of vehicle to suit the job The validation of a goodness of fitted model yielded a Chi-square of 1.188, GFI = 0.988, AGFI = 0.971, TLI = 0.985, NFI = 0.953, RMSEA = 0.025, and RMR = 0.013. Therefore, it can be concluded that the factors of the management model for reducing accidents from road freight were consistent with the empirical data

Keywords: Model Management, Road Freight, Reducing Accidents

บทนำ

การขนส่งสินค้าทางถนนภายในประเทศมีความสำคัญอย่างมากเมื่อเทียบกับการขนส่งประเภทอื่น ๆ เพราะนอกจากจะมีความสะดวก มีราคาถูกลงแล้ว ยังเป็นจุดเชื่อมโยงไปยังการขนส่งสินค้ารูปแบบอื่นๆ ได้อีกหลายรูปแบบ อีกทั้งมีสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 80.0 ของการขนส่งสินค้าภายในประเทศทั้งหมด จึงถือเป็นกิจกรรมสำคัญที่ช่วยสนับสนุนเศรษฐกิจของประเทศ (ทีเอฟที ทรานสปอร์ต บจก, 2562) รัฐบาลจึงลงทุนพัฒนาโครงข่ายขนส่งทางบก

ในพื้นที่เป้าหมายนำร่องใน 3 จังหวัดที่เป็นเป้าหมายหลักของเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) คือ ฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง เพื่อเชื่อมโยงระบบการขนส่งให้มีความสมบูรณ์ และเพิ่มประสิทธิภาพโครงข่ายโลจิสติกส์ ซึ่งจะเป็นการสนับสนุนเศรษฐกิจของประเทศ และนำไปสู่การเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งของภูมิภาคอาเซียน (กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดระยอง, 2564) แต่ปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่อาจส่งผลให้การสนับสนุนเศรษฐกิจของประเทศเกิดปัญหาขึ้นมาก็คือการเกิดอุบัติเหตุจากการขนส่งสินค้าทางถนนที่เกิดขึ้นบนโครงข่ายบนถนนในพื้นที่ 3 จังหวัดเป้าหมายหลักในเขต EEC ซึ่งมีแนวโน้มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 – 2561 เพิ่มสูงขึ้น (กระทรวงคมนาคม, 2563)

การเกิดอุบัติเหตุทางถนนในแต่ละครั้งทำให้เกิดการเสียชีวิตและบาดเจ็บทั้งทางร่างกายและจิตใจของผู้ประสบภัยที่ไม่สามารถเป็นกำลังหลักในการทำงานหารายได้จุนเจือครอบครัว อีกทั้งกลับต้องมาเป็นภาระให้ครอบครัวดูแลแทนจนทำให้คุณภาพชีวิตตกต่ำ ปัญหาที่กล่าวเมื่อมีจำนวนสะสมมากขึ้น อาจจะกลายเป็นปัญหาในภาคสังคม (นิพนธ์ บุญญามณี, 2562) นอกจากนี้ยังต้องสูญเสียกำลังการผลิตจนส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศจนเกิดความเสียหายคิดเป็นมูลค่าราว 5 แสนล้านบาทต่อปี (ณัชชา โอเจริญ, 2564) ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบการจัดการลดอุบัติเหตุจากการขนส่งสินค้าทางถนน เพื่อเป็นการหาแนวทางที่จะช่วยเพิ่มคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานและช่วยเพิ่มมูลค่าการประกอบกิจการให้สูงขึ้น และสนับสนุนความต้องการของประเทศในการที่จะยกระดับการเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจของภูมิภาคตะวันออกให้มีโอกาสประสบความสำเร็จมากขึ้น

อุบัติเหตุเป็นผลจากการกระทำหรือสภาพการณ์ที่ไม่ปลอดภัย เปรียบได้กับตัวโดมิโนที่เรียงกันอยู่ 5 ตัวใกล้กัน ได้แก่ ตัวที่ 1 ภูมิหลังหรือสภาพแวดล้อมทางสังคม ตัวที่ 2 ความบกพร่องของบุคคล ตัวที่ 3 การกระทำและ/หรือสภาพการณ์ที่ไม่ปลอดภัย ตัวที่ 4 อุบัติเหตุ และตัวที่ 5 การบาดเจ็บหรือความสูญเสีย เมื่อโดมิโนตัวที่หนึ่งล้ม ตัวโดมิโนที่อยู่ถัดไปก็จะล้มตามไปด้วย เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดอุบัติเหตุ จึงต้องกำจัดการกระทำและ/หรือสภาพการณ์ที่ไม่เหมาะสมออกไป (โดมิโนตัวที่ 3) เนื่องจากสามารถทำได้ง่ายกว่าการปรับปรุงภูมิหลังหรือสภาพแวดล้อมทางสังคม (โดมิโนตัวที่ 1) และความบกพร่องของบุคคล (โดมิโนตัวที่ 2) ดังนั้นการป้องกันอุบัติเหตุ วิธีที่ดีที่สุดคือ ป้องกันมิให้เกิดการกระทำ หรือ สภาพการณ์ที่ไม่ปลอดภัยเกิดขึ้น (Heinrich, H. M., 1959) อย่างไรก็ตามโอกาสในการเกิดอุบัติเหตุ นั้นมีอยู่ตลอดเวลาและเกิดขึ้นได้ในทุกสถานที่ปฏิบัติงานทุกแห่ง การที่จะลดความเสี่ยงการเกิดอุบัติเหตุได้นั้นก็ขึ้นอยู่กับการตระหนักถึงความสำคัญและมีการระบุถึงมาตรการหรือวิธีการต่าง ๆ ที่จะช่วยป้องกันการเกิดอุบัติเหตุและเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดอุบัติเหตุ (ศิริพร วันพูน, 2554) จึงต้องมีการศึกษาถึงองค์ประกอบทั้งระบบที่เป็นสาเหตุสำคัญ ได้แก่ 1) คนหรือผู้ปฏิบัติงาน 2) อุปกรณ์เครื่องจักร และ 3) สิ่งแวดล้อม (เฉลิมชัย ชัยกิตติภรณ์, 2561) โดยเฉพาะ

องค์ประกอบจากคนซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของการเกิดอุบัติเหตุมากกว่าร้อยละ 90.0 เช่น มีความรู้ไม่เพียงพอ หรือไม่มีความชำนาญในงานนั้น ๆ การทำงานลัดขั้นตอน ความพลั้งเผลอ ความประมาท รองลงมาได้แก่ อุบัติเหตุที่มีสาเหตุเกิดจากงาน เช่น การสื่อสารไม่ชัดเจน เครื่องมือหรืออุปกรณ์ไม่พร้อมหรือไม่เหมาะสม รวมไปถึงสภาวะแวดล้อมอันเกี่ยวเนื่องกับการทำงาน ไม่ปลอดภัย และสาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุที่มีโอกาสเกิดขึ้นน้อยที่สุดแต่ก็ถูกสรุปว่าเป็นสาเหตุที่แท้จริงมากที่สุด นั่นก็คือ สาเหตุที่ไม่สามารถควบคุมได้ (ศูนย์วิจัยแรงงานแห่งชาติ, 2563)

เช่นเดียวกับสาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนนของประเทศไทยที่ได้มีการบันทึกไว้ว่ามีจำนวนผู้เสียชีวิตมากเป็นอันดับ 1 ของทวีปเอเชีย และเป็นอันดับ 2 ของโลก (องค์การอนามัยโลก, 2561) สาเหตุสำคัญมาจากพฤติกรรมของคนขณะขับขี่รถบนท้องถนน ดังนี้ 1) การไม่ชอบเปิดไฟเลี้ยวเพื่อบอกให้ผู้ร่วมทางทราบ 2) การตัดสินใจช้าและชอบเปลี่ยนเลนกะทันหัน ส่งผลให้รถคันอื่นๆ ชะลอรถไม่ทันจนทำให้เกิดอุบัติเหตุขึ้นในที่สุด 3) การไม่ปฏิบัติตามเครื่องหมายจราจร ทำให้เกิดการเฉี่ยวชนกับผู้ร่วมทางคันอื่น ๆ อยู่เป็นประจำ 4) การขับเร็วเป็นประจำ จนสร้างความเสี่ยงให้กับทั้งตนเองและผู้ร่วมทาง 5) การไม่ชะลอรถขณะเข้าทางแยก 6) การดื่มแอลกอฮอล์ขณะขับขี่จนส่งผลต่อสมรรถภาพการขับขี่ลดลงและปฏิกิริยาการตอบสนองช้าลงอย่างมาก 7) การมีพฤติกรรมชอบขับแทรก แซง ปาด เพื่อทำให้ไปได้ไวขึ้น ซึ่งพบมากในเมืองใหญ่ที่มีการจราจรติดขัด อาจทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทตามมา และ 8) การคุยโทรศัพท์หรือเล่นโซเชียลขณะขับรถ ทำให้ผู้ขับขี่ต้องละสายตาจากถนนและเกิดอุบัติเหตุจนทำให้มีผู้เคราะห์ร้ายต้องบาดเจ็บหรือเสียชีวิตจากความประมาท จึงมีการแก้ไขปัญหความปลอดภัยทางถนนโดยเน้นที่ปัจจัยเสี่ยง 5 ประการ และปัญหาที่สำคัญอีก 2 ด้าน ได้แก่ การเสียชีวิตและการบาดเจ็บจากอุบัติเหตุทางถนน สำหรับการปรับปรุงในระยะยาวแนะนำให้มีการจัดการแบบครอบคลุมที่เกี่ยวข้องกับหลายภาคส่วน โดยให้พิจารณาทั้งยานพาหนะ ผู้ใช้ถนน และสภาพถนน ส่วนในระยะสั้นการเปลี่ยนแปลงบางประการสามารถดำเนินการให้สำเร็จได้ด้วยวิธีการที่คุ้มค่าต่อการลงทุน เช่น การออกกฎหมายความปลอดภัยทางถนนที่ครอบคลุมการบังคับใช้กฎหมายและการณรงค์เพื่อเพิ่มความตระหนัก (องค์การอนามัยโลก, 2563) ดังนั้นหากศึกษาองค์ประกอบสำคัญที่เป็นสาเหตุสำคัญของการเกิดอุบัติเหตุแล้ว จะช่วยให้การป้องกันการเกิดอุบัติเหตุที่มีโอกาสเกิดขึ้นได้ทุกเวลามีโอกาสประสบความสำเร็จได้มากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) ของรูปแบบการจัดการลดอุบัติเหตุจากการขนส่งสินค้าทางถนน
2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลรูปแบบการจัดการลดอุบัติเหตุจากการขนส่งสินค้าทางถนน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงอันดับที่หนึ่ง (1st order CFA) และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันลำดับที่สอง (2nd order CFA) เพื่อตรวจสอบรูปแบบการจัดการลดอุบัติเหตุจากการขนส่งสินค้าทางถนนที่พัฒนาขึ้นมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (questionnaire) เพื่อประเมินระดับความสำคัญของรูปแบบการจัดการลดอุบัติเหตุจากการขนส่งสินค้าทางถนน และองค์ประกอบหลักของรูปแบบการจัดการลดอุบัติเหตุจากการขนส่งสินค้าทางถนนซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) องค์ประกอบหลักด้านผู้ขับขี่ 2) องค์ประกอบหลักด้านยานพาหนะ และ 3) องค์ประกอบหลักด้านสภาพแวดล้อมทางการจราจร จากนั้นนำแบบสอบถามส่งให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เป็นผู้ประเมิน แล้วจึงดำเนินการหาคุณภาพเครื่องมือด้วยการตรวจสอบดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of Item - Objective Congruence: IOC) ผลดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60-1.00 จากนั้นนำแบบสอบถามที่ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญไปปรับปรุงและแก้ไขตามคำแนะนำแล้วจึงนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มประชากรที่ต้องการศึกษา จำนวน 30 คน จากนั้นนำผลที่ได้จากการทดลองใช้ (Try Out) หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) (วิไลวรรณ บัวชุม, 2559) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เท่ากับ 0.96 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.80 แสดงว่าแบบสอบถามสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้

2. ประชากรที่ใช้ศึกษา คือ สถานประกอบการอุตสาหกรรมประเภทการขนส่ง สถานที่เก็บสินค้า และการคมนาคมในจังหวัดระยอง จำนวน 539 แห่ง (กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, 2563) ใช้สูตรคำนวณหาจำนวนตัวอย่างคำนวณจากจำนวนประชากรที่นับได้ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ยอมรับค่าความคลาดเคลื่อนที่ 5% (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2560) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 230 แห่ง เพื่อให้การวิจัยมีความเหมาะสมกับประเภทการวิเคราะห์องค์ประกอบ จึงทำการเพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างอีก 70 แห่ง รวมเป็นจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 300 แห่ง ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมกับการวิเคราะห์องค์ประกอบในระดับที่ดี (Comrey, A. L., & Lee, H. B., 1992) ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ข้อมูลมีความถูกต้องและแม่นยำ แบบสอบถามสำรวจความคิดเห็นจากพนักงานระดับหัวหน้างานที่รับผิดชอบด้านงานขนส่งสถานประกอบการอุตสาหกรรมประเภทการขนส่ง สถานที่เก็บสินค้า และการคมนาคมในจังหวัดระยอง จำนวน 300 แห่ง โดยกำหนดให้พนักงานระดับหัวหน้างาน 1 คน เป็นตัวแทนของสถานประกอบการ 1 แห่ง

3. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และสถิติอ้างอิง ได้แก่ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA)

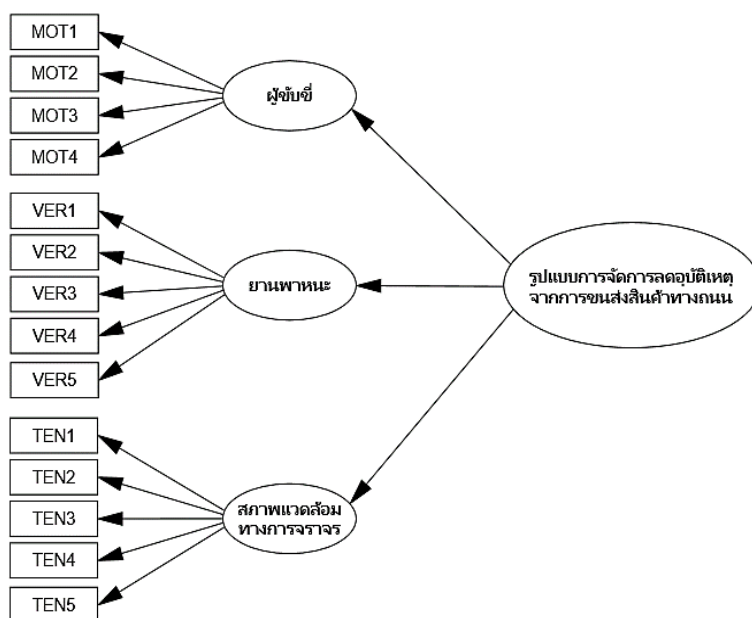
4. การพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้องของโมเดลการวัดองค์ประกอบเชิงยืนยันลำดับที่หนึ่งและการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันลำดับที่สอง ใช้เกณฑ์การพิจารณาความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เกณฑ์พิจารณาความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (กัลยา วาณิชยปัญญา, 2557)

สถิติทดสอบ	เกณฑ์
1) CMIN/DF (Relative Chi-square)	น้อยกว่าหรือเท่ากับ 3.00
2) GFI (Good of Fit Index)	มากกว่า 0.90
3) AGFI (Adjusted Goodness of Fit Index)	มากกว่า 0.90
4) TLI (Tucker Lewis Index)	มากกว่า 0.90
5) NFI (Normed Fit Index)	มากกว่า 0.90
6) RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation)	น้อยกว่าหรือเท่ากับ 0.05

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการลดอุบัติเหตุจากการขนส่งสินค้าทางถนน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก และ 14 องค์ประกอบย่อย สามารถอธิบายเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย แสดงในภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สามารถความหมายของตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบย่อยที่อยู่ในกรอบแนวคิด ได้ดังนี้

- MOT1 หมายถึง การจัดอบรมความปลอดภัยในการขับขี่ยานพาหนะ
- MOT2 หมายถึง การจัดอบรมการซ่อมบำรุงรักษายานพาหนะ
- MOT3 หมายถึง การจัดโครงการตรวจสอบสุขภาพประจำปีให้กับผู้ขับขี่
- MOT4 หมายถึง การจัดเวลาพักผ่อนแก่ผู้ขับขี่ให้สอดคล้องกับเวลาทำงาน
- VER1 หมายถึง การเสริมสมรรถนะของยานพาหนะให้เหมาะสมกับการใช้

งาน

- VER2 หมายถึง การตรวจสอบสภาพยานพาหนะทุกครั้งก่อนออกเดินทาง
- VER3 หมายถึง การเลือกใช้ยานพาหนะให้ถูกต้องกับประเภทของงาน
- VER4 หมายถึง การติดตั้งอุปกรณ์เสริมความปลอดภัยไว้ในรถเพื่อกรณี

มีเหตุฉุกเฉิน

- VER5 หมายถึง การซ่อมบำรุงยานพาหนะตามกำหนดระยะเวลา
- TEN1 หมายถึง การจัดหาอุปกรณ์ที่สามารถช่วยเพิ่มทัศนวิสัยการมองเห็น

ให้แก่ผู้ขับขี่

- TEN2 หมายถึง การติดตั้งสัญลักษณ์เครื่องหมายเตือนอุบัติเหตุ

ตามเส้นทางถนน

- TEN3 หมายถึง การติดตั้งระบบ GPS เพื่อช่วยนำทางยานพาหนะ
- ขณะมีการขนส่งสินค้าทางถนน

- TEN4 หมายถึง การประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงเบอร์ดัดต่อฉุกเฉินกรณี

เกิดอุบัติเหตุ

- TEN5 หมายถึง การติดกล้องบันทึกในยานพาหนะขณะปฏิบัติงาน

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 78.30 มีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 10 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 79.70 พนักงานในสถานประกอบการมีจำนวน 51-200 คน คิดเป็นร้อยละ 51.0 และสถานประกอบการมีระยะเวลาดำเนินกิจการมากกว่า 10 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 74.70

ผลการวิเคราะห์ระดับความสำคัญขององค์ประกอบรูปแบบการจัดการลดอุบัติเหตุจากการขนส่งสินค้าทางถนน ดังแสดงในตารางที่ 2

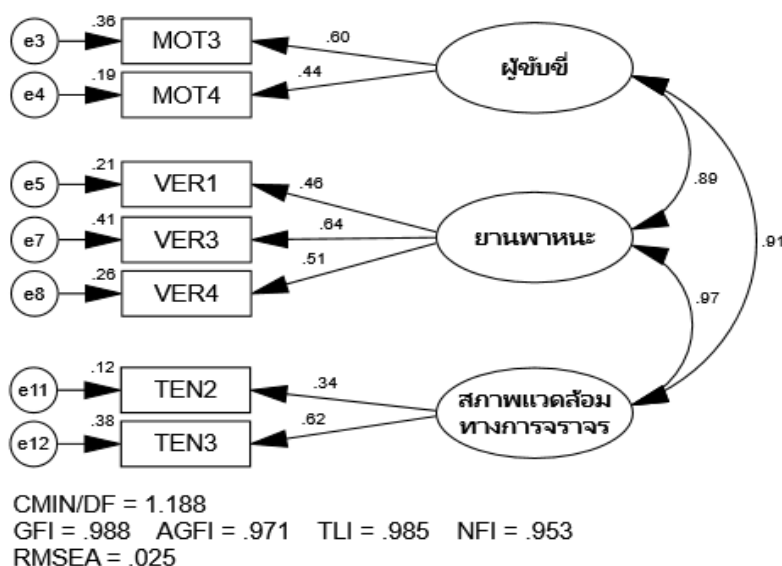
ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานขององค์ประกอบหลักรูปแบบการจัดการอุบัติเหตุจากการขนส่งสินค้าทางถนน

องค์ประกอบหลัก	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความสำคัญ
ด้านผู้ขับขี่	4.30	0.49	มากที่สุด
ด้านยานพาหนะ	4.32	0.43	มากที่สุด
ด้านสภาพแวดล้อมทางการจราจร	4.29	0.46	มากที่สุด
ภาพรวม	4.31	0.37	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า องค์ประกอบหลักรูปแบบการจัดการอุบัติเหตุจากการขนส่งสินค้าทางถนน ภาพรวมมีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.31$) ผลการพิจารณารายด้าน พบว่าทุกด้านมีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด สามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ องค์ประกอบหลักด้านยานพาหนะ ($\bar{X} = 4.32$) องค์ประกอบด้านผู้ขับขี่ ($\bar{X} = 4.30$) และองค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อมทางการจราจร ($\bar{X} = 4.29$)

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่หนึ่ง (1st order CFA) ของรูปแบบการจัดการอุบัติเหตุจากการขนส่งสินค้าทางถนน

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่หนึ่งเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังแสดงในภาพที่ 2

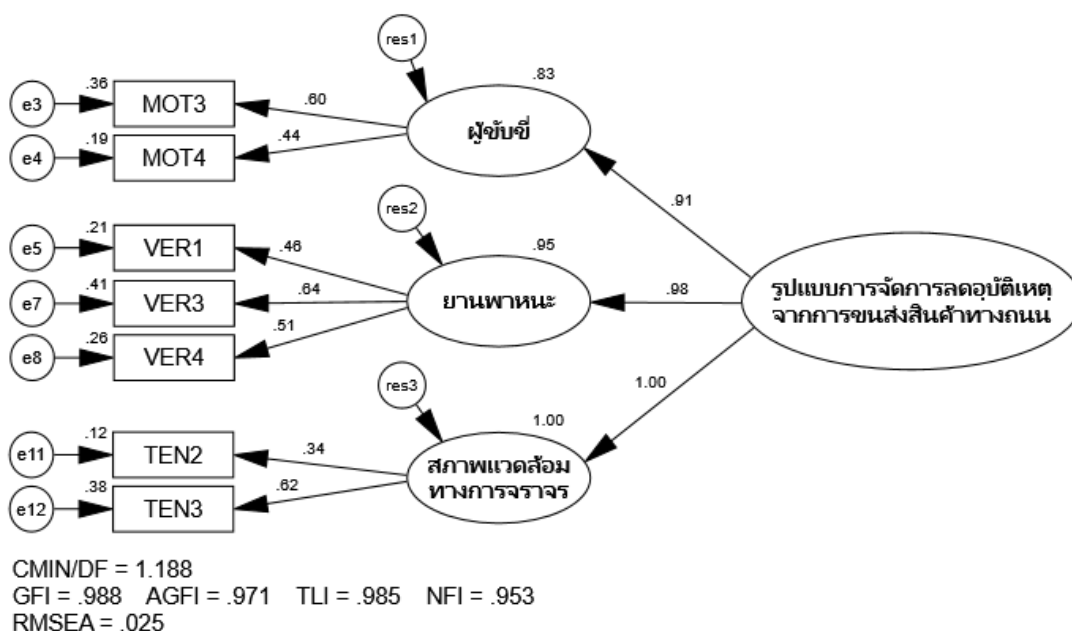
ภาพที่ 2 โมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่หนึ่ง (1st order CFA) ของรูปแบบการจัดการอุบัติเหตุจากการขนส่งสินค้าทางถนน (หลังปรับโมเดล)

จากภาพที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของโมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันลำดับที่หนึ่ง หลังปรับโมเดล พบว่ามีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้องดังนี้ ค่า CMIN/DF เท่ากับ 1.188; ค่า GFI เท่ากับ 0.988; ค่า AGFI เท่ากับ 0.971; ค่า TLI เท่ากับ 0.985; ค่า NFI เท่ากับ 0.953 และค่า RMSEA เท่ากับ 0.025

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันลำดับที่สอง (2nd order CFA) ของรูปแบบการจัดการลดอุบัติเหตุจากการขนส่งสินค้าทางถนน

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันลำดับที่สองเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังแสดงในภาพที่ 3

ภาพที่ 3 โมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันลำดับที่สอง (2nd order CFA) ของรูปแบบการจัดการลดอุบัติเหตุจากการขนส่งสินค้าทางถนน (หลังปรับโมเดล)

จากภาพที่ 4 พบว่า โมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันลำดับที่สอง หลังปรับโมเดล พบว่ามีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้องดังนี้ ค่า CMIN/DF เท่ากับ 1.188; ค่า GFI เท่ากับ 0.988; ค่า AGFI เท่ากับ 0.971; ค่า TLI เท่ากับ 0.985; ค่า NFI เท่ากับ 0.953 และค่า RMSEA เท่ากับ 0.025

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า รูปแบบการจัดการลดอุบัติเหตุจากการขนส่งสินค้าทางถนน ประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบหลัก เรียงตามค่าน้ำหนักจากมากไปหาน้อยได้แก่ องค์ประกอบหลักด้านสภาพแวดล้อมทางการจราจร ค่าน้ำหนักเท่ากับ 1.00 องค์ประกอบหลักด้านยานพาหนะ ค่าน้ำหนักเท่ากับ 0.98 และองค์ประกอบหลักด้านผู้ขับขี่ ค่าน้ำหนักเท่ากับ 0.91 รายละเอียดขององค์ประกอบย่อยในแต่ละองค์ประกอบหลัก ดังนี้

องค์ประกอบหลักด้านผู้ขับขี่ วัดได้จาก 2 องค์ประกอบย่อย เรียงตามค่าน้ำหนักจากมากไปน้อย ได้แก่ การจัดโครงการตรวจสอบสภาพประจำปีให้กับผู้ขับขี่ (MOT3) ค่าน้ำหนักเท่ากับ 0.60 และการจัดเวลาพักผ่อนแก่ผู้ขับขี่ให้สอดคล้องกับเวลาทำงาน (MOT4) ค่าน้ำหนักเท่ากับ 0.44

องค์ประกอบหลักด้านยานพาหนะ วัดได้จาก 3 องค์ประกอบย่อย เรียงตามค่าน้ำหนักจากมากไปน้อย ได้แก่ การเลือกใช้น้ำมันเชื้อเพลิงให้ถูกต้องกับประเภทของงาน (VER3) ค่าน้ำหนักเท่ากับ 0.64 การติดตั้งอุปกรณ์เสริมความปลอดภัยไว้ในรถเพื่อกรณีมีเหตุฉุกเฉิน (VER4) ค่าน้ำหนักเท่ากับ 0.51 และการเสริมสมรรถนะของยานพาหนะให้เหมาะสมกับการใช้งาน (VER1) ค่าน้ำหนักเท่ากับ 0.46

องค์ประกอบหลักด้านสภาพแวดล้อมทางการจราจร วัดได้จาก 2 องค์ประกอบย่อย เรียงตามค่าน้ำหนักจากมากไปน้อย ได้แก่ การติดตั้งระบบ GPS เพื่อช่วยนำทางยานพาหนะขณะมีการขนส่งสินค้าทางถนน (TEN3) ค่าน้ำหนักเท่ากับ 0.62 และการติดตั้งสัญลักษณ์เครื่องหมายเตือนอุบัติเหตุตามเส้นทางถนน (TEN2) ค่าน้ำหนักเท่ากับ 0.34

อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันลำดับที่สอง พบว่า องค์ประกอบหลักที่มีค่าน้ำหนักมากที่สุดต่อรูปแบบการจัดการลดอุบัติเหตุจากการขนส่งสินค้าทางถนน ได้แก่ องค์ประกอบหลักด้านสภาพแวดล้อมทางการจราจร ซึ่งสภาพแวดล้อมการจราจรถือเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการใช้รถและใช้ถนน เพราะหากเกิดปัญหาขึ้นมาแล้ว จะทำให้ผู้ใช้รถใช้ถนนสัญจรไปมาได้ อย่างยากลำบาก จนอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุบนท้องถนนขึ้นมาได้ สอดคล้องกับ ผลการศึกษา ดลยฤทธิ์ เสถียรสุขจะ และ บุญพล มีไชโย ที่พบว่า ลักษณะทางกายภาพของถนน ป้ายจราจรถูกสิ่งกีดขวาง หมุดสะท้อนแสงบนถนนเสื่อมสภาพ ผิวทางชำรุดขรุขระ ไฟฟ้าแสงสว่าง ไม่เพียงพอ และอุปกรณ์อำนวยความสะดวกข้างทางจะเป็นปัจจัยที่มีความเสี่ยงอย่างยิ่งต่อการเกิดอุบัติเหตุ หากมีการแก้ไขจุดเสี่ยงทางถนนบริเวณใดบริเวณหนึ่งก็จะเป็นการปรับปรุงสภาพถนนหรือสิ่งแวดล้อมบริเวณดังกล่าวให้เหมาะสมและปลอดภัยมากขึ้น (ดลยฤทธิ์ เสถียรสุขจะ และ บุญพล มีไชโย, 2563) นอกจากนี้ผลยังมีการศึกษาของ ชยธันว์ พรหมศร ที่สรุปว่า การพัฒนาทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองจะช่วยแบ่งแยกประเภทของการขนส่งสินค้าและขนส่งคนออกจากกันได้ ทำให้ลดการสูญเสียทั้งด้านงบประมาณ ด้านพลังงาน และด้านชีวิตและทรัพย์สินที่เกิดจากอุบัติเหตุทางถนนได้อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้การนำใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยนำทางจะเป็นการแจ้งเตือนผู้ขับขี่ให้รู้ถึงสภาพการจราจร รวมถึงการช่วยคำนวณเส้นทางและแนะนำเส้นทางที่มีความปลอดภัย ทำให้ผู้ขับขี่สามารถหลีกเลี่ยงเส้นทางที่มีอุปสรรคที่อาจเป็นอันตรายได้ (ชยธันว์ พรหมศร, 2558) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Alam, A. H. et al. ที่พบว่าการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจะส่งผลกระทบต่อกระบวนการขนส่งสินค้าทาง

ถนนและช่วยสนับสนุนความปลอดภัยในการตรวจสอบการมองเห็นขณะปฏิบัติงานได้ ส่วนองค์ประกอบหลักด้านยานพาหนะก็มีความสำคัญต่อการจัดการรูปแบบการลดอุบัติเหตุจากการขนส่งสินค้าทางถนนรองลงมา เนื่องจากยานพาหนะขนส่งสินค้าที่มีประสิทธิภาพสูงสุด จะมีประโยชน์ต่อการควบคุมการใช้รถใช้ถนนให้มีความปลอดภัยได้มากขึ้น (Alam, A. H. et al., 2015) สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ Roque, C. et al. ที่พบว่า การใช้ยานพาหนะที่ถูกต้อง และเหมาะสมกับสภาพการทำงานจะช่วยป้องกันการบาดเจ็บและการเสียชีวิตจากการทำงาน และช่วยให้การเดินทางในทุกสภาพแวดล้อมทางการจราจรมีความปลอดภัยมากขึ้น (Roque, C. et al., 2015) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Andronikova, L. N. et al. ที่พบว่า การใช้ยานพาหนะ ในการขนส่งสินค้าที่ตรงตามข้อกำหนดความต้องการของการแสวงหาประโยชน์จะช่วยเพิ่มระดับ ความปลอดภัยในการขนส่งสินค้าทางถนน (Andronikova, L. N. et al., 2016)

แต่ถึงอย่างไรก็ตามยานพาหนะที่มีประสิทธิภาพหากถูกใช้งานและควบคุมโดยผู้ขับขี่ ที่ไม่มีประสิทธิภาพก็อาจทำให้เกิดอุบัติเหตุบนท้องถนนที่ผลกระทบต่อและต่อองค์กรได้ จึงต้อง ให้ความสำคัญกับผู้ขับขี่ยานพาหนะที่มีสติ มีทักษะ และมีความรู้เกี่ยวกับยานยนต์ จึงจะทำให้ การขับขี่ยานพาหนะขนส่งสินค้านั้นมีความปลอดภัยเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Martinussen, L. M., et al. ที่พบว่า ผู้ขับขี่ยานพาหนะที่มีทักษะถูกต้อง จะส่งผลต่อการขับรถ อย่างระมัดระวังจนไม่เกิดอุบัติเหตุ แต่ขณะเดียวกันการเอาใจใส่ดูแลสุขภาพของพนักงานผู้ขับขี่ ก็เป็นตัวบ่งชี้ได้เช่นกันว่า ผู้ขับขี่มีสุขภาพที่แข็งแรง จะสามารถควบคุมรถขนส่งได้อย่างมีสติและ ปลอดภัยมากขึ้น (Martinussen, L. M., et al., 2017) สอดคล้องกับงานผลการศึกษาของ Bezerra, J. C., et al. ที่พบว่า การป้องกันและเฝ้าระวังสุขภาพของผู้ขับขี่จะส่งผลให้อุบัติเหตุ จากการทำงานลดลงได้ (Bezerra, J. C. et al., 2020) รวมไปถึงสอดคล้องกับการศึกษาของ Afolabi, J. O., & Gbadamosi, K. T. ที่พบว่า การให้ความสำคัญกับองค์ประกอบของมนุษย์จะ เป็นหลักประกันของความปลอดภัยในอุตสาหกรรมรถขนส่งทางถนน (Afolabi, J. O., & Gbadamosi, K. T., 2017)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

รูปแบบการจัดการลดอุบัติเหตุจากการขนส่งสินค้าทางถนนทั้ง 3 องค์ประกอบหลัก ล้วนแต่มีความสำคัญ จึงต้องทำงานร่วมกันและให้เกิดความพร้อมเพรียงกันตลอดเวลา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสรุปว่า ควรใช้ทั้ง 3 องค์ประกอบหลัก เข้ามาร่วมกันสร้างเป็นรูปแบบการจัดการลด อุบัติเหตุจากการขนส่งสินค้าทางถนน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า 1) แม้จะให้น้ำ เทคโนโลยีเข้ามาใช้มากขึ้นแต่ภาครัฐควรให้ความสำคัญและตรวจสอบสัญญาณจราจรบริเวณ ทางแยกหรือป้ายจราจรที่เกิดการชำรุดเสียหายให้สามารถใช้งานได้ตลอดเวลา เพื่อให้ ผู้ขับขี่มองเห็นสัญญาณเตือนได้อย่างสะดวก รวมไปถึงการตรวจสอบไฟฟ้าส่องสว่างตามท้อง ถนนให้มีแสงสว่างเพียงพอต่อการมองเห็นถนนของผู้ขับขี่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) ภาครัฐควร

กวดขันตรวจสอบยานพาหนะที่ใช้ในการขนส่งทางถนนอย่างสม่ำเสมอรวมถึงการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งทางถนนให้เข้มงวดมากขึ้น และ 3) การพิจารณาเพิ่มบทลงโทษทางอาญาหรือทางแพ่งให้มากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งบทลงโทษที่เพิ่มขึ้นอาจจะทำให้สถานประกอบการให้ความสำคัญต่อการจัดหายานพาหนะที่ดี การหมั่นบำรุงรักษาอย่างสม่ำเสมอ รวมไปถึงการคัดเลือกผู้ขับที่มีทักษะและความสามารถที่ดีขึ้นสำหรับการเข้ามาขับขี่ยานพาหนะขนส่งสินค้า ซึ่งจะได้ไม่เกิดปัญหาขนส่งผลกระทบที่ไม่ดีต่อการประกอบธุรกิจ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณสำนักวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ ที่ให้ทุนอุดหนุนการวิจัยของคณาจารย์ ประเภททุนขับเคลื่อนอุตสาหกรรมเป้าหมาย (DRIVE) ประจำปีงบประมาณ 2563

เอกสารอ้างอิง

- กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน. (2563). จำนวนสถานประกอบกิจการประเภทการขนส่งสถานที่เก็บสินค้าและการคมนาคมของจังหวัดระยอง. เรียกใช้เมื่อ 5 สิงหาคม 2563 จาก <https://eservice.labour.go.th/dlpwMapWeb/map/>
- กระทรวงคมนาคม. (2563). จำนวนอุบัติเหตุบนโครงข่ายถนนในจังหวัดระยอง. สถานการณ์อุบัติเหตุบนโครงข่ายของกระทรวงคมนาคม. เรียกใช้เมื่อ 13 มีนาคม 2563 จาก <http://maps.mot.go.th/trams/MotSummary.aspx>
- กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดระยอง. (2564). โครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก: กรณีจังหวัดระยอง. เรียกใช้เมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2564 จาก http://maptaphut.customs.go.th/data_files/2e3855f2ac3a6881fec4d1801623c4be.pdf
- กัลยา วาณิชยปัญญา. (2557). การวิเคราะห์สมการโครงสร้าง. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา.
- เฉลิมชัย ชัยกิตติกรณ์. (2561). ทฤษฎีเกี่ยวกับการเกิดอุบัติเหตุ. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยเกริก.
- ชัยฉันทน์ พรหมศร. (2558). ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการขนส่งทางถนนเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. วารสารรัฐศาสตร์, 57(3), 62-75.
- ณัชชา โอเจริญ. (2564). อุบัติเหตุทางถนน...ความเสียหายร้ายแรงต่อเศรษฐกิจไทย. เรียกใช้เมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2564 จาก <https://www.prachachat.net/general/news-21351>

- ดลยฤทธิ์ เสถียรสุวจะ และ บุญพล มีไชโย. (2563). การประเมินความปลอดภัยทางถนนบนเส้นทางท่องเที่ยว กรณีศึกษา: ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (จังหวัดพิษณุโลก-อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์). วารสารวิชาการเทคโนโลยีอุตสาหกรรมและวิศวกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 2(2), 80-93.
- ทีเอพี ทรานสปอร์ต บจก. (2562). รถขนส่งสินค้าและมาตรการความปลอดภัยของบริษัทขนส่งสินค้า. เรียกใช้เมื่อ 3 มีนาคม 2563 จาก <http://www.transport4thai.com/รถขนส่งสินค้า-ปลอดภัย/>
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2560). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนสามัญบิสซิเนสอาร์แอนด์ดี.
- นิพนธ์ บุญญามณี. (2562). 'อุบัติเหตุบนถนน' ไทยอันดับ9ของโลก ชี้เจ็บ-ตายสูญปีละกว่า5 แสนล้าน. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2563 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/854720>
- วิไลวรรณ บัวชุม. (2559). ประสิทธิภาพการจัดการความปลอดภัยทางถนนตามยุทธศาสตร์ 5E เพื่อลดอุบัติเหตุทางถนนของสำนักงานขนส่งจังหวัดเพชรบุรี. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานวัตกรรมการจัดการ. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ศิริพร วันพั่น. (2554). การสอบสวนอุบัติเหตุ (Accident Investigation). เรียกใช้เมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2564 จาก http://www.thailandindustry.com/industrynewweb/articles_preview.php?cid=15912
- ศูนย์วิจัยแรงงานแห่งชาติ. (2563). สาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุ. เรียกใช้เมื่อ 10 มิถุนายน 2563 จาก <http://nlrc.mol.go.th/data/doc/GBMJnR1/02GBMJnR1.pdf>
- องค์การอนามัยโลก. (2561). พฤติกรรมเสี่ยงที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุ. เรียกใช้เมื่อ 12 มิถุนายน 2563 จาก <https://www.dtc.co.th/ความรู้โลจิสติกส์/8-พฤติกรรมเสี่ยงที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุ/>
- _____. (2563). ความปลอดภัยทางถนน: ปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญ. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2563 จาก https://www.who.int/docs/default-source/thailand/roadsafety/fs-3-rs-key-risks-th.pdf?sfvrsn=d47a2d55_4
- Afolabi, J. O. & Gbadamosi, K. T. (2017). Road traffic crashes in Nigeria: Causes and consequences. *Transport & Logistics: the International Journal*, 17(42), 152-169.
- Alam, A. H. et al. (2015). Heavy-duty vehicle platooning for sustainable freight transportation: A cooperative method to enhance safety and efficiency. *IEEE Control Systems Magazine*, 35(6), 34-56.

- Andronikova, L. N. et al. (2016). Ensuring the safety of road transportation of goods. *International Journal of Advanced Studies*, 6(3), 20-30.
- Bezerra, J. C. et al. (2020). Workers' Health in Brazil: Accidents recorded by Social Security from 2008 to 2014. *Revista Brasileira de Enfermagem*, 73(6), 97-116.
- Comrey, A. L. & Lee, H. B. (1992). *A First Course in Factor Analysis*. Hillsdale : NJ: Lawrence Erlbaum.
- Heinrich, H. M. (1959). Domino Theory. Retrieved มิถุนายน 11, 2563, from <https://www.scglogistics.co.th/th/scg-l-practice-domino-theory>
- Martinussen, L. M. et al. (2017). Accuracy of young male drivers' self-assessments of driving skill. *Transportation research part F: traffic psychology and behaviour*, 46(1), 228-235.
- Roque, C. et al. (2015). Detecting unforgiving roadside contributors through the severity analysis of ran-off-road crashes. *Accident Analysis & Prevention*, 80(1), 262-273.

ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารและครู
กับประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประจวบคีรีขันธ์ เขต 1*

THE RELATIONSHIP BETWEEN PARTICIPATORY ADMINISTRATION
OF ADMINISTRATORS AND TEACHERS AND THE EFFECTIVENESS
OF THE ACADEMIC ADMINISTRATION IN SCHOOLS UNDER
THE PRAJUABKIRIKHAN PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE
AREA OFFICE 1

สุธาทิพย์ ทัวจบ

Sutatip Tuachob

มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

Bangkokthonburi University, Thailand

E-mail: tuachob@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารและครูในโรงเรียน 2) ศึกษาประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน และ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารและครูกับประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบวิธีวิจัยแบบปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร และครู ขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น ได้จำนวนทั้งสิ้น 195 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารและครูของโรงเรียน โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.70) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.69) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.71) และการมีส่วนร่วมในการประเมิน ($\bar{X} = 4.05$, S.D. = 0.76) 2) ประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การพัฒนา

* Received 1 February 2021; Revised 24 May 2021; Accepted 30 May 2021

บุคลากรทาง การสอน การวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน การนิเทศการเรียนการสอน การจัดหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ การใช้สื่อการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรม พัฒนาผู้เรียน 3) ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารและครูกับ ประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์, การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม, ประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการ, ผู้บริหารและครู

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the Participatory Administration of Administrators and Teachers in Schools. 2) to study the effectiveness of academic administration of schools and 3) to study the relationship between the Participatory Administration of Administrators and Teachers and the Effectiveness of Academic Administration of Schools. This research uses a quantitative research method. The sample groups were the Administrators and the Teachers, using stratified random method. A total of 195 people, were used as a questionnaire. The statistics used for data analysis were mean, standard deviation and the Pearson's Correlation Coefficient. The results were 1) The Participatory Administration by Administrators and Teachers in Schools was in overall and in parts at high level as follows: Participation in Operations ($\bar{x} = 4.15$, S.D. = 0.70), Participation in Decision Making ($\bar{x} = 4.14$, S.D. = 0.69), Participation in Benefits ($\bar{x} = 4.13$, S.D. =0.71) and Participation in the Assessment ($\bar{x} = 4.05$, S.D. = 0.76). 2) The Effectiveness in Academic Administration of Schools was in overall and in parts at high level as follows: Teaching Personnel Development, Assessment and Evaluation of Teaching and Learning, Instructional Supervision, Curriculum Organization and Course Implementation, Use of Teaching Materials and Organizing Learner Development Activities. 3) The relationship between the Participatory Administration of Administrators and Teachers and the Effectiveness in Academic Administration of Schools had a high relationship. Statistical significance at the .05.

Keywords: Relationship, Participatory Administration, Effectiveness of Academic Administration, Administrators and Teachers

บทนำ

การจัดการศึกษาจะบรรลุนโยบายหรือเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารในการบริหารวิชาการเป็นสิ่งสำคัญ งานวิชาการเป็นงานสำคัญยิ่งในการบริหารการศึกษาทุกระดับ เป็นตัวบ่งชี้ถึงมาตรฐานและคุณภาพของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งผู้บริหารต้องรับผิดชอบและต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร ประมวลผลการเรียนการสอน ใช้สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน การจัดตารางสอน แบบเรียน ห้องสมุด การวัดผลประเมินผลการศึกษา และการสอนที่ทันสมัยอยู่เสมอ งานวิชาการจะชี้ให้เห็นคุณภาพและประสิทธิภาพการจัดการศึกษา แต่การบริหารงานวิชาการมิได้อยู่ในความรับผิดชอบของผู้บริหารแต่เพียงผู้เดียว แต่จะต้องเป็นภาระหน้าที่รับผิดชอบที่กระทำร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ผู้นำทางวิชาการ และครูประสานสัมพันธ์กันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ผู้บริหารต้องตระหนักอยู่เสมอว่าการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนนั้น มีองค์ประกอบหลายอย่าง ซึ่งนอกจากการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนแล้วยังมีการจัดกิจกรรม จัดประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ทางวิชาการ และประสบการณ์จริง การฝึกทักษะในการประกอบอาชีพของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพสูง บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องและส่งเสริมงานวิชาการของโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จ คือ การมีส่วนร่วมของครูและผู้บริหารนั่นเอง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553)

การบริหารสถานศึกษา ประกอบด้วยการบริหาร 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ในบรรดาการบริหารการศึกษาทั้ง 4 ด้าน นับว่าการบริหารงานวิชาการมีความสำคัญที่สุด เนื่องจากการบริหารงานวิชาการเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การวางแผน การปรับปรุงการเรียนการสอน ตลอดจนการประเมินผลการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียน โดยเฉพาะเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษาและเป็นเครื่องชี้ความสำเร็จและความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษา (รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ, 2553)

การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participative Management) เป็นการส่งเสริมความร่วมมือกันในการบริหารงานระหว่างผู้บริหารสถานศึกษากับบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (Implementation) การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ (Benefits) และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ในการพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาเป็นกระบวนการบริหารที่ทำให้บุคลากรในสถานศึกษามีความรู้สึที่ดี มีโอกาสให้ใช้ความรู้ความสามารถของตนให้เกิดประโยชน์ และส่งผลต่อประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานในสถานศึกษาทำให้งานมีความสำเร็จอย่างรวดเร็ว ถูกต้อง ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับเสร็จรวดเร็ว ตรงเวลา ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ได้รับมอบหมาย (Cohen, J.

M & Uphoff, N. T., 2014) ทำให้การดำเนินงานของสถานศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

ในทศวรรษที่ผ่านมา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ได้รับการพัฒนาในด้านครู บุคลากรทางการศึกษา รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ นับได้ว่าเป็นโรงเรียนชั้นดีมีคุณภาพ มีบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่อบอุ่นปลอดภัยเอื้อต่อการเรียนรู้ มีเอกลักษณ์อันโดดเด่น เป็นต้นแบบของการปฏิรูปการศึกษาที่แท้จริง อย่างไรก็ตาม โรงเรียนยังขาดการพัฒนาให้ได้มาตรฐานในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางด้านวิชาการของนักเรียน ได้มีการสำรวจปัญหาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน พบว่า สาเหตุของการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนที่ไม่บรรลุเป้าหมายเนื่องจากขาดการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา การบริหารงานด้านวิชาการจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้ผู้บริหารและครู บุคคลที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม เป็นปัจจัยสำคัญต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาที่จะส่งผลต่อคุณภาพนักเรียน ทั้งนี้เพื่อให้การปฏิบัติงานของบุคลากรในหน่วยงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (อาคม วัดโสง, 2558)

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมานี้ ถือว่าการบริหารงานวิชาการถือเป็นงานหลักที่สำคัญที่สุดของสถานศึกษา แต่การบริหารงานวิชาการจะสำเร็จลุล่วงตามที่กำหนดไว้หรือไม่นั้น ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทั้งผู้บริหาร และครูภายในโรงเรียนเพื่อร่วมกันสร้างแนวทางในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดประสิทธิผลที่ดี ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารและครูกับประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ซึ่งผลจากการวิจัยครั้งนี้คาดว่าจะใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและครูในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารและครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารและครูกับประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีลำดับดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร และครูในกลุ่มโรงเรียนบ้านแหลม ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 จำนวนทั้งสิ้น 39 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร และ ครูในกลุ่มโรงเรียนบ้านแหลม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ซึ่งมีโรงเรียนจำนวนทั้งสิ้น 39 โรงเรียน จากนั้นสุ่มตัวอย่างผู้บริหารและครู จากโรงเรียนทั้ง 39 แห่ง ด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ได้ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารโรงเรียนละ 2 คน คิดเป็นผู้บริหารจำนวน 78 คน และครูโรงเรียนละ 3 คน เป็นครูจำนวน 117 คน รวมกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารและครูรวมกันทั้งสิ้น 195 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม ที่ได้แนวคิดจากผลการวิจัยของ วันเพ็ญ บุรีสูงเนิน ที่ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก (วันเพ็ญ บุรีสูงเนิน, 2552) และผลการวิจัยของ Akinsanya, A. A. เรื่อง Teacher's Participation in Educational planning in Nigeria แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน (Akinsanya, A. A., 2001) ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารและครูของโรงเรียน จำนวน 20 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ท

ตอนที่ 2 แบบสอบถามประสิทธิผลของการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน จำนวน 30 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ท

แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยทำการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และ ความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน โดยเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านบริหารการศึกษา การหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาหรือ IOC ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาหรือ IOC = 1.00 จากนั้นนำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ และนำแบบสอบถามไปทดสอบ (tryout) กับครูที่ปฏิบัติการสอนของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งมีใช้กลุ่มตัวอย่างของการวิจัย จำนวน 30 คน หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Coefficient Alpha) ของครอนบาค (Cronbach L. J., 1990) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .96

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้ นำหนังสือของความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารและครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่างการวิจัยทุกท่าน แบ่งแจกตามกลุ่มสาระการเรียนรู้และขอรับแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง และนำแบบสอบถามไปตรวจสอบความสมบูรณ์และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปโดยใช้สถิติ ดังนี้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าสหสัมพันธ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารและครูกับประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้

1. การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารและ ครูของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.70) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.69) ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.71) และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมิน ($\bar{X} = 4.05$, S.D. = 0.76) โดยมีรายละเอียดแต่ละด้านดังนี้

1.1 การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารและครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ร่วมพัฒนาครูและบุคลากรในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ติดตามประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการเรียนการสอนของสถานศึกษา ประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับประชาชนทั่วไปและผู้ปกครอง

1.2 การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารและครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ การศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและสาระแกนกลางให้เข้ากับสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของสังคม ชุมชน และท้องถิ่น การกำหนดการสอนที่เน้นกระบวนการ

เสนอแนะเทคนิควิธีการสอนใหม่ ๆ กำหนดการสอนที่เน้นกระบวนการเสนอแนะเทคนิควิธีการสอนใหม่ ๆ และการร่วมประชุมสัมมนาเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาการเรียนการสอน

1.3 การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารและครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ การเสนอแนะการดำเนินงานพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพเท่าเทียมกับโรงเรียนอื่น การให้ความเห็นชอบแผนการใช้เงินและงบประมาณของสถานศึกษา และการเสนอโครงการเพื่อของบประมาณประจำปี

1.4 การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารและครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินโดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ประเมินผลการเรียนการสอนตามสภาพที่เป็นจริง จัดทำรายงานประเมินผลตนเองและเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน และร่วมมือในการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน

2. ประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการพัฒนาบุคลากรทางการสอน ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.53) ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.49) การนิเทศการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.41) การจัดหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.45) การใช้สื่อการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.05$, S.D. = 0.47) และการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = 0.42) โดยมีรายละเอียดแต่ละด้านดังนี้

2.1 ประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ด้านการพัฒนาบุคลากรทางการสอน อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ มีการดำเนินการขยายผลหลังได้รับการอบรมให้ครูในโรงเรียนทราบ มีการส่งเสริมจัดประชุมทางวิชาการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันภายในโรงเรียนและมีการส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาตนเองโดยการศึกษาต่อ

2.2 ประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ การส่งเสริมให้มีการประเมินผลก่อนเรียนและหลังเรียน การส่งเสริมให้ครูได้วัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนนักเรียนตามสภาพจริงและการจัดหาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนเพื่อให้ครูได้ศึกษาการใช้สื่อการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้

2.3 ประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ด้านการนิเทศการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ การสำรวจสภาพปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อนำไปใช้ในการนิเทศภายใน ดำเนินการนิเทศวิชาการและการเรียนการสอนในรูปแบบที่หลากหลายและเหมาะสมกับสถานศึกษา และกำหนดจุดที่ชัดเจนในการนิเทศภายในของสถานศึกษา

2.4 ประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ด้านการจัดหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ การนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนและบริหารจัดการการใช้หลักสูตรให้เหมาะสม การวางแผนการใช้หลักสูตรโดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย และมีการติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร

2.5 ประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนและสื่อแบบบูรณาการความรู้ต่าง ๆ ได้อย่างหลากหลาย ใช้สื่อการเรียนการสอนและกิจกรรมให้สอดคล้องกับหลักสูตรเพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกการเรียนรู้ได้ตามถนัด และการส่งเสริมให้ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนได้อย่างเต็มศักยภาพ

2.6 ประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเลือกกิจกรรมได้ตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียนเอง การจัดระบบงานแนะแนวให้บริการช่วยเหลือตลอดจนเสริมการปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ให้นักเรียน และการประสานความช่วยเหลือกับบุคลากรภายในและภายนอกโรงเรียนเพื่อให้การจัดกิจกรรมได้ตามแผนงาน

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารและครูกับประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัยที่ได้ตั้งไว้

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารและครูกับประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 มีประเด็นที่น่าสนใจอภิปรายได้ ดังนี้

1. การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารและ ครูของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมิน ผู้วิจัยอภิปรายในแต่ละด้าน ดังนี้

1.1 การมีส่วนร่วมของผู้บริหารและ ครูของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ในด้านการปฏิบัติการ อยู่ในระดับมาก เนื่องจากจากลักษณะของการบริหารงานของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ให้ความสำคัญการมีส่วนร่วมของบุคลากรและกลุ่มงานในการบริหารซึ่งถือว่าเป็นแนวทางการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพและส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่เป็นประชาธิปไตย โดยที่ผู้บริหารมอบหมายและกระจายอำนาจของตนสู่บุคคล ผู้ปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ จึงเป็นการช่วยลดภาระหน้าที่ของผู้บริหาร และผู้บริหารสามารถใช้เวลาในเรื่องสำคัญอื่น ๆ ได้มากขึ้น ขณะเดียวกันก็ช่วยให้งานในระดับล่างมีความหมายและท้าทายมากขึ้น การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของบุคลากรเช่นนี้ ย่อมสร้างความภาคภูมิใจในความมีส่วนร่วมแก่บุคคล จะนำมาซึ่งความผูกพันและความยินยอมรับการปฏิบัติงานอันเกิดจากการมีส่วนร่วมนั้น ๆ โดยปราศจากข้อโต้แย้ง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ไกรวัลย์ รัตน์ะ ที่ทำการศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารงานวิชาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญต่อการบริหารงานวิชาการในระดับมาก โดยผู้บริหารประสานความร่วมมือส่งเสริม สนับสนุนครูและบุคลากรในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษา และองค์กรอื่น ๆ เพื่อประสานประโยชน์ทางวิชาการกับท้องถิ่นและชุมชน (ไกรวัลย์ รัตน์ะ, 2558)

1.2 การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารและครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ อยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงรองจากด้านการปฏิบัติงาน เป็นเพราะว่าผู้บริหารของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ได้นำแนวคิดของภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ หรือ Shared Leadership มาใช้ในการบริหารสถานศึกษา ซึ่งมาจากแนวคิดที่ว่า ผู้บริหารไม่สามารถที่จะทำทุกอย่างได้ในเวลาเดียวกัน จึงจำเป็นต้องการกระจายอำนาจหน้าที่ให้กับผู้ใต้บังคับบัญชาเพื่อที่ผู้ใต้บังคับบัญชามีอิสระในการทำงานและมีสิทธิในการตัดสินใจเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายและเป้าหมายขององค์กร

การแบ่งปันอำนาจในการบริหารงานทำให้ผู้บริหารลดภาระงานของตนเองลงในขณะที่ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดทัศนคติที่ดีในทางเกื้อกูลองค์กร เกิดความพึงพอใจและมีผลปฏิบัติงานสูงขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ญัฐยา วัฒนาปัญญาชน และลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ ที่ทำการศึกษาการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้รับรางวัลพระราชทานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานโรงเรียน เป็นการจัดการศึกษาที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องใช้เทคนิควิธีการ ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหาร ให้ผู้เรียนได้รับความรู้ เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุขโดยต้องให้ผู้ใต้บังคับบัญชาร่วมมือ ร่วมใจ และสามัคคีในการทำงานเพื่อแก้ปัญหาในการดำเนินงานและสร้างศรัทธาให้แก่ผู้ปกครอง นักเรียนและชุมชน (ญัฐยา วัฒนาปัญญาชน และลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์, 2561)

1.3 การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารและครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์อยู่ในระดับมาก เป็นเพราะว่า ผู้บริหารและครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ตระหนักว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคนของชุมชนและสมาชิกในสังคมที่กว้างขวางเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือและเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการดำเนินกิจกรรมในการพัฒนา ทั้งมีส่วนได้รับผลประโยชน์จากผลของการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกัน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ฤทัยรัตน์ ปัญญาสิน ศึกษาเรื่อง การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารและครู ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ฤทัยรัตน์ ปัญญาสิน, 2560)

1.4 การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารและครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินโดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก เป็นเพราะผู้บริหารโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ให้ความสำคัญต่อการวัดผลและประเมินผลซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาเพื่อการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สนิท ไทยกล้า ที่ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการของข้าราชการครูภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระบบบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติ การตรวจสอบติดตามและประเมินผลทำให้สถานศึกษาประสบผลสำเร็จมีคุณภาพและประสิทธิผล (สนิท ไทยกล้า, 2550) และยังสอดคล้องกับผลงานของ ประเวศน์ มหารัตน์สกุล ซึ่งพบว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมในด้านการประเมินเป็นกระบวนการพิจารณาคุณภาพของงานที่ปฏิบัติได้เปรียบเทียบกับมาตรฐานของงาน โดยมีจุดมุ่งหมายใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินคุณค่าความสามารถของบุคลากร

โดยมีความเชื่อมั่นว่าการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมและการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประสิทธิผลเป็นการประเมินองค์กรด้วย (ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2553)

2. ประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการพัฒนาบุคลากรทางการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน ด้านการนิเทศการเรียนการสอน ด้านการจัดหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน และด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ผลการวิจัยในแต่ละด้านอภิปรายได้ดังนี้

2.1 ประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ด้านการพัฒนาบุคลากรทางการสอน อยู่ในระดับมาก เนื่องจากโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ให้ความสำคัญต่อบุคลากรโดยเฉพาะบุคลากรสายสอน ดังนั้นจึงส่งเสริมให้ครูได้เข้าอบรม สัมมนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสร้างเครือข่ายกับเพื่อนครูต่างสถานศึกษา สอดคล้องกับผลงานของ พันธ์ หันนาคินทร อธิบายถึงคุณค่าของการพัฒนาบุคลากรว่า การพัฒนาบุคลากรและการอบรมเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนามนุษย์ ทั้งนี้เพราะคนที่มีการศึกษาสูงหรือได้รับการศึกษามากจะมีโอกาสได้รับการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ได้มากกว่าสามารถปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขเป็นความสัมพันธ์ที่บุคลากรมีต่อกันและกัน ซึ่งหากทุกคนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันส่งผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อองค์กร (พันธ์ หันนาคินทร, 2552)

2.2 ประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก เนื่องจากผู้บริหารและครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 มีความเห็นว่าการวัดและการประเมินผลการศึกษา เป็นหน้าที่ของครู ผู้ทำการสอนที่ทำให้ทราบถึงผลของการจัดการเรียนการสอนว่าสามารถดำเนินการสนับสนุนการเรียนการสอนให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ ดังนั้นผู้บริหารและครูผู้สอนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักการวัดประเมินผล การวัดและการประเมินผลซึ่งกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนการวัดและประเมินว่า การวัดและประเมินผลความสามารถของผู้เรียนก่อนที่จะเรียนเรื่องต่าง ๆ นั้น โดยทั่วไปเป็นหน้าที่ของครูผู้สอนจุดประสงค์เพื่อวินิจฉัยผู้เรียนว่ามีความรู้ความสามารถพื้นฐานในเรื่องที่จะเรียนระดับใดซึ่งครูจะได้จัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญวิธีการและเครื่องมือวัดก็ควรมีความหลากหลายเช่นกัน และ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ประเวศน์ มหารัตน์สกุล ซึ่งพบว่า การประเมินผลเป็นการตีค่าผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนสูงขึ้นมีมาตรฐาน

จะได้รับประสิทธิผลที่ดีและจะเป็นแรงจูงใจในการปฏิบัติงานรวมทั้งการพัฒนาตนเองและการประเมินผลงานขององค์กรซึ่งมีความเชื่อมโยงกันเพราะเป็นการประเมินจากภาพองค์กรรวมขององค์กรจนถึงระดับบุคคลที่ส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์สูงขึ้น (ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2553)

2.3 ประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ด้านการนิเทศการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก เป็นเพราะนโยบายของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์เขต 1 เห็นความสำคัญของการนิเทศว่า การนิเทศเป็นกระบวนการทำงานร่วมกัน ระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศเพื่อพัฒนางานในหน้าที่ความรับผิดชอบถือเป็นการพัฒนาบุคลากรรูปแบบหนึ่ง ที่อาจได้ผลรวดเร็วกว่าโดยเฉพาะการนิเทศภายในสถานศึกษา ในอันที่จะปรับปรุง ส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนการสอนให้ดีขึ้น เป็นการเพิ่มพลังการปฏิบัติงานของครู รวมทั้งให้ครูมีความก้าวหน้าทางวิชาชีพและผลสุดท้ายคือ การศึกษาของเด็กก้าวหน้าอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับนโยบายของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในด้านการนิเทศภายใน ที่ว่าการมีส่วนร่วมในการจัดระบบนิเทศงานวิชาการและการพัฒนาครูผู้สอนทำให้ผู้บริหารและครูได้ร่วมคิดร่วมทำ ร่วมสร้างได้เรียนรู้และเข้าใจการดำเนินงานของโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553)

2.4 ประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ด้านการจัดหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้บริหารและครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ให้ความสำคัญกับการบริหารหลักสูตรและการวางแผนการใช้หลักสูตรโดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย เนื่องจากการนำหลักสูตรไปใช้เป็นตอนที่สำคัญในการพัฒนาหลักสูตรให้สามารถนำหลักสูตรไปใช้ให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดความมุ่งหมายทุกประการและดำเนินการอย่างเป็นระบบเป็นไปตามขั้นตอนที่วางแผนและเตรียมการไว้ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงปัจจัยสภาพต่าง ๆ ภายในสถานศึกษาเพื่อให้การบริหารหลักสูตรเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของวันเพ็ญ บุรีสูงเนิน ที่ทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารงานวิชาการคือพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารที่เปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการบริหารงาน การสนับสนุนทางการสอนของครู รวมถึงการนำหลักสูตรไปใช้พัฒนาให้ครูมีพฤติกรรมในการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ (วันเพ็ญ บุรีสูงเนิน, 2552)

2.5 ประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก เป็นเพราะว่าผู้บริหารและครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 มีความคิดเห็นว่าสื่อการสอนเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน เป็นตัวกลางทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ของการเรียนการสอนที่กำหนดไว้ได้อย่างง่ายและรวดเร็ว เป็นเครื่องมือและตัวกลางซึ่งมีความสำคัญในกระบวนการเรียนการสอน มีหน้าที่เป็นตัวนำความต้องการของครูไปสู่ตัวนักเรียนอย่างถูกต้องและรวดเร็ว เป็นผลให้นักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ไพจิตร นาคแย้ม ที่ทำการศึกษาการพัฒนาการสอนซ่อมเสริมของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอเมืองราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า การใช้สื่อของครูเพื่อการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมผลการเรียนของนักเรียนที่ว่าครูควรศึกษาและหาความเข้าใจกับการใช้สื่อการสอน แหล่งเรียนรู้ และใช้สื่ออุปกรณ์การสอนให้มีความหลากหลายสามารถบูรณาการการสอนกับกลุ่มสาระอื่น ๆ ได้เพื่อประสิทธิภาพของการบริหารหลักสูตรที่มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองเต็มศักยภาพ (ไพจิตร นาคแย้ม, 2545)

2.6 ประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ เนื่องจากโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ได้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกกิจกรรมที่นักเรียนถนัดมีความสนใจในกิจกรรมนั้น ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อตัวนักเรียน ซึ่งจะต้องอาศัยกิจกรรมหลายรูปแบบ เพราะกิจกรรมเป็นส่วนที่จะช่วยส่งเสริมความรู้ความสามารถทางวิชาการช่วยแก้ปัญหาการปกครอง ช่วยให้นักเรียนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทำงานและประสบผลสำเร็จในงานที่ตนถนัดและสนใจ มีโอกาสพัฒนาความสนใจในสิ่งใหม่ ๆ สอนให้เป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย รู้จักริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ได้ฝึกทักษะการทำงานร่วมกันช่วยให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างนักเรียน สอดคล้องกับผลงานของ วชิรา เล่าเรียนดี ซึ่งพบว่า กิจกรรมที่จัดภายในโรงเรียนและกิจกรรมภายนอกโรงเรียนล้วนมีผลต่อการพัฒนาที่ดีของนักเรียน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นเครื่องมือพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชน สอนทักษะการแก้ปัญหาและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้เรียน เช่น กิจกรรมทางศาสนา และกิจกรรมอาสาสมัครมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตและการอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข (วชิรา เล่าเรียนดี, 2553)

ประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ลำดับแรกคือ ด้านการพัฒนาบุคลากรทางการสอน เนื่องจากให้ความสำคัญต่อบุคลากรโดยเฉพาะบุคลากรสายสอน รองลงมาคือ ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน เพื่อจะได้จัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และ

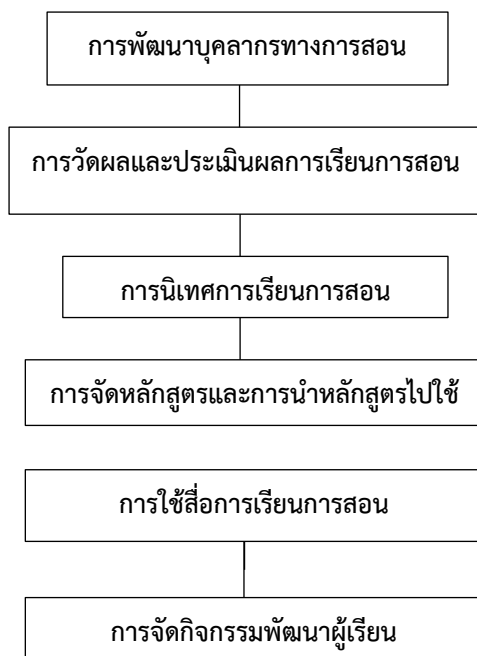

ด้านการนิเทศการเรียนการสอน ซึ่งการนิเทศเป็นกระบวนการทำงานร่วมกัน เพื่อให้ครูมีความก้าวหน้าทางวิชาชีพและการศึกษาของผู้เรียนก้าวหน้าอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารและครูกับประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัยที่ได้ตั้งไว้ ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้มาจากการที่ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ในการบริหารงานแบบกระจายอำนาจเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการวางกลยุทธ์ การปฏิบัติงานตามแผนที่เป็นระบบ จึงมีทักษะในการแก้ปัญหา มุ่งมั่นพัฒนาสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิผลมากขึ้น มีครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีความตั้งใจในการพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ มีทักษะในการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมใจ ศรีเอี่ยม ศึกษาเรื่อง การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานส่งผลต่อมาตรฐานคุณภาพทางการบริหารวิชาการ มาตรฐานครู และมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา (สมใจ ศรีเอี่ยม, 2549) และผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นภาพร ทองเก่งกล้า ศึกษาเรื่อง การศึกษาความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนในเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลขององค์กรในแง่ที่ว่าทำให้สามารถพัฒนาองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดี ก่อให้เกิดความผูกพันต่อองค์กร สมาชิกในองค์กรมีขวัญและกำลังใจที่ดี และส่งเสริมการทำงานเป็นทีม (นภาพร ทองเก่งกล้า, 2551)

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารและครูของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การสื่อสารประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 สามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่ได้ดังนี้

ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา มีบทบาทสำคัญในการบริหารให้เกิดผลสัมฤทธิ์ โดยเฉพาะงานวิชาการ ซึ่งเป็นงานหลักของสถานศึกษา และเป็นเป้าหมายของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วย การพัฒนาบุคลากรทางการสอน การวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน การนิเทศการเรียนการสอน การจัดหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ การใช้สื่อการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารและครูของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมิน สำหรับประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การพัฒนาบุคลากรทางการสอน การวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน การนิเทศการเรียนการสอน การจัดหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ การใช้สื่อการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ในการบริหารงานวิชาการระหว่างผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา ถือเป็นงานหลักที่สำคัญของสถานศึกษา เป็นการร่วมมือกันในการพัฒนาการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และเกิดประโยชน์สูงสุด

ต่อผู้เรียน ซึ่งเป็นไปตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และขอเสนอข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ควรส่งเสริมและพัฒนางานด้านการประเมินผลในการสอนของครู เพื่อเป็นแนวทางในการนิเทศการสอน และการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยมีการรายงานผลการเรียนและพฤติกรรมที่ ควรแก้ไขให้ผู้ปกครองทราบอย่างสม่ำเสมอ 2) ควรส่งเสริมและมีการประเมินผลการพัฒนาผู้เรียนทั้งเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม 3) ควรจัดโครงการพัฒนาบุคลากรทางการสอน และส่งเสริมให้ครูเป็นเครือข่ายทางการศึกษากับหน่วยงานอื่นเพื่อเป็นการพัฒนาตนเองและสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- ไกรวัลย์ รัตนะ. (2558). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารงานวิชาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา. วารสารการวิจัยทางการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 1(1), 7-19.
- ณัฐยา วัฒนปัญญาชน และลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์. (2561). การบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้รับรางวัลพระราชทาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชพฤกษ์, 9(2), 7-21.
- นภาพร ทองเก่งกล้า. (2551). การศึกษาความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนในเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสงคราม. ใน สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ประเวศน์ มหารัตน์สกุล. (2553). การบริหารทรัพยากรมนุษย์แนวทางใหม่. กรุงเทพมหานคร: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).
- พนัส หันนาคินทร. (2552). การบริหารโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช.
- ไพจิตร นาคแย้ม. (2545). การพัฒนาการสอนซ่อมเสริมของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอเมืองราชบุรี. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. (2553). การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. สงขลา: นาศิลป์ โฆษณา.
- ฤทัยรัตน์ ปัญญาสิน. (2560). การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9. วารสารศิลปการศึกษาศาสตรวิจัย, 9(1), 299-312.
- วัชร เล่าเรียนดี. (2553). การนิเทศการสอน. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- วันเพ็ญ บุรีสูงเนิน. (2552). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สนธิ ไทยกล้า. (2550). การมีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการของข้าราชการครูภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- สมใจ ศรีเอี่ยม. (2549). การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). คู่มือการพัฒนาหลักสูตรและการสอน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- อาคม วัดไธสง. (2558). หน้าที่ผู้นำในการบริหารการศึกษา. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- Akinsanya, A. A. (2001). Teacher's Participation in Educational planning in Lagos Nigeria. Dissertation Abstracts International, 64(11), 62-86.
- Cohen, J. M & Uphoff, N. T. (2014). Participations place in rural development: Seeking clarity through specificity. New York: World Developments.
- Cronbach L. J. (1990). Essentials of psychological testing. New York: Harper Collins Publishers.

การยกระดับศักยภาพความเข้มแข็งของชุมชนด้วยวิจัยและนวัตกรรม*

ENHANCING POTENTIAL OF COMMUNITY STRENGTHENING BY RESEARCH AND INNOVATION

ชญาดา เข้มเพชร

Chayada Kempetch

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: chayadakempetch@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลการยกระดับศักยภาพความเข้มแข็งของชุมชน ด้วยองค์ความรู้จากงานวิจัยและนวัตกรรม เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ใช้ระเบียบการวิจัยแบบ ผสานวิธี กลุ่มตัวอย่างคือชุมชนจำนวน 269 ชุมชน คัดเลือกแบบเจาะจงจากศูนย์เรียนรู้หลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ประจำตำบลทั่วประเทศ เก็บข้อมูลเชิง ปริมาณด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ด้วยค่าร้อยละและการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความเข้มแข็ง ก่อนและหลังดำเนินการ เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม วิเคราะห์แบบ อุปนัยโดยใช้โมเดลการพัฒนาชุมชนเป็นแนวคิดหลัก ผลการวิจัย พบว่า 1) การจัดการผลผลิต ทางการเกษตรด้วยเครื่องอบแห้งอินฟราเรดแบบถักหมัน ช่วยยกระดับความเข้มแข็งด้าน เศรษฐกิจจากปานกลางเป็นมาก 2) การพัฒนาอาชีพเพาะเห็ดสำหรับชุมชนด้วยนวัตกรรมตู้ เพาะเห็ดอัตโนมัติ ช่วยยกระดับความเข้มแข็งภาพรวม การเรียนรู้ และการพัฒนาภาค ประชาชนจากมากเป็นมากที่สุด และด้านเศรษฐกิจจากน้อยเป็นปานกลาง 3) การแปรรูป ผลผลิตทางการเกษตรด้วยระบบอบแห้งพลังงานแสงอาทิตย์แบบเรือนกระจก ช่วยยกระดับ ความเข้มแข็งภาพรวมและการเรียนรู้จากมากเป็นมากที่สุด และด้านเศรษฐกิจจากปานกลาง เป็นมาก 4) การใช้เครื่องสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์สำหรับชุมชนสังคม ช่วยยกระดับความ เข้มแข็งการเรียนรู้จากมากเป็นมากที่สุด และด้านเศรษฐกิจจากปานกลางเป็นมาก และ 5) เทคโนโลยีเครื่องกลั่นน้ำส้มคว้นไม้เพื่อยกระดับสินค้าชุมชน ช่วยยกระดับความเข้มแข็ง ภาพรวม การเรียนรู้ และเศรษฐกิจจากมากเป็นมากที่สุด ผลการประเมินสรุปได้ว่า การที่ชุมชน ได้รับการสนับสนุนองค์ความรู้จากงานวิจัยและนวัตกรรมเป็นการพัฒนาในองค์ประกอบ

* Received 4 May 2021; Revised 17 May 2021; Accepted 24 May 2021

การพึ่งตนเองทางเทคโนโลยี และมีผลในการยกระดับศักยภาพความเข้มแข็งของชุมชนได้จริง ภายใต้ตัวแบบ “C3 - SPERIT Model”

คำสำคัญ: ศักยภาพ, ความเข้มแข็งของชุมชน, วิจัยและนวัตกรรม

Abstract

The objectives of this research article were to Evaluate the Potential of Community Strengthening by Research and Innovation. This study was an Action Research utilizing the mixed methods of qualitative and quantitative approach. The sample included 269 communities selected from The Sufficiency Economy and New Theory of Agriculture District Learning Center all over the country. Data were collected using 5 dimensions of community strength of self - assessment, and analyzed by descriptive statistics of frequency and percentages. Qualitative data were collected using participant observation and analyzed by inductive content analysis, also using TERMS Model as the main idea to explain. The results were The Potential of Community Strengthening were enhanced through research and innovation in every project indicated: 1) The infrared rotary dryer raised the economic dimension from medium to strong level. 2) The innovation of Automatic Mushroom Cultivation Cabinet raised the mean level from strong to the strongest level, the learning dimension from strong to the strongest level, the economic dimension from low to medium level and the public sector development dimension from strong to the strongest level. 3) Parabolic Greenhouse Solar Dryers raised the mean level from strong to the strongest level, the learning dimension from strong to the strongest level and the economic dimension from medium to strong level. 4) Solar Pump for Social Communities raised the learning dimension from strong to the strongest level and the economic dimension from medium to strong level and 5) Wood Vinegar Distillery technology raised the mean level from strong to the strongest level, the learning dimension from strong to the strongest level and the economic dimension from strong to the strongest level. The results showed that the communities supported by knowledge from research and innovation were development in the technological self - reliance component and enhancing potential of community strengthening. All were successful from “C3 - SPERIT Model”

Keywords: Potential, Community Strengthening, Research and Innovation

บทนำ

การวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชนสังคมเป็นเรื่องที่หลายประเทศทั่วโลกส่งเสริมให้เป็นยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนการพัฒนา ด้วยความสำคัญของชุมชนท้องถิ่นในฐานะเป็นหน่วยของการจัดระเบียบสังคม (Community as a Social System Unit) และการเป็นรากฐานที่สำคัญของประชาสังคม (Civil Society) ความเข้มแข็งของชุมชนจึงเป็นกลไกที่สำคัญอย่างยิ่งบนฐานคิดว่าความเข้มแข็งของชุมชนขนาดเล็กหลายชุมชนรวมกันจะสามารถฟื้นฟูสังคมในภาพรวมให้ดีขึ้นผ่านการพึ่งพาตนเองของคนในชุมชนอย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับนิเวศน์วัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น โดยที่การพัฒนาจะต้องมุ่งตอบโจทย์หรือคำถามที่ชุมชนต้องการ ช่วยหาทางออกในการแก้ปัญหา และที่สำคัญคือสร้างโอกาสให้ชุมชนทบทวนศักยภาพหรือทุนเดิมที่เป็นองค์ความรู้ที่อยู่คู่กับชุมชน นำไปผสมผสานกับความรู้ใหม่ในการแก้ไขปัญหาหรือการพัฒนา บนหลักการว่าชุมชนจะเป็นผู้ตัดสินใจเลือกใช้ความรู้ นั้น ๆ ผ่านกระบวนการกลุ่มบนฐานความจริงในปัจจุบัน มากกว่าการพึ่งพาความรู้จากภายนอกเพียงอย่างเดียว (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2558)

สำหรับประเทศไทย การพัฒนาองค์ความรู้ในชุมชนท้องถิ่นที่ผ่านมา มุ่งเน้นการผลักดันนโยบายการพัฒนาในลักษณะของ Top - Down จากภาครัฐ และการถอดองค์ความรู้การพัฒนาระบบเกษตรกรรมเพื่อขยายผลในระดับพื้นที่ ตลอดจนการยกระดับให้เป็นชุดความรู้และเผยแพร่สู่สังคม มากกว่าการทำวิจัยที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาปรับเปลี่ยนสิ่งต่าง ๆ ให้ดีขึ้นเชิงประจักษ์เพื่อมุ่งต่อยอดองค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติในระดับท้องถิ่นหรือชุมชนได้จริง ส่งผลให้การพัฒนาชุมชนที่ได้ดำเนินการมาเป็นระยะเวลายาวนานของประเทศไทย กลับไม่สามารถตอบโจทย์ปัญหาในชุมชนที่มีความซับซ้อนมากขึ้นตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม ภาพของชุมชนที่ไม่สามารถพึ่งพาตนเองและเป็นเพียงผู้ที่รอรับความช่วยเหลือไม่เคยจางหายไปจากสังคมไทย แต่กลับพบว่ายิ่งช่วยเหลือหรือยิ่งพัฒนา ชุมชนกลับยิ่งอ่อนแอ และต้องพึ่งพารัฐมากขึ้น จนมีความเข้าใจว่าการพัฒนาจากภาครัฐไม่ได้ส่งเสริมให้ชุมชนพัฒนาสติปัญญา แต่เป็นการพัฒนาที่ทำให้ชาวบ้านเป็นแรงงานและเป็นพลเมืองที่ว่าง่าย (เพ็ญประภา ภัทรานุกรม, 2560) จากข้อมูลดังกล่าวภาครัฐจึงจำเป็นต้องทบทวนบทบาทการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นจากผู้สั่งการมาเป็นผู้สนับสนุนการค้นหาศักยภาพและการพัฒนา โดยให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาของชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาเรื่องชุมชนเข้มแข็งในทัศนะของชาวชุมชน กรณีศึกษาบ้านปลายคลองบางโพธิ์เหนือ หมู่ที่ 3 ตำบลบางโพธิ์เหนือ อำเภอสสามโคก จังหวัดปทุมธานี ที่เสนอว่าการสร้างชุมชนเข้มแข็งควรมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในชุมชนมาสร้างประโยชน์ในทุกมิติ ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม โดยมีภาครัฐเป็นผู้สนับสนุนตามหลักการพึ่งพาตนเอง (วุฒิชัย สายบุญจง, 2561)

ด้วยความสำคัญของการวิจัยเพื่อชุมชนสังคม ผนวกกับการที่การพัฒนาชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของงานในความรับผิดชอบของอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) ด้วยเหตุผลว่าความเข้มแข็งของชุมชนเป็นประเด็นความมั่นคงที่มีผลต่อความมั่นคงแห่งรัฐในภาพรวม (Buzan, B. et al., 1999) นำมาสู่การจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ ระหว่าง กอ.รมน. และ สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ในการนำองค์ความรู้จากผลงานวิจัยและนวัตกรรมของ วช. ไปถ่ายทอดสู่ศูนย์เรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ประจำตำบลของเครือข่ายปราชญ์เพื่อความมั่นคงซึ่งเป็นปราชญ์ชาวบ้าน (Folk philosopher) ที่ กอ.รมน. ให้การสนับสนุนอยู่เดิม เพื่อช่วยยกระดับศักยภาพและเสริมสร้างความเข้มแข็งและคุณภาพชีวิตให้คนในชุมชนมีความกินดีอยู่ดีตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคงในทุกมิติ (กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา สวทช., 2560) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการการศึกษา เพื่อติดตามและประเมินผลของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นจากความต้องการของชุมชน และคาดหวังว่าองค์ความรู้ที่ได้จากผลงานวิจัยและนวัตกรรมโดยการสนับสนุนของภาครัฐ จะทำให้ชุมชนสามารถยกระดับศักยภาพความเข้มแข็ง และเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้คนในชุมชน มีความกินดีอยู่ดีตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อประเมินผลการยกระดับศักยภาพความเข้มแข็งของชุมชนด้วยองค์ความรู้จากผลงานวิจัยและนวัตกรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mix Methods) ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Methodology) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Methodology) กลุ่มตัวอย่างมีหน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) เป็นชุมชน จำนวน 269 ชุมชน คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จากชุมชนที่เป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มมวลชนของ กอ.รมน. ซึ่งมีกระบวนการพัฒนามาอย่างต่อเนื่องจากปราชญ์เพื่อความมั่นคงที่เป็นปราชญ์ชาวบ้าน และการผ่านการอบรมความรู้ด้านความมั่นคงและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ/หรือ ผู้แทนชุมชนที่ได้รับการอบรมหรือพัฒนาจากศูนย์เรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ประจำตำบล แบ่งเป็น 5 โครงการ ตามเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ได้รับการสนับสนุนจาก วช. ได้แก่ 1) การจัดการผลผลิตทางการเกษตรด้วยเครื่องอบแห้งอินฟราเรดแบบถังหมุน จำนวน 6 ชุมชน 2) การพัฒนาอาชีพเพาะเห็ดสำหรับชุมชนด้วยนวัตกรรมตู้เพาะเห็ดอัตโนมัติ จำนวน 10 ชุมชน 3) การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรด้วยระบบอบแห้งพลังงานแสงอาทิตย์แบบ

เรือนกระจกหรือพาราโบลาโดม จำนวน 4 ชุมชน 4) การพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อการเกษตรโดยใช้เครื่องสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์สำหรับชุมชนสังคม จำนวน 18 ชุมชน และ 5) การส่งเสริมเทคโนโลยีเครื่องกลั่นน้ำส้มควันไม้เพื่อยกระดับสินค้าชุมชน จำนวน 231 ชุมชน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบสอบถาม (Questionnaire) ได้แก่ แบบประเมินความเข้มแข็งของชุมชนที่มีลักษณะเป็นแบบประเมินตนเอง (Self - Assessment) ที่ดัดแปลงจากแบบประเมินผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน สถาบันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน ม.นเรศวร (สถาบันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2552) และ 2) แบบสังเกตพฤติกรรมที่มีลักษณะเป็นแบบตรวจรายการ (Check - list) โดยนำเสนอและได้รับความเห็นชอบให้ใช้ดำเนินการในที่ประชุมผู้ทรงคุณวุฒิของ วช. เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2563

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลระหว่างการอบรมและถ่ายทอดเทคโนโลยี ด้วยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) สุ่มเหตุการณ์ด้วยการเลือกสังเกตเฉพาะพฤติกรรมขณะเข้ารับการอบรม สุ่มเวลาและพื้นที่ด้วยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) รวม 8 ครั้ง ดังนี้

1. การอบรมและส่งมอบเทคโนโลยีตู้เพาะเห็ดอัตโนมัติ คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จากศูนย์เรียนรู้หรือปราชญ์เพื่อความมั่นคงที่มีศักยภาพและมีความสนใจด้านการเพาะเห็ดเพื่ออาชีพ จำนวน 2 ครั้ง ได้แก่

1.1 ศูนย์เรียนรู้บ้านสระวังทอง หมู่ที่ 10 ตำบลป่าแฝก อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา และ กศน. ตำบลป่าแฝก ตำบลป่าแฝก อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2563

1.2 ศูนย์เรียนรู้ทฤษฎีใหม่บ้านดอนลำดวน ตำบลอิตรือ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2563

2. การอบรมและส่งมอบเทคโนโลยีเครื่องกลั่นน้ำส้มควันไม้ คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จากศูนย์เรียนรู้หรือปราชญ์เพื่อความมั่นคงที่มีศักยภาพและมีความสนใจด้านการผลิตน้ำส้มควันไม้ จำนวน 6 ครั้ง ได้แก่

2.1 กลุ่มที่ 1 พื้นที่ 9 จังหวัดภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 30 ชุมชน ประกอบด้วย จังหวัดตาก กำแพงเพชร นครสวรรค์ พิจิตร เพชรบูรณ์ พิษณุโลก สุโขทัย อุตรดิตถ์ และอุทัยธานี ณ วิทยาลัยพลังงานทดแทนและสมาร์ตกริดเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2562

2.2 กลุ่มที่ 2 พื้นที่ 26 จังหวัดภาคกลาง จำนวน 81 ชุมชน วน อาคารเอนกประสงค์ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพราน อำเภอแสวงหา จังหวัดอ่างทอง เมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2563

2.3 กลุ่มที่ 3 พื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน จำนวน 24 ชุมชน ประกอบด้วย จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำพูน พะเยา น่าน แพร่ และลำปาง ณ สวทช. ภาคเหนือ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2563

2.4 กลุ่มที่ 4 พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 4 จังหวัด จำนวน 12 ชุมชน ประกอบด้วย จังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ และสุรินทร์ ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏ จังหวัดสุรินทร์ เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2563

2.5 กลุ่มที่ 5 พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 9 จังหวัด จำนวน 27 ชุมชน ประกอบด้วย จังหวัดมหาสารคาม กาฬสินธุ์ ขอนแก่น ชัยภูมิ ร้อยเอ็ด อำนาจเจริญ บึงกาฬ มุกดาหาร ยโสธร ณ อุทยานพลังงาน ศูนย์บริการวิชาการที่ 3 กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน กระทรวงพลังงาน จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2563

2.6 กลุ่มที่ 6 พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 7 จังหวัด จำนวน 21 ชุมชน ประกอบด้วย จังหวัดนครพนม เลย สกลนคร หนองคาย หนองบัวลำภู อุดรธานี และอุบลราชธานี ณ ศาลาประชาคม อ่างเก็บน้ำตาดชา ตำบลหนองอ้อ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2563

เชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบประเมินความเข้มแข็งของชุมชน แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ 1) การประเมินระดับความเข้มแข็งของชุมชนก่อนดำเนินโครงการ และ 2) การประเมินระดับความเข้มแข็งของชุมชนหลังดำเนินโครงการ ทั้ง 2 ระยะ ประเมินโดยหัวหน้าโครงการย่อยและผู้วิจัยเองในฐานะหัวหน้าโครงการ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผู้วิจัยเลือกวิธีการสังเกตการสื่อสารส่วนบุคคลของผู้ถูกสังเกต และทำการจดบันทึก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกสังเกตแสดงออกมาตามธรรมชาติ โดยมีหัวข้อการสังเกตคือ พฤติกรรมการร่วมกิจกรรมที่แสดงออกทางกายและทางวาจา ได้แก่ 1) ความสนใจ 2) การซักถาม และ 3) ผลการปฏิบัติ จดบันทึกลงในแบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมที่มีลักษณะเป็นแบบตรวจรายการ (Check - list) ใช้เทคนิคการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) และนำเสนอผลการศึกษาในรูปแบบของการพรรณนา

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ สถิติที่ใช้ คือ สถิติแบบพรรณนา (Descriptive Statistic) ด้วยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ความเข้มแข็งของชุมชนในภาพรวมและรายมิติ มิติละ 8 ข้อคำถาม ประกอบด้วย มิติการเรียนรู้

มิติทางสังคมและวัฒนธรรม มิติทางเศรษฐกิจ มิติทางการเมืองการปกครอง มิติการพัฒนา
ภาคประชาชน รวมทั้งสิ้น 40 ข้อคำถาม และนำมาวิเคราะห์ผลต่างเพื่อเปรียบเทียบระดับ
ความเข้มแข็งของชุมชนจากเกณฑ์ที่กำหนด

เกณฑ์การพิจารณาระดับความเข้มแข็งในแต่ละมิติ

- 1 - 2 ข้อ คิดเป็น 25 % หมายถึง มีความเข้มแข็งในระดับน้อย
- 3 - 4 ข้อ คิดเป็น 50 % หมายถึง มีความเข้มแข็งในระดับปานกลาง
- 5 - 6 ข้อ คิดเป็น 75 % หมายถึง มีความเข้มแข็งในระดับมาก
- 7 - 8 ข้อ คิดเป็น 100 % หมายถึง มีความเข้มแข็งในระดับมากที่สุด

$$\text{สูตรหาค่าความเข้มแข็งรายมิติ} = \frac{\text{จำนวนตัวชี้วัดที่ชุมชน มี}}{\text{จำนวนตัวชี้วัดทั้งหมด 8 ตัวชี้วัด}} \times 100$$

เกณฑ์การพิจารณาระดับความเข้มแข็งภาพรวม

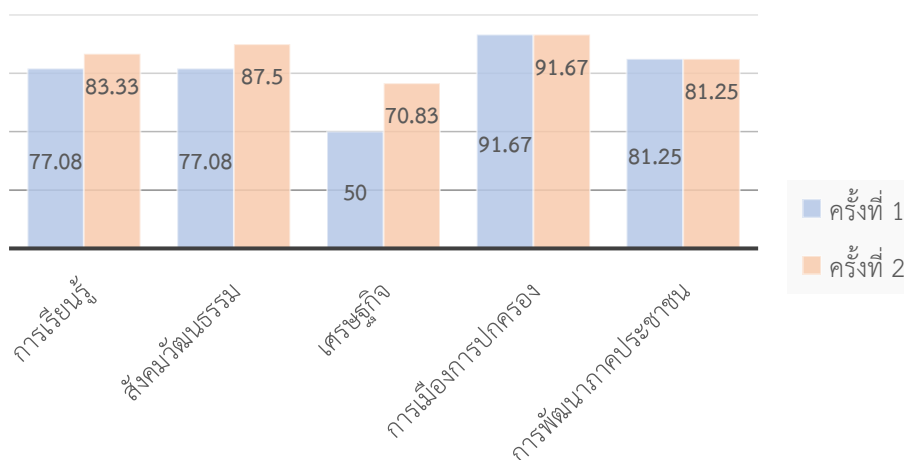
- 1 - 10 ข้อ คิดเป็น 25 % หมายถึง มีความเข้มแข็งในระดับน้อย
- 11 - 20 ข้อ คิดเป็น 50 % หมายถึง มีความเข้มแข็งในระดับปานกลาง
- 21 - 30 ข้อ คิดเป็น 75 % หมายถึง มีความเข้มแข็งในระดับมาก
- 31 - 40 ข้อ คิดเป็น 100 % หมายถึง มีความเข้มแข็งในระดับมากที่สุด

$$\text{สูตรหาค่าความเข้มแข็งภาพรวม} = \frac{\text{จำนวนตัวชี้วัดที่ชุมชน มี}}{\text{จำนวนตัวชี้วัดทั้งหมด 40 ตัวชี้วัด}} \times 100$$

ผลการวิจัย

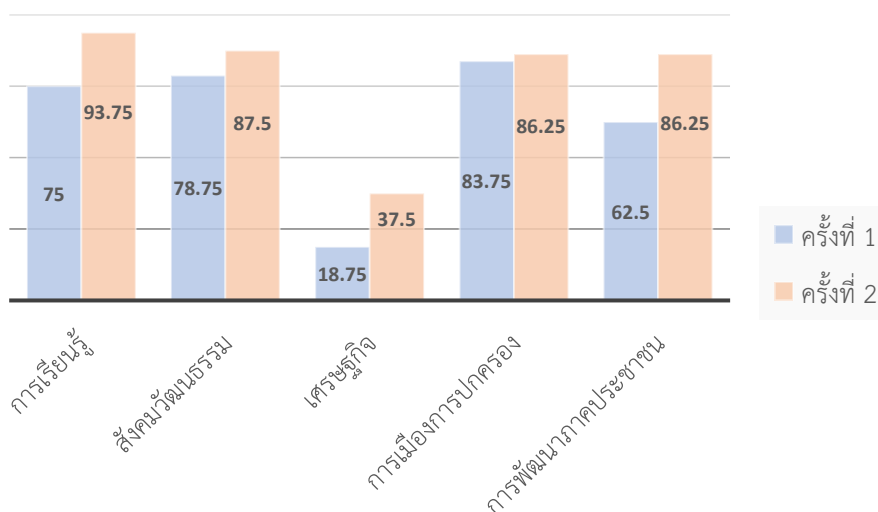
เพื่อประเมินผลการยกระดับศักยภาพความเข้มแข็งของชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ระดับ
ศักยภาพความเข้มแข็งของชุมชนเพิ่มขึ้นภายหลังจากได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้จาก
ผลงานวิจัยและนวัตกรรม สรุปรายละเอียดตามเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมที่ได้รับ ดังนี้

1. เครื่องอบแห้งอินฟราเรดแบบถังหมุน พบว่า สามารถยกระดับศักยภาพ
ความเข้มแข็งของชุมชนในมิติทางเศรษฐกิจจาก “ระดับปานกลาง” เป็น “ระดับมาก” โดยมี
ค่าเฉลี่ยระดับศักยภาพความเข้มแข็งในภาพรวมอยู่ที่ระดับ “มากที่สุด” และเมื่อพิจารณาราย
มิติ พบว่า มิติทางเศรษฐกิจ มีความเข้มแข็งเพิ่มขึ้นมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 18.75 รองลงมา
ได้แก่ มิติทางสังคมวัฒนธรรม มีความเข้มแข็งเพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 10.42 (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 การเปรียบเทียบระดับความเข้มแข็ง เครื่องอบแห้งอินฟราเรดแบบถ้งหมุน

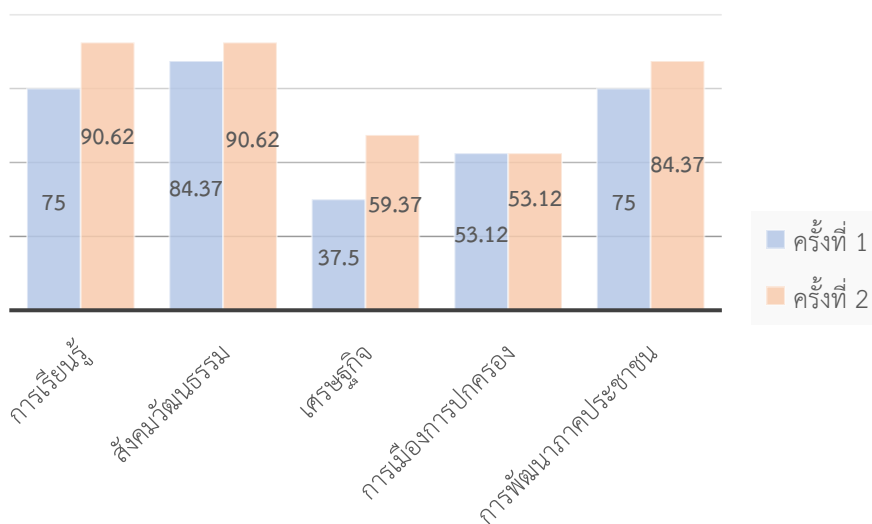
2. นวัตกรรมตู้เพาะเห็ดอัตโนมัติ พบว่า สามารถยกระดับความเข้มแข็งของชุมชนในภาพรวมจาก “ระดับมาก” เป็น “ระดับมากที่สุด” มิติการเรียนรู้จาก “ระดับมาก” เป็น “ระดับมากที่สุด” มิติทางเศรษฐกิจจาก “ระดับน้อย” เป็น “ระดับปานกลาง” และมิติการพัฒนาภาคประชาชนจาก “ระดับมาก” เป็น “ระดับมากที่สุด” โดยมีค่าเฉลี่ยระดับความเข้มแข็งในภาพรวมอยู่ที่ระดับ “มากที่สุด” เพิ่มขึ้นร้อยละ 13 และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยรายมิติ พบว่า มิติการพัฒนาภาคประชาชน มีความเข้มแข็งเพิ่มขึ้นมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 23.75 รองลงมา ได้แก่ มิติการเรียนรู้ และ มิติทางเศรษฐกิจ มีความเข้มแข็งเพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 18.75 (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 การเปรียบเทียบระดับความเข้มแข็ง นวัตกรรมตู้เพาะเห็ดอัตโนมัติ

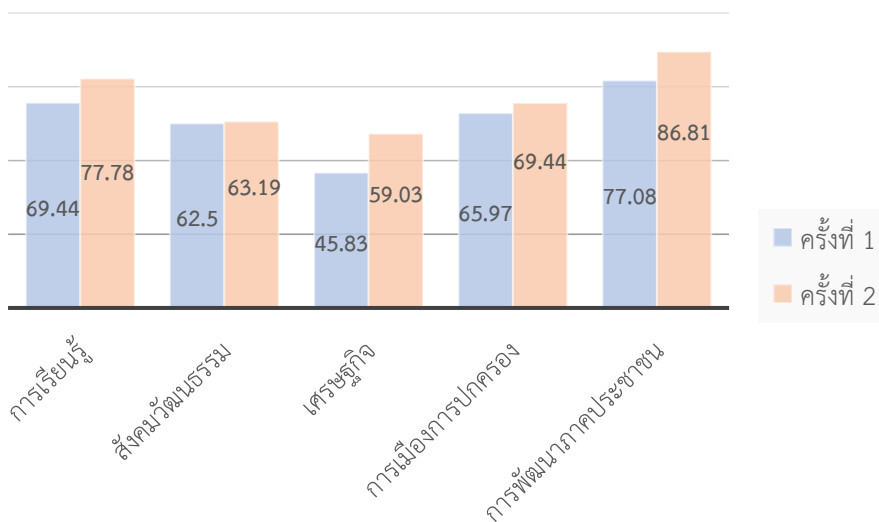

3. ระบบอบแห้งพลังงานแสงอาทิตย์แบบเรือนกระจก พบว่า สามารถยกระดับความเข้มแข็งของชุมชนในภาพรวมจาก “ระดับมาก” เป็น “ระดับมากที่สุด” มิติการเรียนรู้จาก “ระดับมาก” เป็น “ระดับมากที่สุด” และมิติทางเศรษฐกิจ จาก “ระดับปานกลาง” เป็น “ระดับมาก” โดยมีค่าเฉลี่ยระดับศักยภาพความเข้มแข็งในภาพรวมเพิ่มขึ้นร้อยละ 10.62 อยู่ที่ระดับ “มากที่สุด” และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยรายมิติ พบว่า มิติทางเศรษฐกิจ มีความเข้มแข็งเพิ่มขึ้นมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 21.87 รองลงมา ได้แก่ มิติการเรียนรู้ และมิติทางสังคมวัฒนธรรม มีความเข้มแข็งเพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 15.62 และ ร้อยละ 6.25 ตามลำดับ (ภาพที่ 3)

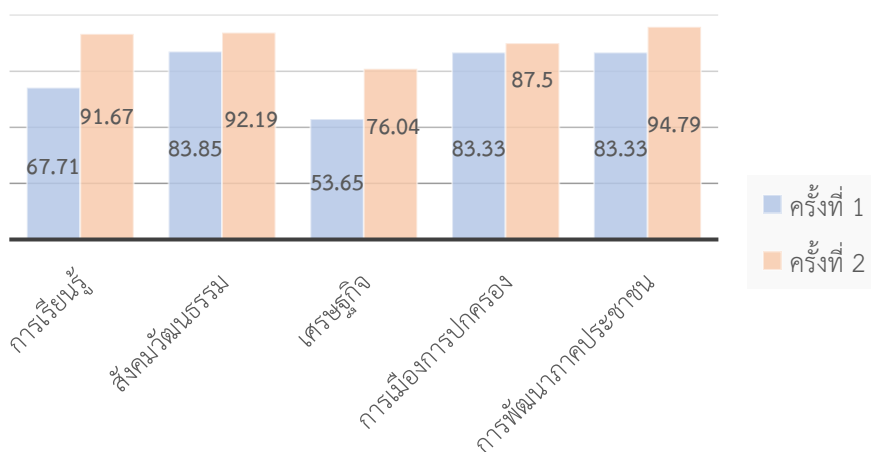
ภาพที่ 3 การเปรียบเทียบระดับความเข้มแข็ง
ระบบอบแห้งพลังงานแสงอาทิตย์แบบเรือนกระจก

4. เครื่องสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์ พบว่า สามารถยกระดับความเข้มแข็งในมิติการเรียนรู้จาก “ระดับมาก” เป็น “ระดับมากที่สุด” และมิติทางเศรษฐกิจจาก “ระดับปานกลาง” เป็น “ระดับมาก” โดยมีค่าเฉลี่ยระดับศักยภาพความเข้มแข็งในภาพรวมเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.08 อยู่ที่ระดับ “มาก” และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยในแต่ละมิติ พบว่า มิติทางเศรษฐกิจมีความเข้มแข็งเพิ่มขึ้นมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 13.2 รองลงมา ได้แก่ มิติการเรียนรู้ และมิติทางการเมืองการปกครอง เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 8.34 และ ร้อยละ 3.47 ตามลำดับ (ภาพที่ 4)

ภาพที่ 4 การเปรียบเทียบระดับความเข้มแข็ง เครื่องสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์

5. เครื่องกลั่นน้ำส้มควันไม้ พบว่า สามารถยกระดับความเข้มแข็งในภาพรวมจาก “ระดับมาก” เป็น “ระดับมากที่สุด” มิติการเรียนรู้ จาก “ระดับมาก” เป็น “ระดับมากที่สุด” และมิติทางเศรษฐกิจ จาก “ระดับมาก” เป็น “ระดับมากที่สุด” โดยมีค่าเฉลี่ยระดับความเข้มแข็งในภาพรวมเพิ่มขึ้นร้อยละ 14.08 อยู่ที่ “ระดับมากที่สุด” และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยในแต่ละมิติ พบว่า มิติการเรียนรู้ มีความเข้มแข็งเพิ่มขึ้นมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 23.96 รองลงมา ได้แก่ มิติทางเศรษฐกิจ และ มิติการพัฒนาภาคประชาชน เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 22.39 และ ร้อยละ 11.46 ตามลำดับ (ภาพที่ 5)

ภาพที่ 5 การเปรียบเทียบระดับความเข้มแข็ง เครื่องกลั่นน้ำส้มควันไม้

ผลการสังเกตพฤติกรรม พบว่า ผู้แทนชุมชนที่เข้ารับการอบรมและส่งมอบเทคโนโลยี แสดงพฤติกรรมที่บ่งบอกถึงความสนใจเป็นอย่างดี มีการแสดงความคิดเห็น การซักถาม และมีผลการปฏิบัติที่แสดงถึงการรับรู้องค์ความรู้จากการถ่ายทอด เห็นได้จากคำกล่าวของปราชญ์เพื่อความมั่นคงที่แสดงความคิดเห็นและรับรู้องค์ความรู้จากการถ่ายทอดว่า

“ได้ระบปรดน้ำเห็ดอิตโนมัตติ ผมเลยไม่ต้องเฝ้าแล้ว มีเวลาเหลือไปทำอย่างอื่น” (สมพาน นุสือว, 2563) และ “ประโยชน์ของน้ำส้มควันไม้ที่เห็นชัด ๆ คือไม่ต้องซื้อยาฆ่าแมลง แล้ว เป็นการลดรายจ่ายและลดการใช้สารเคมี” (จรรยา จันทระทอง, 2563); (บุญแทน เหล่าสุพระ, 2563); (พรชัย พรหมรำไพวงศ์, 2563); (สุริยา ชันแก้ว, 2563) และคำกล่าวที่แสดงถึงผลการปฏิบัติว่า “ตอนแรกชุมชนผมต่อต้านนะ กลัวมีปัญหา กลัวควัน ผมเลยตามไปฟัง ที่งานสัมมนา ก็เลยเข้าใจ และกลับมาบอกกับชุมชน เค้าเลยยอมรับและให้ความร่วมมือ ตอนนี้ กำลังต่อยอดผลิตภัณฑ์แล้ว” (อรธ สุธชนะ, 2563)

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัย พบว่า ชุมชนเป้าหมายสามารถยกระดับศักยภาพความเข้มแข็งได้ ทุกโครงการ ทั้งนี้เพราะเหตุผลหลัก 2 ประการ คือ 1) ชุมชนมีความเข้มแข็งตั้งแต่ออกดำเนินโครงการ จากการเป็นศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ประจำตำบล ที่ได้รับการสนับสนุนจาก กอ.รมน. มาเป็นระยะเวลาหนึ่งแล้ว และ 2) ภาวะผู้นำของปราชญ์เพื่อความมั่นคงที่เป็นประธานศูนย์ฯ เห็นได้จากค่าคะแนนเฉลี่ยความเข้มแข็งของมิติทางสังคมวัฒนธรรม และมิติการเรียนรู้ ที่มีค่าคะแนนที่สูงกว่ามิติอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะ ปราชญ์เพื่อความมั่นคง เป็นที่ยอมรับทั้งจากคนในชุมชนและหน่วยงานราชการอื่น ๆ และการมีผู้นำที่เข้มแข็ง เป็นองค์ประกอบสำคัญในการยกระดับศักยภาพความเข้มแข็งของชุมชน สอดคล้องกับแนวคิด การพัฒนาชุมชนแบบพึ่งตนเอง (Self - reliance) หรือ TERMS Model เนื่องจากการที่ชุมชนชนบทจะพึ่งพาตนเองได้นั้น จะต้องประกอบด้วยการพึ่งตนเองในหลายองค์ประกอบ ได้แก่ เทคโนโลยี (T) เศรษฐกิจ (E) ทรัพยากรธรรมชาติ (R) จิตใจ (M) และสังคมวัฒนธรรม (S) โดยมีความสัมพันธ์เชิงหน้าที่เป็นส่วนขยาย เมื่อชุมชนได้รับการพัฒนาหรือเพิ่มขีดความสามารถในองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง ก็จะสามารถยกระดับความเข้มแข็งไปสู่ระดับที่สูงขึ้นได้ ดังนั้น เมื่อชุมชนเป้าหมายได้รับการสนับสนุนองค์ความรู้และเทคโนโลยี จึงเป็นการเพิ่มขีดความสามารถโดยตรงในองค์ประกอบพึ่งตนเองทางเทคโนโลยี (T) และส่งผลยกระดับศักยภาพความเข้มแข็งในองค์ประกอบอื่น สนับสนุนด้วยผลการศึกษาของมหาวิทยาลัย ฮาร์วาร์ด (Harvard University) ที่พบว่า บริบทของความยากจนเป็นสถานการณ์ที่ทำให้ บันทอนความสามารถที่จะมีสมาธิและลดความสามารถในการตัดสินใจในเรื่องอื่น ๆ ทำให้คนยากจนจำเป็นต้องให้ความสนใจในการหาเลี้ยงชีพที่มีความสำคัญกว่า ส่งผลให้ขัดขวาง

ความสามารถในการรับรู้ (Mani, A. et al., 2013) อาจกล่าวได้ว่าความยากจนไม่ได้ทำให้ “โง่” ทว่าความยากจนทำให้ขาดโอกาสในการพัฒนาด้าน และขาดโอกาสในการยกระดับรายได้ ดังนั้น เมื่อภาครัฐ “ร่วมมือกัน” ก้าวเข้ามาเป็น “ตัวช่วย” ในการเพิ่มขีดความสามารถในบริบทของความยากจนที่ชุมชนเผชิญอยู่ จึงเป็นสิ่งที่กล่าวได้ว่า “มาถูกทาง” ทั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “ศูนย์การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น” (บุษราภรณ์ พวงปัญญา และภักดี โพธิ์สิงห์, 2560) ที่พบว่าคนในชุมชนเห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับร่วมกันในการทำให้ชุมชนสามารถสร้างรากฐานให้แข็งแกร่ง สามารถจัดการและพึ่งพาตนเองได้ การใช้ภูมิปัญญาและทรัพย์สินภายในชุมชนเอง โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม (Participation) และการคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน (Collective)

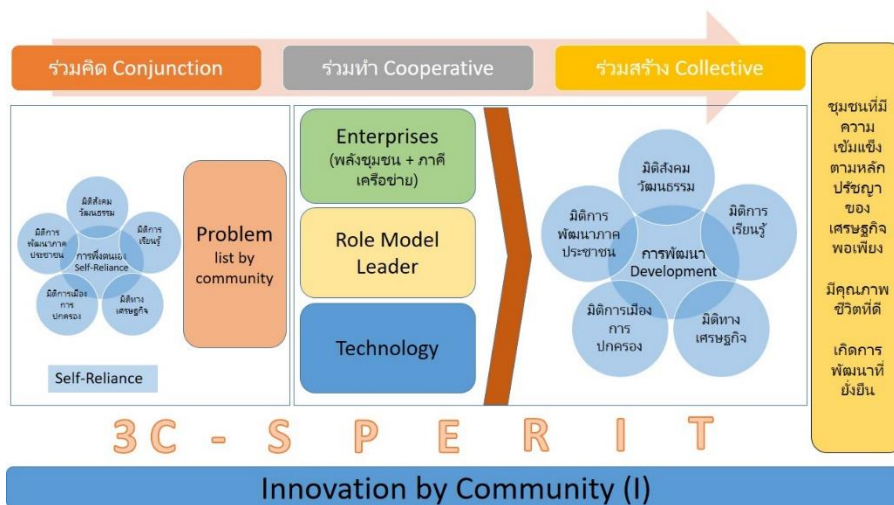
ปราชญ์เพื่อความมั่นคงและผู้แทนชุมชนที่เข้ารับการอบรมและส่งมอบเทคโนโลยี แสดงความสนใจ การซักถาม ที่แสดงถึงการรับรู้องค์ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดและประโยชน์ที่ได้รับเป็นอย่างดี อีกทั้ง เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ชุมชนได้รับมีประโยชน์ต่อชุมชนอย่างแท้จริง ทั้งนี้ เพราะ การพิจารณาคัดสรรองค์ความรู้เทคโนโลยีที่นำไปถ่ายทอดนั้น ได้คำนึงถึงวิถีชีวิต การประกอบอาชีพ และความต้องการของปราชญ์เพื่อความมั่นคงที่ได้เสนอผ่านการประชุมเชิงปฏิบัติการก่อนการดำเนินงานที่กีดขวางความร่วมมือระหว่าง กอ.รมน. และ วช. จึงเป็นการตอบสนองตามความต้องการที่แท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การ “รู้ราก” ซึ่งหมายถึงการพัฒนาจากรากเหง้าความเป็นมาของตน เชื่อมโยงกับความรู้จากภายนอก (ชญาดา เข้มเพชร, 2559) และสอดคล้องกับแนวคิดของสมาชิกชุมชนว่า การสร้างชุมชนเข้มแข็งควรเป็นการค้นหาศักยภาพของชุมชนและนำมาส่งเสริมการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม โดยมีภาครัฐเป็นผู้สนับสนุน และสอดคล้องกับหลักการระเบิดจากข้างใน หรือ Inside - out blasting (วุฒิชัย สายบุญจวง, 2561) นอกจากนี้ ยังเป็นการเดินตามรอยพระยุคลบาทพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในการปฏิบัติตน ปฏิบัติงาน เพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพราะองค์ความรู้ที่นำไปมอบในครั้งนี้ เป็นเทคโนโลยี อันเกิดจากการวิจัยและพัฒนาภายในประเทศ เพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าทรัพยากร อันเป็นเพิ่มปัจจัยความมั่นคงทางสังคม ส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยทำให้เกิดความรู้ที่เป็นองค์ความรู้ใหม่ (Body of Knowledge) นั่นคือการจำแนกความเข้มแข็งของชุมชนเป็น 5 มิติ การให้ความสำคัญกับการกำหนดปัญหาโดยชุมชนเอง และการกำหนดกลไกการขับเคลื่อนเป็น 2 มิติ คือ มิติภายใน ได้แก่ กลไกของชุมชนเองหรือพลังชุมชน และมิติภายนอก ได้แก่ ภาครัฐเครือข่ายที่ให้การสนับสนุน ตลอดจนการให้ความสำคัญกับผู้นำที่ต้องมีคุณลักษณะเป็น “ผู้นำต้นแบบ” และการให้ความสำคัญกับ

Technology ที่โดยปกติชุมชนเข้าไม่ถึงหรือเข้าถึงได้ยาก ประกอบกับกระบวนการทำงานของการ “ร่วมคิด” “ร่วมทำ” และ “ร่วมสร้าง” เกิดเป็นนวัตกรรมการปรับกระบวนการทางความคิดของแต่ละชุมชน ส่งผลทำให้เกิดผลลัพธ์ (Outcome) คือการยกระดับศักยภาพความเข้มแข็งของชุมชนจากการพึ่งพาตนเองเป็นการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเกิดการพัฒนายั่งยืนในที่สุด สามารถสรุปเป็นโมเดลการยกระดับศักยภาพความเข้มแข็งของชุมชน หรือ “C3 - SPERIT Model” ดังภาพที่ 6

ภาพที่ 6 โมเดลการยกระดับศักยภาพความเข้มแข็งของชุมชน “C3 - SPERIT Model”

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการยกระดับศักยภาพความเข้มแข็งของชุมชนสำหรับ 269 ชุมชนทั่วประเทศในครั้งนี้ บรรลุผลสำเร็จตามความคาดหวัง คือสามารถยกระดับศักยภาพความเข้มแข็งของชุมชน ด้วยองค์ความรู้จากงานวิจัยและนวัตกรรมภายในประเทศ และช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้คนในชุมชน มีความกินดีอยู่ดีตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อันเป็นการสร้างเสริมความเข้มแข็งในระดับฐานราก ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความมั่นคงแห่งรัฐในภาพรวม ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) ด้านองค์ความรู้: ควรมีการดำเนินการพัฒนาชุมชนในลักษณะของการยกระดับศักยภาพความเข้มแข็งของชุมชน หรือ “C3 - SPERIT Model” อย่างต่อเนื่อง 2) ด้านเครือข่าย: ควรส่งเสริมให้เกิดมีการสร้างเครือข่ายการทำงานในหลายมิติทางสังคมให้สามารถทำงานเป็นกลุ่ม เกิดการบูรณาการและการพัฒนาประเทศไทยอย่างแท้จริง 3) ด้านการบริหารจัดการ: ควรมีการสนับสนุนต่อยอดการดำเนินการของชุมชน 4) ด้านการสร้างจิตสำนึก: ควรสร้างจิตสำนึกและความเข้าใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถ่องแท้เพื่อให้สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรมีการศึกษาวิจัยและพัฒนาต่อยอดแบบกรณีศึกษา (Case Study)

ในแต่ละพื้นที่ และ 2) ควรมีวิเคราะห์วิจัยนโยบายการพัฒนาที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทย ในทุกระดับ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ที่สนับสนุนผลงานวิจัยและนวัตกรรม อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการยกระดับศักยภาพความเข้มแข็งของชุมชน คณะนักวิจัยและสถาบันการศึกษาเจ้าของเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ร่วมโครงการ กอ.รมน. ในฐานะเจ้าของโครงการ และสถาบันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน มหาวิทยาลัยนเรศวร ที่ให้ความอนุเคราะห์ แบบประเมินความเข้มแข็งของชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (2558). วัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญา. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวัฒนธรรม.
- กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา สวทช. (2560). พิมพ์เขียว Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน. เรียกใช้เมื่อ 25 กันยายน 2563 จาก <https://waa.inter.nstda.or.th/stks/pub/2017/20171114-draeqa-blueprint.pdf>
- จรรยา จันทระทอง. (25 มิถุนายน 2563). การสื่อสารส่วนบุคคล. (ชญาดา เข้มเพชร, ผู้สัมภาษณ์)
- ชญาดา เข้มเพชร. (2559). การพัฒนาผู้นำต้นแบบในสังคมไทย. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตร์ ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บุญแทน เหล่าสุพระ. (3 กรกฎาคม 2563). การสื่อสารส่วนบุคคล. (ชญาดา เข้มเพชร, ผู้สัมภาษณ์)
- บุษราภรณ์ พวงปัญญา และภักดี โพธิ์สิงห์. (2560). ศูนย์การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น. ธรรมทรรศน์, 17(1), 193-203.
- พรชัย พรหมรำไพวงศ์. (19 ธันวาคม 2563). การสื่อสารส่วนบุคคล. (ชญาดา เข้มเพชร, ผู้สัมภาษณ์)
- เพ็ญประภา ภัทรานุกรม. (2560). บทที่ 6 วิจัยเพื่อท้องถิ่น: บทบาทมหาวิทยาลัยในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน. วารสารร่วมพฤษภมมหาวิทยาลัยเกริก, 35(3), 138-145.
- วุฒิชัย สายบุญจง. (2561). ชุมชนเข้มแข็งในทัศนะของชาวชุมชน กรณีศึกษากองบ้านปลายคลองบางโพธิ์เหนือ หมู่ที่ 3 ตำบลบางโพธิ์เหนือ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 8(1), 119-129.

สถาบันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน มหาวิทยาลัยนเรศวร. (2552). โครงการวิจัยเพื่อรวบรวมผลการดำเนินโครงการของหมู่บ้าน/ชุมชนที่ต้องการปฏิบัติการที่ดี (Best Practice) ในการบริหารจัดการโครงการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. พิษณุโลก: ทัพย์เสนากการพิมพ์.

สมพาน นุสือว. (18 กรกฎาคม 2563). การสื่อสารส่วนบุคคล. (ชญาดา เข้มเพชร, ผู้สัมภาษณ์)

สุริยา ชันแก้ว. (25 มิถุนายน 2563). การสื่อสารส่วนบุคคล. (ชญาดา เข้มเพชร, ผู้สัมภาษณ์)

อรรถ สุขชะ. (7 มีนาคม 2563). การสื่อสารส่วนบุคคล. (ชญาดา เข้มเพชร, ผู้สัมภาษณ์)

Buzan, B. et al. (1999). Security: A New Framework for Analysis. American Political Science Review, 93(4), 1010-1011.

Mani, A. et al. (2013). Poverty Impedes Cognitive Function. Science, 341(6149), 976-980.

คุณลักษณะภูมิคุ้มกันทางจิตในการป้องกันการติดเกมในวัยรุ่น*

CHARACTERISTICS OF PSYCHOLOGICAL PROTECTION SKILLS TO GAME ADDICTION AMONG ADOLESCENTS

กัญฐรัตน์ เหลืองอ่อน

Kantharat Lueang - on

อรพินท์ ชูชม

Oraphin Choochom

นฤมล พระใหญ่

Narumol Prayai

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Srinakharinwirot University, Thailand

E-mail: mookintawn@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะของภูมิคุ้มกันทางจิตในการป้องกันการติดเกมในวัยรุ่น ผู้วิจัยใช้วิธีการเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงรวมจำนวน 15 คน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านจิตวิทยา จิตแพทย์หรือนักจิตวิทยา ผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับการรักษาและป้องกันพฤติกรรมติดเกม ไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือมีผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องไม่น้อยกว่า 3 เล่ม จำนวน 5 คน วัยรุ่นที่มีภูมิคุ้มกันทางจิต ในการป้องกันการติดเกมสูง 5 คน ที่ได้คะแนนแบบวัดภูมิคุ้มกันการติดเกม ≥ 65 คะแนน และแบบวัดการติดเกม < 24 คะแนนและวัยรุ่นที่มีภูมิคุ้มกันทางจิตในการป้องกันการติดเกมต่ำที่ได้คะแนนแบบวัดภูมิคุ้มกันการติดเกม ≤ 64 คะแนนและแบบวัดการติดเกม ≥ 33 คะแนน 5 คน ดำเนินการสัมภาษณ์โดยใช้องค์ประกอบของภูมิคุ้มกันทางจิตในการป้องกันการติดเกมเป็นกรอบเบื้องต้น แล้ววิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาผลการวิจัยพบว่า ภูมิคุ้มกันทางจิตในการป้องกันการติดเกมในวัยรุ่น ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความภาคภูมิใจในตนเอง (Self Esteem) 2) การควบคุมตนเอง (Self Control) 3) กลวิธีการเผชิญปัญหา (Coping Strategies) 4) ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบในการเล่นเกมน (Knowledge) จากผลการวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะของภูมิคุ้มกันทางจิตในการป้องกันการติดเกมในวัยรุ่น สามารถช่วยให้นักวิชาการ ครู นักจิตวิทยา จิตแพทย์ หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

* Received 19 May 2021; Revised 27 May 2021; Accepted 30 May 2021

นำข้อมูลที่ได้ไปให้ความรู้ บำบัดรักษา หรือจัดกิจกรรมที่เป็นการเสริมสร้างวัยรุ่นให้มีภูมิคุ้มกันทางจิตในการป้องกันการติดเกมและเพิ่มแนวทางการป้องกันการติดเกมในวัยรุ่นต่อไป

คำสำคัญ: คุณลักษณะ, ภูมิคุ้มกันทางจิต, การติดเกม, วัยรุ่น

Abstract

The Objectives of this research article were to study the characteristics of psychological protection skills to game addiction among adolescents. The researcher study quantitative information using in - depth interviews and questionnaires with 15 keys informants selected through purposive sampling. The data were collected from five psychiatrists and psychologists, who have more than 5 years of experience in treating and protecting game addiction behaviors or publish at least 3 related academic articles, five adolescents who have high psychological protection skills toward game addiction behaviors with Game - P score ≥ 65 and Game Addiction Screening Test - score 24, and five adolescents who have low psychological protection skills toward game addiction behaviors with Game - P score ≤ 64 and Game Addiction Screening Test - score ≥ 33 . The interview uses psychological protection skills to game addiction as a framework before leading to content analysis. The research findings indicate that there are four components of the psychological protection skills to game addiction in adolescents which are self - esteem, self - control, coping strategies, and the understanding of game addiction impact. Participants such as teachers, psychiatrists, psychologists, and academicians can utilize this research to treat and protect game addiction behaviors among adolescents and related groups.

Keywords: Adolescence, Game Addiction, Psychological Immunity Intervention, Protection Skills

บทนำ

เครือข่ายอินเทอร์เน็ตพัฒนาอย่างรวดเร็วและการเข้าถึงเป็นเรื่องง่ายมากยิ่งขึ้น แม้ในระบบการศึกษาในปัจจุบันก็พบการนำระบบอินเทอร์เน็ตเข้ามาใช้อย่างแพร่หลาย จากรายงานสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน) (สพธอ.) หรือ ETDA (เอ็ตด้า) พบว่า พฤติกรรม การใช้งานอินเทอร์เน็ตยังเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง โดยคนไทยใช้อินเทอร์เน็ตเฉลี่ยนานขึ้นเป็น 10 ชั่วโมง 5 นาทีต่อวัน (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ องค์การมหาชน,

2561) นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ใช้งานอายุต่ำกว่า 14 ปี เป็นกลุ่มที่มีการใช้งานมากที่สุดประมาณถึงร้อยละ 75.6 และผู้ใช้งานอายุ 6 ถึง 10 ปีมีการใช้งานอินเทอร์เน็ตถึงร้อยละ 37.6 และจากรายงาน สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พบว่า กิจกรรมที่เด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีใช้งานอินเทอร์เน็ตส่วนมาก คือ เกมออนไลน์ ถึงร้อยละ 53.6 (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ องค์การมหาชน, 2556) อีกทั้ง กรมสุขภาพจิต พบสถิติการติดเกมในเดือนมีนาคม ถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2556 ของเด็กและเยาวชนในประเทศไทย มีอัตราการติดเกมร้อยละ 13.1 คลั่งไคล้ร้อยละ 15.2 (กรมสุขภาพจิต, 2556) การเล่นเกมที่มากเกินไปส่งผลให้เกิดพฤติกรรมติดเกม และเกิดผลกระทบด้านลบตามมามากมาย อาทิ ด้านสุขภาพร่างกาย ด้านพัฒนาการ ด้านพฤติกรรมและจิตใจ และด้านสังคม จากการศึกษาพบว่าอาการติดเกมเป็นอาการเสพติดอย่างหนึ่งเช่นเดียวกับการติดสารเสพติดหรือการพนัน Koepf D. M. et al. พบว่าการเล่นเกมนำให้มีการหลั่งสารโดพามีน (Dopamine) ที่สมองส่วนสเตรียตัม (Striatum) รวมทั้งสมองส่วนนิวเคลียส แอคคัมเบนซ์ (Nucleus Accumbens) ทำให้มีความอยากหรือความต้องการสิ่งเร้านั้นเพิ่มขึ้น (Koepf D. M. et al., 1999) และนอกจากนี้ยังมีการศึกษาที่พบว่าเด็กและวัยรุ่นที่เล่นเกมมีการทำงานของสมองส่วนพรีฟรอนทัล (Prefrontal Cortex) ลดลง จากข้อมูลดังกล่าวและความรู้ทางชีววิทยาของระบบประสาทเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้ป่วยติดสารเสพติดจึงอาจอธิบายได้ว่าการหลั่งของสารโดพามีนในระบบสมองส่วนกลางซึ่งก่อให้เกิดความสุขและเสพติด (Brain Reward Circuit) ทำให้เกิดแรงจูงใจในการเล่นในระยะแรก แต่การหลั่งของโดพามีนที่มีปริมาณมากและเป็นเวลานานจากการเล่นเกม อาจทำให้ในระยะต่อมาเด็กและวัยรุ่นที่ติดเกมจึงมีความหมกมุ่นกับการเล่นเกมเป็นอย่างมาก คล้ายกับผู้ป่วยที่ติดสารเสพติดที่หมกมุ่นกับการเสพสารเสพติด และผู้ป่วยติดการพนันที่หมกมุ่นกับการพนัน จนละเลยการทำกิจกรรมที่ให้ความเพลิดเพลินใจอย่างอื่น และมีความต้องการเล่นเกมที่ควบคุมได้ยาก (สุภาวดี เจริญวานิช, 2557) กรมสุขภาพจิต รายงานว่าใน ปี พ.ศ. 2560 นี้ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ถึง 31 มีนาคม เพียง 3 เดือน (กรมสุขภาพจิต, 2560) พบผู้ป่วยเด็กและวัยรุ่นที่ได้รับการวินิจฉัยว่ามีปัญหาพฤติกรรมและอาการเสพติดเกมอยู่ในระดับปานกลางถึงรุนแรงที่ต้องเข้ารับการบำบัดรักษาทางจิตเวชอย่างเร่งด่วนและต่อเนื่อง รวมจำนวน 53 คน ซึ่งเป็นสถิติ ที่เพิ่มสูงขึ้นถึง 1.5 เท่าตัวในรอบ 3 ปี จากผลกระทบที่กล่าวมาข้างต้นปัจจุบันองค์การอนามัยโลก ระบุการติดเกมจัดเป็นปัญหาสุขภาพจิต สามารถมีอาการรุนแรงได้เหมือนติดสารเสพติดโคเคน หรือติดการพนัน องค์การอนามัยโลกระบุว่าทั่วโลกมีคนเล่นเกมราว 2,500 ล้านคน นับเป็นหนึ่งในสาม ของประชากรโลก (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ, 2561) พฤติกรรมติดเกม จึงเป็นปัญหาที่มีความรุนแรงเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังนั้นการแก้ไขปัญหาวินัยการติดเกม จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ในขณะที่เยาวชนใช้งานอินเทอร์เน็ตมีทั้งประโยชน์และโทษ สิ่งที่ต้องดำเนินการ คือการศึกษาหาแนวทางป้องกันหรืออย่างน้อยทำให้ผลในด้านลบเกิดขึ้นน้อยที่สุด (ณัฐนันท์ ศิริเจริญ, 2558)

การศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการติดเกมพบว่า การติดเกมเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายด้าน ได้แก่ 1) ปัจจัยเกี่ยวกับตัวเด็กเอง ได้แก่ เพศ โดยเพศชายมีความเสี่ยงติดเกมมากกว่าระยะเวลาในการเล่น บุคลิกภาพส่วนบุคคล คุณลักษณะทางจิตและอาการทางจิตเวชต่าง ๆ อาทิ ความวิตกกังวล ความเครียด ภาวะซึมเศร้า ความหุนหันพลันแล่น และอาการสมาธิสั้น เป็นต้น 2) ปัจจัยเกี่ยวกับการเลี้ยงดู เช่น ทักษะคิดของพ่อแม่ผู้ปกครอง การทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัว สัมพันธภาพในครอบครัวการอบรมเลี้ยงดู และการให้ความรักความอบอุ่นจากครอบครัว 3) ปัจจัยทางสังคม สภาพแวดล้อมที่โรงเรียน ครู และเพื่อน และยังพบว่าลักษณะของเด็กที่มีพฤติกรรมติดเกมจะมีความภูมิใจในตนเองต่ำ (Low Self - esteem) และขาดการฝึกวินัยภายในครอบครัว (ชาญวิทย์ พรนภดล และคณะ, 2559) และจากการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดในการกำหนดว่าจะติดหรือไม่ติดเกม เนื่องจากทุกสิ่งทุกอย่างเกิดจากกระบวนการคิดของเด็กที่จะเล่นหรือไม่เล่น หยุดหรือไม่หยุด (ชาญวิทย์ พรนภดล และคณะ, 2557) และพบปัจจัยป้องกันที่เป็นคุณลักษณะทางจิตส่งผลให้ความเสี่ยงต่อพฤติกรรมติดเกมลดลงอย่างมีนัยสำคัญ (Alexandra, T. R., 2017)

จากการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบพบการศึกษาเกี่ยวข้องกับภูมิคุ้มกันทางจิตพบว่าภูมิคุ้มกันทางจิตเป็นเครื่องมือในการป้องกันตัวเองไม่ให้ตกอยู่ในภาวะเสี่ยง ไม่มั่นคงหรือไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ในสภาวะสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง บุคคลที่มีภูมิคุ้มกันตนจะทำให้ สามารถปรับตัวได้และมีชีวิตอยู่รอดได้ ภูมิคุ้มกันจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยบรรเทาความรุนแรง ที่ได้รับจากผลกระทบ และช่วยเสริมสร้างให้บุคคลมีการพัฒนาทางความคิด และมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และรับรู้ในสิ่งที่ตนเองเป็นอย่างเหมาะสม ด้วยความเชื่อที่ว่า 1) ตนเป็นคนมีความสามารถ มีความรู้สึกรับรู้ทางใจ เชื่อในคุณค่าและความสามารถของตนเอง ในการควบคุมจัดการกับสิ่งต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม 2) ตนมีความสำคัญ มีค่ามีความหมาย เป็นที่ยอมรับและเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว กลุ่ม หรือสังคมที่แวดล้อม และ 3) ตนมีพลังอำนาจ มีความสามารถในการควบคุม หรือแก้ไขสิ่งต่าง ๆ ที่อาจจะเข้ามาส่งผลกระทบต่อชีวิตของตนเองได้ นอกจากนี้ยังช่วยให้บุคคลมีความสามารถในการใช้ทักษะชีวิตและทักษะ ในการเผชิญกับปัญหาในรูปแบบต่าง ๆ นอกจากนี้พบว่า จากการศึกษาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล พบว่าปัจจัยจิตลักษณะ ได้แก่การควบคุมตน การมองโลกในแง่ดี ความเชื่ออำนาจในตน มีผลต่อภูมิคุ้มกันทางจิต ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพของเยาวชน ให้มีสภาวะทางจิต พฤติกรรมเอื้อสังคม และความสามารถในการแก้ปัญหา สอดคล้องกับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภูมิคุ้มกันทางจิตกับพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ได้แก่ ด้านกำลังใจ ด้านความทนทานทางอารมณ์ และด้านการจัดการกับปัญหา ในภาพรวมระดับภูมิคุ้มกันทางจิตของนักเรียนอยู่ในระดับมาก ระดับพฤติกรรมเสี่ยงอยู่ในระดับ น้อย (อุมาพร คุมกระโทก และธัญญรัตน์ ชิดไธสง, 2562)

จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ภูมิคุ้มกันทางจิต เป็นตัวแปรทางจิตวิทยา ที่มีความสำคัญในการช่วยป้องกันการติดเกมได้ แต่อย่างไรก็ตามจากการศึกษา งานวิจัยที่ผ่านมา ยังไม่พบงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะภูมิคุ้มกันทางจิตในการป้องกันการติดเกมของกลุ่มวัยรุ่น อย่างชัดเจน งานวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาคุณลักษณะภูมิคุ้มกันทางจิตในกลุ่มวัยรุ่น เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะของภูมิคุ้มกันทางจิตในการป้องกันการติดเกมในกลุ่มวัยรุ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาคุณลักษณะภูมิคุ้มกันทางจิตในการป้องกันการติดเกมในวัยรุ่น

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) จำนวน 15 คนเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจและสามารถให้ข้อมูล เกี่ยวกับคุณลักษณะของวัยรุ่นที่มีภูมิคุ้มกันทางจิตในการป้องกันการติดเกมได้หลากหลายและลึกซึ้ง แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านจิตวิทยา ผู้มีประสบการณ์ทำงานเกี่ยวข้องกับการรักษาและป้องกัน พฤติกรรมการติดเกม 5 คน วัยรุ่นที่มีภูมิคุ้มกันทางจิตในการป้องกันการติดเกมสูง 5 คน และวัยรุ่นที่มีภูมิคุ้มกันทางจิตในการป้องกันการติดเกมต่ำ 5 คน ใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก แบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ร่วมกับการคัดกรองด้วยการทำแบบวัด ภูมิคุ้มกันการติดเกม (Game - P) (ชาญวิทย์ พรนภดล และคณะ, 2560) และแบบวัดการติดเกม (Game Addiction Screening Test: GAST) (ชาญวิทย์ พรนภดล และคณะ, 2557) เกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักมีรายละเอียด ดังนี้

1. วัยรุ่นที่มีภูมิคุ้มกันทางจิตในการป้องกันการติดเกมสูง จำนวน 5 คน กำหนดคุณสมบัติ ผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเฉพาะเจาะจง คือ เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม ปีการศึกษา 2563 คัดกรองด้วยการทำแบบวัด ภูมิคุ้มกันการติดเกม (Game - P) ได้คะแนนมากกว่าหรือเท่ากับ 65 และแบบวัดการติดเกม (Game Addiction Screening Test: GAST) ได้คะแนนต่ำกว่า 24 เป็นผู้ที่มีความพร้อม สม่ครใจ และสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับตนเองได้

2. วัยรุ่นที่มีภูมิคุ้มกันทางจิตในการป้องกันการติดเกมต่ำ จำนวน 5 คน กำหนดคุณสมบัติ ผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเฉพาะเจาะจง คือ เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม ปีการศึกษา 2563 คัดกรองด้วยการทำแบบวัดภูมิคุ้มกันการติดเกม (Game - P) ได้คะแนนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 64 และแบบวัดการติดเกม (Game Addiction Screening Test: GAST) ได้คะแนนมากกว่าหรือเท่ากับ 33 เป็นผู้ที่มีความพร้อม สม่ครใจ และสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับตนเองได้

3. ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านจิตวิทยา จำนวน 5 คน กำหนดคุณสมบัติผู้ให้ข้อมูลหลัก แบบเฉพาะเจาะจง ตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ เป็นจิตแพทย์หรือนักจิตวิทยา ผู้มีประสบการณ์การทำงานเกี่ยวข้องกับการรักษาและป้องกันพฤติกรรมการติดเกม ไม่ต่ำกว่า 5 ปี หรือมีผลงาน ทางด้านวิชาการที่เกี่ยวข้องไม่ต่ำกว่า 3 เล่ม จำนวน 5 คน โดยเป็นผู้ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ มุมมอง หรือประสบการณ์เกี่ยวกับวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมเล่นเกมได้เป็นอย่างดี โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ได้แก่

3.1 จิตแพทย์เด็กและวัยรุ่น ตำแหน่งรองศาสตราจารย์ มีประสบการณ์ทำงานเกี่ยวกับการบำบัดพฤติกรรมการติดเกมและมีประสบการณ์การทำงานเป็นหัวหน้าโครงการนำร่องการศึกษาพฤติกรรมการติดเกม แนวทางการป้องกัน แบบวัดพฤติกรรมการติดเกม แบบวัดภูมิคุ้มกันการติดเกมและทำงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการติดเกมของวัยรุ่น

3.2 จิตแพทย์เด็กและวัยรุ่นซึ่งมีประสบการณ์ทำงานเกี่ยวกับการเสริมสร้างพฤติกรรมเชิงบวกที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการติดเกม

3.3 อาจารย์มหาวิทยาลัย ซึ่งมีความเชี่ยวชาญด้านพัฒนาการเด็กและวัยรุ่น มีประสบการณ์การทำงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการติดเกมและภูมิคุ้มกันการติดเกมในวัยรุ่น

3.4 นักจิตวิทยาคลินิกซึ่งมีประสบการณ์การทำงานด้านการประเมินพฤติกรรมการติดเกม

3.5 พยาบาลวิชาชีพซึ่งมีประสบการณ์การทำงานบำบัดและเยียวยาพฤติกรรมการติดเกม

เครื่องมือที่ใช้วิจัย

แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะของวัยรุ่นที่มีภูมิคุ้มกันทางจิตในการป้องกันการติดเกม ผู้วิจัยใช้แนวคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง โดยทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของวัยรุ่นที่มีภูมิคุ้มกันทางจิตในการป้องกันการติดเกมเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแนวคำถามสัมภาษณ์ และนำประเด็นคำถามที่ได้ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพในด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้ได้รับการพิจารณารับรองจริยธรรมการวิจัยจากคณะกรรมการสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หมายเลขรับรอง SWUEC - G - 187/2562E ก่อนนำไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ในการสัมภาษณ์แต่ละครั้งจะใช้วิธีจดบันทึกและอัดเทปสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลักจนครบ 15 คน จนได้ข้อมูลที่อิ่มตัว แล้วจึงตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ด้านการเก็บข้อมูล ตรวจสอบความน่าเชื่อถือ

ของข้อมูลโดยส่งบทถอดความจากการสัมภาษณ์ ให้ผู้ให้ข้อมูลหลักตรวจสอบความถูกต้อง (Member Check)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามประเด็นที่กำหนดในแบบสัมภาษณ์ โดยถอดเทปเสียงสัมภาษณ์อย่างละเอียดแบบคำต่อคำ (Verbatim) และฟังเสียงการสัมภาษณ์ซ้ำพร้อมกับบททบทวนบทถอดความเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยจัดเตรียมข้อมูลเป็นลักษณะแฟ้ม และให้รหัสสำหรับประเด็นหลัก (Theme) ตามองค์ประกอบของคุณลักษณะวัยรุ่นที่มีภูมิคุ้มกันทางจิตในการป้องกันการติดเกม จากการทบทวนเอกสาร พร้อมทั้งให้มีรหัสข้อมูลอื่น ๆ ที่แตกต่างจากรหัสที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ล่วงหน้า ตามสิ่งที่ค้นพบจากการสัมภาษณ์ จากนั้นนำข้อสรุปย่อย ๆ มาเชื่อมโยงกัน เพื่อหาข้อสรุปคุณลักษณะของวัยรุ่นที่มีภูมิคุ้มกันทางจิต ในการป้องกันการติดเกม โดยนำเสนอข้อมูลต่ออาจารย์ที่ปรึกษา 2 ท่าน และนักวิจัยที่มีประสบการณ์ ด้านการวิจัยเชิงคุณภาพ 1 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล จากนั้นจึงดำเนินการปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

คุณลักษณะของวัยรุ่นที่มีภูมิคุ้มกันทางจิตในการป้องกันการติดเกม

ภูมิคุ้มกันทางจิตในการป้องกันการติดเกม หมายถึง คุณลักษณะทางจิตที่สามารถลดหรือป้องกันปัญหาการติดเกมของวัยรุ่นได้ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า

“ปัจจัยภายในจิตใจที่มีส่วนช่วยให้วัยรุ่นมีสภาวะจิตที่เข้มแข็งสามารถป้องกันการเกิดพฤติกรรมติดเกมในตนเองได้” (ผู้ทรงคุณวุฒิ 1, 2562)

“ก็น่าจะเหมือนภูมิคุ้มกันร่างกายค่ะ แต่ภูมิคุ้มกันทางจิตใจทำให้จิตใจไม่ป่วยและป้องกันการติดเกมได้ด้วย” (วัยรุ่น 5, 2562)

และจากข้อมูลการทบทวนเอกสารและงานวิจัย ผู้วิจัย จึงตั้งสมมติฐานในงานวิจัยชิ้นนี้ได้ว่าคุณลักษณะทางจิตของภูมิคุ้มกันทางจิตในการป้องกันการ ติดเกม ประกอบด้วย

1. ความภาคภูมิใจในตนเอง (Self Esteem) หมายถึง การตระหนักรู้และยอมรับ ความสามารถ ข้อดี ข้อเสียของตนเอง นำมาซึ่งความรู้สึกมั่นคงและสุขใจ อันนำไปสู่การตัดสินใจและ มีพฤติกรรมการเล่นเกมที่ไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อตนเอง ดังที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า

“เด็กที่มีความภาคภูมิใจในตนเอง เห็นคุณค่าในตนเอง เด็กกลุ่มนี้เขาจะรักตัวเองแม้เขาจะเล่นเกม แต่เขาก็รู้ ลิมิต ว่าเล่นแค่ไหนที่จะไม่เกิดผลเสียต่อตนเอง” (ผู้ทรงคุณวุฒิ 3, 2562)

“การเล่นเกมนำให้ผมรู้สึกมีตัวตน อยู่นอกเกมผมไม่อยากคุยกับใคร พุดไปก็เหมือนเขาไม่ได้ยิน ไม่พูดจะดีกว่า” (วัยรุ่น 8, 2562)

2. การควบคุมตนเอง (Self Control) หมายถึง ความสามารถในการยับยั้งและเปลี่ยนแปลงอารมณ์ พฤติกรรม และความปรารถนาในการเล่นเกมนำเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจเลือก ทำพฤติกรรมที่เหมาะสมสอดคล้องต่อหน้าที่และชีวิตประจำวันที่ถูกต้องดังที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า

“โดยปกติแล้วเด็กและวัยรุ่นมักจะเล่นเกม แต่เมื่อเล่นเกมมากเกินไปจนเข้าสู่ภาวะติดเกมแล้วจะถือเป็นความผิดปกติที่ส่งผลกระทบต่อตัวเด็ก โดยที่เด็กไม่สามารถจะหยุดยั้งหรือควบคุมตนเองได้อีกต่อไป พวกเขาจะต้องการเล่นเกมอย่างต่อเนื่องและมีระยะเวลาการเล่นเกมที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยไม่สนใจทำกิจกรรมอื่น ๆ ดังนั้น การฝึกให้เด็กรู้จักการควบคุมตนเองเพื่อยับยั้งอารมณ์ ความรู้สึก และพฤติกรรมการเล่นเกมนำเพื่อให้ไม่กระทบกับชีวิตประจำวันก็จะช่วยป้องกันปัญหาเด็กติดเกมได้” (ผู้ทรงคุณวุฒิ 5, 2562)

“หนูคิดว่าที่หนูต่างจากเพื่อนคนอื่นที่เขาติดเกม เพราะหนูรู้ว่าเมื่อไหร่ควรจะหยุดเล่น ถ้าถึงเวลาทำการบ้านแล้วไม่หยุดเล่น นอกจากจะโดนแม่ด่าแล้ว ก็จะต้องมานั่งเครียดเพราะทำการบ้านไม่ทัน พอใกล้เวลาเลิกเล่นเกมก็จะบอกเพื่อนไว้ล่วงหน้าเลย” (วัยรุ่น 2, 2562)

3. กลวิธีการเผชิญปัญหา (Coping Strategies) หมายถึง ความสามารถในการรับมือ กับอารมณ์ทางลบและพัฒนาแนวทางการแก้ปัญหา โดยการสร้างทางเลือกเปลี่ยนแปลงสถานการณ์หรือปรับกระบวนการแก้ปัญหา และจัดการกับอารมณ์ทางลบโดยการยอมรับ เข้าใจ และเลือกแนวทางในการจัดการอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม นอกเหนือจากการเลือกวิธีการเล่นเกม ดังที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า

“พฤติกรรมการเล่นเกมนำเป็นเพียงวิธีการที่เด็กใช้ในการหลีกเลี่ยงความเจ็บปวดและปัญหาที่เขาต้องเผชิญ เด็กที่มีวิธีการแก้ปัญหาที่หลากหลายก็จะมีความเสี่ยงน้อยกว่าเด็กที่จัดการปัญหาด้วยการเล่นเกมเพียงอย่างเดียว” (ผู้ทรงคุณวุฒิ 2, 2562)

“เวลา “เครียด ๆ” ผมไม่รู้จะทำอะไรก็เล่นเกม เบื่อก็เล่นเกม เหนงาก็เล่นเกม สนุกดีนะ พ้อย่างน้อยก็ไม่ต้องเครียด” (วัยรุ่น 7, 2562)

4. ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบในการเล่นเกมน (Knowledge) หมายถึง ความสามารถในการเข้าใจ รับรู้ ข้อดี ข้อเสีย และผลกระทบที่เกิดจากการเล่นเกม ซึ่งส่งผลต่อ ร่างกายและ จิตใจของตนเอง รวมถึงผลกระทบในการดำเนินชีวิตในด้านความสัมพันธ์ การเงิน และการเรียน อันนำไปสู่พฤติกรรมกำบังกั้นการติดเกม

“เด็กส่วนใหญ่แยกไม่ออกว่าตนเองเป็นเด็กเล่นเกม หรือเด็กติดเกม และไม่รู้ว่าการติด เกมมีผลกระทบต่อตนเองทั้งร่างกายและจิตใจ ความสัมพันธ์ในครอบครัว รวมทั้ง อนาคตของ ตนเองแค่ไหน” (ผู้ให้ข้อมูล 6, 2562)

“ผมว่า ถึงผมเป็นเด็กติดเกม ก็ไม่ได้ทำใครเดือดร้อน เพื่อนผมก็ติดเกมเหมือนกัน ก็โดนแม่ว่าบ้างเวลาเล่นนานเกินไป แต่ผมก็เถียงแม่ว่าก็ดีกว่าติดยาแม่ แม่ก็ดูจะเห็นด้วยนะ พี่” (วัยรุ่น 9, 2562)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยจึงสรุปคุณลักษณะภูมิคุ้มกันทางจิต ในการป้องกันการติดเกม ได้ 4 คุณลักษณะ ดังนี้ 1) ความภาคภูมิใจในตนเอง (Self Esteem) 2) การควบคุมตนเอง (Self Control) 3) กลวิธีการเผชิญปัญหา(Coping Strategies) 4) ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบในการเล่นเกมน (Knowledge) ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวสามารถช่วยลดหรือป้องกันปัญหาการติดเกมของวัยรุ่นได้

อภิปรายผล

จากการเก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยพบว่า คุณลักษณะสำคัญที่มีผลใน การป้องกันพฤติกรรมติดเกมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวตรงกัน คือ ความภาคภูมิใจในตนเอง (Self Esteem) เนื่องจากการตระหนักรู้และยอมรับ ความสามารถ ข้อดี ข้อเสียของตนเอง ทำให้เกิดความรู้สึกมั่นคงและสุขใจในตน อันจะนำไปสู่การตัดสินใจและ เลือกแสดงพฤติกรรมที่ไม่ทำให้เกิดผลเสียต่อตนเอง ส่วนคุณลักษณะการควบคุมตนเอง (Self - Control) นั้นเป็นคุณลักษณะสำคัญที่นอกจากจะช่วยป้องกันพฤติกรรมติดเกมได้แล้ว จากการเก็บข้อมูลพบว่าถูกนำมาใช้บำบัดรักษาพฤติกรรมเสพติดอย่างแพร่หลาย และ มีประสิทธิภาพ เพราะเป็นความสามารถในการยับยั้งและเปลี่ยนแปลงอารมณ์ พฤติกรรม ทำให้เกิดการตัดสินใจเลือกทำพฤติกรรมที่เหมาะสมสอดคล้องต่อหน้าที่และชีวิตประจำวัน ที่ ถูกต้อง นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ที่มีปัญหาพฤติกรรมติดเกม มักจะใช้เวลาเล่นเกมเป็นทางออก

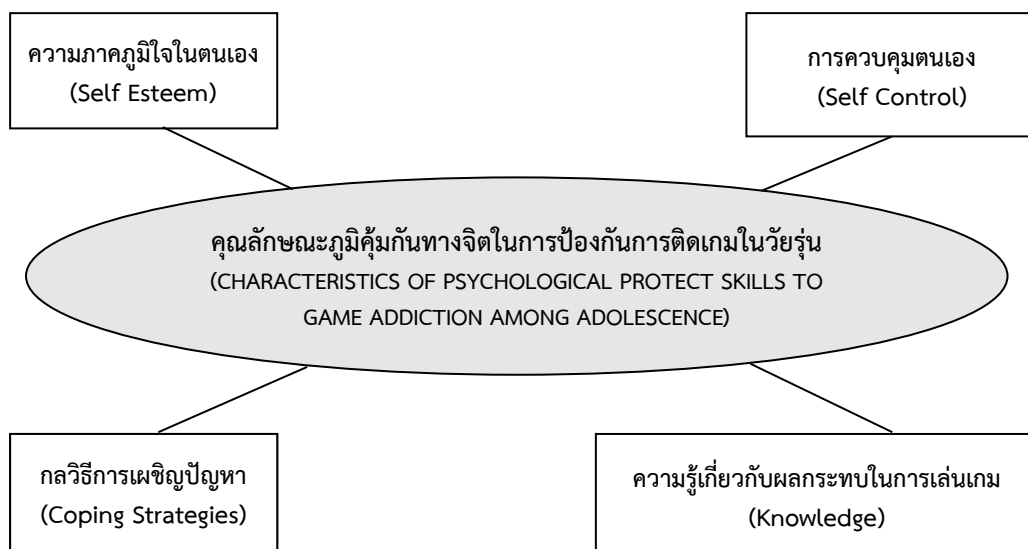

ในการหนีปัญหา เมื่อเผชิญปัญหาหรือสภาวะความกดดันทางอารมณ์ ซึ่งเด็กที่มีภูมิคุ้มกันการติดเกมสูงจะมีวิธีการรับมือกับปัญหาที่หลากหลาย ต่างจากเด็กที่มีภูมิคุ้มกันการติดเกมต่ำจะมีการเล่นเกมเป็นวิธีการแก้ปัญหาเพียงทางเดียว ดังนั้นคุณลักษณะด้านกลวิธีการเผชิญปัญหา (Coping Strategies) จะช่วยในการรับมือ กับอารมณ์ทางลบและพัฒนาแนวทางการแก้ปัญหา ด้วยการสร้างทางเลือก เปลี่ยนแปลงสถานการณ์ หรือปรับกระบวนการแก้ปัญหา รวมทั้งจัดการกับอารมณ์ทางลบได้อย่างเหมาะสม และเด็กที่มีพฤติกรรมเสี่ยงในการติดเกมจะขาดความรู้ในเรื่องผลกระทบที่เกิดจากการเล่นเกม รวมทั้งยังไม่สามารถแยกแยะระหว่างการเล่นเกมและการติดเกมได้ การมีคุณลักษณะด้านความรู้เกี่ยวกับผลกระทบในการเล่นเกมน (Knowledge) จะช่วยให้เด็กเข้าใจ รับรู้ ข้อดี ข้อเสีย และผลกระทบที่เกิดจากการเล่นเกม ทั้งต่อร่างกายและจิตใจ รวมถึงผลกระทบในการดำเนินชีวิตในด้านความสัมพันธ์ การเงิน และการเรียน เมื่อเกิดความตระหนักและเข้าใจก็จะนำไปสู่พฤติกรรมป้องกันการติดเกมได้

จากข้อค้นพบข้างต้นพบว่าองค์ประกอบของคุณลักษณะของผู้มีภูมิคุ้มกันทางจิตในการป้องกันการติดเกมด้านความภาคภูมิใจในตนเอง (Self Esteem) สอดคล้องกับการศึกษาของ Mike, Z.Y. et al. ซึ่งศึกษาอิทธิพลของบุคลิกภาพ วิธีการเลี้ยงดู และคุณค่าในตนเองต่อการติดอินเทอร์เน็ต พบว่าการมีคุณค่าในตนเองนั้นสัมพันธ์กับการป้องกันการติดเกม (Mike, Z. Y. et al., 2014) อีกทั้งยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Koo, H. J. & Kwon, J. H. ซึ่งศึกษาปัจจัยในการป้องกันการติดอินเทอร์เน็ต โดยปัจจัยในการป้องกันการติดอินเทอร์เน็ตหลักคือความภาคภูมิใจในตนเอง ในด้านการควบคุมตนเอง (Self Control) (Koo, H. J. & Kwon, J. H., 2014) สอดคล้องกับการศึกษาของ Koo, H. J. & Kwon, J. H. ที่กล่าวว่าปัจจัยรองในการป้องกันการติดเกมคือ การควบคุมตนเอง (Koo, H. J. & Kwon, J. H., 2014) สัมพันธ์กับการศึกษาของ วรุณา กลกิจโกวินท์ และคณะ ที่ศึกษาปัจจัยป้องกันของเด็กนักเรียนในเขตอุตสาหกรรม กรุงเทพมหานคร คือ การมีวินัย และการควบคุมตนเอง (วรุณา กลกิจโกวินท์ และคณะ, 2558) ส่วนด้านกลวิธีการเผชิญปัญหา (Coping Strategies) ค้นพบว่าถูกกล่าวถึงในแนวทางการบำบัดรักษาภาวะติดอินเทอร์เน็ตและเกม ของ ชาญวิทย์ พรนภดล และคณะ ว่าปัจจัยที่สามารถป้องกันการติดเกมได้หนึ่งในนั้นคือ ทักษะการแก้ปัญหาและการจัดการความเครียด (ชาญวิทย์ พรนภดล และคณะ, 2559) นอกจากนี้ ชาญวิทย์ พรนภดล และคณะ ยังกล่าวเพิ่มเติมในแนวทางการบำบัดรักษาภาวะติดอินเทอร์เน็ตและเกม อีกว่าการป้องกันการติดเกมนั้น บุคคลนั้นต้องมีความรู้เกี่ยวกับผลกระทบในการเล่นเกมน (Knowledge) อีกด้วย (ชาญวิทย์ พรนภดล และคณะ, 2559) ในทางตรงกันข้ามปัจจัยคุณลักษณะทางจิตในตัวเด็กที่มีผลต่อการติดเกม จากการศึกษาของ Alexandra, T. R. (Alexandra, T. R., 2017) พบว่าเด็กที่ติดเกมนั้น จะมองคุณค่าในตนเองต่ำ ขาดการควบคุมตนเอง ขาดความยืดหยุ่นทางจิตใจ เป็นต้น

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 คุณลักษณะของวัยรุ่นที่มีภูมิคุ้มกันทางจิตในการป้องกันการติดเกม

คุณลักษณะของผู้มีภูมิคุ้มกันทางจิตในการป้องกันการติดเกม ประกอบด้วย 4 คุณลักษณะ ดังนี้

1. ความภาคภูมิใจในตนเอง (Self Esteem) หมายถึง การตระหนักรู้และยอมรับ ความสามารถ ข้อดี ข้อเสียของตนเอง นำมาซึ่งความรู้สึกมั่นคงและสุขใจ อันนำไปสู่การตัดสินใจและ มีพฤติกรรมการเล่นเกมที่ไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อตนเอง
2. การควบคุมตนเอง (Self - Control) หมายถึง ความสามารถในการยับยั้งและเปลี่ยนแปลงอารมณ์ พฤติกรรม และความปรารถนาในการเล่นเกมน เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจเลือกทำพฤติกรรมที่เหมาะสมสอดคล้องต่อหน้าที่และชีวิตประจำวันที่ถูกต้อง
3. กลวิธีการเผชิญปัญหา (Coping Strategies) หมายถึง ความสามารถในการรับมือ กับอารมณ์ทางลบและพัฒนาแนวทางการแก้ปัญหา โดยการสร้างทางเลือกเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ หรือปรับกระบวนการแก้ปัญหา และจัดการกับอารมณ์ทางลบโดยการยอมรับ เข้าใจ และเลือกแนวทาง ในการจัดการอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม นอกเหนือจากการเลือกวิธีการเล่นเกม
4. ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบในการเล่นเกมน (Knowledge) หมายถึง ความสามารถในการเข้าใจ รับรู้ ข้อดี ข้อเสีย และผลกระทบที่เกิดจากการเล่นเกม ซึ่งส่งผลต่อร่างกายและ จิตใจของตนเอง รวมถึงผลกระทบในการดำเนินชีวิตในด้านความสัมพันธ์ การเงิน และการเรียน อันนำไปสู่พฤติกรรมการป้องกันการติดเกม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยจึงสรุปได้ว่า คุณลักษณะของวัยรุ่นที่มีภูมิคุ้มกันทางจิตในการป้องกันการติดเกม ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ ความภาคภูมิใจในตนเอง (Self Esteem) การควบคุมตนเอง (Self Control) กลวิธีการเผชิญปัญหา (Coping Strategies) และ ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบในการเล่นเกมน (Knowledge) โดยความรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะของวัยรุ่นที่มีภูมิคุ้มกันทางจิตในการป้องกันการติดเกมนี้ช่วยสนับสนุนแนวทางในการป้องกันพฤติกรรมติดเกมในเด็กและเยาวชน และสามารถนำองค์ความรู้ไปพัฒนาและประยุกต์ใช้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ช่วยให้ให้นักวิชาการ ครู นักจิตวิทยา จิตแพทย์ หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง นำองค์ความรู้ที่ได้ไปให้ความรู้ บำบัดรักษา หรือพัฒนาองค์ประกอบของภูมิคุ้มกันทางจิตในการป้องกันการติดเกมผ่านกิจกรรมให้กับหน่วยงานและองค์กรด้านเยาวชนที่เกี่ยวข้อง อันจะเป็นการเสริมสร้างวัยรุ่นที่มีภูมิคุ้มกันทางจิตในการป้องกันการติดเกม นอกจากนี้ยังสามารถขยายผลในการป้องกันพฤติกรรมเสพติดอื่น ๆ ได้อีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2556). รายงานประจำปีกรมสุขภาพจิตประจำปี 2556. กรุงเทพมหานคร: บางกอกบล็อก.
- _____. (2560). รายงานประจำปีกรมสุขภาพจิตประจำปี 2560. กรุงเทพมหานคร: ละม่อน.
- ชาญวิทย์ พรนภดล และคณะ. (2557). การพัฒนาแบบทดสอบการติดเกม. วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย, 59(1), 3-14.
- _____. (2559). แนวทางการบำบัดรักษาภาวะติดอินเทอร์เน็ตและเกม. กรุงเทพมหานคร: มีเดียโซน พรีนติ้ง.
- _____. (2560). การพัฒนาแบบวัดภูมิคุ้มกันการติดเกม. วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย, 62(1), 3-16.
- ณัฐนันท์ ศิริเจริญ. (2558). รูปแบบการสื่อสารเพื่อการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศจากสื่ออินเทอร์เน็ตของเยาวชนไทย. ศรีปทุมปริทัศน์ ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 15(1), 46-57.
- ผู้ทรงคุณวุฒิ 1. (18 ธันวาคม 2562). คุณลักษณะภูมิคุ้มกันทางจิตในการป้องกันการติดเกมในวัยรุ่น. (กัณฐรัตน์ เหลืองอ่อน, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ทรงคุณวุฒิ 2. (18 ธันวาคม 2562). คุณลักษณะภูมิคุ้มกันทางจิตในการป้องกันการติดเกมในวัยรุ่น. (กัณฐรัตน์ เหลืองอ่อน, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ทรงคุณวุฒิ 3. (18 ธันวาคม 2562). คุณลักษณะภูมิคุ้มกันทางจิตในการป้องกันการติดเกมในวัยรุ่น. (กัณฐรัตน์ เหลืองอ่อน, ผู้สัมภาษณ์)

- ผู้ทรงคุณวุฒิ 5. (18 ธันวาคม 2562). คุณลักษณะภูมิคุ้มกันทางจิตในการป้องกันการติดเกมในวัยรุ่น. (กัณฐรัตน์ เหลืองอ่อน, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูล 6. (18 ธันวาคม 2562). คุณลักษณะภูมิคุ้มกันทางจิตในการป้องกันการติดเกมในวัยรุ่น. (กัณฐรัตน์ เหลืองอ่อน, ผู้สัมภาษณ์)
- วรุณา กลกิจโกวินท์ และคณะ. (2558). การติดเกมคอมพิวเตอร์ ปังจัยเสี่ยงและปังจัยป้องกันของเด็กนักเรียนในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร. วชิรเวชสาร, 59(3), 1-14.
- วัยรุ่น 2. (18 ธันวาคม 2562). คุณลักษณะภูมิคุ้มกันทางจิตในการป้องกันการติดเกมในวัยรุ่น. (กัณฐรัตน์ เหลืองอ่อน, ผู้สัมภาษณ์)
- วัยรุ่น 5. (18 ธันวาคม 2562). คุณลักษณะภูมิคุ้มกันทางจิตในการป้องกันการติดเกมในวัยรุ่น. (กัณฐรัตน์ เหลืองอ่อน, ผู้สัมภาษณ์)
- วัยรุ่น 7. (18 ธันวาคม 2562). คุณลักษณะภูมิคุ้มกันทางจิตในการป้องกันการติดเกมในวัยรุ่น. (กัณฐรัตน์ เหลืองอ่อน, ผู้สัมภาษณ์)
- วัยรุ่น 8. (18 ธันวาคม 2562). คุณลักษณะภูมิคุ้มกันทางจิตในการป้องกันการติดเกมในวัยรุ่น. (กัณฐรัตน์ เหลืองอ่อน, ผู้สัมภาษณ์)
- วัยรุ่น 9. (18 ธันวาคม 2562). คุณลักษณะภูมิคุ้มกันทางจิตในการป้องกันการติดเกมในวัยรุ่น. (กัณฐรัตน์ เหลืองอ่อน, ผู้สัมภาษณ์)
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ. (2561). WHO ระบุการติดเกมส์เป็นปัญหาสุขภาพจิต. เรียกใช้เมื่อ 3 สิงหาคม 2563 จาก <https://www.thaihealth.or.th/Content/>
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ องค์การมหาชน. (2556). รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2556. เรียกใช้เมื่อ 5 สิงหาคม 2563 จาก <https://www.etda.or.th/download-publishing/10/>
- _____. (2561). ETDA เปิดพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตปี 61 คนไทยใช้เน็ตเพิ่ม 10 ชั่วโมง 5 นาทีต่อวัน. เรียกใช้เมื่อ 18 สิงหาคม 2563 จาก <https://www.etda.or.th/content/etda-reveals-thailand-internet-user-profile-2018.html>
- สุภาวดี เจริญวานิช. (2557). พฤติกรรมการติดเกม : ผลกระทบและการป้องกัน. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 22(6), 871-879.
- อุมาพร ดุมกระโทก และธัญญ์รัศม์ ชิตโสง. (2562). ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิคุ้มกันทางจิตกับพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. วารสารศึกษาศาสตร์, 13(3), 315-326.
- Alexandra, T. R. (2017). The Treatment of Internet Gaming Disorder: a Brief Overview of the PIPATIC Program. International Journal of Mental Health and Addiction, 16(2), 1000-1015.

- Koepp D. M. et al. (1999). How the cyclin became a cyclin: regulated proteolysis in the cell cycle. *Cell*, 97(4), 431-434.
- Koo, H. J. & Kwon, J. H. (2014). Risk and Protective Factors of Internet Addiction: A Meta-Analysis of Empirical Studies in Korea. *Yonsei Medical Journal*, 55(6), 1691-1711.
- Mike, Z. Y. et al. (2014). The influence of personality, parental behaviors, and self-esteem on Internet addiction: a study of Chinese college student. *Cyberpsychology, Behavior and Social Networking*, 17(2), 104-110.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
กับการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*
THE CONSTITUTION OF THE KINGDOM OF THAILAND 2017
AND THE CRIMINAL JUSTICE REFORM

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย(คงคาไหว)

Phrakhruwinaithon Suriya Suriyo (Khongkhawai)

วิชเชษฐ์ สิ้นประสิทธิ์กุล

Wichet Sinprasitkul

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhonratchasima Campus, Thailand

E-mail: suriya.sur@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

ปัญหาของกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทยส่งผลต่อวิกฤตศรัทธาในกระบวนการยุติธรรมเป็นอย่างมาก เมื่อการบังคับใช้กฎหมายที่มีข้อบกพร่องหลายประการ ตั้งแต่การสืบสวนสอบสวนและการใช้มาตรการต่าง ๆ ก่อนนำสู่การพิจารณาคดีของศาล ส่งผลทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทยมีปัญหาต่อเนื่องยาวนานส่งผลต่อความเชื่อถือศรัทธาของประชาชนและต่างประเทศ กล่าวคือมีอุปสรรคและข้อบกพร่องหลายประการ โดยเฉพาะในขั้นตอนของการตั้งข้อหา การสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญา โดยเฉพาะปัญหาแยกส่วนกันของงานสอบสวนกับงานฟ้องร้องคดี ข้อบกพร่องดังกล่าวเป็นผลให้การตรารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่มีหมวดว่าด้วยการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม และมุ่งเน้นชั้นสอบสวนฟ้องร้อง อันเป็นบทบาทหน้าที่ของตำรวจและพนักงานอัยการ ในการตรวจสอบค้นหาความจริงซึ่งเป็นหัวใจของกระบวนการยุติธรรมและกระทบต่อประชาชนในสิทธิเสรีภาพ สิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และหลักนิติธรรม ซึ่งการทำงานร่วมกันสองฝ่ายทำให้การตรวจสอบค้นหาความจริงของความยุติธรรมขั้นต้นมีการได้รับการตรวจสอบร่วมกันอย่างเป็นธรรมในงานส่วนนี้ โดยจากการศึกษาพบว่า ประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายและคอมมอนลอว์ ในการสอบสวนฟ้องร้องต้องทำงานร่วมกันระหว่างตำรวจและอัยการโดยไม่แยกส่วนและมีการบริหารจัดการที่ป้องกันการแทรกแซงจากภายนอก การทุจริตในการสอบสวน ตลอดจนกฎหมายการบริหารงานบุคคลของตำรวจ

* Received 3 May 2021; Revised 25 May 2021; Accepted 30 May 2021

และอัยการที่เหมาะสม จึงเสนอแนะให้มีการปฏิรูปการสอบสวนโดยให้การสอบสวนฟ้องร้องร่วมกัน โดยการปรับให้อัยการมาทำหน้าที่รับผิดชอบการสอบสวนกับตำรวจด้วยตั้งแต่เริ่มแรก และปรับการบริหารงานบุคคลของตำรวจสายสอบสวน ให้มีความเป็นอิสระในการทำงาน ตามแนวทางของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

คำสำคัญ: รัฐธรรมนูญ, การปฏิรูป, กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

Abstract

The problems of the justice system in Thailand greatly affect the faith crisis in the justice system. When law enforcement has many drawbacks Since the investigation and the use of various measures Before bringing it to the court hearing As a result, the Thai criminal justice system has long - standing problems, affecting the trust of people and abroad. That is to say, there are many obstacles and shortcomings. Especially in the charging process. Criminal prosecution investigation Especially the separate problem of the investigation with the litigation work such flaws, as a result, The enactment of the Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2560 (2017), is the first constitution with a section on judicial reform. And focus on the class of prosecution Which is the duty of the police and the prosecutor in the investigation of truth which is at the heart of the justice process. And affect people in their rights, liberties, human rights, human dignity, and the rule of law Working together in both parties, the Truth of First Justice investigation is fairly jointly investigated in this area. Countries using the Code and Common Law system in the prosecution investigation, collaboration must be done independently of the police and the prosecutor. And there is a management that prevents external interference. Corruption in the investigation Throughout the law, personnel administration of the police, and appropriate prosecutors. Therefore, investigation reform was suggested by allowing joint prosecution investigations. By adjusting the prosecutor's responsibility to investigate the police from the outset. And adjust the personnel management of the police investigation line to be independent in work according to the guidelines of the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560

Keywords: Constitution, Reform, Criminal Justice

บทนำ

จากสถานการณ์ของกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทยในขั้นต้นสร้างวิกฤตศรัทธาในกระบวนการยุติธรรมเป็นอย่างมากในการบังคับใช้กฎหมายที่มีข้อบกพร่องหลายประการ ยกตัวอย่างเช่นในเรื่อง การสืบสวนสอบสวน และการใช้มาตรการต่าง ๆ เช่น การจับ การล่อซื้อ การเอาตัวไว้ในอำนาจรัฐ เกิดสภาพผู้ต้องขังล้นเรือนจำ (Overcrowding) เป็นต้น (ธานี วรภัทร์, 2560)

ผลจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นสอบสวนจนกระทั่งฟ้องร้องคดีของประเทศไทยมิได้ทำงานร่วมกัน กล่าวคือ ในทางปฏิบัติเราแยกองค์การและการจัดการออกต่างหากจากกัน ในคดีอาญาทั่วไปให้เจ้าพนักงานตำรวจทำหน้าที่รับคำร้องทุกข์ จัดตั้งข้อหา กำหนดฐานความผิด สอบสวน และทำสำนวนการสอบสวน เป็นหลัก เมื่อแล้วเสร็จก็ส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการ และพนักงานอัยการก็จะมีอำนาจใช้ดุลพินิจในการสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดี ในชั้นแรกจึงเป็นการทำงานเพียงหน่วยเดียวไม่มีการร่วมกันช่วยกลั่นกรองข้อหา ฐานความผิดและสอบสวนร่วมกันของเจ้าพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการ เช่นเดียวกับตัวอย่างที่กระทำกันในหลาย ๆ ประเทศ ที่มีกระบวนการที่มีประสิทธิภาพ ยกตัวอย่างเช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ญี่ปุ่น สาธารณรัฐฝรั่งเศส เป็นต้น จึงเกิดปัญหาความผิดพลาดบกพร่องตามมาหลายประการตัวอย่างเช่น คดีเซอร์รีแอน คดีคุณพัทธุ์อิทธิ คดีเกาะเต่า คดีครูจอมทรัพย์ คดีบอส ต่อเนื่องกันมาและเพิ่มมากขึ้น การดำเนินคดีเกิดความผิดพลาดและความเสียหายเกิดขึ้นอย่างมากมาย (Miscarriage of Justice) เพราะพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการมิได้ทำสำนวนการสอบสวนร่วมกันตั้งแต่ต้น เหมือนอย่างเช่นกับการทำงานร่วมกันในต่างประเทศ (คณิต ณ นคร, 2552) แม้ว่าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 วรรคสอง (ก) ให้อำนาจพนักงานอัยการที่จะสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมหรือส่งพยานคนใดมาให้พนักงานอัยการซักถามเพื่อส่งคดีต่อไป แต่ก็ถือไม่ได้ว่าพนักงานอัยการเข้าไปร่วมทำการสอบสวนกับพนักงานสอบสวนด้วยตั้งแต่เริ่มต้นของการดำเนินคดี เพราะบทบัญญัติดังกล่าวเพียงกำหนดให้อำนาจพนักงานอัยการในการกลั่นกรองสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนหลังจากพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเสร็จแล้วเท่านั้น ดังนั้น การดำเนินการสอบสวนเพื่อค้นหาพยานหลักฐานที่สำคัญในคดี มีความจำเป็นอย่างมากที่จะต้องได้ประสิทธิภาพ และถือเป็นเรื่องสำคัญในการอำนวยความยุติธรรมให้กับทั้งฝ่ายผู้เสียหายและฝ่ายผู้ต้องหาที่พนักงานอัยการจะต้องเข้ามาถ่วงดุลอำนาจในการทำสำนวนการสอบสวน ค้นหาพยานหลักฐานร่วมกันพนักงานสอบสวนตั้งแต่เริ่มต้นคดี

สืบเนื่องจากข้อเท็จจริงดังกล่าวเป็นผลให้มีบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ในหมวด 16 การปฏิรูปประเทศ มีเนื้อหามาตราที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คือ มาตรา 258 ข้อ ง. ดังนี้

มาตรา 258 ให้ดำเนินการปฏิรูปประเทศอย่างน้อยในด้านต่าง ๆ ให้เกิดผลดังต่อไปนี้

ง. ด้านกระบวนการยุติธรรม

1. ให้มีการกำหนดระยะเวลาสำหรับการดำเนินงานในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมที่ชัดเจนมากขึ้น เพื่อให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมโดยเร็ว และมีกลไกช่วยเหลือประชาชนให้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ทุกคนชั้น รวมถึงลดทั้งการสร้างกลไกสำหรับการบังคับการตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมในสังคมไทย

2. ปรับปรุงขั้นตอนและระบบการสอบสวนคดีอาญาให้มีการตรวจสอบและถ่วงดุลระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการอย่างเหมาะสม กำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้ชัดเจนเพื่อมิให้เกิดความเสียหายและขาดอายุความ สร้างความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการทำงานสอบสวนคดีอาญา รวมทั้งกำหนดให้การสอบสวนต้องใช้ประโยชน์จากข้อเท็จจริงจากนิติวิทยาศาสตร์ และจัดให้มีบริการทางด้านนิติวิทยาศาสตร์มากกว่าหนึ่งหน่วยงานที่มีอิสระปราศจากการแทรกแซงเพื่อให้ประชาชนได้รับบริการในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ดำเนินการเสริมสร้าง ปรับปรุงและพัฒนาวัฒนธรรมขององค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมให้มุ่งอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนโดยสะดวกและรวดเร็ว

4. ดำเนินการบังคับใช้กฎหมายอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ โดยแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับหน้าที่ อำนาจ และภารกิจของข้าราชการตำรวจให้เหมาะสม ดำเนินการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการตำรวจให้เกิดประสิทธิภาพ มีหลักประกันว่าข้าราชการตำรวจจะได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสม ได้รับความเป็นธรรมในการแต่งตั้งและโยกย้าย และการพิจารณาบำเหน็จความชอบตามระบบคุณธรรมที่ชัดเจน ซึ่งในการพิจารณาแต่งตั้งและโยกย้ายต้องคำนึงถึงอาวุโสและความรู้ความสามารถประกอบกัน เพื่อให้ข้าราชการตำรวจสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ตกอยู่ใต้อาณัติของบุคคลใด มีประสิทธิภาพและภาคภูมิใจในการปฏิบัติหน้าที่ของตน

ตามบทบัญญัติในกฎหมายรัฐธรรมนูญ จึงเป็นทิศทางที่กฎหมายรัฐธรรมนูญกำหนดให้ต้องกระทำ ซึ่งสรุปการดำเนินการและหลักการได้ว่า

1. เป้าหมายของการปฏิรูปประเทศในด้านต่าง ๆ รวมทั้งในด้านกระบวนการยุติธรรม ก็เพื่อให้ประเทศชาติเกิดความสงบเรียบร้อย เกิดความสามัคคี ประองตอง เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านวัตถุกับการพัฒนาด้านจิตใจไปพร้อมกัน ทำให้สังคมมีความสุข เป็นธรรม

และสร้างโอกาสที่มีทัดเทียมกันเพื่อขจัดความเหลื่อมล้ำ ประชาชนมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน

2. เป้าหมายของการปฏิรูปประเทศ ด้านกระบวนการยุติธรรม ตามมาตรา 258 ง. สามารถแยกอธิบายเพื่อให้เห็นความชัดเจนได้ดังต่อไปนี้

2.1 ต้องกำหนดระยะเวลาในการดำเนินการในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมที่ชัดเจน ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นในด้านการบรรเทาความเสียหาย ความรวดเร็วในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษเพื่อลดความหวาดกลัวที่เกิดขึ้นแก่ประชาชนในสังคม

2.2 ช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ให้ประชาชนผู้ต้องการใช้กระบวนการยุติธรรมเป็นที่พึง แต่เป็นผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ ได้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างทั่วถึง

2.3 การสร้างกลไกเพื่อให้มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด มุ่งเป้าหมายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมในสังคมไทย

2.4 ปรับปรุงระบบการสอบสวนคดีอาญาให้มีการตรวจสอบและถ่วงดุลระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการอย่างเหมาะสม รวมทั้งกำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้ชัดเจนเพื่อมิให้คดีเสียหายและขาดอายุความ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสอบสวนคดีอาญาว่าจะได้รับความยุติธรรมอย่างแท้จริง

2.5 กำหนดให้การสอบสวนต้องใช้ประโยชน์จากนิติวิทยาศาสตร์ และจัดให้มีบริการทางด้านนิติวิทยาศาสตร์มากขึ้นหน่วยงานที่มีอิสระ เพื่อให้ประชาชนได้รับบริการในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์เพื่อเป็นทางเลือกเพื่อสร้างความยุติธรรม เนื่องจากในปัจจุบันการพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่เป็นประเด็นสำคัญในคดีมีความจำเป็นต้องใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์มากขึ้น

2.6 เสริมสร้างและพัฒนาวัฒนธรรมขององค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่ในขั้นก่อนเริ่มฟ้องคดีจนกว่าคดีจะเสร็จเด็ดขาด เพื่อให้องค์กรต่าง ๆ เหล่านั้นดำเนินการมุ่งเป้าเพื่ออำนวยความสะดวกยุติธรรมแก่ประชาชนโดยสะดวกและรวดเร็วเป็นหลัก

2.7 ดำเนินการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยพัฒนาแก้ไขและปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับ หน้าที่ อำนาจ และภารกิจของเจ้าหน้าที่ตำรวจให้เหมาะสม

2.8 แก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการตำรวจให้เกิดประสิทธิภาพ มีหลักประกันว่า ข้าราชการตำรวจจะได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสม ได้รับความเป็นธรรมในการแต่งตั้ง โยกย้าย และการพิจารณาบำเหน็จความชอบตามระบบคุณธรรมที่ชัดเจน ซึ่งในการพิจารณาแต่งตั้งและโยกย้ายต้องคำนึงถึงความอาวุโสและความรู้ความสามารถไปพร้อมกัน เพื่อให้ข้าราชการตำรวจสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

อย่างมีประสิทธิภาพและภาคภูมิใจในการปฏิบัติหน้าที่ของตน ทั้งนี้หลักเกณฑ์ที่จำเป็นอีกประการหนึ่งที่จะขาดเสียไม่ได้ในการใช้อำนาจของพนักงานสอบสวนนั้นคือ พนักงานสอบสวนจะต้องปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีอิสระ ไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของบุคคลใด เนื่องจากความอิสระในการใช้อำนาจของพนักงานสอบสวนส่งผลให้คดีปราศจากการแทรกแซงของผู้มีอำนาจ

สำหรับวิธีการดำเนินการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ปรากฏในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายตามมาตรา 258 ง. ด้านกระบวนการยุติธรรม (4) ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้ง ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีความรู้ความซื่อสัตย์สุจริตและเที่ยงธรรม เป็นที่ประจักษ์และไม่เคยเป็นข้าราชการตำรวจมาก่อน เป็นประธาน ผู้เป็นหรือเคยเป็นข้าราชการตำรวจซึ่งอย่างน้อยต้องมีผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติรวมอยู่ด้วยมีจำนวนตามที่คณะรัฐมนตรีกำหนด เป็นกรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีความรู้ความซื่อสัตย์สุจริตและเที่ยงธรรม เป็นที่ประจักษ์และไม่เคยเป็นข้าราชการตำรวจมาก่อน มีจำนวนเท่ากับกรรมการตาม (2) เป็นกรรมการ ปลัดกระทรวงการคลัง ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงยุติธรรม เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม และอัยการสูงสุด เป็นกรรมการ

ให้คณะกรรมการตามวรรคหนึ่งดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้

ต่อมาได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรม (ตำรวจ) เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2560 ตามความในมาตรา 260 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ตามมติของคณะรัฐมนตรี เป็นคณะทำงานชุดแรกและซึ่งมีคุณสมบัติครบตามรัฐธรรมนูญ และได้ทำงานแล้วเสร็จภายใน 1 ปี เสนอต่อคณะรัฐมนตรี หลังจากนั้นได้มีคณะกรรมการขึ้นมาอีก 1 ชุด ได้ยกร่างกฎหมายออกมา 2 ร่างคือ

1. ร่างพระราชบัญญัติสอบสวนแห่งชาติ พ.ศ.

2. ร่างพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ.

3. ร่างพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. ได้ถูกนำไปยังสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อพิจารณา และมีการปรับปรุงแก้ไขมาตรา 131 - 139 ที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนให้พนักงานอัยการให้มีส่วนร่วมการสอบสวนแบบตรวจสอบสวนถ่วงดุลหรือสอบสวนไปพร้อมกับพนักงานสอบสวน เนื่องจากปัจจุบัน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

อีกทั้งกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตามลักษณะ 2 การสอบสวน ควรมีการบัญญัติแก้ไขมาตรา 131 - 139 ที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนให้พนักงานอัยการให้มีส่วนร่วมการสอบสวนแบบตรวจสอบสวนถ่วงดุลหรือสอบสวนไปพร้อมกับพนักงานสอบสวน เนื่องจากปัจจุบัน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ตามลักษณะ 2 การสอบสวน ยังคงแยกหน้าที่กันอย่างชัดเจน เช่น มาตรา 131 ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิด เท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา ซึ่งควรบัญญัติให้พนักงานอัยการมีส่วนร่วมในการสอบสวนตั้งแต่ต้นด้วย เป็นต้น

กระบวนการยุติธรรมในต่างประเทศ

ตัวอย่างกระบวนการยุติธรรมในต่างประเทศ เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เป็นระบบประมวลกฎหมายเดียวกับประเทศไทย แต่มีหลักการสอบสวนฟ้องร้องเป็นอำนาจเดียวกัน กล่าวคือ อัยการจะเป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนทั้งหมด และมีกระบวนการทำงานที่มีหลักและประสิทธิภาพ ซึ่งจะได้นำเสนอตามลำดับดังนี้

1. สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีหลักการดำเนินคดีอาญาในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Vogler, R. & Huber, B., 2008) (Public Prosecution) กระบวนการพิจารณาคดีเป็นไปตาม “หลักตรวจสอบค้นหาความจริง” (Examination Principle) และดำเนินคดีในระบบกล่าวหา (Accusatorial System) รัฐจะจัดให้พนักงานอัยการเป็นตัวแทนของรัฐทำหน้าที่เป็นโจทก์ในรูปแบบ แต่มีได้เป็นโจทก์ในเนื้อหาคดี ทำหน้าที่ดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา อัยการเป็นผู้ทำหน้าที่ “บริหารคดี” ในฐานะที่รับผิดชอบทั้งในชั้นสอบสวนฟ้องร้องและชั้นพิจารณาพิพากษา ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Roxin, C., 2014) ซึ่งหลักการสำคัญในการการดำเนินคดีในระบบกล่าวหานี้ เป็นระบบที่แยกหน้าที่แยกอำนาจ “สอบสวนฟ้องร้อง” และอำนาจหน้าที่ “พิจารณาพิพากษา” ออกจากกัน ให้องค์กรที่ต่างหากจากกันคนละองค์กรเป็นผู้ทำหน้าที่ และยกฐานะของผู้ถูกกล่าวหาขึ้นเป็น “ประธานในคดี” ในการดำเนินการทุกขั้นตอนจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเคารพและคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาในการพิจารณาความอาญา ส่งผลให้ระบบกล่าวหาเป็นระบบการพิจารณาคดีสมัยใหม่ที่สอดคล้องกับหลักมาตรฐานสากลในการพิจารณาคดี อย่างเป็นธรรม (International Covenant for Civil Political Right. (ICCPR.)) จึงเป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลาย

จะเห็นได้ว่าบทบาทการบริหารกระบวนการยุติธรรมจะอยู่กับ “พนักงานอัยการ” ในการคัดกรองคดีตั้งแต่เริ่มแรกที่มีการสอบสวนคดี ตามหลัก “อำนาจสอบสวนฟ้องร้องเป็นอำนาจเดียวกัน” อย่างแท้จริง โดยระบบ “วัตถุของคดี” เป็นการให้ความสำคัญกับข้อเท็จจริงของการกระทำความผิดและข้อเท็จจริงของบุคคลผู้กระทำความผิด จะถูกส่งผ่านจากชั้นสอบสวนฟ้องร้องไปยังชั้นพิจารณาพิพากษาอย่างครบถ้วนสมบูรณ์เพื่อให้ศาลสามารถทำคำพิพากษาได้อย่างเป็นภาวะวิสัย

โดยกฎหมายในระดับสหพันธรัฐและระดับมลรัฐ ได้กำหนดแนวทางวิธีปฏิบัติ ในกระบวนการทางกฎหมายซึ่งแบ่งเป็น “มาตรการมีส่วนร่วมของผู้เสียหายโดยเลียงการ พิจารณาที่เป็นรูปแบบ” กับ “มาตรการในการมีส่วนร่วมของผู้เสียหายในการพิจารณาคดี ในศาล” ซึ่งดำเนินการคู่ขนานกันไป กรณีกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในอำนาจหน้าที่ ของพนักงานอัยการ ซึ่งใน “มาตรการมีส่วนร่วมของผู้เสียหายโดยเลียงการพิจารณา ที่เป็นรูปแบบ” นั้นจะใช้วิธีการไกล่เกลี่ยและการให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทน เป็นวิธีเบี่ยงคดี โดยที่ไม่มีการพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิด ในคดีความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ไม่มีประเด็น เรื่องประโยชน์สาธารณะ หากคู่กรณีตกลงกันได้และมีการชดใช้ค่าเสียหายแล้ว ซึ่งเป็น บทบัญญัติที่ถูกนำมาใช้มากในการเบี่ยงเบนคดีในชั้นพนักงานอัยการ (Volker Krey, 2009)

จาก “ข้อมูลสถิติในการดำเนินคดีอาญา” ซึ่งถูกจัดเก็บและรวบรวมจากหน่วยงานต่าง ๆ นั้น ได้สะท้อนให้เห็นถึงระบบการทำงาน ระบบการจัดเก็บและการบริหารข้อมูล การนำข้อมูล มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และเป็นตัวชี้วัดให้เห็นถึงแนวทางในการป้องปรามอาชญากรรมที่ เกิดขึ้นเพื่อคุ้มครองชีวิตและเสรีภาพมากกว่าการปราบปราม ในสหภาพยุโรป โดยเฉพาะ อย่างยิ่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (Federal Republic of Germany/Bundes Republik Deutschland) ให้ความสำคัญกับการเก็บข้อมูลเชิงสถิติเป็นอย่างมาก เพราะข้อมูลดังกล่าว เป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคม สภาพความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน คุณธรรมและ ศีลธรรมของประชาชน ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐ ประสิทธิภาพ ของกฎหมายบ้านเมือง การอำนวยความสะดวกของระบบตุลาการ แนวโน้มการเกิด อาชญากรรมและแนวทางการป้องกัน ตลอดจนการลดจำนวนคดีอาญาที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ การบูรณาการข้อมูลสถิติในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะช่วยคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของ ประชาชนชาวเยอรมันในการดำเนินชีวิตและปกป้องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามบทบัญญัติ พื้นฐานแห่งรัฐธรรมนูญ Art. 1 (1) GG ซึ่งจากข้อมูลสถิติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ในคดีอาญาที่ เกิดขึ้นทั้งหมดในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี พนักงานอัยการจะสั่งฟ้อง โดยค่าเฉลี่ยประมาณ ร้อยละ 10 - 15 คดีที่มีการชะลอการฟ้องเพราะเงื่อนไขแห่งคดี โดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 5 - 7 คดีที่สั่งชะลอการฟ้องแบบไม่มีเงื่อนไข ค่าเฉลี่ยประมาณร้อยละ 20 - 25 คดีที่เข้าเงื่อนไข ระบุคดีอื่น ๆ ค่าเฉลี่ยประมาณร้อยละ 23 - 25 เช่น อาจใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย ส่งตัวเข้าบำบัดรักษาในสถานพยาบาล สถานพักพิง สถานกักขังพิเศษ เป็นต้น (Jorg - Martin Jehle, 2009)

โดยหลักแล้วคดีอาญาเกือบทุกคดีรัฐจะเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินคดีเองทั้งสิ้น เว้นแต่ คดีเล็กน้อยซึ่งเกิดขึ้นไม่มากที่ผู้เสียหายต้องร้องทุกข์ (Volker Epping, 2015) โดยการร้องทุกข์ ของผู้เสียหายนั้นอาจกระทำด้วยวาจาหรือเป็นลายลักษณ์อักษรต่ออัยการ พนักงาน เจ้าหน้าที่ เจ้าพนักงานตำรวจ และศาลแขวง (§ 158) ซึ่งกฎหมายก็ได้กำหนดให้อัยการ ทำการสอบสวน (§ 160) โดยสอบสวนเองหรืออาจมอบให้หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าพนักงาน

ตำรวจเป็นผู้สอบสวนแทน (§ 161) ซึ่งในกรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจทำการสอบสวนนั้น ในขั้นตอนการสอบสวน (§ 163 (1)) บัญญัติให้ “หน่วยงานของรัฐและเจ้าพนักงานตำรวจมีหน้าที่สอบสวนการกระทำความผิดอาญาและใช้มาตรการต่าง ๆ และให้ส่งสำนวนการสอบสวนของตนไปยังองค์การอัยการโดยไม่ชักช้า ในกรณีการสอบสวนนั้นมีความจำเป็นต้องกระทำโดยเร่งด่วน หน่วยงานของรัฐและเจ้าพนักงานตำรวจอาจส่งสำนวนการสอบสวนไปยังศาลแขวงได้โดยตรงให้ทำการสอบสวนได้”

อนึ่ง กรณีถ้าเป็นคดีที่ไม่มีข้อยุ่งยากหรือที่มีโทษปรับสถานเดียว พนักงานอัยการอาจจะใช้วิธีการทางอาญาแบบเร่งรัด ไม่เป็นไปตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามปกติ (Schoffengericht or Accelerate Proceedings) ซึ่งวิธีการนี้สามารถทำให้คดีอาญาที่เกิดขึ้นในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนียุติลงได้เป็นจำนวนมาก กล่าวคือ กฎหมายให้อำนาจพนักงานอัยการสามารถจะทำการร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งทางอาญาต่าง ๆ ได้โดยปราศจากกระบวนการพิจารณาคดีของศาลตามขั้นตอนปกติได้ และผู้กระทำความผิดต้องปฏิบัติตามคำสั่งทางอาญาดังกล่าว ภายในกำหนดเวลา 2 สัปดาห์นับแต่วันที่ผู้กระทำความผิดได้รับคำสั่ง ถ้าไม่ปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าวจะมีผลเท่ากับเป็นคำพิพากษาอันจะนำไปสู่การบังคับคดีอาญาต่อไปได้ทันที (§§407 - 412.Criminal Procedure Code. (StrafprozessBordnung, StPO))

อัยการสามารถใช้วิธีการสอบถามด้วยปากเปล่าสำหรับความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกไม่ถึง 1 ปี กระบวนการนี้ไม่สามารถใช้ได้กับความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป และกรณีผู้กระทำผิดเป็นผู้เยาว์ เว้นแต่เพื่อเป็นการปรับพฤติกรรมของผู้เยาว์ในสถานพินิจหรือเพื่อเป็นการป้องกันความปลอดภัยของสังคม โทษที่จะลงแก่ผู้กระทำผิด ได้แก่ โทษปรับหรือการกักขังในสถานกักกันของรัฐ (Custodial) แทนโทษจำคุกที่จะได้รับ (Jorg - Martin Jehle, 2009)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่ากระบวนการจะเริ่มจากตำรวจทำหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนและจับกุม เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจทำการตรวจสอบข้อเท็จจริงอันเป็นความจริงแท้เบื้องต้นแล้ว ก็จะส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการ ซึ่งต่อมาพนักงานอัยการจะดำเนินการค้นหาความจริงเพิ่มเติมเพื่อยืนยันข้อเท็จจริงแห่งคดี ในคดีที่ร้ายแรง คดีสำคัญ อัยการจะลงไปสอบสวนตั้งแต่เริ่มแรก และเพื่อเป็นการแสวงหาพยานหลักฐานให้เพียงพอต่อการนำเสนอฟ้องคดีต่อศาล (§ 163 [Duties of the Police] Criminal Procedure Code. (StrafprozessBordnung, StPO)) เมื่อพนักงานอัยการเห็นว่าพยานหลักฐานพอสสมควรแก่การดำเนินคดีแล้ว ก็จะมีคำสั่งฟ้องคดีต่อศาลที่มีเขตอำนาจต่อไป (§158 Criminal Procedure Code. (StrafprozessBordnung, StPO)) แต่หากพนักงานอัยการเห็นว่าพยานหลักฐานไม่เพียงพอหรือการกระทำไม่เป็นความผิดทางอาญา ก็จะมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีได้ พนักงานอัยการจะยุติการดำเนินคดีอาญา ตามหลักที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมัน มาตรา 170 วรรค 2 (Criminal

Procedure Code. (StrafprozessBordnung, StPO) § 170 [Conclusion of the Investigation Proceedings]) การยุติคดีของพนักงานอัยการ อัยการมีอำนาจใช้มาตรการบังคับทางอาญาในรูปแบบอื่น ๆ ได้อีกด้วย อย่างเช่น การปรับ หรือริบทรัพย์สินให้เท่ากับความเสียหายที่เกิดขึ้น (Langbein, J. H., 1977)

2. ประเทศญี่ปุ่น กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่นใช้หลัก “การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ” (Dando, S., 1965) แต่มีความผิดบางฐานที่ ห้ามพนักงานอัยการฟ้องคดีหากผู้เสียหายไม่แจ้งความร้องทุกข์ก่อน (Article 247. The Code of Criminal Procedure. Japan.) (Dando, S., 1965) ต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ค.ศ. 1948 ซึ่งมีบทบัญญัติว่าด้วยการจับกุมสอบสวนควบคุมตัวการฟ้องพิจารณาและพิพากษาคดีตามกระบวนการของระบบประมวลกฎหมายและในรัฐธรรมนูญของญี่ปุ่น ค.ศ. 1946 ได้วางหลักประกันเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาไว้หลายประการ (Japanese Bill of Right.) โดยผู้มีอำนาจฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีอาญา คือพนักงานอัยการเท่านั้น ไม่มีระบบการฟ้องคดีโดยราษฎร ญี่ปุ่นถือ “หลักอำนาจสอบสวนฟ้องร้องเป็นอำนาจเดียวกัน” และอัยการยังสามารถที่จะใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวางในการชะลอการฟ้องคดีอาญา ถึงแม้ว่าจะมีพยานหลักฐานอย่างเพียงพอที่จะดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดเมื่อพิจารณาถึงเหตุแวดล้อม ได้แก่ อายุ เจ็บป่วยไข้การกระทำความผิด ความร้ายแรงของความผิดตามหลักการลงโทษให้เหมาะสมกับบุคคล (Individualization of Punishment) ถ้าเห็นว่าไม่จำเป็นต้องฟ้องคดีอัยการอาจสั่งชะลอการฟ้องได้ ระบบการดำเนินคดีอาญาเป็นระบบ “กล่าวหา” (Accusatorial System)

ผู้เสียหายจึงไม่มีอำนาจฟ้องคดีได้เอง แต่มีความผิดที่ห้ามพนักงานอัยการฟ้องคดีบางฐานหากผู้เสียหายไม่แจ้งความร้องทุกข์ ซึ่งผู้เสียหายต้องร้องทุกข์ภายในระยะเวลา 6 เดือน นับแต่วันที่รู้ตัวผู้กระทำความผิด พนักงานอัยการจึงมีอำนาจฟ้องได้ (Article 235. The Code of Criminal Procedure. Japan.) อย่างไรก็ตามผู้เสียหายที่ได้แจ้งความร้องทุกข์แล้วสามารถถอนคำร้องทุกข์ได้ก่อนการฟ้องคดี ซึ่งการถอนคำร้องทุกข์เป็นผลทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถฟ้องคดีได้อีก (Article 237. The Code of Criminal Procedure. Japan.)

ในชั้นสอบสวน คดีเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือผู้เสียหายไม่ประสงค์ให้ลงโทษและไม่มีเหตุว่าจะกระทำความผิดซ้ำอีกและการลงโทษเป็นสิ่งไม่จำเป็น เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจดำเนินการว่ากล่าวตักเตือน ทำทัณฑ์บนหรือให้ผู้ต้องหาชดใช้ค่าเสียหายได้

อัยการมีอำนาจนำวิธีการชะลอการฟ้องมาใช้ ซึ่งเป็นการยับยั้งการฟ้องไว้โดยมีกำหนดระยะเวลา ภายใต้การคุมประพฤติ ซึ่งอัยการสามารถสั่งได้ทั้งคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ และคดีที่มีโทษร้ายแรงด้วย กรณีที่มาตรการต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ถ้าไม่ประสบความสำเร็จหรือไม่สามารถนำมาใช้ได้ คดีย่อมต้องถูกนำขึ้นสู่การพิจารณาคดีของศาลต่อไป (UNAFEI, 2014) หลักการพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คือ (Article 1. The Code of Criminal Procedure. Japan.)

การพิสูจน์ความจริงที่ถูกต้อง ปรับใช้กฎหมายอาญาด้วยความยุติธรรมและรวดเร็ว รักษาประโยชน์สาธารณะ เป็นหลักประกันพื้นฐานส่วนบุคคลตามหลักสิทธิมนุษยชน โดยหลักการจะพยายามมิให้นำบุคคลใดเข้ามาอยู่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นระยะเวลาสั้น โดยไม่จำเป็น เพราะจะทำให้เกิดผลกระทบและความเสียหายแก่บุคคลนั้นและผู้ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลนั้นมาก จึงใช้มาตรการทางกฎหมายในการเลี่ยงโทษจำคุก (Diversion) หลายช่องทาง เพื่อคัดแยกให้ผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดแต่ไม่มีความจำเป็นต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม หรือลักษณะการกระทำผิดที่ไม่เหมาะสมกับการบังคับใช้โทษจำคุกกับบุคคลคนนั้น หลุดพ้นออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไป

พนักงานอัยการจะเป็นหลักในการสอบสวนและดำเนินคดีอาญาแต่เจ้าหน้าที่ตำรวจก็มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาในขั้นต้นกล่าวคือตำรวจจะเป็นผู้จับกุมและสอบสวนผู้กระทำความผิดในเบื้องต้นเพื่อแสวงหาพยานหลักฐานและเมื่อเสร็จสิ้นการสอบสวนเบื้องต้นแล้วก็ให้รับสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการเพื่อดำเนินการสอบสวนขยายผลและปรับฐานความผิดและสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาต่อไป

เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานอัยการจะต้องทำการสอบสวนคดีอาญาปกติก่อนที่จะใช้วิธีการบังคับโดยการจับกุมผู้กระทำความผิดและการจับกุมผู้กระทำความผิดจะทำได้ต่อเมื่อเข้าพฤติการณ์พิเศษ (Japanese Bill of Rights, Section 197.) เจ้าหน้าที่ทั้งหลายจะพยายามไม่ใช้การจับกุมและควบคุมเช่นนั้นตราบใดที่การสอบสวนคดีอาญาสามารถทำได้โดยไม่ต้องจับและควบคุมตัวผู้กระทำความผิด

พนักงานอัยการมีคำสั่งในคดีทุกคดีที่รับมา และพิจารณาสั่งฟ้องคดีเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากพนักงานอัยการได้เข้าไปร่วมสอบสวนเป็นหลักทำให้มีการพิจารณาคดีที่ละเอียดโดยไม่ต้องผ่านความเห็นของพนักงานสอบสวน โดยสั่งไม่ฟ้องเป็นปริมาณคดีที่น้อยมาก จึงทำให้เห็นว่า การร่วมกันทำงานระหว่างพนักงานอัยการกับตำรวจทำสำนวนการสอบสวนได้ดี เพราะมีพยานและหลักฐานที่เพียงพอที่ทำให้อัยการเห็นว่าคดีมีมูล และสั่งฟ้องคดีในที่สุด อีกทั้งในการบริหารคดีอาญา กระบวนการยุติธรรมของญี่ปุ่นจะมีระบบที่บริหารจัดการกับข้อพิพาททางอาญาให้ยุติโดยไม่จำเป็นต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาทุกคดีข้อพิพาทประมาณร้อยละ 90

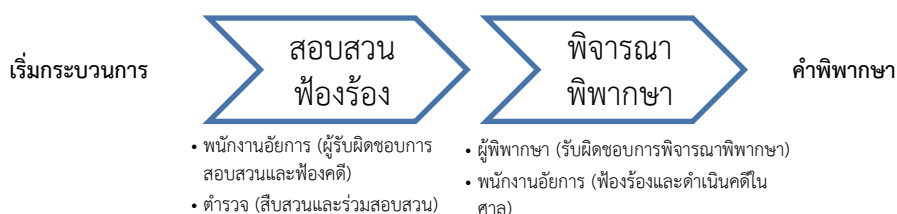
อาจจะกล่าวได้ว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของญี่ปุ่น องค์กรต่าง ๆ มีการทำงานสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ ทุกองค์กรจะทราบสภาพหรือสภาวะของกระบวนการยุติธรรมอย่างดี เนื่องจากประเทศญี่ปุ่นมีการทำเอกสารแสดงสถานการณ์ของทุกองค์กรในกระบวนการยุติธรรม (Criminal Record) ไม่ว่าจะเป็นองค์กรตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ แสดงสถิติและภาวะที่ปรากฏในความเป็นจริง เรียกว่า “White Paper” ทุกองค์กรมุ่งค้นหาความจริงแท้และใช้มาตรการหลักเลี่ยงการใช้โทษจำคุกกระบวนการยุติธรรมของญี่ปุ่น

จึงมีช่องทางให้ออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Diversion) หลายทาง เป็นไปตามหลักการและแนวคิดในการลดปริมาณนำเข้าของเรือนจำหรือทัณฑสถาน อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ใหม่

แนวทางการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2560 เป็นไปตามทิศทางของระบบกล่าวหา (Accusatorial System) กล่าวคือ แยกอำนาจสอบสวนฟ้องร้อง กับการพิจารณาพิพากษาออกจากกัน เป็น 2 ส่วน โดยในชั้น สอบสวนฟ้องร้อง ต้องดำเนินการร่วมกันของพนักงานสอบสวนกับอัยการ มิใช่การแยกสอบสวนฟ้องร้องออกจากกัน อย่างที่ปรากฏในปัจจุบันของประเทศไทย การปฏิรูปตำรวจอัยการ ตามรัฐธรรมนูญจึงต้องกำหนดบทบาทหน้าที่ให้ทำงานร่วมกัน และอัยการต้องเป็นผู้บริหารคดีและรับผิดชอบคดีตั้งแต่ต้น พนักงานสอบสวนหรือตำรวจเป็นเพียงผู้ทำการสืบสวนและร่วมกับพนักงานอัยการในการสอบสวน ปรากฏตามแผนภาพดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แสดงขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมทางอาญาใหม่

สรุป

ตามที่กล่าวมาเป็นลำดับแล้วข้างต้น จะพบว่าเป็นการเริ่มต้นที่ดีของประเทศไทย ถึงแม้จะพิเศษแตกต่างจากประเทศอื่นที่ต้องเอาเรื่องนี้มาระบุในรัฐธรรมนูญของประเทศก็ตาม แต่ก็ทราบได้ว่าเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย เป้าหมายของการปฏิรูปไปในทิศทางที่ถูกต้อง ปรากฏตามมาตรา 258 ง. (2) (4) สำหรับประเด็นที่จะปฏิรูปที่ชัดเจนคือ การปฏิรูปการสอบสวนที่เป็นทำงานของเจ้าพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการที่ไม่ถูกต้องเป็นไปตามระบบกล่าวหา (Accusatorial System) โดยรัฐจะต้องจัดให้มีพนักงานอัยการเป็นตัวแทนของรัฐทำหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องคดีร่วมกับพนักงานสอบสวน และเป็นโจทก์ในรูปแบบ แต่มิได้เป็นโจทก์ในเนื้อหาคดี ทำหน้าที่ดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา พนักงานอัยการเป็นผู้ทำหน้าที่ “บริหารคดี” ในฐานะที่รับผิดชอบทั้งในชั้นสอบสวนฟ้องร้องและชั้นพิจารณาพิพากษา ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย เริ่มต้นกระบวนการมิได้เป็นเช่นนี้ จึงเกิดความบกพร่องของกระบวนการที่จะเกิดขึ้นในภายหลัง ตาม “หลักตรวจสอบค้นหาความจริง” (Examination Principle) ในชั้นสอบสวนฟ้องร้อง

ในประเทศไทย ซึ่งในความเป็นจริงพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนคดีต่าง ๆ แล้วทำสำนวนคดีไปพร้อมความเห็นให้กับพนักงานอัยการพิจารณาสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องเกี่ยวกับคดีนั้น ๆ เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเห็นได้ชัดว่าประเทศไทยแตกต่างจากสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ญี่ปุ่น ที่กำหนดให้ระบบการสอบสวนคดีอาญามีการตรวจสอบและถ่วงดุลระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการอย่างเหมาะสม คดีก็จะใช้เวลาไม่มากและคดีจะไม่ขาดอายุความ ทั้งยังเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสอบสวนคดีอาญา ดังนั้น หากประเทศไทยเปลี่ยนให้การสอบสวนและการฟ้องร้องคดีเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ จะทำให้สามารถอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้กับประชาชนได้ดีขึ้น เนื่องจากพนักงานอัยการทำหน้าที่เสมือนหนึ่งเป็นทนายความเอกชนที่ต้องเข้าไปค้นหาความจริงตั้งแต่ต้น ทำให้รับทราบข้อเท็จจริงได้มากขึ้น ทำให้สั่งฟ้องคดีได้ถูกต้องมากขึ้น แต่อาจจะต้องมีการกำหนดข้อยกเว้นในความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น คดีความผิดลหุโทษ หรือคดีอาญาบางประเภทที่พนักงานสอบสวนมีอำนาจเปรียบเทียบปรับได้ ที่ให้อำนาจพนักงานสอบสวนสามารถสอบสวนเป็นหลักได้เลยเนื่องจากเป็นคดีที่ไม่มีความยุ่งยาก และเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างรวดเร็ว หากคดีใดจำเป็นต้องใช้นิติวิทยาศาสตร์ และการให้บริการทางด้านนิติวิทยาศาสตร์สามารถใช้หน่วยงานได้มากหนึ่งหน่วยงานที่มีอิสระจากกัน ซึ่งหากพิจารณาถึงหลักการบริหารที่สำคัญคือการเสริมสร้างและพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรขององค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมให้มุ่งอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนโดยสะดวกและรวดเร็ว แทนการบริหารในลักษณะการใช้อำนาจ และสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะทำให้การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นผลสำเร็จได้คือการบริหารงานบุคคลเชิงนโยบายของข้าราชการตำรวจต้องมีประสิทธิภาพ มีหลักประกันว่าข้าราชการตำรวจจะได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสม ได้รับความเป็นธรรมในการแต่งตั้ง และโยกย้าย และการพิจารณาบำเหน็จความชอบตามระบบคุณธรรมที่ชัดเจน ซึ่งในการพิจารณาแต่งตั้งและโยกย้ายต้องคำนึงถึงอาวุโสและความสามารถความรู้ประกอบกัน เพื่อให้ข้าราชการตำรวจสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ตกอยู่ใต้อาณัติของบุคคลใด มีประสิทธิภาพและภาคภูมิใจในการปฏิบัติหน้าที่ของตน

เอกสารอ้างอิง

คณิต ณ นคร. (2552). วิอาญาวิพากษ์. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

ธานี วรภัทร์. (2560). การล่อซื้อ. วารสารกำลังใจ, 5(3), 34-39.

Dando, S. (1965). Japanese Criminal Procedure. New York: South Hackensack.

Jorg - Martin Jehle. (2009). Criminal Justice in Germany. (5th ed.). Berlin: Federal Ministry of Justice.

- Langbein, J. H. (1977). *Comparative Criminal Procedure: Germany*. American Casebuch Series: West Publishing Co.
- Roxin, C. (2014). *Strafverfahrensrecht*. München: C.H.BECK.
- UNAFEI. (2014). *Criminal Justice in Japan*. Tokyo: Japan.
- Vogler, R. & Huber, B. (2008). *Criminal Procedure in Europe*. Berlin: Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht.
- Volker Epping. (2015). *Grundrechte*. Hamburg: Springer.
- Volker Krey. (2009). *German Criminal Procedure Law*. Stuttgart: Kohlhammer.

รูปแบบการส่งเสริมจิตสาธารณะเชิงพุทธ
ของบุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ*
MODEL OF BUDDHIST BASED PUBLIC MIND PROMOTION
OF PERSONNEL IN NATIONAL UNIVERSITIES

รวิวรรณ วงศ์เดชนันท์

Raveewan Wongdechannun

บุญเชิด ชำนิศาสตร์

Booncherd Chumnisart

สมศักดิ์ บุญปู

Somsak Boonpoo

พระสุริยา สุริโย (คงคาไหว)

Phra Suriya Soriyo (Kongkawai)

ศักดิ์ดา หารเทศ

Sakda Hanthet

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: noonoi.mcu@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาจิตสาธารณะเชิงพุทธของบุคลากร 2) พัฒนารูปแบบการส่งเสริมจิตสาธารณะเชิงพุทธของบุคลากร 3) เสนอรูปแบบการส่งเสริมจิตสาธารณะเชิงพุทธของบุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ จำนวน 384 คน โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซีและมอร์แกน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน สนทนากลุ่ม จำนวน 10 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) จิตสาธารณะเชิงพุทธของบุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้ง 3 ด้าน 2) พัฒนารูปแบบการส่งเสริมจิตสาธารณะเชิงพุทธของบุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ คือ สภาพแวดล้อม หลักการ วัตถุประสงค์ ส่วนที่ 2 ตัวแบบ คือ ระบบงาน กระบวนการจัดการ ส่วนที่ 3 ขั้นตอน

* Received 4 May 2021; Revised 21 May 2021; Accepted 27 May 2021

การนำไปใช้ คือ โครงสร้าง การตัดสินใจ แนวทางการประเมิน และส่วนที่ 4 เจาะลึกความสำเร็จ 3) เสนอรูปแบบการส่งเสริมจิตสาธารณะเชิงพุทธฯ ได้แก่ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ได้แก่ สภาพแวดล้อม วัตถุประสงค์ ส่วนที่ 2 ตัวแบบ ประกอบด้วย ระบบงาน กระบวนการจัดการ ส่วนที่ 3 ขั้นตอน การนำไปใช้ ประกอบด้วย โครงสร้าง การตัดสินใจ การเสริมสร้างจิตสาธารณะในตนเอง แนวทางการประเมิน ส่วนที่ 4 เจาะลึกความสำเร็จขึ้นอยู่กับบริบทของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ เช่น ความพร้อมของมหาวิทยาลัยในการจัดโครงการหรือกิจกรรมส่งเสริมจิตสาธารณะ นโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจของมหาวิทยาลัยสามารถสรุปองค์ความรู้ได้ตาม “SSRRP Model” การส่งเสริมจิตสาธารณะเชิงพุทธ

คำสำคัญ: จิตสาธารณะ, รูปแบบการส่งเสริมจิตสาธารณะ, มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

Abstract

The objectives of this article were to; 1) study the Buddhist public mind of the personnel, 2) develop a model for promoting the Buddhist public mind of the personnel, and 3) propose the model for promoting the Buddhist public mind of the personnel of autonomous universities. The mixed methods research was used in the study that including with quantitative research, qualitative research and quantitative research with sample groups of personnel in autonomous universities for all 384 persons. The simple random sampling of “Krejcie and Morgan” table by using the data was collected questionnaires. The data were analyzed by using statistics of percentage, mean, and standard deviation. The quality research data was collected by interviewing 10 experts and focus group discussion 10 persons. The data were analyzed by content analysis. The research found that: 1) The Buddhist public mind of the autonomous university personnel for overall opinions were at high levels in all 3 aspects. 2) The form development to promote the Buddhist public mind of the autonomous university personnel consists of 4 parts such as 2.1) the preface means environment, principle and objective 2.2) the system and processing management 2.3) procedure apply meaning structure, decision, assessment guideline and 2.4) the condition for success. 3) propose the model for promoting the Buddhist public mind of the personnel of autonomous universities consists of 3.1) the preface means environment, principle and objective 3.2) the system and processing management 3.3) procedure apply meaning structure, decision, assessment guideline and 3.4) the condition for success that depends on the

context of the autonomous university personnel such as University readiness for organizing projects or activities to promote public consciousness, vision, policy and mission of the University that knowledge can be summarized according to the “SSRRP Model” for promoting the Buddhist public mind.

Keywords: Public Mind, Model for Promoting Public Mind, Autonomous University

บทนำ

ในโลกปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เนื่องมาจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีต่าง ๆ ส่งผลให้ประเทศไทยต้องเร่งพัฒนาตนเองเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง และสามารถแข่งขันกับนานาประเทศได้ ซึ่งกระแสการเร่งพัฒนา และเศรษฐกิจที่บีบรัด ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยให้เกิดการแข่งขัน มีค่านิยมทางวัตถุสูง เกิดการเอาเปรียบซึ่งกันและกัน มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองมากกว่าส่วนรวม ขาดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ทำให้เกิดภาวะขาดสมดุลทั้งทางจิตใจและวัตถุ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2550) ดังนั้นความสำนึกต่อส่วนรวมจึงลดน้อย ลงทุกวัน ความเจริญทางด้านวัตถุปัจจุบัน ทำให้สังคมมีค่านิยม ให้ความสำคัญและแสวงหาเงินทองอำนาจ มากกว่าให้ความสำคัญด้านจิตใจ สังคมจึงกลับเสื่อมโทรมลงและมีปัญหามากมาย การปลูกฝังจิตใจให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมจึงควรเกิดขึ้นในสังคม ด้วยเหตุนี้จึงมีการกล่าวถึงคำว่า “จิตสาธารณะ” มากขึ้นเพื่อประโยชน์ที่จะเป็นแนวคิดต่อตนเอง อันจะสร้างประโยชน์ ก่อให้เกิดการพัฒนาแก่สังคม การปลูกฝังจิตใจให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม เป็นการสร้างคุณธรรมจริยธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดจากภายใน “จิตสาธารณะ” เป็นสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญในการปลูกจิตสำนึกให้คนรู้จักเสียสละ ร่วมแรงร่วมใจ มีความร่วมมือในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ช่วยกันพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ช่วยแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคม การพัฒนาพฤติกรรมจิตสาธารณะเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาจิตใจให้เจริญตามทันเทคโนโลยี (อมรรัตน์ เจริญชัย, 2550)

จิตสาธารณะ คือ การแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อส่วนรวม พร้อมทั้งจะเสียสละและอุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีความปรารถนาที่จะช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นหรือสังคมด้วยความเต็มใจ โดยพิจารณาจากความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก หรือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงลักษณะดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นด้านการรับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติ และทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการทำความดีเพื่อสังคม เข้าร่วมในเรื่องส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม ด้านการรับรู้และตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและมีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมร่วมกัน (มณฑล นีเอทอง, 2556) ซึ่งจะเห็นได้ว่า จิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะที่สำคัญอย่างยิ่งในการยกระดับจิตใจของมนุษย์ ให้หันมามองถึงประโยชน์ของส่วนรวม ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

รวมทั้งร่วมมือกันพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้มีความสุข และมีความพยายามในการปลูกฝังจิตสำนึกให้เกิดขึ้นในสังคมไทย ในปัจจุบันได้กำหนดไว้ในมาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก โดยคนไทยต้องเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข ตัวบ่งชี้ คือ กำลังกาย กำลังใจที่สมบูรณ์ ความรู้และทักษะที่จำเป็นและเพียงพอในการดำรงชีวิต และการพัฒนาสังคม ทักษะการเรียนรู้และการปรับตัว ทักษะทางสังคม คุณธรรม จิตสำนึกและจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก โดยมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องด้านต่าง ๆ ให้กับบุคลากร รวมถึงการรู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม และขององค์กร (เจียมจิตต์ ไชยลังกา, 2554)

มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (National University) คือสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่มีการบริหารจัดการอิสระแยกจากระบบราชการ (Autonomous University) แต่ยังคงได้รับเงินอุดหนุนทั่วไป (Block Grant) ที่รัฐจัดสรรให้เป็นรายปีโดยตรง เพื่อใช้จ่ายตามความจำเป็นในการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย และเพื่อประกันคุณภาพการศึกษานโยบายความคิดที่จะนำมหาวิทยาลัยออกนอกระบบนั้นมีมาตั้งแต่ พ.ศ. 2507 ซึ่งผู้บริหารและคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยได้ยื่นหลักการต่อ จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี ซึ่งก็ไม่ได้รับการเห็นชอบ เพียงแต่ได้มีการจัดตั้ง "ทบวงมหาวิทยาลัย" (ปัจจุบันคือ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา หรือ สกอ.) ขึ้น เพื่อดูแลมหาวิทยาลัยต่าง ๆ แทนสำนักนายกรัฐมนตรี ดังนั้นในยุคนี้มหาวิทยาลัยต่าง ๆ จึงได้ย้ายไปสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย จากเดิมที่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี แต่อย่างไรก็ตาม มหาวิทยาลัยก็ยังคงอยู่ภายใต้กฎหมายระเบียบของระบบราชการเช่นเดิม ซึ่งทำให้ขาดความคล่องตัวในการดำเนินงาน จึงได้มีความพยายามที่จะนำมหาวิทยาลัยออกนอกระบบราชการเรื่อยมา (วิจิตร ศรีสอาน, 2559)

ในปัจจุบันพนักงานมหาวิทยาลัยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท เช่นเดียวกับข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา ได้แก่ ตำแหน่งวิชาการ ตำแหน่งประเภทผู้บริหาร และตำแหน่งประเภททั่วไป วิชาชีพเฉพาะ หรือเชี่ยวชาญเฉพาะ (พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ฉบับที่ 2) 2551, 2551) ซึ่งพนักงานมหาวิทยาลัยแต่ละประเภทยังมีความสำคัญแตกต่างกัน โดยเฉพาะพนักงานที่มีตำแหน่งประเภททั่วไป ซึ่งเป็นตำแหน่งที่จะต้องปฏิบัติหน้าที่หลากหลายภาระงาน โดยเฉพาะงานประจำที่ต้องปฏิบัติและคอยต้อนรับให้การช่วยเหลือ บริการผู้ที่มาติดต่อกับมหาวิทยาลัย ซึ่งผู้ที่มีหน้าที่ดังกล่าวจะต้องมีความรักและเมตตาปรารถนาดีต่อผู้มารับบริการ ดังผลการศึกษาวิจัยของ อุทิศ การเพียร ที่พบว่า ความคิดเห็นของบุคลากรตำแหน่งปฏิบัติการวิชาชีพและบริหารทั่วไป ต่อการบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหาร 4 โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านเมตตา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.99 ด้านกรุณา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.95 ด้านมุทิตา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84 ด้านอุเบกขา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84 ตามลำดับ

(อุทิศ การเพียร, 2558) และได้เสนอแนะแนวทางการนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในบริหารงานบุคลากรในทัศนะของบุคลากรตำแหน่งปฏิบัติการวิชาชีพและบริหารทั่วไป โดยควรส่งเสริมการนำหลักพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย ด้านเมตตา ด้านกรุณา ด้านมุทิตา ด้านอุเบกขา ไปใช้ในการบริหารงานบุคลากรให้มากขึ้นเพื่อปรับปรุงและพัฒนาการทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และควรปลูกฝังด้านจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นกับบุคลากรหรือพนักงานมหาวิทยาลัย เพราะจิตสาธารณะจะสามารถส่งเสริมให้องค์กรมีการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ และสร้างองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งความสุข สอดคล้องกับแนวคิดของ อมรรัตน์ เจริญชัย ที่ว่า จิตสาธารณะหมายถึง การแสดงความห่วงใยต่อสังคมการปฏิบัติตนของบุคคลที่มีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม เราทุกคนต้องมีจิตสาธารณะ ถ้าทำสิ่งใดแล้วเกิดความเสียหายแก่ส่วนรวม สิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ (อมรรัตน์ เจริญชัย, 2550)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการส่งเสริมจิตสาธารณะเชิงพุทธของบุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาจิตสาธารณะของบุคลากรในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ให้โดดเด่นและมีชื่อเสียงที่ก้าวไกลในสังคมโลกอย่างยั่งยืน และสามารถนำไปบูรณาการและประยุกต์ใช้ในมหาวิทยาลัยในประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาจิตสาธารณะเชิงพุทธของบุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมจิตสาธารณะเชิงพุทธของบุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
3. เพื่อเสนอรูปแบบการส่งเสริมจิตสาธารณะเชิงพุทธของบุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Research Method) ศึกษาการวิจัยเชิงปริมาณเป็นงานวิจัยหลัก และศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นงานวิจัยสนับสนุน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาจิตสาธารณะเชิงพุทธของบุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับจิตสาธารณะเชิงพุทธของบุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ได้แก่ หนังสือ ตำรา บทความ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ และจากเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบศึกษาเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา
2. แจกแบบสอบถามเกี่ยวกับจิตสาธารณะเชิงพุทธของบุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

ประชากร ได้แก่ บุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ จำนวน 29 แห่ง จำนวน 99,335 คน (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2562) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ โดยกำหนดสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยการเปิดตารางของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) กำหนดให้สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ 0.5 ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% และระดับความเชื่อมั่น 95% ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 384 คน เก็บข้อมูลโดยใช้ แบบสอบถาม ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ ตามแบบ ลิเคิร์ต (Likert, R., 1967) และใช้เกณฑ์ของ Best, J. W. (Best, J. W., 1970) ในการแปลความ โดยแบบสอบถามได้ผ่านการตรวจสอบพิจารณาคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านจิตสาธารณะ ด้านพระพุทธศาสนา และด้านการบริหารการศึกษา และมีประสบการณ์ไม่ต่ำกว่า 5 ปี แบบสอบถามผ่านการวิเคราะห์ หาค่าความเที่ยง (Reliability) มีค่าความเที่ยงรวมทั้งฉบับเท่ากับ 0.889 ซึ่งเป็นค่าความเที่ยงที่อยู่ในระดับสูง และมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้เก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติการหาค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. สัมภาษณ์ผู้บริหารมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ จำนวน 10 รูป/คน ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจงคุณสมบัติ ได้แก่ เป็นผู้บริหารมหาวิทยาลัย และมีประสบการณ์ในการบริหารอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 5 ปี วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบการส่งเสริมจิตสาธารณะเชิงพุทธของบุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มี 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. ยกร่างรูปแบบการส่งเสริมจิตสาธารณะเชิงพุทธของบุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ อันเป็นผลที่ได้สืบเนื่องจากขั้นตอนที่ 1 ได้รูปแบบการส่งเสริมจิตสาธารณะเชิงพุทธของบุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ฉบับร่างที่ 1)

2. พัฒนารูปแบบโดยการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (Focus Group Discussion) จำนวน 10 รูป/คน เป็นกลุ่มปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการส่งเสริมจิตสาธารณะเชิงพุทธของบุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ได้แก่ กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านจิตสาธารณะ กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา และกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 นำเสนอรูปแบบการส่งเสริมจิตสาธารณะเชิงพุทธของบุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

หลังจากผ่านการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 10 รูป/คน และหลังจากนั้นได้สังเคราะห์ข้อมูลออกมาเป็นรูปแบบการส่งเสริมจิตสาธารณะเชิงพุทธของบุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ออกมาเป็นฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัย

1 ผลการศึกษาจิตสาธารณะเชิงพุทธของบุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ผลการวิจัยพบว่า จิตสาธารณะเชิงพุทธของบุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ทั้ง 3 ด้าน โดยภาพรวมบุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีความคิดเห็นต่อจิตสาธารณะเชิงพุทธของบุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ อยู่ในระดับมาก รายละเอียดดังปรากฏในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของผู้ตอบแบบสอบถาม ตามความคิดเห็นเกี่ยวกับจิตสาธารณะเชิงพุทธของบุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ทั้ง 3 ด้าน

n = 384			
ตัวแปรที่ศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านการหลีกเลี่ยงการใช้ หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความเสียหายต่อสมบัติของส่วนรวม	4.13	0.592	มาก
2. ด้านการถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวม	4.09	0.365	มาก
3. ด้านการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมในมหาวิทยาลัยที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน	3.98	0.451	มาก
รวม	4.07	0.350	มาก

จากตารางที่ 1 บุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐมีความคิดเห็นต่อจิตสาธารณะเชิงพุทธของบุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ทั้ง 3 ด้าน โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = 0.350) สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านการหลีกเลี่ยงการใช้ หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความเสียหายต่อสมบัติของส่วนรวม ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.592) ด้านการถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวม ($\bar{X} = 4.09$, S.D. = 0.365) และ ด้านการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมในมหาวิทยาลัยที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.451) ตามลำดับ

2. พัฒนารูปแบบการส่งเสริมจิตสาธารณะเชิงพุทธของบุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ได้แก่ 1) สภาพแวดล้อม คือ สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกต้องเอื้ออำนวย เช่น วัสดุทัศน พันธ์กิจ 2) หลักการ คือ ความหมายของจิตสาธารณะ ใน 6 ข้อ 3) วัตถุประสงค์ ความสำคัญของจิตสาธารณะ 2 ด้าน คือ ความรับผิดชอบต่อตนเอง และความรับผิดชอบต่อสังคม

ส่วนที่ 2 ตัวแบบ ประกอบด้วย 1) ระบบงาน ได้แก่ องค์ประกอบของจิตสาธารณะ คือ 1) การหลีกเลี่ยงการใช้ หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความเสียหายต่อ

สมบัติของส่วนรวม 2) การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวม 3) การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมในมหาวิทยาลัยที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน และหลักสังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ที่เป็นวิธีปฏิบัติเพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจของคนให้เกิดความรักความสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลทุกคนร่วมสร้างสรรค์ ประสานสังคมให้ดีขึ้น เป็นบ่อเกิดแห่งความสามัคคี และโครงการจิตอาสาพระราชทาน 904 2) กระบวนการจัดการ คือ การสร้างจิตสาธารณะ มี 4 ขั้นตอน

ส่วนที่ 3 ขั้นตอนการนำไปใช้ ประกอบด้วย 1) โครงสร้าง 2) การตัดสินใจ การเสริมสร้างจิตสาธารณะในตนเอง 4 ข้อ 3) แนวทางการประเมิน คือ คุณลักษณะของบุคคลที่มีจิตสำนึกสาธารณะ 4 ด้าน

ส่วนที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จ ขึ้นอยู่กับบริบทของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ เช่น ความพร้อมของมหาวิทยาลัยในการจัดโครงการหรือกิจกรรมส่งเสริมจิตสาธารณะ นโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

3. เสนอรูปแบบการส่งเสริมจิตสาธารณะเชิงพุทธของบุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ได้แก่

ส่วนที่ 1 ส่วนนำ

1. สภาพแวดล้อม (Environment) ได้แก่ สภาพทั่วไปที่มีผลต่อการนำเอารูปแบบไปใช้ สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกต้องเอื้ออำนวย เช่น วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ ยุทธศาสตร์ นโยบายของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐแต่ละแห่ง รวมถึงนโยบายของภาครัฐและโครงการของเอกชน ความแตกต่างระหว่างตำแหน่งหน้าที่ โอกาสและสภาพร่างกาย

2. หลักการ (Principle) ได้แก่ แนวคิดพื้นฐานและเงื่อนไขการนำไปใช้ เงื่อนไขที่จะทำให้การนำรูปแบบไปใช้ประสบผลสำเร็จ และข้อระมัดระวังเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น โดยความหมายของจิตสาธารณะที่แท้จริง ได้แก่ 1) พฤติกรรมที่รู้จักดูแลเอาใจใส่และกระทำการอันเป็นประโยชน์ แก่ส่วนรวม 2) มีความรักและความรู้สึกเป็นเจ้าของสาธารณะร่วมกัน 3) รักษาสมบัติส่วนรวม ไม่ทำลายสมบัติของส่วนรวม 4) พร้อมทั้งจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ 5) รับผิดชอบต่อปัญหาที่เกิดขึ้นและมีส่วนร่วมในการหาแนวทางแก้ไข 6) รวมทั้งติดตามประเมินผลปัญหานั้น ตลอดจนอาสาทำบางอย่างเพื่อส่วนรวมด้วยความสมัครใจ

3. วัตถุประสงค์ (Object) ได้แก่ เป้าหมายในการพัฒนารูปแบบขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเพื่อให้การดำเนินงานเกิดผลดีอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีความสำคัญของจิตสาธารณะ 2 ด้าน คือ ความรับผิดชอบต่อตนเอง และความรับผิดชอบต่อสังคม ได้แก่

3.1 ความรับผิดชอบต่อตนเอง จิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อตนเอง นับว่าเป็นพื้นฐานต่อความรับผิดชอบต่อสังคม ตัวอย่างความรับผิดชอบต่อตนเอง

3.2 ความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นการช่วยเหลือสังคม ไม่ทำให้ผู้อื่นหรือสังคมเดือดร้อน ได้รับความเสียหาย

ส่วนที่ 2 ตัวแบบ

1. ระบบงาน (System) ทำงานร่วมกันของระบบเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่กำหนดไว้ ได้แก่

1.1 องค์ประกอบของจิตสาธารณะ คือ 1) การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความเสียหายต่อสมบัติของส่วนรวม 2) การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวม 3) การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมในมหาวิทยาลัยที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน และหลักสังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ที่เป็นวิธีปฏิบัติเพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจของคนให้เกิดความรักความสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลทุกคน ร่วมสร้างสรรค์ ประสานสังคมให้ดีงาม เป็นบ่อเกิดแห่งความสามัคคี

1.2 โครงการจิตอาสาพระราชทาน 904 เป็นโครงการที่เกิดขึ้นจากน้ำพระราชหฤทัยอันเปี่ยมล้นด้วยพระเมตตาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงทุ่มเทพระวรกาย ปฏิบัติพระราชกรณียกิจนานัปการ โดยคำนึงถึงความอยู่ดีมีสุขของราษฎรเป็นสำคัญ และทรงมีพระราชปณิธานที่จะสืบสาน รักษา และต่อยอด โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของพระบรมราชชนกที่ได้ทรงพระราชทานไว้เป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาประเทศ โดยพระราชทานโครงการดังกล่าว เพื่อส่งเสริมให้พสกนิกรชาวไทยทุกคน มีความเสียสละ และความสมัคสมานสามัคคี ในการสร้างสรรค์ความดี เพื่อประโยชน์แก่ประเทศชาติ และได้ทรงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานชื่อของจิตอาสาเราทำความดี ด้วยหัวใจและภาพการ์ตูนฝีพระหัตถ์จิตอาสาใหม่ เพื่อทดแทนชื่อเดิม โดยใช้ชื่อว่า “จิตอาสาพระราชทาน 904 วปร.”

2. กระบวนการจัดการ (Management Process) ได้แก่ วิธีการดำเนินงานกิจกรรม และอื่น ๆ ที่ต้องดำเนินการเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ได้แก่ การสร้างจิตสาธารณะ มี 4 ขั้นตอน คือ

2.1 ปลุกฝังให้ตระหนักถึงความสำคัญของจิตสาธารณะเกิดจากการที่ได้รับการปลุกฝังมาตั้งแต่เด็กจากครอบครัวและสถานศึกษาและสร้างจิตสำนึกโดยมีกิจกรรมที่ให้การช่วยเหลือและเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น

2.2 การเตรียมความพร้อม ทั้งด้านร่างกายจิตใจด้านความรู้และการติดต่อสื่อสาร การที่จะเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการให้บริการในชุมชนพร้อมทั้งทักษะในการติดต่อสื่อสาร กับผู้อื่น

2.3 การสร้างความเชื่อมั่นในตน การจะเกิดความเชื่อมั่นในตนเองที่เกิดจิตสาธารณะของตนเองควรมีกิจกรรมที่เป็นการช่วยเหลือและทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น

2.4 การเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ประสบการณ์ต่อการพัฒนา
ด้านจิตสาธารณะ คือ เข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่องทำให้ได้รับการพัฒนาให้เป็นคนเก่ง
คนดี และใช้ชีวิตอย่างมีความสุขและเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง

ส่วนที่ 3 ขั้นตอนการนำไปใช้

1. โครงสร้าง (Structure) ได้แก่ ความเชื่อมโยงซึ่งกันและกันของ
องค์ประกอบต่าง ๆ ที่จะช่วยให้รูปแบบสามารถใช้ได้ผลการสร้างจิตสาธารณะแก่นักเรียน
เป็นสิ่งจำเป็นและมีคุณค่า การบ่มเพาะอาจต้องใช้เวลา ความอดทน ต้องสร้างความตระหนัก
แก่ ผู้ปฏิบัติให้เชื่อในคุณค่าที่จะเกิดขึ้นและจะต้องพัฒนาไปเรื่อย ๆ จนถึงวัยรุ่นและเป็นผู้ใหญ่
 อีกทั้งยังมีการเรียนรู้ด้านวินัยจากวัฒนธรรม ซึ่งต้องใช้กลยุทธ์ที่หลากหลาย เช่น การใช้บทบาท
ของผู้นำ การใช้การสื่อสารแบบรวมศูนย์ การใช้กระบวนการศึกษาเรียนรู้ การใช้บทบาทของ
สื่อมวลชน การใช้สถานการณ์ จำลองผสมกับเทคนิคการประเมินผลจากสภาพจริง
 การใช้บทบาทสมมติกับตัวแบบ การใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ผ่านสื่อหนังสือเรียนเล่มเล็ก
เชิงวรรณกรรม การเสนอตัวแบบผ่านการ์ตูน การใช้วิถีทัศน์ละครหุ่นเชิดเป็นตัวแบบ
 การใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ดีอื่น ๆ รวมทั้งการใช้ตัวแบบที่เป็นตัวอย่างที่ดีในสังคม เป็นต้น

2. การตัดสินใจ (Decision Making) หมายถึง กระบวนการเลือกทางเลือกใด
ทางเลือกหนึ่ง จากหลาย ๆ ทางเลือกที่ได้พิจารณา หรือประเมินอย่างดีแล้วว่า เป็นทางให้
บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของรูปแบบ คือ การเสริมสร้างจิตสาธารณะในตนเอง

2.1 สร้างวินัยในตนเอง ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในระบบ
ประชาธิปไตย รู้ถึงขอบเขตของสิทธิ เสรีภาพหน้าที่ ความรับผิดชอบ ต่อตนเองและสังคม

2.2 ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม ตระหนักเสมอว่าตนเอง คือ
ส่วนหนึ่งของสังคมต้องมีความรับผิดชอบในการรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเรื่องของส่วนรวม
ทั้งต่อประเทศชาติ และโลกใบนี้

2.3 ตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสังคม ให้ถือว่า
เป็นปัญหาของตนเอง เช่นกันอย่างหลีกเลี่ยง ไม่ได้ ต้องช่วยกันแก้ไข เช่น ช่วยกันดำเนินการให้
โรงงานอุตสาหกรรมสร้างบ่อกักน้ำทิ้งก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ

2.4 ยึดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต เพราะหลักธรรมหรือคำสั่งสอน
ในทุกศาสนาที่นับถือ สอนให้คนทำความดีทั้งสิ้น ถ้าปฏิบัติได้จะทำให้ตนเองมีความสุข
นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมด้วยทำให้เราสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

3. แนวทางการประเมิน การกำหนดแนวทางและเครื่องมือในการประเมินผล
รูปแบบ เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบว่ารูปแบบทำหน้าที่ตามที่ออกแบบไว้มากน้อยเพียงใด
ต้องอาศัยคุณลักษณะของบุคคลที่มีจิตสำนึกสาธารณะ ได้แก่

3.1 การทุ่มเทและอุทิศตน มีความรับผิดชอบต่อสังคม บุคคล
ไม่เพียงแต่ปฏิบัติตามสิทธิเท่านั้น แต่ต้องปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือให้บริการแก่บุคคลอื่น เพื่อพัฒนา

สังคมด้วย อาทิ ถ้าต้องการให้ผู้แทนราษฎรมีความรับผิดชอบต่อความต้องการและประโยชน์ของประชาชนประชาชนก็ต้องให้ความใส่ใจและติดตาม ไม่เพียงทำการหย่อนบัตรเลือกตั้งเท่านั้นต้องเสียสละเวลาให้ในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการเมืองระดับท้องถิ่นและในสถาบันต่าง ๆ

3.2 เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล จากกระแสปัจเจกชนนิยมส่งผลให้คน ในสังคมมีลักษณะปิดกั้นตนเอง ไม่ไว้วางใจผู้อื่น เลือกคบเฉพาะกลุ่มที่มีความเหมือนกันไม่สนใจการเมืองทำให้ไม่สามารถปฏิบัติการกิจของสังคม เพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวมเกิดข้อขัดแย้งการยุติข้อขัดแย้งโดยการฟังเสียงข้างมาก ไม่นำไปสู่ประโยชน์ของส่วนรวม ดังนั้นผู้มีจิตสำนึกสาธารณะต้องเป็นพลเมืองในฐานะที่เป็นเอกลักษณ์ทางการเมืองสมัยใหม่ มีความอดทนตระหนักรู้ว่าการมีส่วนร่วมไม่ทำให้ได้อย่างที่ต้องการเสมอไป ต้องเคารพและยอมรับความแตกต่างที่หลากหลายและหาวิธีอยู่ร่วมกับความขัดแย้งโดยการแสวงหาทางออกร่วมกัน การจำแนกประเด็นปัญหา การใช้เหตุผลในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การตัดสินใจ ต้องมีการพูดแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันให้มากที่สุด เพื่อหาข้อยุติสร้างการเข้าร่วมรับรู้ ตัดสินใจและผนึกกำลังให้เกิดการยอมรับจากทุกฝ่าย

3.3 คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม คนในสังคมต้องคิดถึงการเมืองในฐานะกิจการเพื่อส่วนรวมและเพื่อคุณธรรมมากขึ้น

3.4 การลงมือกระทำ การวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นเพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำให้สถานการณ์ดีขึ้นต้องลงมือกระทำ โดยเริ่มจากครอบครัวในการวางพื้นฐานให้การอบรมด้านจริยธรรมของพลเมือง สถาบันการศึกษาไม่เพียงเป็นสถานที่ฝึกทักษะและให้ความรู้ต้องรับช่วงต่อการสร้างค่านิยมที่เหมาะสมต่อจากครอบครัวรวมทั้ง เครือข่ายสังคมที่เกิดขึ้น ระหว่างเพื่อนบ้าน ที่ทำงาน สโมสร สมาคมต่าง ๆ เชื่อมโยงบุคคลที่สนใจเรื่องของตนเข้าเป็น กลุ่มที่ใส่ใจผู้อื่น ช่วยดำรงรักษาประชาคม สังคมและกฎจริยธรรม รวมทั้งสถาบันที่มีอิทธิพลสูงต่อสังคมคือ สถาบันศาสนาและสื่อมวลชนนับว่า มีบทบาทสำคัญในการร่วมสร้างให้สังคมเข้มแข็ง

ส่วนที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จ ขึ้นอยู่กับบริบทของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ เช่น ความพร้อมของมหาวิทยาลัยในการจัดโครงการหรือกิจกรรมส่งเสริมจิตสาธารณะ นโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

อภิปรายผล

ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลเกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมจิตสาธารณะเชิงพุทธของบุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาจิตสาธารณะเชิงพุทธของบุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ผลการวิจัยพบว่า จิตสาธารณะเชิงพุทธของบุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ทั้ง 3 ด้าน

โดยภาพรวมบุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐมีความคิดเห็นต่อจิตสาธารณะเชิงพุทธของบุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการหลีกเลี่ยงการใช้ หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความเสียหายต่อสมบัติของส่วนรวม ด้านการถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวม และ ด้านการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมในมหาวิทยาลัยที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นว่าบุคลากรของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐมีจิตสาธารณะในการหลีกเลี่ยงการใช้ หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความเสียหายต่อสมบัติของส่วนรวม การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวม การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมในมหาวิทยาลัยที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรพรม พรคพวก ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 ในสหวิทยาเขตกรุงเทพมหานครตะวันออกกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ตัวแปรปัจจัยทั้ง 5 ตัวคือการรับรู้ความสามารถของตนเอง การคล้อยตามผู้อื่น สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อนและการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยกับ จิตสาธารณะโดยรวมมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ตัวแปรปัจจัย ทั้ง 5 ตัวกับจิตสาธารณะรายด้านทั้งสามด้าน ได้แก่ ด้านการหลีกเลี่ยงการใช้ ด้านการถือเป็นหน้าที่และด้านการเคารพสิทธิการใช้ที่วิเคราะห์แบบตัวพหุนามมีความสัมพันธ์กันและค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณที่วิเคราะห์แบบตัวแปรเอกนามระหว่างตัวแปรปัจจัยกับ จิตสาธารณะรายด้านมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ทุกค่าและค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะรายด้านทั้งสามด้านมากที่สุดคือการรับรู้ความสามารถของตนโดยส่งผลทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (พรพรม พรคพวก, 2550) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิศัลย์ โฆษิตานนท์ ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาสำนึกสาธารณะของประชาชนในชุมชนเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า สภาพที่เป็นลักษณะของการมีจิตสำนึกสาธารณะของประชาชน 3 ลักษณะ คือ 1) การไม่ทำสิ่งที่ก่อให้เกิดปัญหาแก่ส่วนรวมขึ้นในชุมชน 2) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน และ 3) การมีน้ำใจเอื้ออาทรต่อการค้นหาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ พบว่า มี 2 ด้านประกอบด้วยปัจจัยภายใน ได้แก่ ความต้องการส่วนบุคคล สถานภาพทางสังคม ความสามารถในการใช้วิจารณญาณและตัดสินใจ และประสบการณ์ ความรับผิดชอบและทัศนคติ ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ การมีปฏิสัมพันธ์ในสังคมและการขัดเกลาทางสังคมการเรียนรู้และรับรู้ข้อมูลข่าวสาร โครงสร้างและสถาบันทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น กฎระเบียบในสังคม บทบาทผู้นำและการบริหารจัดการและจัดกิจกรรมในชุมชน ส่วนรูปแบบการพัฒนาสำนึกสาธารณะของประชาชนในชุมชนเมือง พบว่า ประกอบด้วย แนวทางและกลวิธี ซึ่งมีแนวทางที่สำคัญ 8 ประการ คือ 1) การสร้างข้อตกลงร่วมกัน 2) การสร้างกระบวนการเรียนรู้ 3) การสร้างและส่งเสริมผู้นำ 4) การรวมกลุ่มหรือจัดตั้งองค์กรของ

ประชาชน 5) การรักษามรดกประเพณีร่วมกัน 6) การบริหารจัดการในชุมชน 7) การจัดกิจกรรมในชุมชน 8) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรภายนอก (วิศัลย์ โฆษิตานนท์, 2550)

2. พัฒนารูปแบบการส่งเสริมจิตสาธารณะเชิงพุทธของบุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ได้แก่ 1) สภาพแวดล้อม คือ สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกต้องเอื้ออำนวย เช่น วิสัยทัศน์ พันธกิจ 2) หลักการ คือความหมายของจิตสาธารณะใน 6 ข้อ 3) วัตถุประสงค์ ความสำคัญของจิตสาธารณะ 2 ด้าน คือ ความรับผิดชอบต่อตนเอง และความรับผิดชอบต่อสังคม ส่วนที่ 2 ตัวแบบ ประกอบด้วย 1) ระบบงาน ได้แก่ องค์ประกอบของจิตสาธารณะ คือ 1) การหลีกเลี่ยงการใช้ หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความเสียหายต่อสมบัติของส่วนรวม 2) การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวม 3) การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมในมหาวิทยาลัยที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน และหลักสังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ที่เป็นวิธีปฏิบัติเพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจของคนให้เกิดความรัก ความสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลทุกคน ร่วมสร้างสรรค์ ประสานสังคมให้ดีงาม เป็นบ่อเกิดแห่งความสามัคคี และ โครงการจิตอาสาพระราชทาน 904 2) กระบวนการจัดการ คือ การสร้างจิตสาธารณะ มี 4 ขั้นตอน ส่วนที่ 3 ขั้นตอนการนำไปใช้ ประกอบด้วย 1) โครงสร้าง 2) การตัดสินใจ การเสริมสร้างจิตสาธารณะในตนเอง 4 ข้อ 3) แนวทางการประเมิน คือ คุณลักษณะของบุคคลที่มีจิตสำนึกสาธารณะ 4 ด้าน และส่วนที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จขึ้นอยู่กับบริบทของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ เช่น ความพร้อมของมหาวิทยาลัยในการจัดโครงการหรือกิจกรรมส่งเสริมจิตสาธารณะ นโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ โดยผลการวิจัยนี้ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญชลี ยิ่งรักพันธุ์ ได้ศึกษาเรื่องผลการใช้สถานการณ์จำลองผสมผสานกับเทคนิคการประเมินผลจากสภาพจริงเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ 3 องค์ประกอบ คือ ด้านการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม ด้านการหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำ ที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อสมบัติของส่วนรวมและด้านการ ถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวม โดยการศึกษาชั้นเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 1 ปีการศึกษา 2549 จำนวน 40 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้ระยะเวลาในการทดลองจำนวน 6 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 วัน วันละ 50 นาที เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมใช้โปรแกรมการใช้อ้างอิงสถานการณ์จำลองผสมผสานกับเทคนิคการ ประเมินผลจากสภาพจริง แบบสังเกตพฤติกรรมจิตสาธารณะ แบบบันทึกพฤติกรรมจิตสาธารณะ แบบสัมภาษณ์ และแบบทดสอบจิตสาธารณะ ผลการศึกษพบว่า นักเรียนชั้นที่ได้รับการใช้ สถานการณ์จำลองผสมผสานกับเทคนิคการประเมินผล จากสภาพจริง มีการเปลี่ยนแปลงของคะแนนจิตสาธารณะเฉลี่ยโดยรวม ก่อนทดลอง หลังทดลองและหลังทดลอง 1 สัปดาห์ สูงขึ้น (อัญชลี ยิ่งรักพันธุ์, 2550)

3. รูปแบบการส่งเสริมจิตสาธารณะเชิงพุทธของบุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐได้แก่

ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ได้แก่ 1) สภาพแวดล้อม คือ สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกต้องเอื้ออำนวย เช่น วิสัยทัศน์ พันธกิจ 2) หลักการ คือความหมายของจิตสาธารณะใน 6 ข้อ 3) วัตถุประสงค์ ความสำคัญของจิตสาธารณะ 2 ด้าน คือ ความรับผิดชอบต่อตนเองและความรับผิดชอบต่อสังคม

ส่วนที่ 2 ตัวแบบ ประกอบด้วย 1) ระบบงาน ได้แก่ องค์ประกอบของจิตสาธารณะ คือ 1) การหลีกเลี่ยงการใช้ หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความเสียหายต่อสมบัติของส่วนรวม 2) การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวม 3) การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมในมหาวิทยาลัยที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน และหลักสังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ที่เป็นวิธีปฏิบัติเพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจของคนให้เกิดความรักความสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลทุกคน ร่วมสร้างสรรค์ ประสานสังคมให้ดีขึ้น เป็นบ่อเกิดแห่งความสามัคคี โดยการเสียสละ การสอนงานและให้ความรู้แก่บุคลากรด้วยกัน พูดอย่างไรให้น่าฟัง มีเหตุมีผล มีความเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนร่วมงาน ต้องคำนึงถึงหน้าที่การงานของเรา ปล่อยวาง การให้อภัยซึ่งกันและกัน การใช้ถ้อยคำที่สุภาพ การประพฤติเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง รู้จักวางตนให้เหมาะสม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ถือว่าเป็นคุณธรรมของจิตอาสา สอนให้คนมีน้ำใจในกิจกรรมส่วนรวม การให้ความช่วยเหลือเป็นกัลยาณมิตร ส่งเสริมให้บุคลากรร่วมกิจกรรม เช่น โครงการจิตอาสาพระราชทาน 904 เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมและองค์กรอย่างมีความสุขส่งเสริมให้องค์กรเกิดมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิผลต่อไป 2) กระบวนการจัดการ คือ การสร้างจิตสาธารณะมี 4 ขั้นตอน

ส่วนที่ 3 ขั้นตอนการนำไปใช้ ประกอบด้วย 1) โครงสร้าง 2) การตัดสินใจ การเสริมสร้างจิตสาธารณะในตนเอง 4 ข้อ 3) แนวทางการประเมิน คือ คุณลักษณะของบุคคลที่มีจิตสำนึกสาธารณะ 4 ด้าน

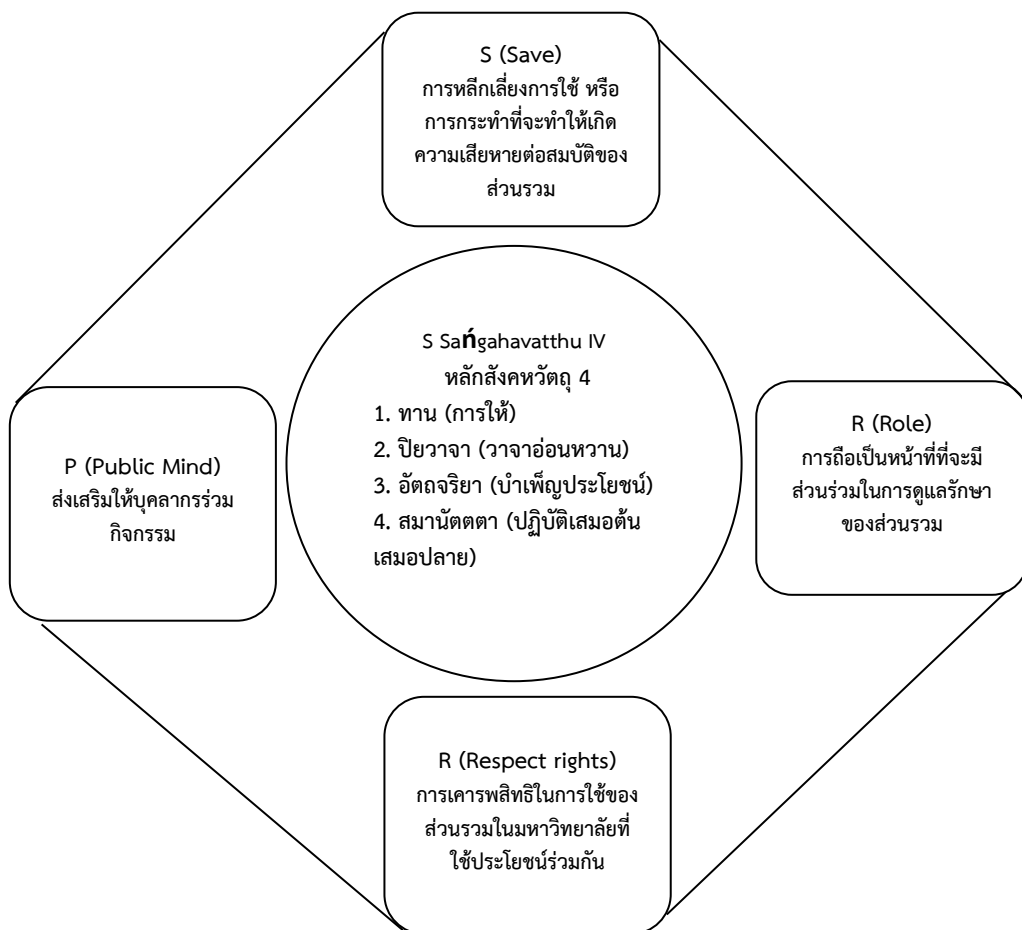
ส่วนที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จขึ้นอยู่กับบริบทของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ เช่น ความพร้อมของมหาวิทยาลัยในการจัดโครงการหรือกิจกรรมส่งเสริมจิตสาธารณะ นโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ โดยผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับเทิดเกียรติ บรรจง ได้ศึกษาเรื่องการศึกษากิจกรรมและจิตลักษณะที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์และค่าน้ำหนักระหว่างตัวแปรกิจกรรมและจิตลักษณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ศึกษาความสัมพันธ์และค่าน้ำหนักระหว่างตัวแปรกิจกรรมและจิตลักษณะรายด้าน ผลการวิจัย พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในของตัวแปรกิจกรรมและ จิตลักษณะมีค่าอยู่ระหว่าง .06 ถึง .78 โดยคู่ที่มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ที่ระดับ .01 สูงสุด ได้แก่ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์กับการรับรู้ความสามารถของตน ($r = .78$) ความสัมพันธ์กันน้อยที่สุด ได้แก่ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ($r = .06$) โดยมีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างจิตสาธารณะรายด้านมีค่าอยู่ระหว่าง (.48 - .61) ซึ่งทุกคู่มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมและจิตลักษณะ รายด้านกับจิตสาธารณะโดยรวมมีค่าอยู่ระหว่าง (.17 - .53) ซึ่งทุกคู่มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณแบบตัวแปรตามเอเอนาม (MR) ระหว่างกิจกรรมและจิตลักษณะรายด้านกับจิตสาธารณะมีค่าเท่ากับ .53 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สามารถอธิบายร่วมกันได้ 29.0 % โดยค่าน้ำหนักความสำคัญสัมพันธ์ของกิจกรรมและจิตลักษณะที่ส่งผลทางบวกต่อจิตสาธารณะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ ลักษณะมุ่งอนาคต (x1) ส่วนค่าน้ำหนักความสำคัญสัมพันธ์ของกิจกรรมและจิตลักษณะที่ส่งผลทางบวกต่อจิตสาธารณะอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (x2) การรับรู้ความสามารถของตน (x3) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (x4) และกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการ (x5) เมื่อพิจารณาจิตสาธารณะรายด้านพบว่าค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวแปรตามสามด้านและค่าสหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างกิจกรรมและจิตลักษณะรายด้านกับ จิตสาธารณะด้านการใช้ ด้านการถือเป็นหน้าที่ และด้านการเคารพสิทธิ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .44 , .54 และ .45 ตามลำดับซึ่งทุกด้านมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กิจกรรมและจิตลักษณะที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะด้านการใช้ ได้แก่ ลักษณะการมุ่งอนาคต โดยส่งผลทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าน้ำหนักความสำคัญเท่ากับ .49 ส่วนแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การรับรู้ความสามารถของตน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการส่งผลทางบวกอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ กิจกรรมและจิตลักษณะ ที่ส่งผลต่อ จิตสาธารณะด้านการถือเป็นหน้าที่ ได้แก่ ลักษณะมุ่งอนาคต โดยส่งผลทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 มีค่าน้ำหนักความสำคัญเท่ากับ .47 ส่วนแรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์ การรับรู้ความสามารถของตน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและกิจกรรม การเรียน การสอนแบบบูรณาการส่งผลทางบวกอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ กิจกรรมและจิตลักษณะที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะด้านการเคารพสิทธิ ได้แก่ ลักษณะการมุ่งอนาคตและการรับรู้ความสามารถของตนโดยส่งผลทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าน้ำหนักความสำคัญเท่ากับ .38 และ .25 ตามลำดับ ส่วน แรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการส่งผลทางบวกอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (เทิดเกียรติ บรรจง, 2554)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย
“SSRRP Model”

ภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมจิตสาธารณะเชิงพุทธของบุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ” คือ “SSRRP Model” ซึ่งอธิบายในรายละเอียด ดังนี้

S Save หมายถึง การหลีกเลี่ยงการใช้ หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความเสียหายต่อสมบัติของส่วนรวม

R Role หมายถึง การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวม

R Respect rights หมายถึง การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม
ในมหาวิทยาลัยที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน

S Saṅgahavatthu IV หมายถึง หลักสังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นหลักคำสอน
ในพระพุทธศาสนา ที่เป็นวิธีปฏิบัติเพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจของคนให้เกิดความรักความสงเคราะห์
ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลทุกคน ร่วมสร้างสรรค์ ประสานสังคมให้ตั้งงาม
เป็นบ่อเกิดแห่งความสามัคคี โดยการเสียสละ การสอนงานและให้ความรู้แก่บุคลากรด้วยกัน
พูดอย่างไรให้น่าฟัง มีเหตุมีผล มีความเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนร่วมงาน ต้องคำนึงถึงหน้าที่การงานของเรา
ปล่อยวาง การให้อภัยซึ่งกันและกัน การใช้ถ้อยคำที่สุภาพ การประพฤติเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
เป็นที่ตั้ง รู้จักวางตนให้เหมาะสม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ถือว่าเป็นคุณธรรมของจิตอาสา
สอนให้คนมีน้ำใจในกิจกรรมส่วนรวม การให้ความช่วยเหลือเป็นกัลยาณมิตร

P Public Mind หมายถึง ส่งเสริมให้บุคลากรร่วมกิจกรรม เช่น โครงการ
จิตอาสาพระราชทาน 904 คือ จิตอาสาพัฒนา จิตอาสาเฉพาะกิจ จิตอาสาภัยพิบัติเพื่อการ
อยู่ร่วมกันในสังคมและองค์กรอย่างมีความสุขส่งเสริมให้องค์กรเกิดมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน
ในการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพต่อไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1) จิตสาธารณะเชิงพุทธของบุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ โดยภาพรวม
ทั้ง 3 ด้านพบว่า บุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีความคิดเห็นต่อจิตสาธารณะเชิงพุทธ
ของบุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยปลูกฝังลักษณะ
นิสัย จิตสำนึกการให้เห็นคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ สิ่งที่เป็นพื้นฐาน สร้างความรู้สึกว่าเราเป็นเจ้าของ
ทรัพย์สินนั้น ๆ มีการให้ความรู้และความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ให้คำนึงถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องกับ
ธรรมชาติ การเคารพสิทธิร่วมกัน การเคารพสิทธิ ต้องมีกฎเกณฑ์กติกา คำนึงถึงหน้าที่
ในการจะรักษาทรัพย์สิน 2) พัฒนารูปแบบการส่งเสริมจิตสาธารณะเชิงพุทธของบุคลากร
มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ คือ สภาพแวดล้อม
หลักการ วัตถุประสงค์ ส่วนที่ 2 ตัวแบบ คือ ระบบงาน กระบวนการจัดการ ส่วนที่ 3 ขั้นตอน
การนำไปใช้ คือ โครงสร้าง การตัดสินใจ แนวทางการประเมิน และส่วนที่ 4 เงื่อนไข
ความสำเร็จ 3) เสนอรูปแบบการส่งเสริมจิตสาธารณะเชิงพุทธของบุคลากรมหาวิทยาลัยใน
กำกับของรัฐ ได้แก่ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ สภาพแวดล้อม คือ สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก
ต้องเอื้ออำนวย หลักการ คือความหมายของจิตสาธารณะใน 6 ข้อ วัตถุประสงค์ ความสำคัญ
ของจิตสาธารณะ 2 ด้าน ส่วนที่ 2 ตัวแบบ คือ ระบบงาน องค์ประกอบของจิตสาธารณะ
หลักสังคหวัตถุ 4 และ โครงการจิตอาสาพระราชทาน 904 กระบวนการจัดการ คือ การสร้าง
จิตสาธารณะ มี 4 ขั้นตอน ส่วนที่ 3 ขั้นตอนการนำไปใช้ คือ โครงสร้าง การตัดสินใจ
การเสริมสร้างจิตสาธารณะในตนเอง 4 ข้อ แนวทางการประเมิน คือ คุณลักษณะของบุคคล

ที่มีจิตสำนึกสาธารณะ 4 ด้าน ส่วนที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จขึ้นอยู่กับบริบทของมหาวิทยาลัย ในกำกับของรัฐ ตามองค์ความรู้ “SSRRP Model” การส่งเสริมจิตสาธารณะเชิงพุทธ ผู้วิจัยเสนอข้อเสนอแนะ คือ 1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้บุคลากรไม่ทิ้งเศษขยะ ในสถานศึกษาและบริเวณมหาวิทยาลัยเพื่อสร้างมหาวิทยาลัยสะอาด ปราศจากขยะ 2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้บุคลากรประเมินผลการปฏิบัติตามข้อตกลงที่ร่วมตกลงกันไว้ในหน่วยงานหรือองค์กรเพื่อตรวจสอบการปฏิบัติตามข้อตกลงกระตุ้นจิตสาธารณะร่วมกัน

เอกสารอ้างอิง

- เจียมจิตต์ ไชยลังกา. (2554). การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษา เชียงรายเขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและประเมินผล การศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- เทิดเกียรติ บรรจง. (2554). การศึกษากิจกรรมและจิตลักษณะที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายและการวางแผนสังคม. มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- พรพรหม พรรคพวก. (2550). ปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 ในสหวิทยาเขตกรุงเทพตะวันออก กรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษา มหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2550). ธรรมานุชีวิต. (พิมพ์ครั้งที่ 80). กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวายจำกัด.
- พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ฉบับที่ 2) 2551. (2551). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 125 ตอนที่ 28 ก หน้าที่ 37-38 (5 กุมภาพันธ์ 2551).
- มณฑลี เนื้อทอง. (2556). การหล่อหลอมจิตอาสาผ่านการอบรมขัดเกลาทางสังคมในครอบครัว. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิศัลย์ โฆษิตานนท์. (2550). การพัฒนาสำนึกสาธารณะของประชาชนในชุมชนเมือง จังหวัด เพชรบูรณ์. ใน ดุษฎีนิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- อมรรัตน์ เจริญชัย. (2550). การเสริมสร้างจิตสาธารณะ. วารสารการศึกษาทั่วไป, 7(30), 36-42.
- อัญชลี ยิ่งรักพันธุ์. (2550). ผลการใช้สถานการณ์จำลองผสมกับเทคนิคการประเมินผล จากสภาพจริง เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5.

ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการวัดผลการศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อุทิศ การเพียร. (2558). การบริหารบุคลากรตามหลักพรหมวิหาร 4 ในทัศนะของบุคลากรตำแหน่งปฏิบัติการวิชาชีพและบริหารทั่วไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Best, J. W. (1970). Research in Education. (3 ed.). New jersey: Englewood Cliffs Pretice Hall.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

Likert, R. (1967). The Method of Constructing and Attitude Scale In Reading in Fishbein, M (Ed.), Attitude Theory and Measurement. New York: Wiley & Son.

บทความเรื่องนี้
การวิเคราะห์ความต้องการเพื่อพัฒนาหลักสูตรตามแนวทฤษฎี
การสอนภาษาแบบอรรถลักษณะวิธีเพื่อพัฒนาการเขียนอธิบายความ
เชิงวิจารณ์ของนักเรียนเตรียมทหาร

NEEDS ANALYSIS FOR GENRE-BASED CURRICULUM
DEVELOPMENT TO IMPROVE PRE-CADET STUDENTS' CRITICAL
EXPOSITORY WRITING

เลขหน้า 497-511

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ

วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ เป็นวารสารวิชาการของวัดวังตะวันตกลำเภอเมืองจังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยสงฆ์รวมถึงคณะสงฆ์ไทย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความเฉพาะภาษาไทย โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกวัด ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสารที่คณะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา ทางวารสารกำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน) ดังต่อไปนี้

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับพุทธศาสนา บริหารการศึกษา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 หรือ B5 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตารางต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีกครั้ง ระดับลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน

4) มีบทคัดย่อภาษาไทย จำนวนคำ 300 คำตอบทคัดย่อ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3-5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด

7) การใช้ตัวเลข ค่าย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) **บทคัดย่อ (Abstract)** เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ

2) **บทนำ (Introduction)** ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3) **วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology)** ระบุแบบแผนการวิจัย การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4) **ผลการวิจัย (Results)** เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปแบบตารางหรือแผนภูมิ

5) **อภิปรายผล (Discussion)** เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

6) องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge)

ระบอบองค์ความรู้เป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สาระหรือออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

7) สรุป (Conclusion) / ข้อเสนอแนะ (Recommendation) ระบุ

ข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏใน

บทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (Reference)

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง โดยการกรอกข้อมูลอ้างอิงในฟังก์ชันการอ้างอิง ของโปรแกรม Microsoft Word 2010 เป็นต้นไป เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ / เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า มาด้วย ตัวอย่าง เช่น “คฤกริกษุทั้งหลาย จักร 4 ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่มนุษย์และเทวดาผู้ประกอบเป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไพศาลในโกศ

ทั้งหลาย ต่อกาลไม่นานนัก” (อง.จตุกก. 21/31/37) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นต้น

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างอิงผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ, 2560)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างอิงของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ และเชมณัฐ อินทรสุวรรณ, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างอิงของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ศุศราภรณ์ แต่งตั้งลำและคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคน ให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปัจจุบันมากที่สุด

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Kiarash, A., 2007)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Hersey, P. & Blanchard, K. 2010)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Kiarash, A. et al., 2007)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎก อรรถกถา.// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาสุทนต์ อากาศโร. (2548). เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง/ (เลขหน้าที่ย่าง).// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสุกิจ สุกจินโธ. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย ใน ปิวิตร ว่องวิระ. ทฤษฎี และวิวิธยาของการวิจัยวัฒนธรรม. (หน้า 112). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่/ (ฉบับที่), / เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์- เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ธิดิฐิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อสารานุกรม, / (เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).
สถานที่พิมพ์: / สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทาอาจพันธ์. (2537). หม้อคอกควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

รูปแบบ :

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

รูปแบบ :

ตัวอย่าง :

สมบุญ ตาสนธิ. (2560). กระบวนการและขั้นตอนบรรลุนิยัตถ์ 4 ของพระอริยบุคคล. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

นายมนัส ภาควณิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็น ศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.

รูปแบบ:

ตัวอย่าง :

วรพล ไม้สน (พลังวัชร). (5 พ.ย. 2559). หลักการ วิธีการ เป้าหมาย ในการปรึกษาทาง
โหราศาสตร์. (นางณฐณัช แก้วพลีก, ผู้สัมภาษณ์)

รูปแบบ :

ตัวอย่าง :

ทวีศักดิ์ อุ่นจิตติกุล. (2561). พระพุทธศาสนาเถรวาท จะสืบทอดดำรงอยู่อย่างไร? เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <https://www.dailynews.co.th/article/666936>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562 . เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/>

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.// (ปีที่พิมพ์). // ชื่อเรื่อง (ถ้ามี). // ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า/ (วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.

ธิดาวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 25-31.

สมบุรณ์ ตาสนธิ. (2560). กระบวนการและขั้นตอนบรรลุนิยาม 4 ของพระอรหันตบุคคล. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ). (2555). การจัดการศาสนาและ วัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ. เรียกใช้เมื่อ 4 กันยายน 2556 จาก http://www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?article_id=1304&articlegroup_id=274

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing. (3rd ed.). NY: Harper & Collins.

Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. The Iranian Journal of Allergy, 6 (5), 25-28.

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/JSBA> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง Email : suriya.sur@mcu.ac.th

6. ขั้นตอนการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธหรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสาร ลังค์ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

บทความวิจัย (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt)วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
.....ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด)
.....
.....
.....
.....
.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt) (300 คำ)

...(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....
.....
.....
.....
.....
.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

...(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ)

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างอิงงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ)

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา

4. สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

1. (16 pt)

2. (16 pt)

3. (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล

(16 pt).....ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ.....

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่ สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด.....

[illegible]

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

(16 pt).....ระบอบองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์
ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจ
ง่าย.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

สรุป/ข้อเสนอแนะ (18 pt)

...(16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับรัดกุมได้ใจความ.....พร้อมข้อเสนอแนะที่
ได้จากการวิจัย.....และการนำผลการวิจัยไปใช้ ร่วมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีซื้อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

...(16 pt) ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

บทความวิชาการ (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt) (300 คำ)

....(16 pt).....

.....

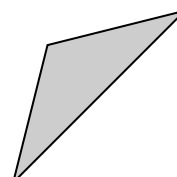
.....

.....

.....

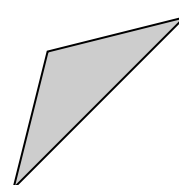
.....

Keywords: 3-5 words

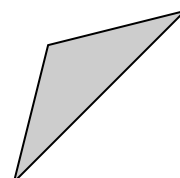

.....(16 pt).....

.....(16 pt).....

110 p17

สรุป (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....